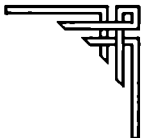
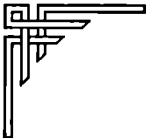

მისეილ
სახკაფვილი

ქაღის
გაგოფვიქეგა

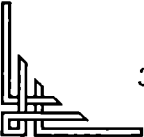

ვედგვნი

უკრაინის თავისუფლებისთვის
დაღუპულ ყველა უკრაინელსა და ქართველს,
საქართველოსთვის დაღუპულ
ყველა ქართველსა და უკრაინელს

ახევე

აღუქსანდროს ჰეტერსენს,
29 წლის უნიჭიერეს ამერიკელ მკვლევარს,
რომელიც ჩემი ბიოგრაფიის
წერის პერიოდში
ტერიტორიებზე ემსხვერპლა
ქაბულის კაფის აფეთქებისას

რედაქტორი:
მიხეილ ანთაძე

სტილისტ-რედაქტორი:
ნინო დეკანოიძე

ოპერატორი:
თამარ ჩიხლაძე

კომპიუტერული უზრუნველყოფა:
თენგიზ რობიტაშვილი

დიზიანი:
მერი მესხიშვილი

სააკაშვილი მ.ნ.
ძალის გამოღვიძება. მიხეილ სააკაშვილი;

@ მ.ნ. სააკაშვილი, 2016
@ ა.ვ. კრასოვიცკი, 2016

ქართული გამოცემა ©
საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019
მისამართი: კოსტავას ქ. 77, თბილისი 0171, საქართველო.
ტელ.: 032 2 55 22 22

ყველა უფლება დაცულია. ამ წიგნის არცერთი ნაწილი
არანაირი ფორმით ან საშუალებით არ შეიძლება გამოყენებული იქნას
გამომცემლის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

ISBN 978-9941-9644-9-7

ს ა რ ჩ ე ვ ი

მიხეილ ანთაძე

„ამქვეყნად ყველაზე მეტად შენება მიყვარს“

7

საქართველოს გაკეთილადი — უკრაინის გამოცდილება

შესავალი	13
უკრაინა ჩემს ცხოვრებაში	16
ჩემი ღვაწი. პირველი ნაბიჯები პოლიტიკაში	35
ვარდების რევოლუცია	60
კრიზისი აქტიაში	75
რეფორმების ფრთ	85
ახალი ცხოვრება	96
კანონი და წესრიგი	113
ქადაგებები და ხალხი	132
ლმი	159
პატარა ქვეყანა დიდ სამყაროში	199
შემდგომი სახელმწიფო	236
ძალის გამოღვიძება. ახალი უკრაინული „ტაფდა“	258

მოუხალთაგალი ნაჲი

297

მსოფლიო ლიღაჲები რომლებთანას მიჲუჲაჲია

ჯოტჯ სოტოხი	323
გენეკადი ფევიფ ჰეტეუსი	331
ბიფ და ჰიფატი კლინტონები	338
ფუხ კაჩინსკი	344
ნიკოლა სარკოზი	350
ტიჩანდ ჰოლბრუკი	356
ჯონ მაკკეინი	361
ჯოტჯ ბუმი და ბარაკ ობამა	369
ფონაფდ ტჩამჰი	383
უჰიფოგის მაგივრად	391
ბოლოთჲმა	406

„ამქვეყნად ყველაზე მეტად შენება მიყვარს“

ქართული გამოცემის რედაქტორის წინათქმა

მკითხველს, რომელიც წინამდებარე წიგნს გადაშლის და ტექსტში შეაბიჯებს, უკანდასახევი გზა მოჭრილი აქვს, უეჭველად ბოლომდე გაივლის მანძილს წინათქმიდან ბოლოთქმამდე, რადგანაც მიხეილ სააკაშვილის „ძალის გამოღვიძება“ მძაფრსიუჟეტიანი სათავეგადასავლო რომანივით იკითხება. აქვს კიდევაც მძაფრი სიუჟეტი, ოღონდაც ბელეტრისტული პროზისგან განსხვავებით, აქ მოთხრობილი ამბავი გამონაგონი კი არ გახლავთ, არამედ სინამდვილეა, თანამედროვე კაცობრიობის დრამატული პერიპეტიების მართალი და გულწრფელი ასახვაა. მოქმედება ძირითადად ორ ქვეყანაში ერთდროულად ვითარდება - საქართველოსა და უკრაინაში. გასაოცარი, და ეგებ, მსოფლიო ისტორიაში უპრეცედენტოც იყოს საბჭოთა იმპერიიდან დე იურე თავდახსნილი და დღემდე დე ფაქტო დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლი ამ ორი ქვეყნის პოლიტიკური ბედის მსგავსება, მსგავსება კი არა, ფაქტობრივად, იდენტურობა, სიტუაციის, კოლიზიების, გამოწვევების იგივეობა. საქართველოსა და უკრაინის ცხოვრება ამ ჩვენს დაძაბულ XXI საუკუნეში ერთმანეთთან განუყოფლად გადანულა და გადაჯაჭვულა. მით უფრო, რომ ამ ისტორიულ სიმბიოზს მკვეთრად ათვალსაჩინოებს ერთი გამორჩეული პიროვნების მოღვაწეობა, პიროვნებისა, რომელიც ერთდროულად ამ წიგნის ავტორიცაა და მისი მთავარი გმირიც და რომლის ზეორიგინალური, სუპერექსკლუზიური, განუმეორებელი პოლიტიკური პროფილი დღევანდელი მრავალსახოვანი გლობალური ისტებლიშმენტის ფონზე კარგადაა ცნობილი მთელს მსოფლიოში და, ბუნებრივია, უპირველესად, მის სამშობლოში, იმ ქვეყანაში, რომლის სახელმწიფოებრიობის აღდგენასა და თანამედროვე დემოკრატიული სტანდარტებით შექმნაში მას ლომის წვლილი აქვს

შეტანილი და რომელთან მიმართებაშიც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სიტყვები, რომლებიც ჩვენს მიერ ამ წინათქმის სათაურად გვაქვს გამოტანილი - „ამქვეყნად ყველაზე მეტად შენება მიყვარს.“

მიხეილ სააკაშვილის „ძალის გამოღვიძება“ ცნობილ პოლიტიკოსთა მიერ დანერგილ ამ ტიპის წიგნებს შორის განსაკუთრებული უშუალობითა და გულახდილობით გამოირჩევა. იგი მემუარული ნარატივიცაა, მიმდინარე პროცესების პუბლიცისტური ასახვაც, განვლილი ეტაპების ავტობიოგრაფიული the summing up-იც და მეტად პროფესიონალური პოლიტოლოგიური ანალიზიც. ეს უკანასკნელი ასპექტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. „პური მეპურემ უნდა გამოაცხოსო“, გვეუბნება ქართული ანდაზა და, მართლაცდა, რომელი ექსპერტ-სპეციალისტი, რომელი თეორეტიკოსი პროფესორი და რომელი მასმედიის ანალიტიკოსი მოახერხებდა უფრო ღრმად, ყოვლისმომცველად, უტყუარად შეეფასებინა მსოფლიოში მიმდინარე პოლიტიკურ-სოციალური პროცესები, დაეხატა ამ პროცესების მთავარი ფიგურანტები. ამასთანავე, წინამდებარე წიგნი მკაფიო და რეალისტური სამოქმედო პროგრამაცაა, რომელშიც ნათლადაა ნაჩვენები, თუ რა გამოწვევების წინაშე დგას კაცობრიობა პოსტსაბჭოთა ეპოქის მიმდინარე მომენტში, გამოკვეთილია ამ გამოწვევების დაძლევის გზები საქართველოსთვის, უკრაინისთვის, და საერთოდ, დემოკრატიული მსოფლიოსთვის, რომელიც აგონიაში მყოფი რუსული იმპერიის ბოლო გაბრძოლების, KГВ-სა და პუტინის მიერ დროებით რეანიმირებული, ოლიგარქიაზე, მაფიაზე, მზაკერულ „ჰიბრიდულ ომსა“ და დაუფარავ აგრესიაზე დაყრდნობილი საფრთხეების წინაშე დგას.

სანამ წიგნის კითხვას შეუდგებოდეს, მანამდე სასურველია მკითხველმა მასალის ადექვეტურად აღსაქმელად „ძალის გამოღვიძების“ შექმნის მოკლე ისტორია გაიცნოს. იგი სამი ნაწილისგან შედგება. პირველი ნაწილი, რომელსაც „საქართველოს გაკვეთილები - უკრაინის გამოცდილება“ ჰქვია, ჯერ კიდევ 2016 წელს შეიქმნა და უკრაინულსა და რუსულ ენებზე წიგნად გამოიცა ხარკოვში, გამომცემლობა „ფოლიოს“ მიერ, ა. კრასოვიცკის ლიტერატურული ჩანაწერის საფუძველზე და ვ. ფედორინის რედაქტორობით. იმხანად ავტორი უკრაინაში მოღვაწეობდა და ოდესის გუბერნატორის პოსტი ეკავა.

2016 წლის გამოცემის ანოტაცია გვაუწყებს: „მიხეილ სააკაშვილი - უნიკალური ადამიანია, რომელმაც ორჯერ მოახერხა ერთმდინარეში შესვლა. გახდა რა აზრთა ლიდერი საქართველოში, „ვარდების რევოლუციის“ ტალღით მოსული, ის 10 წლით ჩაუდგა სათავეში ამ ქვეყანას და წარმოუდგენლად შეცვალა იგი, ახლა კი აზრთა ლიდერი გახდა უკრაინაში, რომელიც სწრაფი ტემპით ვითარდება. მას ოდესის გუბერნატორის პოსტი უკავია, თუმცა ფაქტობრივად ის მხოლოდ რეგიონული მასშტაბის პოლიტიკოსს არ წარმოადგენს. ამჟამად, ის თავის გამოცდილებას რადიკალური ცვლილებების კუთხით მოდუნებულ უკრაინელ პოლიტიკოსებს უზიარებს. ნიგნში ის მოგვითხრობს თავისი ოჯახის შესახებ, იმ გარემოებებზე, რომელთაც შექმნეს რევოლუციური ვითარება საქართველოში 2003 წელს, თავისი გუნდის ძალაუფლებაში მოსვლაზე და სისტემურად გვაცნობს საქართველოში გატარებული რადიკალური რეფორმების არსს, ამასთანავე ყურადღებას ამახვილებს არა მხოლოდ წარმატებებზე, არამედ ანალიზებს წარუმატებლობების მიზეზებსაც. ყოველ თავში პარალელებია გავლებული დღევანდელ სიტუაციასთან უკრაინაში, რომელიც ავტორმა ღრმად, შიგნიდან შეისწავლა. ცალკე, რაც ძალზე აქტუალურია დღევანდელი მკითხველისთვის, რომელსაც ალელვებს უკრაინასა და რუსეთს შორის არსებული ურთიერთობები, აგრესია დონბასსა და ყირიმში, ქართველი პრეზიდენტი მოგვითხრობს საერთაშორისო დიპლომატიის შიდა სამზარეულოზე 2008 წლის აგვისტოს რუსეთ-საქართველოს ომის წინ და დეტალურად აღწერს საომარი კონფლიქტის განვითარების პროცესს. ნიგნში მოყვანილია არა მხოლოდ საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების ბევრი, აქამდე უცნობი დეტალი ბოლო 10 წლის მანძილზე, არამედ მოთხრობილია სააკაშვილის პუტინთან და სხვა პოლიტიკოსებთან პირადი ურთიერთობის შესახებ. ასევე, მოცემულია თანამედროვე უკრაინის პორტრეტი, რომელსაც თან ერთვის ამ ქვეყნის პოლიტიკოსებისათვის გასათვალისწინებელი, სწრაფად შესასრულებელი რეკომენდაციები.“

მაგრამ უკრაინული გამოცემის შემდეგ სამი წელი გავიდა და ამ ხნის მანძილზე ბევრი რამ მოხდა, ამიტომაც ავტორმა წინამდებარე ქართული გამოცემისთვის ნიგნს კიდევ ორი ნაწილი დაუმატა. მეორე ნაწილში, - „მოუხელთებელი ნამი“ მოთხრობილია ის მოვლენები, რომლებიც შემდგომში

მოხდა უკრაინასა და საქართველოში, ხოლო მესამე ნაწილია „მოგონებები მსოფლიო მოღვაწეებზე, რომლებთანაც მიმუშავია“, სადაც ზუსტი, გამოკვეთილი შტრიხებით იხატება ჯორჯ სოროსის, დევიდ პეტრეუსის, ბილ და ჰილარი კლინტონების, ლეხ კაჩინსკის, ნიკოლა სარკოზის, რიჩარდ შოლბრუკის, ჯონ მაკკეინის, ჯორჯ ბუშის, ბარაკ ობამას, ბორის ელცინის, ბორის ნემცოვისა და დონალდ ტრამპის დოკუმენტური პორტრეტები, პირუთვნელადაა გადმოცემული ცოცხალი შთაბეჭდილებები და განზოგადებულია ის უდიდესი გამოცდილება, რომელიც ავტორმა დღევანდელი მსოფლიოს ლიდერებთან ურთიერთობით შეიძინა.

ამჯერად თქვენს წინაშე მიხელ სააკაშვილის „ძალის გამოღვიძების“ ქართული, შევსებული ვერსიაა. უეჭველია, ეს წიგნი კიდევ არაერთ ენაზე ითარგმნება და გამოიცემა, რაც მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს თავისუფალი, ნათელი, დემოკრატიული მომავლისკენ, ცივილიზებული განვითარებისკენ ორიენტირებული ყველა პროგრესული ძალის გამოღვიძებას საქართველოშიც, უკრაინაშიც და; ზოგადად, მთელს მსოფლიოში.

მიხეილ ანთაძე

საქართველოს
გაკვეთილები –
უკრაინის
გამოცდილებას

შესავალი

2012 წლის პირველ ოქტომბერს, საპარლამენტო არჩევნების დღეს, გადაწყვიტე დავმშვიდობებოდი იმ საქართველოს, რომელიც შევქმენი.

მაიმედებდნენ, რომ აუცილებლად გავიმარჯვებდით. ამასვე ადასტურებდა ყველა გამოკითხვა. მე კი ვუყურებდი ადამიანებს თვალებში და მათში სულ სხვა რამეს ვკითხულობდი.

დილით ადრე, თბილისში ხმა მივეცი და ვერტმფრენით სვანეთში გადავფრინდი. სულ რაღაც 7-8 წლის წინ, ეს მაღალმთიანი მხარე დაღუპულ ადგილად ითვლებოდა. იქ იტაცებდნენ და კლავდნენ ადამიანებს, მოსახლეობის უდიდესმა ნაწილმა დატოვა იქაურობა. არათუ უცხოელები, ქართველებიც კი არ ჩადიოდნენ იქ - გზები არ იყო.

ჩვენ 200 მილიონ დოლარად დავაგეთ შესანიშნავი ბეტონის ტრასა, აღვადგინეთ გზების უმრავლესობა, რომელთაც სვანეთის ისტორიულ კუთხეში მივყავართ; ავაშენეთ ორი სათხილამურო კურორტი, გავიყვანეთ ახალი ელექტროხაზი, აღვადგინეთ ძველი კოშკები და ტაძრები, შევქმენით უნიკალური მუზეუმი. ადამიანები დაბრუნდნენ თავიანთ სახლებში და მხარეც გაცოცხლდა.

ვერტმფრენი დაეშვა აეროპორტის ასაფრენ ბილიკზე, რომელიც მესტიაში ავაშენეთ - ერთ-ერთი ყველაზე ორიგინალური მსოფლიოში. იქ ორმოცი წუთი დაეყავი.

სვანეთიდან გავფრინდი რაჭაში, რომელიც ოთხმოცდაათიან წლებში გაპარტახებული და თითქმის დაცარიელებული იყო. ჩვენ იქ ავაშენეთ ღვინის ქარხანა და ხალხმა ყურძნის გაყიდვიდან იმაზე ათჯერ მეტი შემოსავლის მიღება დაიწყო, ვიდრე ადრე. შუა შემოდგომისას, რაჭა სავსე იყო უცხოელი ტურისტებით, მოძრაობდა მანქანები უკრაინული, რუსული, რუმინული, თურქული ნომრებით, ისმოდა გერმანული საუბარი. იმავეს ვხედავდი ყველგან, სადაც კი ჩავდიოდი.

შემდეგი პუნქტი იყო ქუთაისი, ჯერ კიდევ ახლახანს მომაკვდავი ქალაქი, მოძველებული, მთლიანად გაჩერებული წარმოებით. აქ მცხოვრებთა ნახევარს ქალაქი მიტოვებული

ჰქონდა, დარჩენილები კი ახლომახლო სოფლებში მოწეული თავიანთი ბოსტნეულით ცდილობდნენ თავის გატანას. ვერტმფრენი დაეშვა პარლამენტის ახალი შენობის წინ, რომელიც ქუთაისში გადავიტანეთ. ქუთაისში კეთილმოვანყეთ ქალაქის ცენტრი. აგრეთვე ავაგეთ ახალი საერთაშორისო აეროპორტი, რომელიც მოკლე ხანში, წელიწადში - დაახლოებით მილიონ მგზავრს მიიღებს - არ არის ცოტა იმ ქალაქისთვის, რომელიც თითქმის გამქრალი იყო საქართველოს რუკიდან.

შემდეგ გადავფრინდით ანაკლიაში, სადაც 2007 წლამდე რუსული სამხედრო ბაზა იყო განლაგებული. ღარიბ-ლატაკი სოფლის ადგილას ახლა ოთხი ხუთვარსკვლავიანი სასტუმრო მუშაობდა, ექვსი კი - შენდებოდა. გაჩაღებული იყო სამუშაოები ლაზიკის ღრმანყლიანი პორტის კეთილმოსაწყობად. ესპანელ არქიტექტორებთან ერთად გავაშენეთ ბულვარი, ულამაზესი განათებით, გავიყვანეთ რკინიგზა, საავტომობილო ტრასა. ერთადერთი, რაც ცოტა განწყობას გვიფუჭებდა, იყო ის, რომ სასტუმროს მეორე სართულზე ასულს, შეგეძლო დაგენახა რუსული ჯავშანმანქანები, რომლებიც ოკუპაციის ხაზზე, ქალაქიდან ორ კილომეტრში იდგა.

გამოსამშვიდობებელი ვოიაჟი დავასრულე ბათუმში, რომელიც ჩემი პრეზიდენტობის მთავარი პროექტი გახდა. არაფრისგან ჩვენ შევექმენით ახალი ბრენდი - ევროპის ყველაზე სწრაფად განვითარებადი რეგიონი და ქალაქი, ახალი ქვეყნის სახე, სინგაპურის და ჰონკონგის ქართული ნაირსახეობა. საკმაოდ მივარდნილი და მიყრუებული ადგილი გადავქციეთ ქალაქად ორასათასიანი მოსახლეობით, თანამედროვე ინფრასტრუქტურით, გათვლილი ნახევარ მილიონ ადამიანზე, სადაც შენდებოდა „როიალ კარიბიანის“ ახალი ტერმინალი და აშენდა ახალი აეროპორტი.

ბათუმური სასწაული

ანდრეა ბოჩელი, „ბესამე მუჩო“, ბათუმი

პოლონური სიმღერა ბათუმზე

დავდიოდით ქუჩებში. გამვლელები გვიღიმოდნენ და ხელს გვიქნევდნენ. ჩემმა მეგობარმა, ლევან ვარშალომიძემ, რომელიც აჭარის მინისტრთა კაბინეტს ხელმძღვანელობდა, მითხრა: „ისინი თვალთმაქცობენ, გვიღიმიან, მაგრამ ჩვენ წინააღმდეგ აძლევენ ხმას“. ვარშალომიძე დანარჩენებზე გამჭრიახი აღმოჩნდა. როგორც მე, ისიც წინასწარ გრძნობდა, რომ დავმარცხდებოდით.

სანაპიროსთან, კაფეში, ჩემთან NDI-ის ამერიკელი დამკვირვებელი მოვიდა. მან მითხრა: „ბატონო პრეზიდენტო, ჩვენ დღეს ვაკვირდებით და ვხედავთ, თუ როგორ მიმდინარეობს არჩევნები, მაგრამ ყოველივე ეს, როგორც არ უნდა დამთავრდეს იგი, - აქ ყველაფერი ათვალსაჩინოებს, რაც გაგიკეთებიათ. თქვენ აბსოლუტური სასწაული მოახდინეთ და ეს ჩვენთვის სრულიად ნათელია“.

დღე გაჭიანურდა. ბათუმის „შერატონის“ ნახევარ-ლუქსში სანოლზე დავეგდე და ორ საათზე მეტხანს მეძინა.

რვის-ნახევარზე თბილისში გამოვფრინდით. რვა საათისთვის ეგზიტპოლების შედეგების გამოცხადება იყო დანიშნული. თანამგზავრები ცდილობდნენ ჩემთვის თვალი აერიდებინათ. მათ უკვე იცოდნენ წინასწარი მონაცემები. მარცხის სუნი ჰაერში ტრიალებდა.

თბილისში, სრულიად მშვიდად და ყოველგვარი დაყოვნების გარეშე, ოპოზიციის გამარჯვება ვალიარე.

მინდოდა, რაც შეიძლება სწრაფად გადამეფურცლა ეს გვერდი.

ირგვლივ ყველანი სამგლოვიარო განწყობით იყვნენ, მაგრამ მე თავს მშვიდად და მტკიცედ ვგრძნობდი. შეიძლება ითქვას, ამაღლებული განწყობაც კი მქონდა. ჩემი ქვეყნისა და ჩემი ცხოვრების მნიშვნელოვანი ეტაპი მთავრდებოდა.

საჭირო იყო გზის გაგრძელება.

სიმღერა ვაზზე

უკრაინა ჩემს ცხოვრებაში

საქართველოსთან ერთად, მრავალი წელი ჩემს თავს ვაი-გივებდი ასევე უკრაინასთან. აქ ჩვიდმეტისა ჩამოვედი და შვიდი წელი დავრჩი. აქ პირველად ვიგრძენი თავი დამოუკიდებლად, აქ მნიშვნელოვანწილად ჩამოვყალიბდი როგორც პიროვნება.

საქართველოში ძალზე პატრიარქალური ზნე-ჩვეულებებია: „შენ ოჯახი გზრდის“, ჩემს შემთხვევაში - დიდი ბებია, ბაბუა, ბებია, დედა. ყველა ისინი ჩემზე ზრუნავდნენ, ამიტომაც გამგზავრების მძაფრი სურვილი მქონდა. ღმერთმა დამიფარა მშობლიურ ქალაქში უმაღლესი განათლება არ მიმეღო: სახლი - უნივერსიტეტი, უნივერსიტეტი - სახლი...

სკოლის დამთავრებისთანავე, მოსკოვის საერთაშორისო ურთიერთობების სახელმწიფო ინსტიტუტში ვაბარებდი. იქ „ნაცმენებს“ არ სწყალობდნენ და საშინელი კორუფცია იყო. იმის მიუხედავად, რომ ოქროს მედალი მქონდა და ყველა საგანში კარგად ვიყავი მომზადებული, არ მიმიღეს.

1985 წელს, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ჩავაბარე გამოცდები და „ლიმიტით“ ჩავირიცხე საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტზე, შევჩენკოს სახელობის კიევის უნივერსიტეტში. კიევში პირველად ვიგრძენი, რომ საკუთარი თავის ბატონ-პატრონი ვიყავი.

აქამდე მახსოვს სტუდენტობის პირველი დღე. ყოფილი პირველი გიმნაზიის შენობაში, აუდიტორიაში, რომელიც პირველ სართულზე მდებარეობდა, გვიყვებოდნენ, რომ ამ მერხებს, რევოლუციამდე, უსხდნენ ცნობილი კიეველები - პაუსტოვსკი, ბულგაკოვი, ბოგომოლეცი. ლექციებს შორის შევჩენკოს პარკში გავედით. პატარა კაფეში ნაცნობების წრეში აღმოვჩნდი და სრულებით დამავიწყდა, რომ აქაური არ ვიყავი. უკრაინელებმა, რუსებისგან განსხვავებით, იციან სხვა ეროვნებების ისე ჩახუტება, რომ მათ ავიწყებენ, სტუმრად რომ არიან.

პირველ კურსზე ანტისაბჭოთა საქმიანობისთვის კინალამ ჩამსვეს დიდი ხნით. ჩვენს ფაკულტეტზე, ძირითადად,

სწავლობდნენ მესამე სამყაროს ქვეყნების წარმომადგენლები, თუმცა არა მხოლოდ - გვყავდა ისრაელის, შვეიცარიის, საფრანგეთის მოქალაქეებიც. რა თქმა უნდა, იყვნენ საბჭოთა „ბობოლეების“ შვილებიც. მე ვიყავი ადამიანი „გვერდიდან“ და აქედან გამომდინარე - დაუცველი. ფაკულტეტი მჭიდროდ იყო მოქცეული უშიშროების სამსახურის კლანჭებში. ვინმეთი ხომ უნდა დაკავებულიყვნენ? ჰოდა, ყურადღება ჩემზე გაამახვილეს, ეს იმ დროს, როდესაც არაფერს განსაკუთრებულს არ ვაკეთებდი. მართალია, მწარე პოლიტიკური ხუმრობა მიყვარდა და უცხოურ ჟურნალებსაც თან დავატარებდი, ანუ ვაკეთებდი იმას, რასაც საქართველოში ვიყავი მიჩვეული.

სტუდენტებმა გორბაჩოვის „პერესტროიკისა“ დაიჯერეს. ფილოსოფიის ფაკულტეტის მეხუთე კურსის მთელმა შემადგენლობამ მოამზადა მანიფესტი, ცვლილებების მოთხოვნით. მაგრამ კიევში ჯერ, „პერესტროიკის“ კვალიც კი არ ჩანდა... ყველა გარიცხეს. მაშინ, უნივერსიტეტის კომკავშირული ორგანიზაციის მდივანი იყო დიმიტრი ტობაჩნიკი. პირველი განყოფილება გულდასმით მუშაობდა.

ჩემზე საქმე გახნეს. ჩემი უკრაინელი ნაცნობების დაკითხვა დაიწყო. არცერთმა უკრაინელმა არ მილალატა. ჩემმა კურსელმა, ვალოდია ჟმაკმა, გამომძიებელიც კი სცემა, რომელიც ჩემზე ჩვენების მიცემას ითხოვდა. ვალოდია ორდენოსანი იყო, ავღანეთის ომის გმირი, ამის გამო მას ვერ ჩასვამდნენ, თუმცა შავ სიაში შეიყვანეს. ეს მტკივნეული იყო, ვინაიდან მას თავის ფრანგ საცოლესთან, მარიანასთან, საფრანგეთში ჩასვლა აეკრძალა.

გამომძიებლისთვის საჭირო ჩვენებები მისცეს: უშიშროების სამსახურის ინფორმატორმა რუსეთიდან და ერთმა ქართველმა.

მოგვიანებით, ნალივაიჩენკომ გადმომცა არქივის ამონაწერი (სამწუხაროდ, თავად საქმე, სხვა დანარჩენთან ერთად, გაანადგურეს). იქ ნათქვამია: „სტუდენტი სააკაშვილი, მიხეილ ნიკოლოზის ძე, ეწეოდა აქტიურ ანტისაბჭოთა აგიტაციას“.

პირველი კურსის შემდეგ არმიაში გამიწვიეს. ერთი წელი ჩოპში, სასაზღვრო ჯარებში ვიმსახურე, წელიწადი კი ბორისპოლში. ჩემ გარშემო ბევრი ახალგაზრდა იყო სოფლიდან, სულ უკრაინული საუბარი მესმოდა და უკრაინული ნაციონალური ხასიათის უკეთ შეცნობა შევძელი. „პერესტრო-

იკა" ძალას იკრებდა და ჩვენც გამუდმებით ვაწყობდით ბუნტს, არმიაში არსებული წესების წინააღმდეგ.

1988 წელს მოხდა ჩემი დემობილიზება. კიევში ბინას ვეძებდი. ვლადიმირისა და ჟიტომირის ქუჩების კუთხეში, გასტრონომში, შევამჩნიე, რომ ვიღაც ორმოციოდე წლის ქალი, ყურადღებით მიყურებდა. ერთმანეთი გავიცანით, იგი ცნობილი მხატვრის, ვასილი კასიანის, ქალიშვილი აღმოჩნდა. მას ლენა კასიანი ერქვა. ლენასა და მის მეუღლეს ჰქონდათ უზარმაზარი, რვა თუ ცხრა ოთახიანი ბინა ამავე სახლში, მესამე სართულზე. მან დამპატიჟა და შემომთავაზა საცხოვრებლად მათთან დავრჩენილიყავი. მისმა მეუღლემ მითხრა, რომ შემეძლო ამერჩია ნებისმიერი ორი ოთახი. მათ შვილი არ ჰყავდათ და ფაქტობრივად მიშვილეს - ზრუნავდნენ ჩემზე, მირეცხავდნენ, საჭმელს მიმზადებდნენ.

ლენას მეუღლე მეცნიერებათა აკადემიის ნევრ-კორესპონდენტი იყო, ლენა უკრაინის ხელოვნების მუზეუმში მუშაობდა. ახლა ისინი ამერიკაში ცხოვრობენ. ეს ნამდვილი კიევური ოჯახი იყო, რუსულენოვანი, მაგრამ ძალიან ანტისაბჭოთა. ლენას მეუღლის ძმა, 1960-იან წლებში, რეპრესირებული იყო „უკრაინული ბურჟუაზიული ნაციონალიზმისთვის“.

ძალიან ბევრი უკრაინელი მეგობარი მყავდა. არასოდეს ჩავკეტილვარ ქართულ სათვისტომოში. სხვათა შორის, საყურადღებოა, რომ ყველა ნაციონალისტურად განწყობილი ქართველი რუსეთში ცხოვრობს. მიზეზი ისაა, რომ მათ არ შეუძლიათ სრულყოფილი ინტეგრირება საზოგადოებაში, ყოველ წუთს ახსენებენ, რომ ეს მათი ქვეყანა არ არის. აი, უკრაინელი ქართველები კი, გარკვეული დროის შემდეგ, თავს უკრაინელებად გრძნობენ. მათ შეუძლიათ ილაპარაკონ აქცენტით, მაგრამ უკრაინელი საზოგადოება ყველას გულისხმიერად იღებს.

უკრაინა ჰგავს ამერიკას, უცხო ეროვნებების მიღების მხრივ. რა საწინააღმდეგოც არ უნდა თქვას ზოგიერთმა პოლიტიკოსმა და რაც არ უნდა ამტკიცოს რუსულმა პროპაგანდამ, უკრაინაში ეთნიკურ განსხვავებებს, პრაქტიკულად, არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს. სწორედ ამაშია უკრაინის უნიკალური პოტენციალი. მსოფლიოში არც ისე ბევრი „სადნობი ქვაბია“. უკრაინის გარდა, ეს, ვფიქრობ, მხოლოდ ბრაზილია, ამერიკა და სინგაპურია.

კიევის საერთაშორისო ურთიერთობათა ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ, ემუშაობდი ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტში, საქართველოში. სტაჟირება სტრასბურგში გავიარე. ვსწავლობდი: ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო ინსტიტუტში, კოლუმბიის უნივერსიტეტში, როგორც კონგრესის სტიპენდიანტი. მთელი ამ ხნის განმავლობაში, არ გამნელებია ინტერესი უკრაინაში მიმდინარე პროცესებისადმი. რეგულარულად ვუსმენდი „უკრაინის რადიოს“ უკრაინულ ენაზე, რომელსაც ჩემამდე მშობლიური ფლუიდეები მოჰქონდა. როდესაც შანსი მეძლეოდა, ამერიკიდან კიევისაკენ მივქროდი.

ამერიკაში, თავიდან, მუდმივად გაუსაძლისი დეპრესიულ მდგომარეობაში ვიყავი. ნიუ-იორკი ჩემთვის მძიმე ქალაქი აღმოჩნდა: საშინელი რიტმი. ხშირად სიცხე მიწევდა, სულ ვავადვმოყოფობდი. მეუბნებოდნენ: სტრესი გაქვს, შენ არ გესმის ამ ქალაქის. მთელი პირველი სემესტრი მაღალი ტემპერატურა ვერ დავიგდე. არდადეგებზე შინ გავფრინდი. ფრენა გადაჯდომებით მომიწია: ჰელსინკი-კიევი-თბილისი. ჰელსინკში ტემპერატურამ ისევ ამინია ორმოც გრადუსამდე. თავს ძალიან ცუდად ვგრძნობდი. მაგრამ, როგორც კი კიევში დავეშვიტ და აეროპორტიდან გამოვედი, უეცრად ძალიან კარგად გავხდი, დავმშვიდდი - სახლში ვარ. ტემპერატურა დაეცა და მეტი აღარც ამწევია.

გამოვიდა, რომ უკრაინამ ჩემზე მშობლიური მიწის ეფექტი მოახდინა. ამის შემდეგ, ამერიკაში უკვე თავს ნორმალურად ვგრძნობდი. უკრაინაში ხშირად ვიმყოფებოდი მას შემდეგაც, რაც 1995 წელს საქართველოში დავბრუნდი.

1998 წელს, ლეონიდ კუჩმა გავიცანი. მაშინ შევარდნაძე სტუმრობდა უკრაინას ოფიციალური ვიზიტით. უკრაინის პრეზიდენტთან ერთ მაგიდასთან აღმოვჩნდი. შემდეგ კუჩმამ ცალკე მიმიღო. ეს მისი მხრიდან დემონსტრაციული ჟესტი იყო. რატომღაც მოვეწონე. მან დიდი დრო დამითმო. 2004 წლის გაზაფხულზე, ის ძალიან დამეხმარა: საქართველოს ვერტმფრენები მოაწოდა, რომელთა დახმარებითაც წესრიგი აღვადგინეთ შევარდნაძის პერიოდში განდგომილ აჭარაში.

2001 წელს, პეტერბურგში, ბორის ნემცოვმა, მემარჯვენე ძალთა ყრილობა მოაწყო. იქ პირველად ვნახე ვიქტორ იუშ-

ჩენკო. ის ძალიან მომენონა. ამის შემდეგ, ტელეფონით ხშირად ვეხმიანებოდით ერთმანეთს.

2003 წლის ნოემბერში ჩვენში ვარდების რევოლუცია მოხდა. ძალიან დაღლილი ვიყავი მთელი იმ უძილო ღამეებისა და დაძაბულობის გამო. გამოსაძინებლად კიევში გავფრინდი. „პრემიერ-პალასში“ ავიღე პატარა ნომერი და ორი ღამე გადაბმულად მეძინა. შემდეგ კრემჩატიკზე გავედი და მივხვდი, რომ ადამიანები მცნობდნენ.

თავიდან ვფიქრობდი, რომ მეჩვენებოდა. უცებ მესმის, მეტროსთან შეკრებილი ვილაც „ლოთ-ბაზარები“ მიძახიან: „ეი, სააკაშვილო, მოდი აქ, თითო ჭიქა ერთად დავლიოთ“. მივხვდი, რომ ინკოგნიტოდ დარჩენა არ გამომივიდოდა. თუმცა, არც ხელისუფლება მაშორებდა თვალს. მითვალთვალებდნენ. შევდივარ აბსოლუტურად ცარიელ მაღაზიაში, იქ კი ორი ტიპი დგას, ზურგით ჩემკენ და გაზეთს კითხულობენ და აშკარად მითვალთვალებენ. მსგავსი სიტუაცია სხვაგანაც განმეორდა.

იუშჩენკომ ვილაცისგან შეიტყო, რომ მე ჩამოვედი. მასთან, ზუსტად იმ დროს, ოპოზიციის საბჭო უნდა შეკრებილიყო. იუშჩენკომ მიმინვია, თათბირში მონაწილეობა რომ მიმეღო. მათ ჩვენი გამოცდილება აინტერესებდათ - როგორ ჯობდა არჩევნების ჩატარება. ვურჩიე: არჩევნებს თქვენ, რა თქმა უნდა, ჩაატარებთ, თუმცა რევოლუცია მაინც დაგჭირდებათ. რა რევოლუცია?! - წამოიძახა იუშჩენკომ - ეს უკრაინაა და არა საქართველო.

შემდგომშიც მრავალჯერ მსმენია, რომ უკრაინა საქართველო არ არის. მაგრამ, იქ იყო ერთი ადამიანი, რომელსაც სტუდენტური მერხიდან ვიცნობდი - პოროშენკო. ის სწორედ ჩემი ამ სიტყვებით დაინტერესდა და კრების შემდეგ მთხოვა მომეყოლა, თუ როგორ კეთდება რევოლუცია. კალამი და ქაღალდი მოიმარჯვა. ჩამოთვლა დავიწყე: დაგჭირდებათ კარეები, როკ-ჯგუფები, თბილი ტანსაცმელი და სასურველია მოიგონოთ რაღაც ახალი ბრენდი. მან ყველაფერი ჩაინერა.

ორი დღის შემდეგ, რაღაც მიზეზის გამო, იუშჩენკომ და ტიმოშჩენკომ ისევ იჩხუბეს. პოროშენკომ მთხოვა, მედიატორობა მეკისრა. სამი საათის განმავლობაში მათ ერთმანეთთან ვარიგებდი, რესტორან „დავინჩიში“, რომელიც დიდ ჟიტომირსკაიაზე მდებარეობს, კიევის ცენტრში. მაშინ უფრო ახლოს გავიცანი იულია.

როდესაც ნარინჯისფერი რევოლუცია დაიწყო, ამ მოვლენით ვცხოვრობდი. მუდმივად ჩართული მქონდა მეხუთე არხი. პოროშენკო კი - მან ხომ ყველაფერი ჩაინერა - ყველაზე მომზადებული აღმოჩნდა. მომიტინგეებს ჰქონდათ კარვებიც, როკ-ჯგუფებიც და ბრენდიც - „ნარინჯისფერი რევოლუცია“.

უკრაინისაგან განსხვავებით, ჩვენი რევოლუციის სახელწოდება სპონტანურად წარმოიშვა. როდესაც პარლამენტში შევდიოდით, მიხდოდა მეჩვენებინა, რომ იარაღი არ გვქონდა და მეგობარს, დათო მუმლაძეს, ყვავილების საყიდლად გაქცევა ვთხოვე. ბოლო მომენტში - ჩვენ უკვე შევდიოდით - ის ვარდების დიდი თაიგულით მოვიდა. მე კი ყველას თითო-თითო ვარდი დავურიგე. როდესაც დარბაზში შევედით, CNN-ის რეპორტიორმა - რაიან ჩიკლოტმა, რომელმაც მთელი ეს დღეები თბილისში გაატარა, წამოიძახა: „ეს გამოიყურება, როგორც ნამდვილი ვარდების რევოლუცია!“ სახელწოდებაც სწორედ ამ სპონტანური ფრაზიდან წარმოიშვა. ყველაფერი ეს უპრეცედენტო ეთერის დროს მოხდა, როდესაც CNN, პირდაპირ ეთერში, კომერციული ჭრების გარეშე, 4 საათის განმავლობაში აშუქებდა თბილისში მიმდინარე პროცესებს. ამის წყალობით, მთელ მსოფლიოში, საყოველთაოდ ცნობილები გავხდით. შეიძლება ითქვას, რომ ეს იყო ისტორიაში პირველი, პირდაპირ ეთერში გადაცემული, რევოლუცია.

უნდა ითქვას, რომ ამერიკელმა ჟურნალისტებმა მაგრად აგვიბეს მხარი. სახელმწიფო დეპარტამენტში ერთ ნაწილს სრულიად არ უხაროდა ჩვენი რევოლუცია. ამერიკის ელჩი, რიჩარდ მაილსი, ყველანაირად ხელს გვიშლიდა. ის დღემდე ჩემზე ათასგვარ სისაძაგლეს წერს. მაგრამ, CNN-მა ჩვენი მხარდაჭერა გადანყვიტა, ამიტომ შემეძლო, ნებისმიერ დროს, მათთვის დამერეკა და პირდაპირ ეთერში ჩავრთულიყავი. ქართული არხებიდან ჩვენ გვაჩვენებდა, ძირითადად, „რუსთავი-2“, თუმცა ისიც საკმაოდ გვიან ჩაერთო მოვლენათა გაშუქების პროცესში.

უკრაინაში ბრენდი - „ნარინჯისფერი“- წინასწარ იყო მოფიქრებული. სატელევიზიო ბლოკადის გარღვევა, CNN-ის დახმარების გარეშე, გაცილებით რთული აღმოჩნდა. კიევში გავგზავნე პარლამენტის წევრი - გივი თარგამაძე, რომელსაც ჩვენი რევოლუციური გამოცდილება ჰქონდა. კიევში ძალიან ბევრი ქართველი ჟურნალისტი იმყოფებოდა. თა-

ნარინჯისფერი მაიდნის გამარჯვებას აღვნიშნავთ. კიევი, 2005 წ.

ვიდან, მსოფლიო სწორედ ჩვენი არხების მეშვეობით იტყობდა, თუ რა ხდებოდა უკრაინაში. უცხოელი კორესპონდენტები მათ flyway-ის იყენებდნენ.

პოროშენკომ დამირეკა და მთხოვა, დავხმარებოდი მეხუთე არხთან დაკავშირებით, რომლის მიღებაც მხოლოდ კიევში შეეძლოთ. აბაშიძის გაქცევის შემდეგ, ჩვენს ხელში აღმოჩნდა აჭარული არხი, რომელიც ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე ტრანსლირებდა მთელ მსოფლიოში. აბაშიძე, რომელიც კონტრაბანდითა და ფულის გათეთრებით გადიდრდა და პირადი განდიდების მანიით იყო შეპყრობილი, თვითრეკლამაზე არანორმალური რაოდენობის ფულს ხარჯავდა. არხი ყველა თანამგზავრზე იყო, კონტრაქტით მას კიდევ ორი წელი შეეძლო მაუწყებლობა მთელ მსოფლიოზე. გადაწყვეტით, აჭარის არხის ნაცვლად, ამ თანამგზავრებზე მეხუთე არხი დაგვეყენებინა. დავურეკე ნაცნობებს ოდესასა და ხარკოვში: „იღებთ მეხუთე არხს?“ მათ დამიდასტურეს... შემდეგ კი, მისი ყურება შეეძლო ყველას, ვისაც კი თანამგზავრული ანტენა ჰქონდა.

იუშჩენკოს გუნდში გამუდმებული შეხლა-შემოხლა იყო. აშკარად ხასიათით ვერ ეწყობოდნენ. ის სხვებზე გაცილებით ფრთხილი იყო. ერთხელ იულია მირეკავს: „იუშჩენკო სალამოს

ცხრა საათზე წავიდა სახლში, მაიდანზე კი ძალზე დაძაბული სიტუაციაა. შემიძლია, მას მაიდანზე დაბრუნება მოვთხოვო? ის ყურმილს არ იღებს." მისი მოძებნა მე მომიხდა და ვთხოვე, დაბრუნებულიყო მაიდანზე. ისინი, უბრალოდ, ტემპერამენტით განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისგან. ტაქტიკის კუთხით, მე გაცილებით მეტი საერთო იულიასთან მქონდა. მას მუდამ შეტევა უნდოდა, მთავრობის პროვოცირება სურდა, რათა მათ შეცდომები დაეშვათ. მეჩვენებოდა, რომ ასე იყო საჭირო. ამაში ის შესანიშნავი იყო. იუშჩენკო კი, მოლაპარაკებებისთვის და მუდმივად კომპრომისებისთვის იყო განწყობილი.

ნარინჯისფერ რევოლუციამდე რამდენიმე თვით ადრე, ყირიმში, კუჩმას დაბადების დღეზე ვიყავი. ვაპირებდი მისთვის ორმოცდაათი ბრონეტრანსპორტიორის, ექვსი ვერტმფრენის და ა.შ. თხოვნას. ჩვენ შეხვედრამდე, წინა დღით, მასთან პუტინი სტუმრობდა და კუჩმამ მთხოვა, რომ მეორე დღეს ჩავსულიყავი, რუსები რომ არ გაელიზიანებინა და მეც ცალკე დამლაპარაკებოდა.

აეროპორტიდან სახელმწიფო რეზიდენციისაკენ მიმავალი მთელი გზა იანუკოვიჩის ბილბორდებით იყო ავსებული და მისი პარტიის ფერებით მორთული. „აბა, ნახე იმ ბანდიტის ბილბორდები?“ - შესვლისთანავე მკითხა კუჩმამ. — „იმედი მაქვს, რომ მას არ აირჩევენ. და თუ მაინც აირჩევენ, კარგი დღეც დაადგებათ. მას ჯერ კიდევ არ იცნობენ. აი, მაშინ კი დამაფასებს ხალხი. შენი მეგობარი იუშჩენკო კი, აბსოლუტურად უწყინარია. ის გაცილებით მეტად მესიმპათიურება. მართალია, მას თაფლის და ფუტკრის გარდა ცოტა რამ აინტერესებს, მაგრამ მიმაჩნია, რომ უკრაინისთვის იუშჩენკო უკეთესი იქნება.“ ამის მოსმენა ჩემთვის ძალიან მოულოდნელი იყო.

კუჩმა ნამდვილად არ იყო იანუკოვიჩის მხარეს. ის ყოველთვის ორმაგ თამაშს თამაშობდა. ვფიქრობ, გულის სიღრმეში, იმედოვნებდა, რომ ქაოსი დაიწყებოდა და ხალხი მას, ამა თუ იმ ფორმით, დარჩენას სთხოვდა. 2004 წლის შემოდგომაზე, ჩვენ ურთიერთობა გვქონდა. არჩევნებზე ბევრი დამკვირვებელი გავაგზავნეთ. კუჩმა ამას მიესალმა.

რევოლუციის შემდეგ, უკრაინაში ახალ წელს დავბრუნდი. ერთ დღეს ბესარაბკასთან გამოვედი და მთელი კრემიატიკი გავიარეთ. იულიასთან, იუშჩენკოსთან და რუსლანასთან ერთად სცენაზე ავედი. რუსლანა ჰიმნს მღეროდა. ერთბაშად მოეუყარე თავი უკრაინულის მთელ ჩემს მარაგს და

სიტყვით უკრაინულად გამოვედი. ინაუგურაციის წინ იუშჩენკომ ბუკოვილში დამპატიჟა. კურორტი ის-ის იყო ინყებდა განვითარებას. პირველ დღეს საბაგიროზე გავედით და იქ ნამდვილ პოსტრევოლუციურ სიტუაციას შევესწარი, რაც ჩემთვის საქართველოდან უკვე ნაცნობი იყო. უამრავი ახალგაზრდა შეკრებილიყო:

ყველა ხელს გვიქნევდა, ცდილობდნენ ჩვენთან სურათები გადაეღოთ. ასეთ ადამიანებთან ერთად სასწაულების მოხდენა შეიძლება, ისინი ახალი იდეებისთვის უფრო გახსნილები არიან, ვიდრე ქართველებიც კი. უბრალოდ, მათ იმპულსი უნდა მისცე და მაშინ ველარავინ შეაჩერებს. ვუთხარი მაშინ იუშჩენკოს, „ძალიან გაგილიმა ბედმა და არ გაუშვა ეს შანსი ხელიდან, ვიქტორ!“

იუშჩენკო თავს მუდმივად ძალიან ცუდად გრძნობდა. დღეში ორი-სამი საათი სამედიცინო პროცედურები უტარდებოდა. მოვილაპარაკეთ, რომ ხელს მოვანერდით ერთობლივ დეკლარაციას და პრესკონფერენციას მოვანყობდით. სამჯერ მოვიწვიეთ ჟურნალისტები და სამჯერ დავაპირეთ პრესასთან შეხვედრა. მაგრამ, ყოველ ჯერზე, იუშჩენკო ცუდად ხდებოდა და ყველაფრის გადადება გვიხდებოდა. არათუ რაიმე გადაწყვეტილების მიღება, ფეხზე დგომაც კი არ შეეძლო. გამოოგნებული სიტუაცია იყო. მინისტრობის კანდიდატები ბუკოველში შეიკრიბნენ, ირგვლივ ყველა აგარაკი იჭირავეს, ცდილობდნენ ვიქტორ ანდრეევიჩთან მოხვედრას, მაგრამ ის არავის იღებდა.

ბუკოველშივე გადანყდა ყველაფერი. იუშჩენკო სულ ორჭოფობდა, ვინ დაენიშნა პრემიერად: იულია, თუ პოროშენკო. მისი მეუღლე, კატია, იულიას წინააღმდეგ იყო განწყობილი. მაგრამ ტიმოშენკო რევოლუციის რეალური ლიდერი იყო. ის მაინც არსად წავიდოდა და ჩემი რჩევა იყო იულიას დანიშვნა და მისი მაქსიმალურად ინტეგრირება.

როდესაც ტიმოშენკო ოფიციალური ვიზიტით პირველად ესტუმრა საქართველოს, ის ვენახების დასათვალიერებლად და არაფორმალურ გარემოში სასაუბროდ ვერტმფრენით წავიყვანე. უკანა გზაზე ცუდი ამინდი იყო და ვერტმფრენს აჯანჯლარებდა. მე უკვე აღარაფერი მინდოდა, ის კი განუწყვეტილად გაზის მონოდებაზე საუბრობდა. იულია ხასიათით რადიკალურად განსხვავდება იუშჩენკოსაგან, ის მტაცებელთა ჯიშს მიეკუთვნება. ამავე დროს სულით ხორცამდე პოლიტიკოსი იყო და ყველაფერი დანარჩენი მისთვის მეორადი იყო.

2005 წელს არტეკის იუბილეზე ჩავედი. იუშჩენკომ ყველანი ყირიმში შეკრიბა. ტრანსპორტის მინისტრმა, ჩერვონენკომ, მე და ახალი მთავრობის რამდენიმე უკრაინელი მინისტრი, საკუთარ იახტაზე მიგვიწვია. მათი საუბრების მოსმენის შემდეგ მივხვდი, რომ ქვეყანას არავითარი შანსი არ ჰქონდა. ისინი საკუთარ ინტერესებზე საუბრობდნენ: წილებზე, მიწებზე, ბიზნესზე. საქართველოში ჩვენ სრულიად სხვა საუბრები გვქონდა - განსხვავებული, როგორც ცა და დედამიწაა. ესენი კი ძველი ყაიდის ადამიანები იყვნენ, უფრო მეტად გაუმაძღარნი, ვიდრე კუჩმას ხალხი. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოს დრო იხელთეს და გადანყვიტეს, რომ მათი დრო დადგა.

ეს განცდა საბოლოოდ განმიმტკიცდა, როცა ერთი წლის შემდეგ, კიევში ოფიციალური ვიზიტის დროს, იუშჩენკოსთან ვიზიტის წინა დღეს მომადგნენ პოროშენკო და დავით უვანია სასტუმროში შემდეგი ტექსტით: „უთხარი შენს მეგობარს ხვალ, რომ ჩვენ ნარინჯისფერი რევოლუციის აქციები ვიყიდეთ თავის დროზე და დივიდენდების გადახდის დრო მოვიდა“. რა თქმა უნდა, მე ის ადამიანი არ ვიყავი, ვისაც ასეთი ენით შეიძლება ელაპარაკონ და ცხადია არც იუშჩენკოს გადავეცი რამე.

საქართველოსა და უკრაინას შორის განსხვავება თაობათა საკითხში მდგომარეობდა. ნარინჯისფერი რევოლუციის შემდეგ, უკრაინის მთავრობაში ჩვენზე უფროსი თაობა მოვიდა. ჩვენშიც, ზუსტად ასეთი სხვაობა იყო წინა თაობის ქართველებთან, რომელთაც მიეკუთვნებოდნენ, მაგალითად, ნინო ბურჯანაძე და მისი მეუღლე - ამ წყვილს ძირითადად ფული და პირადი კომფორტი აინტერესებდა. ჩვენს გუნდში ყველაზე უფროსი მე ვიყავი, მაგრამ მეც კი უნივერსიტეტში ვსწავლობდი, როცა საბჭოთა კავშირი დაიშალა. ისინი კი, რომლებმაც რამდენიმე წელი მოასწრეს საბჭოეთში მუშაობა, სისტემის ნაწილად იქცნენ. აი, ასეთი ადამიანები მოვიდნენ უკრაინის მთავრობაში.

იგრძნობოდა, რომ საბჭოთა მემკვიდრეობა იუშჩენკოსაც უშლიდა ხელს. მისი მომხვეჭელობაში დადანაშაულება შეუძლებელია. ის იდეალისტი იყო, მაგრამ, ფსიქოლოგიურად, უჭირდა მუშაობა არასაბჭოთა თაობების ადამიანებთან.

ყველაფრის მიუხედავად, ისინი გაცილებით სჯობდნენ უკრაინის პოლიტიკური სპექტრის მეორე ნაწილს.

მახსოვს, 2004 წელს, პირველად ვენეზე უკრაინას, ოფიციალური ვიზიტით. კონცერტს ვესწრებოდით. ჩემგან მარჯვნივ

პრეზიდენტი კუჩმა იჯდა, მარცხნივ - პრემიერი იანუკოვიჩი. კუჩმა ეკითხება მას: „აბა, რას იტყვი, ვიტია, ზვიაგილსკი არ გამოჩენილა?“ „- რას ბრძანებთ?!“ - პასუხობს იანუკოვიჩი - „ის რომ გამოჩენილიყო, ბიჭები ხომ დიდი ხნის წინ გაასაღებდნენ.“ პრემიერი ეუბნება პრეზიდენტს, რომ ვილაცის „გასაღებაა“ საჭირო! უფრო მეტიც, იანუკოვიჩი აშკარად არ ხუმრობდა.

ერთხელ, ნარინჯისფერი რევოლუციიდან დიდი ხნის შემდეგ, იანუკოვიჩთან რამდენიმე საათიანი ლაპარაკი მქონდა. საუბრის უმეტესი ნაწილი მან იულიას დაუთმო. ასახელებდა მის კრიმინალურ - მოგონილ თუ რეალურ - საქმეებს. მხოლოდ ამის შემდეგ გადავიდა სხვა თემებზე. ასეთივე საუბრები ჰქონდა ყველა უცხოელთან. ამ ქალით, პირდაპირ, შეპყრობილი იყო.

იანუკოვიჩმა ისიც გამიმხილა, რომ დიდხანს ვერ იღებდა გადაწყვეტილებას, ეყარა თუ არა კენჭი პრეზიდენტობაზე მეორედ. რჩევისთვის ბერი ზოსიმესთვის მიუმართავს. იმას უთქვამს, რომ პასუხისთვის ჯერ მზად არ იყო, მაგრამ დაჰპირებია, რომ რაიმე ნიშანს მისცემდა. რაღაც დროის შემდეგ, ბერი გარდაცვლილა. იანუკოვიჩი პანაშვიდზე მისულა და კუბოსთან გაჭიმულ რიგში ჩამდგარა. მისი მონათხრობით, როდესაც ის მიცვალებულის ხელს შეხებია, ხელი განძრეულა, თავზე გადასმია და ისევ დავარდნილა. იანუკოვიჩისთვის ეს ნიშანი აღმოჩნდა. ის ამის შესახებ, როგორც უტყუარ ფაქტზე, ერთი შეხედვით, მთელი სერიოზულობით მიყვებოდა, თუმცა, მე მაინც ვუშვებ, რომ თვალთმაქცობდა.

იანუკოვიჩის ნორმალურ ადამიანად აღქმა შეუძლებელი იყო. ჩემს მეგობრებს კიევის შემოსასვლელში ჰქონდათ პატარა რესტორანი, რომლის წართმევასაც დონეცკელი რეიდერები უპირებდნენ. მეგობრებმა დახმარება მთხოვეს. ამის შესახებ ვაშინგტონში ბირთვულ სამიტზე მოვუყევი იანუკოვიჩს. თან დარწმუნებული ვიყავი და შესავალიც გავეუქეთე, რომ ამხელა უკრაინის პრეზიდენტისთვის პატარა რესტორნის ამბავი ძალიან უმნიშვნელოა და ბოდიშიც მოვუხადე, რომ ამაზე დროს ვაკარგვინებდი. თურმე სად ვარ? აღმოჩნდა, რომ ამ ამბის შესახებ ყველაფერი იცოდა. ისეთი დეტალების მოყოლა დამიწყო, მაშინვე მივხვდი, რომ რეიდერების უკან თავადვე იდგა და აქტიურადაც იყო ჩართული.

უკრაინა საქართველოზე ბევრად დიდი ქვეყანაა. ჩემს სამშობლოში არასოდეს გამომიჩენია დიდი ინტერესი, ვის ეკუთ-

ვნოდა რომელიმე კომერციული პროექტი. როცა ქვეყნის ლიდერი ასეთი რამეებით არის დაკავებული, არ მგონია, რომ მას ქვეყნის სამართავად დარჩეს დრო.

ერთხელ, ნიუიორკში, გაეროს გენერალურ მდივანთან ვიმყოფებოდი სადილად. მაგიდასთან ილჰამ ალიევთან, პოლონეთის პრეზიდენტ - კომაროვსკისთან და იანუკოვიჩთან ერთად დამსვენეს. არ ვიცოდი ამ უკანასკნელთან რაზე მესაუბრა. ნაკითხული მქონდა, რომ უკრაინაში იუსტიციის საბჭოს ქმნიდნენ და იანუკოვიჩს ვკითხე, გატარდებოდა თუ არა სასამართლო რეფორმა. მან მიპასუხა: „მაგათ ვუჩვენებ სეირს.“ და დაიწყო პირად საკუთრებაში გადასაყვან მეყოფორიეზე მოყოლა, იმაზე, თუ როგორ მოსთხოვა უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ 50 მილიონი ქრთამად, მან კი მხოლოდ ოცი გადაუხადა.

იანუკოვიჩი, მისი თქმით, ფულის ოფშორში გადარიცხვას სთავაზობდა, მაგრამ სასამართლოს თავმჯდომარეს სურდა, რომ მთელი თანხა, ნაღდი ფულით, მის აგარაკზე მიეტანათ. ამის ნაცვლად, იანუკოვიჩმა ქრთამი მას პირდაპირ უზენაეს სასამართლოში მიუტანა. მიიტანა დღისით, მზისით, ოცდოლარიანი კუპიურებით, ბევრი ჩემოდნით. იანუკოვიჩი მეუბნება: „ამის შემდეგ, გაბედავს ის ჩემ წინააღმდეგ ნასვლას? ვერა! ყველამ ყველაფერი დაინახა.“

ამას ყველას თანდასწრებით ყვებოდა. მახსოვს, რა რეაქცია ჰქონდათ მათ, ვისაც რუსული ესმოდა - ისინი გაოგნებულები შესცქეროდნენ ერთმანეთს.

2005 წელს, იანუკოვიჩი ჯერ კიდევ ოპოზიციაში იყო. იუშჩენკო მთხოვდა, რომ მას არ შეეხვედროდი. მე არ დაეუჯერე და აეროპორტისკენ მიმავალ გზაზე, კაფე „კაზაჩოკში“ შეეხვედი იანუკოვიჩს. ცოტა ხნით ადრე, იუშჩენკოს ვეუბნებოდი, რომ გვინდოდა რამდენიმე სამგზავრო თვითმფრინავის, AH-142-ის შეძენა. მაგრამ, უკრაინას არ აღმოაჩნდა საკმარისი რაოდენობის მზა თვითმფრინავები. ეს ისტორია იანუკოვიჩს მოვუყევი. მითხრა, რომ გამზადებული უდგას სამი AH-142 და შეუძლია ხვალვე მოგვყიდოს ჩვენთვის ხელსაყრელ ფასად. მას სახელმწიფოზე მეტი თვითმფრინავი ჰქონდა! მიუხედავად იმისა, რომ ეს პიროვნება იმ დროს ბევრს ჩამოწერილი ყავდა.

თავს მშვენივრად გრძნობდა. მზად იყო, თვითმფრინავებიც კი მოეყიდა ჩვენთვის. რა თქმა უნდა, მისგან მაინც არ ვიყიდდით. მაგრამ, მისმა თავდაჯერებულობამ გამაოგნა.

ამის შესახებ იუშჩენკოს მოვუყევი, ის კი მეუბნება: დასავლეთი და აღმოსავლეთი ერთმანეთთან უნდა შევარიგოთ. ვფიქრობ, ეს იმიტომ თქვა, რომ როგორღაც მოახერხა ახმეტოვთან მოლაპარაკება. იუშჩენკოს გუნდისთვის ეს აღმოსავლეთში შესასვლელი ბილეთი იყო.

პუტინთან პირველი შეხვედრის შემდეგ იუშჩენკომ მითხრა, რომ მასთან მუშაობა შესაძლებელი იყო. ვუპასუხე, რომ ერთი წლის წინ მეც ზუსტად იმავეს ვფიქრობდი: „ექვსი თვე მოიცადე და ჩვენ ისევ დავუბრუნდებით ამ თემას.“ ის ხომ პუტინმა მოაწამლვინა, 2004 წელს. დარწმუნებული ვარ, რომ იუშჩენკომ ამის შესახებ იცოდა, მაგრამ უნდოდა, დაევიწყებინა. ეს მის მაღალ სულიერებაზე მეტყველებს.

პუტინს ის პირველივე წამიდანვე ეზიზღებოდა. ისინი განსხვავებული კულტურის ადამიანები იყვნენ. მათ შორის შეუძლებელი იყო რაიმე სერიოზული შეთანხმება. პუტინს ასეთივე ზიზღის გრძნობა ჰქონდა იულიასადმი. მას „ნანანავიან გოგონას“ ეძახდა. პუტინს მიაჩნდა, რომ ვინაიდან იულია ფულს რუსეთში შოულობდა, ამიტომ მას მხოლოდ ფული აღელვებდა და მისით მანიპულირება ყოველთვის შესაძლებელი იქნებოდა.

მე ვნახე, თუ როგორ ეუბნება იაცენიუკი პუტინს. ის მაშინ საგარეო საქმეთა მინისტრი იყო. 2007 წელს, ტაჯიკეთში СНГ სამიტი იმართებოდა. იმ დროისთვის, იუშჩენკო უკვე აღარ ესწრებოდა ამ სამიტებს, იაცენიუკი კი წავიდა. ის ორმოცი წუთის დაგვიანებით შევიდა დარბაზში, დაჯდა და მომენტალურად კამათი დაიწყო დღის წესრიგთან დაკავშირებით, თან შიგადაშიგ დემონსტრაციულად უკრაინულ სიტყვებს ურევდა. პუტინს თვალები შუბლზე აუვიდა: რას ბედავს ეს თავხედი ყმანვილი, რომელსაც ცხოვრებაში პირველად ხედავს? იაცენიუკი კი, თავის გამოსვლაში, უკრაინულ სიტყვებსაც ურევდა. ასე იქცეოდა, ხანდახან, იუშჩენკოც. ვფიქრობ, სპეციალურად.

2013 წელს დარწმუნებული ვიყავი, რომ უკრაინაში რევოლუცია მოხდებოდა. სექტემბერში უკრაინელ მეგობრებს ვხვდებოდი. ისინი ჩიოდნენ უკრაინელი ხალხის პასიურობის გამო: „არავის სჯერა რამის, ოპოზიცია არავის უყვარს.“ მე კი ვეუბნებოდი, რომ სწორედ ახლა იწყებოდა ყველაფერი.

როდესაც მეორე მაიდანის დაიწყო, ნიუიორკიდან ვარშავაში გადავფრინდი, რათა ევროპელი დეპუტატებისგან ჯგუფი შემეკრიბა და კიევში ჩამეყვანა. ოტელში დავბინავდი და ნაცნობებთან რეკვას შევუდექი. ოთხი დღის განმავლობაში ათ

კაცს მოვუყარე თავი. ესენი იყვნენ: პოლონეთის ექს-პრემიერი ეჟი ბუზეკი, ევროპარლამენტის დეპუტატი - ელმარ ბროკი, რამდენიმე პოლონელი, ინგლისელი და ბელგიელი. აეროპორტში ალყაში მომაქციეს და სასაზღვრო კონტროლი გამატარეს. პირდაპირ მიტინგზე მივედი. ყველანი სცენაზე ავიდნენ და სიტყვით გამოვიდნენ.

მაიდნის სცენაზე. კიევი, 7 დეკემბერი, 2013 წელი

მაიდანი 2013

მოედნის მეორე მხარეს გავემართე. იქ ბევრი ხალხი არ იყო, ძირითადად, ცუდად ჩაცმული მოხუცები. ახალგაზრდები თითქმის არ ჩანდნენ. ყველა შემომეხვია და ტაშს მიკრავდა. მოგვიანებით ბროკმა მკითხა, რისთვის ჩამოვიდნენ ისინი აქ, თუკი მე ვარ საყოველთაო ყურადღების ცენტრში და მათი თანდასწრებით ცირკს ვანყობ. ღმერთმანი, ამას სპეციალურად არ ვაკეთებდი.

კიევში სამ დღეს დავყავით. ყოველ დღე კლიჩკოსა და პროშენკოს ვესაუბრებოდი.

ერთ-ერთ შეხვედრაზე, იაცენიუკმა კამათი დამიწყო. პროშენკომ კი განაცხადა, რომ „ჩვენ, ქართველებს, უკვე გვქონდა მიღებული გამოცდილება 2003-ში და ყველაფერი,

რასაც მიშა ამბობს, გამართლდა. მასთან კამათს გვირჩევნია კარგად მოვეუსმინოთ, რას ამბობს. " ყოველთვის ვაცხადებდი, საჭიროა მთავრობა ვაიძულოთ რომ შეცდომები დაუშვას. მისი პროვოცირება უნდა მოვახდინოთ. მხოლოდ პროშჩენკო და ტაგნიბოკი მეთანხმებოდნენ.

შემოვიდა აღელვებული კლიჩკო. გვაცნობა, რომ იანუკოვიჩმა ყველა ჩვენგანის დაპატიმრების ბრძანება გასცა. - „ეს ხომ შესანიშნავია!“ - წამოიძახა საქართველოს პარლამენტის ვიცე-სპიკერმა, გიორგი ბარამაძემ. ყველამ, როგორც გიჟს, ისე დაუნყო ყურება. ვერაფრით ხვდებოდნენ, რა იყო აქ სასიხარულო.

მალე, უკრაინელ ლიდერებთან ერთად, მიუნხენში გავფრინდი. პირველი მგ ზავრობის შემდეგ, ორ წელზე მეტ ხანს, საზღვარზე „განითვლებული“ ვიყავი. ყოველ ჯერზე დიდი ხანი მიხდებოდა საპასპორტო კონტროლის გავლა. ახალი ხელისუფლების დროსაც კი ასე ნელა ცვლიდა გადანყვეტილებას უკრაინული ბიუროკრატია.

ასე გრძელდებოდა მანამდე, სანამ სკანდალი არ მოვანყე. პრეზიდენტი პირადად ჩაერია, რათა აღრიცხვიდან მოეხსნა ილიყავი. მოგვიანებით, იმავე პრეზიდენტს ხელი არ შეშლია ისევ პერსონა ნონ გრატად გამოვეცხადებინე.

* * *

როდესაც 2014 წლის თებერვალში ყირიმის მოვლენები დაიწყო, სრულიადაც არ გამკვირვებია. ჯერ კიდევ 2008 წელს ვამახვილებდი ყურადღებას ყირიმის ანექსიის საშიშროებაზე. არავინ მიჯერებდა. ყველა აცხადებდა, რომ თათრები ამას არ დაუშვებდნენ.

იანუკოვიჩის გაქცევის შემდეგ, მჭიდრო ურთიერთობა მქონდა ნალივაიჩენკოსთან, რომელიც რევოლუციის შემდეგ სათავეში ედგა უკრაინის უშიშროების სამსახურს. ჩვენ დიდი ხნის ნაცნობები ვიყავით. 2010 წელს, პრეზიდენტის პოსტზე კენჭისყრასაც კი აპირებდა და იმ დროისთვის საკმაოდ კარგი შანსებიც ჰქონდა. მისი მჯეროდა. პროგრამაც კი შევადგინეთ. ნალივაიჩენკომ ძალიან ბევრი რამ იცოდა უკრაინული კორუფციის შესახებ და მთელი ამ ინფორმაციის გასაჯაროებას აპირებდა. ამიტომ გადანყვეტა, კენჭი აღარ ეყარა. თუმცა, ჩვენ მეგობრებად დავრჩით.

ნალივაიჩენკომ არ იცოდა იანუკოვიჩის ადგილსამყოფელი და ისიც, თუ რამდენად შეუძლო უკრაინის უშიშროების ძალების ნდობა. საჭირო იყო მღვერის გაგზავნა, მაგრამ არ

იცოდნენ, რა სახის წინააღმდეგობას წააწყდებოდნენ. ამას ისიც ემატებოდა, რომ ახალი ხელისუფლება საზღვრებს ვერ აკონტროლებდა. ვურჩიე, განსაკუთრებით ყირიმი გაეძლიერებინათ. ასეც მოხდა, იანუკოვიჩი სწორედ ყირიმის გავლით გაიქცა.

როდესაც ყირიმში ის-ის იყო გამოჩნდნენ მწვანე კაცუნები, არავინ იცოდა, თუ ვინ იყვნენ ისინი. საუბარი მქონდა მაღალჩინოსნებთან (არ დავასახელებ მათ). ღამის ორი საათი იყო. კრემჩატიკთან ახლოს, კაფეში ვისხედით. ვუხსნიდი, რომ მათ ჩემთან ურთიერთობის დრო უკვე აღარ ჰქონდათ, რომ ისინი ყირიმს კარგავდნენ. ამაზე ასეთი პასუხი მივიღე: „მიშა, შენ ცდები. ჩვენმა სპეცნაზელებმა ისინი ალყაში მოაქციეს, მათ წყალი და დენი გავუთიშეთ. ხვალ, დღის ბოლომდე ისინი დაგვნებდებიან.“ ეს ადამიანები დიდი მაღალჩინოსნები იყვნენ, თუმცა, ღამის ორ საათზე ჩემთან ჩაის დასალევად დრო მაინც გამონახეს. გაკვირვებული დავრჩი, ვუხსნიდი, რომ ეს რუსეთია და მათი სამხედროები არ დანებდებოდნენ. ისინი კი კვლავ იმ სისულელეს მიმეორებდნენ, რომ საჭიროების შემთხვევაში, თათრებს იარაღს დაურიგებდნენ, ისინი კი არაფერს მსგავს არ დაუშვებდნენ.

ყირიმის დაკარგვის შემდეგ წამყვან უკრაინელ პოლიტიკოსებს ვაფრთხილებდი, რომ შემდეგი დონბასი იქნებოდა. ამაზე საგულისხმო საუბარი გვქონდა პოროშენკოსთან, სასტუმრო კონტინენტალის რესტორანში, სადაც ის მეუღლესთან, მარინასთან ერთად მოვიდა და რჩევა მკითხა, ეყარა თუ არა პრეზიდენტად კენჭი. ამ საუბრის დროს უცებ მითხრა: „შენ ხომ ხვდები, რომ სამხრეთ ოსეთი და აფხაზეთი აღარასდროს დაბრუნდება, ზუსტად ასევე ჩვენც გვესმის, რომ ყირიმი არ დაბრუნდება, ამიტომ მოლაპარაკებებს დავინწყებთ დასავლეთთან: ისინი ჩვენ გვიღებენ ნატოსა და ევროკავშირში, ყირიმის სანაცვლოდ.“ შევეკამათე: „ჯერ - ერთი, ვინ გითხრა, რომ სამხრეთ ოსეთი და აფხაზეთი ქართული ტერიტორიები არ არის? ჩვენ მათ გარეშე არ შეგვიძლია და მათ აუცილებლად დავიბრუნებთ. მეორეც, ნუ ფიქრობ, რომ მხოლოდ ყირიმის შენარჩუნება ვერ შეძელით. მის შემდეგ, უსათუოდ, იქნება დონბასი“. ისინი კი: „არა, ეს დონბასში შეუძლებელია, იქ ძალზე სერიოზული უკრაინელები არიან, ის ყირიმი არაა.“

გფიქრობ, ყირიმის ანექსია 2015 წლის არჩევნებისთვის იყო გამიზნული. ჩემი გამოცდილებიდან გამომდინარე, პუ-

ტინი სპონტანურად არაფერს აკეთებს. ის ჩქარი ადამიანი არ არის, მაგრამ, გაუთვალისწინებელ სიტუაციებში იბნევა. ქართული რევოლუციაც და ნარინჯისფერი რევოლუციაც მისთვის მოულოდნელი იყო. აი, ყირიმის ანექსიას რაც შეეხება, მას წინ რამდენიმეწლიანი სამზადისი უძლოდა. ზუსტად ასევე, ის ძალიან კარგად იყო მომზადებული საქართველოსთან 2008 წლის ომისათვის. მზადება ჯერ კიდევ 2006 წელს დაიწყო, როდესაც ჩვენ რუსეთის უშიშროების სამსახურის მთელი აგენტურული ქსელი ავიყვანეთ. პუტინი მაშინ დაიბნა, ნერვიულობდა, შეცდომას შეცდომაზე უშვებდა. შემდეგ დაჯდა და ომის გეგმის დეტალური დამუშავება დაიწყო. ზუსტად ასევე, მან 2015 წელს, ყირიმისთვის მოამზადა სცენარი. მოსკოვში იცოდნენ, რომ იანუკოვიჩი წააგებდა და გეგმავდნენ უკრაინის ნაწილის თამაშიდან გაყვანას. დონბასთან დაკავშირებით დარწმუნებული არ ვარ, მაგრამ ყირიმის სცენარი არავითარ ეჭვს არ იწვევს.

ვიმეორებ, პუტინი ბრინჯივით იბნევა გაუთვალისწინებელ სიტუაციებში, მაგრამ მისი ძალა იმაშია, რომ ის ჩასაფრებულია და იცდის. ბულდოგივითაა - ჩაგასობს კბილებს და აღარ გაგიშვებს.

დონბასში კი პუტინი გაიჭედა. მან იფიქრა, თუ ყირიმის სცენარი ასეთი იოლი აღმოჩნდა, მაშინ ნოვოროსიაშიც ასევე იქნებოდა. არ ვარ დარწმუნებული, რომ დონბასთან დაკავშირებით მას რაიმე გეგმა ჰქონდა. აქ მოტყუვდა. ეტყობა სურდა, ყირიმზე მარიუპოლიდან წასულიყო. ეს ძალიან იოლად ერჩენებოდა. მაგრამ, ბევრი რამ არ გაითვალისწინა, გაიჭედა და ტემპი დაუვარდა. უკრაინიდან ყურადღება რომ გადაეტანა, სირიაში შევიდა. მას უნდოდა ერჩენებინა ყველასთვის, რომ ისევ თამაშის მონაწილე იყო.

ჩანაფიქრი ასეთი იყო: ის გამოდის სირიიდან, ხოლო დასავლეთი რუსეთს სანქციებს უხსნის. როგორც ჩანს, ამერიკელებმა მიანიშნეს, რომ მზად იყვნენ სანქციების გასაუქმებლად, თუკი ის დონბასიდან ჯარების გაყვანის შთაბეჭდილებას მაინც შექმნიდა. დასავლეთს, რუსეთის გარეშეც, უამრავი პრობლემა აქვს. ობამა სანქციების მოხსნის მომხრეა და არ სურს რუსეთთან ურთიერთობების გაფუჭება. ხომ მოუხსნა სანქციები კუბასა და ირანს? დღეს ამერიკელები შედარებით ყველაზე სუსტები არიან, მთელი თავისი უახლესი ისტორიის მანძილზე.

ერთ-ერთ ინტერვიუში ობამამ უკრაინას რუსეთის ინტერესების ზონა უწოდა. ეს რომ მას ერთი წლის შემდეგ ეთქვა, როდესაც ამერიკას უკვე სხვა პრეზიდენტი ეყოლება, საშიში არაფერი იქნებოდა. ფიქრობს ადამიანი ასე, მორჩა და გათავდა. მაგრამ, სულ სხვა საქმეა, როდესაც ამას ამბობს მოქმედი პრეზიდენტი. ამის შემდეგ, რა მნიშვნელობა აქვს, რას იტყვის ელჩი, ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველო და არმია? რა თქმა უნდა, ამას რომ ამბობდა, ობამა მიმართავდა თავის ხალხს, უხსნიდა, რომ ამერიკამ არ უნდა იომოს. მაგრამ, რუსეთისთვის ეს მკაფიო სიგნალი იყო.

დარწმუნებული ვიყავი, რომ კონფლიქტი დონბასში გალრმავდებოდა. პოროშენკო ფიქრობდა, რომ მოლაპარაკებას შეძლებდა. ის იმ ადამიანთა რიცხვს მიეკუთვნება; რომლებიც მოლაპარაკებას ანიჭებენ უპირატესობას და ეს, პრინციპში, სწორიცაა. პუტინიც, როგორც ჩანს, რაღაც მინიშვნებს აკეთებდა იმაზე, რომ ეს შესაძლებელი იქნებოდა.

საპარლამენტო არჩევნების წინ პუტინმა პოროშენკოს წინააღმდეგ დაიწყო თამაში. პოროშენკო არჩევნებზე აბსოლუტურად სამშვიდობო რიტორიკით წარსდგა, იაცენიუკი კი - საომარი. მოსახლეობის ერთ ნაწილს ნებისმიერ ფასად მშვიდობა სურდა, მეორეს - ბრძოლა და უკრაინის დაცვა. სამშვიდობო ფლანგზე, მთლიანად პოროშენკო დომინირებდა. სწორედ მაშინ პუტინმა გაამწვავა სიტუაცია ფრონტზე, შექმნა გაზის პრობლემა და გააძლიერა სამხედრო რიტორიკა. ეს დემონსტრაციულად გააკეთა, პოროშენკო რომ დაესუსტებინა. მას რომ კომპრომისი ნდომოდა, იაცენიუკს თამაშში არ აპყვებოდა.

პუტინი მარიუპოლისა ან ხერსონისთვის კი არ იბრძვის, მას კიევი სჭირდება. კარგად ახსოვს, რა მოხდა საქართველოს შემთხვევაში. ნახევარი წლის შემდეგ ევროპა და ამერიკა სანქციებს მოუხსნიან. იმ დროისთვის, უკრაინის ეკონომიკა გაპარტახებული იქნება. უკრაინელები დაიმახსოვრებენ, რომ ქვეყანა პროდასავლურმა მინისტრებმა დააქციეს. დაიმახსოვრებენ იმასაც, რომ ევროპამ მათ უღალატა და მაშინ, შესაძლოა, რუსეთთან მოლაპარაკება მოუწდეთ.

პუტინი დაელოდება ამ მომენტს. მით უმეტეს, რომ მას აქვს საქართველოს გამოცდილება. 2008 წლიდან, საქართველო უზარმაზარი ტემპებით ვითარდებოდა, 2012-ში კი ხალხის ნა-

ნილმა იფიქრა, რომ მთავრობა ტყუილ-უბრალოდ ჯიუტობს, დანებება არ სურს, მით უმეტეს, როცა ყველამ მიგვატოვა. პუტინმა, სხვათა შორის, აღნიშნა, რომ საქართველოს 2012 წლის არჩევნები მისი ყველაზე წარმატებული ოპერაცია იყო. უკრაინის მომდევნო არჩევნებზე ის მის გამეორებას შეეცდება. პუტინი, თავისთვის გაცილებით კომფორტულ გარემოში იმოქმედებს: საშინელი კორუფცია, პლუს დაფარული თუ აშკარა აგენტები. საქართველოში ასე არ იყო. უკრაინის რეალობა რუსეთს საშუალებას მისცემს, პოლიტიკური ზეწოლის გარდა, უკრაინული არჩევნების დროს აამოქმედოს სპეც-ოპერაციებისა და პროვოკაციების მთელი სპექტრი.

მხოლოდ ერთი გამოსავალი არსებობს - სცენაზე პოლიტიკოსების ახალი თაობა უნდა გამოვიდეს. პოლიტიკური კლასის შეცვლა - უკრაინის ნაციონალური უსაფრთხოების საკითხია ისევე, როგორც საქართველოში.

ჩემი ოჯახი პირველი ნაბიჯები პოლიტიკაში

ძალიან დიდი და საინტერესო ოჯახი მყავს.

დავიბადე სამოცდაშვიდში, 21 დეკემბერს. როდესაც ორი წლის ვიყავი, ჩემი მშობლები ერთმანეთს დაშორდნენ. მე და დედა დიდ ბაბუასთან და დიდ ბებუასთან გადავედი. მათ ოთხოთახიანი ბინა ჰქონდათ, მაგრამ ჩვენ ოთხის გარდა, იქ კიდევ ბებიაჩემი და ბაბუაჩემი ცხოვრობდნენ. ბავშვობის უმეტესი ნაწილი „ლეჟანკაზე“ მეძინა. თორმეტი წლის ასაკამდე, სანამ დედა მეორედ გათხოვდებოდა, ისიც ჩემ გვერდით, ლეჟანკაზე იწვა. მას შემდეგ, რაც დედა ქმართან გადავიდა - 16 მეტრიან ბინაში, ოთახში მარტო დავრჩი, დივანიც კი მიყიდეს.

ჩემი დიდი ბაბუა პროფესორი იყო, იურისტი. ის როგორც რეპრესირებული, 10 წელი ციმბირში გადაასახლეს, მისმა ძმამ კი, იქ 20 წელზე მეტი გაატარა.

დიდი ბებუის ძმამ განათლება გერმანიაში მიიღო, საბჭოთა კავშირში დაბრუნდა და სამშენებლო ტრესტში დაინყო მუშაობა. შემდეგ დააპატიმრეს და როგორც სხვა მრავალი საბჭოთა მოქალაქე, რომელთაც განათლება საზღვარგარეთ ჰქონდათ მიღებული, დახვრიტეს.

ჩემი ბებუის ბაბუა, სტალინს კარგად იცნობდა. ის მსოფლიოში, მარგანეცის ყველაზე დიდი საბადოების - „ჭიათურ-მარგანეცის“ - ერთ-ერთი მეპატრონე იყო. ძალიან თვითმყოფადი ადამიანი. ქართველი ნაციონალისტი. ის მემარცხენეებს აფინანსებდა, ვინაიდან მათ „ერების თვითგამორკვევა“ გამოაცხადეს. მას იმედი ჰქონდა, რომ მემარცხენეები იმპერიის მიერ დამონებულ ერებს გაათავისუფლებდნენ. პრინციპში, ჯრც შემცდარა - თავიდან მემარცხენეები ასეც მოიქცნენ.

ჩემი ბებუის ბაბუას ჭიათურაში, დასავლეთ საქართველოში, დიდი სახლი ჰქონდა. იქ, ძალიან ლამაზი ხეობაა. სტალინი, დროდადრო, იქ ემალებოდა ცარისტულ მთავრობას. ერთხელ, ჟანდარმებმა ალყაში მოაქციეს სახლი. ჩემმა დიდმა

დასასვენებლად, ჩვეულებრივ, ასეთი შემადგენლობით
მივემგზავრებოდით: დიდი ბაბუა, დედა და მე.
ბორჯომი, 1978 წ.

ბებია, რომელიც მაშინ 7 წლისა იყო, ხელი მოჰკიდა მომავალ ბელადს და საიდუმლო ბილიკებით მთაში გაიყვანა. დიდი ბებია მიყვებოდა, რომ სტალინს ოფლიანი ხელი ჰქონდა და შიშისგან უკანკალებდა.

როცა გასაბჭოება დაიწყო, ბოლშევიკებმა, ბუნებრივია, ჩემი ბებიის ბაბუა დააპატიმრეს. დედამისმა სტალინს მისწერა, რომ დაიჭირეს ადამიანი, რომელიც მას თავის დროზე მალავდა. იგი გაათავისუფლეს. ნეპის პერიოდში, ცოტაც და მთავრობაში მოვიდოდა. მისი პარტნიორი იყო „ჰარიმანის კონცესია“ და ამერიკული ფირმის მმართველი ლაბასი, ამასთანავე ავერელ ჰარიმანი - ცნობილი ამერიკელი ბიზნესმენი, რომელიც საბჭოთა კავშირთან თანამშრომლობდა.

მეორედ ბებიის ბაბუა, 1937 წელს დააპატიმრეს. 1940 წელს კი, ჩემი დიდი ბებიის ძმამ, გრიგოლ აბაშიძემ, ახალგაზრდა,

მაგრამ უკვე ძალიან ცნობილმა პოეტმა, პოემა დანერა, რომლისთვისაც სტალინური პრემია მიანიჭეს. როდესაც კრემლში, მიღებაზე, სტალინმა გრიგოლი მოიკითხა, მან გამბედაობა მოიკრიბა და უთხრა: „არ შეგიძლიათ, რომ მამაჩემი გამოუშვათ?“ სტალინმა ბერიას ჰკითხა, მართლა იჯდა, თუ არა, გრიგოლის მამა. ბერიამ დაუდასტურა. მაშინ, სტალინმა, ჩემი დიდი ბებუის ოცდაექვსი წლის ძმას მიმართა: „კარგი, გაეშვებით, მაგრამ თუ კიდევ რამეს ჩაიდენს, ორივეს დაგხვრეტთ.“ გულაგმა, ბებიაჩემის ბაბუა ფიზიკურად და სულიერად განადგურა. ის შედარებით ახალგაზრდა ასაკში გარდაიცვალა.

სტალინს ძალიან არ უნდოდა, ქართველად ელიარებიანათ. ყოველთვის ხაზს უსვამდა, რომ რუსი იყო, თუმცა მძიმე აქცენტით საუბრობდა. მიაჩნდა, რომ სამშობლოში არ დააფასეს. საქართველოში თავს მუდამ წარუმატებელ ადამიანად თვლიდა. როდესაც საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ, 1922 წელს, ის პირველად დაბრუნდა სახლში, უკვე დიდი კაცი იყო მოსკოვსა და პეტერბურგში. ჩამოვიდა საკუთარ, მის მიერვე დაპყრობილ ქვეყანაში, როგორც ტრიუმფატორი. პირველსავე შეხვედრაზე, ქართველმა მუშებმა ნახალოვკაში ქვები დაუშინეს და არ მისცეს სიტყვის თქმის საშუალება. სტალინმა ეს კარგად დაიმახსოვრა.

შემდგომში, ის უბრალოდ, ქართულ კურორტებზე დადიოდა, განსაკუთრებით წყალტუბოში, თავისი პოდაგრის სამკურნალოდ. ყველაზე მეტი ხალისით აფხაზეთში ჩადიოდა. აფხაზ ბოლშევიკებს მეტად ენდობოდა, ვიდრე ქართველებს. ეს იყო სუფთა პოლიტიკური კომბინაცია. გორში, სადაც დაიბადა, მხოლოდ გზად თუ გაივლიდა. მე ვიცნობდი ადამიანს, რომელიც ერთ ასეთ ვიზიტს შეესწრო. ის ჯერ კიდევ პატარა ბიჭი ყოფილა და დედამ რალაცის საყიდლად სადგურზე გაუგზავნია. ბავშვი, სრულიად შემთხვევით, იმ ვაგონთან აღმოჩნდა, რომელიც სტალინი იჯდა. სადგური ალყაში იყო მოქცეული. მატარებელი გაჩერდა. ადგილობრივი ბოლშევიკები ბელადს ელოდნენ, რათა მისი მშობლიური სახლი ეჩვენებინათ. სტალინი კი სადღაც, შორს იყურებოდა, ჩიბუხს ეწეოდა და პატარა ბიჭიც შეუმჩნევია. ასე გაგრძელებულა, დაახლოებით, ორმოცი წელი. შემდეგ სტალინი შეტრიალებულა და უთქვამს: „მორჩა. გზა განვაგრძოთ.“ ის ვაგონიდანაც კი არ გამოსულა. ყოველივე ეს მკაფიოდ გამოხატავს მის დამოკიდებულებას საქართველოსადმი. ამის შემდეგ სტალინი მხოლოდ ქართულ კურორტებს სტუმრობდა, თბილისშიც კი მხოლოდ ერთხელ ჩამოსულა.

სტალინური რეპრესიების დროს ძალიან ბევრი ქართველი დაზარალდა, განსაკუთრებით ელიტა. ბელადს დიდი სურვილი ჰქონდა, ინტელექტუალი ყოფილიყო. ბავშვობაში პატრიოტულ ლექსებსაც კი წერდა. თუმცა სერიოზულად არავინ აღიქვამდა. ამიტომაც, კარიერის გაკეთება რუსეთში მოუხდა. საქართველოს დაპყრობის შემდეგაც, აქაურებისგან ვერ გრძნობდა საკუთარი პერსონისადმი სათანადო აღიარებას.

საქართველოს სტალინისგან არაფერი კარგი არ მიუღია. მან ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიის ნაწილი აზერბაიჯანს გადასცა. საქართველოს შიგნით ხელოვნურად ორი ავტონომია შექმნა. სამხრეთ ოსეთის ავტონომია საერთოდ „თითიდან გამოწოვილი“ იყო. ცხინვალი - ეს ქართული ქალაქია, იქ ცხოვრობდნენ ქართველი ებრაელები. მაგრამ, სტალინს სჭირდებოდა რაიმე ავტონომიის შექმნა საქართველოს ცენტრში. ამიტომ, ყოველი მხრიდან ჩამოჰყავდათ ოსები და იქ ასახლებდნენ. ასევე ხელოვნურად შექმნა აფხაზეთის ავტონომია და რუკა ისე მიჭრა-მოჭრა, რომ საჭიროების შემთხვევაში ხელოვნურად შექმნილი კონფლიქტის კერები აემუშავებინათ.

ბოლშევიკების რიგებში პირველი წმენდა სწორედ საქართველოში ჩატარდა. ქართველ კომუნისტებს სტალინი ნაციონალ-უკლონისტებს უწოდებდა. მათდამი ასეთი დამოკიდებულება ბოლომდე გაჰყვა. სტალინს ზოგადად არ უყვარდა დასავლეთ საქართველო. მაგრამ სიცოცხლის მიწურულს, რადგან ბერიას მოშორება სურდა, მან „მეგრული საქმე“ შეთიხნა. მეგრელებს მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით იჭერდნენ. ეს იყო შიდა ქართული ეთნიკური წმენდა, მთელი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე. ბევრი მეგრელი დახვრიტეს ან დააპატიმრეს. მის დამოკიდებულებაზე მეგრელებისადმი კარგად მეტყველებს შემდეგი ფაქტი: ჩემი პედაგოგი, რომელიც კარგად იცნობდა სტალინს, ყვებოდა, რომ ბელადს ძალიან არ უნდოდა მისი როლი ფილმში „ბერლინის დაცემა“ მეგრელ მსახიობს, აკაკი ხორავას, შეესრულებინა და ამიტომ საქართველოს კომპარტიის პირველ მდივანს ჰკითხა: „კანდიდ, ნუთუ აღმოსავლეთ საქართველოში არავინ მოიძებნა ჩემს როლზე?!“ და ხორავა მაშინვე ჩაანაცვლეს გელოვანით.

საბჭოთა საქართველოში სტალინისადმი ორგვარი დამოკიდებულება იყო. ერთი მხრივ, რა თქმა უნდა, სტალინის ქართული წარმომავლობა სიამაყის საფუძველს იძლეოდა. ჩვენ ხომ „სტალინის სამშობლო“ ვართ. მეორე მხრივ, ქართ-

ველების იმ ნაწილს, მისი დიქტატურისას ძალიან რომ დაზარალდა, ეს დიდხანს მწარედ ახსოვდა. დროთა განმავლობაში, სულ უფრო ნათელი ხდებოდა, რომ საამაყო არაფერი იყო.

გორში სტალინის ძეგლი ავალებინე. ეს აბსოლუტურად ტაბუირებულ თემად ითვლებოდა, თუმცა ყოველგვარი პრობლემის გარეშე მოვაშორეთ იქიდან, რაშიც განსაკუთრებულია ნიკა რურუას დამსახურება.

თბილისში შევექმენით ოკუპაციის მუზეუმი და სტალინის სახლ-მუზეუმის გადაკეთებასაც ვაპირებდით, გეგმაც კი შევიმუშავეთ, მაგრამ, არჩევნების გამო, ის ვერ განვახორციელეთ. იქ იმდენად ანეკდოტური ტიპები მუშაობდნენ გიდებად, რომ თავად ისინი უნდა გეჩვენებინა ტურისტებისთვის, რომელთაც სურდათ გაეგოთ, რა ხდებოდა საბჭოთა კავშირში.

* * *

დედაჩემს ძალიან უნდოდა, რომ კარგი განათლება მიმეღო, ამიტომ ოთხი წლის ასაკიდან ვსწავლობდი ინგლისურს კერძო მასწავლებელთან, ცხრიდან ფრანგულს, თოთხმეტიდან - ესპანურს.

აქ ოთხი წლის ვარ, როდესაც ინგლისურზე მიმიყვანეს

საბჭოთა კავშირში ამ ენებს არავითარი გამოყენება არ ჰქონდა. შეიძლებოდა სიცოცხლის ბოლომდე არც ერთ ფრანგს, ესპანელსა ან ამერიკელს არ შეხვედროდი, ვერც საზღვარგარეთ გემოგზაურა.

ჩემს ცხოვრებაში უზარმაზარი როლი ითამაშა ჩემმა ფრანგულის მასწავლებელმა, მარა ჭავჭავაძემ. ის შუააზიურ თავადაზნაურულ გვარს ეკუთვნოდა. მისი ქალიშვილობის გვარი კაზიმ ბეკი იყო. პატარაობიდან, იმპერატორ ნიკოლოზ მეორის კარზე იზრდებოდა, დედამისი უკანასკნელი იმპერატრიცას ფრეილინა გახლდათ. მარა სამეფო კარის ისტორიებს მიყვებოდა. რევოლუციის შემდეგ, მისი ოჯახი ფინეთში გაიქცა, შემდეგ საფრანგეთში გადასახლდნენ, სადაც ის ცოლად გაჰყვა ქართველ გენერალ - ჭავჭავაძეს. მარა მეგობრობდა ჟან-პოლ სარტრთან და სიმონა დე ბოვუართან. ერთხელ, სამოციანების შუაწლებში, დე გოლისა და ბრეჟნევის მოლაპარაკებების დროს, საინტერესო სიტუაცია შექმნილა: ორივე მხარის, როგორც ფრანგული, ისე საბჭოთა, თარჯიმნები მისი შვილები იყვნენ.

მარა ოჯახით საბჭოთა კავშირში დაბრუნდა. ემიგრანტთა დაბრუნების მორიგი კამპანიისა დაიჯერა. ისინი ყაზახეთში გადაასახლეს. იქიდან, თბილისის შორეულ გარეუბანში ნავთლულის ბაზართან გადმობარგდნენ. პურის ფულს კერძო გაკვეთილებით შოულობდა. მისი ოროთახიანი ბინა, ე.წ. „ხრუშჩოვკა“, ნამდვილი თავისუფლების კუნძული იყო. მასთან ჩამოდიოდნენ: ვისოცკი, სოლოუხინი, ნობელის პრემიის ლაურეატი - კლოდ სიმონი, დადიოდნენ მუდმივად ზურაბ ჭავჭავაძე, ქართველი დისიდენტები. მას ბევრი ფრანგული წიგნი და ფილმი ჰქონდა. მაშინ, 11-12 წლისა ვიყავი, ის კი - ოთხმოცის, მაგრამ ჩვენ ახლო მეგობრები გავხდით. ის, 87 წლის ასაკში, 1988 წელს გარდაიცვალა. სიკვდილმა, თავისი ძველი მეგობრის, ჟან პოლ სარტრის ეგზისტენციალური ტრაქტატის თარგმნის დროს მოუსწრო. მარა ძალიან ცოცხალი და ენერგიული ქალი იყო. საოცარი იუმორის გრძნობა ჰქონდა. ის საერთოდ არ ესადაგებოდა საბჭოთა სისტემას.

ჩემი მეორე მასწავლებელი, გელა ჩარკვიანი იყო. მისი მამა, კანდიდ ჩარკვიანი, სტალინისა და ბერიას დროს, საქართველოს კომ.პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი იყო. გელა ყვებოდა, რომ მათ აივანზე ყოველთვის ინახებოდა განსაკუთრებული წითელი ღვინო, რომელსაც მამამისი ყოველ კვირას სტალინს უგზავნიდა - ყველაფრის მიუხედავად, ბელადს ძალიან უყვარდა ქართული ღვინო და ქართული სამზარეულო.

გელა ხშირად სტუმრობდა სტალინის აგარაკს. იოსებ ბესარიონის ძე მას მანიაკალურ და ბრაზიან ადამიანად დაამახსოვრდა. სტალინის გვერდით თავს ყველა ცუდად გრძნობდა. ის ამოუცნობი და საშიში იყო. იგივე ბერია, გელას სიტყვებით, ცინიკოსი იყო, მაგრამ სტალინისაგან განსხვავებით, კარგი იუმორის გრძნობა ჰქონდა. ის აბსოლუტურად განონასწორებული ადამიანი იყო.

გელა საქართველოში უძრავობის პერიოდის მთავარი ლიბერალი იყო. წერდა როკ-ოპერებს და ყოველთვის ჰქონდა ამერიკული ჟურნალები. მისი მასწავლებლად დაქირავება ძალიან მოდური იყო. მისი ვაჟი - ირაკლი, რომელიც, სანამ ჩვენ ვმეცადინეობდით, იმავე ოთახში გიტარას აჟღერებდა, 80-90 წლების ქართველი ახალგაზრდათაობის მთავარი სიმბოლო იყო. ის ნარკოტიკებით დაიღუპა 2006 წელს.

ჩემი აღზრდის სტილი, საბჭოთა პერიოდისთვის უჩვეულო იყო. მარამ და გელამ ჩემზე უდიდესი გავლენა იქონიეს. ძალიან გამიმართლა, ისინი რომ ჩემი პედაგოგები იყვნენ.

13 წლის ვიყავი, მარამ „არქიპელაგ გულაგი“ რომ მომცა წასაკითხად. მისი, გარეუბანში მდებარე „ხრუშჩოვკიდან“ მეტრომდე საკმაოდ დიდი გზა იყო გასავლელი. მანქანამ კინალამ გამიტანა, ვინაიდან ქუჩაში მოვდიოდი, „არქიპელაგს“ ვკითხულობდი და ვერ ვწყდებოდი. მარას წყალობით წავიკითხე: სოლჟენიცინი, პლატონოვი, ზამიატინი. ეს იყო არალეგალური გამოცემები, ტექსტი სიგარეტის სიფრიფანა ქალღმერთზე იყო დაბეჭდილი. ის მაძლევდა ამ წიგნებს, მაგრამ ყოველთვის მაფრთხილებდა, რომ დედასთვის ამის შესახებ არაფერი მეთქვა. გელასთან ერთად კი, ხელით ვწერდით ანტისაბჭოთა გაზეთებს ინგლისურ ენაზე. კვირაში ერთ ნომერს ვუშვებდით. დასავლური გაზეთების სტილს ვბაძავდით, თუმცა მათ ქართული ელფერიც დაჰქრავდა.

ეს გაზეთები ჩემს ბიბლიოთეკაში ინახება. მათი წაკითხვა დღესაც საინტერესოა, ვინაიდან ისინი ნათლად წარმოაჩენს, თუ როგორ აღვიქვამდით იმ ეპოქაში სამყაროს. ჩვენ ყველაფერი გვანტერესებდა: ვწერდით გასტრონომიის ხორცის განყოფილებასთან გაჭიმულ გრძელ რიგზე, ჯოშუა ნკომოსა და რობერტ მუგაბეს შორის არსებულ კონფლიქტზე ზიმბაბვეში, ავღანეთში ჩამოგდებულ საბჭოთა ვერტმფრენზე.

გელა ჩარკვიანი და გიული ალასანია

როდესაც უკვე ღრმა ოპოზიციაში ვიყავი, გელამ საჯაროდ დამასახელა თავის ყველა დროის საუკეთესო მოსწავლედ. ეს დიდი კომპლიმენტია, იმიტომ რომ მასთან მთელი იმდროინდელი ელიტა სწავლობდა. ისიც ცნობილია, რომ გელას საერთოდ არ შეუძლია პირფერობა.

დედამ ადრე ასაკში დაიცვა დისერტაციები. ის ისტორიკოსია, აღმოსავლეთმცოდნე. ინგლისურის, ფრანგულისა და გერმანულის გარდა, ფლობს თურქულ ენას, ნასწავლი აქვს არაბული და სპარსული. როდესაც კიევში ჩამოვედი, მისი ხელფასი ხუთას მანეთს შეადგენდა, რომლის დიდ ნაწილს მე მიგზავნიდა. იმ დროისთვის ეს კარგი ფული იყო.

90-იანებში, დედამ თავის მეგობარ და კოლეგა მანანა სანაძესთან ერთად კერძო უნივერსიტეტი დააარსა, რომელსაც ასე ჰქვია: საქართველოს უნივერსიტეტი. მათვე დაარსეს საშუალო სკოლა და სკოლამდელი დანესებულებები. უნივერსიტეტში თითქმის, 10000 სტუდენტი სწავლობს - ეს პატარა ქვეყნისთვის ძალიან ბევრია. ის მაღალი დონის უნივერსიტეტად მიიჩნევა. უმრავლეს ფაკულტეტზე სწავლება ინგლისურ ენაზე მიმდინარეობს. სტუდენტების დიდი ნაწილი უცხოელია. ძალიან ბევრი სტუდენტია აფრიკიდან, ერაყიდან და მეზობელი ქვეყნებიდან. საბედნიეროდ, ყველაფერი ეს ძირითადად, ჩემს გაპრეზიდენტებამდე შეიქმნა, ამიტომაც ვერ მაბრალევენ, რომ მათ რაიმეში დავეხმარე. უფრო მეტიც, უნივერსიტეტი უფრო გაძლიერდა ჩემი პრეზიდენტობის შემდეგ.

დედა ლექციებს კითხულობს, კარგა ხანს უნივერსიტეტის სამეთვალყურეო საბჭოს ხელმძღვანელობდა, ხოლო 2014 წლიდან ის და მანანა სანაძე ამ სასწავლო დაწესებულებების პრეზიდენტები არიან. ნებისმიერ სტუდენტს რომ ჰკითხოთ, გიპასუხებთ, რომ ალასიანიას უნივერსიტეტში სწავლობს, დედას გვარის მიხედვით. ახლა, ვინმეს, დიდი სურვილიც რომ ჰქონდეს რაიმე დაუშავოს ამ დაწესებულებებს, გაუჭირდება, რადგან იქ ძალზე ბევრი სტუდენტი სწავლობს. გარდა ამისა, უნივერსიტეტს უკვე ბევრი წარმატებული კურსდამთავრებული ჰყავს. თუმცა სისტემა, რომელიც ჩვენ შევქმენით, მუშაობას განაგრძობს. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საქართველოში არც ისე იოლია კერძო ინიციატივის ჩაკვლა.

რა თქმა უნდა, მამასთანაც მქონდა ურთიერთობა. ის პროფესიით ექიმი, საკმაოდ დიდხანს კლინიკის დირექტორის თანამდებობა ეკავა, რომელიც ფაქტობრივად არაფრისგან ააწყო. მამინაცვალი, ზურაბ ქომეთიანი, რომელმაც დედას გვერდით 30 წელზე მეტი გაატარა, ბიოფიზიკოსი იყო. ის რამდენიმე წლის წინ გარდაიცვალა.

ჩემი დიდი ბებია, თამარ აბაშიძე, ბაქტერიოფაგების ინსტიტუტში მუშაობდა. ეს იყო ერთადერთი ინსტიტუტი, რომელიც სამკურნალო ფაგებს ქმნიდა. ერთხელ, ბავშვობაში, ძალიან ავად გავხდი, ვერავინ მომარჩინა და მხოლოდ მისმა ფაგებმა გამომაჯანმრთელა. ბაბუაჩემი, ავარიის შემდეგ, კვდებოდა განგრენისგან, რომელიც სწორედ ჩემმა დიდმა ბებიამ აღმოუჩინა და სასწრაფოდ მიიღო ზომები მის გადასარჩენად იმ დროს, როცა ყველას ხელი ჰქონდა ჩაქნეული. დიდი ბებია ნამდვილი მეცნიერი იყო, მის მიერ გამოგონილი ფაგი ენციკლოპედიაშია შესული. ის გარდაიცვალა, როდესაც 32 წლის ვიყავი, ჩემი ვაჟი კი - ექვსის. ასე რომ, ის ბებიის ბებიას მოესწრო.

2018 წლის ნოემბრამდე ბებიაჩემი, მზია წერეთელი, მუშაობდა პროფ.დაავადებათა ინსტიტუტში. ის გარდაცვალებამდე ძალიან აქტიური იყო, ხშირად ჩამოდიოდა ჩემთან უკრაინაში. ხანდახან, ამერიკასა და სხვა კონტინენტებზე გადავწყდებოდით ხოლმე ერთმანეთს.

სტალინის პერიოდში ბებიაჩემის ოჯახი კი ორჯერ გამოასახლეს ბინიდან. ახლახანს, ახალმა მთავრობამ ყადაღა დაადო მის სახლს, რომელსაც ის, ბაბუასთან ერთად, 1999 წლიდან აშენებდა. დაუყადაღეს თექვსმეტწლიანი „ჰონდაც“. ბებიაჩემი დასაჯეს ჩემთან ნათესაობის გამო. მე კი ვერაფერი

მიპოვნეს, ასი კვადრატული მეტრი სოფლის სახლისა და ნახევარი ჰექტარი ვენახის გარდა.

ბოლოს, გარდაცვალებამდე, ბებია დედასთან ცხოვრობდა. როდესაც ჟურნალისტები მიდიოდნენ, ხუმრობდა მათთან, რომ უსახლკაროა და ითხოვდა, ივანიშვილს თავის საშინაო ზოოპარკში, პინგვინებთან და ზებრასთან წაეყვანა, რადგან მათ კარგი ცხოვრება აქვთო. პირად პრობლემებს ისიც დაემატა, რომ მისი ინსტიტუტი ძველ უბანში გადაიტანეს, ყოფილი ბორდელის შენობაში. მას კარგად ახსოვდა სტალინისა და ზრუშჩოვის დრო, მაგრამ ამბობდა, რომ დღევანდელი მთავრობა ყველაზე უარესია, ვისაც კი ოდესმე მოვსწრებივარო; ცოტა გაზვიადება უყვარდა.

საქართველოში ყოველთვის ცოცხლობდა ნაციონალური იდეა, ხან ფარულად, ხან აშკარადაც. ჩემი ოჯახი ინახავდა ხსოვნას რეპრესიებსა და იმ წლებზე, რომელიც მათ წინ უძღვოდა. ჩემი დიდი ბაბუის ძმა პირველი დამოუკიდებელი რესპუბლიკის ერთ-ერთი ლიდერი იყო. შემდეგ ის პროფესორი გახდა - ელინისტი, მრავალი სტუდენტის აღმზრდელი, სახელმძღვანელოების ავტორი. მას, როგორც მეცნიერს, მუზეუმიც კი გაუხსნეს, თუმცა ყველა დამთვალეირებელმა იცოდა, რომ ამ ადამიანს სრულიად სხვა წარსული ჰქონდა, რომლის შესახებაც მუზეუმში არ ყვებოდნენ.

ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა საქართველოში თითქმის არაფრიდან აღმოცენდა. ჩვენ, რა თქმა უნდა, გვყავდა დისიდენტები — ზვიად გამსახურდია, მერაბ კოსტავა, თამარ ჩხეიძე და ბევრი სხვა. მათ ჰქონდათ საკუთარი სტრუქტურები, უკრაინელებთან და ყირიმელ თათრებთან აქტიური კონტაქტები, ავრცელებდნენ ლიტერატურას, მაგრამ მათი იდეა საერთო-სახალხო არ იყო. როგორც კი საბჭოთა რეჟიმი დასუსტდა, საქართველოში აღმოცენდა ისეთივე ძლიერი ნაციონალური მოძრაობა, როგორიცაა ბალტიისპირეთში. შესაძლოა, მიზეზი ისაა, რომ ჩვენში არასოდეს არავინ აღიქვამდა სერიოზულად კომუნისტურ ხელისუფლებას. საქართველოს დიდი ნაწილი შეეგუა საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში არსებობას, მაგრამ ბოლომდე საბჭოთა მაინც არასდროს გამხდარა. თუკი უკრაინაში დღემდე აწყდები საბჭოთა მემკვიდრეობით გადმოსულ წესებს, საქართველოში მსგავსი არაფერი დარჩა. არა იმიტომ, რომ ჩვენ რეფორმები გავატარეთ, არამედ იმიტომ, რომ ადამიანები ძალიან სწრაფად ჩამოშორდნენ ყოველივე საბჭო-

ურს. ქართველებისთვის საბჭოთა ხელისუფლება რიტუალურ-იმპიტაციურ დონეზე იდგა.

1987 წელს, ზურაბ ჭავჭავაძემ და გია ჭანტურიამ ილია ჭავჭავაძის საზოგადოება ჩამოაყალიბეს. დამოუკიდებლობისთვის მიძღვნილი პირველი მიტინგი, 1988 წლის მაისში გაიმართა, თბილისში. 1000 კაცამდე მოვიდა, მეც იქ ვიყავი. ეს იყო ყველაზე მრავალრიცხოვანი მიტინგი 1978 წლიდან მოყოლებული, როდესაც საქართველოში მასობრივი პროტესტი გაიმართა რუსული ენის სახელმწიფო ენად გამოცხადების წინააღმდეგ. სკანდალი მთელი კავშირის მასშტაბის იყო, მაგრამ შევარდნაძემ როგორღაც მაინც მოახერხა სკამის შენარჩუნება.

პირველი მიტინგის შემდეგ პროტესტი გაძლიერდა. მთელ ქვეყანაში ჩნდებოდა არაფორმალური ორგანიზაციები, იმართებოდა ახალი მასობრივი მიტინგები. მოსკოვი ცდილობდა ამისთვის წერტილი დაესვა. 1989 წლის აპრილში, რუსმა სამხედროებმა, სასანგრე ნიჩბებით დაშალეს მიტინგი, დაილუპნენ ადამიანები. მაგრამ, უკვე გვიან იყო: ყველაფერი ირღვეოდა, საბჭოთა ხელისუფლებას დასაყრდენი აღარ გააჩნდა. მოსკოვმა ახალი პირველი მდივანი დანიშნა, რესპუბლიკის უშიშროების კომიტეტის ყოფილი მეთაური - გუმბარიძე. ის ძალიან სუსტი აღმოჩნდა.

1990 წლის ბოლოს, ხელისუფლებაში ზვიად გამსახურდია მოვიდა. ბევრი სწორედ მასთან აკავშირებდა საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეას.

უკრაინაში, მისი დასავლეთი ნაწილის გარდა, ასეთი მასობრივი ნაციონალური მოძრაობა არ იყო. 1980-იანი წლების ბოლოს იქ არ იგრძნობოდა, რომ საბჭოთა კავშირი იშლებოდა. ნათელი იყო, რომ ბალტიისპირეთის ქვეყნები გავიდოდნენ, გავიდოდა საქართველოც, მაგრამ საბჭოთა კავშირის რიგებიდან უკრაინის გასვლა, თითქმის ყველასათვის სიურპრიზი აღმოჩნდა. არავინ ელოდა, რომ უკრაინა საბჭოთა კავშირის დაშლის ინიციატორი გახდებოდა.

როდესაც 1991 წლის აგვისტოში, მოსკოვში გადატრიალება მოხდა და ГКЧП-ს წარმომადგენლებმა განაცხადეს, რომ ხელისუფლებას საკუთარ ხელში იღებდნენ, ქართულ ხელისუფლებას შეეშინდა. მათი პირველი რეაქცია ნაციონალური გვარდიის დაშლა იყო. მაგრამ, აქ ელცინმა ჩაიგდო ხელში ინიციატივა. ის ძალიან რადიკალური იყო. არასოდეს დამავიწყდება, ჯერ კიდევ გუმბარიძის დროს რომ განაცხა-

და: „სუვერენიტეტი კი არა, დამოუკიდებლობა მოითხოვით“. პირველი, რაც ელცინმა გააკეთა, როდესაც ის რუსეთის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარედ აირჩიეს, - რესპუბლიკების მეთაურებთან დაიწყო შეხვედრები და მათ საბჭოთა კავშირიდან გასასვლელად ამზადებდა. ჩემი მეგობრები შოკირებულები იყვნენ იმით, რომ ელცინი მოგვიწოდებდა გავსულიყავით საბჭოთა კავშირიდან.

ამით ის, რა თქმა უნდა, საკუთარ საქმეებს აგვარებდა. კარგად მახსოვს, როგორ ვიჯექი საქართველოს წარმომადგენლობის კაფეში, ძველ არბატზე, ელცინი კი, მოპირდაპირე მხარეს, რესტორანში გუმბარიძესთან ერთად სადილობდა. ყველამ იცოდა, რომ ელცინი მხოლოდ ქართულ კონიაკ - „ენისელს“ სვამდა. რესტორანში მხოლოდ სამი ბოთლი „ენისელი“ იყო და ისიც მალე დაილია. მაშინ, სამეურნეო ნაწილის გამგემ, ვანო კულულაშვილმა, „ენისელის“ გამოცლილ ბოთლებში ჩაასხა იაფფასიანი, სამეარსკვლავიანი სომხური კონიაკი, რომელიც წარმომადგენლობის შენობის გვერდით მდგარ ჯიხურში შეიძინა და ელცინს მიუტანა. მან ვერაფერი შეამჩნია. ელცინი ხელში აყვანილი გამოიტანეს და შავ ზილში „ჩატვირთეს“. ეს ყველაფერი საკუთარი თვალით მაქვს ნანახი. შემდეგ კი, აშკარად შეფიქრიანებული, გუმბარიძე გამოვიდა. ის თვლიდა, რომ ეს პროვოკაცია იყო, ელცინი ხომ, პრაქტიკულად, ურჩევდა მას გასულიყო საბჭოთა კავშირიდან.

* * *

1995 წლის ზაფხულში, ჩემთან ამერიკაში ჩამოფრინდა ჩემი ძველი ნაცნობი - ზურაბ ჟვანია. მაშინ სოლიდურ იურიდიულ ფირმაში ვმუშაობდი. პარალელურად ვსწავლობდი ჯორჯ ვაშინგტონის უნივერსიტეტში.

ჟვანია მწვანეთა პარტიას ხელმძღვანელობდა და შევარდნაძის მხარდამჭერ გუნდს აყალიბებდა, საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობისთვის. ზურაბი იმდროინდელი პოლიტიკური ელიტისაგან ძალიან გამოირჩეოდა: იყო განათლებული, თანამედროვე, ურთიერთობებში გახსნილი. მან ბევრ საინტერესო ახალგაზრდას მოუყარა თავი. წინასწარჩევნო სიაში შეყვანა მეც შემომთავაზა. დავეთანხმე და პარლამენტში ამირჩიეს.

1995 წლის ნოემბერში საქართველოში ჩამოვედი, ხოლო დეკემბერში ამირჩიეს იურიდიულ და კონსტიტუციურ

საკითხთა საპარლამენტო კომიტეტის თავმჯდომარედ. მიმდინარეობდა პარლამენტის შენობის აღდგენის პროცესი, 1991 წლის გადატრიალების შემდეგ, როდესაც მას ყოველი მხრიდან ტყვიებს უშენდნენ. ქუჩაში ყინავდა და თოვლი მოდიოდა, ჩვენს ფრთაზე ფანჯრებიც კი არ იყო, ამიტომ პარლამენტის პირველი სხდომა ძველ, კანადურ „დუბლიონკაში“ ჩავატარე.

ჩემს კაბინეტში, სხდომაზე სპეციფიკური პუბლიკა იკრიბებოდა: ყოფილი გენერალური პროკურორი, ყოფილი შინაგან საქმეთა მინისტრი, ბაზრის დირექტორი, რომლის შეილსაც ორმაგ მკვლელობაში ადანაშაულებდნენ და ა.შ. ეს ქართული „ტრადიციული“ ფასეულობების მატარებელნი, შესანიშნავად ესადაგებოდნენ ერთმანეთს.

კომიტეტში ჩემი მოადგილე ნინო ბურჯანაძე გახდა. ის ჩემზე 4 წლით უფროსია. მამამისი, უძრავობის პერიოდის ერთი ყველაზე ცნობილი კორუფციონერი იყო, მაგრამ შეეცადა, რომ ქალიშვილისთვის შედარებით კარგი განათლება მიეცა. სხვა დეპუტატებთან შედარებით ბურჯანაძე უფრო ცივილური იყო. მან მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტი დაამთავრა, ფლობდა უცხო ენებს და მას, მისი მანერულობისა და სნობიზმის მიუხედავად, რალაცაზე მაინც დაელაპარაკებოდი. დანარჩენებთან, უბრალოდ, არაფერზე საუბარი არ შეიძლებოდა.

კანონების მოსამზადებლად სპეციალისტთა ჯგუფი გვჭირდებოდა. გამოვაცხადეთ კონკურსი - ეს მაშინ უცხო ხილი იყო. დაბალი ხელფასები გვქონდა, თვეში 50 დოლარამდე, ეს ფული მხოლოდ გამოსაკვებად იყო საკმარისი, აი, ბინას კი ვერ იქირავებდი, თუმცა იმ დროისთვის, არც ეს იყო ცუდი. თბილისის უმეტეს ნაწილში შუქი არ იყო. არ იყო სხვა მრავალი ელემენტარული რამ, კრიმინალის დონე პიკს აღწევდა: ადამიანებს იტაცებდნენ, ქუჩებში ისროდნენ.

კონკურსზე მოვიდა ბიჭი, იმდენად გამბდარი იყო, რომ მეგონა, ეს-ეს არის ნაიქცევაო. ის დედაქალაქში რუსთავეიდან (თბილისიდან ნახევარი საათის სავალზეა) დადიოდა. იქ შეიძლებოდა საკმაოდ იაფად ბინის ქირაობა. წარმოშობით აღმოსავლეთ საქართველოს ერთი-ერთი სოფლიდან იყო. ძალიან განათლებული აღმოჩნდა, იცოდა რამდენიმე უცხო ენა და რა თქმა უნდა, ავიყვანეთ. ეს იყო ზურაბ ადეიშვილი, ჩემი ერთ-ერთი ყველაზე ახლო თანამებრძოლი. შემდგომში, ის მუშაობდა იუსტიციის მინისტრად, სახელმწიფო უშიშროების მინისტრად, საქართველოს გენერალურ პროკურორად. მაშინ ავიყ-

ვანეთ გიორგი პაპუაშვილი, რომელიც მოგვიანებით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე გახდა და კოტე კუბლაშვილი, შემდგომში უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე. ისინი 21-23 წლისანი იყვნენ.

გადავწყვიტე, სასამართლო რეფორმით დავკავებულიყავი. თუ რას წარმოადგენდნენ ქართველი მოსამართლეები, მხოლოდ გადმოცემით არ ვიცოდი. როდესაც ამერიკაში მაგისტრის ხარისხი მივიღე, შევეცადე საქართველოში პატარა იურიდიულ ფირმაში დამეწყო მუშაობა. სულ პირველად დამევალა სასამართლოში ფირმის ფილიალების დარეგისტრირება. სასამართლო საქათმის მსგავს შენობაში იყო განთავსებული. იატაკი ჩაზნექილი. მოსამართლე, რომელიც მჭირდებოდა, გამუდმებით მთვრალი მხვდებოდა და დიდხანს ვუხსნიდი, რომ კომპანიის დარეგისტრირება მინდოდა. ერთხელაც გაბრაზებულმა შემომხედა და მეკითხება: „შენ რატომ გამოგვ ზავნეს? საერთოდ ვინ ხარ?“ „იურისტი“ - ვუპასუხე მე, ის კი მეუბნება: „რა? იურისტები დაგველია? მე რა, იურისტი არ ვარ? შენ რატომ უნდა დაგიქირავონ? არ შეეძლოთ, თავიდანვე ფული მოეცათ ჩემთვის? რეგისტრაციას ხომ ვაკეთებ, შენ აქ რა შუაში ხარ? კომპანიის მფლობელმა დამირეკოს და ძალიან შელავათიანად ყველაფერს დავურეგისტრირებ“.

დღეს ასეთი პროცედურა საქართველოში, რამდენიმე წუთში, ონლაინშია შესაძლებელი. ხელფასიც კი არ გადამიხადეს. მაგრამ მე მაშინ ბევრი ვისწავლე. უკან, ამერიკაში დავბრუნდი და სოლიდურ იურიდიულ ფირმაში მოვეწყვე, საკმაოდ მაღალი ანაზღაურებით. ქართველი მოსამართლეები კი სამუდამოდ დამამახსოვრდა.

შევარდნაძემ აგვიკრძალა პოლიციისთვის ხელისხლება, პროკურატურაც თავის „ვოტჩინად“ (სამემკვიდრეო მამული) მიაჩნდა. საპოლიციო და საპროკურორო მაფია მოსამართლეებზე გაცილებით ავტორიტეტული და მდიდარი იყო. თუმცა, გამონაკლისებსაც ჰქონდა ადგილი. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე ან უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე ნამდვილი მაფიოზები იყვნენ. მაგრამ, საერთო ჯამში, საქართველოში მოსამართლეებს სერიოზულად არავინ ალიქვამდა. ბევრი სამოქალაქო საქმე კანონიერი ქურდების დახმარებით ირჩეოდა. სისხლის სამართლის საქმეებით პროკურატურა და პოლიცია შოულობდა ფულს. და მხოლოდ „უპატრონო“ ადამიანების საქმეები მიდიოდა მოსამართლეებამდე.

ერთი სიტყვით, შევარდნაძემ ნება დაგვრთო, მოსამართლე-ებით შეგვექცია თავი. შევიმუშავეთ კანონი, რომელიც უფ-ლებას გვაძლევდა მოსამართლეთა მთელი კორპუსი შეგვეც-ვალა. შევექმენით იუსტიციის საბჭო, რომელშიც, როგორც პარლამენტის წევრი, მეც შევდიოდი. საბჭოში რეფორმა-ტორები ჭარბობდნენ. თავმჯდომარე შევარდნაძე იყო, თუმ-ცა ის დეტალებს არ უღრმავდებოდა. ამით ვისარგებლე. შე-ვარდნაძეს სურდა რეფორმატორის სახელი დაემკვიდრები-ნა და ნახევარ თვეში ერთხელ თათბირებს ატარებდა. ეს სა-შუალებას მაძლევდა მეთქვა, რომ შევარდნაძის ნებას ვას-რულებდი.

მოსამართლეებისათვის გამოცდები დავნიშნეთ. მათ პრო-ტესტი გამოთქვეს. ისინი, თითქმის ყველანი, ოროსნები იყვ-ნენ, გამოცდების ჩაბარების შანსი არ ჰქონდათ, ვინაიდან სრულიად სხვა კრიტერიუმებით იყვნენ შერჩეულნი. ჩემი დი-დი ბაბუა, თბილისის სახ. უნივერსიტეტის, იურიდიული ფა-კულტეტის ერთ-ერთი კათედრის გამგე იყო. და ჯერ კიდევ მის დროს, მოსამართლეებად ყველაზე სუსტი კურსდამ-თავრებულები მიდიოდნენ. ისინი, რომლებიც უკეთ სწავლობ-დნენ, პროკურატურაში, ან ზოგჯერ მილიციაში ეწყობოდნენ.

მოსამართლეები გამოცდებს აპროტესტებდნენ, საზო-გადოებრივი აქტივისტები კი - მოსამართლეებს. მათ დიდი აქცია მოაწყვეს, სადაც მოსამართლეების, მთავარი კორუფ-ციონერების - ფიტულები დაწვეს. კორუფციონერთათვის ეს საშინელი სანახაობა იყო. ისინი იძულებული გახდნენ და-მორჩილებულიყვნენ, ვინაიდან შევარდნაძემ გამოცდების იდეას მხარი დაუჭირა.

კითხვები შეგვიდგინა 30-მა პროფესორმა, რომელთაც არ გავუმხილეთ, თუ რისთვის გვჭირდებოდა ისინი. ბარბარა სვანი, რომელიც იურისტთა ამერიკულ ასოციაციაში ოფისს ხელმძღვანელობდა, დაგვეხმარა ამ რეფორმისთვის ფულის შოვნაში. საგამოცდო ბილეთები ინგლისურ ტიპოგრაფიაში დავბეჭდეთ, რათა მათთან წედომის საშუალება არავის ჰქო-ნოდა. დაბეჭდილი ბილეთები საზეიმო ვითარებაში ინგლი-სიდან თვითმფრინავით ჩამოიტანეს. გამოცდები ტელევიზი-ით, პირდაპირი ეთერით გადაიცემოდა. შეთავაზებული იყო კითხვებისა და პასუხების ელექტრონული ვერსია: 10 კითხ-ვა და პასუხების შესაძლო ვარიანტები. გამოცდის ჩამბარებ-ლები ირჩევდნენ პასუხის ვარიანტს და ყოველივე ეს ყველას თვალწინ ხდებოდა.

პირველ გამოცდაზე მოქმედი მოსამართლეებიდან არავინ მოვიდა, სამაგიეროდ უამრავი ახალგაზრდა იყო. გამოვაცხადეთ, რომ მოსამართლეებს 500-600 ლარიანი ხელფასი დაენიშნებოდათ, რაც, იმ დროისთვის, სულაც არ იყო ცოტა.

გამოცდის ჩაბარების მსურველთა რიგი დადგა. ჩვენთან კომიტეტში უმცროს სპეციალისტად მუშაობდა იურისტი დავით სულაქველიძე, რომელიც ერთ პანანინა ნაქირავებოთახში ცხოვრობდა. თუმცა, იმას ოთახსაც ვერ დაარქმევდით: მრავალსართულიანი სახლის ნახევარსარდაფი, ოთახის შუაგულში კი უნიტაზი იდგა. ის უნესიერესი ადამიანი იყო, და ბოლოს, სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე გახდა, თავისი წინამორბედი შეცვალა, რომელსაც ქალაქგარეთ, მრავალსართულიანი ვილა ჰქონდა. ჩვენში მოსამართლეებს ვერ იტანდნენ, ისევე როგორც მთელ სახელმწიფო აპარატს. ახალი მოსამართლეები სრულიად განსხვავებულები იყვნენ. ამიტომაც, რეფორმა სუპერპოპულარული გახდა. ეს რეფორმატორების დიდი გამარჯვება იყო.

მორიგი გამოცდა უნდა ჩატარებულყო. ჩემს ერთ-ერთ თანამებრძოლს, იუსტიციის მინისტრს - ლადო ჭანტურიას, პირველი მოადგილე ჰყავდა, გვარად ტალიაშვილი, ცნობილი კორუმპირებული პიროვნება, რომლის თავიდან მოშორება უნდოდა. ლადომ ხასიათის სისუსტე გამოავლინა და არ ვიცო, თავად მისცა ბილეთები იმ ადამიანს, თუ ისე მოაწყო საქმე, რომ ისინი მას ხელში რალაცნაირად ჩაეარდნოდა. ლადომ იფიქრა, უკეთესი იქნებოდა, მის მოადგილეს გამოცდები ჩაებარებინა და თავისი ნებით წასულიყო. იმან კი, ბილეთები სხვებსაც დაურიგა. ნათელი იყო, რომ რალაც ცუდი მოხდა, ვინაიდან, როდესაც შედეგები გამოაცხადეს, აღმოჩნდა, რომ არავის, 100 შესაძლებლიდან 98 ქულაზე ნაკლები არ მიუღია. გასაგები გახდა, რომ ინფორმაციამ გაჟონა. საბედნიეროდ, მათ კიდევ ერთი წერიტი გამოცდა უნდა ჩაებარებინათ. ამ გამოცდის წინ, ისე რომ არავინ გამიფრთხილებია, სალამოს ცხრა საათზე, ჭანტურიასთან მივედი და ვუთხარი: „ლადო, მოიყვანე შენი პროფესორები, ბილეთები უნდა გადავწეროთ.“

თავად ვიზრუნე, რომ მას არავისთვის დაერეკა. პროფესორები მოიყვანეს. დავჯექი მათთან და თავი ჩავრგე სამოქალაქო სამართლის საკითხებში, რომლებშიც არც ისე კარგად ვერკვეოდი, უბრალოდ, მეტი არავინ იყო, რომ დაენერა. დილის რვა საათისთვის ყველაფერი დაწერილი და დაბეჭდილი

იყო. გამოცდა ცხრაზე იწყებოდა. ჭანტურიას დანა კბილს არ უხსნიდა, ვინაიდან მიხვდა, რომ მასზე მქონდა ეჭვი.

დილის ცხრა საათზე შევდივართ დარბაზში. ყველა „ფრიადოსანი“ წინა რიგებში ზის. ისეთი გამონკეპილები, ოდიოზურები. მე ვიღიმი და ვაცხადებ: „იცით, გუშინ სალამოს, გადავწყვიტეთ ბილეთები შეგვეცვალა. ჩვენ ისინი გაეამარტივეთ, ვინაიდან ძალიან რთული იყო. ვფიქრობ, ახლა პასუხების გაცემა უფრო გაგიოთღებათ. მთელ ღამეს ვმუშაობდით, ბილეთები სრულიად ახალია. ამოიღეთ. კმაყოფილი დარჩებით.“

ამის გაგონებაზე სახეები დაუგრძელდათ. უმრავლესობა უბრალოდ ადგა და გავიდა. ისინი არც კი ცდილან, რომ რაიმე დაენერათ. ეს იყო მასობრივი გაქცევის საოცარი სურათი. აი, ასე გავცხრილეთ მათი რიგები. რეფორმის შედეგად, მოსამართლეთა კორპუსი 90%-ით განახლდა.

გარდა იმისა, რომ ახალ მოსამართლეებს უმაღლეს დიდი ხელფასები დაეუნიშნეთ, მსოფლიო ბანკის დახმარებით ბევრი შენობაც გავარემონტეთ. საერთაშორისო ორგანიზაციებთან მუშაობა ნამდვილი ბრძოლა იყო. 1999 წელს, ევროკავშირმა ფული გამოგვიყო რემონტისთვის და გავემგზავრე ბრიუსელში, სადაც ტენდერი ტარდებოდა. გაირკვა, რომ რამდენიმე კარგი კომპანია დისკვალიფიცირებული იყო, სრულიად გაუგებარი მიზეზების გამო. ერთ-ერთს დოკუმენტების კონვერტი ჰქონდა დაზიანებული, მეორე კომპანიის წარმომადგენელს იმაზე აუხირდნენ, რომ მან ერთი საათით დააგვიანა, მესამე ფირმას კი, კონვერტი საერთოდ დაუკარგეს. აირჩიეს რალაც სრულიად მოთაღლითო კომპანია, რომელიც დაფუძნებული იყო აღმოსავლეთ გერმანიაში, ყოფილი საბჭოთა მოქალაქეების მიერ. ჩემთვის ეს არასასიამოვნო სიურპრიზი აღმოჩნდა. აშკარა იყო, რომ ევროპელი ბიუროკრატებიც აკეთებდნენ ფულს.

ამის შემდეგ, მალევე, ედიტ კრესონთან დაკავშირებული კორუფციული სკანდალის გამო, გადადგა მთელი ევროპული კომისია. ასე რომ, კორუფციასთან ბრძოლა არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ ბრიუსელშიც მიხდებოდა. ვანყობდი სკანდალებს, „Le Soir“-ის ჟურნალისტებს ვუამბე ამის შესახებ, ვეცადე მათ დაინტერესებას. ისინიც ყველაფერს იწერდნენ, მაგრამ არავითარი შედეგი არ მოჰყოლია. ამის გამო, სასამართლოს ბევრი შენობა უხარისხოდ გარემონტდა. როდესაც პრეზიდენტი გავხდი, ჩვენ თავად გავაკეთეთ

ყველაფერი, უკვე საკუთარი ფულით, ყოველგვარი ე.წ. დახმარების გარეშე. ამერიკული დახმარება მიზანმიმართულად იხარჯებოდა, ვინაიდან ის ბარბარა სვანს ეხებოდა, რომელიც ვაშინგტონს ხელიდან გლეჯდა ამ ფულს და სწორად ხარჯავდა. სამწუხაროდ, ახალი სასამართლო სისტემა, რალაც დროის შემდეგ, „ჩაფლავდა“. რეფორმის დაწყებიდან ნახევარი წელიც არ იყო გასული, რომ ეკონომიკური კრიზისი დაიწყო და მოსამართლეებს ხელფასებს ველარ უხდიდნენ. ისინი თვეობით უფულოდ ისხდნენ, მათზე ზენოლას ახდენდა პოლიცია და პროკურატურა. ზოგიერთ მოსამართლეს აშანტაუებდნენ. ბევრი წავიდა, დანარჩენები კი სისტემას „დაუნვნენ“.

ეს ერთადერთი რეფორმაა, რომლის ხელახლა ჩატარება შემდეგ ველარ შეეძელით, ვინაიდან მან დისკრედიტაცია განიცადა. ეს გაკვეთილი უნდა იყოს უკრაინისთვის. როდესაც შენ თანამედროვე საპატრულო სამსახურს ქმნი და ამაზე ჩერდები, მაშინ მას ძალიან მალე ძველი სისტემა გადასანსლავს.

მიუხედავად ყველაფრისა, ჩვენს სასამართლო რეფორმას პირველ სწორ რეფორმად მივიჩნევ მთელ პოსტსაბჭოთა სივრცეში, შესაძლოა, ესტონეთის გამოკლებით. ყოფილ საბჭოთა კავშირში ასეთი რადიკალური რეფორმა არსად, არც ერთ სფეროში არ ჩატარებიათ. მსოფლიო ბანკის პრეზიდენტმა - ვულფენსონმა, ლექციების ნასაკითხად მიმიწვია ვაშინგტონში, სადაც საზეიმოდ წარმადგინა და აღნიშნა, რომ ჩვენ, მსოფლიოში საუკეთესო სასამართლო რეფორმა ჩავატარეთ. მსოფლიო ვარსკვლავი გავხდი და ეიფორიაში ვიმყოფებოდი. აბა, 29 წლის ასაკში, ასეთი ქება-დიდების შემდეგ ვის არ დაეხვევა თავბრუ? სინამდვილეში კი, ეს რეფორმა ჩავარდა, პოლიტიკური ნების არარსებობის გამო.

ქართული სასამართლოები დღემდე ძალიან ცუდად გამოიყურება. ისე მოხდა, რომ შემდგომში, ყველა დანარჩენი სახელმწიფო სისტემის რეფორმირება მოვახდინეთ. მაგრამ სასამართლო სისტემა დისკრედიტირებული იყო და დასახულ მიზანს ვერ მიაღწია. იმისთვის, რომ ის ხელახლა ჩატარდეს, საჭიროა საქართველოში უცხოელების მოწვევა და მათი მოსამართლეებად დანიშვნა.

ამაში ვხედავ ერთადერთ გამოსავალს. იგივე უნდა გაკეთდეს უკრაინაშიც. უცხოელების მინისტრებად დანიშვნა საუკეთესო იდეად არ მიმაჩნია, მაგრამ რაც შეეხება მოსამართლეებს, ალბათ, საჭიროა, მათ შორის, სხვა ქვეყნებში მცხოვრები უკრაინელებიც უნდა მოვიწვიოთ. იყვნენ, თუნ-

დაც ინგლისელები. ასე უკეთესიც იქნება - სრულიად დამოუკიდებელნი, მაღალი ხელფასებით.

პირველი გაკვეთილი, რომელიც აქედან უნდა ისწავლოს უკრაინამ, იმაში მდგომარეობს, რომ რეფორმების კეთება ფასადურად არ შეიძლება, არ შეიძლება სანახევრო რეფორმები, არ შეიძლება მხოლოდ ერთი სისტემის რეფორმირება. შესაძლოა, დაიწყო ერთი სისტემიდან, მაგრამ მალევე გადახვიდე მეორეზე, მესამეზე... შეუძლებელია პატარა კუნძულის რეფორმირება. ზღვის მხოლოდ პატარა ნაწილს ვერ განმენდ. უნდა გაიწმინდოს მთლიანად. თუკი რეფორმას თვალის ასახვევად აკეთებ, მხოლოდ იმისთვის, რომ „მიჰყიდო“ უცხოელებს ან ქვეყნის შიგნით რეფორმატორებს „ძვალი გადაუგდო“, თავად კი არაფრის შეცვლა არ გინდა, მაშინ ყველაფერი ბუმერანგივით შემოგიტრიალდება. სისტემა კედება, რეფორმების იდეა დისკრედიტაციას განიცდის, შენ რაღაც დროს იგებ, მერე კი, რეალობასთან პირისპირ რჩები - დრო ხელიდან გაუშვი.

მეორე შემთხვევას ახალი უკრაინული პოლიციის მაგალითზე გიჩვენებთ. ვფიქრობ, რომ მას, უბრალოდ, ჩაქოლავენ, დავედიარ ოდესის ქუჩებში და ვხედავ ამ პოლიციელებს. მათ საშინელი შენობები აქვთ, არ აჭმევენ, იძულებულები არიან თავად იყიდონ შაურმა ან სენდვიჩი. დიდხანს ასე გაგრძელება არ შეიძლება. ეს მნიშვნელოვანი დეტალებია. ოდესაში მათ 8-10 ათას გრივს უხდიან. კიევიდან დიდი რაოდენობის ოფიცრები ჩამოჰყავთ, რომლებიც იძულებულები არიან ერთ ოთახში შეიყუჟონ და ამ საცხოვრისთვისაც საკუთარი ხელფასიდან იხადონ ფული. ასე ისინი დიდხანს ვერ გაძლებენ. ამას ემატება ისიც, რომ იძულებულები არიან ძველი, კორუმპირებული კადრების გვერდით იმუშაონ. ქალაქიდან გასულები ისინი აწყდებიან საგზაო ინსპექციის ძველ თანამშრომლებს, რომელთაც სამუშაოსადმი სრულიად განსხვავებული მიდგომა და შემოსავლის წყაროები აქვთ. ერთი ფურგონიდან ინსპექტორს უფრო მეტის შოვნა შეუძლია, ვიდრე პოლიციელის მთელი თვის ანაზღაურებაა. ახლებს ცოტა ფული აქვთ, ძველებს - ბევრი, თანაც ძველებს ჯერ კიდევ აქვთ შენარჩუნებული ძალაუფლება.

რეფორმა რომ ბოლომდე მიიყვანო, საჭიროა აღარ მოიპარო, მოახდინო ფისკალური სისტემის რეფორმირება. ფისკალურმა სისტემამ უნდა გამოათავისუფლოს საჭირო რაოდენობის ფული, რათა გაიზარდოს ხელფასები, აშენდეს

ნორმალური შენობები, უხარისხოდ გარემონტებული ძველების ნაცვლად. საქართველოში, ჩვენ ყოველთვის ვუქმნიდით ადამიანებს პერსპექტივას, ვზრდიდით ხელფასებს, ვაჭმევდით, გავცემდით პრემიებს, მათ უკეთესი კუთხით ნარმოვაჩენდით და მუდმივად ვაგრძელებდით სხვა სისტემების რეფორმირებას. ერთ რეფორმირებულ სისტემას უმაღლესობადა მეთრე, მესამე...

ეკა ზღულაძე ამის ძალიან ზუსტი ფორმულირება გააკეთა მინისტრთა კაბინეტის სხდომაზე: „პრობლემა მწვავეა, კორუფციის ზეავი ყველაფერს ნალეკავს.“

* * *

პარლამენტში, ჩემი პირველი ვადით ყოფნის პერიოდში, აქტიურად ვთანამშრომლობდით არასამთავრობო ორგანიზაციებთან. მაგალითად, მინათმფლობელთა უფლებების დაცვის საზოგადოებასთან. მისი თავმჯდომარე ვანო მერაბიშვილი იყო, რომელიც ვარდების რევოლუციის შემდეგ შინაგან საქმეთა მინისტრი და საქართველოს პრემიერ-მინისტრი გახდა.

შევარდნაძე თითქმის არ გვიშლიდა ხელს. საქართველოში კანონებს არავინ აქცევდა ყურადღებას არც საბჭოთა დროს და არც პოსტ-საბჭოთა პერიოდის პირველ წლებში. რატომ? კანონებს არიფებისთვის იღებდნენ, ქვეყანა პარალელურ განზომილებაში ცხოვრობდა, რომელსაც არაფერი ჰქონდა საერთო კანონიერებასთან. დიდი ამბავი, ვილაც ბიჭები რალაც კანონებს წერენ და რომელილაც კომიტეტზე გააქვთ... დეპუტატებმა და ჩინოვნიკებმა მხოლოდ მას შემდეგ შეგვამჩნიეს, როდესაც მიხვდნენ, რომ პროცესუალური კანონები, რომელთაც ჩვენ ვიღებდით, გავლენას ახდენდა აღმასრულებელი ხელისუფლების მუშაობაზე. პოლიცია ბინძურად მუშაობდა: ვილაცას უკანონოდ აპატიმრებდნენ, ვილაცას სცემდნენ, ვილაცას განყოფილების ფანჯრიდან აგდებდნენ. ყოველი ასეთი სკანდალი - ისინი კი, რეგულარულად ხდებოდა - ჩვენ კარგ საბაბს გვაძლევდა ახალი კანონების მისაღებად, რომლებიც ჩინოვნიკებს ცხოვრებას გაურთულებდა. მაშინ ისინი მიხვდნენ, რომ საქმე სერიოზულად იყო: შეიძლებოდა, როგორც კანონდამრღვევი, ტელევიზიითაც კი ეჩვენებინეთ.

თანდათანობით, სამოქალაქო საზოგადოება ჩვენ მხარეს გადმოგვყავდა. რამდენიმე ახალგაზრდა ჟურნალისტი თა-

ვიდანვე კეთილგანწყობილი იყო ჩვენ მიმართ. 1998 წელს, საქართველოში გაჩნდა პირველი დამოუკიდებელი ტელეარხი, რომელიც საქმისადმი სერიოზული მიდგომით ხასიათდებოდა. ტელეარხი - „რუსთავი-2“ - ეკუთვნოდათ ბიზნესმენებს, რომლებიც ამავე პროვინციული ქალაქიდან იყვნენ. მაღლე ხელისუფლებამ საფრთხე იგრძნო და არხი მფლობელებს წაართვა. მაშინ, „რუსთავი-2“-ის მფლობელებმა დახმარებისთვის მე მომმართეს. ამ საქმეს ხელი მოვკიდე და ჟვანიაშვიტს მხარი დამიჭირა. ჩვენ კუთხეში მოვამწყვდიეთ მოსამართლეები და არხი არ დავანებეთ. მომავალშიც დავეხმარეთ, მაშინ, როდესაც მეორედ ეცადნენ „რუსთავი-2“ - ის წართმევას. არხმა მთელი ქვეყნის მასშტაბით დაიწყო მუშაობა. იქ სამუშაოდ გადმოვიდნენ ახალგაზრდა ჟურნალისტები კეთილსინდისიერი გაზეთებიდან. 2000-2001 წლებში ის ყველაზე პოპულარული და გავლენიანი არხი გახდა. მაშინ ინტერნეტი არ იყო, გაზეთები კი მცირე ტირაჟით გამოდიოდა, ადამიანები მათ თითქმის არ ყიდულობდნენ. ვინაიდან, დანარჩენი ტელევიზიები დაბალი ხარისხისა იყო, პირველმა დამოუკიდებელმა ტელეარხმა მთელი სატელევიზიო სივრცე დაიპყრო.

2000-2001 წლებში, „რუსთავი-2“-ზე დაიწყეს პროგრამაგამოძიების - „60 წუთის“- გაშვება, რომელშიც მინასთან ასწორებდნენ შევარდნაძესა და მის გარემოცვას. გადაცემა ყოველ შაბათს გადიოდა. ამ დროს ქალაქში ცხოვრება ჩერდებოდა. ფანჯრებიდან ისმოდა „60 წუთის“ სასიგნალო მელოდიის ხმა. ყველა ისწრაფოდა, მორიგი გამოშვება ენახა.

როდესაც შევარდნაძემ საფრთხე გააცნობიერა, ის მოელაპარაკა რუს ოლიგარქ - ბადრი პატარკაციშვილს, რომ მას შეექმნა არხი-კონკურენტი. პატარკაციშვილის პარტნიორი - ბერეჟოვსკი პუტინს ინგლისში გაექცა, ალარც მისთვის შეიძლებოდა მოსკოვში დარჩენა. ის მოელაპარაკა შევარდნაძეს, რომ შექმნიდა არხს, რომელიც ხელისუფლებას „რუსთავი-2“-სგან დაიცავდა და საქართველოში გადმოვიდა.

პატარკაციშვილმა თავის „იმედის“ არხში ძალიან დიდი ფული ჩადო. მან შეძლო „რუსთავი-2“-სთვის აუდიტორიის წართმევა, თუმცა ლიდერთან დანევა ამ ეტაპზე არ გამოვიდა.

1997 წელს სამოქალაქო საზოგადოებამ წლის ადამიანად დამასახელა (96-ში ეს ნოდება ჟვანიას მიანიჭეს). რას ნიშნავდა ეს, არავინ იცოდა. მაგრამ, სასიამოვნო შეგრძნება, რომ შენ წლის ადამიანი ხარ, უმაღლესი გეუფლება. იმ წლებში,

მთავარი ნაციონალური არხი პარლამენტის სხდომების ტრანსლირებას ახდენდა და ადამიანები უყურებდნენ. პარლამენტი ძალიან ჭრელი იყო. მის შემადგენლობაში უფრო ცოტა რეფორმატორი იყო, ვიდრე დღევანდელ უკრაინულ პარლამენტში. მაინც შევძელით ლიდერობის მოპოვება. მიუხედავად იმისა, რომ აბსოლუტურ უმცირესობაში ვიყავით, შევარდნაძის ნეიტრალური დამოკიდებულების ფონზე, ამ პარლამენტს, მეტწილად, ჩვენ ვმართავდით. გაგვექონდა კანონპროექტები და მონოპოლიზებული გვექონდა ტრიბუნა. ჩვენ, მონიშნულმდეგეებზე გაცილებით ჭკვიანები და ახალგაზრდები ვიყავით - 25-27 წლისანი.

კონტრასტი ნათელი იყო. 1998 წელს, „The New York Times“-ის პირველ გვედზე დაიბეჭდა აღფრთოვანებული სტატია, რომლის ავტორი წინასწარმეტყველებდა, რომ მე საქართველოს პრეზიდენტი გავხდებოდი. შევარდნაძე ამან ისე გააბრაზა, რომ რამდენჯერმე, ყველას გასაგონად, ამ საკითხზე მწარედ იხუმრა. ეს კი, ხალხს დაამახსოვრდა: ე.ი. შევარდნაძეს ჩემი ემინია.

ამ მოწვევის პარლამენტის ლიდერები ვიყავით: ჟვანია და მე. ჩვენ თავიდანვე ასეც გვეძახდნენ: ჟვანია-სააკაშვილის გუნდი. ფორმალურად, მხოლოდ კომიტეტს ვხელმძღვანელობდი, მაგრამ ყველაზე აქტიური ვიყავი. ჟვანიასთან ერთად, დეპუტატების გადმობირება დავინწყეთ.

როდესაც ჟვანია მარნმუხებდა, არჩევნებში მონაწილეობა მიმელო, მაშინვე გავაფრთხილე, რომ შევარდნაძის მიმართ სკეპტიკური დამოკიდებულება მქონდა. ისე აღმზარდეს, რომ ბავშვობიდან არ მიყვარდა ყოველივე კომუნისტური და საბჭოთა. ჟვანიამ მთხოვა, რომ ეს თემა არ განმეერცო, მით უმეტეს, რომ შევარდნაძესთან საქმე არ მექნებოდა და მხოლოდ მასთან ვითანამშრომლებდი.

შევარდნაძემ რამდენჯერმე შეკრიბა საპარლამენტო კომიტეტების თავმჯდომარეები, მაგრამ მე, სხვადასხვა მიზეზით, თავი ავარიდე შეხვედრას. ეტყობა, შევარდნაძეს ეს შეუმჩნეველი არ დარჩა და მასთან პირადად დამიბარეს. შეხვედრა დიდხანს არ გაგრძელებულა, ვინაიდან, უეცრად, ხველა და ცემინება ამიტყდა. ამ კაცზე ნატურალური ალერგია მქონდა. ამის შემდეგ ერთმანეთი თითქმის აღარც გვინახავს. როდესაც შევარდნაძემ გადადგომის გადაწყვეტილება მიიღო, შეგვხვდა: ჟვანიას, ბურჯანაძეს და მე. „ნინო, როგორ მომეჩეცი ასე? ბავშვობაში მუხლებში მეჯეჟი, შენს ოჯახთან

ემეგობრობდი" - მიმართა მან ბურჯანაძეს და შემდეგ ჟვანიას მიუბრუნდა: „ზურაბ, პოლიტიკაში მე მოგიყვანე, კაცი გაგხადე, როგორ შეგეძლო, ეს გაგეკეთებინა ჩემთვის?“ შემდეგ ჩემკენ შემობრუნდა და თქვა: „მიშასთან პრეტენზიები არ მაქვს, ჩვენ არასოდეს გვიყვარდა ერთმანეთი და არასოდეს ვყოფილვართ ახლობლები.“

შევარდნაძე სუსტი ხელმძღვანელი არ იყო. ის კორუფციულ სისტემას ეკუთვნოდა და სხვანაირად მართვა არ შეეძლო, კორუფციული მეთოდების გარეშე. ჩვენთან ისეთივე ფეოდალური ნყობა იყო, როგორიც დღეს უკრაინაშია: ვილაცა ვილაცას ნიშნავდა, ის, თავის მხრივ, კიდევ ვილაცას და ერთმანეთში ანგარიშობდნენ, თუ სად რისი მოპარვა შეიძლებოდა.

უკრაინასთან მთავარი მსგავსება იმაში მდგომარეობს, რომ შევარდნაძის დროსაც, საქართველოში სახელმწიფო მოხელეებს არ ჰქონდათ ხელფასები, როგორც ასეთი. ეს სუფთა ფეოდალური სამსახური იყო: შენ ჩინოვნიკს იჯარით აძლევდი ტერიტორიებს, საიდანაც ის „ჭამდა“ და „აჭმევდა“ მას, ვინც ის ამ ადგილზე მოაწყო. აი, სწორედ ეს არის ფეოდალიზმი.

საქართველოში, როგორც ახლა უკრაინაში, ყველანი კლანებად იყვნენ დაყოფილნი. ასეთი სისტემის დროს პრეზიდენტი, რეალურად, ძალიან სუსტია. მიუხედავად იმისა, რომ ის მთავარ კლანს უდგას სათავეში, მარტო არ არის. სწორედ ეს არის მიზეზი. შეიძლება სხვა მაგალითიც მოვიყვანოთ - არაქართული. აზერბაიჯანის საბაჟოს უფროსი მიყვებოდა, რომ მათ ყველაფერი მკაფიოდ აქვთ გადანაწილებული. მეუბნება: „მე ახლა თბილისში ვიყიდი ფეხსაცმელებს, საზღვარზე კი მებაჟეს 50 დოლარს მივცემ ქრთამად. მეორე დღეს ის 25 დოლარს დამიბრუნებს.“ მას არ შეუძლია ქრთამი არ მისცეს თავის ხელქვეითებს, ვინაიდან ისინი ამ ქრთამებით არსებობენ. იმას კი, რომ იგი საბაჟოს უფროსია, არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს. ეს მათი ტერიტორიაა და მასზე გასავლელად ტაქსაა დანესებული. შენ ვერაფერს მოსთხოვ საკუთარ მინისტრს, ვინაიდან ის გკითხავს: „შენ უკვე გადამიხადე?“ თუ დიახ, - კი, ბატონო, სრული უფლება გაქვს. ასეთ სისტემას პრეზიდენტი ვერ აკონტრელებს, ის უბრალოდ ხარკს იღებს.

ეს აბსოლუტურად თათრულ-მონღოლური სისტემა იყო: დამპყრობელები არ ავითარებდნენ ტერიტორიას, იღებდნენ

თავისას და მეტი არაფერი აინტერესებდათ. ყველა თავს იკატუნებს, რომ საქმე სახელმწიფო აპარატთან გვაქვს, გვყავს სერიოზული უცხოელი მრჩეველები, რომლებიც ათ, თხუთმეტი, ოცი ათას დოლარს იღებენ. რა უნდა ურჩიონ მათ ჩინოვნიკებს, რომელთაც ასი დოლარი აქვთ ხელფასი და ალბათ ამ ფულს ანგარიშიდან არც კი ხსნიან. ამიტომ, ვინც რა უნდა გვირჩიოს, ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რომ რჩევებს ვიღებთ პოსტ-ინდუსტრიული ეპოქიდან ადრეფეოდალურ ეპოქაში, სადაც ისინი ავტომატურად ვერ განხორციელებდა.

ბუნებრივია, შევარდნაძის ოჯახი საქართველოში ყველაზე მდიდარი იყო. ის ფლობდა ყველაზე დიდ მობილურ კომპანიას, აკონტროლებდა ზესტაფონის ფეროშენადნობთა ქარხანას. შევარდნაძის ძმისშვილს, ნუგზარს, მონოპოლიზებული ჰქონდა ნავთობპროდუქტების გადაზიდვა.

შევარდნაძის შემდეგ ყველაზე მსხვილი ფეოდალი იყო მისი შინაგან საქმეთა მინისტრი - კახა თარგამაძე. ის აკონტროლებდა საგადასახადოსა და საბაჟოს, ასევე, ნარკოტიკების კონტრაბანდას და სხვა მსგავს შემოდინებებს.

თავიდან, გულუბრყვილოდ ვფიქრობდი, რომ შევარდნაძე თავად ამაში არ იყო გარეული, უბრალოდ ძალიან სუსტი იყო და არაფრის შეცვლა არ შეეძლო. ნიშანდობლივი მაგალითი: ფეროშენადნობთა ექსპორტი ყოველთვის იყო შავი ბიზნესის ინტერესთა სფერო. არავინ, არასდროს, არანაირ გადასახადს არ იხდიდა. როდესაც იუსტიციის მინისტრი გავხდი, ჩვენ ის დავბლოკეთ. ექსპორტისთვის აუცილებელი იყო იუსტიციის მინისტრის ხელმოწერა, მე კი, არათუ ხელი მოვანერე, წერილი გავაგზავნე საბაჟოზე, რომ ყველაფერს ვბლოკავდი. პრეზიდენტმა სასაუბროდ დამიბარა. გაირკვა, რომ ეს იყო შევარდნაძის რძლის მამის ბიზნესი - ქართული ტრადიციით, მისი ძალიან ახლობელი ნათესავის. მე ვაპირებდი მომეყოლა შევარდნაძისთვის, რომ მის ზურგს უკან, მისივე ნათესავები ძალიან ცუდი საქმეებით იყვნენ დაკავებული, რომ ეს ყველაფერი უკანონოა, რომ ბიუჯეტი უამრავ ფულს კარგავს და მან ეს უნდა შეაჩეროს. ვიმედოვნებდი, რომ შევარდნაძეს სხვა გამოსავალი არ ექნებოდა, თუნდაც რომ არ მოსწონებოდა ეს. როდესაც მივედი, იქ იჯდა ის, მისი ნათესავი და კიდევ რამდენიმე მინისტრი. შევარდნაძემ სხდომა გახსნა და მომთხოვა ამეხსნა, რაში იყო საქმე. შემდეგ, მდუმარედ ადევნებდა თვალს, როგორ დამესია ყველა.

ხუთი წუთის შემდეგ მივხვდი, რომ ეს დადგმული სპექტაკლი იყო, რომ რეალურად ყველაფერს პირადად ის მართავდა, რომ სწორედ ის იყო დაინტერესებული ამ კონტრაბანდით. ეს ჩემთვის ნამდვილი შოკი იყო. ჩემი მასთან ამდენხნიანი მუშაობის მიუხედავად, ასე აშკარად, ასეთ კორუფციას პირველად შევეჯახე.

ხელი მაინც არ მოვანერე. შევარდნაძე ძალიან უკმაყოფილო იყო. ყველაფერი დიდი ჩხუბით დამთავრდა. შემდეგ მათ გამონახეს გზა, რომ ყველაფერი ჩემ გარეშე გაეკეთებინათ.

რას წარმოადგენდა საქართველოს ბიუჯეტი შევარდნაძის დროს? ფიქციას. როდესაც ვამბობ, რომ ჩემ დროს ბიუჯეტი გაიზარდა თერთმეტჯერ - მისწორებენ, თერთმეტჯერ კი არა, მხოლოდ რვაჯერო. რეალურად, ნაღდი ფული ბიუჯეტში გაცილებით ნაკლები იყო, ვიდრე ქალაქში. რამდენადაც თბილისის საკრებულოს თავმჯდომარე ვიყავი, კარგად ვიცი, რას წამოადგენს ე.წ. ჩათვლები: თბილისის ბიუჯეტში იმის მეოთხედი ფულიც კი არ იყო, რაც კანონით იყო განერილი.

მაშინ ჩემზე ზეწოლა დაიწყო. სახელმწიფო ტელეარხები, სამთავრობო გაზეთები და ჟურნალები რაღაც ჭორებს ბეჭდავდნენ. მათი მთელი საინფორმაციო რესურსი ჩემს წინააღმდეგ მუშაობდა. წიგნი გამოვეცი, მათ კი სისხლის სამართლის საქმე აღძრეს, თითქოს, მის გამოცემაზე სახელმწიფო ფული დაიხარჯა.

უკრაინაში, სხვათა შორის, ძალიან მსგავს სიტუაციაში ვიმყოფები. პატარ-პატარა კბენები, ეჭვები. პროკურატურაში ჩემზე სამი ბრალდებაა შეტანილი. ისტერიკულად აგროვებენ მასალებს ახალი საქმეებისთვის. ჩემმა მოწინააღმდეგეებმა იციან, რომ იქ რაღაც მასალები დევს, ჩვენც ვიცით ამ მასალების შესახებ. მათ სპეციალურად გააკეთეს ისე, რომ მე ამის შესახებ გამეგო.

როდესაც „კაკლის მაფიას“ ვებრძოდი, იმაში დამდეს ბრალი, რომ ბიუჯეტს ზიანს ვაყენებ, არადა იქ არცერთი კაპიკი არ ხვდებოდა იმ ფულიდან. ჩემი მტრები ძალიან პრიმიტიულები არიან, სისტემა კი, რომელსაც ისინი იცავენ, არა მხოლოდ პრიმიტიულია, არამედ ძალიან უსამართლოცაა, ამიტომ საქმე წინ ვერ წავა. მათ შეუძლიათ დაგემუქრონ, სისტემას შეუძლია „გიკბინოს“ კიდევ, მაგრამ კბილები უკვე ისეთი ბასრი აღარ აქვს. სისტემა კვდება. იგივე ხდებოდა საქართველოშიც.

ვანდების ჩეოფუყი

2001 წლის სექტემბერს, იუსტიციის მინისტრის პოსტიდან გადავდექი. კორუმპირებული ხელისუფლების შირმად დარჩენა აღარ შემეძლო.

საქართველოში პოლიტიკური კრიზისი ღვივდებოდა. ზაფხულში მოკლეს რუსთავი 2-ის ცნობილი ჟურნალისტი - გიორგი სანაია. არავის სჯეროდა, რომ ეს პოლიტიკური მკვლელობა არ იყო. პირველად, გადატრიალების შემდეგ, ქუჩაში ათიათასობით ადამიანი გამოვიდა პროტესტით მთავრობის წინააღმდეგ. ყველა უბედურების განსახიერებად შინაგან საქმეთა მინისტრი - კახა თარგამაძე ითვლებოდა. ჟვანია გამოვიდა ინიციატივით: თუ წავიდოდა თარგამაძე, მაშინ ისიც გადადგებოდა პარლამენტის თავმჯდომარის პოსტიდან. როდესაც, 1990-იანების შუა წლებში, შევარდნაძემ ჟვანია გადაიბირა, მაშინ ის მწვანეთა პატარა პარტიის თავმჯდომარე იყო და არავითარ საშიშროებას არ წამოადგენდა მისთვის. მაგრამ ჟვანიამ შეძლო პარლამენტში ბევრი საინტერესო ადამიანის მოყვანა და შექმნა ფართო რეფორმატორული ფრონტი, რასაც შევარდნაძე არ ელოდა. ამიტომაც, ის სიამოვნებით დათანხმდა სიტუაციის დარეგულირების ამ ვარიანტს.

სპიკერის გათავისუფლებულ სავარძელს უმიზნებდა ყოფილი კომკავშირული ლიდერი ვაჟა ლორთქიფანიძე, რომელსაც პატარკაციშვილი უჭერდა მხარს. ის დეპუტატების მოსყიდვას ცდილობდა. პარლამენტში სამი ჩემოდანი ფული მოიტანეს და პირდაპირ დაიწყეს დეპუტატების ყიდვა. ამას არ დაეუშვებდით.

ჩვენი ახლობელი ადამიანებიდან შევარდნაძეს მხოლოდ ბურჯანაძის კანდიდატურის მიღება შეეძლო, რომელიც მისი უახლოესი მეგობრის შვილი იყო. მიუხედავად ნინოს რეფორმატორებთან კავშირისა, ის მაინც შევარდნაძის სისხლი და ხორცი იყო, ამიტომაც, ამ უკანასკნელმა ნეიტრალური პოზიცია დაიკავა. ძალიან დიდი ძალისხმევით, ბურჯანაძე ავირჩიეთ. ჩვენთვის ეს უდიდესი წარმატება იყო, თუმცა,

პრინციპში, ის რეფორმატორი არ იყო. და მაინც, ის ჯობდა პატარკაციშვილის კანდიდატს.

სპიკერის პოსტიდან გადადგომის შემდეგ, ჟვანიამ შეინარჩუნა შევარდნაძის პარტიის თავმჯდომარეობა. ის რეგულარულად ხვდებოდა ზურას, ულიმოდა და დამოკიდებულ მდგომარეობაში ამყოფებდა. ზუსტად ასე ექცეოდა რამდენიმე ყოფილ მინისტრს. მათ მოენონათ ხელისუფლებაში ყოფნა და ამის გამო ლოიალურად იყვნენ განწყობილი შევარდნაძის მიმართ.

მე გაცილებით რადიკალური ვიყავი. ამასთან დაკავშირებით ჟვანიასთან ბევრს ვკამათობდი. მას უზარმაზარი ოფისი ჰქონდა, კარგ ადგილას. ჰყავდა მდივნები, ბევრი მანქანა და დაცვა. მას ნამდვილად ჰქონდა დასაკარგი. მე კი, ისევე როგორც მათ, ვინც ჩემ გარშემო იყო, არაფერი ეს არ მქონდა. სულ ვამბობდი, რომ საჭირო იყო რადიკალიზაცია, მაგრამ უმეტესობა ამისთვის მზად არ იყო. როდესაც განვაცხადე, რომ ჩვენ შეგვეძლო საკუთარი პარტია შეგვექმნა, ჟვანია შემედავა: „როგორ შექმნი რამეს? გაქვს ფული? ფული არ გაქვს! კარგი, პირველი ხანებისთვის, პარტიისთვის 20 000 ლარს მოგცემთ.“ ეს მაშინ დაახლოებით, 10 000 დოლარი იყო - საკმაო ბევრი ლარი იქნებოდა.

ჩვენს პარტიას „ნაციონალური მოძრაობა“ დავარქვით. გამუდმებით ვანყობდით აქციებს უკანონო მშენებლობების, ტყის გაჩეხვის თუ ადგილობრივი ფეოდალების წინააღმდეგ. ჩვენი მხარდამჭერების ჯგუფი 500 პენსიონერისგან შედგებოდა. მაშინ ახალგაზრდობა საერთოდ არ იყო აქტიური. ეს ახალგაზრდული ფსიქოტიპის თვისებაა: ისინი გიერთდებიან, როდესაც პოლიტიკური სიტუაცია მწვავედება. და ეს სწორიცაა.

ჩვენ აღმაცერად გვიყურებდნენ. მთელი ეს აქციები, რადიკალური ლოზუნგები... მაშინ ითვლებოდა, რომ საქართველოში ყველაფერი ეს არ მუშაობს. სექტას გვეძახდნენ.

ერთ ძველ სახლში ნახევარსარდაფი დავიქირავეთ ოფისად. ფული რამდენიმე თვე გვეყო. ყოველი თვის ბოლოს, 100 ლარი უნდა გვეხადა. შემდგომში, სულ თავს ვიმტვრევდით, თუ სად გვეშოვა ეს ფული. ყოველთვე ქირას საკუთარი ჯიბიდან ვაკონინებდით. ყოველთვე მოდიოდა მეპატრონე, უკმაყოფილო სახით და გაყრით გვემუქრებოდა. ჩვენს პარტიას ფული საერთოდ არ ჰქონდა.

ჩვენ ყიდვას არავინ ცდილობდა, ვინაიდან ვითვლებოდით რადიკალებად და საშიშებად. მიაჩნდათ, რომ ჩვენთან საქ-

მის დაჭერა არ შეიძლებოდა. პატარკაციშვილს შევარდნა-ძესთან კარგი ურთიერთობა ჰქონდა, მაგრამ, როგორც ყველა ოლიგარქს, მას უნდოდა ლოიალური ოპოზიციაც ჰყოლოდა, ამიტომაც აფინანსებდა ჟვანიას და „ახალ მემარჯვენეებს“ - იმ დროისთვის უმსხვილეს ოპოზიციურ ჯგუფებს. პატარკაციშვილი ფიქრობდა, რომ მთელი პოლიტიკური სპექტრის მონოპოლიზება მოახდინა. „რუსთავი 2“-საც სჭირდებოდა ფული და ჟვანია მათ მუდმივად ეხმარებოდა, ამიტომაც „რუსთავი-2“ მის მხარეს იყო. ასე რომ, სერიოზული მედია-მხარდაჭერა ჩვენ არ გვქონდა.

როდესაც მკითხეს, რომელი ამერიკელი მეყოლებოდა პიარ-მრჩევლად, ვუპასუხე, რომ პიარს საკუთარი ფეხები და არა მრჩევლები გამიკეთებდა. გამოკითხვების ჩატარებაც კი არ შეგვეძლო. ისინი კი, გამუდმებით ატარებდნენ და ამ გამოკითხვების მიხედვით, ჩვენ ყოველთვის ნული გვქონდა. ვფიქრობ, ისინი ამ შედეგებს აყალბებდნენ.

2002 წელს მუნიციპალური არჩევნები იყო. მმართველ პარტიაში სრული განხეთქილება დაიწყო, ამიტომ, ყველაზე მნიშვნელოვანი კამპანია - თბილისის საკრებულოს არჩევნები - ლეიბორისტებმა მოიგეს. მათი ლიდერი, შალვა ნათელაშვილი, რიტორიკით და მანერებით, ძალიან ნააგავდა ლიაშკოს. ისინი პირველ ადგილზე გავიდნენ, ჩვენ კი მათ შემდეგ - მეორეზე.

ჩვენ რამდენიმე პატარა ქალაქშიც გავიმარჯვეთ. სამწუხაროდ, იქ ჩვენი წარმომადგენლები თითქმის უმალვე ხელისუფლების მხარეს გადავიდნენ, ვინაიდან ჩვენ არ შეგვეძლო „ფრონტის გაკონტროლება“. როდესაც იწყებ, შენი პარტია, გარკვეულწილად, ოპოზიციურია, ხოლო ადგილობრივ ხელისუფლებას არ შეუძლია ოპოზიციაში ყოფნა, განსაკუთრებით პატარა ქვეყანაში.

როდესაც ქალაქის საკრებულოში შევედით, გვეგონა, რომ დეპუტატები რაოდენობით, სიდიდით მეორე, ფრაქციით შემოვიფარგლებოდით. მაგრამ, ამ დროს, შალვა ნათელაშვილმა, რომელსაც კანონიერად შეეძლო საკრებულოს თავმჯდომარე გამხდარიყო, რატომღაც გადანყვიტა, რომ ეს ხაფანგი იყო და თუკი ის საკრებულოს თავმჯდომარეობას დათანხმდებოდა, მისი რეიტინგი დაეცემოდა. ის ხომ მხოლოდ ოპოზიციაში ყოფნას იყო დაჩეულები, მისი საქმიანობა ყვირილი და მხილება იყო. საკრებულოს მიზერული უფლებამოსილებები ჰქონდა. ამიტომ, მისი გათვლა, ასე თუ ისე, გასა-

თბილისის მუნიციპალიტეტთან მიტინგის მონაწილეების წინაშე წარმოთქმული სიტყვები, 2003 წლის ნოემბერში: „თუ შევარდნაძეს რევოლუცია სურს, მაშინ ის მიიღებს რევოლუციას!“

გები იყო. მისთვის საშიში კონკურენტები ვიყავით, არჩია, ეს ადგილი ჩვენთვის დაეთმო.

ასე გავხდი თბილისის საკრებულოს თავმჯდომარე. რამდენადაც იმ დროს საქართველოში არავინ არაფერს კარგად არ აკეთებდა, ის ფაქტი, რომ საკრებულოში, ნებართვების გასაცემად ქრთამს აღარავინ იღებდა, უკვე დიდი სიახლე იყო. ფული საერთოდ არ გვქონდა, პარტიის მხარდასაჭერად არავითარი სახსრები არ გავგაჩნდა, ამ დროს კი ვილაც ტიპი მოდის და გვეუბნება: მომეცით ქალაქის ცენტრში ბენზოგასამართი სადგურის მშენებლობის ნებართვა და ჩვენ დაუყოვნებლივ, 400000 დოლარს გადაგიხდით. ბუნებრივია, არ ავიღეთ (ახლა, ეს კაცი ივანიშვილის მეხოტბე ბიზნესმენია).

ქალაქის თითქმის მთელ ფულს მერია განკარგავდა, საკრებულოს ბიუჯეტი მიზეერული იყო, თანაც, ამ ბიუჯეტის, დიდი-დიდი, 15%-ს ვაკონტროლებდით. ამის მიუხედავად, მრავალსართულიანი სახლების სახურავების გარემონტება დავინწყეთ. თავად დავდიოდი ამ სახურავებზე, თავად ვმუშაობდი. ყველაფერს ამას ტელევიზიით აჩვენებდნენ.

ხელისუფლება მხოლოდ ხელს გვიშლიდა. ჩვენ დავინწყეთ საბავშვო მოედნების კეთება. გავაკეთებთ მოედანს, ისინი კი ლამლამობით მიდიან და რალაცას ტეხავენ. პირველკლასელებისთვის სახელმძღვანელოების უფასოდ დარიგება დავინწყეთ,

მათ კი დააპატიმრეს საკრებულოს წევრი ჩვენი პარტიიდან, რომელმაც ეს პროგრამა მოიფიქრა. სამი დღის განმავლობაში ჰყავდათ დაკავებული, მასთან ერთად, ყველა სახელმძღვანელოც გააჩერეს. თავიანთი ბრიყვული მოქმედებებით ისინი მხოლოდ ხელს უწყობდნენ ჩვენი პოპულარობის ზრდას.

შუა საუკუნეების ქრისტიანულ ტრადიციაზე დაფუძნებით ჩვენ საკუთარი დროშა შევქმენით, ახლა ის საქართველოს ნაციონალური დროშაა. ჩვენ ის ქალაქის დროშად გამოვაცხადეთ და საკრებულოს თავზე აღვმართეთ. ისინი სპეცნაზით მოვიდნენ მის ჩამოსახსნელად. ეს დროშა ყველას მოსწონდა და გაუგებარი იყო, რატომ უნდა ჩამოეგლიჯათ? შეიძლება, მიზეზი ის იყო, რომ შევარდნაძე სამსახურში, საკრებულოს გავლით, მთავარი მოედნით დადიოდა. არავინ არასოდეს იცნობდა არც საკრებულოს თავმჯდომარეს და არც ის იცოდნენ, თუ რით იყო საკრებულო დაკავებული. და აი, ამ შენობაში ჩაჯდა რადიკალი სააკაშვილი, ხოლო სახურავზე კი, რაღაც უცნობი დროშა გამოჩნდა. და, როგორც ჩანს, "შევარდნაძემ ბრძანა: „ეს რა უმსგავსობაა? მოაშორეთ!“

ჩემ დროს საკრებულომ ყველას უჩვენა, თუ როგორ უნდა მუშაობა. ამის წყალობით, ჩვენცენ გადმოვიბირეთ სხვა ფრაქციის დეპუტატები, რომლებმაც იგრძნეს, რომ პერსპექტივა ჩვენს მხარეს იყო. თავდაპირველად, 16 დეპუტატი გვყავდა 49-დან, ხოლო ვარდების რევოლუციის მომენტისთვის ჩვენი ფრაქცია 40 კაცამდე გაიზარდა. ყველასთან გამოვინახე საერთო ენა. ბევრს ვსაუბრობდით, გამუდმებით ვცდილობდით, რაღაც ახალი პროგრამები შეგვექმნა ერთად. ადამიანები მიხვდნენ, რომ ჩვენს პოლიტიკას მომავალი ჰქონდა და გვერდით უნდა დაგვდგომოდნენ.

ეროვნულ პარლამენტს არ შეეძლო ეს არ შეემჩნია. პოლიტიკური კრიზისი ღრმავდებოდა, ჩვენ კი სხვებზე უკეთ გამოვიყურებოდით, რადგანაც რაღაცის გაკეთებას ვცდილობდით.

ჩვენ მიზიდულობის ცენტრად და ალტერნატიულ ხელისუფლებად ვიქცეით. მცირე ხელისუფლება გავხდით, რომელიც რამდენიმე კაბინეტისგან და ძალიან მოკრძალებული ბიუჯეტისგან შედგებოდა. როდესაც საპარლამენტო არჩევნები დაიწყო, საკრებულოს ვაკონტროლებდით. ის იქცა მოედნად, საიდანაც შეიძლებოდა პოლიტიკური აგიტაციის წარმოება და იმის ჩვენება, თუ რა გაკეთდა თბილისში და მთელ საქართველოში.

საპარლამენტო არჩევნები 2003 წლის 2 ნოემბრისთვის დაინიშნა.

ჩვენმა მონინალმდეგეებმა დიდი რეკლამა გაგვიკეთეს იმით, რომ გამუდმებით გვესხმოდნენ თავს.

შევარდნაძე ძალიან დიდხანს იყო ხელისუფლების სათავეში. საქართველოში გაიზარდა მთელი თაობა, რომელმაც შევარდნაძის გარეშე ცხოვრება არ იცოდა.

ჩვენ ყველაზე აქტიურები ვიყავით. ვცდილობდით, რაც შეიძლება მეტი ადამიანისთვის მიგვეწოდებინა ქვეყნის განვითარების ჩვენეული ხედვა. მივდიოდით სრულიად სხვადასხვა ადგილას, მათ შორის, ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ ტერიტორიებზე. მარნეულის მუნიციპალიტეტში 100 000 ადამიანზე მეტი ცხოვრობს, ძირითადად აზერბაიჯანელები. ისინი მუდამ ხმას ხელისუფლებას აძლევენ. ჩვენ პირველი ოპოზიცია ვიყავით, რომელიც იქ შევიდა. ხელისუფლებამ პროვოკაციების მოწყობა დაიწყო. მათი „ტიტუშკები“ ქვებს გვიშენდნენ, გვინვაუდნენ მანქანებს. ერთხელ ჩემს მანქანას გზა პატარა ბავშვების ჯაჭვით გადაუკეტეს, პირველკლასელები იყვნენ და მასწავლებელს მოაყვანიეს სწავლის საათებში. ყველაფერს ამას ტელევიზია იღებდა. ყოველ ჯერზე, როდესაც ასეთ რაღაცებს გვინყობდნენ, ეს დიდ რეკლამას გვიკეთებდა.

აჭარა, რომელსაც ასლან აბაშიძე მართავდა, სახელმწიფო სახელმწიფოში იყო. ქართულ ხელისუფლებას ისინი მხოლოდ სიტყვით აღიარებდნენ. აბაშიძე თავს აჭარის მეთაურს უწოდებდა, თუმცა საქართველოში ასეთი თანამდებობა არ იყო გათვალისწინებული. წელიწადში ერთხელ ან ორჯერ შევარდნაძე იქ დიდი ცერემონიით ჩადიოდა ხოლმე. აბაშიძე პრინციპულად არ ჩამოდიოდა თბილისში.

იქ სრული დიქტატურა იყო, თითის განძრევაც კი არავის შეეძლო.

აბაშიძის „მესაზღვრეები“ აჭარაში შემავალ თითოეულ მანქანას გულდასმით ჩხრეკდნენ. ვინც არ მოეწონებოდათ, მას, უბრალოდ, შიგნით არ უშვებდნენ. იქ პერსონა ნონ გრატად ვიყავი გამოცხადებული. და აი, მთელი პარტიით აჭარაში ჩავედით. პიკაპის უკანა სავარძელზე დავწექი, ზუგდიდის ჩვენი ორგანიზაციის ხელმძღვანელის შვილმა, ალექო ქობალიამ, ბრეზენტი გადამაფარა. მან ამ მანქანით უკვე რამდენჯერმე ჩაიარ-ჩამოიარა მესაზღვრეების წინ და ამჯერად ის აღარ

გაჩხრიკეს. პარტიის დანარჩენი წევრები კი ტურისტების სახით შევიყვანეთ და ბათუმის ცენტრში მიტინგი მოვანწყვეთ.

აბაშიძეს საკუთარი „ტიტუშკები“ სწრაფი რეაგირების რაზმში ჰყავდა, რომელსაც რუსი გენერალი ნეტკაჩოვი წვრთნიდა. მათ ველარ მოითმინეს და რალაც დროის შემდეგ უბრალოდ სასტიკად სცემეს მომიტინგეთა უმრავლესობა, სახეები დაუღლენეს, ორმოცდაათამდე კაცი დააპატიმრეს. უკან რალაც საიდუმლო ბილიკებით გამოვალნიეთ. მაგრამ, ეს მთელმა საქართველომ ნახა, ადამიანები ძალიან აღშფოთდნენ, ასე რომ, ამის შემდეგ ველარავინ ბედავდა ასეთი რამეების გაკეთებას.

ხელისუფლების ამგვარი ქმედებების გამო ჩვენი პოპულარობა სწრაფად გაიზარდა, ვინაიდან მხოლოდ ჩვენ აღმოვიჩნდით ისინი, რომელთაც არ გვეშინოდა. შედეგად არჩევნებში პირველი ადგილი დავიკავეთ. ყველა დანარჩენი პარტია, რომლებიც საქართველოში დიდი რაოდენობით იყო, ისე როგორც ახლა უკრაინაში, ხელისუფლებასთან უნისონში იყვნენ ან უბრალოდ, მთავრობის პროექტს წარმოადგენდნენ. ყველა ფიქრობდა, რომ ჩვენც რალაც საკუთარ ნიშაში ჩავიკეტებოდით. ჩვენი გუნდი კი აბსოლუტურად „მუხრუჭების“ გარეშე იყო, თუმცა, იმავდროულად წესიერი და კომპეტენტური, ხელისუფლებაში მუშაობის გამოცდილებით. ჩვენს სიაში იყო რამდენიმე ყოფილი მინისტრი, მინისტრების მოადგილეები, გუბერნატორები. გვყავდა დეპუტატები საპარლამენტო მუშაობის დიდი გამოცდილებით, რეფორმების ავტორები, და ადამიანები ამას ხედავდნენ.

ჟვანიას ცალკე პარტია ჰყავდა. თავიდან, მათ გაცილებით მაღალი რეიტინგი ჰქონდათ, მაგრამ ისინი დემონსტრაციულად ზომიერები იყვნენ, ჩემით კი ადამიანებს აშინებდნენ. სატელევიზიო არხები, მათ შორის იმედი და რუსთავი 2, ჟვანიას მხარეს იყო. მაგრამ, „ტელევიზიონშიკებს“ არ შეეძლოთ იმ ფაქტის იგნორირება, რომ ბათუმში ერთი საათის განმავლობაში 500 კაცი სცემეს. ამის არჩევნება შეუძლებელი იყო. ჩვენ პატარა ქვეყანა გვაქვს, ახალი ამბები სწრაფად ვრცელდება, ფეისბუქის გარეშეც კი.

შედეგად, ჟვანიამ და ბურჯანაძემ, რომელიც მასთან ერთად იყო, მიიღეს ხმების მხოლოდ 6%.

ჩვენ გვექონდა ლოზუნგი: „საქართველო შევარდნაძის გარეშე“. მე ის უკრაინელებისგან ვისესხე. გახსოვთ, „უკრაინა კუჩმას გარეშე“? ამ ლოზუნგმა იმუშავა იმდენად, რამდენადაც არავის მსგავსი რამ არ ჰქონდა. დანარჩენები ბანალუ-

რი ლოზუნგებით გამოდიოდნენ. „ავალორძინოთ ეკონომიკა“, „განვავითაროთ წარმოება“, „აღმოვფხვრათ კორუფცია“ და მსგავსი რამ. ჩვენ კი მკაფიოდ განვმარტეთ: ყველა პრობლემა შევარდნაძისგან მოდის.

ჩვენ პირველი ადგილი დავიკავეთ. ძირითადი ეგზიტპოლი 28%-ს გვაძლევდა. როდესაც შევიტყვე, რომ რუსთავი 2-ის ეგზიტპოლით ამდენი გექონდა, მაგრამ ეროსი კინწმარიშვილმა თავიდან გადაწყვიტა არ გამოეცხადებინა ეგზიტპოლის შედეგი, მე მას დავურეკე, საკმაოდ მკაცრად ვესაუბრე და აზრი შევაცვლევი. რუსთავი 2-მა გამოაქვეყნა შედეგი, რაც შემდგომი მოვლენებისთვის გადამწყვეტი გახდა. მეორე ადგილზე შევარდნაძის პარტია იყო, მესამეზე - აბაშიძის. და მაშინ, ხელისუფლებამ გადაწყვიტა საშინელ გაყალბებაზე წასულიყო: პირველ ადგილზე აბაშიძე გაიყვანეს, მეორეზე - შევარდნაძე, მესამეზე კი - ჩვენ.

და ჩვენ 17 % გამოგვინერეს.

ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ ძალიან გააჭიანურა „დათვლა“. ამიტომ, ჩვენ ქუჩის აქციები დავინწყეთ, თავიდან არც ისე მრავალრიცხოვანი. ადამიანები ჯერ კიდევ არ კარგავდნენ იმედს. გამოდიოდნენ ქუჩებში, შემდეგ ისევ ტაიმაუტს იღებდნენ. როდესაც საარჩევნო კომისია მორიგ სიყალბეს აცხადებდა, ისევ გამოდიოდნენ. პარალელურად, პოლიტიკური ძალების მოლაპარაკებები მიმდინარეობდა.

როდესაც მიტინგებზე გამოსვლები დავინწყეთ, ამერიკელებს ეს არც ისე მოეწონათ. ამერიკული ხელისუფლების წარმომადგენლები ჩემი ნაცნობების მეშვეობით მითვლიდნენ, რომ მიტინგები დაუყოვნებლივ უნდა შეგვეწყვიტა, ვინაიდან ეს ძალადობამდე მიგვიყვანდა, ამით კი რუსეთი ისარგებლებდა. ეს კარგადაა ცნობილი უკრაინის შემთხვევაშიც. ჩვენ მაინც განვაგრძობდით მიტინგებს, მაგრამ ამერიკულ მთავრობას საქმის კურსში ვაყენებდი, თეთრი სახლის აპარტში ჩემი მეგობრის, მეთიუ ბრაიზას მეშვეობით. ელჩმა, რიჩარდ მაილსმა, თავისთან სახლში, ორჯერ მოაწყო მოლაპარაკებები ჩემსა და სახელმწიფო მინისტრს შორის, რომელიც მაშინ მთავრობის მეთაური იყო.

ამერიკელები მარწმუნებდნენ, მეორე ადგილს დავთანხმებოდი. ფაქტობრივად ისინი მზად იყვნენ, რომ ელიარებინათ გაყალბება, მაგრამ, ასე ვთქვათ, ნაწილობრივ. რაზეც ვუპასუხე: ჩვენ პირველი ადგილი დავიკავეთ, რატომ უნდა დავთანხმდე მეორეს? „ქვეყნის შესანარჩუნებლად, აჭარლები პირველ ადგილზე უნდა გავუმვათ“, მპასუხობენ ამერიკე-

ლები - „წინააღმდეგ შემთხვევაში, იქნება სეპარატიზმი და ქვეყანა დაიშლება“ აი, ასეთ პრაგმატულ არგუმენტებს გვთავაზობდნენ დემოკრატიის წინააღმდეგ. ეს ელჩი, თავის პატაკებში წერდა: „გიჟი სააკაშვილი და მისი მეგობარი, „კოკერ-სპანიელი“ მეთიუ ბრაიზა.“ მეტი საქმე არ მქონდა, მისთვის დამეჯერებინა. მაშინ, საქართველო საერთოდ აღარ იარსებებდა. ეს შესანიშნავი მაგალითია იმისა, რომ განურჩევლად ყველას დაჯერება არ ღირს. სადღა ვიპოვიდი მერე ამ ელჩს? ან რა პასუხს მოვთხოვდი, რომელიღაც უნივერსიტეტში ლექციების კითხვის დროს?

ჩვენ ვერ მოვილაპარაკეთ.

ვარდების რევოლუცია

მათ მოიწვიეს პარლამენტი, გამოაცხადეს შედეგები. ჩვენ მესამე ადგილი „გამოგვინერეს“. და აი, მაშინ, საქართველოს უკიდურესი დასავლეთისკენ გავწიე. საქართველოს დასავლეთი ძალიან ჰგავს უკრაინის დასავლეთს - იქ ყველაზე რადიკალური ხალხი ცხოვრობს, ყველაზე პატრიოტულად განწყობილი.

წალენჯიხაში, რომელიც სვანეთსა და აფხაზეთს შორის მდებარეობს, ავტობუსები ვიშოვეთ. ეს ხერხი სერბებისგან ვისესხე. ამ მოვლენებამდე ბელგრადში ვიყავი, სადაც გავიცანი ჯინჯიჩი და „ოტპორის“ წევრები. ამ ახლგაზრდული ორგანიზაციის მიერ გაკეთებული ყველაზე მნიშვნელოვანი საქმე ის იყო, რომ მათ ორგანიზება გაუკეთეს სერბეთის სოფლის რაიონების მოსახლეობის ჩამოყვანას ბელგრადში. ჩვენ გადავწყვიტეთ რაღაც მსგავსი. მე დასავლეთიდან დავინყე, ზოგიერთი ჩემი ამხანაგი კი, საქართველოს აღმოსავლეთში გაუშვი. ჩავსხედით ავტობუსებში და თბილისისკენ დავიძარი.

აღმოსავლეთიდან მომავალ კოლონას, საი-ს (გაი-ს) თანამშრომლები საბურავებში ესროდნენ, რამაც ხალხი კიდევ უფრო აღაშფოთა. ჩვენ ვჩერდებოდით, ბანაკს ვშლიდით, ჩვენ ირგვლივ ხალხი გროვდებოდა, ავტობუსებს კიდევ ვშოულობდით, ადამიანები თავად იხდიდნენ ფულს. შემდეგ ვსხდებოდით და გზას ვაგრძელებდით. შემდეგ ისევ ვჩერდებოდით დასაძინებლად და ყველაფერი მეორედებოდა. ყველაფერმა ამან ერთი კვირა დაიკავა.

ავტობუსების კოლონა პროტესტანტებით თბილისისკენ მოემართება

ხელისუფლებას არ შეეძლო თბილისში არ შეეევშვით. საბოლოოდ, ჩვენი კოლონა შთამბეჭდავ სანახაობას წარმოადგენდა. ვილაც ფოტოგრაფმა გადაიღო ეს უზარმაზარი განათებული კოლონა, რომელსაც ბოლო არ უჩანდა, მცხეთასთან ახლოს, მთიდან, სადაც ჯვრის მონასტერი დგას. დედაქალაქში, როგორც ეს ხშირად ხდებოდა, ის-ის იყო დენი გამორთეს. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, რომ ქალაქში ნამდვილი ცეცხლოვანი ჯარი შედიოდა. ეს კი უკვე პირდაპირი ეთერით გადაიცა. ბუნებრივია, თბილისი, რომელიც ადრე სკეპტიკურად იყო განწყობილი, უკვე „გახურდა“ და როგორც განმათავისუფლებლებს, ისე გვხვდებოდა.

თავისუფლების მოედანზე ჩავატარეთ მიტინგი და პრეზიდენტის კანცელარიისკენ გავემართეთ. სპეცნაზი დაგვხვდა და ე.წ. „დიმოვუშკები“ დაგვიშინა. პანიკა დაიწყო, მაგრამ ბევრი მაინც წინ მიიწეოდა და კვამლის საფარი გავარდევით. სპეცნაზმა გზა დაგვითმო და ჩვენ შიგნით შევედით. კანცელარიაში დაგვხვდა სულ რამდენიმე თანამშრომელი, რომლებმაც ჩვენ მიერ დანიშნულ დროებით კომენდანტს შენობა გადააბარა. ხალხმა გამოიტანა შევარდნაძის სკამი და მაღალი სართულიდან გადმოაგდო. ამის შემდეგ შევარდნაძის კაბინეტი დავლუქეთ და მკაცრი კონტროლი დავანესეთ, რომ არავის არაფერი დაეზიანებინა და მოეპარა.

ჩვენი პარტიის ოფისი პარლამენტიდან 300 მეტრში მდებარეობდა. იქ ჟვანიასა და ბურჯანაძეს შეეხვდი. ჟვანია ამბობდა, რომ მეტი წინ წასვლა აღარ შეიძლებოდა, რომ თუკი პარლამენტში შევიჭრებოდით, სისხლისღვრა დაიწყებოდა. მთავრობა სროლას დაიწყებდა. ეს ხომ სახელმწიფო გადატრიალების მცდელობა იქნებოდა. საჭიროა ამერიკელების ან საერთაშორისო ორგანიზაციების შუამავლობით მთავრობასთან მოლაპარაკებების წარმოება, მით უმეტეს, რომ ამერიკელები გვთავაზობდნენ შეკრებას მომდევნო კვირას, ვაშინგტონში ან თბილისში. ბურჯანაძე ჟვანიას მხარეს იყო. მე ვუპასუხე, რომ ასეთი საუბრებისთვის არ მეცალა და პარლამენტზე შეტიევას ვაპირებდი. „შენ ან ჩემთან ერთად მოდიხარ, ან კარგავ საკუთარ შანსს, - ვუთხარი ბურჯანაძეს. - პარლამენტის თავმჯდომარე ხარ და დარბაზში მანამ უნდა შეხვიდე, სანამ ახალ თავმჯდომარეს აირჩევენ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ნახევარი საათის შემდეგ, შენ პარლამენტის მეთაური აღარ იქნები.“

პარლამენტის წინ ბევრი ნილბიანი სპეცნაზელი იყო. ვიცოდით, რომ მეომრებს ძალიან ცუდი მორალური მდგომარეობა ჰქონდათ. მათ არ უხდიდნენ ხელფასს, საკვები არ ჰქონდათ და ჩვენ ცოტ-ცოტას ვაჭმევდით, ვუგზავნიდით საკვებს. ნილბიანმა სპეცნაზელმა გზა გადამიღობა და ღრიალი დამიწყო. მასში შინაგან საქმეთა მინისტრი ამოვიცანი. ე.ი. ცუდად აქვთ საქმე, თუკი თავად მინისტრია იძულებული გაამხნევოს ისინი. მას ნილაბი ჩამოვგლიჯე და ტელეკამერების წინ ჩხუბი დავუწყე, რის შემდეგაც გვერდზე გავენიე. მან ველარაფრის გაკეთება ველარ მოახერხა.

სპეცნაზმა უკან დაიხია, ჩვენ კი პარლამენტისკენ გავიწიეთ. აი, სწორედ, მაშინ ვთქვი, რომ ვარდები გვჭირდებოდა.

ჩვენ წინ იყო პარლამენტის შენობა - უზარმაზარი, ძველი, ჯერ კიდევ 30-იან წლებში აშენებული. და, როდესაც უზარმაზარი ბრბო, 15000-მდე ადამიანი, შეიჭრა ეზოში, სახურავზე დავინახეთ ნილბიანი და შეიარაღებული სნაიპერები სროლის მოლოდინში. მე ყველაზე წინ ვიდექი და მოვიფიქრე - ზევით ავიხედე და მათ ხელი დავუქნიე. მათაც დამიქნიეს. მოვტრიალდი ხალხისკენ და ვუთხარი: „მორჩა, წავედით!“

დარბაზის შესასვლელთან გზა ოთხ ავტომატიანთან ერთად გადამიკეტა უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის პირველმა მოადგილემ, ჯიმი ყიფიანმა - ძალიან კორუმპირებულმა ადამიანმა, მაფიის ნამდვილმა ნათლიამამ. ის მე-

უბნება: „მიშა, შენი საქმე წასულია“. მე კი ვპასუხობ: „საი-დან იცი?“ შემდეგ ჩემ გვერდით მდგომებს მივუბრუნდი და ვუთხარი: „ესენი განაიარაღეთ, ეს კი ეზოში გაიყვანეთ და დახვრიტეთ.“ მოადგილე გაფითრდა და ყვირილი მორთო: „არაფრის ცუდის თქმა არ მინდოდა.“ ჩემმა ბლევმა გაჭრა. ავტომატიანები გაიქცნენ და ჩვენ დარბაზში შევიჭერთ.

შევარდნაძე ის-ის იყო პარლამენტის სხდომის გახსნას და არჩევნების ლეგიტიმაციის გამოცხადებას აპირებდა. ჩვენ რომ დაგვინახა, ენა ჩაუვარდა. დავინყე ყვირილი, რომ ის უნდა გადამდგარიყო, მაგრამ ცუდად გამომდიოდა - ხმა თითქმის აღარ მქონდა.

ზოგიერთი დეპუტატი შეიარაღებული იყო, ზემოთ კი ავტომატიანი დაცვა იყო განლაგებული. მაგრამ ჩვენ იმდენად აგრესიულები და აღფრთოვანებულები ვიყავით, წინ რომ წავინიეთ, დაცვამ შევარდნაძეს ხელი სტაცა და გაიყვანა. ეს სტანდარტული რეაქციაა საშიშროების დროს, მაგრამ ტელევიზიით ეს, როგორც გაქცევა, ისე გამოჩნდა. ის უბრალოდ დაიბნა.

მოედნის მეორე მხარე გავსებული იყო „ტიტუშკეებით“, რომლებიც ბათუმიდან ჩამოიყვანეს. მათ ევალეზოდან მშვიდობიანი მომიტინგეების როლის შესრულება, რათა მოედანი სხვას არავის დაეკავებინა. ეს მიუღებელი სიტუაცია იყო. წარმოიდგინეთ, რომ კიევის ცენტრში მოედანი დონეცკელებს დაეკავებინათ. თბილისში აბაშიძის მომხრეები არ უყვარდათ. ყველამ იცოდა, რომ მომიტინგეებისთვის ფული ჰქონდათ გადახდილი. როდესაც დაცვამ შევარდნაძე გაიყვანა, მანქანაში ჩადეს და წაიყვანეს, აჭარლებმაც დაინახეს, რომ მთავარი, რომელსაც ისინი იცავდნენ, გაიქცა და თავადაც რამდენიმე წუთში აორთქლდნენ.

ჩვენ არ ვიცოდით, შემდეგ რა უნდა გვექნა. თავისი რეზიდენციიდან შევარდნაძემ განაცხადა, რომ ეს სახელმწიფო გადატრიალებაა. მან სამხედრო მდგომარეობა გამოაცხადა და ბრძანება გასცა, ჯარს პარლამენტი გაენმინდა. თავდაცვის მინისტრი თევზაძე გაუჩერებლად სვამდა თავის კაბინეტში და უკონტაქტო იყო. თბილისის ცენტრთან ახლოს განლაგებული სამხედრო ნაწილიდან რამდენიმე ჯავშანმანქანა გამოემართა. ისე მოხდა, რომ პირველი ჯავშანმანქანა შეეჯახა მანქანას, რომელშიც ახალდაქორწინებული წყვილი იჯდა. დანარჩენები გაჩერდნენ და წინ აღარ წამოვიდნენ. თავდაცვის მინისტრი აღარ ასრულებდა პრეზიდენტის ბრძანებებს და აღარც თავად აძლევდა ბრძანებებს ხელქვეითებს. შევარდნაძე მშვიდობი-

ნად წავიდა არა იმიტომ, რომ წასვლა უნდოდა, არამედ იმის გამო, რომ მას აღარავინ ემორჩილებოდა.

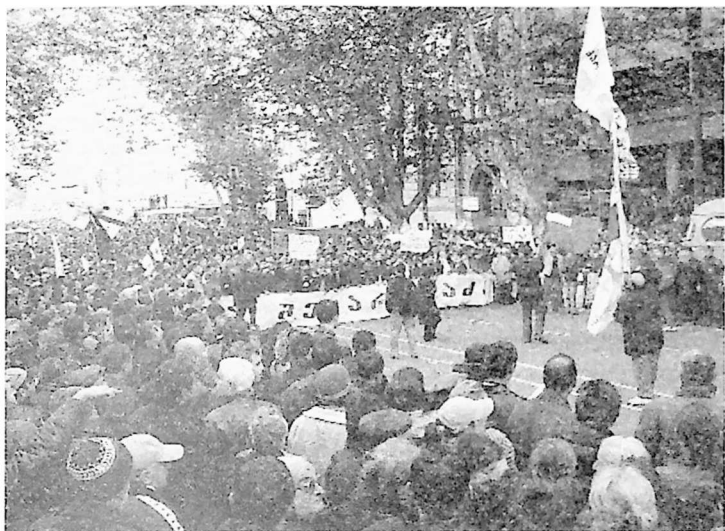
ამის შესახებ ჩვენ არ ვიცოდით. ბურჯანაძე დავარწმუნე, რომ თავი გამოეცხადებინა პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებლად, რადგანაც პრეზიდენტი ქმედითუნარო იყო. რაღაც მომენტში, უვანიაშვილმა მე და ბურჯანაძე გვერდით გაგვიყვანა და გვითხრა: „მეგობრებო, ჩვენ დავმარცხდით. ჩვენი საქმე წასულია!“ მე მას ვუყვირე და ვკითხე, რეებს მიეღ-მოედებოდა? ის კი მპასუხობს: „ჩვენ ცოტანი ვართ, ახლა მოვლენ და ყველას დაგვაპატიმრებენ.“

დილის 5 საათზე გამაღვიძეს. რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი - იგორ ივანოვი ჩამოვიდაო. ის წინა დღით ჩამოსულა, მაგრამ აეროპორტიდან პირდაპირ თავის მეგობართან, პატარკაციშვილთან მისულა. როგორც მერე მიყვებოდნენ, ივანოვს იქ მინიმუმ, ერთი ბოთლი ვისკი დაუღვია. ამის შემდეგ დაურეკავს შევარდნაძისთვის, რომელსაც უკვე ეძინა, და გადაუწყვეტია პირდაპირ მომიტინგეებთან მისვლა მოედანზე, პარლამენტის წინ. ის ტრიბუნაზე ასულა და სუფთა ქართულით წარმოუთქვამს სიტყვა, ამჟამად არა მოსკოვის მიერ სანქცირებული: „გაუმარჯოს თავისუფლებას და გაუმარჯოს რევოლუციას!“

ივანოვის დედა ქართველია, კახეთიდან. ლავროვიც, სხვათა შორის, საქართველოდანაა - ის დაიბადა თბილისში და 16 წლამდე აქ იზრდებოდა. პრიმაკოვი ბავშვობაში, თბილისში, იმ ქუჩაზე ცხოვრობდა, სადაც მე დავიბადე, და ცოლად ქართველი ქალი ჰყავდა. თუ შევარდნაძესაც მივათვლით, რუსეთს ოთხი ქართული წარმოშობის საგარეო საქმეთა მინისტრი ჰყავდა.

ივანოვთან ერთად ბურჯანაძესთან ავედი. „მეგობრებო, რაში გჭირდებოდათ ეს სისულელები? დაგეძახათ ძველი მეგობრისთვის, იგორ ივანოვისთვის, და მე ყველაფერს მოვაგვარებდი, - დაიწყო მან - წინა, გინდა პარლამენტის თავმჯდომარედ დარჩენა? აუცილებლად იქნები! მეგობრებო, თქვენც გინდათ თანამდებობები? - თქვენც მიიღებთ. ეშმაკსაც წაუღია ეს დედა მ.... ლი თანამდებობები.“ ბურჯანაძე აღშფოთდა: „როგორ ბედავს ჩვენთან ასე ვულგარულად ლაპარაკს?“

მე მას მხარი გავკარი: „გაჩუმდი, ახლა ამის დრო არ არის, ვერ ხედავ, ადამიანი ნასვამია? მთავარია, რომ წყნარად წავიდეს და თავი დაგვანებოს“. „მოკლედ“ - გვეუბნება ივანოვი. „მეგობრებო, თქვენ გული არ გაიტეხოთ, ძალინ დავილა-

*ვარდების რევოლუცია. მანიფესტანტები თავისუფლების მოედანზე.
თბილისი, 2003 წ. ნოემბერი.*

ლე, დავისვენებ და თქვენთან დაკავშირებით ყველაფერს მოვაგვარებ.”

დილაადრიან ხალხმა ცენტრში შეკრება დაიწყო, რათა ჩვენთვის მხარი დაეჭირათ. მთელი სამხედრო ნაწილები იტყობინებოდნენ, რომ აღარ ემორჩილებოდნენ შევარდნაძეს. ხელისუფლებას ყველაფერი თავზე ენგრეოდა.

შევარდნაძის დაცვის უფროსმა, სულხან პაპაშვილმა, შეხვედრა მთხოვა. მითხრა: „მოხუცს წასვლა უნდა, დაანებეთ თავი. მოდი, ყველაფერი მშვიდობიანად გადავწყვიტოთ“. ეუბასუხე „კარგი, ვნახოთ.“ ის მეუბნება: „მასთან რეზიდენციაში მიდიტ.“

ბურჯანაძის ქმარმა - ის სასაზღვრო სამსახურის ხელმძღვანელის მოადგილე იყო - გვითხრა, რომ ეს ხაფანგი იყო, ჩვენ იქ ყველას დაგვაპატიმრებდნენ და დაგვხვრეტდნენ. ამიტომ, ბურჯანაძე არ წამოვიდოდა. საღამოს 9 სთ-ზე საიდანლაც ივანოვი გამოჩნდა. ის უკვე სრულიად ფხიზელი იყო. დილანდელი ძველბიჭოვის კვალიც კი აღარ ეტყობოდა. ის ოფიციალური და მკაცრი იყო.

ივანოვმა გვითხრა, რომ ჩვენთან ერთად წამოვიდოდა. „იგორ, თქვენ ხომ გესმით, ის გადადგომას აპირებს, თქვენთვის უხერხული იქნება,“ - შეეკამათა ჟვანია. ივანოვმა კი: „რა გადადგომა? ვინ მოგცათ ნება? ის არსად მიდის. ჩვენ ასე

არ მოგვილაპარაკებია. მივდივართ და იქ დავილპარაკებთ. მორჩა! მე თქვენთან ერთად მოვდივარ!" ივანოვი ჟვანიას მანქანაში ჩახტა (მე წინაში ვიჯექი) და ჩვენ წავედით.

შევედით, ივანოვმა რალაცის ბუტბუტი დაიწყო, შევარდნაძე კი ეუბნება: „მომისმინე! მეზობელ ოთახში დამელოდე, ახლა შენი თავი არ მაქვს.“ ის დაემორჩილა და გავიდა. როდესაც შევარდნაძე საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრი გახდა, ივანოვი მისი თანაშემწე, მოგვიანებით, აპარატის უფროსი და მოადგილე გახდა. ამიტომაც, შევარდნაძე მას „ზემოდან“ უყურებდა.

შევარდნაძეს ვუთხარი, რომ ჩვენი მოთხოვნა მისი გადადგომის თაობაზე ძალაშია. მან მითხრა, რომ წავიდოდა. ჟვანია, ეტყობა, სიტუაცია რომ განემუხტა, დაპირდა, რომ მასთან ხშირად ივლიდა რჩევებისათვის. შევარდნაძე კი, მოგვიბრუნდა და გვითხრა: „თუ, ერთ-ორ თვეს აქტიურ პოლიტიკაში არ ვიქნები, ვერაფერ ხეირიანს გირჩევთ. ჩემთან სიარული საჭირო არ არის.“ მოულოდნელად, ოთახში ივანოვი შემოიჭრა და გაიძახოდა, რომ ასეთ რამეზე არ მოგვილაპარაკებია, მაგრამ ჩვენ უკვე მიღებული გვქონდა შევარდნაძის გადადგომა.

უმალ საპრეზიდენტო არჩევნები გამოვაცხადეთ.

ხაზინა ცარიელი იყო, შუქი დროგამოშვებით მიენოდებოდა ქალაქს, ვილაცები აფეთქებდნენ რკინიგზის ხაზებს. პირველი თათბირი ენერგეტიკას დაეთმო. მასზე მთელი ჩვენი ენერგომაფია გამოცხადდა, რომ რალაც ზღაპრები მოეყოლა. ჩვენ კი, ხომ უკვე კარგად ვიცოდით, რაშიც იყო საქმე.

ახალი წელი თბილისში სრულიად ეიფორიული იყო. საშინლად ბნელოდა, მაგრამ ქუჩაში უამრავი ადამიანი გამოვიდა. სცენაზე როკ-ჯგუფები გამოდიოდნენ, პაერში კი, სიახლის სუნი ტრიალებდა. ეს უკვე სხვა ქვეყანა და სხვა ფსიქოლოგია იყო, სიბნელის, ცუდი ტანსაცმლისა და დაბინძურებული ქუჩების მიუხედავად.

2004 წლის 4 იანვარს, ჩემ სასარგებლოდ, ამომრჩეველთა თითქმის 97%-მა მისცა ხმა. ჩემ გარდა, კენჭს იყრიდნენ: ყოფილი გუბერნატორი და ლეიბორისტული პარტიის, ერთ დროს პოპულარული ლიდერი. ადამიანებს მათი მოსმენა აღარ სურდათ. ძველი პოლიტიკური კლასი მთლიანად განადგურდა.

კრიზისი აქაჩაში

სახელმწიფოს მდგომარეობა განისაზღვრება იმით, შეუძლია თუ არა მას ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე წესრიგის შენარჩუნება. 2004 წლის საქართველო, ამ თვალსაზრისით, ძალიან მძიმე მდგომარეობაში იმყოფებოდა. აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთს აკონტროლებდნენ სეპარატისტები, რომელთაც რუსეთი უჭერდა მხარს. აჭარა გადაქცეული იყო ცალკე ფეოდალურ სამთავროდ.

აჭარაში ასლან აბაშიძე ბატონობდა. 1992 წელს, მან თავის ტერიტორიაზე თბილისის სამხედრო ფორმირებები არ შეუშვა. ამან მისი პოპულარობა განაპირობა ადგილობრივ მოსახლეობაში, რომელიც აფხაზეთის ომით იყო დაშინებული.

აბაშიძემ ხუთიათასიანი საკუთარი შეიარაღებული ძალები შექმნა. მათ რუსი გენერალი - ნეტკაჩოვი წვრთნიდა. აჭარის ტერიტორიაზე რუსეთის სამხედრო ბაზა იყო განლაგებული, ამიტომაც აჭარის „არმია“ იარაღის დეფიციტს არ განიცდიდა.

აბაშიძე თითქმის არასდროს ტოვებდა აჭარას და საქართველოს. ამას მასზე თავდასხმის საშიშროებით ხსნიდა, მაგრამ ეს მხოლოდ მოგონილი საბაბი იყო. აბაშიძე უარს აცხადებდა თბილისისთვის საბაჟო და საგადასახადო შემოსავლების განაწილებაზე.

სამაგიეროდ, ნამდაუნუმ დაფრინავდა მოსკოვში. იქ სერიოზული კავშირები ჰქონდა. მათი დახმარებით ის საქართველოში ნავთობ-პროდუქტების კონტრაბანდას ახორციელებდა. ამაში მონაწილეობდნენ შავი სამყაროს წარმომადგენელი, მაფიოზი ლუჩანსკი და მოსკოვის მერი ლუჟკოვიც კი.

აჭარის ინფრასტრუქტურა „ჩაკლული“ იყო. ბათუმში ერთადერთი მოასფალტებული გზა იყო. გზას კეტავდნენ, როდესაც აბაშიძის შვილი იქ კარტინგზე სარბენად გამოდიოდა. ასლან აბაშიძეს, ქალაქში სეირნობისას, როგორც ლათინო-ამერიკულ კარიკატურულ დიქტატორს, ავტომატიანებით გავსებული „ჰამერები“ კვალდაკვალ დაჰყვებოდა. ის სულ იმაზე ლაპარაკობდა, რომ ცენტრს მისი მოკვლა სურდა და ნათელი იყო, რომ შევარდნაძეს გულისხმობდა.

აჭარაში მოხვედრა ადვილი არ იყო. ერთხელ, იქ თბილისიდან დელეგაციასთან ერთად ჩავედი. სტუმრებს ჯერ უნდა დაეთვალთქონებინათ ე.წ. სანარმოები, რომლებიც ვითომდა აბაშიძემ შექმნა. პროგრამაში შედიოდა: პლასტიკური ფანჯრების ამწყობი ფაბრიკა, საკონსერვო ქარხანა და რომელიღაც დაუმთავრებელი მშენებლობა, რომელსაც მოსკოვი აფინანსებდა. მთელ ბათუმში, იმ დროისთვის ერთადერთი, ასე თუ ისე თანამედროვე, შუშის შენობა იდგა. მასში განლაგებული იყო ბანკის ოფისი, რომლის მეშვეობითაც ხდებოდა ფულის გათეთრება. ამ „სახალხო მეურნეობის მიღწევები“-ს დათვალთქონების შემდეგ, უნდა გვენახა ძაღლების უზარმაზარი სადგომი, სადაც ათასი ძაღლი მაინც იყო. და, მხოლოდ ამის შემდეგ მიიღო მან დელეგაცია საკუთარ რეზიდენციაში. მიღების დროს ის ძაღლს ან მოთვინიერებულ არწივს აჭმევდა და თან პრემიერ-მინისტრს ან რომელიმე დეპუტატს ესაუბრებოდა. ეს იყო მრავალსაათიანი მონოლოგები იმაზე, თუ რა ცუდადაა ყველაფერი საქართველოში, როგორ აპირებდნენ არაერთხელ მის მოკვლას, როგორ ინარჩუნებს სტაბილურობას აჭარაში, როგორ უნდა დაანებოს მას ყველამ თავი და ხელისგულზე ატარონ.

ვარდების რევოლუციის დროს, მიუხედავად ურთიერთანტიპათიისა, მან შევარდნაძეს დაუჭირა მხარი და თბილისში დიდი რაოდენობის მომიტინგე „ტიტუშკები“ გამოავაზნა. ისინი შევარდნაძესთან ერთად გაიქცნენ.

აბაშიძეს ხელი არ შეუშლია აჭარაში საპრეზიდენტო არჩევნების ჩატარებისთვის. ინაუგურაციის დღეს სამხედრო აღლუმის მისაღებად ჩავედი მასთან. ჩვენ წინ ჩაიარა ადგილობრივმა სწრაფი რეაგირების რაზმმა. მის მეთაურს რემბოს ეძახდნენ. ეს იყო ნეტკაჩოვის დაჯგუფება.

ჩვენ აღლუმი ჩავიბარეთ და გავედი ხალხთან, რომლებსაც ჩემთან მოახლოების საშუალებას არ აძლევდნენ. აბაშიძეს მათი თავგამოდება ძალიან არ მოეწონა და ჩვენი წასვლის შემდეგ ეს ადამიანები გალახეს. მაგრამ, მისი ძალაუფლება შეირყა.

2004 წლის მარტში აბაშიძეს არაერთხელ შევთავაზე შეხვედრა, მაგრამ ის ყოველთვის პოულობდა რაღაც მიზეზს, რომ უარი ეთქვა.

ერთი სიტყვით, ინაუგურაციის შემდეგ, ორთვიანი შესვენების მიუხედავად, აჭარასთან მაინც ვერ ლავდებოდა ურთიერთობები, იმიტომ, რომ ასლან აბაშიძეს გაჰყავდა დრო

და ყველანაირად ცდილობდა, ეფრთხილა მანამ, სანამ სხვა პრობლემები შეგვექმნებოდა და მისთვის აღარ გვეცლებოდა. ამავე დროს ინტენსიურად განაგრძობდა მოსკოვში სიარულს კონსულტაციებზე.

მისი ერთ-ერთი ასეთი გასვლა მეც გამოვიყენე და როდესაც გაფრინდა მოსკოვში, თავი დავადე და დემონსტრაციულად წავედი აჭარისკენ, თან დიდი ექსკორტი წავიყვანე, რათა ყველას დაენახა, პრეზიდენტი მოდისო! თუმცა ჩემი შეცდომაზე სწორედ ეს იყო, რომ მთელი ესკორტით წავედი. რა თქმა უნდა, ძველ სტრუქტურებში იყო ძალიან ბევრი ადამიანი, კორუფციული ხაზები რომ აკავშირებდათ ასლან აბაშიძესთან. თუნდაც, ძველი პოლიცია, ძველი უშიშროების სამსახური. დაახლოებით მცხეთას არ ვიყავით გაცილებული, როცა გვეკონდა ინფორმაცია, რომ ბათუმში უკვე იცოდნენ ჩვენი მარშრუტის შესახებ.

როდესაც აჭარის ადმინისტრაციულ საზღვარს მივადექით, იქ დაგვხვდა უკვე მრავალრიცხოვანი ჯარი. ჩასაფრებულებს ჩვენზე მოშვერილი ჰქონდათ იარაღი. ასევე მობილიზებულნი იყვნენ ასლან აბაშიძის მომხრეები, რომელთაც ჩვენ „ბაბუინებს“ ვუწოდებდით, იმიტომ, რომ იქ ხშირად გაჰყვიროდნენ „ბაბუ, ბაბუ“-ს.

ერთ მხარეს აღმოჩნდა ჩემი დაცვა, ამერიკელების მომზადებული, დაახლოებით 30-მდე შეიარაღებული კაცი, მეორე მხარეს იდგა ობერეს რაზმის იარაღმოშვერილი 200-მდე მებრძოლი. ისინი აღჭურვილნი იყვნენ აგრეთვე, ყუმბარმტყორცნებით, საარტილერიო დანადგარებით, ნალმტყორცნებით და ასევე ბე-ემ-პე-ს დამიზნებული დანადგარებით.

ეს იყო უმძაფრესი მომენტი. ისინი გამოვიდნენ ადმინისტრაციული საზღვრის აქეთ, წინ გამოუშვეს დაახლოებით 100-მდე მოყვირალი, ძირითადად, მაღალმთიანი აჭარიდან საგანგებოდ ჩამოყვანილი, ასლანის მხარდამჭერები, რომლებიც გაჰყვიროდნენ: „ნადი, ნადი, არ შემოგიშვებთ“.

გავბრუნდი, დავბანაკდი ფოთში, დაახლოებით ორ საათში გაისმა ზარი ამერიკიდან. დამირეკა კოლინ პაუელმა. ეს იყო ძალიან ადრე, ვაშინგტონის დროით. ის ასეთ სიტყვებს მეუბნება:

— მომისმინე, ბატონო პრეზიდენტო, შეიძლება მოგმართოთ როგორც შვილს, იმიტომ, რომ ჩემი შვილის ტოლი ხარ და მართლაც შვილივით შემეყვარდით ამ ბოლო თვეების განმავლობაში.

გფიქრობ, კოლინ პაუელი არ თვალთმაქცობდა, საერთოდ, ამ კაცს არ ახასიათებდა ზედმეტი დიპლომატია, სამხედრო იყო და პირდაპირი საუბარი უყვარდა. ჩვენ შორის მართლაც დამყარდა უშუალო, ადამიანური ურთიერთობა და სხვათა შორის, გადადგომის შემდეგაც ბევრჯერ შემხვედრია და ყოველთვის გამოხატავდა განსაკუთრებულ სითბოს.

— ასე რომ, — განაგრძო პაუელმა, — ჩემო შვილო, მოკლედ, ყურადღებით მომისმინე, მე დიდი გამოცდილება მაქვს ასეთ ამბებში. ახლა თქვენ რაც გაქვთ, ეს არის გამწვავებული ვითარება და არა კრიზისი. ძალიან გთხოვ, ყველაფერი გააკეთეთ იმისათვის, რომ ეს არ გადაიზარდოს კრიზისში. ძალიან გთხოვთ, ახლა თავი აარიდეთ შეიარაღებულ დაპირისპირებას და მოემზადეთ რამდენიმე თვიანი მშვიდობიანი შეტევისთვის.

აი ეს იყო კოლინ პაუელის სიტყვები.

მე არც ვაპირებდი სამხედრო შეტევას, მითუმეტეს, რომ სამხედრო ძალები იმ მომენტისათვის საერთოდ არ გვყავდა.

ჩვენ ფოთში დავბანაკდით და იქ ოპერატიული შტაბი შევექმენით. აბაშიძე სასწრაფოდ დაბრუნდა მოსკოვიდან. მან განაცხადა, რომ მისი თვითმფრინავის ჩამოგდება იგეგმებოდა და ამიტომ რუს ჟურნალისტებსა და დუმის დეპუტატებს ამოფარებული ჩამოფრინდა.

ფოთში საგანგებო შტაბი რომ შევექმენით, იმხანად ძალიან დაგვეხმარნენ თურქები. რამდენიმე დღეში ჩამოვიდა თურქეთის დელეგაცია, თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილის ხელმძღვანელობით, რომელმაც კატეგორიულად განუცხადა ასლან აბაშიძეს, რომ თბილისს თუ დაუპირისპირდებოდა, მას თურქეთის მხარდაჭერის იმედი არ უნდა ჰქონოდა. რომ ისინი მთლიანად ემხრობოდნენ საქართველოს ხელისუფლების სრული კონტროლის აღდგენას აჭარაზე.

ეს იყო ძალიან მნიშვნელოვანი სიგნალი. იმ მომენტისათვის თურქები ჯერ კიდევ არანაირ თამაშებს არ აწარმოებდნენ რუსებთან და მათთვის ასლან აბაშიძე ღიად იყო რუსეთის წარმომადგენელი.

თუმცა თავის დროზე, დემირელი, მაგალითად, ახალისებდა ასლან აბაშიძის სეპარატიზმს, მაგრამ უკვე ერდოლანის პირობებში, მსგავსი რამ არ მომხდარა.

ამავე დროს ჩამოვიდა ამერიკის სახელმწიფო მდივნის თანაშემწე ლინ პასკო, ის ჩავიდა ბათუმში და კატეგორიულად მოს-

თხოვა ასლან აბაშიძეს, დამორჩილებოდა საქართველოს ხელისუფლებას.

ამერიკელების და თურქების პოზიცია გაცხადდა, რაც ძალიან დაგვეხმარა. გარდა ამისა მე აბაშიძის მაფიოზურ ინსტინქტებზეც ვითამაშე. ბიძაჩემს ეთხოვე, რომელიც ამერიკაში ცხოვრობდა, მაგრამ, თავის დროზე, მოსკოვის საერთაშორისო ურთიერთობათა სახელმწიფო ინსტიტუტი ჰქონდა დამთავრებული, მესამე პირების დახმარებით, აბაშიძის შვილზე გასულიყო. გიორგი აბაშიძე ბევრად უფრო ნორმალური იყო. შედეგად, მან მამამისი დაარწმუნა, რომ ჩემი მოსმენა ღირდა. სხვა შემთხვევაში, არ მგონია, რომ ის ჩემთან შეხვედრაზე დათანხმებულიყო. მოლაპარაკებების შემდეგ, აბაშიძემ აჭარაში შემიშვა.

აბაშიძეს უნდოდა, თვითმფრინავით ჩავფრენილიყავი, მაგრამ მანქანით წავედი. აჭარის ადმინისტრაციული საზღვრიდან ბათუმამდე ერთი საათის გზაა. ყოველ წუთს გაჩერება მიხდებოდა, ვინაიდან უამრავი ადამიანი გამოვიდა ჩემთან შესახვედრად. ამან, რა თქმა უნდა, აბაშიძე წყობიდან გამოიყვანა. იქ ჩასვლისთანავე ჩემი დაცვა განაიარაღეს.

ჩვენ რვა საათი ვსაუბრობდით. მან ისევ თავისი ტრადიციული მონოლოგი ჩართო, მე კი, უბრალოდ, სავარძელში გადაწოლილი, ვუსმენდი. რაღაც მომენტში ისე ანერვიულდა, რომ ქამრიდან პისტოლეტი ამოიღო.

წამოვდექი, მის პისტოლეტს ხელი დავადე და ვუთხარი: ჩაიდე უკან და მომისმინე: „რას ჰგავს ეს, როდესაც საკუთარ ქვეყანაში საბაჟოს ჩვენ ვერ ვაკონტროლებთ, ვისაც მოესურვება შედის და გამოდის. შენ რაღაც სამხედრო დაჯგუფებებს ქმნი, მე კი, ქვეყნის პრეზიდენტს, ბათუმში გასაჩერებელი ადგილიც კი არ მაქვს.“

„რას ამბობ, - მეკითხება აბაშიძე - გასაჩერებელი არსად მაქვს? ეს იოლი მოსაგვარებელია. ჩემს პლაჟზე, ჩემი ქალიშვილის სახლის გვერდით, სამსართულიანი მზა სახლი დგას. გასაღებს მოგცემ - ეს შენი სახლია, შენი პირადი საკუთრება, ვისზეც გინდა, იმაზე გავაფორმებ.“ ეტყობა, სახეზე გაოცება დამეტყო, მან კი იფიქრა, რომ მეცოტავა.

ამასობაში ჩვენს ლაპარაკში ხუთი საათი გასულიყო. მეზობელი ოთახის კარი ნახევრად ღია დაეტოვებინათ. როგორც გაირკვა, მთელი ამ ხნის მანძილზე, იქ ლუჟკოვი იჯდა. არ ვიცი, უთარგმნიდნენ თუ არა მას ჩვენს საუბარს, მაგრამ იმ ოთახში რაზეც ვსაუბრობდით კარგად გაიგონებდნენ. აბა-

შიძემ კარი გამოაღო და თქვა: „იური მიხაილოვიჩ, თუ შეიძლება, შემოდით აქ.“

აბაშიძე ლუჟკოვს ეუბნება, თითქოს ისეთი სიტუაცია შეიქმნა, რომ ის თავისთან სახლს მაძლევს საჩუქრად, მაგრამ მე სახლი მოსკოვშიც მინდა. გამოუყავით მოსკოვში მინა, მე კი მრავალსართულიან სახლს ავუშენებ, მას საკუთარი ბინა ექნება, დანარჩენებით კი ბიზნესს გააკეთებს. ეს ვარიანტი ლუჟკოვსაც კი ეჩოთირა. მან მხრები აიჩეჩა და არაფერი უთქვამს.

ბოლოს და ბოლოს, მოვილაპარაკეთ, რომ აბაშიძე ჩვენს წარმომადგენლებს საბაჟოზე დაუშვებდა, ფინანსური სისტემა უფრო გამჭვირვალე გახდებოდა და ჩვენ მას გავაკონტროლებდით. თბილისში გამოვბრუნდი, დროებით მშვიდობამ დაისადგურა. მაგრამ შემდგომშიც ის ჩვენს წარმომადგენლებს არსად უშვებდა და დემონსტრაციების ორგანიზებაში გვდებდა ბრალს.

აპრილის ბოლოს ჩვენთან მანევრები დაიწყო. ჯარი, როგორ ასეთი, იმ პერიოდში არც გვყავდა, ამიტომაც მანევრებიც უვარგისი იყო. თუმცა, იმ დროისთვის, კუჩმამ, ჩემი თხოვნით, რამდენიმე ვერტმფრენი მი-24, ჯავშანმანქანა და БМП მოგვყიდა. მისი შემდგომი უკრაინელი მმართველებისგან განსხვავებით, ის სწრაფად იღებდა გადაწყვეტილებებს და მათ სწრაფ რეალიზებას ახდენდა. ის არ შეჰყურებდა პუტინს თვალეში. ეს მისი მხრიდან კეთილშობილური ჟესტი იყო, თითქმის საჩუქარი. შემდეგ, ჩვენ განვადებით გადავუხადეთ.

გადავწყვიტე, მანევრებზე ახალი მი-24-ით გავფრენილიყავი. აბაშიძემ ადმინისტრაციულ საზღვარზე სრული მზადყოფნა გამოაცხადა. მე ტყვიამფრქვევის კაბინაში ვიჯექი, რომელიც პილოტის კაბინის ქვემოთაა მოთავსებული. წინასწარ მოვილაპარაკეთ, რომ აბაშიძის რაზმების პოზიციებს გადავუფრენდით. კაბინებს შორის კავშირი არ არის, მაგრამ პილოტს მინასთან ჰქონდა კომუნიკაცია. მას აცნობეს, რომ აბაშიძის მეზრძოლებმა საზენიტო ქვემეხები დააყენეს და ვერტმფრენის ჩამოგდების ბრძანება მიიღეს, თუკი ის მათ ტერიტორიაზე შეფრინდებოდა. მათ, ეტყობა, ინფორმაცია ჰქონდათ, რომ აჭარაში მივფრინავდით და აჭარის საჰაერო სივრცეში თითქმის შესული ვერტმფრენი პილოტმა უეცრად მარჯვნივ, ფოთის მხარეს მოაბრუნა. მე მას ჟესტებით ვანიშნებ, მარცხნივ წადი - მეთქი, ის კი არ მემორჩილება, მიფრინავს მარჯვნივ. ერთი სიტყვით, მარჯვნივ გადავუხვიეთ და როდესაც დავეშვიტ, საგუშაგო კატარლაზე გადავჯექი.

ის იყო ზღვაში გავედით, რომ ინფორმაცია მივიღეთ, აბაშიძეს აუფეთქებია ოთხივე ხიდი, რომლებიც აჭარას დანარჩენ საქართველოსთან აკავშირებდა. ეს მისთვის ნამდვილი პოლიტიკური თვითმკვლელობა იყო: მან დაანახა მოსახლეობას, რომელთა შორის პოპულარული ვიყავი, რომ საქართველოსთან ყოველგვარ კავშირს წყვეტდა.

ნერვების ომი დაიწყო. ყოველდღე ადამიანები ერთი ნაპირიდან მეორეზე მეჩხერწყლიან ადგილებში ფეხით გადადიოდნენ და აბაშიძეს წყევლიდნენ. შემდეგ, მისი ხალხი ჩვენს მხარეს გადმოდიოდა. რეჟიმი რღვევას იწყებდა. მთავარი შემობრუნება მოხდა მაშინ, როდესაც ასლან აბაშიძემ დაიწყო აქეთ მხარეს გადმოსვლა. ჯერ სანაპირო დაცვის კატარღა გადმოვიდა, შემდეგ ო-ბე-ერ-ის მეზრძოლთა ოფიცერთა დიდი ჯგუფი. რა თქმა უნდა, იქ ყოველთვის იყვნენ ადამიანები, ყველაზე მეტად რომ აქტიურობდნენ ასლან აბაშიძის სეპარატისტულ აჯანყებასა თუ ამბოხში. მაგალითად, ქობულეთის გამგებელი, ვინმე ხალვაში და, სხვათა შორის, გეგმაც მოვამზადეთ და დავამტკიცეთ, რათა იგი ქობულეთის ტერიტორიაზე დაგვეპატიმრებინა.

ეს გეგმა ითვალისწინებდა შემდეგს: სატვირთო ვაგონში ქვანახშირის ტვირთის ქვეშ უნდა დამალულიყო სპეცრაზმი, ასე გადასულიყვნენ და აეყვანათ ხალვაში. თუმცა ბოლო წამში ოპერაციაზე მეც უარი ვთქვი, იმიტომ, რომ ამას შეიძლებოდა მოჰყოლოდა ადამიანების მსხვერპლი.

მოგვიანებით, ხალვაში ისედაც დაპატიმრებულ იქნა.

ერთი მხრივ, ჩვენ ვპირდებოდით ასლან აბაშიძეს, რომ თუ ცენტრალური ხელისუფლების ანგარიშგანევით წარმართავდა საქმეს, პრობლემები არ შეექმნებოდა, მაგრამ მეორე მხრივ, მე დავამტკიცე გეგმები, ოღონდ ისე ვიმოქმედე, მას ამ გეგმების შესახებ ჰქონოდა ინფორმაცია, კერძოდ, მისი რეზიდენციის საჰაერო დაბომბვას ვაპირებდი თითქოს. ასე რომ, გვინდოდა, მას ამის შესახებ სცოდნოდა, ისევე როგორც გენშტაბის უფროსს იუკურიძეს დავავალე, შეესწავლათ ასევე ოპერის წინააღმდეგ სხვადასხვა სახის სპეც, სამხედრო ქმედებათა განხორციელების სცენარი. და ეს სცენარიც, ისე გავაკეთე, ასლან აბაშიძეს რომ სცოდნოდა. მინდოდა მიმხედარიყო, ნამდვილად რომ არ ვაპირებდით ხუმრობას, შევარდნაძისგან განსხვავებით.

ყოველივე ეს, საბოლოო ჯამში, ვფიქრობ, ძალიან გამოგვადგა, დასახული მიზნის მისაღწევად.

რუსებმა აბაშიძის მხარდაჭერა სცადეს. თავიანთი ბაზიდან ბრონეტრანსპორტიორი და ტანკი ტ-72 გამოუშვეს, რათა მას ეს ტექნიკა ე.წ. საზღვარზე დაეყენებინა. ბათუმის ყველა სას-ტუმროში მივლინებით უეცრად ჩამოსული რუსი ოფიცრები დააბინავეს. რუსეთის ტელევიზია მუდმივად აწარმოებდა მის სასარგებლო პროპაგანდას. აი, ეს არის, პრინციპში, მთელი დახმარება, რომელიც მაშინ აბაშიძემ რუსეთიდან მიიღო.

შემდგომში მოვლენები სპონტანურად განვითარდა. CNN-ის გადამღები ჯგუფი ბათუმში უნდა გამგზავრებულიყო. თათბირზე განვაცხადე, რომ ჩვენს აქტივისტებს მიტინგი უნდა გაემართათ, რათა ტელევიზიის ჟურნალისტებს გადა-ელოთ. „მათ ხომ სცემენ“ - შემეკამათნენ. მე კი ვუპასუხე, რომ თუნდაც ათი წუთი მაინც რომ გაეძლოთ, მათ ტელევი-ზიით აჩვენებდნენ და ყველა გაიგებდა, რომ ბათუმში არიან ადამიანები, რომელთაც თავიანთი პოზიცია გააჩნიათ.

გაირკვა, რომ CNN-ის კორესპონდენტები უკვე გაფრენი-ლან. ჩვენ ეს არ ვიცოდით და როდესაც შუადღეს, ადამიანე-ბი გამოვიდნენ, რათა CNN-ის რეპორტაჟში მოხვდერილიყ-ვნენ, CNN იქ არ აღმოჩნდა. მომიტინგეები ამან ვერ გააჩე-რა. აბაშიძის ხალხმა ჰაერში სროლა და მომიტინგეების ცე-მა დაიწყო, მაგრამ მათი აღარავის ეშინოდა. ამ მოძრაობის ადგილობრივი ლიდერი იყო ბათუმის უნივერსიტეტის პრო-ფესორი მურმან დუმბაძე. ყველა ქუჩა მომიტინგეებით იყო სავსე. მათ იჭერდნენ და წინასწარი დაკავების საკნებში ათავსებდნენ, მაგრამ ეს უკვე აღარ მოქმედებდა.

პუტინმა დამირეკა. მითხრა, რომ ივანოვს უშვებდა ჩვენ-თან მოსალაპარაკებლად. ვუპასუხე, რომ ჩემი ერთადერთი პირობა - აბაშიძის წასვლა იყო. „ეს ყველა ვარიანტში მოხდე-ბა, მაგრამ ჩვენ რუსეთის დიდი მადლობელი ვიქნებით, თუკი დაგვეხმარებით.“ „კარგი“ - მიპასუხა მან - „შენ ივანოვს პო-ლიტიკურ გარანტიებს მისცემ და ის ბათუმში ჩამოფრინდე-ბა. მაგრამ, შენ უნდა გესმოდეს, რომ აბაშიძეს უკან აღარ და-ვაბრუნებთ.“ ვუპასუხე: „ნაიყვანეთ, ღმერთმა შეგარგოთ.“ პუტინი კი მეუბნება: „კარგი, ივანოვი მოფრინავს.“

იმის მაგივრად, რომ ჩვენთან ჩამოფრენილიყო, ივანოვი პირდაპირ ბათუმში დაეშვა. დავურეკე და ვუთხარი, რომ ასე-თი მოლაპარაკება არ გვექონია: „ჩვენ თბილისში გელოდით, გარანტიები რომ მოგვეცა აბაშიძის წასვლის შემთხვევაში. ივანოვმა კი მიპასუხა, რომ მისთვის არაფერი უთქვამთ აბა-შიძის წასვლის შესახებ: „პრეზიდენტმა სრულიად სხვა რამ

მიტხრა. მე აქ თქვენთან შესარიგებლად ჩამოვედი. რა თქმა უნდა, აბაშიძეს დათმობა მოუწევს, მაგრამ თქვენც უნდა დათმოთ რაღაც. აქ რამდენიმე დღეს დავყოფ, რათა ყველაფერი ჩანყნარდეს, შემდეგ კი თქვენთან ჩამოვალ. ან იქნებ, ბათუმში შევხვდეთ სამივე, ან სადმე, საზღვარგარეთ. სად გვეჩქარება?" „კარგი“ - ვუპასუხე - ე.ი. ჩვენ ვერ მოვილაპარაკეთ.“ ყურმილი დავკიდე და ჩვენს ბრონეტრანსპორტიორებს ვუბრძანე, გაერღვიათ ადმინისტრაციული საზღვარი, იმის გამო, რომ აბაშიძე არსად წასვლას არ აპირებდა. ფორმირებამ, რომელიც საზღვარს იცავდა, ჰაერში დაიწყო სროლა, მაგრამ ჩვენი ბრონეტრანსპორტიორები არ გაჩერდნენ და გზა განაგრძეს. მათ უკან გაჰყვა პრემიერ-მინისტრი და ფეხით გადაკვეთა საზღვარი. ისიც გადაუშვეს. მოგვიანებით, ადმინისტრაციულ საზღვართან გადებულ ამ ხიდს „ჟვანიას ხიდი“ ვუწოდეთ.

და, აი, ორმოცდაათი „ბეტეერი“ ბათუმისკენ მიემართება. იქ კი, აბაშიძის რაზმები ჰაერში ისვრიან, სულ უფრო ახლოს და ახლოს ადამიანთა თავების მაღლა. აბაშიძე ივანოვს ეუბნება: „ისინი ჩემს თვითმფრინავს ჩამოაგდებენ, თქვენ, რაც გინდათ, ის ქენით, მე კი თქვენი თვითმფრინავით მივფრინავ. თქვენ, თუ სურვილი გაქვთ, დარჩით.“ ივანოვმა ამაზე უპასუხა (ამის შესახებ თავადვე მომიყვა მერი): „ასლან, გარანტიას გაძლევ, რუსული სამხედრო დაცვის ქვეშ აგიყვანთ. შენ თავს არავის დავაჩაგვრინებთ. ახლა, მთელი ბათუმი გადავკეტოთ, დარჩი. ისინი აქ ვერ შემოვლენ, ჩვენ გაცილებით მეტი ძალები გვყავს.“ აბაშიძე პასუხობს: „ჩემთვის სულერთია, მე მივემგზავრები“. დაჯდა მანქანაში და აეროპორტისკენ წავიდა. ნახევარი საათის შემდეგ მას ივანოვიც შეუერთდა, ეტყობა, პუტინთან დალაპარაკების შემდეგ. ისინი გაფრინდნენ. როგორც კი მომახსენეს, რომ მათი თვითმფრინავი აფრინდა, გამოვედი, ეს იყო ლამის 3-ის ნახევარი და ვთქვი - „ასლანი გაიქცა, აჭარა თავისუფალი!“

ბათუმში უამრავი ადამიანი შემეგება. ამის შემდეგ, აჭარაში არჩევნების ჩატარება ძალიან ადვილი იყო.

აჭარლები - ძალიან ტრადიციული საზოგადოებაა. ისინი იშვიათად ქორწინდებიან საქართველოს სხვა კუთხიდან გამოსულელებზე, ასევე, რელიგიაც მუდამ დიდ როლს ასრულებდა ამ მხარეში. ჩვენი კანდიდატი - ლევან ვარშალომიძე, აჭარელი იყო. მამამისი დიდხანს, აბაშიძის დროს, პრემიერ-მინისტრი იყო. ლევანი ტრადიციული აჭარული ოჯახიდანაა, ამასთან

ერთად, კარგი განათლება აქვს მიღებული. ასეც აღმოჩნდა: მას ელოდნენ და მზად იყვნენ ხელის გულზე ეტარებინათ.

შემდეგ ლევანი გარკვეული დროით ემიგრაციაში აღმოჩნდა იმიტომ, რომ ახალი ხელისუფლება, რომელიც ჩვენ შემდეგ მოვიდა, ცდილობდა, მის წინააღმდეგ რაღაც საქმე აღედგათ. სინამდვილეში კი, მან ნამდვილი სასწაული მოახდინა, რომლის მსგავსი დიდი ხანია ევროპაში არ უნახავთ. მარტო ბათუმში, მის დროს, ცხრა მილიონი კვადრატული მეტრი საცხოვრებელი ფართი ააშენეს. ქალაქის მოსახლეობა გაორმაგდა: იყო ასი, გახდა თითქმის ორასი ათასი.

აეაშენეთ ახალი გაზსადენი, წყალსადენი და ხუთასი ათას კაცზე გათვლილი კანალიზაცია, ასე ვთქვათ, თაობებისთვის. 2012 წელს თურქები ინდუსტრიული ზონის მშენებლობას იწყებდნენ, რომელიც 100 საწარმოზე იყო გათვლილი.

მშენებლობების უმეტესი ნაწილი დღეს გაჩერებულია. ლევანი ბრწყინვალე სამთო-სათხილამურო კურორტს აშენებდა: დაპროექტებული იყო ექვსი სასტუმრო. ხელისუფლების შეცვლის შემდეგ ინვესტორები შეშინდნენ და თითქმის ყველაფერი დააკონსერვეს.

2012 წელს ჩვენ არჩევნები წავაგეთ, მათ შორის, აჭარაშიც. მაგრამ, ამაში დადებით მომენტსაც ვხედავ. ეს იმას ნიშნავს, რომ აჭარა საქართველოს ერთიანი პოლიტიკური სივრცის ნაწილი გახდა. ახლა იქ ისევე აძლევენ ხმას, როგორც ქვეყნის სხვა ნაწილებში.

ჩეფოტმების ფწო

ჩვენ ხელისუფლებაში იმიტომ მოვედით, რომ ქვეყანა შეგვეცვალა. ამის გაკეთება მხოლოდ თანმოაზრეების გუნდს შეეძლო, რომელთაც საერთო წარმოდგენები ჰქონდათ დასაშვებსა და დაუშვებელზე.

ყველას თვალწინ შევარდნაძის მაგალითი ჰქონდა კორუფციისა და ნათლიმამობის კვინტესენცია. ყველა ხელმძღვანელი თანამდებობა მის ნათესაებს, ძველ ნაცნობებსა და თანამზრახველებს ჰქონდათ დაკავებული.

ჩემთვის პრინციპულად მნიშვნელოვანი იყო, რომ ჩემს ოჯახს ბიზნესთან არავითარი შეხება არ ჰქონოდა. პრეზიდენტობის წლებში ნათესაების უმრავლესობა აღარ მელაპარაკებოდა. ჩვენ ოჯახური და ოჯახის ახლომახლო დრამები გვქონდა, ვინაიდან, ზოგიერთი ნათესავი თვლიდა, რომ მე ვალდებული ვიყავი, დავხმარებოდი. სრულიად საპირისპიროდ გამოვიდა.

ერთი ჩემი ახლო ნათესავი საქართველოს პროფკავშირებს ხელმძღვანელობდა და, ბუნებრივია, მეხმარებოდა ვარდების რევოლუციის წინ. რას წარმოადგენს პროფკავშირები? ფულის საკეთებელ ცეხებს. მათ უამრავი შენობა ჰქონდათ, რომელთაც ყიდდნენ, აქირავებდნენ. ფულის ნაწილს უყოფდნენ ხელისუფლებასა და სამართალდამცველებს. ზუსტად იგივე ხდება დღეს უკრაინაში. ჩვენ ნაციონალიზაცია გავუკეთეთ პროფკავშირების მთელ ქონებას. ნათესავი ძალიან გაბრაზებული იყო, მისი ცოლი, რომელსაც ბავშვობიდან დიდ პატივს ვცემდი, ჩვენთან დარბოდა, გვსაყვედურობდა: როგორ არ გრცხვენიათ, თქვენ ხომ მას შემოსავლის გარეშე ტოვებთ, ოჯახი შიმშილით მოკვდება.

პრაქტიკულად, ყველა სამედიცინო დაწესებულება საქართველოში პრივატიზებული იყო, ბალნეოლოგიური ცენტრის გარდა, რომელსაც მამაჩემი ხელმძღვანელობდა და ფაქტობრივად მკვდრეთით აღადგინა. ბევრ შემთხვევაში, პრივატიზაცია ხელმძღვანელობის ან შრომითი კოლექტივების სასარგებლოდ მიმდინარეობდა. მე კი იმის დაშვება არ შემეძ-

ლო, რომ მამაჩემს რაიმეს პრივატიზაცია გაეკეთებინა. ყველა ძალიან მკაცრად გავაფრთხილე, რომ ამ დანესებულების პრივატიზაცია არ მოეხდინათ. ბუნებრივია, მამაჩემი უკმაყოფილო იყო.

ჩემს ძმას იურიდიული ფირმა ჰქონდა. ერთხელაც გავიგე, რომ მან პროცესი მოიგო უზენაეს სასამართლოში. მომენტალურად გამოვიძახე შინაგან საქმეთა მინისტრი, პროკურორი და მათი თანდასწრებით დავემუქრე ძმას, რომ ძალიან დიდი უსიამოვნებები ექნებოდა, თუკი დაუყოვნებლივ არ დახურავდა ფირმას. ის იძულებული იყო, ასეც მოქცეულიყო.

კიდევ კარგი, რომ ცოლის მხრიდან მაინც არ მყავდა ნათესავები საქართველოში. თუმცა, ამასაც არ ჩაუვლია კურიოზის გარეშე. თბილისში, პრაქტიკულად, საზოგადოებრივი ტრანსპორტი აღარ დარჩა. არც ხაზინაში იყო ფული, ამიტომ მერიამ ჰოლანდიაში შეიძინა ძველი ავტობუსები, ძალიან იაფად. რამდენიმე წლის შემდეგ ისინი მწყობრიდან გამოვიდა, ჩვენ ვინანეთ კიდევ, რომ შევისყიდეთ ისინი, მაგრამ იმ მომენტისთვის ეს მართლაც კარგი იყო, ვინაიდან დედაქალაქში, როგორც იქნა, საზოგადოებრივი ტრანსპორტი გამოჩნდა. და, ბუნებრივია, ყველას ეგონა, რომ რადგან ავტობუსები ჰოლანდიურია, ისინი ჩემმა ჰოლანდიელმა ცოლმა შემოიყვანა. მათ „სანდრას ავტობუსებს“ ეძახდნენ. არავის შეეძლო იმის წარმოდგენა, რომ სხვანაირადაც ხდება.

თვალყურს ვადევნებდი, რომ არავის - ჩემს თანაკლასელს, თანაკურსელს, ბავშვობის მეგობარს, დაუმსახურებლად დიდი წარმატებისთვის არ მიეღწია. იმაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია, რომ მათ არ უნდა გამოეყენებინათ ჩემთან ნაცნობობა საკუთარი გამორჩენისთვის. ნათესავი, რომელმაც წარმატებას ჩემი პრეზიდენტობის პერიოდში მიაღწია, უკვე კორუფციაა. ყველას ვაფრთხილებდი, რომ ამის გამო დაისჯებოდნენ. ერთხელ ჩემმა ძმამ დაიჩივლა, რომ სხვადასხვა მინისტრს ურეკავს, ისინი კი ყურმილს არ იღებენ. მეუბნება: „რა ხდება, მათ ხომ დიდი ხანია ვიცნობ და არცერთი მათგანი ყურმილს არ იღებს. გამირბიან.“ მე კი ვეკითხები: „შენ რას წარმოადგენ, რომ ისინი შეგხვდნენ?“ „ძველი ნაცნობი ვარ“. — „და მერე რა? ისინი მინისტრები არიან, ქვეყანას ემსახურებიან. შენ რა შუაში ხარ? ახლა რატომ მოგინდა მათთან რეკვა?“

უპირველესი პრინციპი, როდესაც ქვეყანაში რეფორმებს ატარებ, - ადამიანები უნდა გრძნობდნენ, რომ მათი ესმით, რომ ხელისუფლება არ არის ამოფარებული ნათესავების, მე-

ზობლებისა და თანაკლასელებისგან აღმართულ კედელს. ეს სახელმწიფო აღმშენებლობის პირველი პრინციპია.

ყველანი, ვინც სამუშაოდ ავიყვანეთ, აბსოლუტურად განსხვავებული ადამიანები იყვნენ. დავიბადე თბილისში და გავიზარდე ინტელიგენტურ ოჯახში, მაგრამ ჩვენი გუნდის უმრავლესობა სხვადასხვა რეგიონიდან იყო.

ჩვენ არც სკოლაში გვისწავლია ერთად და არც ინსტიტუტში. ჩვენი გუნდი მერიტოკრატიული იყო. ადამიანებმა საკუთარი თავი „თავად გამოძერწეს“ და ხელისუფლებაში მასობრივად არ ექაჩებოდნენ ნათესავებსა და ნაცნობებს. ნათლიმამობა ჩვენს წრეში ნამდვილად არ იყო ნახალისებული. მათ კი, ვინც ამ წესებს არღვევდა, მკაცრად ვსჯიდით.

ჩემი თანამებრძოლის, გოგა ხაჩიძის მამა იმისთვის დააპატიმრეს, რომ სარწყავ მილებს იპარავდა. ჩვენი ძალა იმაში მდგომარეობდა, რომ ყველაფერს ვასაჯაროებდით, ყველაფერს გამჭვირვალედ ვაკეთებდით და დანაშაულს არ ვფარავდით.

ხელისუფლებაში მოსვლისთანავე, სადემუტატო ხელშეუხებლობა გავაუქმეთ. მოგვიანებით, პარლამენტის რამდენიმე წევრი დააპატიმრეს. ძირითადად, ისინი ჩვენი პარტიის წევრები იყვნენ - სხვებისაგან განსხვავებით, დამნაშავეებს არასოდეს ვაფარებდით ხელს. ჩვენი ფრაქციის წევრი, ჩემი უახლოესი თანამებრძოლი - კახა გენაძე, ფაქტზე აიყვანეს, როდესაც ბიზნესმენს ფულს სძალავდა. ის დააპატიმრეს და მიუხედავად, რევოლუციური დამსახურებებისა, მისთვის არავითარი შეღავათები არ გაუკეთებიათ.

ირაკლი ოქრუაშვილი ჩემი უახლოესი თანამებრძოლი და მეგობარი იყო. ის ჩემს მოადგილედ მუშაობდა, როდესაც იუსტიციის მინისტრი ვიყავი; შემდგომში, რევოლუციის ერთ-ერთი ლიდერი გახდა. მის გვერდით თავს კომფორტულად ვგრძნობდი და ძალიან ვენდობოდი.

რევოლუციის შემდეგ, ოქრუაშვილი, გენერალური პროკურორის, შინაგან საქმეთა და თავდაცვის მინისტრების პოსტებს იკავებდა.

რალაც მომენტში გაჩნდა ინფორმაცია, რომ მან „ფულის კეთება“ დაიწყო. ის ხომ კომერციული იურისტი იყო და, რა თქმა უნდა, „არ უჭირდა“. თბილისის საკრებულოში თავის მოთოკვა შეძლო, მაგრამ ცდუნებები იზრდებოდა და მან ცალკე დაიწყო მოქმედება.

ამას ყველა ხედავდა, ამიტომაც მისგან თავი შორს დაიჭირეს. ერთადერთი ადამიანი ვიყავი, ვინც მას კიდევ ელაპარა-

კებოდა. პროკურატურამ გამოძიება დაიწყო, სატელეკომუნიკაციო მარეგულირებლის ხელმძღვანელის, ქიტოშვილის საქმესთან დაკავშირებით, რომელიც ახლოს იყო ოქრუშვილთან და მასთან ერთად ატრიალებდა მაქინაციებს. რაღაც მომენტში, მათ საზღვარგარეთ მილიონობით დოლარის გადარიცხვები დაიწყეს. ამ დროს კი მე ამერიკაში ოფიციალური ვიზიტით მივფრინავდი. ჩემს თვითმფრინავთან კავშირი არ იყო. და როდესაც დავეშვიტ, შემატყობინეს, რომ ოქრუშვილი დააპატიმრეს. ჩემთვის არც კი უკითხავთ. თავისთავად ის, რომ არც კი შემითანხმეს, სწორი იყო. რომ ეთქვათ, იმავეს ვეტყოდი - „დააპატიმრეთ!“ წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვერ შევაკავებდით მისი იურიდიული ფირმიდან ფულის გადარიცხვის პროცესს. სისტემა ავტომატურად ამუშავდა.

ახალი ხელისუფლების პერიოდში საქართველოში კვლავ აღდგა ნეპოტიზმის ინსტიტუტი. მერების, რაიონების ხელმძღვანელებისა თუ დეპუტატების პოსტებს სულ უფრო ხშირად იკავებენ ივანიშვილის თანაკლასელები თუ თანაკურსელები. ყოველივე ეს მისსავე მოწოდებით ხდება. განსაკუთრებით გამოირჩევა მისი ბიძაშვილი - უჩა, რომელიც ყველა სფეროში „მოღვაწეობს“. ფეოდალური წესების ნაწილობრივი აღდგენა მოხდა. ივანიშვილი იქცევა ისე, როგორც კლასიკური ფეოდალი. ამას წინათ მან თავის სახლს ბოტანიკური ბაღის მიწის ნაწილი მიუერთა. ამან დიდი აღშფოთება გამოიწვია. გარდა ამისა, საქართველოში, სადაც კი დიდი ხნის მაღალ ხეს შენიშნავს, ამოთხრის და საკუთარ ეზოში გადააქვს.

* * *

უკრაინაში ღრმა წმენდა დაიწყება, ვინაიდან, აქ ძალიან იოლია კორუფციულ კავშირებზე გასვლა. ეს უახლოეს წლებში გარდაუვლად მოხდება. ჩვენ უკვე გვაქვს კარგი ანტიკორუფციული კანონმდებლობა და ძალიან გახსნილი დემოკრატიული საზოგადოება - ყოველგვარ ზღვარს გადასულ უკრაინულ კორუფციასთან თანაცხოვრებას ისინი დიდხანს ვერ შეძლებენ. აქ საკითხი ასე დგას: ვინ - ვის.

შეხედეთ, რა ხდება მეზობლებთან: მოლდოვაში, ყოფილი პრემიერი - ფილატი (სხვათა შორის, ჩემი დიდი ხნის ნაცნობი და პოლიტიკური პარტნიორი), ცხრა წლით ჩასვეს. რუმინეთში კი, ყოფილი პრემიერ-მინისტრიც დააპატიმრეს, ბუქარესტის ყოფილი მერი და ბევრი მინისტრი. რიგში კიდევ ერთი პრემიერია. უკრაინაშიც იგივე მოხდება. ერთადერთი

სხვაობა ის არის, რომ საქართველოში ჩვენ შედარებით მსუბუქი ვარიანტი ვარჩიეთ, რეალურად, თითქმის, არავინ დაგვიპატიმრებია. უკრაინაში კი, ძალიან ბევრს დააპატიმრებენ.

* * *

რევოლუციის შემდეგ მე და ჟვანიამ გადაწყვეტით ჩვენი პარტიები გაგვეერთიანებია.

იმ დროისთვის ძველ კადრებზე ალერგია დამენყო. ვინც რევოლუციას მხარი არ დაუჭირა, მარგინალები გახდნენ. ადამიანები მათ ძველ სისტემასთან აიგივებდნენ. უმრავლესობამ პოლიტიკაში დაბრუნება ვეღარც შეძლო. მათი ნაწილის რეანიმირება შემდეგ ივანიშვილმა მოახერხა, ვინაიდან მას არ ჰყავდა საკუთარი „მოლაპარაკე თავები“. ვფიქრობ, იგივე მოხდება უკრაინაშიც. ახლანდელი ხელისუფლება, უბრალოდ, ჩამოიშლება, მან სრული დისკრედიტაცია განიცადა. რალაც მომენტში იფეთქებს და ყველას ნალექავს...

ჩვენ, ყველანი, ახალ სახეებს ვეძებდით. თუმცა, მთავრობის ახალი კადრების შერჩევით ძირითადად, ჟვანია იყო დაკავებული. სიტუაცია - „ჩემი კაცი, შენი კაცი“ - არ იყო. ვისაც შევარჩევდით, მას ვიყვანდით. მაგალითად, ეკონომიკის მინისტრად დავნიშნეთ ჰარვარდის კურსდამთავრებული, 25 წლის გიორგი ჩოგოვაძე, რომელიც მანამდე საინვესტიციო კომპანიაში მუშაობდა. ენერგეტიკის მინისტრი გახდა 26 წლის ნიკოლოზ გილაური, რომელსაც, ასევე კარგი განათლება ჰქონდა.

ლონდონში რეკომენდაცია გაუწიეს გოგონას, რომელიც შესანიშნავად ერკვეოდა ხელოვნებაში, რამდენიმე ენაზე ლაპარაკობდა და ამასთან ერთად, „ამა ქვეყნის ძლიერებთანაც“ ნაცნობობა აკავშირებდა. მას ნატო ყანჩელი ერქვა. 15 წუთი დამჭირდა იმისთვის, რომ ჩემს თანაშემწეობაზე დამეთანხმებინა. აი, ასე ვაყალიბებდით გუნდს.

ყველანი ახალგაზრდები იყვნენ და კარგადაც გამოიყურებოდნენ. ერთმა ამერიკელმა ჟურნალიტმა „ოუშენის 11 მეგობარსაც“ კი შეგვადარა.

ფინანსთა მინისტრი გახდა ზურაბ ნოლაიდელი, ჟვანიას მარჯვენა ხელი.

პირველ თვეებში, მინისტრები გამუდმებით იცვლებოდნენ. ისინი ერთ ადგილზე დიდხანს არ ჩერდებოდნენ. ჩემი და ჟვანიას მეგობარი, გიორგი ბარამიძე ჯერ შინაგან საქმეთა მინისტრად დაინიშნა, შემდეგ კი - თავდაცვის მინისტრად. ჩემმა მარჯვენა ხელმა - ზურაბ ადეიშვილმა რამდენიმე თვე

იუსტიციის მინისტრად იმუშავა, რის შემდეგაც, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურს ჩაუდგა სათავეში. ვანო მერაბიშვილმა მოასწრო ეროვნული უსაფრთხოების საბჭოს მდივნისა და სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მინისტრის თანამდებობებზე ყოფნა, სანამ, 2004 წლის ბოლოს, შინაგან საქმეთა მინისტრად არ დანიშნეს. ჩვენი ხელისუფლებაში მოსვლის პირველ წლებში, საგარეო საქმეთა მინისტრის პოსტს, თანამიმდევრობით, იკავებდნენ შევარდნაძის ყოფილი მრჩეველი და ჟვანიას ახლო მეგობარი - თედო ჯაფარიძე, საქართველოში საფრანგეთის ყოფილი ელჩი - სალომე ზურაბიშვილი, დაბოლოს, გელა ბეჟუაშვილი, რომელიც არცერთ პარტიას არ ეკუთვნოდა.

კახა ბენდუქიძის ეკონომიკის მინისტრად მოწვევა ჩემი იდეა იყო. ის გავიცანი მოსკოვში ჩემი პირველი ვიზიტის დროს, სადაც შეხვედრა მომიწვევს მსხვილი ბიზნესის წარმომადგენლებთან. აქ იყვნენ: დერიპასკა, ვაკსელბერგი, ფრიდმანი და სხვები. გაზაფხულის მიწურულს, რუსი ბიზნესმენები, საპასუხო ვიზიტით, საქართველოში ჩამოფრინდნენ. ბენდუქიძესთან ვისაუბრე, რის შემდეგაც ჟვანიას ვკითხე, ხომ არ მოგვეწვია ის ჩვენთან ეკონომიკის მინისტრად. ჟვანიამ მომიგო: „მოდის, ვცადოთ“. ნახევარი საათის შემდეგ დამირეკა და მითხრა, რომ ბენდუქიძე დათანხმდა.

მე, როგორც პრეზიდენტი, აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაური ვიყავი, ამიტომ უფლება მქონდა მთავრობის სხდომები წამეყვანა. ამას ძალიან იშვიათად ვაკეთებდი, ბოლო წლებში კი, მართვის სადავეები, საერთოდ, პრემიერს გადავულოცე. პირველი სხდომა ჟვანიასთან ერთად ჩავატარე. მას უნდოდა ეჩვენებინა, რომ ისიც მთავარი იყო და ვინრო მაგიდის თავში, ორი სკამი დადგა. „შენ რა, ვერ ხედავ, რომ ამ მაგიდასთან ვერ ვეტივეთ? სკამი მოაცილე, მე თავად წავიყვან სხდომას.“ თუ ამ ტიპის ბავშვურ შეჯიბრს არ ჩავთვლით, ჩვენ ძალიან პარტნიორული ურთიერთობა გექონდა.

ხანგრძლივ თათბირებს ვერ ვიტან. ასეთი გრძელი თათბირები, როგორც უკრაინაში, ასევე საქართველოში, პრინციპში, არც უნდა ყოფილიყო. თუკი მთავრობის სხდომა ერთ საათში არ მთავრდება, ის არ შეიძლება იყოს ეფექტური. ე.ი. გადაწყვეტილებებიც არაეფექტური იქნება. თათბირებს გადაყოლილ მთავრობას ქვეყნის მართვა არ შეუძლია.

ჟვანია ძალიან ახლოს იყო პატარკაციშვილთან. მან 2003-ის არჩევნებში მხარი დაუჭირა ბურჯანაძესა და მას და მათ

კამპანიისთვის ხუთი მილიონი დოლარი გამოუყო. შედარებისთვის, „ნაციონალური მოძრაობის“ მთელი საპარლამენტო კამპანია, ათჯერ ნაკლები დაგვიჯდა. პრემიერის პატარკაციშვილთან მჭიდრო ურთიერთობა, რევოლუციის შემდეგაც გაგრძელდა. პრობლემა ის იყო, რომ პატარკაციშვილის ინტერესები ძირეულად განსხვავდებოდა სახელმწიფო ინტერესებისაგან, ისევე როგორც, ნებისმიერი ქვეყნის ნებისმიერი ოლიგარქის. პატარკაციშვილს რამდენიმე მილიარდი ჰქონდა, საქართველო კი, გაღატაკებული ქვეყანა იყო. ის აკონტროლებდა მედიას, ბევრ ადამიანს ხელფასს უხდიდა.

დროდადრო ჟვანიას შეჩერება მიხდებოდა, როდესაც ის ხელს უწყობდა სხვადასხვა აქტივების პატარკაციშვილისათვის დაბალ ფასში გადაცემას, ჩვენ კი ვცდილობდით ისინი რაც შეიძლება მაღალ ფასად გაგვეყიდა.

ამაში ძალიან დამეხმარა ბენდუქიძე. რუსული საზომით ის არც თუ ისე წარმატებული ბიზნესმენი იყო, თუმცა მსხვილ ბიზნესმენად ითვლებოდა. გარდაცვალების შემდეგ მხოლოდ ორას მილიონამდე დოლარი დარჩა. მისი სახელი ქუხდა რუსეთში, მასთან ჰქონდათ ურთიერთობა პრეზიდენტებს, მაგრამ კახა საერთოდ არ იყო მომხვეჭელი.

პატარკაციშვილს თავიდან საქართველოში პრაქტიკულად ბიზნესი არ ჰქონდა, მთელი ფული რუსეთში იშოვა. უბრალოდ, უნდოდა, რომ საქართველოს დაუფლებოდა. მან ქორწინების სასახლის პრივატიზება მოახდინა, რომელიც თბილისის ცენტრს გადმოჰყურებდა და იქ დასახლდა - ვერ წარმომიდგენია, როგორ უნდა იცხოვროს იქ ადამიანმა.

პატარკაციშვილი უკიდურეს გაჭირვებაში გაიზარდა. თავისი სასახლის უზარმაზარ დარბაზებში მან თავისი ძველი თბილისური ეზოს ზუსტი მოდელი ააშენა და იქ რესტორანი მოაწყო. მოდელი სამსართულიანი იყო, ფასადებითა და აივნებით. ეზოში, ტაბურეტზე, მამამისის ცვილის ფიგურა იჯდა, ქვემოთ წარწერა ჰქონდა: „მეწაღე პატარკაციშვილი.“ ამ ეზოში უმასპინძლებოდა ყოველთვის სტუმრებს. ბატონი ლილას დააჭერდა თითს და ისმოდა ჭექა-ქუხილის ხმა, ელავდა და მოდიოდა წვიმა. ის, საერთოდ, უცნაური ტიპი იყო.

ჩემი პრეზიდენტად არჩევის შემდეგ ჟვანიამ პატარკაციშვილთან მიმიყვანა. ოცდაათი წუთი გვალოდინეს კარებთან. დაცვის დატოვება შესასვლელთან მოგვიხდა. ის ასეთი სიტყვებით შეგვხვდა: „არჩევნების შედეგებით ძალიან უკმაყოფილო ვარ. ამას არ ველოდი. რაღაც უცნაურობები გააკეთეთ, მე სრუ-

ლიად სხვა გეგმები მქონდა. დახმარება გინდა? მაშინ, გარანტიები მჭირდება". ვეკითხები: „რანაირი გარანტიები გჭირდება?“ მიპასუხა: „მაგალითად, როდესაც ბერეზოვსკი ლებედს აფინანსებდა, ჩვენ ის ვაიძულეთ ბიჭებთან სექსით დაკავებულიყო და ეს ვიდეოზე გადავიღეთ. ეს ჩვენი გარანტია იყო.“ ვფიქრობ, ის ცრუობდა, მაგრამ განგებ აგდებულად მელაპარაკებოდა.

ძალიან მკვახე პასუხი გავეცი. ჟვანიამ ჩვენს შესარიგებლად მოირბინა. მის სასახლეში კიდევ რამდენიმე სუფრაზე ვიყავი და დანამდვილებით ვიცოდი, რომ ყველაფერი იწერებოდა. კადრებზე, რომელიც შემდეგ მან ეთერში გაუშვა იმ მიზნით, რომ ეჩვენებინა, თითქოს მე და მას საერთო საქმეები გვქონდა, უბრალოდ ბევრს ვჭამ. დიახ, იქ, სულაც არ მინდოდა ლაპარაკი.

ბენდუქიძე, თავიდანვე, გამუდმებით ეკამათებოდა პატარკაციშვილს, „ფრთების გაშლის“ საშუალებას არ აძლევდა და ერთხელაც, პატარკაციშვილმა მას უღრიალა. საქმე, თუ არ ვცდები, „ჭიათურმარგანეცის“ საბადოებს ეხებოდა. პატარკაციშვილი ბენდუქიძეს დაემუქრა: „თუ საბადოებს არ მომყიდი, ხვალვე, „იმედი“ აჩვენებს, როგორ გააუპატიურე პატარა ბიჭი.“ ეს, „პატარა ბიჭებთან“ დაკავშირებული თემა ყოველთვის მზად ჰქონდა... ბენდუქიძემ, თავის სტილში, ერთი მაგრად შეუკურთხა.

ბურჯანაძე ძალიან განსხვავდებოდა ჩვენგან. ცხოვრებაზე მას სხვა წარმოდგენები ჰქონდა. ზურგს უკან ყველა იცინოდა მის ქურქებსა და ბრილიანტებზე. მისი რაიმე შეხვედრაზე შემოსვლა და გასვლა ყოველთვის რიტუალი იყო. ჩვენთან არავის უყვარდა ასეთი რაღაცეები. ის სრულიად უცხო აღმოჩნდა ჩვენთვის, თავისი ფასეულობებითა და წარმოდგენებით. რა თქმა უნდა, ეს მას ალიზიანებდა.

მისთვის გაკეთებული ერთადერთი კომპრომისი იმაში მდგომარეობდა, რომ მისი მეუღლე სასაზღვრო ჯარების ხელმძღვანელად დაინიშნა. ის კორუმპირებული იყო და ეს ერთადერთი სამსახური აღმოჩნდა, რომლის რეფორმირებაც ვერ შევძელით, სანამ ბურჯანაძე არ მოვაშორეთ. მესაზღვრეები, 2008 წლამდე, ქრთამს იღებდნენ. ის მთასავით ედგა ქმარს. სამაგიეროდ, ლოიალობას ინარჩუნებდა და პარლამენტის ბლოკირებას არ ახდენდა.

2004 წლის მიწურულისთვის, მე და ჟვანია იდეალურად ვთანამშრომლობდით. ერთმანეთის უსიტყვოდ გვესმოდა. ის საცსებით შეეგუა იმ აზრს, რომ ქვეყანაში მეორე კაცი იყო. ჩვენ, ორივეს, კონფლიქტი გვქონდა ბურჯანაძესთან.

უვანიასთან, პრაქტიკულად, ყოველ საათში ერთხელ ვსაუბრობდი. ძალიან ვიყავი მასზე დამოკიდებული როგორც ფსიქოლოგიურად, ისე ემოციურადაც.

უკანასკნელად, 2005 წლის 3 თებერვალს, საღამოს 10 საათზე, შევხვდით ერთმანეთს. ის შესანიშნავ ხასიათზე იყო. ერთი საათის შემდეგ მითხრა, რომ უნდა წასულიყო, ვინაიდან საშინლად სტიკოდა თავი. მისი შაკიკის არც ისე დავიჯერე, იმიტომ რომ მანამდე ცოტა ხნით ადრე მყავდა ნანახი და ცუდად ყოფნის არაფერი ეტყობოდა, თუმცა აღარ გავაპროტესტე.

იმ ღამით, გვიანობამდე არ დავწოლილვარ, ვინაიდან ბუშის კონგრესისადმი ყოველწლიური მიმართვის ტრანსლაციის ყურებას ვაპირებდი. მაშინ პარლამენტის გვერდით, სამოთახიან ბინაში ვცხოვრობდით. ღამის ოთხი საათი იყო დაწყებული, როცა დაცვამ კარზე დარეკა და ტელეფონი გადმომცა. ეკრანზე უვანიას ნომერმა გამოანათა. ყურმილი ავიღე: „გისმენ, ზურიკო“. „ზურიკო არ ვარ. კობა ვარ, ხარშილაძე.“ კობა ხარშილაძე მისი პირადი მცველი იყო. მან სამჯერ გამიმეორა: „ბატონი ზურაბი ცოცხალი აღარაა და ძალიან უხერხული სიტუაციაა, საქმე ის არის, რომ მეორე გარდაცვლილი მამაკაცია“, - მართალი გითხრათ, დიდხანს ვერ მივხვდი, რაზე მელაპარაკებოდა.

ყველაფერი იმ ბინაში მოხდა, რომელსაც უვანია პირადი შეხვედრებისთვის ქირაობდა. მან გაუშვა დაცვა, რომელიც იმ ცვლაში მუშაობდა და წავიდა კობასთან ერთად, რომელსაც ყველაზე მეტად ენდობოდა. ჩვეულებრივ, კობა ბინაში ტოვებდა უვანიას, შემდეგ კი, დათქმულ დროს, აკითხავდა წამოსაყვანად. ამჯერად, მცველმა ზარი დარეკა, მაგრამ არავინ უპასუხა. ეს ბელეტაჟი იყო, ამიტომ მან ქუჩიდან შეიხედა ფანჯარაში და დაინახა, რომ ყველაფერი ცუდად იყო, ხელით გამოანგრია ცხაური, ფანჯარა ჩაამტვრია და ოთახში გადაძვრა.

როდესაც აზრზე მოვედი, ვთხოვე, ხელი არაფრისთვის ეხლო და შინაგან საქმეთა მინისტრსა და გენერალურ პროკურორს დავურეკე, რათა ისინი სასწრაფოდ გამეზავრებულიყვნენ შემთხვევის ადგილას.

უვანიას მეუღლე იმ ბინაში მიიყვანეს, მან იქაურ სიტუაციას თვალი შეავლო, და, როგორც მითხრეს, უსიტყვოდ შეტრიალდა და გავიდა. შემდეგ პატრიარქმა დარეკა და თქვა: „მე მაცნობეს, რომ ის იქ იყო, სადაც არ უნდა ყოფილიყო.“

სრულ შოკში ვიყავი. მე და ზურაბი 15 წელზე მეტხანს ვიცნობდით ერთმანეთს, არა მხოლოდ თანამოაზრეები ვიყავით,

არამედ, ახლო მეგობრებიც. მის შესახებ გავრცელებულ უამრავ ჭორს არასოდეს ვაქცევდი ყურადღებას და, საერთოდაც, ვისწავლე ყურადღება არ მიმექცია არავითარი ჭორისთვის, ვიზეც არ უნდა ყოფილიყო ის გავრცელებული.

მეორე დღეს დარეკეს ამერიკელებმა და გვითხრეს, რომ ფედერალური ბიუროს თანამშრომლებს აგზავნიდნენ ჩვენთან. მოგვიანებით ბუშმა მითხრა, რომ ეს მისი პირადი გადანაცვეტილება იყო: „როდესაც ამის შესახებ მაცნობეს, იმ წუთას გავიფიქრე, რომ აქრუსების ხელი ერია, განსაკუთრებით იუშჩენკოს შემთხვევის შემდეგ“, - მიყვებოდა მერე თბილისში. ფედერალური ბიუროს გამოძიების დასკვნის წაკითხვის შემდეგ ცოტა დავწყნარდით და მივხვდით, რომ საქმე ასე არ იყო. ამერიკელებმა აიღეს ტესტები გაზზე და სხვა ანალიზები, რომელთა წყალობით დოკუმენტირებული იქნა საქმის ინტიმური მხარე, ასევე სიკვდილის გამომწვევი სხვა მიზეზები. ფედერალურმა ბიურომ დაადასტურა გაზით მონამღვის ვერსია. იმ დროისთვის, თბილისში გაზით წელიწადში 200 კაცამდე იწამლებოდა. იმის გამო, რომ გაზში აღარ ურევდნენ არომატიზატორებს, ადამიანები, გაჟონვის შემთხვევაში, სუნს ველარ გრძნობდნენ და იწამლებოდნენ. თანაც, იმ ბინაში დაყენებული იყო ძალიან იაფი და უხარისხო გაზის ირანული სისტემა. ვანო მერაბიშვილი შეეცადა დაებლოკა ამ სისტემის შემოტანა, როდესაც ჯერ კიდევ პარლამენტის ეკონომიკის კომიტეტის თავმჯდომარე იყო.

არსებობდა ერთი შეუსაბამობაც. ოთახში, მაგიდაზე იდგა ბოთლი და ორი სირჩა. ამერიკელებმა მათზე თითის ანაბეჭდები ვერ აღმოაჩინეს და ჩვენებთან საუბრისას გამოთქვეს ვარაუდი, რომ ბოთლი მცველმა დადო. დანარჩენში, ამერიკელებმა ზუსტად გაიმეორეს ქართველების ვერსია. საქმე პრემიერ-მინისტრის პირად ცხოვრებას ეხებოდა, ამიტომ გადავწყვიტეთ, გამოძიების ყველა რეზულტატი გავგესაიდუმლოებინა. როდესაც ჩვენი მისამართით უამრავი ბრალდება წამოვიდა და აცხადებდნენ, რომ რალაცას ვმალავდით, ადეიშვილმა შემოგვთავაზა, გავგესაჯაროებინა ფედერალური ბიუროს დასკვნები. მე ის შევაჩერე და ვუთხარი, რომ არა მგონია, საზოგადოებას ინტიმური დეტალები აინტერესებდეს-მეთქი. არ მინდოდა, შოკი კიდევ უფრო გამელრმავებინა და ამავე დროს ძალიან ვუფრთხილდებოდი ჩემი მეგობრის ზურაბ ჯვანიას რეპუტაციასაც.

გარკვეული დროის შემდეგ, პატარკაციშვილმა დაიწყო იმ ვერსიის გაპიარება, თითქოს, ჟვანია მოკლული იყო. ერთხელ,

ჩემთან ჟვანიას ცოლი მოვიდა და მეუბნება: „მე თქვენ არ გა-
დანაშაულებთ, მაგრამ ვიცი, რომ ზურაბს, როგორც ყველა პო-
ლიტიკოსს, ჰქონდა ფული და მე დაბრუნება მინდა ფულის ნა-
წილის მაინც.“ ვუპასუხე, რომ მეც პოლიტიკოსი ვიყავი, მაგ-
რამ ფული არ მქონდა. ამაზე მითხრა, რომ სიკვდილამდე ცო-
ტა ხნით ადრე ჟვანიას რამდენიმე მილიონი დოლარი მისცეს.
ეჭვი მაქვს, რომ ეს ამბავი მას პატარკაციშვილმა უთხრა. იაფ-
ფასიანი ტრიუკი იყო, მაგრამ მან დაიჯერა და მცველზე მიი-
ტანა ეჭვი. ამის შემდეგ, ნინო ჟვანიასთან ურთიერთობის
სურვილი გამიქრა და, მგონი, აღარც შევხვედრივარ.

2012 წელს, ივანიშვილმა ჟვანიას ძმა საარჩევნო სიაში შე-
იყვანა. სწორედ მაშინ ააგორეს ვერსია, რომ ზურაბი მე მოვ-
კალი. თურმე მას საფერფლე ვესროლე, თუმცა არ ვენევი და
არც საფერფლეები მაქვს კაბინეტში. კარგი, ვუთხარი ჩვენ,
თუკი თქვენ ფიქრობთ, რომ ჟვანია საფერფლითაა მოკლუ-
ლი, ეგ ზგუშაძია ჩაატარეთ. მათ ეს არ გააკეთეს, ვინაიდან,
მშვენივრად იცოდნენ, რომ ეს სიმართლე არ იყო. შემდგომ-
ში, ივანიშვილის დროს, დააპატიმრეს ჟვანიას მცველები და
ექსპერტი, რომელმაც მონამღვის შესახებ დაწერა დასკვნა.
ეს ექსპერტი ჟვანიას ახლო მეგობარი იყო, შემდეგ კი, ივა-
ნიშვილის გულმხურვალე მომხრე. მძიმე ავადმყოფი, ის ორ
წელზე მეტ ხანს ციხეში ამყოფეს და აიძულებდნენ ელიარე-
ბინა, რომ დასკვნა გააყალბა. მან უარი განაცხადა. მცველე-
ბიც, რომლებიც იმ დღეს ცვლაში არ იყვნენ, თითქმის ორი
წელი ჰყავდათ ციხეში გამომწყვდეული. სასამართლოზე
სწორედ მათ დაიწყეს ჟვანიას პირად ცხოვრებაზე საუბარი
და ყველაფერი სკანდალით დასრულდა.

ჟვანიას სიკვდილმა ექვსი თვით მაინც ამომავდო კალაპო-
ტიდან. ზურაბმა უდიდესი წვლილი შეიტანა ქართულ პოლი-
ტიკაში. პრაქტიკულად, იქ შემოიყვანა სრულიად არასაბჭოუ-
რად მოაზროვნე ახალგაზრდობა. ამაში მანევრირების ნიჭი და
ძლიერი ინტელექტი დაეხმარა. შევარდნაძე დიდი ხნის გან-
მავლობაში, მას საფრთხედ არ აღიქვამდა და ამიტომაც ჟვა-
ნიას ბევრი რამის უფლებას აძლევდა. ჟვანიამ კი, ასი პროცენ-
ტით გამოიყენა ეს შანსი და შანსი მოგვცა ყველა ჩვენგანს.

ახალი ცხოვრება

ეკონომიკურ პოლიტიკაში მთავარია, რომ კორუფცია არ იყოს. ეს ძალიან მარტივი რეცეპტია. არ არის კორუფცია - ყველაფრის გაკეთება იოლია. აი, მთელი სიბრძნე.

ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, ჩვენ ინსტინქტურად გვესმოდა, რომ დერეგულაციით უნდა დაგვეწყო. საჭირო იყო ყველაფრის უფლება მიგვეცა. ჩინოვნიკები გვეკითხებოდნენ, რისი გაკეთება არ შეიძლებოდა, ჩვენ კი ვპასუხობდით - გააკეთეთ ყველაფერი, რასაც საჭიროდ ჩათვლით, სწრაფად შეცვალეთ ყველაფერი.

დერეგულაციისა და ნებართვების გაუქმების გადანყვებილება მე და ჟვანიამ, ახალგაზრდა მინისტრებმა, მივიღეთ. შემდეგ ჩვენ შემოგვიერთდა ბენდუქიძე, რომელმაც ამას უფრო სისტემური საფუძველი შეუქმნა. მაგრამ, ჩვენ ერთი ინსტინქტი გვქონდა - ყველაფრის გამარტივება.

დავწერეთ სანარმოების მსოფლიოში ყველაზე სწრაფი რეგისტრაციის პროცედურები, საკუთრებასთან დაკავშირებული ყველაზე სწრაფი ტრანზაქციები. თუ თქვენ ყიდულობთ მანქანას, სახლს, 1000 ჰექტარის ფართის მიწის ნაკვეთს, ქარხანას, 50 მილიონ დოლარად - სულ ერთია, თითოეული ამ გარიგებისთვის მხოლოდ ერთი პროცედურაა გასაწვდომი, ელექტრონულ რეგისტრაციაზე კი მხოლოდ რამდენიმე წუთი მიდის.

საქართველოში მოგზაურობთ და რომელიღაც ფერმა მოგეწონათ. რამდენადაც მთელი კერძო საკუთრება საჯარო რეესტრის ელექტრონულ მონაცემებშია დარეგისტრირებული, თქვენ აიპადის ან ტელეფონის საშუალებით ხედავთ, ვის ეკუთვნის ეს ფერმა, რამდენი ჰექტარი უჭირავს და რამდენს შეადგენს მისი გასაყიდი ფასი. დავუშვათ, ფერმის პატრონი დაგთანხმდათ. საღამოს, ადგილობრივ რეგისტრატურაში მიდიხართ და რამდენიმე წუთში გარიგებას არეგისტრირებთ, თითქოს, ველოსიპედი იყიდეთ. ასეც უნდა ხდებოდეს.

უკრაინაში ასეთი ოპერაციის ჩასატარებლად დაგჭირდებათ მრავალთვიანი მოლაპარაკებები სოფლის საბჭოს-

თან, მიწის საკადასტროსთან, მთავრობასთან. შემდეგ უკვე მოგიწევთ მოლაპარაკება იუსტიციის სამინისტროსთან იმაზე, რომ დოკუმენტები დროზე გაგიფორმონ.

ეს პრობლემა უნდა მოგვევარებიანა მოქალაქეთა მომსახურების ცენტრებს. როცა მათი შექმნა დაიწყო, 60 ფუნქცია გადაეცათ და დაჰპირდნენ, რომ კიდევ 190-ს დაუმატებდნენ. აპირებდნენ, რომ მთელ იუსტიციის სამინისტროში „ერთი ფანჯრის“ მოდელი დაენერგათ, რომელიც 250 ფუნქციას შეითავსებდა. დღეისთვის 30 ფუნქციაა დარჩა, თანაც მათგან 25-ის შემთხვევაში თანამშრომლებმა უნდა ირბინონ საქალაქო სამსახურებში და ყველაფერი იქ აფორმონ. ყველაფერი გაჩერდა. იუსტიციის სამინისტრო, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, საქალაქო სამსახურები - თავის ფუნქციებს იბრუნებენ და არაფრის დათმობა არ სურთ. ყველას ესმის, რომ ეს კონკრეტული ადამიანების შემოსავალია, რომლებიც ასე ადვილად არ დათმობენ თავიანთ ფეოდალურ პრივილეგიებს.

ადგილობრივი არჩევნების წინ, 2015 წლის შემოდგომაზე, პრეზიდენტმა პოროშენკომ საზეიმო ვითარებაში გახსნა მოქალაქეთა მომსახურების ცენტრი ოდესაში. თვეების განმავლობაში ცენტრი, პრაქტიკულად, არ ფინანსდებოდა, მხოლოდ ახლახანს გამოჩნდა რაღაც დაფინანსება სამხარეო საბჭოდან. არადა, ყველაფერი ხომ ასეთი ადვილია: საჭიროა, მას გადაეცეს ყველა თავისი ფუნქცია და თავადვე დაიფინანსებს საკუთარ თავს. თანამშრომლები კმაყოფილები იქნებიან და რამდენადაც კარგად მოემსახურებიან მომსვლელებს, იმდენად მეტი ხალხი მივა იქ და თანამშრომლებსაც უფრო მაღალი ხელფასები ექნებათ. ყველაფერი ძალიან ადვილია, უბრალოდ საჭიროა ამ მიმართულებით ყოველდღიურად სვლა.

კარგად გვესმოდა, რომ რაც შეიძლება სწრაფად უნდა მოგვეხდინა პრივატიზაცია. ღარიბი ქვეყნის სახელმწიფო სექტორი კორუფციის უმთავრესი წყაროა. ეს ნანახი გვექონდა შევარდნაძის გარემოცვაში, რომელიც სახელმწიფო საწარმოებს წველიდა.

მსხვილი საწარმოები არც ისე ბევრი დაგვრჩა. იყო აზოტის სასუქის მწარმოებელი ქარხანა, ზესტაფონის ფეროშენადნობთა და ჭიათურის მარგანეცის ქარხნები, რაღაც აქტივები ენერგეტიკაში.. უკრაინაში, სხვათა შორის, სახელმწიფო საწარმოები გაცილებით მეტია.

როდესაც ყველაფრის გაყიდვის გადანყვეტილება მივიღეთ, პუტინმა საქართველოში გამოგზავნა ოლიგარქების მთელი დელეგაცია. მათ ნაბრძანები ჰქონდათ, რაც შეიძლება მეტი სანარმო ეყიდათ. ისინი იმ იდეით ჩამოფრინდნენ, რომ სწრაფად მოგველაპარაკებოდნენ ყველაფერზე. ჩვენ კი ვუპასუხეთ, რომ მოსალაპარაკებელი არაფერი იყო, ყველაფერს აუქციონზე გავიტანდით და შეეძლოთ შენაძენი იქ გაეკეთებინათ.

შედაგად, ზესტაფონის ფეროშენადნობთა და ჭიათურის მარგანეცის ქარხნები შეიძინეს ბიზნესმენებმა უკრაინული „პრივატ“ ჯგუფიდან, სასუქების ქარხანა შეიძინეს რუსებმა. ენერგეტიკული აქტივების პრივატიზაციაში მონაწილეობა მიიღეს: ჩეხურმა, რუსულმა და ყაზახურმა კომპანიებმა. პრივატიზაციის წყალობით, საქართველოში დასავლელი ინვესტორები შემოვიდნენ.

პრივატიზაციამ სტიმული მისცა სანარმოების მოდერნიზაციას. განსაკუთრებით, ენერგეტიკა ვითარდებოდა. საქართველო, რომელიც მთელი ათწლეულის მანძილზე ელექტროენერგიის ნაკლებობისგან იტანჯებოდა, დღეს გაკაშკაშებულია და ელექტროენერგიის სერიოზული ექსპორტიორი გახდა.

საქართველოში საგადასახადო სისტემა ისეთივე იყო, როგორიც ახლა უკრაინაშია. გადასახადები ძალიან მაღალი იყო, თუმცა მათ მაინც არავინ იხდიდა. ყველა ჩინოვნიკებს უჯიბავდა. ბიუჯეტი თითქმის არ იყო: სახელმწიფო შემოსავლების თითქმის ნახევარს ე.წ. ჩათვლების სახით იღებდა. ფორმალურად, ანგარიშებზე ფული იყო, სინამდვილეში კი, ის არ არსებობდა.

როდესაც ხელისუფლებაში მოვედით, პირველი, რაც ვთქვით, იყო: „მოდით, შევამციროთ გადასახადები!“ ჟვანია მსოფლიო სავალუტო ფონდთან კომპრომისებისკენ იხრებოდა, მაგრამ გაიმარჯვა ახალგაზრდა რეფორმატორთა გუნდმა, რომელიც რადიკალურად იყო განწყობილი. მან შემოგვთავაზა, რომ გადასახადთა რიცხვი ექვსამდე შეგვემცირებინა, ხოლო ნომინალური განაკვეთი - 60%-მდე. ეს ჯგუფი მოითხოვდა, რომ არანაირ დათმობაზე არ წავსულიყავით. ბენდუქიძის გამოჩენამ, რომელიც კარგად ერკვეოდა ეკონომიკაში და მათსავით რადიკალურად იყო განწყობილი, ჩვენი პოზიციები გაამყარა.

მსოფლიო სავალუტო ფონდმა გამოგვიცხადა, რომ არანორმალურები ვიყავით, რომ აუცილებლად გავკოტრდებო-

დით, თუკი ასე შევამცირებდით გადასახადებს. ვუპასუხეთ, რომ საგადასახადო სისტემის რეფორმის გაჩერებას არ ვაპირებდით. მაშინ, მსოფლიო სავალუტო ფონდმა ჩვენთან თანამშრომლობა შეაჩერა. მათ პროგრამა არ მიატოვეს მხოლოდ იმის გამო, რომ ვარდების რევოლუციამ ძალიან ბევრი ემოცია გამოიწვია მთელ მსოფლიოში და ჩვენი საერთოდ დახმარების გარეშე დატოვება ძალიან არაპოპულარული გადაწყვეტილება იქნებოდა. მაგრამ მსოფლიო სავალუტო ორგანიზაციის კანონებით არავითარ შეთხვევაში არ შეიძლებოდა, რომ ჩვენთვის დამოუკიდებლად მოქმედების ნება მოეცათ. ამიტომაც მიიღეს ასეთი სანახევრო გადაწყვეტილება.

რეფორმების დაწყებიდან სამი თვის შემდეგ, ბიუჯეტის შემოსავალი 40%-ით გაიზარდა, ერთ წელიწადში კი - გაორმაგდა. თავის წლიურ მოხსენებაში მსოფლიო სავალუტო ფონდმა კმაყოფილება გამოთქვა იმის გამო, რომ მხარი დაუჭირა საქართველოს მთავრობის რეფორმატორულ ნაბიჯებს.

უკრაინაშიც იგივე უნდა გაკეთდეს. სხვა საქმეა, როდესაც მსოფლიო სავალუტო ფონდი უკრაინისგან ითხოვს, რომ თავდაპირველად ფისკალური სამსახურის რეფორმირება მოახდინოს. ეს ხელს შეუწყობს გაცილებით მეტი გადასახადების აკრეფას. მაგრამ, როგორ უნდა გაკეთდეს ეს, როდესაც სახელმწიფო ფისკალური სამსახური ძველებურად ყურებადდა ჩაფლული კორუფციაში! ყველას მშვენივრად ესმის, რომ დამატებითი ღირებულების გადასახადის ანაზღაურება კორუფციული სქემით ხდება. ცდილობ, ელექტრონულად დაიბრუნო შენი კუთვნილი ფული, მათი კომპიუტერები კი არ მუშაობს. ნახევარი საათის შემდეგ გირეკავენ და გთავაზობენ დამატებითი ღირებულების გადასახადის დაბრუნებას, თუკი გადაიხდით 20%-ს ნაღდი ფულით.

იმისთვის, რომ საგადასახადო სისტემა ისეთივე გამჭვირვალე იყოს, როგორიც საქართველოშია, უკრაინამ აუცილებლად უნდა შეასრულოს ოთხი პირობა.

პირველ რიგში, უნდა შემცირდეს გადასახადების რაოდენობა და განაკვეთები. მეორე - უნდა გამარტივდეს კანონები: უკრაინაში საგადასახადო კოდექსი 1000 ფურცელს მოიცავს, საქართველოში კი, 100-ზე ცოტა მეტი იყო. მესამე: მსხვილი და მცირე სანარმოების ერთნაირ პირობებში ჩაყენება. როგორც კი მცირე ბიზნესს ხელოვნურ პრივილეგიებს შეუქმნი, უმაღვე ყველა კორპორაცია მცირე ბიზნესად გადაიქცევა, ეს ბუნებრივიცაა. პრივილეგიები უნდა გავაუქ-

მოთ იმისთვის, რომ ყველას ჰქონდეს საშუალება თანაბრად, კარგ პირობებში, იმუშაოს.

ბოლოს, აუცილებელია მთლიანად შეიცვალოს საგადასახადოს თანამშრომლები, რომლებიც კორუფციულ კავშირებში არიან ჩაფლული. უნდა მოვიდეს ახალი კადრი, ნორმალური ხელფასებით. საქართველოში, საგადასახადოს თანამშრომლები და ანტიკორუფციული გამომძიებლები იყვნენ პირველები, რომელთაც ხელფასები გავეზარდეთ.

პირველ ხანებში სახსრები არ გვქონდა, რომ სახელმწიფო სამსახურში მყოფი ადამიანებისთვის ხელფასები მიგვეცა. ჯერ კიდევ ინაუგურაციამდე, ჯორჯ სოროსმა დავოსში მიმინვია, სადაც გაეროს განვითარების სააგენტოს ხელმძღვანელი - მალკოლმ ბრაუნი გავიცანი. ძალიან გამიმართლა, სოროსმა ეს შეხვედრა რომ მოაწყო. ბრაუნი არ იყო კლასიკური ტიპის ბიუროკრატი, მას ნამდვილად უნდოდა რაღაცის შეცვლა. სოროსმა ჰკითხა ბრაუნს, რა დახმარების განევა შეუძლიათ მოსამსახურეების ხელფასებთან დაკავშირებით. დაუყოვნებლივ მივუგე, რომ უცხოელი ექსპერტები არ გვჭირდებოდა, ვინაიდან მთელი ფული მათზე დაიხარჯებოდა. სოროსმა ფონდის შექმნა შემოგვთავაზა: ის შემოიტანდა 2 მილიონ დოლარს, დანარჩენს კი - გაეროს სააგენტო. ბრაუნი დათანხმდა. ისინი დიდხანს ფიქრობდნენ, თუ როგორ გაეფორმებინათ ეს იურიდიულად, ვინაიდან მსგავსი რამ ადრე არასდროს გაუკეთებიათ. შედეგად, საკმარისი ფული - 30-40 მილიონი - გამიჩნდა იმისთვის, რომ ხელფასები გადამეხადა საგადასახადოს ათეულობით თანამშრომლისა და გამომძიებლებისთვის, პოლიციისთვის, მინისტრებისთვისა და მათი მოადგილეებისთვის, ასევე იმ ჯგუფისთვის, რომელიც რეფორმებზე მუშაობდა.

საგადასახადო ბაზის გაფართოვებასთან ერთად, თავიდან ყველა დამატებით შემოსავალს ხელფასებზე ვხარჯავდით. ეს იყო მთავარი პრიორიტეტი. ჩვენ ვმოქმედებდით პრინციპით: „ახალი თანამშრომელი - ახალი ხელფასი“, ანუ ახალ თანამშრომლებს არ ვუფორმებდით გრძელვადიან კონტრაქტებს, თუკი მათ ახალი ხელფასი არ ჰქონდათ.

სამართალდამცველების, საგადასახადოს მუშაკებისა და მოსამართლეების სამსახურიდან გათავისუფლებით ჩვენ ექმნიდით ძალას, რომელიც შემდგომში წინააღმდეგობას გვინევდა. შედეგად, თბილისის ცენტრში, მივიღეთ საპროტესტო ჯგუფი, რომელსაც, მილიონნახევრიან ქალაქში, ნე-

ბისმიერ დროს შეეძლო ქუჩაში გამოეყვანა 50 000 — 60 000 უკმაყოფილო ადამიანი.

ყოველისმომცველი საკადრო განახლების ჩატარება უკრაინაში გაცილებით იოლია. საქართველოში მოსახლეობის გაცილებით მეტი რაოდენობა იყო სახელმწიფო სამსახურში დაკავებული, ვიდრე უკრაინაში. საქართველოში თითქმის ყველა მათგანი თბილისში ცხოვრობდა, მაშინ როდესაც უკრაინაში მთელ ქვეყანაში არიან მოფენილი. სანამ პარლამენტი ქუთაისში არ გადავიტანეთ, ძველი ნომენკლატურიდან შორს, საქართველოს მმართველობა ერთ ადგილას იყო კონცენტრირებული. ეს სწორი არ არის. იმისთვის, რომ წინ წავიდეს თუნდაც პატარა ქვეყანა, მას დეცენტრალიზაცია სჭირდება.

აქ, უკრაინაში, თუ ვინმეს სამსახურიდან გაათავისუფლებ, შეიძლება მთელი ცხოვრების განმავლობაში მას აღარც შეხვდე. საქართველოში კი, ის ადამიანი შეიძლება შენი კარის მეზობელი აღმოჩნდეს. ჩვენს სადარბაზოში სახელმწიფო მოსამსახურე ცხოვრობდა, მთელი სააგენტოს ხელმძღვანელი იყო. მთელი დღეები ეზოში იჯდა და წარდს თამაშობდა. ძვირფასი მანქანებით დადიოდა, პრესტიჟულ ადგილებში ისვენებდა, ამასთან ერთად, ის კარგი „ბიძაც“ იყო, ბავშვებს ყოველთვის კანფეტებით უმასპინძლებოდა. მასთან ბავშვობიდან ვმეგობრობდი. მოხდა ისე, რომ მისი სააგენტო გააუქმეს! ბუნებრივია, მან შეგვიზიზლა, მისი ოჯახი კი, როგორც წესი, ჩვენ წინააღმდეგ აძლევდა ხმას. რას იზამ! ასეთ შემთხვევაში, ვერაფერს გახდები.

ასე არა მხოლოდ სახელმწიფო სამსახურში ხდებოდა. ჩვენ ბიუჯეტის მაქსიმალური რაციონალიზება დავინწყეთ: გავაუქმეთ ბევრი სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, მათი ხელმძღვანელებიც ხომ, ყველანი, თბილისის ცენტრში ცხოვრობდნენ. ისინი დიდი ხანია აღარაფერს აკეთებდნენ. მეცნიერებათა აკადემია დარჩა და ეს ჩვენი დიდი შეცდომა იყო, ისიც, რეალურად არაფერს აკეთებდა. ჩვენ მის დახურვასაც ვაპირებდით, მაგრამ ივანიშვილმა გვითხრა, რომ აკადემიკოსებს ხელფასს თავად გადაუხდიდა. უსაქმურების შენახვა გინდა? კი ბატონო! როდესაც დრო მოვიდა, მან ეს ჩვენ წინააღმდეგ გამოიყენა.

მსოფლიოში ყველაზე სწრაფ საბაჟოდ ქართული ითვლება. როგორ მივაღწიეთ ამას?

თავიდან ჩვენი საბაჟო ძალიან კორუმპირებული იყო. რამდენიმეჯერ მივედი იქ, ვნახე რიგები, მგზავრებისთვის, გა-

დამზიდავებისთვის არაკომფორტული პირობები. „განკითხვის დღეებს“ ვუნყობდი, ორჯერ გავათავისუფლე საბაჟო პუნქტის მთელი პერსონალი, მოვხსენი საბაჟოს უფროსი, ხოლო როდესაც პრემიერ-მინისტრი მის დასაცავად მოვიდა, ისიც კინალამ მივაყოლე. ერთი სიტყვით, მათ ვხსნიდით, მოდიოდნენ ახლები, მაგრამ არაფერი იცვლებოდა.

მაშინ, იმპორტული საქონლის უმრავლესობას ტარიფები გავუნულეთ. გვაშინებდნენ, რომ ჩვენი ბაზარი დაინგრეოდა. როგორც ყველა სხვა მოსალოდნელი საფრთხე, რომლის გარდუვალობაშიც გვარწმუნებდნენ, ესეც აბსოლუტურად უსაფუძვლო აღმოჩნდა. ტარიფების უნიფიკაციამ სერიოზულად შეამცირა კორუფცია.

ჩვენ დავნერგეთ გაეროსეული რისკების გამომრიცხავი სისტემა „ასეკუდა“. მას 1981 წლიდან იყენებენ და მან თავი კარგად წარმოაჩინა. მოვანყვეთ დიდი, გამჭვირვალე საბაჟო პუნქტები. ტვირთი შემოდის, კომპიუტერი რისკებს აფასებს, ტვირთის 5%-ზე მეტი არ მონმდება. კონტროლი საბაჟოს ხარჯით ხდება. შემონმება გინდა? ინებეთ. გახსენით, შეძვერით, იჩიჩქნეთ, მაგრამ, თუ ვერაფერს ნახავ, გადაიხადე კომპენსაცია. შემონმებისთვის ერთი საათია გამოყოფილი. თუკი ამ დროის გადამეტება ხდება, ფინანსთა მინისტრის კაბინეტში მომენტალურად წითელი ნათურა ინთება. ქვეყნის ყველა დიდი საბაჟო პუნქტი, ფინანსთა მინისტრის კაბინეტში, ტელევიზორის ეკრანზე ჩანს.

უკრაინაში, ალბათ, ხუთჯერ მეტი მებაჟეა, მაგრამ ისინიც უნდა შეიცვალონ. უნდა აიყვანონ აბსოლუტურად ახალი ადამიანები, რომელთაც საბაჟოსთან არასდროს, არავითარი შეხება არ ჰქონიათ. მებაჟეები, ზოგადად, ბევრ რამეს არ უნდა წყვეტდნენ. როდესაც ჩინოვნიკს რალაცის გადანყვეტის უფლებას აძლევ - ეს ყოველთვის ვნებს სახელმწიფოს. მებაჟე ხომ ყოველთვის თავის სასარგებლო გადანყვეტილებას მიიღებს.

როგორც გაირკვა, კონტრაბანდასთან ბრძოლა ძალიან ადვილია. ჩვენ შევქმენით აღრიცხვის ცენტრალიზებული სისტემა და ყველგან საკასო აპარატები დავნერგეთ. ბიზნესი უზრუნველვეყავით საკასო აპარატებით და ისე გავაკეთეთ, რომ თავად მყიდველებს გაუჩნდათ სურვილი ჩეკების საშუალებით ყველაფერი გაეკონტროლებინათ. მთავრობამ წამოიწყო ლატარია. ნებისმიერ მყიდველს შეეძლო საკასო ბილეთით მოეგო, მაგალითად, მანქანა. და მაშინ ყველამ ჩეკების მოთხოვნა დაიწყო. თუკი მყიდველი ჩეკს ითხოვს, მაშინ გა-

ყიდვებიც მხოლოდ საკასო აპარატის გავლით ხდება. ინფორმაცია თითოეულ შენაძენზე უმალ ხვდება აღრიცხვის სისტემაში, რომელიც ძალიან ზუსტად მუშაობს. ვთქვათ, მაღაზიის გახსნა გინდა - კი ბატონო. ატვირთე კომპიუტერული პროგრამა და მაშინ საგადასახადო სამსახურს ეცოდინება, თუ რა ხდება შენს მაღაზიაში, აღრიცხული იქნება თითოეული ნივთი. შენ თუ მოიტყუე, დეკლარაციაში ჩანერე, რომ საქონელი ექსპორტზე ბათუმში გაგაქვს, თავად კი, თბილისში გაყიდე რამდენჯერმე უფრო ძვირად, ამის შესახებ მომენტალურად ხდება ცნობილი. რადგანაც საბაჟო და საგადასახადო სისტემას ერთიანი ბაზა აქვთ, ყველა ასეთი მაქინაცია იმ წუთს აშკარავდება. ჯარიმა, რომელსაც შენ ამგვარი ქმედებისთვის დაგაკისრებენ, მრავალჯერ აღმატებული იქნება იმ ეკონომიაზე, რომლის მიღებასაც საბაჟოზე შეეცადე. ჩვენ ეკონომიკური სტიმული შევუქმენით ადამიანებს იმისთვის, რომ ტყუილი აღარ თქვან და ბიზნესი პატიოსნად აკეთონ. მაგრამ, ამისთვის საჭიროა ერთიანი სისტემა, საჭიროა, რომ მისი გამოყენებით არავინ მიიღოს არაკეთილსინდისიერი შემოსავალი. თანამედროვე ტექნოლოგიებს, პრაქტიკულად, შეუძლიათ კორუფციის ძირეული აღმოფხვრა.

კერძო ტვირთებში არსებულ კონტრაბანდასთან ბრძოლა უფრო ძნელია, მაგრამ ამ პრობლემის მოგვარებაც შესაძლებელია. მთავარია, იყო მკაცრი და თანმიმდევრული. ქალები ბათუმიდან თურქეთში გადადიოდნენ, უკან დაბრუნებულებს, თითოს 30-40 კაბა ჰქონდა გადაცმული. ეს მასობრივი მოვლენა იყო. მათი გაშიშვლება გვიხდებოდა, მხოლოდ ერთ კაბას ვუტოვებდით. ამან იმოქმედა.

ოდესაში ცენტრალური საბაჟო ტერმინალისთვის 125 ახალი თანამშრომელი ავიყვანეთ. იქ არცერთი ძველი მებაჟე და დნეპროპეტროვსკის საგადასახადო აკადემიის არცერთი კურსდამთავრებული აღარ არის. ეს უკვე გარღვევაა. სრულიად სხვა ხალხია. თუ მათ ნორმალურ ხელფასს მისცემ და კომპიუტერულ პროგრამებზე გადაიყვან, ეს უკვე სრულიად სხვა საბაჟო იქნება. ასევე გაუმჯობესდება მოქალაქეთა მომსახურება. საჭიროა მხოლოდ ახალი ადამიანების მოყვანა. ახალი ადამიანები - აი, წარმატების გასაღები.

* * *

ჩვენ ფუნდამენტურად შევცვალეთ საშუალო და უმაღლესი განათლების სისტემა.

თანმიმდევრულად ვაშენებდით მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ამაღლების სწორ სისტემას. მთელი ქვეყნის მასშტაბით გავხსენით მოსამზადებელი ცენტრები და განვაცხადეთ: „თუკი ჩააბარებთ ინგლისურს და აითვისებთ კომპიუტერს, დამატებით 150 ლარს მიიღებთ, თუ მომდევნო დონეს გადალახავთ - 300 ლარს. მასწავლებლებს, რომლებიც უარს იტყოდნენ ხუთი წლის განმავლობაში გამოცდების ჩაბარებაზე, მოუწევდათ სკოლის დატოვება. გამოცდების შედეგები კონფიდენციალური იყო, ამიტომ მასწავლებლები თავს დამცირებულად არ გრძნობდნენ.

სკოლის მასწავლებლებს, რომლებიც რეფორმამდე თვეში 20-30 დოლარს იღებდნენ, 1000 დოლარის მიღების შანსი გაუჩნდათ. ამისთვის საჭირო იყო წარმატებით გაეარათ კვალიფიკაციის ამაღლების სამი-ოთხი საფეხური.

ჩვენ სტიმული მივეცით კერძო სკოლების დაარსებას, ვინაიდან ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების დონე დაბალი იყო. კერძო სკოლებს დაბალი გადასახადები დაუწესდათ, პლუს დოტაცია თითოეული მოსწავლისთვის. სკოლის მოსწავლეებს ისეთივე ვაუჩერი გადაეცათ, როგორიც სტუდენტებს. მართალია, ეს ვაუჩერი ვერ ფარავს ძალიან მაღალი დონის კერძო სკოლის გადასახადს, მაგრამ ის არსებობს და მასწავლებელთა ხელფასების ნაწილი სწორედ ამ ფულიდან გამოიყოფა.

პირველკლასელებს სახელმძღვანელოებს სახელმწიფო უფინანსებდა. კომპიუტერსაც თითოეული ბავშვი სახელმწიფოსგან იღებდა. მაგრამ მთავარი ისაა, რომ ჩვენ ახალგაზრდა მასწავლებლებს მივეცით სტიმული, რომ სკოლაში სამუშაოდ წასულიყვნენ.

სკოლები გვექონდა ნაციონალური უმცირესობით დასახლებულ ადგილებში. მაგალითად, აზერბაიჯანისა და სომხეთის საზღვრებთან. ყოველ წელს იქ ათასობით ქართულის მასწავლებელს ვაგზავნიდით. ეს მასწავლებლები თვეში 1000 დოლარს იღებდნენ. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ხალხს სტიმული ჰქონდა სკოლაში წასულიყო სამუშაოდ. იგივე შეიძლება ითქვას უკრაინული ბესარაბიის შესახებ.

რა თქმა უნდა, სამართლიანობისთვის უნდა აღინიშნოს, რომ ახალგაზრდა მასწავლებლებს უფრო უადვილდებათ გამოცდების ჩაბარება, ვიდრე ხანშიშესულებს. მათ იციათ, რომ თუ გამოცდებს წარმატებით ჩააბარებენ, თვეში 1000 დოლარს მიიღებენ.

როდესაც ახალგაზრდა მასწავლებელმა გამოცდები ჩააბარა და უმაღლესი კატეგორიის მასწავლებელი გახდა, ყველას მის კლასში მოუნდა მოხვედრა. ასე ჩნდება კონკურენცია განათლების ბაზარზე.

თუმცა, ნიჭიერი ადამიანები ნებისმიერ ასაკში არიან. ბევრს, დიდი ხნის მუშაობის სტაჟის მქონე მასწავლებელს ესმის, რომ შეიძლება იყოს სხვანაირად. ჩემი უფროსი ვაჟი, მეშვიდე კლასამდე, დადიოდა 53-ე სკოლაში, თბილისის ცენტრში. სკოლა განთქმული იყო რკინისებური დისციპლინით. მას ხელმძღვანელობდა ქალი-დირექტორი ლამარა მარგველაშვილი, რომელსაც მოფერებით ყველა "ტატულის" ეძახდა. 79 წლის იყო, როცა კერძო სკოლის გახსნა გადაწყვიტა. ის ნავიდა 53-ე სკოლიდან, მოძებნა ინვესტორები და 81 წლის ასაკში, უმაღლესი დონის კერძო სკოლა გახსნა.

მეორე აუცილებელი პირობა სკოლის რეფორმისთვის - არავითარ შემთხვევაში არ უნდა აიკრიფოს მშობლებისგან ფული. ჩვენს პირობებში, სამწუხაროდ, სკოლის ადმინისტრაციას ამ ფულის საკუთარი შეხედულებებით ხარჯვის ცდუნება უჩნდება. რაღაც დროის შემდეგ, ამან შეიძლება ნებისმიერი რეფორმა, ნებისმიერი კეთილი ნამოწყება დაღუპოს. ამას ძალიან მკაცრად ვაკონტროლებდით.

უკრაინაში მასწავლებლებს იმით მოაქვთ თავი, თუ რა გაკეთდა მშობლებისგან შეგროვებული ფულით. მიდიხარ სკოლის დირექტორთან, მაგალითად, ოდესაში და ის პატიოსნად გიყვებათ, რომ მშობლებმა გააკეთეს ესა და ეს, ახლა კი, ფულს აგროვებენ, რომ ეს გააკეთონ. როდესაც ბავშვი, რომლის მშობლებსაც არა აქვთ საშუალება მონაწილეობა მიიღონ ასეთ საქმიანობაში, თავს დამცირებულად გრძნობს, ეს მას არასწორუფლებიან მდგომარეობაში აყენებს. ამ პრაქტიკასთან დაუნდობელი ბრძოლაა საჭირო, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ჩათვლით.

საქართველოში სკოლები ძალიან კრიმინალიზებული იყო. გამუდმებით ხდებოდა ჩხუბები, მკვლელობებიც კი. ჩვენ შევიყვანეთ იქ ე.წ. სკოლის მანდატურები. ისინი ფორმაში იყვნენ ჩაცმულები და ისეთსავე ხელფასს იღებდნენ, როგორსაც პოლიციელები. მათ სპეციალურად ამზადებდნენ: უტარებდნენ ფსიქოლოგიურ ტრენინგებს, ასწავლიდნენ ბავშვებთან მუშაობას. მათ ჰქონდათ ცალკე ოთახები ვიდუოკამერებით, ისინი იცავდნენ წესრიგს, თვალს ადევნებდნენ,

რომ სკოლაში კორუფცია არ ყოფილიყო, მუშაობდნენ მშობლებთან, მასწავლებლებთან და მოსწავლეებთან.

ბევრ მასწავლებელს თავიდან ეს არ მოსწონდა. ვილაც-ვილაცები ყვიროდნენ, რომ ეს სამხედრო კომუნიზმი იყო. მაგრამ, მთლიანობაში, ამან სკოლებში დისციპლის დონე აამაღლა და რადიკალურად შეცვალა იქაური ატმოსფერო.

2006 წელს ჩვენ ავამუშავეთ პროგრამა - „Learn and study with Georgia“. სხვადასხვა ქვეყნიდან ჩამოვიყვანეთ ჯერ 1500, შემდეგ კი - 2500 ინგლისურის მასწავლებელი. მათგან 80% პროფესიონალი იყო. ისინი თითქმის ყველა ჩვენს სკოლაში მუშაობდნენ. ჩვენ ეს, პრაქტიკულად, თითქმის არაფერი დაგვიჯდა. ძალიან ბევრ ოჯახს სურდა მათი მიღება, რიგიც კი დადგა. ისინი ჩამოსულებს კვებავდნენ, ჩვენ კი ვუხდიდით თვეში 300 დოლარს და ვყიდულობდით მათთვის წელიწადში ორ ბილეთს, რომ სახლში ჩასვლა შეძლებოდათ.

მათ არა მარტო ინგლისური, არამედ თანამედროვე კულტურა შემოჰქონდათ. წარმოიდგინეთ მთის სოფელი, რომლის ბილიკებზე ყოველ დილით დარბის, დაუშვათ, აფროამერიკელი გოგონა, აიჰადითა და ყურსასმენებით.

ინგლისურენოვანი მასწავლებლების ჩამოყვანის იდეა შემდეგნაირად დაიბადა. ჩემი მეუღლის ძმამ ნიდერლანდებში დაამთავრა ფილოლოგიის ფაკულტეტი. უნივერსიტეტის შემდეგ ის მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში ასწავლიდა ინგლისურ ენას. იყო ნიკარაგუაში, კამბოჯაში და ა.შ. ის არავითარ ანაზღაურებას არ იღებდა, გამოსაკვებად ძლივს ყოფნიდა ფული. ვიფიქრე, თუკი არსებობს ერთი ასეთი იდეალისტი, რატომ არ შეიძლება, რომ სხვებიც იყვნენ?

პირველი ჯგუფისთვის დიდი მიღება გავმართე. მოვანყვეთ დისკოთეკები, იმისთვის რომ მათი სწრაფი ინტეგრაცია მომხდარიყო და ჩვენს ხალხს გასცნობოდნენ.

იყო, რა თქმა უნდა, სიძნელებებიც. პირველ წელს 16 გაუპატიურება მოხდა. ეს კულტურის პრობლემა იყო. ასეთ შემთხვევებზე ძალიან მკაცრად ვრეაგირებდით. ყველა მოძალადე ციხეში ჩავსვით. მომდევნო წელს ექვსი გაუპატიურება იყო, კიდევ ერთი წლის შემდეგ - ორი, შემდეგ კი, საერთოდ შეწყდა. ეს პროგრამა ხუთი წელი ფუნქციონირებდა, ახალმა ხელისუფლებამ ის დახურა.

მე, სხვათა შორის, სრულებითაც არ მივესალმები, საქართველოში რუსული ენის გაქრობას. მასზე მოთხოვნა მთელ პოსტსაბჭოთა წლებში სულ უფრო მცირდებოდა. შესაძლოა,

ის ტურიზმმა ააღორძინოს. ყოველ წელს, საქართველოში სულ უფრო მეტი ტურისტი ჩამოდის რუსეთიდან.

ჩვენ სკოლის მოსწავლეები უზრუნველევადით კომპიუტერებით, რომლებშიც ყველა სახელმძღვანელო იყო ატვირთული. დავინყეთ ნოუთბუკებით პირველკლასელებისთვის, შემდეგ კი, „Intel“-მა თავისი ქარხანა გახსნა საქართველოში. იქ შეგვეძლო კომპიუტერების დაკვეთა, რაც უფრო იაფი გვიჯდებოდა. ამ ნოუთბუკების გატეხვა პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო. მათ არ ტეხდნენ, არ ყიდდნენ. ადამიანებს ბავშვების განათლება მნიშვნელოვან სიკეთეთ მიაჩნიათ და მას დიდი პასუხისმგებლობით უდგებიან.

ქართულ უმაღლეს სასწავლებლებში, საბჭოთა კავშირის საზომებითაც კი, ზღვარგადასული კორუფცია იყო გამეფებული, სხვათა შორის, განსხვავებით უკრაინისაგან, სადაც ის, პრაქტიკულად არ არსებობდა. საბჭოთა კავშირის დაშლისა და კონტროლის გაქრობის შემდეგ, იქ უფრო გაძლიერდა. გაიხსნა ბევრი კერძო უნივერსიტეტი, სადაც საშინელი ხარისხის განათლებას იძლეოდნენ, მაგრამ, პროფესორ-მასწავლებლებს როგორმე უნდა გადაერჩინათ თავი. სახელმწიფო უმაღლესებში კორუფცია, თითქმის, ოფიციალური გახდა. საბჭოთა პერიოდში ერთმა ჩემმა ნათესავმა გაყიდა თავისი ახალი „ვოლგა“, ქალიშვილს სამედიცინოში რომ ჩაებარებინა. პოსტსაბჭოთა პერიოდში კი, უკვე დოლარები იყო საჭირო - 15 000 ათასი სამედიცინო ინსტიტუტში, იმდენივე იურიდიულზე.

ჩვენ შემოვიღეთ ერთიანი გამოცდები, რომელთა შედეგების მიხედვით ხდებოდა უნივერსიტეტებში ჩარიცხვა. ამან ყველაფერი შეცვალა, ვინაიდან კორუფციონერები ფულს ძირითადად მისაღებ გამოცდებზე შოულობდნენ.

შემოვიღეთ ინდივიდუალური სერტიფიკატები და კერძო უნივერსიტეტების უფლებები გავუთანაბრეთ სახელმწიფოსას. აბარებ ყველასათვის აუცილებელ გამოცდას და რაც უფრო მაღალი ქულები გაქვს, მით უფრო ძვირი ღირს შენი სერტიფიკატი. შეგიძლია კერძო უმაღლესში ჩააბარო, შეგიძლია სახელმწიფოში. გამოჩნდა კერძო უნივერსიტეტები, რომლებიც ძალიან მაღალქულიან აბიტურიენტებს უფასოდ იღებენ. დღეს საქართველოში საუკეთესო ათი უნივერსიტეტიდან, მინიმუმ 6 კერძოა.

კერძო უნივერსიტეტი გაცილებით ნაკლებს ხარჯავს რექტორატზე, ის უფრო ორიენტირებულია საბაზრო განათლებაზე, რომელიც დასაქმებაში უწყობს ხელს.

კერძო უმაღლესებს უფლება მიეცათ ნებისმიერი სპეციალისტის მოსამზადებლად. კერძო სამედიცინო უნივერსიტეტის დიპლომი დღეს გაცილებით მეტად ფასობს, ვიდრე სახელმწიფო უნივერსიტეტისა.

რექტორთა კორპუსი, პრაქტიკულად, მთლიანად განახლდა. რექტორები საშინლად კორუმპირებულები იყვნენ. რევოლუციის შემდეგ, რადიკალურად განწყობილმა სტუდენტებმა, სამედიცინო ინსტიტუტის რექტორის, ძველი კორუფციონერის, გათავისუფლება მოითხოვეს. ჩვენ ის გავათავისუფლეთ. შედეგად კი, თბილისის ცენტრში მცხოვრები ათიათასობით ადამიანი, „ძველი ინტელიგენცია“, ქუჩაში გამოვიდა მის დასაცავად. ეს იყო პირველი მასობრივი აქცია ჩვენ წინააღმდეგ. სწორედ მაშინ ჩამოყალიბდა ყველა მომდევნო აქციის საკადრო ქვაკუთხედი. ამ ადამიანებს, ასე ვთქვათ, კლასობრივი სიძულვილით ვძულდით. ჩვენ ხომ მათ კორუფციული შემოსავლები წავართვი.

ძველი რექტორების ნაწილი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მივეცით, მოპარული მიწებისა და ქონების გამო. მაგალითად, უცხო ენათა ინსტიტუტის რექტორმა, უკანონოდ გაყიდა უნივერსიტეტის შენობასთან მდებარე მიწა. ამის გამო პასუხისგება მოუწია და გამოძიებასთან საპროცესო შეთანხმება გააფორმა. იგივე მოხდა აგრარული უნივერსიტეტის რექტორთან, ბაბუაჩემის, გივის ძველ მეგობართან, დაკავშირებით.

სახელმწიფო უმაღლესების პერსპექტივისა არც ისე მჯერა. რა თქმა უნდა, გამონაკლისიც არსებობს. საქართველოში, მაგალითად, ჩვენ დავნიშნეთ ახალგაზრდა რექტორი პედაგოგიურ უნივერსიტეტში. მან საინტერესო პედაგოგები შემოიკრიბა, რომელთა დიდი ნაწილი ახალგაზრდები იყვნენ, და მათ ეს უმაღლესი საკმაოდ პოპულარული გახადეს.

უკრაინაში განათლების სისტემა სავალალო მდგომარეობაშია. ის სასწრაფოდაა შესაცვლელი. ყოველ წელს უკრაინა კარგავს დაახლოებით 40 000-50 000 სტუდენტს, რომლებიც პოლონეთში მიემგზავრებიან, კიდევ 10-15 ათასი სხვა ქვეყანაში. საუკეთესო ახალგაზრდა უკრაინელების ხარჯზე, პოლონეთი, დასავლეთ ევროპაში გახიზნული საკუთარი მოსახლეობის, კომპენსაციას ახდენს. დასავლეთში 2-3 მილიონი პოლონელია წასული. საბოლოოდ, უკრაინელი აბიტურიენტები, უბრალოდ, პოლონელები ხდებიან. კულტურათა სხვაობა დიდი არ არის, ამ ასაკში ორიენტაციის შეცვლა

იოლია, მით უმეტეს, რომ პოლონეთში ეკონომიკური პერსპექტივები შეუდარებლად უკეთესია.

უმაღლესი განათლების ახალი კანონი უკრაინაში წარმოგვიდგინეს როგორც რეფორმა. მისი უმაღლესი მიღწევა იმაში გამოიხატებოდა, რომ რექტორატებს ფინანსური დამოუკიდებლობა მისცეს. ყველამ ერთხმად დაუკრა ტაში, რა მაგარია! ამის წინააღმდეგ მხოლოდ ორი ადამიანი წავიდა - მე და, რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, იაცენიუკი. ეს იყო ერთადერთი შემთხვევა, როდესაც ჩემი და იაცენიუკის შეხედულებები ერთმანეთს დაემთხვა.

ერთადერთი, რისი გაკეთებაცაა საჭირო - ეს კერძო და სახელმწიფო უნივერსიტეტების უფლებრივი გათანაბრებაა. უკრაინაში, პრაქტიკულად, კერძო უნივერსიტეტებს მოგების უფლება არ აქვთ. მათ უწევთ სტუდენტების მიხედვით მუშაობა. ამიტომ კორუფცია არა მარტო სახელმწიფო, არამედ კერძო უმაღლესელებშიცაა დამკვიდრებული.

როგორ უნდა შეიცვალოს ეს? უნდა დავამკვიდროთ პრინციპი: „სტუდენტს მოჰყვება ფული“. სტუდენტებს უნდა გადაეცეთ ვაუჩერები იმის მიხედვით, თუ რა ქულები მიიღეს მათ ერთიან ეროვნულ გამოცდებზე და შემდეგ თავად გააკეთებენ არჩევანს, ვაუჩერის მიხედვით. გინდა კარგ სახელმწიფო უნივერსიტეტში სწავლა? - კი ბატონო! გინდა კერძო უნივერსიტეტში სწავლა - დაამატე ფული და წადი კერძოში.

ისე გავაკეთეთ, რომ ის ქართველი სტუდენტები, რომლებმაც მსოფლიოს 50 საუკეთესო უნივერსიტეტიდან მოწვევა მიიღეს, სახელმწიფომ დააფინანსა. პირველ წელს ასეთი დაახლოებით 400 ახალგაზრდა იყო, შემდგომში მათი რიცხვი 2000-მდე გაიზარდა. როდესაც ვნახეთ, რომ მათ შორის ძალიან ბევრი საერთაშორისო ურთიერთობისა და სამართლის სპეციალობისა იყო, გადაწყვიტეთ მხოლოდ ინჟინრების, არქიტექტორებისა და პროგრამისტების დაფინანსება ანუ იმ სპეციალობების, რომლებიც მოთხოვნადი იყო ბაზარზე. კონტრაქტში ვდებდით, რომ კურსდამთავრებულები ორი წლის მანძილზე ვალდებული იყვნენ საკუთარი ქვეყნისთვის ემუშავათ. შემდგომში ეს პირობა გავაუქმეთ, მაგრამ 99% მაინც უკან ბრუნდებოდა. ახლა, სამწუხაროდ, ეს პროგრამა, მკვეთრად შეკვეცეს.

ვცდილობდით, მოწვეული სპეციალისტებისთვის კარგად გადაგვეხადა. არცერთი მათგანი არ იყო გამდიდრებული სახელმწიფო სამსახურით, თუმცა ისინი მუშაობის პერიოდში

არ განიცდიდნენ მატერიალურ პრობლემებს. ეს მათ საშუალებას აძლევდა, საკუთარი თავი ასეთ სამუშაოზეც გამოეცადათ.

როდესაც, მაგალითად, ეკონომიკის მინისტრი გვჭირდებოდა და გვინდოდა დაგვეინტერესებინა ვერა ქობალია, რომელიც კანადაში ცხოვრობდა, მას ძალიან დიდი ხელფასი დაუენიშნეთ, 10 000 დოლარი თვეში. მას იპოთეკური კრედიტი ჰქონდა და ჩვენ, ყოველთვიურად, კეთილსინდისიერად ვუხდიდით მას. აბა, როგორ გინდა სხვანაირად, თუკი უმაღლესი დონის სპეციალისტს იწვევ? ქობალია ძალიან კარგი მინისტრი აღმოჩნდა. ახლა ის, ინდონეზიის მთავრობის მრჩეველია ეკონომიკური რეფორმების კუთხით. მაღალ ხელფასს კი ავსტრალიის მთავრობა უხდის. ინდონეზიაში, დაახლოებით, 200 მილიონი მოსახლეა, მაგრამ აიყვანეს ქობალია.

უკრაინა საინტერესო ექსპერიმენტს ატარებს: უკრაინისა და უკრაინიგზის ხელმძღვანელებად უცხოელები დანიშნეს. არ ვიცი, როგორ გაამართლებს ეს ექსპერიმენტი. ჩვენთან ასეთი რამ არ იყო. ვფიქრობ, რომ ყოველთვის ჯობს მაღალ თანამდებობებზე საკუთარი კადრების შერჩევა.

* * *

ჯანდაცვის ქართულ რეფორმას ძალიან წარმატებულად მივიჩნევ.

თავიდან, ქართული სამედიცინო დაწესებულებები კიდევ უფრო სავალალო მდგომარეობაში იყო, ვიდრე ახლა უკრაინულია. ისინი არავისგან ფინანსდებოდა, გარდა მეოთხე სამმართველოს ელიტური ორი-სამი საავადმყოფოსი. ექიმები ისხდნენ და ბუზებს ითვლიდნენ. პაციენტები არ იყვნენ. თუკი ვინმე საავადმყოფოში წვებოდა, ყველაფრის მიტანა თავად უხდებოდა. ისინი, ვისაც ამის საშუალება ჰქონდა, საოპერაციოდ საზღვარგარეთ მიდიოდნენ. მათ კი, ვისაც ეს არ შეეძლო, სიკვდილის მეტი არაფერი რჩებოდათ. ბევრმა ექიმმა დეკვალიფიკაცია განიცადა.

მედიცინას ძალიან სერიოზულად მოვკიდეთ ხელი.

ავამუშავეთ ახალი საავადმყოფოების მშენებლობის პროგრამა. ძველები, როგორც წესი, განლაგებული იყო საუკეთესო ადგილებში - თბილისის, ქუთაისისა და ბათუმის ცენტრებში. სადაზღვევო კომპანიებს ვუთხარით, რომ შემოვიტანდით სამედიცინო დაზღვევას, ამასთან, სახელმწიფო დაფინანსებდა დაზღვევებს მოქალაქეთა 30%-სთვის, რომელ-

თაც თავად არ შეეძლოთ ამის გაკეთება. სადაზღვეოს ამოცანა იყო, აეშენებინათ საავადმყოფოები, რათა ეს სახელმწიფო დაკვეთა შესრულებულიყო.

პირველი ინვესტორები ქართული კომპანიები იყო. უცხოელებს თავიდან არ სჯეროდათ ამ რეფორმის წარმატებისა. ნებისმიერი რამის დეკლარირება შეიძლება, შემდეგ კი არაფერსაც აღარ გადაიხდი. მაგრამ ჩვენ ინვესტორებს ძალიან კარგი პირობები შევთავაზეთ. მაგალითად, თქვენ შეგეძლოთ გეყიდათ რკინიგზის ცენტრალური საავადმყოფო - ეს დიდი საავადმყოფოა თბილისში - და მისი კუთვნილი მიწა საკუთარი შეხედულებისამებრ გამოგეყენებინათ: გაგეყიდათ, იქ რაღაც ახალი აგეშენებინათ... შეგეძლოთ, ის, კვლავ, როგორც საავადმყოფო, ისე გამოგეყენებინათ, მაგრამ იგი არ პასუხობდა თანამედროვე სტანდარტებს. შედარებისთვის: ოდესის ერთ-ერთი ყველაზე მსხვილი რაიონული საავადმყოფოს გათბობაზე წელიწადში თითქმის ორი მილიონი დოლარი იხარჯება. ნარკომ სემაშკოს მითითებებით აშენებული დანესებულებების თანამედროვე კლინიკებად გადაქცევა, პრინციპში, შეუძლებელია. ამიტომ, ინვესტორებს პირობა წაუყენეთ: - ერთი ძველის ნაცვლად, ხუთი ახალი, რენტაბელური საავადმყოფოს აშენება. ისინი ასეც მოიქცნენ: გაყიდეს მიწები და შენობები და სახელმწიფო გარანტიებით ააშენეს ახალი საავადმყოფოები, რომელთა სახარჯო სტრუქტურა სრულიად განსხვავდებოდა ძველისაგან. საავადმყოფოები აღჭურვილი იყო ბრწყინვალე თბოიზოლაციით, ადმინისტრაციულ პერსონალზე მინიმალური თანხები იხარჯებოდა.

იმისთვის, რომ საავადმყოფოები არა მხოლოდ მჭიდროდ დასახლებულ ადგილებში აშენებულიყო, ინვესტორებს ასეთი პირობა შევთავაზეთ: გსურთ თბილისში საავადმყოფოს აშენება? მაშინ, ორი - დაშორებულ რაიონულ ცენტრებში ააგეთ, სადაც დიდი შემოსავალი არ არის. ამ პროგრამით აშენდა 150 თანამედროვე საავადმყოფო, სადაც თითოეული პალატა ხუთვარსკვლავიანი სასტუმროს ნომერს ჰგავს. კომფორტითა და აღჭურვილობით ისინი გერმანიის კლინიკებს არაფრით ჩამოუვარდება.

დღესდღეობით, თერაპევტების ხელფასები საქართველოში 500 დოლარიდან იწყება და 5000-ს აღწევს. ქირურგები 1000-დან 10 000-მდე იღებენ. არავითარი გვერდითი შემოსავალი, თუ არ ჩავთვლით ლექციებს, ექიმებს არ გააჩნიათ.

ერთადერთი პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ უმცროსი მედლების ხელფასები ჯერ კიდევ დაბალია.

კონკურენცია აიძულებს ექიმებს უფრო უკეთ იმუშაონ. თუ თქვენ ექიმი ან პოლიკლინიკა არ მოგეწონებათ, შეგიძლიათ, უბრალოდ, სხვა ექიმთან, სხვა პოლიკლინიკაში გადახვიდეთ. ექიმი, რომელსაც ბევრი პაციენტი ჰყავს, მეტსაც გამოიმუშავებს.

ახალმა მთავრობამ დაზღვევა მისცა ყველას. ეს არასწორია, ვინაიდან ღარიბ ქვეყანაში ასე არ უნდა ხდებოდეს - ამას ფული არ ეყოფა და ჯანდაცვის სისტემა ჩამოიშლება. ის უკვე იშლება. ჩვენ გვინდოდა, საყოველთაო ჯანდაცვაზე ეტაპობრივად გადავსულიყავით. ვვარაუდობდით, რომ ამას ათი წელი დასჭირდებოდა. სახელმწიფო ხარჯზე დაზღვეულთა 30%-ით დავიწყეთ და მომავალი წლისთვის ამ პროცენტის 50-მდე გაზრდას ვაპირებდით. გარდა ამისა, ვაპირებდით ექიმების მასობრივ გადამზადებას საზღვარგარეთ და ივანიშვილის მთავრობამ მათ გამოცდები ისე დაუნესა, რომ არ დაეხმარა ნამდვილი კვალიფიკაციის მიღებაში.

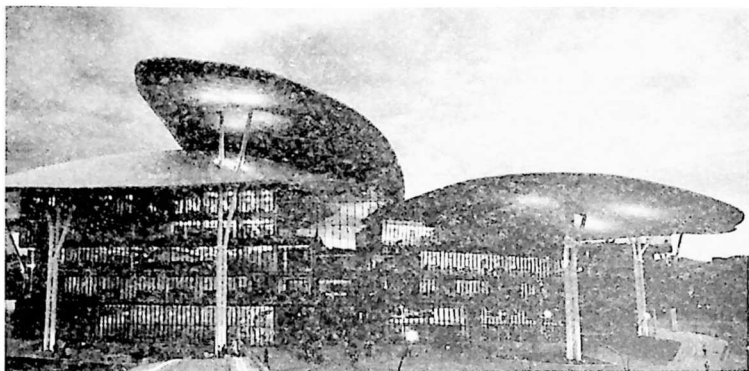
დღევანდელი სირთულეების მიუხედავად, საქართველოს ჯანდაცვის სისტემის მომავალს ოპტიმისტურად ვუყურებ. ვითარდება სამედიცინო ტურიზმი. საქართველოში სამკურნალოდ ჩამოდიან: სომხეთიდან, აზერბაიჯანიდან, რუსეთის ჩრდილო კავკასიიდან. ბათუმში ჩამოსვლა დაიწყეს პაციენტებმა თურქეთიდან: მკურნალობა გაცილებით იაფია, ხარისხი კი, არაფრით ჩამოუვარდება. საქართველოს თავისუფლად შეუძლია წელიწადში 100 000 სამედიცინო ტურისტი მიიღოს. ეს ახალ საავადმყოფოებს საშუალებას მისცემს, მეტი შემოსავალი ჰქონდეთ და ქართველების მკურნალობის ხარჯები დაბლა დასწიონ.

კანონი და წესწიგი

2000-ანების ბოლოს, ქართული სამართალდამცავი სისტემა ზუსტად ისეთივე იყო, როგორიც დღეს უკრაინაშია. შევარდნაძე საჯაროდ აცხადებდა, რომ თუ ადამიანს პოლიციის სამკერდე ნიშანი და პაგონები მივეცით, ყველაფერს დანარჩენს ის თავად იშოვნისო. ზუსტად იგივე სიტყვები მოვისმინე პოროშენკოსაგან მისი პირველი ვიზიტის დროს ოდესაში.

ქართული პოლიცია ძალიან კორუმპირებული იყო ჯერ კიდევ საბჭოთა პერიოდიდან. არასდროს დამავინწყდება ანგელა მერკელის მონათხრობი, თუ როგორ დააპატიმრეს ახალგაზრდობაში სავიზო რეჟიმის დარღვევისათვის თბილისთან ახლოს. თითქოს, მას დედაქალაქიდან გასვლის უფლება არ ჰქონდა. იგი იხსნა ერთმა პოლიციელმა, „ლიპიანმა და მაგარმანქანიანმა“. მან მერკელს გამოუცხადა, რომ ფორმა მხოლოდ კომუფლაჟი იყო, სინამდვილეში კი, მას აზერბაიჯანიდან კონტრაბანდული სიგარეტი შემოაქვს. ეჭვი მაქვს, რომ ეს ნარკოტიკები იყო, ვინაიდან მაშინ აზერბაიჯანიდან საქართველოში, როგორც წესი, მარიხუანა შემოჰქონდათ. მერკელმა ეს მთელი ცხოვრების მანძილზე დაიმახსოვრა და მიუნხენში მითხრა, რომ საქართველოს ძალიან კორუმპირებულ ქვეყნად მიიჩნევს.

ბრეჟნევის პერიოდში საქართველოში გაიფურჩქნა არალეგალური ბიზნესი. შუა აზიის, საქართველოს და ოდესის „ცეხავიკებმა“ ახალი „აბრეშუმის გზა“ გაჭრეს. ისინი განსაკუთრებულ კასტას მიეკუთვნებოდნენ და ძალიან კარგად ცხოვრობდნენ ტოტალური დაგეგმარების შეცდომების გამო. ამ პარალელურ ეკონომიკას აკონტროლებდნენ კანონიერი ქურდები. უმეტესად, ისინი ქართველები და აფხაზები იყვნენ: საბჭოთა კავშირის ამ ნაწილში ჩრდილოვანი ეკონომიკა გაცილებით ძლიერი იყო, ხოლო პარტიული და უშიშროების კონტროლი - ნაკლები, ვიდრე ქვეყნის დანარჩენ ტერიტორიაზე. მათ ჩრდილოვანი სასამართლო სისტემაც კი შექმნეს, რომელიც არჩევდა „ცეხავიკებს“ შორის წამოჭრილ სადავო საკითხებს.

იუსტიციის სახლი. თბილისი, სექტემბერი, 2012 წელი

ბავშვობაში, ზუგდიდში, „იატაკქვეშა ცეხები“, მთელი მინისქვეშა ქარხნები მაქვს ნანახი, რომელთაც არც ისე მაღავენდნენ. იქ აწარმოებდნენ ტანსაცმელს ან ასხამდნენ „მარცხენა“ ალკოჰოლურ პროდუქციას. ყველაფერ ამას „უყურებდნენ“ კანონიერი ქურდები, რომლებიც ბლომად იყვნენ ქალაქში. ისინი უზრუნველყოფდნენ საქონლის ბრუნვას მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით, დაწყებული ტრანსპორტირებით და მოქრთამვით, თუ იმათი დაშინებით, ვინც მათ ხელს უშლიდა. ქალაქში საბჭოთა ხელისუფლება, პრაქტიკულად, არ იყო. კანონიერ ქურდებთან კავშირში მყოფი ქალაქის გადამამუშევრელი კომბინატის დირექტორი პირადად წყვეტდა, რა უნდა აშენებულიყო, რომელი გზა უნდა გარემონტებულიყო, ვინ დაეჭირათ, ვინ გამოეშვათ.

პატიოსანი სამართალდამცავები „თეთრი ყვავები“ იყვნენ. ჩემს დიდ ბაბუასთან, რომელიც თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის კათედრას ხელმძღვანელობდა, სწავლობდა მილიციის ოფიცერი, რომელიც აცხადებდა, რომ ყველა მისი კოლეგა დაკავშირებული იყო კანონიერ ქურდებთან. ერთხელ მას სახლი გადაუნწევს და ეს ქურდებმა კი არა, მილიციელებმა გააკეთეს. 1975 წელს ის მოკლეს. ერთ-ერთი პოლიციის უფროსს, რაულ ალასანიას, 1974 წელს, ბორჯომში სახლი აუფეთქეს. ეს იყო მაფიის გაკეთებული, რომელთანაც ვერ მორიგდა.

საბჭოთა პერიოდში, საგზაო პოლიციის თანამშრომლები ძალიან კარგად ცხოვრობდნენ. ერთი შორეული ნათესავი მყავდა ტრასის უფროსი. ეს იყო საქართველოს აღმოსავლეთის რაიონში მდებარე ტრასა, რომელიც რუსეთისკენ

მიდიოდა. ადგილობრივი საგზაო ინსპექციის უბრალო ხელმძღვანელს ჰქონდა: სამსართულიანი სახლი ორი სასარდაფე სართულით, უზარმაზარი ავტოპარკი კამაზების ჩათვლით, თვალუწვდენელი სავარგულები. მას მთელი საქართველო იცნობდა, ისევე, როგორც საგზაო ინსპექციის სხვა უფროსებს, ვინაიდან ისინი იყვნენ საქართველოში ყველაზე მდიდარი ადამიანები. და როდესაც ცეკას მდივანს სტუმრები ჰყავდა, ურეკავდა ტრასის უფროსს და ისიც რამდენიმე ასეულ კაცზე შლიდა სუფრას და ყველას საჩუქრებს ურიგებდა. ეს ღიად ხდებოდა.

სანამ საქართველოს ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი გახდებოდა, შევარდნაძე შვიდი წელი იყო შინაგან საქმეთა მინისტრი. მისი დანიშნულების შემდეგ, მილიცია საბოლოოდ გათავსდებოდა. გასაკვირი არცაა, რომ საქართველოში მას ვერ იტანდნენ. ერთ-ერთი რამ, რაც მილიციას ოდესმე კარგი გაუკეთებია, ისაა, რომ 1989 წლის 9 აპრილს, თბილისში დემონსტრანტებს იცავდა. ეს იყო პირველი და უკანასკნელი, როდესაც მილიციის მიმართ ადამიანებმა რალაც თბილი გრძნობები გამოხატეს. საქართველოს მილიცია ემსახურებოდა არა საბჭოთა კავშირს, არამედ საკუთარ თავს. იგი დემონსტრანტების გვერდით იმიტომ აღმოჩნდა, რომ თავადაც არ უყვარდა უფროსები მოსკოვიდან.

როდესაც ცხინვალში კონფლიქტი დაიწყო, ქალაქში ღიპიანი მილიციელები შევიდნენ და ფანჯრებს დაუწყეს სროლა, მაგრამ ისინი ეგრევე გამოაბუნძულეს იქიდან სეპარატისტულმა დაჯგუფებებმა, საბჭოთა არმიის მხარდაჭერით. ამიტომაც, „მხედრიონმა“, რომელიც 80-იანი წლების ბოლოსა და 90-ანების დასაწყისში, კანონიერმა ქურდმა - ჯაბა იოსელიანმა ჩამოაყალიბა, იოლად შეავეინროვა მილიცია. საძულველი მილიციონერების ფონზე, პატრიოტულად განწყობილი ახალგაზრდა ბიჭები, რომლებიც კარგად ისროდნენ და გარკვეულწილად ორგანიზებულნიც იყვნენ, მომგებიანად გამოიყურებოდნენ.

თავდაპირველად, ხალხის ნაწილს მათი რალაც იმედი ჰქონდა, მაგრამ ჩემთვის გასაგები იყო, რომ აქედან არაფერი კარგი არ გამოვიდოდა, მიუხედავად აფხაზეთში ბევრი მათგანის გმირული ბრძოლისა. „მხედრიონმა“ ყაჩაღობა დაიწყო. ზოგიერთ ქალაქში, მაგალითად, ზუგდიდში, „მხედრიონმა“ სახლების ნახევარი გაქურდა, ზოგიერთი - რამდენჯერმე. ისინი შევიდნენ ჩემს სახლში, თბილისის ცენტრში,

გალახეს ბაბუაჩემი, წაიღეს ყველაფერი, რაც იყო. როდესაც მეზობლებმა მილიცია გამოიძახეს, მათ მოსვლაზე კატეგორიული უარი განაცხადეს.

ადამიანები სასონარკვეთილებაში ჩავარდნენ. დიდხანს ასე გაგრძელება შეუძლებელი იყო. შევარდნაძემ შინაგან საქმეთა მინისტრად შოთა კვირაია დანიშნა, უშიშროების ყოფილი თანამშრომელი, და მანაც წესრიგის დამყარება ყველაზე ბრუტალური მეთოდებით დაიწყო. მან, ტელეკამერების წინ, საკუთარი ხელით დახვრიტა რამდენიმე მოროდერი „მხედრიონიდან“. ეს თითქმის შევარდნაძის თვალწინ მოხდა: ისინი რომელიღაც სახლს ქურდავდნენ, კვირაიამ დაიჭირა, დაანვინა და მიბჯენით დახვრიტა.

როდესაც 1995 წელს საქართველოში დავბრუნდი, აღმოვაჩინე, რომ ვილაც კრიმინალებმა, რომლებიც არ ეკუთვნოდნენ სამხედრო ფორმირებებს, ხელში ჩაიგდეს დედაჩემის საცხოვრებელი კორპუსის სარდაფები, ხალხს ჩამოართვეს ნივთები, გარეთ გამოუყარეს და იქ აშენებდნენ მაღაზიებს, ითვისებდნენ რა სახლების სარდაფებს, იქ ხსნიდნენ მაღაზიებს, საწყობებსა და საუნებს. ისინი არავის არაფერს ეკითხებოდნენ: მივიდნენ იარაღით და დაეპატრონენ. პროტესტის გამოთქმა ყველას ეშინოდა, მე კი პოლიციაში საჩივრელად წავედი. მილიციის განყოფილებაში დიდხანს კარს არ მიღებდნენ, სათვალთვლოდან მიყურებდნენ, შემდეგ კი მილიციის უფროსმა მიმიღო თბილად, მან მიცნო, რადგან უკვე პარლამენტის იურიდიული კომიტეტის ხელმძღვანელი ვიყავი. პირობა მომცა, რომ ყველაფერს გაარკვევდა. სალამოს დამირეკა და მომახსენა, რომ ეს ემზარ კვიციანის ხალხმა გააკეთა და მასთან შეხვედრაზე მიმინვია, მისსავე რესტორან „ნანადირევში“. კვიციანი დათანხმდა. შედეგად, მათ თითოეული წართმეული ფართისთვის, 1500-1500 დოლარი კომპენსაცია გადაიხადეს.

კვირაიას შემცვლელს შინაგან საქმეთა მინისტრის პოსტზე - კახა თარგამაძეს, პირველად კორუფციის პრობლემებისთვის მიძღვნილ მრგვალ მაგიდასთან შევხვდი. ეს ღონისძიება თბილისში მოაწყო „ამერიკის ხმის“ რედაქციამ, სადაც იმ დროისთვის შეთავსებით ვმუშაობდი. და როდესაც განვაცხადე, რომ დღეს „მხედრიონის“ ნაცვლად რეკეტიტ მილიციაა დაკავებული, თარგამაძემ მიპასუხა, რომ ასეც უნდა იყოს, რომ პატარა მაღაზიებმა და კიოსკებმა მათ უნდა „აჭამონ“: თუ პოლიცია ხარ, რაღაცით ხომ უნდა ირჩინო თავი და ამიტომ შენ თავად უნდა დაუნესო ყველას ლალა და ბეგარა.

მილიცია მოქალაქეებს არ ერიდებოდა. მათ ნარკოტიკებზე „სვამდა“. ისიც ხდებოდა, რომ ადამიანებს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შენობის მეექვსე სართულიდან ყრიდნენ. ამიტომ, მათი ყველას ეშინოდა. სასამართლო არაფერს წყვეტდა - ისინი აკეთებდნენ იმას, რასაც მათ მილიცია ეუბნებოდა.

უკრაინისაგან განსხვავებით, საქართველოში მილიცია უფრო დიდ როლს თამაშობდა, ვიდრე პროკურატურა. ასე იყო ჯერ კიდევ 1970-ანებიდან მოყოლებული. ერთხელ, შევარდნაძემ ეს მოვლენა ასე ამიხსნა: პროკურორებს ჭკვიანი თავი არ სჭირდებათ, რომ არ დაიძაბონ, მილიციას კი, მოქმედების თავისუფლება უნდა ჰქონდეს.

1990 წლის ბოლოს ძველმა გენერალურმა პროკურორმა სამარცხვინოდ დატოვა პოსტი. შევარდნაძემ აღარ იცოდა, ვინ უნდა დაენიშნა მის ადგილზე. მაშინ ჩვენ შევთავაზეთ ჩვენი კანდიდატი - ახალგაზრდა, პროგრესულად მოაზროვნე უნივერსიტეტის ლექტორი.

იმედი გვქონდა, რომ ახალ გენპროკურორს მილიცია თავის ჭკუაზე ველარ ატარებდა. მაგრამ პირველსავე საღამოს შინაგან საქმეთა მინისტრმა, თავის მოადგილესთან ერთად, ის საქეიფოდ წაიყვანა. იქ დაათერეს და მასზე ვიდეოკომპრომატი შექმნეს. შედეგად, ჩვენ ის მომენტალურად დავკარგეთ.

საქართველოში უშიშროების სამსახური ძალიან სუსტი იყო. როდესაც ჩვენი ჯარები აფხაზეთიდან გამოყარეს და შევარდნაძე ხელისუფლების დაკარგვის საშიშროების წინაშე აღმოჩნდა, ელცინმა მოითხოვა, სახელმწიფო უშიშროების მინისტრის თანამდებობაზე იგორ გიორგაძე დაენიშნათ, რომელიც არ მალავდა, რომ მოსკოვის კაცი იყო. 1995 წელს, გიორგაძე შეეცადა დაემხო შევარდნაძე, ამიტომ მას ძალიან არ უყვარდა უშიშროების სამინისტრო.

„მხედრიონი“ განადგურდა 1996-1997 წლებში. როდესაც იუსტიციის მინისტრის თანამდებობიდან გადავდექი და თბილისის ცენტრალურ ოლქში ქალაქის საკრებულოში ვიყრიდი კენჭს, ჩემი კონკურენტი ჯაბა იოსელიანი იყო. მან მესამე ადგილი დაიკავა, მიუხედავად იმისა, რომ არჩევნების დღეს მისმა ხალხმა საარჩევნო უბნებთან სროლა ატეხეს: ისინი შეეცადნენ, ყველა იატაკზე დაეწვინათ და ბიულეტენები წაეღოთ. ჩემი თანაპარტიელი, კოტე კემულარია, რომელმაც უარი თქვა დამორჩილებულიყო, ტყვიამ ყურთან გაკანრა. როდესაც არჩევნები დამთავრდა, იოსელიანს დავუ-

რეკე, რომ მადლობა გადამეხადა კონკურენციისთვის და იმისთვის, რომ ტელევიზიით გამოვიდა და დამარცხება აღიარა. ის კი ასეთ პასუხს მცემს: „შენ ვინ მიგდიხარ? კომკავშირელო! მოგნახავ და მოგკლავ.“ ჩემი პასუხი იყო: „მე ადამიანურად დაგირეკე და შენ რას მპასუხობ?...“

ის რამდენიმე წლის შემდეგ გარდაიცვალა. მეომრები კი... ეს იყო აბსოლუტურად დაღუპული თაობა. მათი ნაწილი თბილისის „ოქროს ახალგაზრდობას“ ეკუთვნოდა, ნაწილი კი - უბრალოდ, კრიმინალებს. მათი უმრავლესობა დაიღუპა. ზოგი ნარკოტიკებით გარდაიცვალა, ზოგმა ქვეყანა დატოვა. არც ერთ მათგანს სამართალდამცავ ორგანოებში არ დაუნყია მუშაობა.

* * *

როდესაც ჩვენ ხელისუფლებაში მოვედით, კრიმინალურ საქართველოს ერთ-ერთი ფაქტობრივი მმართველი კანონიერი ქურდი - ტარიელ ონიანი იყო. ანალოგიური ფიგურა მოსკოვში იყო შაქრო კალაშოვი. როდესაც შაქრო საქართველოში ჩამოდიოდა, აეროპორტში მას შინაგან საქმეთა მინისტრი ხვდებოდა. ეს ადამიანები აკონტროლებდნენ ნარკო-ტრაფიკს, ნავთობპროდუქტებს, სათამაშო ბიზნესს. მარტო სახელი „შაქრო“ შიშის ზარს სცემდა ყველას. იუსტიციის მინისტრი რომ ვიყავი, კალაშოვმა დუდუ დადიანის ხელით ასე 20 ათასი დოლარის ღირებულების საათი გამომიგზავნა. მე, რა თქმა უნდა, უარი ვთქვი აღებაზე. სამაგიეროდ, სინდისს არ შეეფნუნებოვარ, როცა ჩემმა მთავრობამ მას სასახლე ჩამოართვა წყნეთში.

საბჭოთა დროს ქართველი მოზარდების გმირები კოსმონავტები კი არა, კანონიერი ქურდები იყვნენ. ჩვენს ეზოში, ეს კი მრავალსართულიანი სახლის ეზო იყო, ცხოვრობდა კანონიერი ქურდი. რა თქმა უნდა, ამით არ ვამაყობდი, მაგრამ ეს რაღაც განსაკუთრებული იყო ჩემთვის: საკუთარი კანონიერი ქურდი. როდესაც ეზოში გამოდიოდა, ყველა მას უყურებდა - სოლიდური „ბიძა“ იყო. ერთხელაც იჩხუბა და ვიღაც დანით დაჭრა მუცელში. ერთი დღის შემდეგ გამოუშვეს - ჩვენება არავინ მისცა.

მასთან ეზოში მოდიოდნენ კრიმინალები, „ცეხავიკები“, ოჯახური წყვილებიც კი და ის საქმეებს ურჩევდა. ყველაფერი ეს ჩვენ თვალწინ ხდებოდა. მისი გვშურდა კიდევ: ის უკვე ასაკში იყო, მასთან კი, სულ ლამაზი ქალიშვილები მოდი-

ოდნენ. კანონიერ ქურდებს ცოლის მოყვანა ეკრძალებოდათ, მაგრამ საყვარლების ყოლის უფლება ჰქონდათ.

ონიანიცა და შაქროც რუსეთში ცხოვრობდნენ, მაგრამ ფულს საქართველოში შოულობდნენ.

ვარდების რევოლუციიდან მოკლე ხანში უცხოელებთან მქონდა დანიშნული შეხვედრა თბილისში, სასტუმრო „მარი-ოტში“. სასტუმროს ფოიეში, ჩემთან მოვიდა საშუალო ხნის ზორბა მამაკაცი. „იცი, ეს ვინ არის?“ - მკითხა გია ბარამიძემ. ჩემმა დაცვის თანამშრომელმა, რომელმაც ყველაფერი დაინახა, აგვიხსნა — „ტარიელ ონიანი, ცნობილი კანონიერი ქურდი.“ შინაგან საქმეთა მინისტრს დავურეკე და ვუბრძანე, ონიანისთვის გადაეცა, რომ საქართველოდან ნატრეულიყო, წინააღმდეგ შემთხვევაში ხვალვე დავაპატიმრებდით. ონიანი დაუყოვნებლივ გაემგზავრა.

ამ ადამიანებს ძალიან კარგი კავშირები ჰქონდათ მოსკოვში. 2004 წლის აპრილში, საქართველოში დაკრძალვაზე ჩამოვიდა ძალიან ცნობილი კანონიერი ქურდი, მეტსახელად „ჩაი“. მასზე ბევრი სისხლის სამართლის საქმე იყო აღძრული და პოლიციამ დააპატიმრა. მოულოდნელად მირეკავს რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი - ივანოვი და მეუბნება, რომ საქართველოს გავლით მოფრინავს და სურს სტუმრად მეწვიოს. როგორც გაირკვა, ის ჩამოფრინდა ერთადერთი რამის სათხოვნელად - გამეთავისუფლებინა „ჩაი“. ორი კვირით ადრე, „ჩაი“ მილიონ დოლარს გვთავაზობდა, თავისუფლების სანაცვლოდ. ჩვენ ამაზე არ წავედით.

ივანოვი დაჟინებით მთხოვდა და ვინაიდან მაშინ რუსეთთან ძალიან რთული მოლაპარაკებები გვქონდა და მათზე ბევრი რამ იყო დამოკიდებული, „ჩაი“ გავუშვიტ. შემდგომშიც, არაერთხელ შევსწრებივარ რუსეთის ლიდერებისა და კანონიერი ქურდების ახლო ურთიერთობის ფაქტებს, რაც ჩემთვის სრულიად მიუღებელი იყო.

ერთხელ პუტინს პირდაპირ ვკითხე, მას შემდეგ, რაც მათ ონიანი შეიფარეს: „რაში გჭირდებათ ჩვენი კანონიერი ქურდები?“ ვცდილობდი დამერწმუნებინა, რომ ონიანი ის კაცი არ არის, რომლის გამოყენებაც პოლიტიკური მიზნებისთვისაა შესაძლებელი: „ის პოლიტიკოსი კი არაა, მკვლეელია. რატომ გადაადგილდება მოსკოვის ცენტრში უშიშროების სამსახურის დაცვით?“ პუტინმა ღიმილით შემომხედა და მიპასუხა: „რუსეთი - თავისუფალი ქვეყანაა, აქ ყველას შეუძლია ყოფნა და გადაადგილება.“ პუტინის კონტაქტები დანაშაუ-

ლებრივ ავტორიტეტებთან საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია და, ამგვარად, არც ივანიშვილის კონტაქტებია მათთან მოულოდნელი. მე არ მიკვირს, ის რომ პუტინის ტიპის სისტემის შექმნას ლამობს საქართველოში.

ჩვენ მივიღეთ კანონი „კანონიერი ქურდების შესახებ“, რომ მათი ციხეში ჩასმა შეგვძლებოდა. თავად დანაშაულს არ ჩადიოდნენ, მაგრამ ხელმძღვანელობდნენ ორგანიზებულ კრიმინალურ დაჯგუფებებს. დავინწყეთ მათი ქონების კონფისკაცია. მაგალითად, ჩვენ ჩამოვართვით სახლი ქუთაისში კანონიერ ქურდს და იქ პოლიციის განყოფილება განვათავსეთ. ტყეში მდებარე კალაშოვის ოთხსართულიანი, კოლონებიანი სასახლე ჩვენ გადავეცით ფულის გათეთრებასთან მეზრძოლ სააგენტოს. თავიდან იქ ნიჭიერთა მუსიკალური ათნლედის გადაყვანა მინდოდა, მაგრამ პედაგოგებმა შეიტყვეს, ვისი სახლიც იყო, და უარი თქვეს იქ გადასვლაზე.

ჩვენ მიერ მიწოდებული ინფორმაციის საფუძველზე, შაქრო ესპანეთში დააპატიმრეს, სადაც ის, ქართველების დიდ ჯგუფთან ერთად, ბარსელონაში ცხოვრობდა. ისინი, ვითომდა, სამშენებლო ბიზნესით იყვნენ დაკავებულები, სინამდვილეში კი, კრიმინალურ ფულს ათეთრებდნენ. ესპანურ პოლიციას ესმოდა, რომ ისინი მაფიოზები იყვნენ, მაგრამ მათზე მასალები არ გააჩნდათ. ჩვენ ესპანელებს საჭირო ინფორმაცია მივანოდეთ. ისინი უაღრესად მადლობელი დარჩნენ. ესპანელები მას საქართველოში ექსტრადიციისთვის ამზადებდნენ, მაგრამ 2012 წლის არჩევნების შემდეგ, ახალმა გენპროკურორმა, კბილაშვილმა, რომელიც ადრე კალაშოვის ადვოკატი იყო, უარი განაცხადა ექსტრადიციის მოთხოვნაზე. რალაც დროის შემდეგ, შაქრო რუსეთს გადასცეს. იქ კი გაათავისუფლეს.

საინტერესოა, რომ 2007 წელს, კალაშოვმა, არსებითად, საქართველოში გადატრიალების მზადება დაიწყო. ფედერალურმა ბიურომ გამოგვიგზავნა დოკუმენტი, რომელიც იტყობინებოდა კალაშოვის რუსეთის უშიშროების სამსახურთან კავშირის შესახებ და იმასაც, რომ ის მეორე კანონიერ ქურდ - დედ ჰასანთან ერთად ჩავიდა ერევანში თბილისში საპროტესტო აქციების მოსამზადებლად. 2008 წელს, ავსტრიულმა პოლიციამ გამოაქვეყნა მოხსენება იმაზე, რომ ქართულ ოპოზიციას მთავრობის დასამხობად აფინანსებს ქართული ორგანიზებული კრიმინალური დაჯგუფებები. 2012 წელს, ფრანგულმა პოლიციამ შეგვატყობინა, რომ ქარ-

თული ორგანიზებული კრიმინალური ძალები ემზადებიან საპარლამენტო არჩევნებისთვის.

პუტინმა სინამდვილეში გამოიყენა ჩვენი კანონიერი ქურდები პოლიტიკური მიზნებისთვის. მართალია, შემდეგ ის იძულებული გახდა ჩაესვა ონიანი, რომლის ბრძანებითაც მისი რჩეული - კანონიერი ქურდი, იაპონჩიკი მოკლეს. როდესაც იაპონჩიკი ამერიკული ციხიდან გამოუშვეს, პუტინი მას შეხვდა და, როგორც მიყვებოდნენ, მასთან დიდი ხანი საუბრობდა. შემდგომშიც მუდამ მფარველობდა. მაგრამ, როდესაც პუტინი პრემიერ-მინისტრი იყო, იაპონჩიკი მოკლეს, ხოლო სნაიპერის კვალმა ონიანთან მიიყვანა.

მას შემდეგ, რაც კანონიერი ქურდები საქართველოდან გააძევეს, მათი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე ნულამდე დავიდა. ისინი, ამის გამო, ძალიან გაბრაზებულები იყვნენ. მათთვის ეს პრინციპული საკითხი იყო. ახლა ისინი ქვეყანაში დაბრუნდნენ.

* * *

როდესაც ხელისუფლებაში მოვედით, რა თქმა უნდა, მესმოდა, რომ სამართალდამცავი სისტემა საქართველოში ჩალა და საჭირო იყო მისი მთლიანი შეცვლა. იმაში, რომ ეს ყოველგვარი დაყოვნების გარეშე უნდა გაკეთებულიყო, ერთმა შემზარავმა შემთხვევამ დამარწმუნა.

2004 წლის მარტში, ქუთაისში სროლა ატყდა პოლიციასა და ნარკოსაქმოსნებს შორის. სამი პოლიციელი მოკლეს. პანაშვიდზე ჩავედი. შევარდნაძე ასე არ მოიქცეოდა, მაგრამ მიმაჩნდა, რომ ახალი ხელისუფლება ადამიანების გვერდით უნდა მდგარიყო, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ასეთი უბედურება ხდება. ჩავედი ქუთაისში - მაშინ მეგაპოპულარული ვიყავი. და როდესაც ჩემი კორტეჟი ქალაქში გადაადგილდებოდა, ადამიანები ცალყბად მესალმებოდნენ, ან სულაც ზურგს მაქცევდნენ. მივხვდი, რომ ისინი იმ კრიმინალური ელემენტების მხარეს იყვნენ, რომლებმაც პოლიციელები დახოცეს. მოქალაქეთა ასეთი დამოკიდებულება სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ ნამდვილი კატასტროფაა. გავაცნობიერე, რომ ჩვენ არ გვყავს კანონიერების დამცველები, არამედ გვყავს ადამიანები უნიფორმაში, რომელთაც იმდენად ვერ იტანენ, რომ მათ მხარეს, მოქალაქეები არ დადგებიან მაშინაც კი, კრიმინალებმა სასიკვდილოდაც რომ გაიმეტონ.

მსგავს სიტუაციას წავეწყდი ოდესაში, 2015 წლის ზაფხულში. საოლქო ადმინისტრაციის უფროსის რეზიდენციიდან 200 მეტრში მოკლეს მილიციელი (პოლიციელები მაშინ ჯერ კიდევ არ იყვნენ). მის დაკრძალვაზე ვიყავი. ჩვენ უზარმაზარი ჯილდო დავანესეთ მონმის ჩვენებისთვის. არავინ არაფერი თქვა. ამის შესახებ ფეისბუქში დავწერე და უამრავი კომენტარი მივიღე, დაახლოებით ასეთი სულისკვეთების: „ძალიც მიაკვდა ძაღლს...“

ის იყო ოცეულის ჩვეულებრივი მეთაური. მთელი ეს საპატრულო-საპოსტო მილიცია თითოეული კიოსკიდან ხარკს კრეფდა. ხალხი მათ ვერ იტანდა.

საქართველოში ჩვენ დროს ტყუილ-უბრალოდ არ ვკარგავდით. უპირველესად, გადავწყვიტეთ, თავიდან მოგვეშორებინა შინაგან საქმეთა სამინისტროს ყველაზე ოდიოზური ქვედანაყოფი - საგზაო ინსპექცია „გაი“. მახსოვს, თათბირს ვატარებდი, რომელზეც განიხილებოდა, როგორ იქნებოდა უკეთესი - საგზაო ინსპექციის თანამშრომლები ნაწილობრივ შეგვეცვალა, თუ მათი სამსახური ერთიანად გაგვეუქმებინა. გვაშინებდნენ. რომ ავარიები გახშირდებოდა. საგზაო ინსპექციის ხელმძღვანელი ჩვენი კაცი იყო, რომელიც რევოლუციის შემდეგ დავნიშნეთ, მაგრამ ისიც კი გვარწმუნებდა, რომ გზებზე საშინელი უწესრიგობა შეიქმნებოდა. ამ თათბირის შემდეგ ვთქვი, რომ არ შეიძლება ძველ სისტემაში ახალი ადამიანების დანიშვნა. ამას არაფერი კარგი არ მოაქვს.

გადავწყვიტეთ, რომ თუკი მთელ საგზაო ინსპექციას გავუშვებთ, არაფერი საშინელება არ მოხდება. და მართლებიც გამოვდექით. ავარიების რაოდენობამ კიდევ იკლო. სხვათა შორის, შემდგომში, როდესაც კრიმინალური პოლიციის უდიდესი ნაწილი სამსახურიდან გავათავისუფლეთ, კრიმინალმაც იკლო. ისინი პრობლემის ნაწილი იყვნენ და არა მისი მომგვარებლები.

გადავწყვიტეთ, რომ საი-ს ნაცვლად, ჩვენს ქუჩებში გამოჩნდება ახალი საპატრულო სამსახური. გამოცხადდა საკონკურსო შერჩევა. საქართველოში დიდი უმუშევრობა იყო, ადამიანებს მოენატრათ სამუშაო, ხოლო ახალ პოლიციაში ხალხის აყვანა მათ შანსს აძლევდა. კონკურსში გასულები გავაგზავნეთ სასწავლებლად სამთვიან კურსებზე, რომელთაც, ძირითადად, ამერიკელი ინსტრუქტორები უძღვებოდნენ (2007 წელს ჩვენ გავხსენით პოლიციის აკადემია, რომელსაც სათავეში ჩაუდგა ხატია დეკანოიძე). მათ ახალი ფორმები და

ახალი მანქანები დავურიგეთ. ყველაფერი ეს ძალიან ლამაზად გამოიყურებოდა.

სასამართლო სისტემის რეფორმაზე მუშაობის პერიოდში საფრანგეთსა და გერმანიაში ვიყავი და იქ ვნახე ოფისები, რომლებშიც მოსამართლეები მუშაობენ. განსაკუთრებით დიდი შთაბეჭდილება ჩემზე მოახდინა დარბაზებმა, მაღალი, მოხატული ჭერებით. მივხვდი, რომ ჩვენი გვჭირდებოდა ლამაზი ოფისები. ძალიან ბევრია დამოკიდებული იმაზე, როგორ გარემოში მუშაობს ადამიანი.

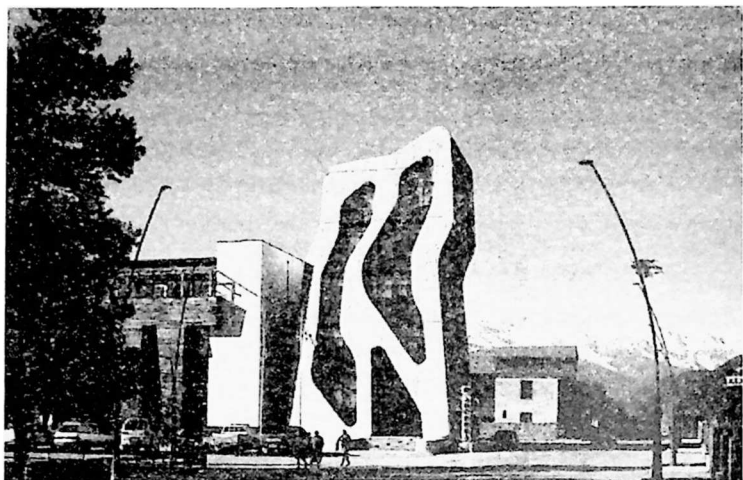
როდესაც ახალი პოლიციის შექმნა დაეიწყეთ, ვანო მერაბიშვილმა შემოგვთავაზა, რომ ახალი შენობები აგვეშენებინა მისთვის. პირველი ასეთი განყოფილება გავხსენით თბილისის საკმაოდ დეპრესიულ გარეუბანში. წარმოიდგინეთ, ჩამოგლეჯილ-ჩამონგრეული ოცსართულიანი სახლები და, უცბად, მათ შორის ჩნდება შუშის ოფისი, რომელშიც პოლიციელები სხედან.

ამ ოფისის გახსნაზე, ერთ უცხოელ ჟურნალისტთან ერთად მივედი. ლამაზი შენობის შიგნით ისხდნენ პოლიციელები - ახალგაზრდები, კეთილგანწყობილები, სუფთა ტანსაცმელში გამოწყობილები. ჟურნალისტმა ჰკითხა, რა მოხდებოდა, თუ სროლას აუტეხდნენ? განყოფილების უფროსმა გვაჩვენა ბეტონისგან აშენებული პატარა ოთახი, რომელშიც იყო იარაღი და საჭიროების შემთხვევაში, თავის შეფარებაც შეიძლებოდა.

ჩვენს რეფორმამდე საქართველოში პოლიცია არავის ანგარიშს არ აბარებდა, არ იძლეოდა ინფორმაციას და, რაც მთავარია, არასდროს იყო დამნაშავე. აქ კი, ადამიანების წინ იყო ეს open space, გახსნილი სივრცე, სადაც შეგიძლია მიხვიდე, ვისაც გინდა დაელაპარაკო, შეხვდე პოლიციის უფროსს. ახალი პოლიციელები ჩვენი ქალაქის ორგანული ნაწილი გახდნენ.

ბუნებრივია, თავიდან ისინი ბევრ შეცდომას უშვებდნენ. მაგალითად, იარაღს არასწორად იყენებდნენ. რატომ ვრეაგირებ ახლა ასე მკაცრად, როდესაც პოლიციელი ადამიანს კლავს? საქართველოშიც იყო შემთხვევები, როდესაც პოლიციელები საკუთარ უფლებამოსილებებს ამეტებდნენ. ჩვენი საზოგადოება მათ ამაში მხარსაც კი უჭერდა, ამბობდნენ: „ძალიანაც კარგი, მაგათ ესე მოუხდებათ“.

სამი-ოთხი წლის შემდეგ კი, როდესაც ყველაფერი რიგზე იყო, ჩვენ ის შემთხვევები გაგვახსენეს. გვადანაშაულებდნენ

პოლიციის შენობა. სვანეთი. მესტია, 2011 წელი

იმაში, რომ თვალს ვხუჭავდით ასეთ დანაშაულებებზე. ერთი ასეთი დაღუპულისაგან, გვარად გირგვლიანი (ის, მართლაც უდანაშაულო მსხვერპლი იყო), წამებულის ხატი შექმნეს. მაგრამ ოლიგარქიულმა პრესამ დააეინყა ხალხს, რომ ბევრი „მსხვერპლი“ წამდვილად არ იყო ანგელოზი. მათ შორის იყვნენ არაერთხელ ნასამართლევი პირები, მკვლელები.

რეციდივისტ ვაზაგაშვილის სახელს მკვლელობები და ყაჩაღობები უკავშირდებოდა. სატელეფონო მოსმენის შედეგად, პოლიციამ შეიტყო, რომ იგი თანამზრახველთან - შავი სამყაროს ავტორიტეტ ვინმე ქობულოვთან - ერთად „საქმეზე“ აპირებდა წასვლას. თბილისის ცენტრში ისინი სპეცნაზმა ალყაში მოაქცია. ატყდა ორმხრივი სროლა. სპეცნაზელები ამტკიცებდნენ, რომ მათ საპასუხო ცეცხლი გახსნეს, დღევანდელი ხელისუფლება კი ამტკიცებს, რომ პოლიციამ პირველმა დაიწყო სროლა და კრიმინალებს დანებების საშუალება არ მისცა. ისინი ორივენი მოკლეს. სხვა ბევრ ქვეყანაშიც, მათ დახოცავდნენ, მაგალითად, აშშ-ში. კამათი იმის გარშემო, ასეთ სიტუაციებში თუ ვინ არის დამნაშავე, დღემდე გრძელდება. ხელისუფლების შეცვლისთანავე, თბილისის ცენტრში მათ ძეგლი დაუდგეს.

იყო შემთხვევა, როდესაც პოლიციამ გააჩერა შეიარაღებული ბიჭების ჯგუფი. პოლიციამ არც თუ ისე პროფესიულად იმუშავა: პოლიციელმა ხელი, რომელშიც დატენილი

პისტოლეტი ეჭირა, ერთ-ერთ ახალგაზრდას მხარში ჩაარტყა, შემდეგად გავარდა ბრმა ტყვია, რომელმაც მეორე ახალგაზრდა იმსხვერპლა. სამართალდამცავები შემდეგაც არაპროფესიულად მოიქცნენ, ვინაიდან ყველაფერი ცუდად გააფორმეს, შეეცადნენ ახლადშექმნილი პოლიციის ღირსება რომ არ შელახულიყო, საქმე „შეელამაზებინათ“. პოლიციელები ჯერ ძალიან გამოუცდელები იყვნენ. რამდენიმე წლის შემდეგ ბუტა რობაქიძის სახელი ისევ ამოტივტივდა - ასე ერქვა იმ ახალგაზრდა ბიჭს, რომელიც იქ დაიღუპა. ისიც წამებული ხატად იქცა, მის სახელს იყენებენ პოლიციის მხრიდან უკანონო აგრესიის მხილებისთვის. ამ საქმესთან მიმართებაში ოპოზიციამ ეფექტურად გამოიყენა ძველი ჩეკისტური მეთოდი, როდესაც კერძო შემთხვევებს სისტემურ დანაშაულად ასაღებდნენ.

როდესაც რაღაც მსგავსს ოდესაში ან სულაც მთელ უკრაინაში ვხედავდი, ძალიან მწვავე რეაქცია მქონდა. რაღაც დროის შემდეგ, ყველაფერი ეს გამოყენებული იქნება და ახალი პოლიციის წინააღმდეგ ამუშავდება. ასეთ შემთხვევებზე არ შეიძლება თვალის დახუჭვა, გამოძიებამ ყველაფერი გულდასმით უნდა შეამოწმოს, ბოლომდე გაარკვიოს. წლების შემდეგ, შეუძლებელი იქნება რაიმეს დამტკიცება.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხელმძღვანელობა მთლიანად შეეცვალეთ. რა თქმა უნდა, გარკვეულ კომპრომისებსაც თავი ვერ ავარიდეთ, ძველ კადრებშიც ხომ არიან გამოცდილი პროფესიონალები. თუკი ისინი ძალიან ოდიოზურები არ იყვნენ, მათ ვტოვებდით. ახალი ხელფასებისა და ახალი მიდგომების პირობებში ძველი პოლიციის ამ ნაწილმა თავი ძალიან კარგად წარმოაჩინა. შინაგან საქმეთა სამინისტროს შემადგენლობის დაახლოებით მეთუდღი „ძველი კადრებიდან“ იყო. მაგალითად, გია ლორთქიფანიძე - კონტრტერორისტული დეპარტამენტის სუპერპროფესიონალი ხელმძღვანელი. საქართველოში არავის შეეძლო დაედრახა ის იმის გამო, რომ ჩვენი ხელისუფლების დროს რაიმე საერთო ჰქონდა კორუფციასთან. როდესაც მეუბნებოდნენ, რომ ყველა ძველი ოპერი კინწისკვრითაა გასაგდები, მე ამას არ ვეთანხმებოდი. და მართალიც გამოვდექი.

კანტორა, რომელიც ჩვენ სუკი-დან დაგვრჩა, დავხურეთ, ვინაიდან გვესმოდა, რომ ეს ხალხი არაფრის გამკეთებელი არ იყო. მათი საქმიანობა მხოლოდ ინფორმაციის შეგროვება იყო. როდესაც პროფესიონალები მოვიყვანე და ისინი ძველ

კადრებს გაესაუბრნენ, ნათელი გახდა, რომ „ინფორმაცია“ თითოიდან იყო გამოწვეული, სრულად ამოღებული იყო ინტერნეტიდან. მთელი ანალიტიკა „თეთრი ძაფით“ იყო შეკერილი. თუ საბჭოთა დროს მილიცია რეალურ დამნაშავეებს ეძებდა, სუკი ყველაფერს იგონებდა. მე სასაზღვრო ჯარებში ვმსახურობდი, მათ კი მეთოდები ისეთივე აქვთ, როგორიც სუკ-ში. ჩვენ ყველას წაგვიკითხავს წიგნები საზღვრის დამრღვევებზე. სინამდვილეში საქმე ასე იყო: ვილაც ბომჟს დაეკავებდით, ვეცყოდით, რომ თუ საკნიდან თავის დაღწევა უნდოდა, უნდა დაენერა, რომ საზღვარს უკანონოდ კვეთდა. ის ნერდა, მას აღრიცხვაზე აყენებდნენ და უშვებდნენ. ასე იჭერდნენ საბჭოთა მესაზღვრეები საზღვრის დამრღვევებს.

თითქმის ყველა, ვინც საბჭოთა სუკ-ში მუშაობდა, ჩვენ სამსახურიდან გავათავისუფლეთ. საქართველოს ახალ კონტრაზვერვაში მოვიდნენ ახალგაზრდა ბიჭები, რომლებიც კარგად ერკვეოდნენ თანამედროვე მონყობილობებში, სპეცმოსმენებში, მთავარი კი ის იყო, რომ გონიერები იყვნენ. რა თქმა უნდა, ისინიც უშვებდნენ შეცდომებს, ხანდახან უფლებამოსილებებსაც აჭარბებდნენ. მაგრამ ისინი პატრიოტები იყვნენ და როდესაც საქართველოს ბევრი სერიოზული საფრთხე ემუქრებოდა, მათ კარგად უმკლავდებოდნენ.

2010 წლის შემოდგომაზე, რუსეთმა ჩვენ წინააღმდეგ ნამდვილი ტერორისტული კამპანია მოაწყო: აფხაზეთიდან შემოგზავნილი სადაზვერვო სამსახურის აგენტები აფეთქებდნენ ხიდებს, რკინიგზის სადგურებს, პარტიების ოფისებს. ჩვენმა სპეცსამსახურებმა ამ საფრთხის სრული ლოკალიზება მოახდინეს. ეს არც ისე ადვილი იყო, ვინაიდან რუსები ამაზე უამრავ ფულს ხარჯავდნენ.

ჩვენმა სპეცსამსახურებმა ჩაატარეს ბევრი საინტერესო ოპერაცია. მათ, მაგალითად, დააკავეს რუსი პოლკოვნიკი, რომელმაც ორგანიზება გაუკეთა საპოლიციო უზნის აფეთქებას. მათი კარგი მუშაობის დასტურია ოპერაცია - „ენვერი“, 2010 წელს, როდესაც რუსეთის სადაზვერვო სამსახურის მთელი აგენტურული ქსელი აღმოვაჩინეთ. რუსეთის დაზვერვას ძალიან გაუჭირდა საქართველოს შიგნით მუშაობა.

მოსკოვის პროვოკატორები და აგენტები შემდგომში სხვადასხვა პარტიას შეერწყნენ. პოლიტიკის მეშვეობით მუშაობა ყოველთვის უფრო ადვილია, მით უმეტეს, რომ მათ ჰქონდათ საერთო ამოცანები უფროსი თაობის ადამიანებთან, რომლებიც ჩვენი რეფორმების წინააღმდეგ გამოდიოდნენ. პოლიტი-

ას შეზღუდვები ჰქონდა დანესებული პოლიტიკური პარტიების წინააღმდეგ მუშაობაში. თავის დროზე, ჩვენ გავასაჯაროვეთ ბურჯანაძის შეილთან საუბრის ჩანაწერი, სადაც მსჯელობდნენ იმაზე, როგორ შემოეყვანათ საქართველოში სპეცნაზი და მოეწყოთ გადატრიალება. ძნელია, ასეთი გეგმებისთვის პოლიტიკური კვალიფიკაციის მინიჭება.

ხელისუფლებაში „ოცნების“ მოსვლის შემდეგ ბევრი პროფესიონალი ციხეში ჩასვეს, კონტრდაზვერვა დაანგრის, რუსეთის ნამდვილი აგენტები გაათავისუფლეს, როგორც პოლიტპატიმრები. ბევრი მათგანი მომენტალურად მოსკოვში გაემგზავრა.

უნდოდათ კოჭოიას - 2010 წლის შემოდგომაზე ტერაქტების სერიის მთავარი ორგანიზატორის - გამოშვებაც. ის პირველი იყო იმ ადამიანთა სიაში, რომელთა გათავისუფლებასაც „ოცნება“ აპირებდა. როდესაც ეს სია წავიკითხე, თვალებს არ დაეუჯერე: ტერორისტი შეყვანილი იყო პოლიტპატიმართა სიაში და ის უნდა გაეთავისუფლებინათ. პარლამენტში, ხმის მიცემამდე, ის სიიდან ამოაგდეს - ჩაერივნენ ამერიკელები, ვინაიდან ერთ-ერთი ბომბი მან ამერიკის საელჩოს ტერიტორიაზე ააფეთქა. სწორედ მაშინ გამოუშვა ახალმა ხელისუფლებამ ჩვენ მიერ დაპატიმრებული, ლაფანყურში პროვოკაციის მოწყობისა და ჩვენი ორი ოფიცრის დაღუპისათვის პასუხისმგებელი ახმეტ ჩატაევი. 2016 წელს მან ტერაქტი მოაწყო სტამბულის აეროპორტში. მოგვიანებით ის თბილისში აღმოაჩინეს ამერიკელებმა და აიძულეს ქართული სპეცსამსახურები, რომელთა მფარველობის ქვეშაც ის საქართველოში იმალებოდა, მისი აყვანა, რომლის დროსაც მოხდა მისი ლიკვიდაცია.

საპროკურორო კადრებიც მთლიანად განვაახლეთ. პროკურატურის ახალმა ხელმძღვანელობამ მუშაობა ორი სწორი სიახლის დანერგვით დაიწყო.

პირველ რიგში მათ გააფორმეს საპროცესო შეთანხმებები წვრილ-წვრილ ბაცაცებთან და მათ თავისუფლება შესთავაზეს იმის სანაცვლოდ, რომ ისინი გამოძიებას გაიყვანდნენ მთავარ კორუფციონერებზე. საუბარი, ფაქტობრივად, ამნისტიას ეხებოდა. სხვათა შორის, არ იქნებოდა ურიგო უკრაინაშიც იგივე გაეკეთებინათ. თუკი „ჯიბის ქურდები“ შეძლებენ პასუხისმგებლობის თავიდან აცილებას, ისინი იმ წუთსავე „ჩაუშვებდნენ“ კორუფციის სათავეში მდგომებს.

მეორე ის იყო, რომ ახალმა პროკურატურამ დაიწყო სახელმწიფოსთვის ფულის დაბრუნება, რომელიც ძველმა კო-

რუფციონერებმა ჩაიჯიბეს. პირველ რიგში, ეს ეხებოდა ძველი ხელისუფლების წარმომადგენლებს, რომელთა შესახებ ყველამ იცოდა, რომ ისინი ძალიან მდიდრები იყვნენ. მათთან საუბარი ხანმოკლე იყო: დააბრუნე ფული და, სადაც გინდა, იქ წადი. ევროსაბჭო პროტესტს გამოთქვამდა ამგვარი პრაქტიკის წინააღმდეგ, მაგრამ ეს ძალიან დაეხმარა სახელმწიფოს. მაგალითად, შევარდნაძის დროს ჩვენ გვყავდა რკინიგზის მეგაკორუმპირებული ხელმძღვანელი - ჩხაიძე. ის მეფესავით ცხოვრობდა. რევოლუციის შემდეგ აჭარაში გაიქცა, ვითომდა, ბათუმის საავადმყოფოში გამოკვლელების ჩასატარებლად. ეს ჯერ კიდევ მანამდე იყო, სანამ დასრულდებოდა აჭარის ცალკე სამთავროდ ყოფნა. მაშინ მინისტრმა ბარამიძემ ვერტმფრენში სპეცნაზი ჩასვა და მის ჩამოსაყვანად გადაფრინდა. ვერტმფრენი საავადმყოფოს ეზოში დაჯდა, ყველას თვალწინ, კორუფციონერი პალატიდან გამოიყვანეს, ვერტმფრენში რამდენიმე სპეცრაზმელი ჩასვეს და გამოფრინდნენ. გზად მათ ავტომატის ჯერი დაუშინეს, მაგრამ ყველაფერი სასიკეთოდ დამთავრდა. ჩხაიძე ჩამოიყვანეს და ჩასვეს. მან ეგრევე მორიგებაზე დაიწყო ლაპარაკი და იმდენი ფული შემოგვთავაზა, რომ ამ თანხით შევძელით დაგვეკეთა უკრაინისთვის რკინიგზის რამდენიმე შემადგენლობა. უკრაინაში მე თავად ჩავიბარე ეს სამგზავრო ვაგონები. მთელმა საქართველომ იცის ამბავი იმაზე, თუ როგორ მოიტანა ჩხაიძემ ნაღდი ფული სატვირთო მანქანით.

საქართველოში ძალიან ცუდი გზები იყო, ვინაიდან იქაც ისეთივე მაფია იყო, როგორიც უკრაინაშია. თბილისის შემოსასვლელში იყო ერთი ადგილი, რომელსაც „სიდდერის ენა“ ერქვა. იქ უამრავი ავარია ხდებოდა. შევარდნაძის დროინდელი საგზაო დეპარტამენტის ხელმძღვანელი ბორის სარალიძეც დააპატიმრეს, მან კი იმდენი ფული მოგვცა, რომ აეროპორტამდე მიმავალი გზა გავარემონტეთ. მანამდე, აეროპორტამდე უზარმაზარ ორმოებზე გვიხდებოდა გავლა.

ენერგეტიკის ოდითუბურმა ექს-მინისტრმა, მირცხულავამ, უარი თქვა შეთანხმებაზე. იმ დროს ძალიან ბევრი ფული კეთდებოდა ელექტროენერგიის ტრანზიტზე რუსეთიდან თურქეთში. საქართველო უფულოდ იჯდა, ხოლო რუსეთის ენერგეტიკისა და ელექტრიფიკაციის სააქციო საზოგადოება აწარმოებდა ენერგიას, რომლის აღრიცხვა არსად არ ხდე-

ბოდა. რუსეთიდან მომდინარე ნაკადები თურქეთში აფხაზე-
თის გავლით აღწევდა. ისეთივე სიტუაციაა, როგორიც დღეს
დონბასში: შეიძლება ბევრი ფული იშოვო და ვერაფერს ვერა-
ფერს გიპოვის. ჩუბაისიც, ეტყობა, ჩვენს მირცხულავასთან
ერთად, კარგ ფულს აკეთებდა. როდესაც ჩვენ ის დავაპატიმ-
რეთ, ჩუბაისი ჩამოფრინდა. უმალ ანგარიში წარვუდგინეთ -
20 მილიონი დოლარი. პირველ შეხვედრაზე ჩუბაისმა მითხ-
რა, რომ ყველაფერს გაარკვევდა, შემდეგ კი, გადმოგვცა,
რომ მირცხულავა მზადაა გადაიხადოს რვა მილიონი დოლა-
რი. ვუპასუხე, რომ ეს სერიოზული არ არის და რომ ვაჭრო-
ბა აქ უადგილოა. „გადაიხადოს რვა მილიონი, თქვენ კი, გან-
სხვავება დაამატეთ“ - ვუთხარი ჩუბაისს. მან ჩათვალა, რომ
ძალიან თავხედი ვიყავი და წავიდა. შემდეგ, ის ყველას უყე-
ბოდა იმაზე, რომ ჩემთან მოლაპარაკება შეუძლებელი იყო.
ამასთან, ის რატომღაც ჩემ რუსოფობიაშია დარწმუნებული.
ჩემს ოდესეღ მობადგილეს, მარიამ გაიდარს მან პირდაპირ
უთხრა, რომ არ ურჩევდა ჩემთან მუშაობას, იმიტომ რომ მე
„პათოლოგიური რუსთმოძულე“ ვარ, მე კი დავრწმუნდი,
რომ ეს, ლიბერალური იმპერიის კონცეფციის ავტორი, სუ-
ლაც არ იყო იმის წინააღმდეგი, რომ ფული სახელმწიფო კონ-
ტრაქტებისა და სხვადასხვა ჩრდილოვანი სქემების ხარჯზე
ემოვა, უფრო გასაგებად რომ ვთქვა, უბრალოდ მოეპარა.
მირცხულავა ციხეში დარჩა. ცოტა მოგვიანებით, ის პატრი-
არქის დაჟინებული თხოვნით გავათავისუფლეთ.

მოგვიანებით ჩვენ ამოვავესეთ ხვრელები ქართულ კანონ-
მდებლობაში და „შავი“ ელექტროენერგია თეთრ ექსპორტად
და ტრანზიტად იქცა. საქმე ის კი არაა, გვჭირდება ეს ტრან-
ზიტი თუ არა, არამედ მთავარი ისაა, რომ არასრულყოფილი
კანონმდებლობის გამო, ამ სფეროში ფულის გამომუშავება
შეუძლებელი იყო, მხოლოდ უნდა მოგეპარა. როგორც კი
ყველაფრის გათვალისწინება დავიწყეთ, ადამიანებმა დაიწყეს
სერიოზული ფულის ჩადება ელექტროენერგეტიკაში. საქარ-
თველო ერთ წელიწადზე ნაკლებ დროში გავანათეთ. მანამ-
დე კი მარაოსებური გათიშვები ხდებოდა, ელექტროენერგია
დღე-ღამეში სამი-ოთხი საათით მიეწოდებოდა მოსახლეო-
ბას.

ძველი საპროკურორო კადრების ნაწილი ჩვენ შევინარჩუ-
ნეთ და ეს შეცდომა იყო. საჭირო იყო ყველას შეცვლა. 2012
წლის შემდეგ ახალმა ხელისუფლებამ ისინი ჩვენ წინააღმ-
დეგ გამოიყენა.

პირველ რიგში, უკრაინაში უნდა შეივსოს ბიუჯეტი. არ არის ფული, არ არის ხელფასები. საშინელი უკრაინული ოფისები საქათმეებს მაგონებს. ისინი ძალიან წააგავს იმათ, რომელშიც ქართველი მოსამართლეები ისხდნენ. როდესაც ძველ შენობას არემონტებენ, იქ, გარკვეული დროის შემდეგ, ძველი სული ბრუნდება. საჭიროა, სასწრაფოდ ახალი შენობების აგება. ადამიანებს მუშაობისთვის ნორმალური პირობები უნდა შევუქმნათ. ეს არა მხოლოდ ხელფასებს გულისხმობს, არამედ საცხოვრებელ ბინებსაც, კვებას ღამაზე სასადილოებში. ასეთი პირობები უნდა შევუქმნათ ყველა პოლიციელს და არა მხოლოდ პატრულს. ახლა ხანს პატრულს ვხვდებოდით და შევიტყვეთ, რომ მათ არ ჰყოფნიოთ ფორმები და კიდევ ბევრი რამ. კარგი მუშაობისთვის კი სტიმულია საჭირო. მათგან გმირები უნდა შევქმნათ!

კიევში ყველა პოლიტიკური ინტრიგებითაა დაკავებული. მათ არ ადარდებთ პოლიციელები და მათი პრობლემები.

უკრაინას იმაზე ნაკლები პოლიციელი სჭირდება, ვიდრე დღეს ჰყავს, მაგრამ პოლიციაში მუშაობა კარგად უნდა ნაზღაურდებოდეს. ეს უმთავრესია. ფული შტატების შემცირების ხარჯზე უნდა ვიშოვოთ. მაგრამ ახლა ისეთი დებილური ბიუროკრატიული სისტემა გვაქვს, რომ თუ შენ თანამშრომელთა ნაწილს ამცირებ, დაზოგილ ფულს გართმევენ.

აუცილებელია, ყველგან სათვალთვალო კამერების დაყენება. ეს შეცვლის სიტუაციას კანონდარღვევების კუთხით. კამერების ნაქალობით, რომელსაც ჩვენ ყოველ შესახვევში ვაყენებდით, საქართველოში საგრძნობლად შემცირდა დანაშაული. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ საქართველოში პრაქტიკულად აღარ დარჩა გაუნათებელი ქუჩები. უკრაინაში საქალაქო ხელისუფლება თავად ამას არ გააკეთებს ცენტრალური ხელისუფლების მკაცრი ნების გარეშე.

საქართველოში ჩვენ შევქმენით საპოლიციო ზარების მსოფლიოში საუკეთესო სისტემა. უკრაინაში ის ერთ-ერთი ყველაზე ცუდია. ან, დავუშვათ, უკრაინაში პატრულს აქვს პლანშეტი, მაგრამ იქ არ არის ატვირთული მანქანების ნომრების შემცველი ცენტრალიზებული ინფორმაცია. და თუ პატრული ოდესაში გააჩერებს მანქანას ნიკოლაევიდან, მასზე მონაცემები არ ექნება. არ ექნება იმიტომ, რომ სახელმწიფო საგზაო ინსპექციის რაიონთაშორის სარეგისტრაციო განყოფილებაში ფულს აკეთებენ. ჩემი თვალით მინახავს,

თუ უუგოროდის მცხოვრებლებს როგორ უნდოდათ ნომრის მიღება ოდესაში, მაგრამ მათ უთხრეს: უკან გაემგზავრეთ, ოდესაში ინფორმაცია თქვენი მანქანის შესახებ არ არის. ეს აბსოლუტურად შეგნებულად კეთდება.

ხატია დეკანოიძის გამოჩენამ აბსოლუტურად არაფერი შეცვალა. მას არავის მოხსნა ან დანიშვნა არ შეუძლია. თითქოს დიასახლისი იყოს. ხატია ძალიან განაწყენებულია, იმიტომ რომ, რეალურად, ძალიან ხშირად მისი მოსაზრების სანინააღმდეგოდ კეთდება ყველაფერი და მას არაფრის შეცვლა არ შეუძლია. თავიდან ეგონა, რომ ზრდასრულმა მამაკაცებმა უკეთ იციან - ის ბევრჯერ შეხვდა პრეზიდენტს, მაგრამ რაღაც დროის შემდეგ მიხვდა, რომ მათ ეს ნაკლებად ადარდებთ. მას გასაქანს არ აძლევენ.

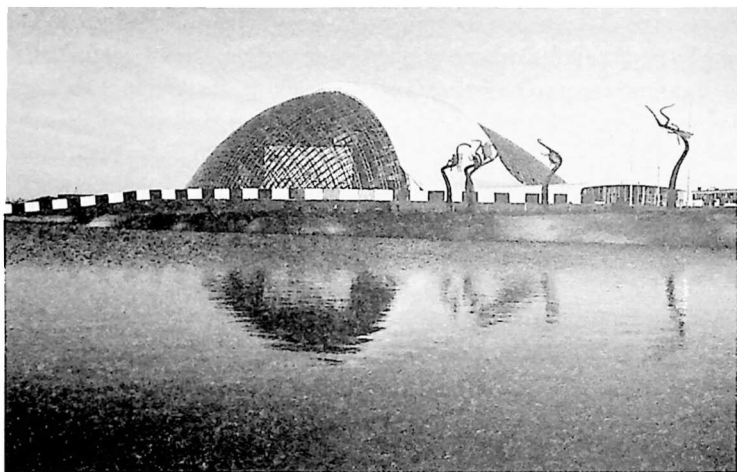
თუ არ წავალთ ქმედით ღონისძიებებზე რეფორმების გასატარებლად, ახალი უკრაინული პოლიცია მთლიანად გაკოტრებული აღმოჩნდება და შემდეგ მისი აღდგენა ძალიან ძნელი იქნება. და თუ პოლიცია გაკოტრდება, მაშინ გაკოტრდება უკრაინის მთელი დღევანდელი მთავრობა. დანაშაული მკვეთრად გაიზარდა და ამასაც, რა თქმა უნდა, გააჩნია თავისი სოციალური საფუძველი - ადამიანების ფრონტიდან დაბრუნება. მაგრამ, არსებობს სუბიექტური მიზეზიც: პოლიცია ვერ უმკლავდება ამ ტალღას, ვინაიდან პოლიციელების უმრავლესობა მოტივირებული არ არის. ბევრი მათგანი საფუძვლიანად გაათავისუფლეს. კიევში სხედან ადამიანები, რომლებმაც არაფერი იციან რეალური ადგილობრივი პრობლემების შესახებ. ადრე რაღაც კონტროლი მაინც იყო, ახლა კი, ყველაფერი თავის ნებაზეა მიშვებული.

ქაღაჩები და ხაფხი

ამქვეყნად ყველაზე მეტად შენება მიყვარს.

საქართველო საკმაოდ პატრიარქალური ქვეყანაა. მისი ტრადიციულობა რაღაცით ხელს უშლის ევროპისკენ სვლას. მაგრამ ეს მალე შეიცვლება. ახალგაზრდობა ცხოვრობს მომავლით და არა წარსულით. ოდესაში, როგორც ვნახე, საკმაოდ საბჭოური ახალგაზრდობაა, საქართველოში კი - არა.

უდავოა, რომ არსებობს ტრადიციები, რომლებიც ტურისტებს იზიდავს. ადამიანები მიხვდნენ, რომ ტრადიციებით შე-

პარლამენტის ახალი შენობა. ქუთაისი, 2012 წელი

იძლება ფულის შოვნა. ჩვენ აღვადგინეთ დაახლოებით 500 ეკლესია და, პრაქტიკულად, ყველა სინაგოგა და მეჩეთი. მაგალითად, ახალციხეში რესტავრაცია ჩავუტარეთ ძველ თურქულ ციხესიმაგრეს, მასში კი განთავსებულია ქრისტიანული ტაძრები და მეჩეთი. ახლა ისინი ულამაზესად გამოიყურებიან, ქალაქი დიდ ტურისტულ ცენტრად იქცა. მსგავსი ისტორია აქვს მეთექვსმეტე საუკუნის ციხესიმაგრეს გრემში. მისი აღდგენის შემდეგ ჩვენ ავაშენეთ რესტორანი,

ღვინის მაღაზია და ყველაფერი ბერებს გადაეცემა, რომ მათ ტურისტები მოიზიდონ. იგივე გავაკეთეთ ალავერდში და ბევრ სხვა ადგილას, სადაც რესტავრირებული ეკლესიები ტურისტული ცენტრების გულად იქცა. სილნალის მეოთხე საუკუნის ეკლესიის ირგვლივ მოვანყვეთ სავაჭრო წერტილები და მთელი ქალაქი ტურისტულ ცენტრად ვაქციეთ.

როდესაც ტურისტული ინდუსტრიის განვითარება დაიწყო, ბევრს არ სჯეროდა, რომ ეს ბიზნესი შეიძლება მომგებიანი ყოფილიყო. ეს ახლა მიდის ახალგაზრდობა სიამოვნებით ტურიზმის ფაქულტეტებზე. მოთხოვნადი გახდნენ ხალხური რენეის სპეციალისტებიც. მაშინ კი, სპეციალისტების მოსამზადებელი ცენტრი არ არსებობდა. ძველი პროფტექნიკუმებისთვის ეს საინტერესო არ იყო, ამიტომ კოლეჯების შექმნა გვინევდა.

უკრაინას კოლოსალური ტურისტული პოტენციალი აქვს, რომელსაც არ ავითარებდნენ. ეს შიდა ტურიზმსაც ეხება. ადამიანები არ იცნობენ თავის ქვეყანას. მხოლოდ ღვოვის გაკეთება შეძლეს მოდურ ქალაქად. ნაწილობრივ ეს სადოვოს დამსახურებაცაა. ძალიან საინტერესო ქალაქია ჩერნოვცები, მაგრამ მას ძალიან სუსტი მერი ჰყავს და ისინი საერთოდ არ იყენებენ საკუთარ პოტენციალს.

მე თავად ვენეოდი ღირსშესანიშნაობების რეკლამირებას. ბევრ რამეს ვიღებდით კამერაზე. ერთხელ, სრულიად შემთხვევით შევიტყე მარტვილის ულამაზესი კანიონის შესახებ. ჰესის პლატინა რომ გავხსნათ, იქ კლდეებში მოჩანს დინოზავრების ძვლები. მე ვთხოვე გავხსნათ პლატინა, ძალიან მაინტერესებდა. სანახაობა სრულიად გამაოგნებელი იყო: გამჭვირვალე მწვანე წყალი, ძალიან ლამაზი თეთრ-ვარდისფერი კლდეები. კანიონი ბაიდარით გადავიარე. ყველაფერი კამერით გადავიღე. ჩვენ ჰესი დავხურეთ და იქ რამდენიმე საჯარო ღონისძიება ჩავატარეთ. ახლა ეს სუპერტურია, რომელსაც წელიწადში ასი ათასობით ტურისტი სტუმრობს.

მეორე კანიონზე შევთავაზე მოგვეწყო „ბანჯი ჯამპინგი“ - ეს ხომ სუპერპოპულარულია. კიდევ ერთი ადგილობრივი ბრენდია - თხილამურებით სრიალი ზაფხულში, სვანეთის მყინვარებზე.

საქართველოში ჩამოვიყვანე ცნობილი იტალიელი მოთხილამურე ალბერტო ტომბა. ჩვენ თხილამურებით ვისრიალეთ, შემდეგ ორსაათ-ნახევარში მანქანით ზღვაზე ჩავედით. ყველაფერი ეს პრესამ გააშუქა. ასეთი რაღაცები ძალიან კარგად მუშაობს.

აგვისტოში თხილამურებზე სრიალი დიდ ჩემპიონ -
ალბერტო ტომბასთან ერთად
2010 წელი

სამი დღე დავატარებდი მანქანით ქვეყნის სხვადასხვა მიმართულებით მონაკოს პრინცს - ალბერტს. ამ მოგზაურობასთან ერთი ტრაგიკომიკური ისტორიაა დაკავშირებული. სვანეთიდან ბათუმისკენ რომ მივემართებოდი, ევროპის ყველაზე მაღალმთიან სოფელს - უშგულს გადავუფრინეთ. ის მერვე საუკუნეშია დაარსებული და შესაბამისადაცაა „მონყოილი“ - ელექტროენერგიაც კი არ არის, თუმცა ადგილობრივები სიამოვნებით იღებენ ტურისტებს. „რა საინტერესო სოფელია, - მეუბნება ალბერტი - მოდი დავეშვათ“ ვერტმფრენში მე, იგი და მისი თანაშემწე ვსხედვართ. თანმხლებ ვერტმფრენთან კავშირი არ გვაქვს. ვჯდებით უშგულში, უმაღლეს გარშემო ადგილობრივები გვეხვევიან. მე მიცნეს, მაგრამ მონაკოს პრინცზე არაფერი ჰქონდათ გაგონილი. ჩვენ მუზეუმში წაგვიყვანეს, რომელიც სოფლის ბოლოში მდებარეობდა. სრულიად უნიკალური მუზეუმი, სადაც ინახება ჩვ. წელთაღრიცხვის პირველი საუკუნის რომაული არტეფაქტები, შუასაუკუნეების უნიკალური ხატები. მივდივართ სოფლის ვიწრო შუკებში და გზად მერვე-მეცხრე საუკუნეების კოშკები გვხვდება. ზოგიერთ ჭიშკართან გვაჩერებენ და რახით - ადგილობრივი არყით - გვიმასპინძლებიან. მაგრად გახურებულებმა, თითქმის მივალწიეთ მუზეუმამდ. თითქოს, ყველაფერი კარგადაა, ირგვლივ კეთილგანწყობი-

ლი ხალხია, მაგრამ უცბად, საიდანაც გზაზე უზარმაზარი ნაგაზი გამოხტა, რომელსაც ჩვენ მიმართ კეთილგანწყობა ნამდვილად არ ეტყობოდა. ჩვენთან ერთად პილოტიც იყო, დალესტენელი - შამილი. გავიფიქრე, აი, ახლა შამილი უჩვენებს სეირს ამ ნაგაზს-მეთქი. მაგრამ, ნურას უკაცრავად, ძაღლმა ის გვერდზე განია და პირდაპირ ალბერტზე წავიდა. მონაკოს პრინცი - ალბერტი, საშუალო სიმაღლისაა, ნაგაზი მას პირდაპირ თვალებში უყურებს და სახეში აორთქლებს. პირიდან დუჟი ჩამოდის, უზარმაზარი ეშვები აქვს და მზადაა ყველა დაგვეგლიჯოს. პირველ რიგში კი, მონაკოს მთავარი აინტერესებს. ნაგაზის კუდს იმედით შევხედე - იქნებ აქიცინებს. მსგავსი არაფერი. კუდი დაჭიმული აქვს. ადგილობრივები აშკარად დაიბნენ. ვეკითხები: „ეს ნაგაზი იკბინება?“ „ჩვენ - მპასუხობენ - ხანდახან გვკბენს, მაგრამ ტურისტებს, ჩვეულებრივ, არ ერჩის.“ ისევ ვეკითხები: „მერე, ამის იმედად ვიყო?“ სამარისებური სიჩუმე ჩამოწვა. ამ ამბამდე რამდენიმე კვირით ადრე ალბერტმა ცოლი შეირთო. მისი ქორნილი მსოფლიო სენსაციად იქცა. ვდგავარ და თვალწინ მიდგას ევროპული გაზეთების საშინელი სათაურები: „მონაკოს მთავარი - ალბერტი ძაღლის თავდასხმის შედეგად გარდაიცვალა“, ან (შედარებით მსუბუქი ვერსია) — „ძაღლისგან დაგლეჯილი ალბერტი საავადმყოფოში წევს, მიმდინარეობს მისი ევაკუაცია მონაკოში“ ერთი სიტყვით, მთელი ჩემი მცდელობები საქართველოს პოპულარიზაციის კუთხით წყალში მეყრება. ყველა დაიბნა, როგორც გაირკვა, ალბერტის გარდა, რომელმაც გააქანა და ნაგაზს მთელი ძალით მუშტი ცხირში უთავაზა, თან ეუბნება: „ეი, დოგი, ავ-ავ“. ძაღლი ასეთი თავხედობისგან გაშტერდა და სწრაფად გაიძურნა.

საქართველო პატარა ქვეყანაა, მაგრამ ჩვენ მას რიგიანად არ ვიცნობთ. ქართველები არა თუ სხვა რეგიონებში, მეზობელ სოფლებშიაც კი არ დადიოდნენ სტუმრად. თითოეულ ქართულ რეგიონზე ჩვენ გადავიღეთ სატელევიზიო კლიპები და შემდეგ ფულს ვიხდიდით, რომ ისინი ყველა ტელეარხზე გაგვეშვა. ამ კლიპებში ჩვენი საუკეთესო მომღერლები მღეროდნენ, ყველა სიმღერა ჰიტი გახდა.

საუკეთესო ტურისტულ ადგილებში შევექმენით საბავშვო და ახალგაზრდული პატრიოტთა ბანაკები, სადაც, ყოველ წელს, ხელმოკლე ოჯახებიდან გამოსულ, 20 000 ბავშვს ვაგზავნიდით. იდეა იმაში მდგომარეობდა, რომ სახლში დაბრუნებულებს მათ ყველასთვის მოეყოლათ ნანახის შესახებ. ისი-

ნი სტალაქტიდებიან და სტალაქმიტებიან, ფანტასტიკური სილამაზის გამოქვაბულებში დამყავდა, მათ სტუმრად ინვევდნენ ბათუმის ყველაზე ფეშენებელური სასტუმროები.

ჩვენ გამუდმებით რალაცას ვაშენებდით.

უკრაინელებს სულ ვეკითხები: „რატომ არ უნდა დავიწყოთ მშენებლობა ზმეინის კუნძულზე? საქართველოს რომ ასეთი ლამაზი კუნძული ჰქონოდა, მას ერთ წელიწადში სამოთხედ ვაქცევდით. რატომ არ უნდა განვაავითაროთ იქ ტურიზმი?“ ყველა მეთანხმება, მაგრამ არაფერი არ კეთდება.

ქვეყნის მასშტაბით ბევრი სიარულია საჭირო, რომ გაერკვე მის პოტენციალში. უნდა გადაიღო, რეკლამა გაუკეთო. მაგალითად, ჩერნოვცებში, განსაკუთრებით ზაფხულის პერიოდში, შეიძლება მთავრობის სხდომის გამართვა, უნივერსიტეტის ფონზე. ეს უკრაინის რეკლამაც იქნება და ტურიზმისაც.

საქართველოს რეკლამირება დავიწყეთ: თურქეთში, აზერბაიჯანში, სომხეთში, უკრაინასა და რუსეთში. უკრაინაში, იანუკოვიჩის დროს, ტელევიზიით არაფრის თქმა არ შეიძლებოდა ქართულ რეფორმებზე, ტურიზმზე კი - პრობლემა არ იყო. უკრაინის წამყვანი ტელეარხებით ჩვენი ძალიან ბევრი რეკლამა გადაიცემოდა.

დიდი სარეკლამო დრო შევიძინეთ CNN-ზე. ამის შემდეგ, მათ ხუთი თუ ექვსი გადაცემა გააკეთეს, რომლებიც საქართველოს ისტორიას, ტრადიციებსა და ღვინოს ეძღვნებოდა. პოპულარიზაციას ვუწევდით ჩვენს მითებს, მაგალითად, მითს ოქროს საწმისზე, არგონავტებზე, მედეასა და იასონზე. ითვლება, რომ სწორედ დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე არსებობდა კოლხეთის სამეფო, რომლის ნაპირებსაც მოადგნენ არგონავტები. ბათუმში მედეას ძეგლი დგას. ჩვენ გავაცოცხლეთ ინტერესი მითის მიმართ. ძეგლის გვერდით მუზეუმი დავდგით. მის პირველ დარბაზში იყო ექსპოზიცია ოქროს საბადოებზე. ეს საერთოდ ცალკე ისტორიაა: ივანიშვილმა ეს ადგილი ააფეთქა, ვინაიდან მუზეუმი მის ბიზნესპარტნიორებს ხელს უშლიდა ოქროს მოპოვების სამუშაოების გაგრძელებაში. ექსპონატები, მისი ბრძანებით, თბილისში გადმოიტანეს.

ჩვენ ძალიან თანამედროვე მუზეუმი შევქმენით უძველესი ევროპელების ნასახლარზე, დმანისში, რომელიც თბილისიდან ნახევარი საათის სავალზეა მანქანით.

როდესაც რუსეთმა ქართული ღვინის შეტანა აკრძალა, მე თავად დავკავდი მისი რეკლამირებით. შევიძინე პატარა, ორი ჰექტარი ვენახი, დედაქალაქიდან ახლოს, სადაც ჩვენთან ვი-

*ამერიკელ კონგრესმენ - ჯონ მაკკეინთან, ლინდსი გრამთან
და სხვა სენატორებთან ერთად ყურძენს ვწურავთ.
ყვარელი, 2010 წელი*

ზიტით მყოფი ყველა უცხოელი პრეზიდენტი და პრემიერ-მინისტრი მიმყავდა. მოლაპარაკებებიცა და პრესკონფერენციებიც ვენახის ფონზე იმართებოდა, როდესაც სტუმრები წურავდნენ ყურძენს და აყენებდნენ ღვინოს. იდეა იმაში მდგომარეობდა, რომ ახალ ამბებში გასულ სიუჟეტში ქართული ღვინის რეკლამირება მომხდარიყო. ადამიანები მუდმივად ამ ვენახს ხედავდნენ. საქართველოს ახალმა ხელისუფლებამ ის დააყადალა.

ძალიან კარგი იქნება, თუკი უკრაინული მთავრობა საკუთარი ქვეყნის რეკლამირებით დაკავდება. სამწუხაროდ, მას არ ესმის, თუ რამდენი რამ შეიძლება მოუტანოს მას ტურიზმმა. ინერციით ითვლება, რომ მხოლოდ მეტალურგიული და სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გაყიდვაა შესაძლებელი.

ამ თემაზე ყველას ვესაუბრე - პრეზიდენტსაც და პრემიერ-მინისტრსაც. უბრალოდ, ქვეყანა უნდა გიყვარდეს, უნდა გესმოდეს, რომ მას პოტენციალი აქვს.

* * *

ევროპელებმა ძალიან ცოტა რამ იციან უკრაინის შესახებ. საჭიროა, რომ ისინი ჩამოვიდნენ ჩერნოვცებში, მოინახუ-

ლონ ლვოვი, ოდესა, დაისვენონ ზღვის სანაპიროზე. გერმანელები, მაგალითად, დასასვენებლად ბულგარეთში მიემგზავრებიან. ევროკავშირში ბულგარეთის მიღება ადვილი იყო, ის ხომ ევროპელებისთვის ოქროს ქვიშებთან ასოცირდება. უკრაინაში ოქროს ქვიშები გაცილებით უკეთესია, მაგრამ აქ არავინ ჩამოდის. ამის მიღწევა, ცალკე აღებული, მხოლოდ ოდესაში, სამნუხაროდ, შეუძლებელია.

ოდესა-რენი-ს ტრასა ნამდვილად სტრატეგიული მნიშვნელობისაა. როდესაც მისი მშენებლობა დასრულდება და მასზე გადაადგილება უფრო კომფორტული გახდება, ეს გამოიწვევს საცობებს, ვინაიდან გზა, რომელიც აერთებს უკრაინის სამხრეთს ევროკავშირთან, სხვა დონის უნდა იყოს. მალე ამუშავდება რუმინეთისკენ მიმავალი ბორანი, მაგრამ რუმინელებს ხიდის აშენება სურთ. იმ დროისთვის, როდესაც ისინი ხიდის მშენებლობას დაიწყებენ, ჩვენ ავტობანის აგება უნდა დავიწყოთ - რუმინეთში, უკრაინის საზღვრამდე, უკვე არის ავტობანი, რომელიც ევროკავშირმა ააშენა. ავტობანი, დაახლოებით, სამასი მილიონი დოლარი დაჯდება, ეს არც ისე ბევრია უკრაინისთვის. კიევი-ოდესა-ბუქარესტის ავტობანზე გაივლის მთელი ტრანზიტი - ჩრდილოურიც, ჩინურიცა და რომელიც გინდათ. და, როგორ გამოცოცხლდება სამხრეთ ბესარაბიის კურორტები, როდესაც ევროპელ ტურისტებს შეეძლებათ იქ ბუქარესტიდან მანქანით ჩასვლა.

არა მარტო საავტომობილო გზების მოდერნიზაციაა საჭირო, არამედ რკინიგზისაც. უკრაინული რკინიგზა ძალიან ჩამორჩენილია. საქართველოში ჩვენ რკინიგზის აქციონირება მოვახდინეთ, გამოვუშვიტ ევროპული აქციები და მის მოდერნიზაციაში 300 მილიონი დოლარი ჩავდეთ. უკრაინას ეს ორ მილიარდამდე დაუჯდება, მაგრამ ეს ამად ღირს, ეს ყველას ესმის, მაგრამ საჭიროა სერიოზული გადანყვეტილებების მიღება და თანაც სწრაფად. ახლა კი, ქვეყანა დაპაუზებულია.

უკრაინული რკინიგზის ახალ ხელმძღვანელობასთან ერთად ჩვენ განვიხილავთ სარკინიგზო მაგისტრალის აღდგენის საკითხებს, რომელიც 1999 წლამდე, პრედნესტროვიის გზის გავლით, მიდიოდა რუმინეთში. ის, უბრალოდ, ნაწილებად დაშალეს, რათა პრედნესტროვიის გავლით გაეშვათ კონტრაბანდული ნაკადები. ამ გზის აღგენაზე დიდი-დიდი ერთი თვე წავიდეს, თუმცა, აქამდე ყოველთვის იძებნებოდა საბაბი, ეს რომ არ გაკეთებულიყო. პრედნესტროვიელ მესაზღვრეებს იმ მოლდოველებისა და უკრაინელების სიები აქვთ, რომლებსაც

მათი ტერიტორიის სატრანზიტოდ გამოყენების ნებას არ აძლევენ. ჩვენ უზარმაზარ ფულს ვუხდით პრედნესტროვიეს და დამატებით ჩვენი დაშანტაჟების უფლებასაც ვაძლევთ.

ტურიზმის თვალსაზრისით, ოდესის ოლქს თავისუფლად შეუძლია ჩაანაცვლოს ყირიმი, გახდეს ევროპის პლაჟი. ოდესელები გაცილებით უკეთ არიან შეწყობილი ტურისტების მომსახურებას, ვიდრე ყირიმელები. საჭიროა მათი მხოლოდ ამ ბიზნესში ჩართვა.

ოდესის ახალი აეროპორტი შეძლებს ნებისმიერი ტიპის თვითმფრინავების მიღებას. მაგრამ მას კერძო პირი აშენებს, არადა ის სახელმწიფომ უნდა ააგოს. კერძო პირი არასოდეს დაწევს ტარიფებს, მას არ ექნება მიზანი - მეტი ტურიზმი, მისი მიზანია - მეტი შემოსავალი.

საზღვაო ტურიზმისთვის პორტიც ძალიან მნიშვნელოვანია. თავის დროზე, ჩემი მეუღლე, უფროს ვაჟთან ერთად, იმყოფებოდა ნორვეგიაში კრუიზით, გემზე Royal Caribbean. ამის შემდეგ სანდრამ მეილი მისწერა და Royal Caribbean-ის პრეზიდენტი - ეს კი მსოფლიოში სიდიდით მეორე საკრუიზო კომპანიაა - სტუმრად დაპატიჟა საქართველოში. სანდრას დარწმუნება ეხერხება და Royal Caribbean-ის პრეზიდენტი მოკლე ხანში გვესტუმრა. მას ძალიან მოეწონა ბათუმი და დაავადდა იდეით, რომ იქ საკრუიზო პორტი უნდა აეშენებინა. თავის დროზე, როდესაც მთელ მსოფლიოში ტურიზმმა სწრაფი ტემპით დაიწყო ზრდა, მათ დიდი ხომალდები დაუკვეთეს. გემები, კი, რომელთა სიგრძეც 300 მეტრს აღწევდა, ხმარებიდან გამოდიოდა და ისინი სადღაც უნდა წაეღოთ. შავი ზღვა ამისთვის ზედგამოჭრილია: ასეთ ლაინერებს შეუძლიათ შესვლა სტამბულში, ბათუმში, ოდესასა და იალტაში.

Royal Caribbean-ი მზად იყო ბათუმის პორტის მოდერნიზაციის ინვესტირება მოეხდინა 20 მილიონი დოლარის ოდენობით. რუსეთთან ომის გამო, ამ პროექტის ბოლომდე მიყვანა არ მოხერხდა. ახლა კი, ყირიმიც დაიკეტა.

Royal Caribbean-ს პირველსავე წელს უნდოდა 500 000 საკრუიზო ტურისტის შემოყვანა, რომლებიც ერთი-ორი დღით ოდესაში დარჩებოდნენ. ეს ძალიან ბევრია, მით უმეტეს, საუბარია დასავლელ მდიდარ ტურისტებზე. ტურისტი, რომელიც ერთი დღით ჩამოდის, შემდეგ რამდენიმე დღით ჩამოვა. ნახევარი მილიონი ტურისტი - ეს წელიწადში 200 მილიონი დოლარია. ახლა ეს რომ ოდესაში გააკეთო, ამისთვის Royal Caribbean-თან ახალი მოლაპარაკებების დაწყებაა სა-

ჭირო. ჩვენი პორტი ამის საშუალებას იძლევა, მაგრამ მისი მოდერნიზებაა საჭირო.

არადა, კიდევ შიდა ტურიზმიც ხომ არსებობს. იზმაილი გაცილებით ხელმისაწვდომი გახდება, თუკი იქ „კომეტას“ გაუშვებთ. „რაკეტები“, რომლებიც ოდესღაც ოდესიდან იზმაილსა და ყირიმში დადიოდა, მწყობრიდან გამოვიდა.

მეორე წელია ვცდილობ, რომ ზღვის პატარა სასაფლაო გემებს ნება დართონ იმოძრაონ ოდესასა და დანარჩენ ოლქს შორის. ბევრჯერ ვესაუბრე ამ თემაზე ინფრასტრუქტურის მინისტრს - პივოვაროვს. არც ერთი კომპანია, რომელიც მზად იყო ეს გაეკეთებინა, მას არ მოეწონა. ნებისმიერ ბიუროკრატიულ დეტალს იმიზეზებდა და არაფერი გააკეთა.

გროისმანმა პირობა მომცა, რომ ვოლკოვისკენ მიმავალ გზას შეაკეთებდა. მას იქ ვეპატიუებოდი, რომ თავისი თვალთ ენახა, თუ რამხელა პოტენციალი გააჩნდა იქაურობას. მისი მოსახლეობა ძალზე კარგადაა მისადაგებული ტურიზმს, საპირისპიროდ ყირიმისა, სადაც მოსახლეობა არც თუ კეთილგანწყობილებას გამოხატავს.

* * *

საქართველო ძალიან პატარა ქვეყანაა. ჩემი კონცეფცია იმაში მდგომარეობდა, რომ ქვეყანა განმევითარებინა რეგიონების ფეხზე დაყენების ხარჯზე. საქართველოში, რეალურად, ყოველთვის ერთი ფუნქციონირებადი ქალაქი - თბილისი - იყო. დანარჩენები ქალაქები არც იყო, თუ არ ჩავთვლით ქუთაისს და ისიც საბჭოთა პერიოდში. 1990-ანებში ის, ფაქტობრივად, დაიშალა, ვინაიდან ეს იყო ხელოვნურად შექმნილი ინდუსტრიული ცენტრი. 300 000 მცხოვრებლიდან ქუთაისში ნახევარზე ცოტა მეტი დარჩა, ისინი თავიანთ სოფლების სავარგულიდან მოწეული მოსავლით იკვებებოდნენ. რახან ქალაქში სამუშაო არ იყო.

საჭირო იყო ახალი ქალაქების შექმნა.

საქართველო იყოფა დასავლეთად და აღმოსავლეთად. ეს მხარეები ძალიან განსხვავდებიან ერთმანეთისგან, როგორც ყოფითი კულტურით, ისე ისტორიით.

პირველი ქალაქი, რომელიც ჩვენ რეალურად განვაგითარეთ, როგორც ურბანისტული ცენტრი, - ბათუმია, რომელიც სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში მდებარეობს. ბათუმმა ძალიან სწრაფად დაიწყო განვითარება, მოსახლეობის ზრდა. ჩამოვიდა ბევრი უცხოელი, დაბრუნება დაიწყეს ქართველებმა.

შემდეგ ქუთაისის მოვკიდეთ ხელი. უპირველეს ყოვლისა, იქ პარლამენტის გადაყვანა გადაწყვიტეთ. სხვათა შორის, თავდაპირველად, ეს თბილისის მერის - გიგი უგულავას იდეა იყო, რომელსაც უნდოდა თბილისი განეტვირთა. ძალიან სწრაფად ავაშენეთ ახალი შენობა. ქუთაისში გადავიტანეთ კონტროლის პალატა, გადავწყვიტეთ საგადასახადო სამსახურის ცენტრალური ოფისიც იქ გადაგვეტანა. სახელმწიფო სამსახურების გადასვლამ ადამიანებს ოპტიმიზმი შემატა. მათ ფულის ჩადება დაიწყეს მშენებლობებში, რესტორნებსა და კაფეებში.

ქუთაისიდან თბილისამდე, ძველი გზით, ექვსი საათი იყო საჭირო. ჩვენ ავტობანი ავაშენეთ და ამ მარშრუტის ხანგრძლივობა კიდევ ორ საათზე მეტად შემცირდა. ავაშენეთ ახალი აეროპორტი. გასულ წელს აეროპორტმა 600 000 მგზავრი მიიღო. ასეთი ტემპებით ის მალე ოდესასაც გაასწრებს.

**საქართველოში გამოგონებული და წარმოებული
სამხედრო ტექნიკის აღლუმი**

ქუთაისიდან ოცი წუთის სავალზე მდებარეობს არაჩვეულებრივი კურორტი წყალტუბო. სტალინს ნიკრისის ქარი ანუხებდა და თვლიდა, რომ წყალტუბოს აბაზანები მისთვის სასარგებლო იყო. ომის შემდეგ, საუკეთესო იტალიელმა არქიტექტორებმა, რომლებიც თავის დროზე მუსოლინისთვის აპროექტებდნენ შენობებს, საბჭოთა ბელადს წყალტუბოში სამი გრანდიოზული სანატორიუმი აუშენეს. აფხაზეთის ომის შემდეგ ამ სანატორიუმებში დევნილები შეასახლეს, რომლებმაც, სამწუხაროდ, გაძარცვეს და გააჩანაგეს ეს შენობები. წყალტუბო ძალიან პოპულარული კურორტი იყო პოსტსაბჭოთა სიცრცეში. ყოველთვის, მაშინაც კი, როდესაც სიტუაცია უარესობისკენ შეიცვალა, დამსვენებლები მაინც ჩამოდიოდნენ. ჩვენ წყალტუბო ქუთაისთან ავტობანით დავაკავშირეთ. მოვძებნეთ ინვესტორები, რომლებიც მზად იყვნენ „ინტერკონტინენტალის“ მშენებლობაში 100 მილიონი დოლარი ჩაედოთ. რომ დაგვეცლოდა, ეს ყველაზე განსაკუთრებული სასტუმრო იქნებოდა პოსტსაბჭოთა სივრცეში, შესაძლოა, ევროპაშიც კი. მე სპეციალურად გავემგზავრე მარაქეშში, ეკონომიკის მინისტრთან ერთად, კონფერენციაზე. გესურდა ცნობილი ჩრდილოაფრიკული კუ-

რორტის ზოგიერთი ელემენტის გადმოღება, „ინტერ-კონტინენტალის“ არქიტექტორი კი მსოფლიოში ცნობილი ოტელის, „მამუნიას“ შესასწავლად გავგზავნეთ.

ასე დაიწყო ქუთაისმა სასიცოცხლო და არა ხელოვნური ფუნქციების შეძენა. ივანიშვილმა გადანაცვითა ქუთაისის მოკვლა. პარლამენტი თბილისში დააბრუნეს, ხოლო ძირითადი პროექტები რეგიონში შეჩერდა.

აღმოსავლეთ საქართველში სიღნაღის განვითარება დავიწყეთ. ჩვენამდე ის საბჭოთა მეურნეობა იყო, დამახასიათებელი მახინჯი განაშენიანებით. კახეთის ამ დასახლებას ორი უპირატესობა ჰქონდა: ალაზნის ველისა და კავკასიონის მთების შესანიშნავი ხედი და მეოთხე საუკუნის მონასტერი, სადაც საქართველოს განმანათლებელი წმინდა ნინოა დაკრძალული. სწორედ ამაზე გავამახვილეთ ყურადღება. დავგეგმეთ ქალაქის აშენება, რომელსაც „სიყვარულის ქალაქს“ დავარქმევდით. რეალურად „ნულიდან“ დავიწყეთ და მართლაც ძალიან ლამაზი ქალაქი ავაშენეთ - ქართული კოლორიტით გამსჭვალული ევროპული ფასადებით. ადრე სიღნაღში სახლები ხუთასიდან ხუთი ათასი დოლარის ფარგლებში იყიდებოდა. მშენებლობა რომ დავამთავრეთ, ფასი 50-100-ჯერ გაიზარდა. თავიდან მოსახლეობა უკმაყოფილო იყო და გვეწინააღმდეგებოდა, მაგრამ შემდეგ, რა თქმა უნდა, ძალიან მოეწონათ. ასეთი რამ კიდევ ბევრ ადგილას განმეორდა.

ასეთი ხერხი - ჯერ მოიფიქრო რაღაც ისტორია, შემდეგ კი ეს ფანტაზია ქალაქების მშენებლობაში განახორციელო - მრავალჯერ გამოგვიყენებია. ასე იყო ქუთაისისა და ბათუმის, თელავის, მესტიის ცენტრის განახლების დროს.

მესტია - მთიანი სვანეთის, საქართველოს ყველაზე რთულად მისადგომი რეგიონის, ტრადიციული ცენტრია. მისი კეთილმოწყობა ჩვენ ასევე „ნულიდან“ დავიწყეთ. გავიყვანეთ გზები, კეთილმოვანყვეთ სვანური კოშკების მიმდებარე ტერიტორია. აქ არ იყო საკმარისი გენერირებადი სიმძლავრეები. სამი თვის განმავლობაში გავიყვანეთ მაღალძაბვიანი ხაზი. ზამთრის უმძიმეს პირობებში გვიხდებოდა მუშაობა და, სამწუხაროდ, ოთხი მუშა დაგვეღუპა. სპეციალისტები დღე და ღამეს ასწორებდნენ, გაზაფხულისათვის რომ მოესწროთ ელექტროობის გაშვება. ჩვენთვის უცხო იყო სიტყვა „შეუძლებელია“. თუ არსებობს ამოცანა, ის სასწრაფოდ, ნებისმიერი საშუალებით უნდა გადაწყდეს. ბევრ ჩემს კოლეგას, რომლებიც ხელისუფლებაში მოღვაწეობდა, ნოსტალგია

აქვს, ენატრებათ ის დრო, დღე და ღამეს რომ ასწორებდნენ, ოღონდ კი საქმე დაესრულებინათ.

სვანეთის კეთილმოწყობის დროს მე ორჯერ სიკვდილს გადავურჩი.

მსოფლიო ბანკმა გზების გასაყვანად 80 მილიონ დოლარზე მეტი გამოგვიყო. ეს თანხა მხოლოდ ბეტონის საფარს ყოფნიდა. დიდხანს ვკამათობდით, გაგვეკეთებინა თუ არა დამცავი რკინის ზღუდეები, მანქანები ხეობაში რომ არ გადაჩეხილიყო. მე რამდენჯერმე გადავხედე პროექტს და ბოლოს და ბოლოს მივიღე გადაწყვეტილება. ამ ადგილებში ბევრი საგზაო შემთხვევა ხდებოდა, ამიტომ ზღუდეები საბიუჯეტო თანხებით მაინც გავაკეთეთ. გზის გახსნაზე მსუბუქი „ფორდით“ გავემგზავრე. სპეციალურად ავარჩიე ქალაქის პირობებისათვის გამოსაყენებელი მანქანა. მსურდა მეჩვენებინა, რომ სვანეთის გზებზეც შესაძლებელია ასეთი მანქანით მგზავრობა. გზა მთიან ხეობას მიყვება. მრავლის მნახველი უცხოელები ამბობენ, რომ ეს ხეობა ყველაზე ლამაზია მსოფლიოში. ამ გზაზე ძალიან ბევრი მოსახვევია და რადგან ავტომობილი საკმაოდ მსუბუქი იყო, ხშირად ცურდებოდა ხოლმე გზაზე. მანქანას მე ვმართავდი, ჩემთან ერთად ინფრასტრუქტურის მინისტრი, ეკონომიკის მინისტრი და ოპერატორი მგზავრობდნენ. ერთ-ერთ მოსახვევში ავტომობილი მკვეთრად მოცურდა და, ეკონომიკის მინისტრის კივილის თანხლებით, ზღუდეებს შევასკდით. რა კარგია, რომ ამ ზღუდისთვის ფული არ დავინანეთ.

მეორეჯერ მესტიის აეროპორტის გახსნაზე მივფრინავდით, რომელიც დღეს მსოფლიოში არსებულ ყველაზე უჩვეულო აეროპორტების ჩამონათვალში შედის. მართლაც, ძალიან ლამაზი ნაგებობაა, კოშკის ერთგვარი ანალოგია. ჩვენ ქუთაისიდან ერთძრაიანი „სესნიტ“ გავფრინდით. შტურვალთან მე ვიჯექი, გვერდით გამოცდილი პილოტი, ჩვენი ოფიციალური ბორტის კაპიტანი ზაური მეჯდა. როგორც კი ავფრინდით (გარშემო კი მხოლოდ მწვერვალებია, ულამაზესი მთები, მაგრამ, როცა მიფრინავ, ცოტა გეშინია), ძრავი გაგვიჩერდა და ჩვენ მკვეთრად ვკარგავდით სიმაღლეს. ქუთაისში დაბრუნება შეუძლებელია, შორსაა; გარშემო მთებია, არ ვიცი, როგორ გადავუფრინო. დავინყუეთ დაშვება. ყველაფერი დამთავრდა, ვფიქრობ, დავიმტკრევით. მაგრამ უეცრად ძრავი ამუშავდა.

ისევ შემოვტრიალდით და ასაფრენი ზოლის შუაში მთებს შორის გავძვერით და, როდესაც მესტიაში დავჯექით, საფრენი ბილიკის ბოლოს ძრავი კვლავ ჩაქრა. მე კაბინიდან გა-

მე ვმართავ „სესნას“, 2011 წელი

მოვედი. უკვე ჟურნალისტები მელოდებიან. ვრეკავ ინჟინრებთან. მათ მითხრეს, რომ მაღალმთიან სივრცეში ერთდრავიანი თვითმფრინავით ფრენა არ შეიძლება - „ერთი ძრავი? თქვენ, რა გაგიჟდით?“ პილოტი კი მეუბნება: „მე ამის შესახებ ვიცოდი, მაგრამ როგორ უნდა მეთქვა თქვენთვის, რომ რალაც არ შეიძლება? ვფიქრობდი, რომ ბედი გაგვიღიმებდა“. დღეს საქართველოში, თბილისთან ერთად, სამი სერიოზული ქალაქი-ცენტრია. ქუთაისს ყველა შესაძლებლობა აქვს რიცხოვნობად გაიზარდოს და გახდეს 500 000-ანი ქალაქი. ქუთაისი დასავლეთ საქართველოს ტრადიციული ცენტრია. ის აფხაზეთისთვისაც ცენტრს წარმოადგენს.

თბილისი მთელი კავკასიის ცენტრია, მათ შორის ჩრდილოეთ კავკასიის. რუსეთი ჩრდილოკავკასიელ ხალხს აფხაზეთში ჩვენს წინააღმდეგ იყენებდა. ჩვენ შევქმენით ტელეკომპანია ПИК-ი („პირველი კავკასიური“), რომელიც ორიენტირებული იქნებოდა ჩრდილოეთ კავკასიაში მიმდინარე მოვლენებზე. ჩრდილოკავკასიელებისთვის ჩვენ რეალურად გავხდით მიზიდულობის წერტილი. ერთხელ ანაკლიაში შემთხვევით კაფეში შევხვდი ახალგაზრდა სახელმწიფო მოხელეების დიდ ჯგუფს - დაღესტნიდან, ჩეჩნეთიდან, ინგუშეთიდან და ყაბარდო-ბალყარეთიდან. დაახლოებით ასმა ადამიანმა ფული შეაგროვა და ჩამოვიდნენ. სამი საათი ვისაუბრეთ. ამან დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა როგორც მათზე, ასევე ჩემზეც. მივხვდი: ყველა ამ ადამიანთან მუშაობაა საჭირო. ისინი დიალოგისთვის აბსოლუ-

ტურად გახსნილები არიან. მათ მითხრეს, რომ რუსეთში საქართველოს წარმოაჩენენ, როგორც საშინელ ჩამორჩენილ სოფელს. რუსულ ტელეარხებზე საქართველოს შესახებ არაფერ კარგს არ აჩვენებენ. თუ გზებს აჩვენებენ, მხოლოდ დანგრეულს, თუ ფასადებს - გაქუცულს. ახლა ყველაფერი ჩვენი თვალთ ვნახეთ და ყველას მოვუყვებით, რას წარმოადგენს სინამდვილეში საქართველო - მითხრეს ახალმა ნაცნობებმა.

თბილისი ძალიან მნიშვნელოვანია სომხებისთვის: თბილისელები იყვნენ XX საუკუნის სომხური ინტელიგენციის ყველაზე ცნობილი წარმომადგენლები. იმავს თქმა შეიძლება აზერბაიჯანელებზეც: ცნობილი აზერბაიჯანელების უმრავლესობა დაკავშირებულია თბილისთან, ამიტომ დაიწყო ბაქომ განვითარება მხოლოდ XX საუკუნეში.

ბათუმი, როგორც გავარკვეით, თურქეთის შავიზღვისპირეთის მთელი მოსახლეობის მიზიდულობის ცენტრია. ეს კი დაახლოებით 10 მილიონი ადამიანია. ბათუმის ეს ფუნქცია, პრაქტიკულად, შემთხვევით აღმოვაჩინეთ, რადგან ამის შესახებ არცერთ სახელმძღვანელოში არ წერია. თავდაპირველად ჩვენ საქართველოსა და თურქეთს შორის უვიზო მიმოსვლა გავაკეთეთ, შემდეგ დავუშვით არა მხოლოდ პასპორტით, არამედ პირადობის დამადასტურებელი ნებისმიერი დოკუმენტით თურქეთის საზღვრის გადაკვეთა. ჩვენთან ჩამოსვლა დაიწყო მთელმა თურქულმა საზღვრისპირა მოსახლეობამ. აღმოჩნდა, რომ თურქები ბათუმს „მემლექეთს“, ანუ „სამშობლოს“ უწოდებენ. მიუხედავად იმისა, რომ ტრაბზონი, სინოპი და თურქეთის შავიზღვისპირა სხვა ქალაქები ბათუმზე ბევრად დიდია, ისინი მაინც ბათუმზე არიან ორიენტირებული.

XVIII საუკუნიდან XIX საუკუნის სამოცდაათიან წლებამდე ბათუმი შედიოდა ოსმალეთის იმპერიის შემადგენლობაში. როდესაც დავოსში გავიცანით ერთმანეთი, პირველი, რაც ერდოლანმა მითხრა, იყო: „ბებია მიყვებოდა, რომ ბათუმში თეთრი მარმარილოს კედლებია. ძალიან მინდა ბათუმში ჩამოსვლა“. რა თქმა უნდა, „ჩამობრძანდით“, - ვუთხარი მე.

დაახლოებით ხუთი თვის შემდეგ ერდოლანმა დამირეკა, საქართველოში მინდა ჩამოსვლაო, მითხრა: „შენ წინააღმდეგი ხომ არ იქნები, ბათუმში რომ ჩამოვიდე?“ „პირიქით, ძალიან მოხარული ვიქნები“ - ვუპასუხე. იმ დროს ბათუმი ძალიან ცუდ მდგომარეობაში იყო. როდესაც აეროპორტიდან წამოვედით, ერდოლანი აქეთ-იქით იყურებოდა და გაოცებული კითხულობდა: „აქ რა, რამე სტიქიური უბედურება მოხ-

და, თუ რაშია საქმე?" „რატომ უბედურება?", „მე ბებია რა-
ღაც გრანდიოზულზე მიყვებოდა, აქ კი..."

თურქებმა ინტენსიურად დაიწყეს მასობრივად ჩამოსვლა და ბათუმის აღმშენებლობაში ფულის ჩადება. საზღვრის ჩვენი მხრიდან ბევრად უფრო მეტია ნებადართული, ვიდრე მათი მხრიდან. თურქები ჩამოდიან გასართობად - კაზინოში სათამაშოდ, რესტორნებში სასიარულოდ, უბრალოდ დასალევად. მათთვის ეს ევროპის გასაგები ნაწილია. ამასთან არის დაკავშირებული ბათუმის განვითარების ფანტასტიკური ტემპები. თურქებისთვის ბათუმი ფინანსური ოფშორი გახდა: ჩვენთან გადასახადები ნაკლებია, ტრანზაქცია უფრო ადვილია, იმიტომ რომ არ არის კორუფცია. თურქებისთვის ამ ორი მაჩვენებლის - პირადი და ეკონომიკური თავისუფლების - შეხამება მეტად მიმზიდველი აღმოჩნდა.

შავ ზღვაზე, აფხაზეთის მახლობლად, ჩვენ დავინწყეთ მეოთხე ცენტრის, ახალი პორტის - ლაზიკის მშენებლობა. თავდაპირველად კურორტს ვაშენებდით - შვიდი-რვა სასტუმრო, იქ ძალიან კარგი კლიმატია. მაგრამ მშენებლობის პერიოდში იდეა გაჩნდა: რატომ მხოლოდ კურორტი? ჩვენ პორტი გვჭირდება.

საქართველოს ღრმანწყლიანი პორტი არ აქვს. ფოთში პორტისთვის ძალიან მოუხერხებელი ადგილია შერჩეული. ბათუმიდან სანავთობო ტერმინალის გატანას ვგეგმავდით და მხოლოდ საკრუიზო პორტის დატოვება გვინდოდა. ლაზიკაში კი ბუნებრივი ღრმანწყლიანი კანიონია. შავ ზღვაზე ასეთი სიღრმეები, რუმინეთში, კონსტანცას გარდა, არსად არ არის. ჩვენ ამ პორტში შეგვეძლო ერთდროულად გადმოგვეტვირთა „პანამაქსის" ტიპის, თითოეული 100 000 ტონაზე მეტი წყალწყვის რამდენიმე გემი.

სხვა ფაქტორიც იყო. ამერიკელები ავღანეთიდან გამოსვლას აპირებდნენ და რუსეთის შემოვლითი გზა სჭირდებოდათ. ამ მიზნისათვის ლაზიკა კარგი გამოსავალი იქნებოდა. ამერიკელებთან მოლაპარაკების საფუძველზე გადაწყდა, რომ ჩვენ ჩვენი ფულით პორტი უნდა აგვეშენებინა, მათ კი თავისი ტექნიკა კასპიის ზღვით უნდა გამოეტანათ, მერე კი ლაზიკით. ეს მოცულობები შესაძლებლობას გვაძლევდა დიდი ხნით დაგვეტვირთა პორტი. შემდეგ სხვა ტვირთიც გამოჩნდებოდა. ზუსტად ასე იქმნებოდა სინგაპური, რომელიც ათწლეულები ემსახურებოდა აშშ-ს მეხუთე ფლოტს. პორტი მზად იქნებოდა 2013 წლის ბოლოს და 2014 წლიდან შესაძლებელი იყო სრული დატვირთვით ამოქმედებულიყო.

ამ პროექტს დიდი პოლიტიკური დატვირთვაც ჰქონდა. უპირველეს ყოვლისა, დასავლეთ საქართველოს მოსახლეო-

ბის უმრავლესობა სოფლის მცხოვრებია. მათ გადამზადება სჭირდებათ, წინააღმდეგ შემთხვევაში სიღარიბეს ვერ დავძლევეთ. მეორე, აფხაზეთის მოსახლეობისათვის ლაზიკა მაგნიტი გახდებოდა.

ამ პროექტის პოპულარიზაციისათვის ჩვენ გადავიღეთ ძალიან ლამაზი კლიპი. სხვათა შორის, ამ კლიპს საფუძვლად ჩემი ექვსი წლის შვილის იდეა დაედო. გადავიღეთ მისი გაკეთებული შუშის ცათამბჯენის პროექტი, ხიდი და სასტუმრო, რომელიც ლაზიკაში ავაშენეთ. კლიპში ჟღერდა XVI საუკუნის სიმღერა, რომელსაც საქართველოში ძალიან ცნობილი ოთხმოცდაათი წლის მეგრელი მომღერალი პოლიკარპე ხუბულავა ასრულებდა.

**მთელი ჩვენი ოჯახი შეუდგა
ლაზიკის პოპულარიზებას**

ორი ორმოცსართულიანი შენობისათვის ჩვენ მოვძებნეთ ინვესტორები. თავდაპირველად ქალაქში იცხოვრებდა 50 000 ადამიანი, შემდეგ ქალაქი სწრაფად გაიზრდებოდა. მე, რა თქმა უნდა, ვერ ვივარაუდებდი რუსეთის სრულმასშტაბიან თავდასხმას უკრაინაზე, მაგრამ ახლა ლაზიკაში სუპერბუმი იქნებოდა, ვინაიდან უკვე გვექნებოდა კომუნიკაციები, აეროპორტი, ლოჯისტიკა. რუსეთის ტვირთები, რომელიც უკრაინამ დაკარგა, მისი გავლით წავიდოდა.

სამწუხაროდ, ამ პროექტის რეალიზება ვერ მოვასწარი. გავთხარეთ მიწა, დავდგით ლობეები, მივიყვანეთ გზები, მათ შორის სარკინიგზო, მოვამზადეთ პორტის გეგმები, გადავწყვიტეთ მიწის საკითხი, დავიწყეთ მშენებლობა - არჩევნების შემდეგ ყველაფერი გაჩერდა.

ახალმა მთავრობამ მშენებლობაზე გამოყოფილი თანხები მიწების უფასო მოხვნაზე და ორსართულიანი ჩინური მატარებლების ყიდვაზე დახარჯა: სახელმწიფო იხდიდა ტრაქტორების საფასურს, რომლებიც გლეხების მიწებს უფასოდ ხნავდა. შემდეგ ალბათ მიხვდნენ, რომ რაღაც არასწორად გააკეთეს. მოიწვიეს ვიღაც კომერციული ინვესტორები, მაგრამ ახლა ეს ძალიან გრძელი ისტორიაა.

უკრაინელი პოლიტიკოსები რეგიონებს უყურებენ, როგორც პრობლემას და არ სურთ მათზე ფიქრი. პირიქით, ეს

უზარმაზარი შესაძლებლობებია. უბრალოდ, პრობლემები სასწრაფოდ უნდა მოგვარდეს და წინ უნდა წავიდეთ.

უკრაინას აბსოლუტურად განსაცვიფრებელი ტურისტული პოტენციალი აქვს. აიღეთ სამკუთხედი კიევი - ჩერნიგოვი - პოლტავა. პოლტავის გაპიარება ძალიან ადვილია. ყველა უკრაინელს სმენია პოლტავის შესახებ, მაგრამ ვინ იცის სინამდვილეში როგორი ლამაზი ქალაქია ის? ვინ იცის, რომ პოლტავეური სამზარეულო საუკეთესოა მთელ უკრაინაში (ტურიზმისათვის ძალიან მნიშვნელოვანი მომენტი)? მერებისათვის ტურისტული ზონების მოსყიდვის მიზნით გადაცემა არ შეიძლება, მათ ეს მიწები აუცილებლად უნდა ჩამოერთვას. მერები ყოველთვის მოიპარავენ, ჩვენ კი ყოველთვის გადავეყრებით რომელიღაც გადამყიდველს. ჯერ-ჯერობით ჩვენთან ყველაფერი პირიქითაა - ჩვენმა საოლქო საბჭომ ბელგოროდ-დნესტროვის ციხე-სიმაგრე მერიას გადასცა. რა შუაშია პატარა ქალაქის მერია, თუ კი ეს ეროვნული მნიშვნელობის ძეგლია?

დინო ზავრების ნაკვალევზე.
მთავრობის სხდომა გამოქვაბულში.
სათაფლია, 2011 წელი

მთავრობამ ძეგლი გადასცა საოლქო საბჭოს, მან კი მერი-
ას მისცა. რა საჭიროა ზედმეტი თავის ტკივილი? მათ არ ეს-
მით, რომ ტურისტებს შემოსავალი მოაქვთ. შეხედეთ ჩერ-
ნოვცის, კამენეც-პოდოლსკს, ლეოვს, ოდესას, ნოვგოროდ-
სევერსკის, ვოლკოვოს... ეს სულ ტურისტული ადგილებია,
უბრალოდ, ისინი სწორად უნდა გამოვიყენოთ.

თაიარ ბუნარის რაიონში ზღვის სანაპიროს კოლოსალუ-
რი პოტენციალი აქვს. მაგრამ არაფერი ხდება. დიდება უფალს,
რომ არაფერი ხდება, თორემ დღევანდელი წესრიგის პირო-
ბებში ყველაფერს დააქუცმაცებდნენ.

ინვესტორებისათვის მაქსიმალურად უნდა გავამარტი-
ვოთ თამაშის წესები. ტურისტული ზონები ჩამოვართვათ გა-
უმადლარ საოლქო საბჭოს. ტურისტული ზონებისათვის შევ-
ქმნათ სააქციო საზოგადოებები და აქციების ნაწილი მივცეთ
ადგილობრივ მოსახლეობას, უკმაყოფილო რომ არ დარჩნენ.

საქართველოში ადგილობრივი ხელისუფლება ხელს არ
გვიშლიდა, იმიტომ რომ ძლიერები ვიყავით. აქ კი ადგილობ-
რივი ხელისუფლება თვლის, რომ კიევი სუსტია. ასეთი დე-
ცენტრალიზაცია, როგორიც ახლა უკრაინაშია, არაფრის
მომტანია. ცენტრი თავიდან იცილებს პრობლემებს, თუმცა
ადგილზეც არაფერი კეთდება.

* * *

საქართველოს რამდენიმე ტიპის დიასპორა აქვს. პირველი
- ქართველები, რომლებიც თავის ისტორიულ მიწებზე ცხოვ-
რობენ. თურქეთის შავიზღვისპირეთში ქართველთა რაოდე-
ნობა ხუთ მილიონამდეა - უფრო მეტი, ვიდრე თავად საქარ-
თველოში. ერდოლანის მთავრობის ბევრი წევრი წარმოშობით
შავიზღვისპირეთიდანაა, ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ
თურქეთის მთავრობის რამდენიმე მინისტრი ქართულად თა-
ვისუფლად საუბრობს. რამდენიმე ქალაქის, მაგალითად, ბურ-
სისა და ტრაბზონის მერებიც ქართულად ლაპარაკობენ. ბურ-
სა სიდიდით თურქეთის მეოთხე ქალაქია. იქ მილიონზე მეტი
ადამიანი ცხოვრობს, მათ შორის, მეხუთედი ქართველია.

ქართული ფესვები აქვს ერდოლანის ოჯახსაც. ეს ისტო-
რიული კავშირი ძალიან დაგვეხმარა. ერდოლანის ერთ-ერთ-
მა მრჩეველმა მითხრა, რომ პრეზიდენტობის პერიოდში აბ-
დულა გიულმა ნამდვილ დიპლომატად წარმოაჩინა თავი -
ყველასთან ყურადღებიანი და თბილი იყო. ერდოლანი კი, აღ-
ნიშნა მან, მხოლოდ საქართველოსთან მიმართებაშია ასეთი

გახსნილი. ერდოლანი საქართველოს მიმართ მუდამ განსაკუთრებულ დამოკიდებულებას ავლენდა, ყოველთვის ხელს უწყობდა თურქული, განსაკუთრებით ქართული წარმომავლობის თურქების, ბიზნესის ინვესტირებას საქართველოში. ბათუმში პირველი დიდი თანამედროვე ოტელი ლაზური წარმომავლობის თურქმა, ნურეთინ ჩარმიკლიმ ააშენა. ლაზები და მეგრელები ერთ ენაზე ლაპარაკობენ. თურქეთში მცხოვრები ლაზების უმრავლესობა ძალიან მდიდარი და გავლენიანი ადამიანები არიან. ჩარმიკლიმ მშობლიურ ბათუმში აღორძინებული საქართველოს პირველი სიმბოლო ააშენა, თანაც იმ პერიოდში, ბათუმს არავითარი პერსპექტივა რომ არ ჰქონდა. სწორედ ამის შემდეგ განსორციელდა არაერთი სხვა თურქული ინვესტიცია.

ჩარმიკლი შევარდნაძის დროსაც საქართველოს საპატიო კონსული იყო თურქეთში, მაგრამ მაშინ ინვესტიციებს საერთოდ არ ახორციელებდა. ჩვენ დავმეგობრდით. მას თბილი ურთიერთობები ჰქონდა აჭარის მთავრობის ხელმძღვანელობასთანაც. ბათუმში ჩარმიკლის სიმბოლურ თანხად ლავრენტი ბერიას აგარაკი გადაეცით. გაპარტახებული აგარაკის შენახვა საკმაოდ დიდ თანხებთან იყო დაკავშირებული, რაც ჩვენ, პრინციპში, არ გვქონდა და თანაც აგარაკი საერთოდ არ გვჭირდებოდა. არც არავინ იყიდდა. როგორც კი ეს აგარაკი ჩარმიკლის გადაეცით, ბათუმში დაიწყო არა მარტო „შერატონისა“ და დიდი კაზინოს, არამედ „შერატონის“ გარშემო მდებარე საცხოვრებელი სახლების მშენებლობა. აი, ასე ვიზიდავდით ინვესტორებს მაშინ, როდესაც არავის სურდა აჭარაში და, საერთოდ საქართველოში, ინვესტიციების ჩადება.

ინვესტიციების მეორე დიდი ტალღა რუსეთში მცხოვრები ქართველი ბიზნესმენებისაგან წამოვიდა. მე ყოველთვის მიჭირდა უკრაინელი ქართველების, ისეთების, როგორიც ვასაძე ან ჟვანიაა, დათანხმება, რომ რაღაც თანხა მაინც ჩაედოთ საქართველოში. მათ უკრაინაში ყველაფერი ჰქონდათ და თავს უკრაინელებად გრძნობდნენ. რუსეთში კი, როგორი წარმატებულებიც არ უნდა იყვნენ იქაური ქართველები, ყველა და ყველაფერი ახსენებთ, რომ უცხოები არიან. რუსეთში ბევრი მდიდარი ქართველია და მათი უმრავლესობა ანტი-რუსული და საოცრად პროქართულები არიან.

აჭარაში დიდი ინვესტიციები მოსკოველმა ქართველებმაც ჩადეს. მაგალითად, სოსო ორჯონიკიძემ, მოსკოვის ყო-

ფილმა ვიცე-მერმა, ქობულეთში, ძალიან ლამაზ ადგილზე, ააშენა სასტუმრო-ბუტიკი და ბათუმში აგრძელებს შვიდვარსკვლავიანი, ექვსასწომრიანი საუცხოო ოტელის Kempinski-ის მშენებლობას; ან აფხაზეთიდან დევნილი, გაღელი მარლანია, რომელიც რუსეთის ფინანსთა მინისტრის, ალექსეი კუდრინის უახლოესი საქმიანი პარტნიორი იყო. რუსეთთან ურთიერთობის ყველაზე რთულ პერიოდშიც კი მე შევძელი და დავარწმუნე მარლანია, ბათუმში აეშენებინა Hilton-ი, ასევე დიდი გასართობი კომპლექსი, რომელიც ქალაქს ზემოდან გადმოყურებს და მასთან მისასვლელი საბაგირო გზა. ამ პროექტებში მან 150 მილიონი დოლარის ინვესტიცია ჩადო.

მთავრობის სხდომა მშენებარე ოტელის Kempinski-ის სახურავზე, 2009 წელი

თითოეულ ასეთ ინვესტორს პირადად ვესაუბრებოდი. ვართობდი მათ, დამყავდა კონცერტებზე, სადილით ვუმასპინძლდებოდი. ზოგიერთ მათგანთან ოჯახებით ვმეგობრობდით. ჩვენი მთავარი პრინციპია - მათგან არავითარი გამორჩენა. ყველა გაფრთხილებული იყო - ჩვენთან საჩუქრების გაკეთება მიღებული არ არის. ბევრი ალბათ ფიქრობს: ინვესტორი აკეთებს 150 მილიონი დოლარის ინვესტიციას. რატომ არ შეიძლება კიდევ ერთი-ორი მილიონის გამორთმევა? როგორც კი ვინმე გადაკვრით იწყებს ამაზე საუბარს, იქ ყველაფერი მთავრდება. მდიდარი ადამიანების უმრავლესობისათვის მიუღებელია ასეთი ურთიერთობები. ეს ეხება როგორც ქართველებს, ასევე უკრაინელებს, რუსებს, არაბებს - ყველას.

ოთხმოცდაათიან წლებში საქართველოდან ევროპასა და ამერიკაში მილიონი ადამიანი წავიდა. ეს საქართველოსთვის დიდი დანაკარგია, თუმცა არც თუ ისე ბევრია სხვებთან შედარებით. ამ დიასპორამ გამდიდრება ჯერ ვერ მოასწრო.

ძალიან საინტერესო დიასპორაა ირანში. XVII საუკუნეში სპარსეთის შაჰმა საქართველოდან ტყვედ 400 000 ქართველი წაიყვანა. ირანის გავლენის გასაძლიერებლად, შაჰმა საქართველოში 200 000 თურქმენული ტომების წარმომადგენელი ჩაასახლა. იმ თურქმენების შთამომავლები არიან ქართველი აზერბაიჯანელები, რომლებიც, სხვათა შორის, საკმაოდ კარგად შეეგუენ საქართველოს და კარგად ინტეგრირდნენ.

ირანელი ქართველები თავს ისევ ქართველებად აღიქვამენ. ირანში დაახლოებით მილიონ-ნახევარი ქართველია. ისინი კომპაქტურად ცხოვრობენ, ძირითადად, ირანის დასავლეთით, სოფლებში, ფერეიდნის პროვინციაში, თუმცა მათ ირანის ძველი დედაქალაქის, ისპაჰანის, ქუჩებშიც შეიძლება შეხვდეთ. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი XVII საუკუნის ქართულით ლაპარაკობენ, მაინც ვხვდებით, რაზე საუბრობენ. როდესაც პრეზიდენტ ჰათამის მმართველობის დროს ირანში შედარებით ლიბერალური რეჟიმი დამყარდა, მე ნება დამრთეს ჩავსულიყავი რეგიონში, სადაც ეთნიკური ქართველები ცხოვრობენ. ჩვეულებრივ, ირანის მთავრობა ამის უფლებას არ იძლევა. იქ ათიათას ქართველს შევხვდი. დამსწრეთა გარკვეული ნაწილი 5000 ადამიანზე გათვლილ დიდ სპორტულ კომპლექსში შეიკრიბა. დარბაზში ქართულ ენაზე დანერილი ლოზუნგები იყო გამოფენილი - „სიკვდილი ამერიკას“, „სიკვდილი ისრაელს“. ადგილობრივმა ქართველებმა ამიხსნეს, რომ ამ ლოზუნგებთან არავითარი კავშირი არ ჰქონდათ, ისინი თეირანიდან აგიტატორებს ჩამოუტანიათ. ტრადიციის თანახმად, პირველად მოლა გამოვიდა. მას სტვენით შეხვდნენ - ეს საოცარი სანახაობა იყო. შემდეგი ორატორი გუბერნატორი იყო, წარმოშობით ქართველი. მას სტვენით არ შეხვედრიან, მაგრამ არც ტაში დაუკრავთ. როცა მე გამოვედი, დარბაზი აფეთქდა, ხალხი აღტაცებას ვერ მალავდა. მე პირველი ქართველი ლიდერი ვიყავი, რომელიც მათ ახლოდან ნახეს. ეს იყო ნამდვილი ისტერიკა. ასეთი რამ ცხოვრებაში არ მინახავს არც მანამდე, არც მას შემდეგ. ათასობით ადამიანი ხან ტიროდა, ხან ტაშს უკრავდა. როდესაც ქუჩაში გამოვედით, ხელში აგვიტაცეს და ასე გავაგრძელეთ გზა. იქ უკვე დამატებით ათიათასობით ადამიანი გველოდე-

ბოდა. დიდი დემონსტრაცია გამოვიდა. გარკვეული ხნის შემდეგ, ბევრი მათგანი ნათესავებთან ერთად საქართველოში ჩამოვიდა საცხოვრებლად.

ჩვენ მივიღეთ კანონი, რომელიც ამარტივებდა ორმაგი მოქალაქეობის მიღების პროცედურას. საზღვარგარეთ მცხოვრებმა, დახლოებით, 78 000 ქართველმა პრეზიდენტის ხელიდან საქართველოს მოქალაქეობა მიიღო. არაქართველებსაც მივეცით საქართველოს მოქალაქეობა, ოღონდ სხვა პროცედურით. ეს უფრო მეტად ინვესტიციებთან იყო დაკავშირებული. ძალიან ვნუხვარ, უფრო მეტი პასპორტი რომ არ გავეცით. საერთო ჯამში, მინიმუმ მილიონი პასპორტი უნდა გავეცა უცხოეთში მცხოვრებ ქართველებზე. ხელი ბიუროკრაციამ შეგვიშალა.

ეს კანონპროექტი კონტრდაზვერვის სამსახურმა ძალიან ნეგატიურად შეაფასა. მე დიდი შეცდომა დავუშვი, მათ რომ დავუჯერე. ჯერ ერთი, 90-იანებში წასული ქართველებისთვის უნდა მიგვეცა პასპორტები. იმ თურქებისათვის, რომლებიც ქართულად ლაპარაკობენ და ქართველ პატრიოტებად მიიჩნევენ თავს, ჩვენ რომ საქართველოს მოქალაქეობა მიგვეცა, ეს ძალიან გააძლიერებდა ჩვენს პოზიციებს თურქეთში. აშკარაა, რომ დემოკრატიულ ქვეყნებში ასეთი მიდგომა კარგად მუშაობს. ეს სასარგებლო იქნებოდა ჩვენი ეკონომიკური ზრდისთვისაც.

როდესაც ერდოლანს არჩევნები ჰქონდა, მთხოვა, ქართველებით დასახლებულ რეგიონში ჩავსულიყავი და მის საარჩევნო კამპანიაში მიმეღო მონაწილეობა. მიტინგზე, რომელზეც მან მიმიყვანა, 20 000 ქართველი შეიკრიბა. ეს, რატემა უნდა, უნიკალური შემთხვევაა - თურქები რომ უცხოელ ლიდერს საარჩევნო კამპანიაში დახმარებას სთხოვენ. მაშინ ერდოლანმა ამ რეგიონში პირველად გაიმარჯვა. (ბოლო არჩევნებზე მან ეს რეგიონი პირწმინდად წააგო).

* * *

დიასპორას ყოველთვის განვიხილავდი, როგორც საკადრო რეზერვს.

ჩვენ ამ კუთხით გვქონდა, როგორც წარმატებები, ასევე მარცხიც.

ვიდრე სალომე ზურაბიშვილს საგარეო მინისტრის თანამდებობაზე დაენიშნავდით, მას საქართველოში საფრანგეთის ელჩის პოსტი ეკავა. ძალიან ლამაზი, არისტოკრატი

ქალბატონი, ნიკო ნიკოლაძის, XIX საუკუნის გამოჩენილი ქართველი საზოგადო მოღვაწის, შვილიშვილი იყო. ნიკო ნიკოლაძემ საქართველოში პირველი რკინიგზა და ფოთის პორტი ააშენა. რევოლუციის შემდეგ მისი შვილები, რა თქმა უნდა, ემიგრაციაში წავიდნენ.

სალომე ზურაბიშვილი საფრანგეთში დაიბადა. ქართულად სპეციფიური ფრანგული აქცენტით საუბრობდა. ძალიან წარმატებული ფრანგი დიპლომატი გახლდათ - ჰქონდა რომში, გაეროში, ვაშინგტონში, ვენაში, ჩადში, ბრიუსელში სხვადასხვა წარმომადგენლობაში მუშაობის გამოცდილება. როდესაც ერთმანეთი გავიცანით, ქალბატონ სალომეს ხმა არ ამოუღია, სულ დუმდა და ილიმებოდა, მაგრამ განსაცვიფრებლად გამოიყურებოდა. მე მას გავესაუბრე და გადავწყვიტე დამენიშნა საქართველოს საგარეო მინისტრის თანამდებობაზე. საფრანგეთში ჩემი ოფიციალური ვიზიტის დროს, ამის თაობაზე ვესაუბრე ჟაკ შირაქს და ნებართვა ვთხოვე. ბუნებრივია, მე გამოვიყენე მოქალაქეობის მინიჭების ჩემი, პრეზიდენტის, უფლება. შირაქმა მას გზა შემდეგნაირად დაულოცა: მთავარია, შენ განავითარო კარგი ურთიერთობა რუსეთთან.

საქმეში თავიდან ზურაბიშვილი ცოტა უცნაური მეჩვენა, შემდეგ ძალიან უცნაური. მან დაიწყო სამინისტროდან იმ თანამშრომლების გათავისუფლება, ვისი გვარიც არ მოწონდა. ამ გვარის ადამიანმა, მიხსნიდა ქალბატონი სალომე, ოციან წლებში ჩემი ნათესავები დახვრიტა. გაუგებარი იყო, რა კავშირი ჰქონდა ამას 2004 წელთან. შემდეგ მომთხოვა, თანამდებობიდან გამეთავისუფლებინა ჩვენი ელჩი მოსკოვში. ვეკითხები - რატომ? „ჩემი მოწამვლა სცადა. მოსკოვში ოფიციალური ვიზიტის დროს, ყავაში რალაც ჩამიყარა“. ის პიროვნება, ჩვენი პარტიის ერთ-ერთი დამფუძნებელი, კოტე კემულარია - წესიერი, სოლიდური ადამიანი იყო. სრულიად გაუგებარ სიტუაციაში აღმოვჩნდით.

ზურაბიშვილმა მინისტრის პოსტზე ერთ წელზე ცოტა მეტი იმუშავა. დროთა განმავლობაში ყველამ შეამჩნია მისი უცნაური ხასიათი. პარლამენტმა მის წინააღმდეგ ბუნტი მოაწყო და თანამდებობიდან გაათავისუფლა. შემდეგ ქალბატონი სალომე ქუჩის აქციებზეც საკმაო ექსცენტრიულობით გამოიჩინოვდა.

სამაგიეროდ, ბენდუქიძესთან დაკავშირებით გაგვიმართლა. ახალი ემიგრანტი იყო, გასული საუკუნის 70-იანი წლების ბოლოს მოსკოვში, ასპირანტურაში სასწავლებლად წავიდა.

ჩვენ ბევრი სხვა ახალი ემიგრანტი ჩამოვიყვანეთ, ხშირად, ძალიან ახალგაზრდა. აი, სანიმუშო მაგალითი. 2010 წლის ზამთარში ვანკუვერში ოლიმპიადაზე ჩავფრინდი. აეროპორტში, ნახა რა ჩემი პასპორტი, მესაზღვრემ მითხრა, რომ ყოველთვის ქართულ პურს ყიდულობს. ქალაქში თან დაგვეყვებოდა ადგილობრივი ვოლონტიორი. აღმოჩნდა, რომ ისიც ქართულ პურს ყიდულობდა. შემდეგ დიასპორასთან მქონდა დაგეგმილი შეხვედრა. დაახლოებით ასი ადამიანი მოვიდა. ერთმა ქალბატონმა ძალიან ეფექტური პრეზენტაცია ჩაატარა, რომლის დროსაც მოგვიყვა, თუ როგორ დაიწყო მამასთან ერთად პურის წარმოება. ორი წლის განმავლობაში ორი მილიონი ქართული შოთი გაყიდეს. ეს მეგანარმატებაა, პური ხომ არც თუ ისეთი ექსკლუზიური პროდუქტია.

ეს 28 წლის ვერა ქობალია იყო. სწორედ ამან გამაოცა. შვიდი წუთის განმავლობაში ისეთი პრეზენტაცია გააკეთა, როგორიც მინდოდა, რომ ყველა ინვესტორისთვის წარმომედგინა. მე მას ეკონომიკის მინისტრის თანამდებობა შევთავაზე. ძალიან წარმატებული აღმოჩნდა. შთამბეჭდავი გარეგნობა ეხმარებოდა ინვესტორებთან ურთიერთობებში, მისთვის ყველა კარები ღია იყო და ბევრი ინვესტორიც მოიზიდა. თავის სამინისტროს სრული რეორგანიზაცია ჩაუტარა. იქ რამდენჯერმე მივედი, დაწესებულება გამოიყურებოდა, როგორც სუპერთანამედროვე იაპონური ან სამხრეთკორეული სამინისტრო.

1970-80-იან წლებში ემიგრირებული ქართველი ებრაელები მაშინ მოვიზიდეთ, როდესაც თავდაცვითი ქარხნების აღდგენა მიმდინარეობდა.

დიასპორის ერთადერთი ფენა, რომელიც ყოველთვის ჩვენი წინააღმდეგი იყო, ქართველი კანონიერი ქურდები იყვნენ.

იოლანდა კაკაბაძე ეკვადორში ბუნების რესურსებისა და ეკოლოგიის მინისტრად მუშაობდა. მან დაარწმუნა ეკვადორის პრეზიდენტი, რომელიც უგო ჩავესის ახლო მეგობარი იყო, არ ელიარებინა აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობა. ამჟამად ეს ქალბატონი ველური ბუნების მსოფლიო ფონდის დირექტორია.

ძალიან გვეხმარებოდნენ ხელოვნების ქართველი წარმომადგენლები. ჩემს პირველ ინაუგურაციაზე მთელი მსოფლიოდან ქართველი ვარსკვლავები ჩამოვიდნენ. მსოფლიოში იმ დროს ყველაზე ძვირადღირებულმა ცნობილმა ბალერინამ, ნინო ანანიაშვილმა, რომელიც სწორედ იმ პერიოდში ნიუ-

იორკში მოღვაწეობდა, ყველაფერი მიატოვა და ქართული საბალეტო სკოლის აღდგენის მიზნით თბილისში დაბრუნდა. „აღდგენას“ ეამბოზ, რადგან ამ სკოლის დამაარსებლად შეიძლება ჯორჯ ბალანჩინი ჩაითვალოს. დასავლეთში წასვლამდე, ის ბალანჩინის გვარს ატარებდა. მიხეილ ბარიშნიკოვი მიყვებოდა, რომ გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე, ბალანჩინმა ეს ლეგენდარული რუსი მოცეკვავე საცივის მოსატანად ბრაიტონ-ბიჩზე გააგზავნა. ბარიშნიკოს ამ ეპიზოდამდე არასდროს უფიქრია, რომ ბალანჩინს საქართველოსთან რაღაც აკავშირებდა. ბალანჩინისათვის საცივის ჭამა უკვე აღარ შეიძლებოდა, მას უბრალოდ ტუჩებზე უსვამდნენ საცივის წვეს, სამშობლოს გემო რომ ეგრძნო.

მრავალი ადამიანის აზრით, მსოფლიოში პირველი მევიოლინე ლიზა ბათიაშვილი და ერთ-ერთი საუკეთესო პიანისტი ხატია ბუნიათიშვილი ჩვენს საარჩევნო კამპანიებში ლეზულობდნენ მონაწილეობას. „ნაციონალური მოძრაობის“ ყრილობაზე ხატია მგზნებარე სიტყვით გამოვიდა. იგი ძალიან რადიკალური ქართველი პატრიოტია. ლიზამ კი, გაიგო რა, რომ ჩვენ შეიძლება არჩევნებში დავმარცხდეთ, ცხოვრებაში პირველად ღიად გამოთქვა თავისი პოლიტიკური სიმპათიები. მან, ჩვენს მიტინგზე რომ დაეკრა, შეწყვიტა თავისი საკონცერტო პროგრამა. ამ საქციელმა ჩემზე წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა. ძალზე შთამბეჭდავია მსოფლიოს საუკეთესო მეცო-სოპრანოს, ანიტა რაჭველიშვილის მოქალაქეობრივი პოზიცია, რაც კიდევ ერთხელ აჩვენებს, რომ ჭეშმარიტი ნიჭიერება საქართველოში დღეს გაბატონებულ ივანიშვილის რეჟიმთან სრულიად შეუთავსებელია.

* * *

უკრაინულ დიასპორას კოლოსალური პოტენციალი აქვს. უკრაინელები მსოფლიოში ძალიან ინტეგრირებული არიან, მაგრამ მკვეთრი იდენტურობით გამოირჩევიან. დიასპორასთან თანამშრომლობის ხელისშემშლელი მთავარი დაბრკოლება ის არის, რომ თანამედროვე უკრაინა მეტისმეტად საბჭოური რჩება. რაც უფრო ვმორდებით საბჭოთა კავშირს, მით უფრო ვუახლოვდებით ჩვენს დიასპორას. ეს კი უზარმაზარი ძალაა.

კარგად მახსოვს, როგორი ენთუზიაზმით ბრუნდებოდა სამშობლოში საზღვარგარეთ მცხოვრები უკრაინელების პირველი ნაკადი. 1987 წელს, როდესაც ჩოპში საკონტროლო გამშვებ პუნქტზე ვმსახურობდი, საზღვარზე კანადელი უკრაინ-

ნელების ავტობუსი გაჩერდა. ყველას ტრადიციული უკრაინული ნაქარგი პერანგი ეცვა, უკრაინაში ჩამოსვლის გამო ძალიან ალგზნებულები იყვნენ. პირველად ვნახე ამდენი ნაქარგი პერანგი, პირველად მოვისმინე ასეთი ლამაზი უკრაინული სიმღერები. რამდენადაც ავტობუსში „კაპიტალისტური“ ქვეყნის მოქალაქეები იყვნენ, ის საფუძვლიანად უნდა დაგვეთვალეირებინა. ამას „სილრმისეული ინსპექცია“ ეწოდება. ავტობუსი გადაიყვანეს ორმოზე და დაინყეს ბურლით დაჩვრეტა. მგზავრებს ხმაური რომ არ გაეგოთ, მაღალ ხმაზე ჩართეს კობზონის სიმღერები. ამ დრომდე ასეთი ავტობუსები არ ჩამოსულა. ჩვენთან მსუბუქ ავტომობილებსაც კი თითქმის საათ-ნახევარი აჩერებდნენ და რა გასაკვირია, რომ ისინი 10 საათი გააჩერეს. მგზავრებმა გორბაჩოვს აღშფოთებული წერილი გაუგზავნეს. მესაზღვრეები მოსკოვიდან დატუქსეს და როდესაც ეს მგზავრები უკან დაბრუნდნენ, რამდენიმე მესაზღვრეს ჩაგვაცვეს ნაქარგი პერანგები. მოძებნეს რამდენიმე პრაპორშჩიკი ქალი, რომლებიც მათ „პურიტ და მარილით“ დახვდნენ. აი, ასეთი კომედია მოაწყეს მოსკოვის მითითებით. გორბაჩოვმა გადაწყვიტა, რომ უმჯობესია უკრაინული დიასპორის მომადლიერება.

ჩემამდე ქართული დიასპორაც არ ახორციელებდა საქართველოში ინვესტიციებს. ინვესტიციების ინტენსიურად ჩადება ვარდების რევოლუციის შემდეგ დაიწყო. როგორც კი შეიცვლება სიტუაცია, უკრაინაშიც ჩაიდება უზარმაზარი ფული. მაგრამ ფული თავდაპირველად წამოვა არა ამერიკელებისა ან იაპონელებისაგან, არამედ ამერიკაში, ევროპასა და რუსეთში მცხოვრები უკრაინელებისაგან. პირველი დიდი ინვესტიციები ყოველთვის დიასპორისაგან მოდის, იმიტომ რომ, იგი უკეთ იცნობს ქვეყანას და უფრო ხალისით რისკავს.

მე ძალიან კრიტიკულად ვაფასებ უკრაინულ დიპლომატიას. ჩემდა გასაოცრად, აღმოვაჩინე, რომ ქართველი დიპლომატები ბევრად უფრო გამოცდილი და ძლიერები იყვნენ, ვიდრე უკრაინელი დიპლომატები. ნესით, ასე არ უნდა იყოს: საქართველოსაგან განსხვავებით, უკრაინას თავისი საერთაშორისო ურთიერთობათა ინსტიტუტი (ბევრი ქართველი დიპლომატი ამ ინსტიტუტის კურსდამთავრებულია) და გაეროში თავისი მუდმივი წარმომადგელობა ჰქონდა. მაგრამ რუსეთთან ომამდე უკრაინაში არ იყო ეგზისტენციალური გამოწვევები. როგორც ეტყობა, სწორედ ასეთი გამოწვევები ქმნის დიპლომატიას. ამის გარეშე დიპლომატები ვერ

გრძნობენ, რომ მათ გადაწყვეტილებაზე რამეა დამოკიდებული. ისინი, ძირითადად, კონკრეტულ ლიდერებს ან კონკრეტულ კერძო ინტერესებს ლობირებენ, ე.ი. საგარეო პოლიტიკა თავისი სტილით საშინაო პოლიტიკას ჰგავს და სახელმწიფოებრივი აზროვნების უქონლობა ძალიან იგრძნობა საგარეო პოლიტიკურ მოღვაწეობაშიც.

ამერიკაში უკრაინის ლობირება მხოლოდ ბოლო წლებში შეიმჩნევა, ისიც არასაკმარისად, რაღაც წარმატებებით. მახსოვს, როგორ დაიწყეს საქართველოს პარლამენტის ახალგაზრდა ნევრებმა ამერიკაში სიარული. ჩვენ კონგრესში ყველა კარებს ვალებდით, განსხვავებით ახლანდელი უკრაინელი პარლამენტარებისაგან. პატარა საქართველომ უფრო მეტს მიაღწია, ვიდრე უკრაინამ, რომელიც რუსეთს ეომება.

კარგი უკრაინელი ელჩები ძალიან იშვიათად მინახავს. მე ხშირად ვესწრები საერთაშორისო კონფერენციებს. ჩვენი თანმხლები უკრაინელი დიპლომატები ძალიან სუსტები არიან. ისინი შეხვედრებზე ან ჩუმად არიან, ან ინფორმაციას არ ფლობენ. მათ ელემენტარულად არ იციან, როგორ დაიცვან საკუთარი ქვეყანა.

უკრაინამ დიპლომატიაში არადიპლომატები უნდა მოიზიდოს. ახლანდელმა დიპლომატებმა დიასპორასთან მუშაობა არ იციან იმიტომ, რომ ისინი საბჭოთა ტრადიციის გამგრძელებლები არიან. დიასპორა ყოველთვის მზად იყო უკრაინასთან თანამშრომლობისათვის. დიპლომატიური წარმომადგენლობის შენობები ამერიკაში, საფრანგეთში, ავსტრალიაში მათი საჩუქარია. მას ქვეყანაში მიმდინარე პროცესები აინტერესებს, აქვს თვითორგანიზაციის უზარმაზარი პოტენციალი, მაგრამ 1990 წლების შუა პერიოდიდან ის უკრაინისათვის თითქმის დაკარგულია.

უნდა ვისწავლოთ მასთან მუშაობა. ეს ახალი თაობის საკითხია. ახალგაზრდები დიასპორასთან ბევრად უფრო ადვილად გამოძებნიან საერთო ენას, ვიდრე საბჭოთა მენტალიტეტის დიპლომატი, რომელსაც კიევის საერთაშორისო ურთიერთობათა სკოლა ან მოსკოვის საერთაშორისო ურთიერთობათა ინსტიტუტი აქვს დამთავრებული.

მიმაჩნია, რომ უკრაინაში დიასპორასთან თანამშრომლობისათვის საჭიროა შეიქმნას ცალკე სამინისტრო. დიდ დახმარებას თავად დიასპორის ვოლონტიორები გაუწევენ: მათ იციან, როგორ იმუშაონ თავისი წრის ადამიანებთან.

თმი

საქართველოს არ გაუმართლა, სტალინს აფხაზეთში დასვენება რომ მოსწონდა. აფხაზეთი სწორედ მისი წყალობით გახდა საბჭოთა ნომენკლატურის მთავარი კურორტი. რუსეთის ელიტას აფხაზეთისადმი ღრმა ემოციური დამოკიდებულება ჩამოუყალიბდა.

2006 წლის დასაწყისში, ნაზარბაევის ინაუგურაციაზე ელცინმა მკითხა: „მიხაილ ნიკოლაევიჩ, რა ხდება ახლა აფხაზეთში?“ — „ბორის ნიკოლაევიჩ, აფხაზეთი ხომ თქვენ დროს დაიპყრეს“ — „ჰო, სანყენია, ჩემი ახალგაზრდობის საუკეთესო მოგონებებია - როგორ ვზივარ ბიჭვინთაში სანატორიუმის აივანზე, ვსვამ ქინძმარაულს და ვუსმენ „თბილისოს“ ნანი ბრეგვაძის შესრულებით“, - მიპასუხა მან.

სსრკ დაშლის მომენტში აფხაზები აფხაზეთის მოსახლეობის მხოლოდ 18%-მდე შეადგენდნენ. ეს არის ეთნოსი, რომელიც ჩრდილოეთ კავკასიისკენ მიისწრაფვოდა. ქართველები, სხვათა შორის, აფხაზეთის ასეთივე მკვიდრი მოსახლეობაა. მაგალითად, ჩემი დიდი ბაბუა ეშერიდანაა.

აფხაზეთში ტრადიციულად ხელისუფლება გაყოფილი იყო: კომპარტიის ცკ-ს მდივანი ყოველთვის ეთნიკური აფხაზი იყო, მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე კი - ქართველი. ეკონომიკური უწყებები აფხაზებს ეკუთვნოდა, შსს - ქართველებს.

აფხაზები უმრავლესობას წარმოადგენდნენ გუდაუთას ანკლავში, გაგრასა და სოხუმს შორის. გაგრა თითქმის ქართული იყო, სოხუმის მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობა ქართველები იყვნენ, თუმცა მთლიანად ქალაქი მრავალეროვნული და კოსმოპოლიტური იყო. ამ მხრივ სოხუმი ოდესას მახსენებს.

გამსახურდიას დამხობის შემდეგ, საქართველოში სამოქალაქო ომი დაიწყო. აფხაზებმა ამით ისარგებლეს, რომ რუსების მხარდაჭერით რკინიგზა დაებლოკათ, რომელიც მათ ტერიტორიაზე გადიოდა და მთავრობიდან ყველა ქართველი გაეყარათ.

რუსეთი რესპუბლიკებისათვის იარაღის გადაცემას აჭი-
ანურებდა, რომელიც მათ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემ-
დეგ უნდა დარჩენოდათ. და, აი, უცებ, 1992 წლის ივლისში
რუსმა სამხედროებმა ახალციხის ბაზის ყველა საწყობი გა-
აღეს და საქართველოს ასობით ტანკი T-55, ბრონეტრანს-
პორტიორების დიდი რაოდენობა და არტილერია გადასცეს.
კითხვა არ სჭირდება, თუ სად წავიდოდა ეს ტექნიკა. ჯარი,
რკინიგზის დასაბრუნებლად აფხაზეთისკენ დაიძრა და ად-
ვილად დაიკავა სოხუმი.

მოსახლეობა, რომელსაც სათავეში მყოფი აფხაზური ელიტა
ავიწროებდა, მათ შეხვდა, როგორც განმათავისუფლებლებს.

სამაგიეროდ, სხვა რეაქცია იყო გუდაუთის რაიონში, სა-
დაც დაახლოებით 40 000 აფხაზი ცხოვრობდა. იქ დიდი სამ-
ხედრო ბაზა და აეროდრომი იყო განლაგებული. მას შემდეგ,
რაც ქართული ეროვნული გვარდია სოხუმში შევიდა, აფხა-
ზი მეამბოხეები „თავს დაესხნენ“ რუსულ ბაზას. მათ ხელში
დიდი რაოდენობის იარაღი აღმოჩნდა. მათი რაზმების სათა-
ვეში რუსი ოფიცრები გამოჩნდნენ. ჩრდილოეთ კავკასიიდან
კი გადმოისროლეს რაზმები, რომლებსაც რუსული სპეცსამ-
სახურების წარმომადგენლები ხელმძღვანელობდნენ. ამ
ოპერაციის აზრი ნათელია - ჩრდილო-კავკასიელი ბოევით-
ების ყურადღება უნდა გადაეტანათ ჩეჩნეთიდან, რომელმაც
დამოუკიდებლობა გამოაცხადა.

უეცრად მოწინააღმდეგეთა ორივე მხარეს დიდი რაოდე-
ნობის იარაღი აღმოჩნდა. რუსები, როგორც გულივერი, ცოტ-
ცოტა ხან ერთ მხარეს ეხმარებოდნენ, ხან მეორეს, ოღონდ
ძალთა თანაფარდობა შენარჩუნებულიყო და არც ერთს არ
გაემარჯვა.

მეიმ დროს თბილისში, ადამიანის უფლებების დაცვის კო-
მიტეტში ვმუშაობდი და ამერიკაში წასასვლელად ვემზადე-
ბოდი. ჰარვარდის უნივერსიტეტში მიმიღეს. როდესაც ომი
დაიწყო, გადავწყვიტე დავრჩენილიყავი.

ჩვენ ტყვეთა გაცვლაზე ვმუშაობდით. მახსოვს, მორიგი
გაცვლისათვის სოხუმიდან გაგრაში უნდა გადავფრენილიყა-
ვით. ჩვენსა და აფხაზურ პოზიციებს შორის რუსული ბაზა იყო
განლაგებული. ჩვენ მათ ტერიტორიაზე გადაფრენის ნებართ-
ვა მივიღეთ, მაგრამ როცა ავფრინდით, რუსებმა დაფრენა
გვიბრძანეს. ყველა დაგვაპატიმრეს - თითქოსდა, ჩვენ მოლა-
პარაკების რაღაც პირობები დავარღვიეთ. ვერ შეთანხმდნენ,
რა უნდა ექნათ ჩვენთვის: დროებითი პატიმრობის იზოლატორ-

ში მოვეთავსებინეთ, თუ გადაეცათ ჩვენი თავი სეპარატისტებისათვის. დაძაბული მოლაპარაკებების შემდეგ, უფროსი რუსი ოფიცერი გამოვიდა და გვითხრა: „კარგი, 15 წუთს გაძლევთ - აქედან წაეთრიეთ, თორემ იძულებული ვიქნები გადაგცეთ აფხაზურ მხარეს. არ გაბედოთ სოხუმში გაფრენა - ჩამოგაგდებთ“. ჩვენ ჩავჯექით ჩვენს იაკ-40 და ბათუმში გავფრინდით.

რუსი სამხედროები აფხაზეთში ყველაფერს, რაც უნდოდათ და როცა სჭირდებოდათ, ბომბავდნენ, აგდებდნენ ქართულ თვითმფრინავებს. მაღაზიის ბოინგი არ იყო პირველი სამგზავრო თვითმფრინავი, რომელიც მათ ჩამოაგდეს. მანამდე იყო ორი ქართული ტუ-154, რომლითაც სოხუმში ძირითადად, ჩვეულებრივი, რიგითი მოქალაქეები მგზავრობდნენ.

თავიდან აფხაზეთის მთელი ტერიტორია, გუდაუთის გარდა, ჩვენს ეროვნულ გვარდიას ეკავა. გუდაუთაში მდებარე რუსული ბაზა ჩვენი ჯარების იერიშს იგერიებდა. ამ ბაზის მომარაგება შესაძლებელი იყო მხოლოდ ჰაერიდან, რაც, ბუნებრივია, რუსებს არ მოსწონდათ. ელცინმა შევარდნაძე მოსკოვში გამოიძახა. მან ორივე მხარეს გაგრიდან მძიმე შეიარაღების გამოყვანა შესთავაზა და რუსების მხრიდან დროებითი ზავის გარანტია მისცა. მხარეები თავის ადგილზე რჩებიან, იხსნება ჰუმანიტარული კორიდორები, იწყება შერიგების პროცესი.

შევარდნაძემ მიიღო ეს მოთხოვნები. რუსული გემები შევიდნენ გაგრამი და ქართული არტილერია ფოთში გადაიტანეს. ზუსტად ასევე უნდა გაეტანათ აფხაზური იარაღი, მაგრამ ეს არ გააკეთეს. ერთი კვირის შემდეგ აფხაზეთის ჩრდილოეთ ნაწილს, მოულოდნელად, სამხრეთიდან და მთებიდან თავს დაესხა შეიარაღებული რაზმები და ეს ტერიტორია ქართველებისგან მთლიანად განმინდეს. ეს სადღაც სანაპიროს 100 კილომეტრია, რაც აშორებდა რუსეთს მისი ბაზიდან გუდაუთაში. მთელი ჩრდილოეთი უკვე მათ ხელში იყო, საქართველო კი რუსეთის საზღვარს ვეღარ აკონტროლებდა. სხვათა შორის, იგივე მოხდა შემდეგ დონბასშიც. სოხუმი ალყაში აღმოჩნდა. მინსკი 1 და მინსკი 2 შეთანხმება, რომელიც უკავშირდებოდა ილოვაისკის და დებალცევოს მარცხს, ძალიან ჰგავს 1992 წლის მოსკოვის შეთანხმებას, რომელმაც გაგრის დაცემა და სოხუმზე კონტროლის დაკარგვა გამოიწვია და ასევე სოჭის ხელშეკრულებას, რომელმაც სოხუმი დაგვაკარგინა.

ომი განახლდა. 1993 წლის მაისში, სისხლისმღვრელი ბრძოლების შემდეგ, შევარდნაძემ სოჭში ხელი მოაწერა სამ-

შვიდობო შეთანხმებას. მას დიდი არჩევანი არ ჰქონდა. საქართველო სისხლისგან იცლებოდა. ეკონომიკა დაინგრა. რამდენადაც დასავლეთ საქართველოს აკონტროლებდნენ თბილისში მყოფი მთავრობის მოწინააღმდეგეები, სოხუმი მარადეობოდა მხოლოდ ზღვით და ჰაერიდან.

ამის შემდეგ ყველაფერი გამეორდა. ივნის-ივლისში რუსულმა გემებმა სოხუმიდან ფოთში გაიტანეს ქართული მძიმე შეიარაღება. სექტემბერში შევარდნაძემ სკოლის მოსწავლეებს მოუწოდა დაბრუნებულიყვნენ სკოლებში და მრავალი, აფხაზეთიდან წამოსული ოჯახი, უკან დაბრუნდა. მაგრამ სექტემბრის შუა რიცხვებში აფხაზები ჩრდილოკავკასიელებთან ერთად შეტევაზე გადავიდნენ. მათ ეხმარებოდა რუსული არტილერია და ავიაცია, შემდეგ კი სპეცდანიშნულების რაზმი. მათ აიღეს სოხუმი და იქიდან 400 000 მცხოვრები განდევნეს, მათ შორის 250 000 ეთნიკური ქართველი. ისინი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში დასახლდნენ. სოხუმელი ბერძნების ევაკუაცია ბერძულმა ფლოტმა ითავა. მათ ამ ოპერაციას „ოქროს სანძისი“ უწოდეს. ესტონელები ესტონეთის მთავრობამ თვითმფრინავებით გაიყვანა. რიცხობრივად ბევრნი იყვნენ, დღეში ექვსი რეისის ორგანიზება უწევდათ. კრავჩუკმა საქართველოში ვერტმფრენები გამოგზავნა, მათ გადაარჩინეს არა მარტო უკრაინელები, არამედ ქართველებიც.

სოხუმისათვის ბრძოლებში დაიღუპა უნაუნსოს 34 უკრაინელი მეზრძოლი. მე ერთი საინტერესო შემთხვევა მიაგბეს. როდესაც ჩვენი რაზმი ჩასაფრებულ მტერს გადაეყარა და რუსულმა სპეცდანიშნულების რაზმმა დანებება შესთავაზა, ერთმა უკრაინელმა მეზრძოლმა რუსულად დაიყვირა - ქართველები ტყვედ არ ნებდებიანო. ეს ტრაგედია იყო. ქართულ სახელმწიფოებრიობას ხერხემალი გადაუტეხეს. საქართველოსთვის აფხაზეთი დაახლოებით იგივე იყო, რაც საბჭოთა კავშირისთვის ბალტიისპირეთი: იქ ცხოვრობდნენ ყველაზე განათლებული, ყველაზე მარჯვე, ყველაზე არაკონფლიქტური ადამიანები. კოსმოპოლიტიზმი, მრავალეროვნება ყოველთვის ხელს უწყობს განვითარებას. სოხუმი რომ არ დაგვეკარგა, ის დანარჩენ საქართველოსაც გაიყოლიებდა. ის ხომ თავისი მენტალიტეტით ქვეყნის ყველაზე ევროპეიზირებული ტერიტორია იყო.

* * *

ცხინვალის რეგიონი, რომელსაც საბჭოთა დროს „სამხრეთ ოსეთი“ ეწოდა, საქართველოს გეოგრაფიული ცენტრია.

ოქტომბრის რევოლუციამდე ცხინვალის საეპარქიო ქალაქი იყო, რომელიც, უმეტესწილად ებრაელებით იყო დასახლებული. მის გარშემო, ერთმანეთში შერეული ქართული და ოსური სოფლები იყო. ოსები საქართველოში ოდითგანვე ცხოვრობდნენ, ბევრი ჩვენი მეფე ნაწილობრივ ოსი იყო.

სამხრეთ ოსეთის ავტონომიის ხელოვნური შექმნა სტალინის დამსახურებაა. ავტონომიური ოლქები მისი ნაციონალური პოლიტიკის ქვეკუთხედი. ასე გაჩნდა სამხრეთ-ოსური ნომენკლატურა, რომელიც ყოველმხრივ ცდილობდა ეთნიკური განსხვავებების წინ წამოწევას, რაზეც მისი პრივილეგიები იყო დამოკიდებული. საბჭოთა პერიოდში სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში დაახლოებით ასი ათასი ადამიანი ცხოვრობდა. თითქმის ყველა ებრაელი წავიდა.

თუკი აფხაზეთში უკვე საბჭოთა პერიოდში მოსკოვის ნომენკლატურის მიერ შეგულიანებული დაძაბულობა იგრძნობოდა, სამხრეთ ოსეთში მსგავსი არაფერი ხდებოდა. ბავშვობაში „სამხრეთ ოსეთს“ საქართველოს ერთ-ერთ ჩვეულებრივ კუთხედ აღვიქვამდი, სადაც, მართალია, ზოგიერთი ადამიანი სხვა ენაზე ლაპარაკობდა, მაგრამ ის მაინც დანარჩენებისაგან ბევრი არაფრით განსხვავდებოდა.

როდესაც საბჭოთა კავშირის დაშლა დაიწყო, სამხრეთ ოსეთში საკუთარი ნაციონალისტები გაჩნდნენ. სწორედ მაშინ დაიწყო გამსახურდიას გარემოცვამ ოსებისაგან მტრის ხატის ძერწვა. ფიქრობდნენ, რომ უფრო ადვილად გაიმარჯვებდნენ. ამ დაძაბულობას ხელოვნურად ინარჩუნებდნენ, რადგან გამსახურდიას (რომელიც, უდავოდ, საქართველოს დიდი პატრიოტი იყო) გარემოცვაში რუსული სპეცსამსახურის ბევრი აგენტი იყო ჩანერგილი. მე ვერასდროს ვმაღავდი აღმფოთებას იმის გამო თუ გამუდმებით რატომ ამოტივტივდება ხოლმე ეს თემა: ის ხომ თითიდან იყო გამოწოვილი.

ჩემი პირველი საპრეზიდენტო კამპანიის დროს მანქანით ცხინვალის ცენტრში გავემგზავრე. ღვთის ნყალობით, თბილისიდან არც თუ ისე შორსაა. მთავარ მოედანზე მივედი (იქ არ მელიოდებოდნენ), ხალხს გავესაუბრე, ხელს ვართმევდი, ტაშს მიკრავდნენ. ამ კადრებს მთელმა საქართველომ უყურა, მათი საშუალებით მე ვაჩვენე, რომ არანაირი შეურიგებელი ეთნიკური კონფლიქტი სამხრეთ ოსეთში არ არსებობს.

იმ დროისათვის დაძაბულობამ სინამდვილეში ძალიან იკლო. უკვე წინა წლებში სამხრეთ ოსეთის პირველი პრეზიდენ-

ტი ჩიბიროვი მოლაპარაკებებისათვის მზად იყო. მე ვიყავი მონმე, როგორ ეხვეწებოდა შევარდნაძეს, ხელი მოეწერათ ხელშეკრულებისათვის ფედერაციის ნებისმიერი, თუნდაც ნომინალური ფორმის შესახებ. ჩიბიროვს უნდოდა შტაბბინა თბილისში ჰქონოდა. აბაშიძისაგან განსხვავებით, ჩიბიროვი ხშირად ჩამოდიოდა შევარდნაძესთან მოხსენებებით.

მოსკოვს სამხრეთ ოსეთი საერთოდ არ აინტერესებდა. მოსკოვს აფხაზეთი აინტერესებდა. 2004 წლის მაისში პუტინმა ჩემთან საუბარში აღნიშნა, რომ ბოლომდე არ მესმისო, რა არის სამხრეთ ოსეთი, - სულ რამდენიმე თვის წინ გავიგე პირველად მისი არსებობის შესახებო. ვფიქრობ, სიმართლეს ამბობდა. ამას ემატებოდა ისიც, რომ ჩრდილოეთელ ოსებს ყოველთვის ათვალწუნებული ჰყავდათ სამხრეთელი ოსები, კუდარცებს ეძახდნენ. ამიტომ არ ჰყავდათ სამხრეთელ ოსებს მოსკოვში ლობისტები.

ჩეჩნეთის ომის გამო გასული საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს ყველაფერი შეიცვალა. რუსეთის სპეცსამსახურებმა გადაწყვიტეს სამხრეთ ოსეთში ჩიბიროვის ნაცვლად თავისი ადამიანი, კოკოითი დაესვათ, რათა ზეგავლენა მოეხდინათ შევარდნაძეზე, რომლის დაყოლიებას იმ ბოლო დროს ვერ ახერხებდნენ. თანდათანობით ცხინვალის მთავრობა თითქმის სრული შემადგენლობით დაკომპლექტდა რუსი ოფიცერებით. მოსკოვი ოსებს არ ენდობოდა, ამიტომ რუსეთიდან ჩამოიყვანეს პრემიერ-მინისტრიც და მინისტრებიც. დატოვეს მხოლოდ კოკოითი, რომელიც ასევე სპეცსამსახურების პროდუქტი იყო. ჩამოყალიბდა გასამხედროებული მთავრობა, რომელთან მოლაპარაკებების წარმოება შეუძლებელი გახდა.

ხელისუფლებაში ჩემი მოსვლის შემდეგ ჩვენ გადავკეტეთ მთელი კონტრაბანდა, რომელიც სამხრეთ ოსეთიდან მოდიოდა. სხვა არჩევანიც არ გვქონდა. ის უბრალოდ, საქართველოს ეკონომიკას აჩანაგებდა. როგორც კი ეს გავაკეთეთ, გაჩნდა დაძაბულობა და დაიწყო სროლა. ჩვენ მაშინ სულ თავისუფლად შეგვეძლო ცხინვალში შესვლა. არა მგონია, რუსეთს ხელი შეეშალა. ბევრი ჩემი თანამებრძოლი შეცდომად თვლის, 2004 წელს ცხინვალში რომ არ ავიღეთ. მაგრამ მე მიმაჩნდა, ეს იმდენად პატარა ტერიტორიაა (იმ დროისათვის იქ 35 000-ზე ნაკლები ადამიანი დარჩა), რომ სალაპარაკოც არაფერია. თანაც ჭადრაკის დაფას მაგონებდა: აქ - სოფელი, ქართული ხელისუფლებით, შემდეგ თითქოსდა სეპარატისტული სოფელი, მერე ისევ ჩვენი სოფელი და ა.შ.

1990-იან წლებში ნორვეგიის ადამიანის უფლებათა ინსტიტუტში, ცნობილი ნორვეგიელი ადამიანის უფლებების დამცველის და უმცირესობათა სპეციალისტის, ასბორნ ეიდეს ხელმძღვანელობით სამხრეთ ოსეთის პრობლემებზე ემუშაობდი და ოსებს თანავუგრძნობდი. ჩვენ ვთვლიდით, რომ ოსები რიცხოვნობიდან ძალიან ცოტა არიან, ისინი უნდა დავიცვათ, მივცეთ საშუალება იგრძნონ, ისინი სახელმწიფოს ნაწილს რომ წარმოადგენენ, ამისათვის კი საჭიროა, თბილისმა მათ გარკვეული უფლებამოსილებები გადასცეს.

გადაწყვიტეთ დიპლომატიურად მემოქმედა. ჩვენ მიერ კონტროლირებად სოფლებში დავიწყეთ ახალი საავადმყოფოების, სკოლების, სტადიონების, დისკოთეკების, თანამედროვე მაღაზიების, ოლიმპიური საცურაო აუზის მშენებლობა. ყველა თვალნათლივ დაინახავდა, სადაა უკეთესი მდგომარეობა. ამის პასუხად, რუსებმა სამხრეთელ ოსებს ჩვენს ტერიტორიაზე გადმოსვლა აუკრძალეს, თუმცა მაინც გადმოდიოდნენ ისინი „საზღვარზე“.

ერთხელ ჩვენ სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე ჯგუფი Boney M ჩავიყვანეთ. კონცერტებს დაესწრო ჩვენ მიერ კონტროლირებადი რაიონების მთელი მოსახლეობა. რა თქმა უნდა, ოსებიც მოვიდნენ სეპარატისტების კონტროლირებადი ტერიტორიიდან. მუსიკოსები დაბნეულები იყვნენ, ვერ ხვდებოდნენ, რა ხდებოდა. ჩვენ ხომ ისინი უბრალოდ ჩავსვით ავტობუსში და წავიყვანეთ. სადაც გაეჩერდით, იქ უნდა გაემართათ კონცერტი. მე ამას დისკოთეკების დიპლომატია ვუნოდე.

ჩვენ განვახორციელეთ კიდევ ერთი საინტერესო იდეა. მოლაპარაკებები დავიწყეთ საველე მეთაურთან, დიმიტრი სანაკოევთან, რომელიც კლასიკური ტიპის სამხრეთელი ოსი სეპარატისტი იყო, რომლის რაზმები ჯერ კიდევ 2004-ში თავს გვესხმოდნენ. სეპარატისტთან სასაუბროდ ჩვენ მზად ვიყავით, ეს ხომ რუსი ოფიცერი არ არის. შევექმენით სამხრეთ ოსეთის მთავრობა და სანაკოევს ხელმძღვანელობისათვის გადავეცით ჩვენ მიერ კონტროლირებადი სოფლები. მთავრობას გამოვუყავით თანხები და ვუთხარი: განავითარეთ თქვენი რეგიონი, აი, თქვენი ხელმძღვანელი, ეროვნებით ოსი, თანაც სეპარატისტი, რომელიც ჯერ კიდევ 2004 წელს თავს ესხმოდა ჩვენ ჯარებს.

სანაკოევის მთავრობა ცხინვალის გარეუბანში კარგად გარემონტებულ ოთხსართულიან შენობაში განლაგდა, ისე, როგორც დღეს ლუგანსკის ოლქში სტანიცა ლუგანსკია. სა-

ნაკოვეის მთავრობას სოფლებში გზების შესაკეთებლად, ტერიტორიის კეთილმოსაწყობად და ა.შ. საკმაოდ დიდი თანხა გამოუყავით. სანაკოვეი ენთუზიაზმით შეუდგა საქმეს. თანდათანობით მის მხარეზე სულ უფრო მეტი და მეტი ოსი ეროვნების ადამიანი გადმოდიოდა.

2008 წლის იანვარში ლავროვი დამეკონტაქტა და შემომთავაზა მოლაპარაკებები დაგვეწყო სამხრეთ ოსეთის ჩვენი კონტროლის ქვეშ დაბრუნებაზე. ერთმანეთს სტამბულში შევხვდით. ლავროვმა მითხრა, რომ კონფერენცია უნდა შეწყდეს. დროა დავიწყოთ მოლაპარაკებები: ან ჩავატაროთ არჩევნები, ან ერთობლივად დავნიშნოთ ახალი ხელისუფლება. ამ შემთხვევაში, ეს ტერიტორია თანდათანობით უმტკივნეულოდ გადავა საქართველოს იურისდიქციაში. ეს წინადადება ძალიან ჰგავს იმას, რაც 2016 წლის დასაწყისში პოროშენკოს დონბასთან დაკავშირებით შესთავაზეს.

ახალ ხელმძღვანელად შემოგვთავაზეს ჩრდილო კავკასიელი, ცნობილი მოჭიდავე. მისი გვარი ნამდვილად აღარ მახსოვს, მაგრამ ზედმეტი სახელი დამამახსოვრდა - ველური (Дикий). მას სამხრეთ ოსეთთან არავითარი კავშირი არ ჰქონდა, ამიტომ, რუსების აზრით, მისი კანდიდატურა მისაღები უნდა ყოფილიყო ჩვენთვის.

ეს მოლაპარაკებები, პრაქტიკულად, საბრძოლო მოქმედებების დაწყებამდე გაგრძელდა. დღეს მე მათ განვიხილავ როგორც ყურადღების გადასატან მანევრს.

შეხვედრა ანგელა მერკელთან. თბილისი, 2008 წლის აგვისტო

ჩვენ გვესმოდა და სულ უფრო ვხვდებოდით, ომის გარდაუვალობას, მაგრამ დარტყმას აფხაზეთიდან ველოდებოდით. მეგონა, რომ სამხრეთ ოსეთი პუტინისათვის ასეთი მნიშვნელოვანი არ იყო. სულ სხვაა აფხაზეთი - ჯარების დესანტირება შესაძლებელია ზღვით, შეიძლება გადმოიყვანო რკინიგზითაც.

მაგრამ, აგრესორის თვალსაზრისით, აფხაზეთს მინუსებიც ჰქონდა. აფხაზური და ქართული დასახლებული პუნქტები არსად არ გადაიკვეთება: ეთნიკური წმენდის შედეგად შეიქმნა 100 კილომეტრის სიგრძის ცარიელი ტერიტორია. იქ შიდა კონფლიქტის პროვოცირება საკმაოდ რთულია. სამხრეთ ოსეთში კი, შეიძლება ითქვას, სოფელი სოფელზეა მიბმული. ჯერ „შენიანებს“ ესერი, შემდეგ „სხვებს“ - და დაიწყოს...

ახლა კარგად გვესმის, რომ დიდი რაოდენობის ბრონეტექნიკით შეიარაღებული ასიათასიანი დაჯგუფება, რომელიც რუსებმა სამხრეთ ოსეთში შეიყვანეს, გამიზნული იყო მხოლოდ ერთი რამისთვის - თბილისის დასაკავებლად.

მიუხედავად იმისა, რომ არსებობდა თბილისის დაბომბვის რეალური საშიშროება, ჩვენთან ხუთი აღმოსავლეთევროპული ქვეყნის ლიდერი ჩამოვიდა. ჩამოფრინდნენ სარკოზი, ერდოლანი, მერკელი. შეიძლება ითქვას, რომ მათ საქართველოს დედაქალაქში სადღელამისო მორიგეობა დაანესეს. და ამან გადაგვარჩინა.

* * *

ხელისუფლებაში მოსვლისთანავე ჩვენ რუსეთისთვის წარმოვადგენდით ძალიან დიდ გამოწვევას. თუ საბჭოთა მოკავშირე რესპუბლიკათა ლიდერები ყოველთვის ერთფეროვანი და უინტერესო იყვნენ დასავლეთისთვის და შესაბამისად, არავითარ სიმპათიას არ იმსახურებდნენ, უცებ საქართველოში გაჩნდა ჯგუფი, რომელიც სრულიად განსხვავებული იყო.

ჩვენი დაინტერესდნენ და წერდნენ აღფრთოვანებულ სტატიებს. მაგალითად, „პარი მატჩში“ გამოქვეყნდა ვრცელი რეპორტაჟი ჩემს ოჯახზე, სათაურით: „კავკასიის კენედები“ და არა მხოლოდ „ვარდების რევოლუციას“, არამედ მთელ ჩემს ინაუგურაციას პირდაპირ ეთერში აშუქებდა სიენ-ენ-ი და მთელი მსოფლიო უყურებდა. აღფრთოვანებული სტატიები დაიბეჭდა „იქონომისტში“ კერძოდ, ენერა, რომ სააკაშვილი მართალია ნაციონალისტია, მაგრამ ეს პირველი და განსაკუთრებული შემთხვევაა, როდესაც ნაციონალიზმი წარმოადგენს დადებით ძალას.

მთელი მსოფლიოს პრესის ყურადღება ჩვენკენ იყო მოპყრობილი. ჟურნალისტებს უბრალოდ ვუყვარდებოდათ. მაგალითად, ტიმ სებასტიანმა, ბი-ბი-სის ჰარტოკის წამყვანმა, აიღო რა ჩემგან ინტერვიუ, მითხრა, რომ უნდოდა წამოსვლა ბი-ბი-სიდან და სიამოვნებით იმუშაებდა ჩემს მრჩევლად.

„ნიუ იორკ ტაიმსის“ ჟურნალისტმა ჩივერსმა მიიღო საქართველოს მოქალაქეობა, როცა ჩემი ხელით გადავეცი პასპორტი, თქვა, რომ აღფრთოვანებულია, თავისუფლების დესპანი ხდება პასპორტის მეშვეობით. ჩივერსი მაშინ „ნიუ იორკ ტაიმსის“ ერთ-ერთი წამყვანი ჟურნალისტი იყო.

მოკლედ, რუსეთს გავუჩინეთ დიდი პრობლემა.

ამიტომ დაიწყეს გეგმაზომიერი მუშაობა ჩვენს გასაშავებლად.

რუსეთის ეს მტრული პროაგანდისტული აქტივობები დოკუმენტური სიზუსტით აღწერა და გამოააშკარავა ცნობილმა ჟურნალისტმა ოლეგ პანფილოვმა თავის წიგნში „რუსულ-ქართული საინფორმაციო ომი“, რომელიც ორიოდ წლის წინ გამოიცა რუსულ, უკრაინულ და ქართულ ენებზე. აქ ფაქტობრივი მასალის მოხმობითაა ნაჩვენები, თუ როგორ ააღორძინა პუტინმა საბჭოთა პროაგანდისტული ტრადიციები, თუ როგორ ნათლად ჟონავდა რუსეთის პრესასა და ინტერნერსივრცეში საქართველოსთან დაგეგმილი ომისათვის სამზადისი, მჟღავნებოდა სამხედრო გეგმები, ამასთან რუსი პოლიტიკეზნოლოგები გააფთრებულ ანტიქართულ პროაგანდას ეწეოდნენ როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო მედიასივრცეში. ამას მოჰყვა რუსული ემბარგო ქართულ ნაწარმზე - ღვინოზე, ბორჯომზე, სოფლის მეურნეობის სხვა პროდუქტებზე. ანტიქართულმა აგიტაციამ ლოგიკურ ნაყოფად გამოიღო ქართველთა არაადამიანური დეპორტაცია რუსეთიდან და ჩვენი ქვეყანაში ენერგეტიკული კოლაფსის გამოსაწვევად გამიზნულმა დივერსიებმა. საქართველოში მუშაობდა აგენტ-ინფორმატორთა არაერთი ქსელი, რომელიც ყველანაირ ჭორ-მართალს აწვდიდა კრემლის პროაგანდისტებს. ისინი დაახლოებით აჭარის მოვლენების შემდეგ, 2004 წლის მაისიდან განსაკუთრებით გააქტიურდნენ. ვრცელდებოდა რა დემაგოგიური ინფორმაციები, ჩვენ შესაბამისად ვაწარმოებდით ძიებას, თუ როგორ ითითხნებოდა ასეთი პროვოკაციული ტექსტები. მაგალითად, ჩვენთან, კანცელარიაში აღმოვაჩინეთ ადამიანი, გვარად კილაძე, რომელიც ვითომ პრაღაში რალაც ცენტში საქმიანობდა. სინამდვილეში რუსებს აწვდიდა ჭორებსა და გაყალბებულ ინფორმაციას ჩვენზე, მაგრამ... როცა აიყვანეს, დადასტურდა, რომ იგი ძველი, შევარდნაძის დროინდელი კადრი იყო.

მონინააღმდეგის დისკრედიტაციის მთავარ სამიზნედ, ცხადია, მე და ჩვენი სახელისუფლებო გუნდი ვიქეციით. პრესაში თუ სატელევიზიო სივრცეში ვრცელდებოდა ლეგენდები ჩემი მსგავსების შესახებ პიტლერთან,

ანდა თუნდაც, ფსიქიატრიული დასკვნა გავიხსენოთ. ეს დასკვნა ჩემზე თავდაპირველად ამერიკელმა სპეციალისტმა დადო, რასაკვირველია, ზედმინევნით დადებითი. რუსეთის პროაგანდას არ შეეძლო ხელიდან გაეშვა კონტრანალიზის გაკეთების შესაძლებლობა და ასპარეზზე მიხაილ ვინოგრადოვი გამოიყვანეს, ფსიქიატრ-კრიმინალისტი. პროფესორი,

ავადსახსენებელი სერბსკის სახელობის სოციალური და სამართლო ფსიქიატრიის ცენტრის ფსიქოლოგიის კათედრის გამგე. ეს ის კაცია, რომელმაც ბრიტანული გაზეთის «DailyMail»-ის 2007 წლის 13 აგვისტოს ინტერვიუში განაცხადა, რომ დისიდენტი უფლებადამცველი, მწერალი და რუსეთის კანდიდატობის კანდიდატი ვლადიმერ ბუკოვსკი „ექვეგარეშეა, რომ ნამდვილი ფსიქოპათიაო“. სწორედ ვინორგადოვის და მისნაირი სპეციალისტების საშუალებით არწმუნებდა კრემლი რუსეთის და მთელი მსოფლიოს მოქალაქეებს, სააკაშვილი ფსიქიკურად ჯანმრთელი არ არის, და საერთოდ, საქართველოში ხელისუფლება შეშლილი ნაციონალისტების ხელშიაო.

რაც შეეხება ჰალსტუხის გახმაურებულ ეპიზოდს, რომელიც კარგად გამოიყენა რუსეთმა. ომის დროს, მუდმივად პირდაპირ ეთერში ვმუშაობდით და იმ დაძაბულ ვითარებაში ველარ გავაკონტროლე, როდის იყო კამერა ჩართული და როდის არა. ჩემს კაბინეტში, ერთ-ერთ მომენტში, როდესაც ჰალსტუხს ვლევჩავდი, გადამიღო ეტყობა ოპერატორმა და ამას მოაბეს დამაქნინებელი ვერსიების წყება. ვინც ჩემს მიმართ სიმპათიით იყო განწყობილი, იმათაც დაიჯერეს, თითქოს რაღაც ძალიან რთული სატელეფონო საუბარი მქონდა.

ახლა ნამდვილად არ მახსოვს, ვის ველაპარაკებოდი, რადგან სატელეფონო კავშირები არ წყდებოდა, არ წყდებოდა მკაცრი საუბრები და ასეთ სიტუაციებში ხშირად შეიძლება მოეშვა, მითუმეტეს, როცა ასეთ ექსტრემალურ ვითარებაში აღმოჩნდები. რუსეთმა კი ეს კადრი, როგორც ჩასაფრებულმა, ძალიან მოხერხებულად და აქტიურად გამოიყენა ბი-ბი-სი-ს დახმარებით.

სხვათა შორის, ბი-ბი-სი-ც დააკომპლექსეს ჯერ კიდევ, 2008 წლის ომის დროს, ბი-ბი-სი-ს შიგნით დაარიგეს შიდა-მემორანდუმი, სადაც ეწერა, რომ სააკაშვილმა ისწავლა მანიპულირება უცხოური მედიით და ბი-ბი-სის ჟურნალისტები უნდა იყვნენ ფრთხილად, რომ არ გახდნენ სააკაშვილის მანიპულაციის მსხვერპლნი.

რა თქმა უნდა, ბი-ბი-სი უბრალოდ ცდილობდა, ვითომ ორიგინალობა გამოეჩინა და თავისი ე. წ. მიუკერძოებლობის სტანდარტები დაეცვა.

ბევრჯერ შევეჩრხეთ მსგავს ქმედებას დასავლეთის პრესასთან. ერთი მხრივ იყო, შევეტაკეთ, ერთის მხრივ იყო რუსული შავი პიარი, მეორე მხრივ კი დასავლეთის პრესის მცდელობა,

გაეწეო შუახაზი, რომ თუ ერთი მხარე ამბობს თავისას და მეორე სრულიად სხვას, ჭეშმარიტება უნდა იყოს სადღაც შუაში.

და ეს ზუსტად იყო ყველაზე არასწორი რეაგირება რუსეთის შავ პიარზე, მითუმეტეს, რუსეთი ყოველთვის წარმოუდგენელი ბრალდებებით გვადანაშაულებდა. სანიშნოდ, თუნდაც ის წარმოუდგენელი ბოძვა შეგვიძლია გავიხსენოთ, რომელსაც რუსეთის პროპაგანდისტული მანქანა ავრცელებდა, რომ თითქოს სანდრა ადამიანის ორგანოებით ვაჭრობდა. სხვათა შორის ეს ბინძური ჭორი რუსებმა მოგვანებით დონბასშიც გამოიყენეს...

* * *

2008 წლის მთელი პირველი ნახევრის განმავლობაში რუსეთი ინტენსიურად ემზადებოდა ომისთვის. პუტინმა ამის შესახებ, პრაქტიკულად, ღია ტექსტით მითხრა. სსრკ დაშლის შემდეგ, რუსეთის ჯარების ყველაზე მასშტაბური სწავლებები ჩრდილოეთ კავკასიაში ჩატარდა. ჩვენი საზღვრების სიახლოვეს მექანიზირებული ბრიგადები ამუშავებდნენ სწრაფი გადანაწილების ხერხებს. ცხინვალში ჩართეს პროპაგანდისტული ტელეარხი ქართულ ენაზე. რუს ჯარისკაცებს დაურიგეს სამახსოვრო ბარათები - „იცნობდე შენს მტერს“, ქართული ჯარის მონაცემებით. ძალიან გულუბრყვილო უნდა იყო, რომ ვერ მიხვდე, ვის წინააღმდეგ არის ეს მიმართული, - განსაკუთრებით, ბრიუსელში რუსული გენშტაბის უფროსის აგრესიული განცხადებების შემდეგ. მაგრამ დასავლეთი ყველაფერზე თვალს ხუჭავდა, თითქოს არაფერი ხდებოდა.

როგორც ვხვდებოდით, ყველაზე კარგად გერმანული დაზვერვა იყო ინფორმირებული.

მოულოდნელად, 2008 წლის ივნისში, საგარეო საქმეთა მინისტრმა, შტაინმაიერმა თავის თავზე აიღო შუამავლის მისია. ეს კარგად გაპიარებული მოგზაურობა იყო მარშრუტით ბათუმი-სოხუმი-მოსკოვი.

როდესაც ჩვენ პირველად შევხვდით ერთმანეთს, მივხვდი, რომ იგი აბსოლუტურად ვერაფერს შემომთავაზებდა. შტაინმაიერის გეგმაში კონკრეტული წინადადებები წარმოდგენილი არ იყო. ის „ცარიელი“ ჩამოვიდა. მერე მივხვდი, რაში მდგომარეობდა მისი მიზანი - დაეფიქსირებინა, რომ ომის საფრთხის თავიდან ასაცილებლად რაღაცის გაკეთებას მაინც შეეცადა.

აფხაზ სეპარატისტებთან შეხვედრისა და მოსკოვში მოლაპარაკებების შემდეგ, შტაინმაიერი ისევ თბილისში ჩამო-

ვიდა. ჩვენ ბათუმის პორტში ვსაუზმობდით, აჭარულ ხაჭაპურს ვჭამდით. თემურ იაკობაშვილმა, რომელიც ჩვენს მთავრობაში აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში კონფლიქტების რეგულირებაზე აგებდა პასუხს, შტაინმაიერს ჰკითხა, სამშვიდობო ოპერაციების ფორმატის შეცვლა ხომ არ დაგეგმარებოდა? ჩვენი იდეა მდგომარეობდა იმაში, რომ ჩვენს ტერიტორიაზე რუსი სამხედროების ყოფნა სხვა ქვეყნების სამშვიდობო ძალების ჩამატებით გაგვენიჭებინა.

შტაინმაიერმა ჩანგალი მაგიდაზე დადო და გვიპასუხა: „ბიჭებო, რა სამშვიდობო ოპერაციების ფორმატი? თქვენთან მალე ომი დაიწყება“.

დასავლეთის ოფიციალური წარმომადგენლისაგან ასეთი რამ პირველად გვესმოდა. უნდა ვაღიარო - მიუხედავად იმისა, რომ შტაინმაიერი პრორუსულად არის განწყობილი, სხვებისაგან განსხვავებით, თავისი პრინციპები აქვს. ამაზე მეტყველებს თუნდაც მხოლოდ ის, რომ შემდეგში, ომის გაჩაღებაში არასდროს მადანაშაულებდა. მან ზუსტად იცოდა, ვინ დაიწყო ომი და ამის თაობაზე არც თვალთმაქცობდა. შტაინმაიერი ჩვენ მხარს არ გვიჭერდა, მაგრამ არც არასდროს მადანაშაულებდა.

შტაინმაიერმა დაინახა ჩვენი გაოგნებული სახეები და აგვიხსნა, როგორ დაიწყებოდა ყველაფერი: სიტუაცია დაიძაბება, რუსეთი სულ უფრო მეტ პროვოკაციას მოაწყობს და რაღაც მომენტში ჩვენ იძულებული ვიქნებით ჩამოვართვათ მას სამშვიდობო ძალების სტატუსი. ისინი, განაგრძო შტაინმაიერმა, არსად არ წავლენ და გააძლიერებენ სროლას. როდესმე თქვენც უპასუხებთ და დაიწყება ომი. ერთადერთი, რაც დასავლეთს შეუძლია გააკეთოს, გამიჯნოს მოწინააღმდეგეები, მეტი არაფერი.

იყო ერთი ცალკე აღებული ეპიზოდი, რომელმაც ყველაზე მეტად დამაფიქრა 2008 წლის ივნისში. დსთ-ს სამიტზე, პეტერბურგში, პირველად შევხვდი მედვედევს. ის აშკარად გულწრფელად ცდილობდა ჩემზე შთაბეჭდილების მოხდენას. მითხრა, რომ ერთი ასაკის ვართ, ერთი პროფესიის, ორივე იურისტი, რომ, როგორც ჩანს, ერთნაირი დასავლური მუსიკა მოგვწონს. ბოლოს უცნაურად ხაზი გაუსვა, რომ ჯორჯ ბუშის დაბადების დღეც კი იცოდა და რომ პირველმა მიულოცა ამერიკის პრეზიდენტს.

როდესაც არსებულ კონფლიქტებზე და პრობლემებზე დალაპარაკება ვცადე, მან მიპასუხა: „მიხეილ, ხომ იცი რომ ეს კონფლიქტები ჩემი და შენი შექმნილი არ არის, მაგრამ მზად ვარ აქ-

ტიურად დაგეხმაროთ. მოდი უახლოეს კვირებში სოჭში შევხვდეთ და ყველაფერი დეტალურად გავიაროთ." მან მოახდინა ძალიან რბილი და ცოტა უხერხემლო ადამიანის შთაბეჭდილება.

მოგვიანებით, ცცადე მედვედევთან დიპლომატიური არხებით დაკავშირება, მას შემდეგ რაც რუსეთმა სარკინიგზო ჯარი შეიყვანა აფხაზეთში. მედვედევმა არ მიპასუხა. სამაგიეროდ ორ დღეში პუტინმა გადმორეკა და მითხრა: „გავიგე, რომ პრეზიდენტ მედვედევს ურეკავდით, მაგრამ სარკინიგზო ჯარის შეყვანის შესახებ გადაწყვეტილება მე, როგორც პრემიერმა, მივიღე და ამიტომ თუ რამე კითხვები გაქვთ, მე აგიხსნით“, რაზეც მიუთქვა: „ვლადიმერ ვლადიმერის ძევ, თქვენ ალბათ ნახეთ ევროკავშირის, გაეროს, ამერიკის შეერთებული შტატების განცხადებები, სადაც თქვენს მოქმედებას გმობდნენ." მან მიპასუხა: „დიახ, ვნახე, ბევრი ქალაქი დაუხარჯავთ ამ განცხადებებზე. ჰოდა, მიხეილ ნიკოლოზის ძევ, დაურეკეთ თქვენს მეგობრებს და ურჩიეთ დაახვიონ ეს აღშფოთების გამომხატველი ქალაქები და ერთ ადგილას გაიკეთონ." ეს ჩემი და პუტინის უკანასკნელი სატელეფონო საუბარი იყო.

შტაინმაიერმა ყველაფერი აბსოლუტურად სწორად იწინასწარმეტყველა, ერთის გარდა: ჩვენ არ ჩამოგვირთმევია რუსი სამხედროებისათვის სამშვიდობო სტატუსი. საერთაშორისო ორგანოები სწორედ ამის გამო გვედავებიან - ბევრი სამშვიდობო ძალების ჯარისკაცი დაიღუპაო. ჩვენ სამშვიდობო ძალების სტატუსი იმიტომ არ ჩამოვართვით რუსებს, რომ არ გვსურდა კონფლიქტის ინიციატორებად ჩავეთვალებო.

ეს ერთადერთი პირდაპირი გაფრთხილება იყო. ამ საუბრამდე რამდენიმე კვირით ადრე, კონდოლიზა რაისმა გვითხრა - რუსეთი თავს არ დაგესხმებათ, მთავარია თქვენ სიმშვიდე შეინარჩუნოთ - რაც არ უნდა მოხდეს, რეაგირება არ მოახდინოთ, რუსები ომს არ დაიწყებენ, ისინი უბრალოდ გაშინებენ.

ბუში დაბნეული იყო. ცხადი იყო, რომ სიტუაცია სწრაფად იძაბებოდა, მას კი პასუხი არ ჰქონდა. მაისში ჩვენ იერუსალიმში, ისრაელის სახელმწიფოს სამოცი წლისთავის აღსანიშნავად გამართულ ზეიმზე შევხვდით. მე ვხედავდი, რომ ბუში ჩემთან შეხვედრას თავს არიდებდა. რუსები თავს უყრიდნენ სარკინიგზო ჯარს, ატარებდნენ სამხედრო სწავლებებს, ამერიკელებმა კი არ იცოდნენ, რა გაეკეთებინათ.

მიღების დროს, რაღაც მომენტში, კაჩინსკიმ ბუში კუთხეში მიიმწყვდია და მე დამიძახა. პოლონეთის პრეზიდენტს კარგად ესმოდა, რაც ხდებოდა და საოცრად ნერვიულობდა.

როდესაც მივედი, ასეთი სურათი დამხვდა: კაჩინსკი უტევს ბუშს, ბუშს კი თვალები გაურბის. დამინახა რა მე, კაჩინსკიმ მითხრა, რომ პრეზიდენტს უხსნის, რომ სიტუაცია უარესდება, საჭიროა რაღაც გაკეთდეს. ბუში კი პასუხობს: ჩვენ ვმუშაობთ, ცოტა დრო მოგვეცით. შესაძლოა, აშშ დაზვერვის ცენტრალური სამსახური, გერმანიის დაზვერვისაგან განსხვავებით, ინფორმაციას არ ფლობდა.

ივნისში მე მოვინვიე ამერიკის ელჩი საქართველოში, ტეფტი და ნებართვა ვთხოვე, რომ ერაყიდან ჩვენი ბრიგადა გამოგვეწვია. ეს უფლება, ჩვენს ქვეყანაში სამხედრო მოქმედებების დაწყების შემთხვევისათვის გვქონდა დატოვებული. ეს ყველაზე ბრძოლისუნარიანი ქართული ბრიგადა იყო. ტეფტიმა, რომელსაც მე ძალიან ჭკვიან და კარგ ადამიანად ვთვლი, მომისმინა და მითხრა, რომ ჩემს თხოვნას ვაშინგტონს გადასცემს. გარკვეული დროის შემდეგ, ელჩმა მაცნობა, რომ მისთვის გასაგებია ჩვენი თხოვნის გონივრული საფუძველი, მაგრამ, ყოველივე ამან რუსეთის პროვოცირება რომ არ გამოიწვიოს, მოცდას გვირჩევს. ვფიქრობ, ეს რჩევა ვაშინგტონთან იყო შეთანხმებული.

მდგომარეობა სულ უფრო უიმედო ხდებოდა. შტაინმაიერთან საუბრისა და კონდოლიზა რაისის დაპირებების შემდეგ, რომლებსაც ბოლომდე არ დავუჯერეთ, მე მივწერე მოსკოვში, რომ სიტუაცია ფეთქებადია და შევთავაზე სასწრაფოდ მოლაპარაკებების დაწყება. ბევრს ვფიქრობდი, რა უნდა შემეთავაზებინა ისეთი მოსკოვისათვის (თუკი რუსეთს მართლაც არ უნდოდა ომი), რომ ისინი ამ ეტაპზე დაკმაყოფილებულიყვნენ. და ასეთი მოსაზრება მივანოდე. მე ვალიარებდი, რომ რუსეთს აფხაზეთში ინტერესები ჰქონდა. ყველა პრობლემა რომ გადაგვეჭრა, მზად ვიყავი მხარი დამეჭირა პრიმაკოვის იდეისათვის - აფხაზეთი არაფორმალურად გაგვეყო ქართული და რუსული გავლენის სფეროებად.

რა თქმა უნდა, მე არ შემეძლო პირდაპირ შემეთავაზებინა აფხაზეთის ფორმალური გაყოფა, მაგრამ, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღიარების შემთხვევაში, მზად ვიყავი განმეხილა აფხაზეთის გავლენის სფეროებად დაყოფის საკითხი. უპირველეს ყოვლისა, აფხაზეთის ტერიტორიაზე რუსეთის ყველა ინტერესის დაკანონება, აეროპორტისა და რკინიგზის გახსნა, რომელიც ყველაზე მეტად საჭიროა სოჭის ოლიმპიადისათვის. მეორე, ყველა რუსი მესაკუთრის უფლებების აღიარება დევნილების დაბრუნების სანაცვლოდ

აფხაზეთის სამხრეთ ნაწილში (პირველ ეტაპზე), ადმინისტრაციული საზღვრიდან სოხუმამდე, რომელიც მკედარ ზონას წარმოადგენდა, შემდეგ მოლაპარაკებების წარმოება, თემებს შორის სახალხო დიპლომატიის განვითარება და მათი თანდათანობითი დაახლოება. მე ვთავაზობდი საერთაშორისო კონტროლის გაძლიერებას და იმავდროულად მოსკოვის „მისი“ გავლენის ზონაში ყოფნის აღიარებას - გუდაუთის ბაზის, მაგრამ არა როგორც სამხედრო ბაზის, არამედ როგორც ერთობლივი ანტიტერორისტული ცენტრის დაკანონებას, სადაც ჩვენი ჯარიც განლაგდებოდა, ნავთობის მოპოვებაზე ნებართვის მიცემას, რაც მათ ძალიან აინტერესებდათ და სხვა ეკონომიკური ინტერესების აღიარებას.

ლავროვმა სავსებით არადიპლომატიურად გვიპასუხა. მან ძალიან უხეში ფორმით მოგვწერა, რომ ამ ეტაპზე აფხაზეთში დევნილების, თუნდაც ნაწილობრივ, დაბრუნებაზე საუბარს აზრი არ აქვს. ეს წერილი რუსეთის ოფოციალური პოზიციის შესამჩნევი გამკაცრების მიმანიშნებელი იყო.

ივლისის შუა რიცხვებში თბილისში რუსეთის უსაფრთხოების საბჭოს მდივნის მოადგილე ზუბკოვი ჩამოვიდა. მე ვიმედოვნებდი, რომ ზუბკოვი კონტრინადადებებს მაინც მოგვანოდებდა. ამის მაგიერ, მოვიდა რა შეხვედრაზე, ყვირილი დამიწყო. რუსეთის ელჩი, რომელიც ზუბკოვს თან ახლდა, უფრო მაღალ ხმაზე ყვიროდა. ეს ძალიან უცნაური დემარში იყო - რუსეთის წარმომადგენლები ჩემს კაბინეტში მემუქრებოდნენ, ყვიროდნენ და მაგიდაზე მუშტებს გვიბრაზუნებდნენ.

* * *

ჩვენ იმდენად მივეჩვიეთ დაძაბულ სიტუაციას, რომ რაღაც პერიოდში მოვეშვით კიდეც. ივლისის ბოლოს ილჰამ ალიევი იტალიაში, მერანოში, სანატორიუმში ისვენებდა. მეც გადავწყვიტე წასვლა. იქ გახდომაც შეიძლებოდა, მე კი, როგორც ყოველთვის, ზედმეტი წონის პრობლემა მქონდა. მე ჩემი ოჯახით, მეუღლესთან და ორ შვილთან ერთად, მერანოში გავფრინდი.

სანატორიუმში ძალიან ბევრი მდიდარი რუსი ისვენებდა. რუსული ტელევიზიით გამუდმებით გადმოსცემდნენ, რომ საქართველოში დაძაბული სიტუაციაა და სადაცაა ომი დაიწყება. მაგრამ მე რუსების თვალწინ, ამ მშვიდ ადგილზე ვიმყოფებოდი. ერთი გულუბრყვილო აზრი დამებადა: იქნებ ამ ადამიანებმა ცენტრში გადასცენ, რომ ჩვენ არავისზე თავდასხმას არ ვაპირებთ.

რეპორტაჟებით შეშფოთებულმა, რომლებშიც საუბარი იყო რუსი ჟურნალისტებისათვის ტყვეის დაშენის შესახებ, მერაბიშვილთან დავრეკე. მან დამამშვიდა, მითხრა, რომ საქართველოში სიმშვიდეა, არაფერი ხდება, დაისვენე. ჩემმა პრესმდივანმა, ალანამ, გადმომცა, რომ მისი ნათესავების ბავშვები ცხინვალის რუსეთში, საზაფხულო ბანაკებში გაყავთ. მერაბიშვილმა ამაზე მიპასუხა, რომ ეს რუსეთის სახელმწიფოებრივი პროგრამაა, ბავშვები ყოველ წელიწადს გაყავთ ასეთ ბანაკებში და არაერთი საშიშროება არ არის მოსალოდნელი. მაგრამ მე მაინც მალეღებდა OPT-ს რეპორტაჟები.

იმ პერიოდშივე ძალიან უცნაური რამ მოხდა: იურმალას მუსიკალურ ფესტივალზე, რომელიც აბსოლუტურად პრორუსული ფესტივალი იყო, უცებ ქართულმა ჯგუფმა გაიმარჯვა. ამ ფაქტმა დამაფიქრა. ეს ჯგუფი თითქოს არ იყო განსაკუთრებული. იგი, როგორც ჩანს, გაიყვანეს. რუსულ ტელეარხებზე ბევრი კარგი რამ ითქვა ქართველ ხალხზე, რუსების ჩვენდამი სიყვარულზე. ეს სულაც არ მამშვიდებდა, რამდენადაც მიმდინარე მოვლენების ფონზე ყოველივე ეს არაბუნებრივ შთაბეჭდილებას ტოვებდა.

მერაბიშვილის დაპირებების მიუხედავად, იტალიიდან სამი დღით ადრე, 1 აგვისტოს გამოვფრინდი.

როგორც კი თბილისში დავეშვიტ, შემატყობინეს, რომ, მიუხედავად ჩვენი მხრიდან სიტუაციის ლოკალიზების მცდელობისა, ორი საათის წინ მასობრივი სროლა დაიწყო.

ყოველდღე ახალი შეტევები, ახალი მსხვერპლი. 4 აგვისტოს მოკლეს სამშვიდობო ძალების ორი ქართველი ჯარისკაცი. მოდიოდა ახალი ცნობები რუსეთის საზღვართან ჯარების თავმოყრის შესახებ. სამწუხაროდ, ჩვენ ზუსტად არ ვიცოდით, რა ხდებოდა ცხინვალში, ჯარის რა რაოდენობა შემოდიოდა როკის გვირაბიდან. მივიღეთ საყურადღებო ცნობები, რომ ცხინვალში სამშვიდობო ძალებს რუსული რეგულარული ჯარები შეუერთდნენ. ამის თაობაზე ჩვენ რუსებთან შეკითხვა გავაგზავნეთ. რუსებმა გვიპასუხეს, რომ მიმდინარეობს სამშვიდობო ძალების გეგმიური როტაცია. ჩვენი კონტრდაზვერვა სხვაგვარად ფიქრობდა და გვაცნობა, რომ ჯავა, გვირაბიდან პირველი დასახლებული პუნქტი, გაჭედილია რუსული ტანკებითა და ბრონეტრანსპორტით.

5-ში თურქეთში ააფეთქეს ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი. ამავე დღეს სევასტოპოლიდან დაიძრა რუსეთის შავი ზღვის ფლოტი. 5 აგვისტოს სამხრეთ ოსეთის ეგრეთ წო-

დებულმა პრეზიდენტმა, ედუარდ კოკოითმა, განაცხადა, რომ ეს სიტუაცია მობეზრდა და დროა ქართველი ბანდიტებისაგან სამხრეთ ოსეთი განმინდოს. ფაქტობრივად, ეთნიკური წმენდის დაწყება გამოაცხადა. ახლახანს შექმნილი ქართული ტელეარხი პროპაგანდისტული გადაცემების სადღელამისო ტრანსლაციაზე გადავიდა. ეს უეჭველი ნიშანი იყო იმისა, რომ ამოქმედდა სამხედრო მანქანა. ჩვენთვის მოწოდებული მონაცემებით, რუსული ჯარი გვირაბიდან შემოსვლას განაგრძობდა. ზუსტი სცენარი გამოიკვეთა. იმ შემთხვევაში, თუკი ჩვენ ქართულ სოფლებში ეთნიკურ წმენდას წინააღმდეგობას გავუწევთ, რუსეთი გამოაცხადებს, რომ მისი ჯარები, კონფლიქტის აღკვეთის მიზნით, სამხრეთ ოსეთში შევიდნენ სამშვიდო ძალების სტატუსით. იმ დროისათვის ათობით ათასი ქართველი გამოძევებული იქნება თავისი სახლებიდან, ბევრი მოკლული, ჩვენ კი აღვმოჩნდებით უსუსური მთავრობის როლში, რომელსაც საკუთარი მოსახლეობის დაცვის ძალა არ შესწევს. ამის შემდეგ, უკვე შესაძლებელია თბილისზე თავდასხმა - რუსეთის ჯარი თბილისში, ვითომდა, მოსახლეობის დასახმარებლად შემოვა, რომელიც თავისი უსუსური მთავრობის წინააღმდეგ აჯანყდა, საკუთარი ქვეყნის დაცვა რომ ვერ შეძლო.

სიტუაცია სულ უფრო მეტად უარესდებოდა. 6 აგვისტოს მე მედვედევთან დაკავშირება ვცადე; დიპლომატიური არხების საშუალებით დალაპარაკებას ვთხოვდით. უცნაური პასუხი მივიღეთ: ახლა ლაპარაკის დრო არ არის და, თანაც, მედვედევი დასასვენებლად იმყოფება. საუბარი შეიძლება გაიმართოს, მაგრამ მხოლოდ მაშინ, როცა დაბრუნდება ან სიტუაციის მომწიფების შემდეგ.

ლამის სროლები არ წყდებოდა. ჩვენ დასავლეთის ქვეყნების ელჩები ნავიყვანეთ იმის საჩვენებლად, რომ ჩვენ კი არ ვისვრით, არამედ ჩვენ გვესვრიან. ბევრი მათგანი შვებულებაში იყო წასული, მაგრამ რამდენიმე ელჩმა საკუთარი თვალთ ნახა, როგორ უშენდნენ ჩვენს ტერიტორიას ტყვიებს და როგორი მასშტაბური ზიანი მოგვაყენეს. ნესით, ძალიან გაცეხებული უნდა ყოფილიყვნენ მერე, როდესაც ტალიავინის კომისიის მოხსენებაში ამოიკითხეს, რომ ფართომასშტაბიანი კონფლიქტი ქართული ძალების მხრიდან ცეცხლის გახსნის შემდეგ დაიწყო.

ცხინვალიდან თბილისამდე ოთხმოცი კილომეტრია. ჯარის გადმოსროლას სულ რამდენიმე საათი დასჭირდება. საჭირო იყო ძალების სასწრაფოდ გადაყვანა. ბევრი ჩვენი ოფიცერი შვებულებაში იყო წასული. ჩვენ ისინი დაუყოვნებლივ

გამოვიძახეთ. საბოლოო ჯამში, სამხრეთ ოსეთის სიახლოვეს ორი ქვეითი ბრიგადა გადავიყვანეთ.

ჩვენ თავის დროზე გადანაცვეტილება მივიღეთ, რომ პროვოკაციებს სამხრეთ ოსეთში არცერთ შემთხვევაში არ გამოვხმაურებოდით. „რა ვქნათ, რა გავაკეთოთ?“ - ვკითხე კოლეგებს, რომლებიც იმ მომენტში თბილისში იმყოფებოდნენ. ვანო მერაბიშვილმა შემომხედა და მითხრა: „განა სხვა არჩევანი გვაქვს?“

სიტუაცია ხან იძაბებოდა, ხან თითქოსდა ცხრებოდა. 7 აგვისტოს ოლიმპიადის გახსნაზე პეკინში უნდა გავფრენილიყავი. გაფრენა გადავდე ერთი საათით, საათ-ნახევრით... სიტუაციას ვაკვირდებოდი. სალამოს ექვს საათზე პროტოკოლის უფროსმა, ზურაბ დარჩიაშვილმა დამირეკა, რომ, თუ არ გავფრინდებოდით, აეროპორტი, მთელი მსოფლიოდან დელეგაციების მოზღვაეების გამო, უბრალოდ ვერ შეძლებდა ჩვენს მიღებას. იმ თვითმფრინავში მე თბილისთან დაკავშირების საშუალებაც კი არ მქონდა. ეს ნიშნავდა, რომ შუალედურ დაფრენამდე ყაზახეთში, ე.ი. ხუთ საათზე მეტი, ჩვენთან რა ხდება, არ მეცოდინებოდა. რამდენჯერმე გავეცი ბრძანება, მანქანები აეროპორტში წასასვლელად მოემზადებინათ, მაგრამ მერე ყველაფერზე ხელი ჩავიქნიე და ვთქვი - კარგი, ნაიყვანეთ დელეგაცია, ჩემი ოჯახი, რომელიც ჩემთან ერთად უნდა წამოსულიყო, და უჩემოდ გაფრინდით.

იმ დღეს იაკობაშვილი ცხინვალში გავაგზავნე. ჩვენ მოსკოვიდან ელჩი პოპოვი გამოვიძახეთ, რომელიც, როგორც კონფლიქტის დამარეგულირებელ კომისიაში რუსეთის წარმომადგენელი, სიტუაციის გამწვავების შემთხვევაში ვალდებული იყო ჩამოსულიყო. პოპოვი დაფრინდა თბილისში. მაგრამ ცხინვალისკენ მიმავალი დაგვეკარგა. როდესაც თემურმა, როგორც იქნა, მოახერხა პოპოვთან დაკავშირება და ჰკითხა, როდის უნდა გელოდოთო, მან უპასუხა, რომ საბურავი დაეშვა და ვერ ჩამოვიდოდა. იაკობაშვილმა მოძებნა სამშვიდობო კონტინგენტის მეთაური, გენერალი კულახმეტოვი, რომელმაც დაუდასტურა, რომ სროლები ოსეთის მხრიდან იყო. „მე ამ ადამიანებს ველარ ვაკონტროლებ“, - თქვა კულახმეტოვმა. ის ძალიან დაბნეული გამოიყურებოდა, რაც მისთვის საერთოდ, დამახასიათებელი არ იყო.

იაკობაშვილი ხელცარიელი დაბრუნდა. ცხინვალი; მისი სიტყვებით, საერთოდ დაცარიელდა. ისედაც არამჭიდროდ დასახლებული ქალაქი, ახლა ნამდვილი ქალაქი-ჩრდილია,

ქუჩებში ადამიანს ვერ ნახავ. მისი მისიის პერიოდში დროებითი ცალმხრივი ცეცხლის შეწყვეტა გამოვაცხადეთ. კონფლიქტის ზონაში გადასროლილი ჩვენი ძალები განუწყვეტელი ცეცხლის ქვეშ იმყოფებოდნენ, მაგრამ მე საპასუხო ცეცხლის გახსნა ავკრძალე.

ოსეთის მხრიდან ცეცხლი სულ უფრო ძლიერდებოდა. ჩემთან მინისტრი კეზერაშვილი მოვიდა, კაცი ლამის ტიროდა. „ჩვენ განუწყვეტელი სროლების გამო, დაჭრილების გაყვანას ვერ ვახერხებთ, თავის დასაცავად ადგილობრივი მოსახლეობა იარაღს თხოულობს“, - მომახსენა მან. „ყველა რომც მოგვკლან, საპასუხო ცეცხლს არ გაეხსნით“, - ვუპასუხე. ასე გაგრძელდა რამდენიმე საათი. დროის ამ მონაკვეთში სროლების ინტენსივობა მატულობდა. ეს ძალიან უცნაური იყო. ადრე სხვაგვარად იყო: ისინი გვესროდნენ, ჩვენ ვპასუხობდით - შემდეგ კი ყველაფერი წყნარდებოდა. ახლა კი, სროლები არათუ არ წყდებოდა, არამედ უფრო მძვინვარებდა.

ჩვენებმა ხელში ჩაიგდეს მოწინააღმდეგის სატელეფონო გადაცემა. ამ ჩანაწერში ბოევიკების მეთაური მოითხოვდა ქართული სოფლის ნულის მიწასთან გასწორებას.

სავსებით ცხადი იყო, რომ მტერი ამჯერად არ გაჩერდებოდა. და მე გავეცი საპასუხო ცეცხლის გახსნის ნებართვა, ოღონდ სამშვიდობო ძალებისათვის არ უნდა გვესროლა და დაგვეცვა სამოქალაქო მოსახლეობა. საჭირო იყო სწრაფად წინ წანევა, ყველა ეროვნების მშვიდობიანი მოსახლეობისათვის კორიდორის გახსნა. ეგრეთ წოდებულ ქართულ სოფლებში ეთნიკურად შერეული მოსახლეობა ცხოვრობდა. ისინი ჩვენი იურისდიქციის ქვეშ იყვნენ. რეალურად კი მათ ოსები ხელმძღვანელობდნენ.

რაც უფრო მეტ ინფორმაციას ვღებულობდით შემდგომში, მით უფრო ვრწმუნდებოდი, რომ ჩვენ დავაგვიანეთ. კონფლიქტის ღია ფაზაში გადასვლამდე, მინიმუმ რამდენიმე კვირით ადრე, რუსებმა დაიკავეს როკის გვირაბიდან გამოსასვლელი. ჩვენ, ალბათ, ოპერაცია უნდა ჩაგვეტარებინა - ჩაგვეხერხა როკის გვირაბი და არ შემოგვეშვა ისინი ჩვენს ტერიტორიაზე. მაგრამ ეს საერთაშორისო სკანდალს გამოიწვევდა, რადგან აღქმული იქნებოდა, როგორც უსაფუძვლოდ პროვოცირებული სამხედრო ოპერაცია - რუსები ჯერ გამაგრდნენ იქ და შემდეგ დაიწყეს სროლა. გარდა ამისა, ერთი წლით ადრე, ვიდრე ეს მოვლენები განვითარდებოდა, მოსკოვმა როკის გვირაბის მეორე მხარეს სამხედრო ბაზა ააშენა, ზუსტად ისე, როგორც ახლა უკრაინის გარშემო აშენებს ბაზებს.

8 აგვისტოს, გვიან ღამით, სატელეფონო ჩანაწერებიდან ჩვენთვის ცნობილი გახდა, რომ რუსეთის საელჩოსა და დიპლომატიების ოჯახების ევაკუაცია მზადდებოდა. ეს უკვე ომის გამოცხადებას მოასწავებდა. მალევე რუსეთის გენშტაბის უფროსმა სამხედრო ოპერაციის დაწყება გამოაცხადა. ჩვენმა საპასუხო მოქმედებებმა ისინი აიძულეს თავის გეგმაში კორექტივები შეეტანათ. ამ გეგმის მიხედვით, პირველ დღეებში მემბოხეების ძალებით უნდა ემოქმედათ. მთავარი სადაზვერვო სამმართველოს სპეცდანიშნულების რაზმმა ცხინვალის მთავარი სიმაღლეები დაიკავა და როკის გვირაბთან მისასვლელს აკონტროლებდა. მათ სურდათ, რომ ცხინვალში ბრძოლები რამდენიმე დღის განმავლობაში გაგრძელებულიყო და მხოლოდ მას შემდეგ, რაც რუსული მასმედიისათვის მუშაობისათვის „საჭირო“ ვითარება შეიქმნებოდა, ჯარს მოსახლეობისა და სამშვიდობო ძალების „დასაცავად“ გამოიყენებდნენ.

ამერიკელი გენერალი ბრიდლავი, რომელიც მოგვიანებით ევროპაში ნატო-ს ძალების მთავარსარდალი გახდა, ომის შემდეგ ამტკიცებდა, რომ ის ტემპი, როგორითაც რუსეთის საქართველოში შეჭრა განხორციელდა, ეჭვს არ იწვევს - ოპერაცია ზედმინევნით გულმოდგინედ იყო შემუშავებული, ხოლო რუსული ჯარი მზად იმყოფებოდა. ამ ჯარის შეჩერება შეუძლებელი იყო. რუსები ნებისმიერი საბაბით შეიჭრებოდნენ საქართველოში. აგრესიის მანქანა უკვე ამოქმედებული იყო.

დღეს ჩვენ უკვე ვიცით, რომ რუსეთმა სამხრეთ ოსეთში ჯავშანსატანკო ნაწილების გადაყვანა ჯერ კიდევ 2 აგვისტოს დაიწყო. შავი ზღვის ფლოტის გემები სევასტოპოლიდან 5 აგვისტოს გამოვიდნენ. 6 აგვისტოს კი მილსადენ ბაქო-ჯეიჰანის თურქულ მონაკვეთზე აფეთქება მოხდა. თურქეთის სპეცსამსახურებმა მოგვიანებით გვითხრეს, რომ დივერსიის ორგანიზებაში ეჭვი რუსეთზე აქვთ. ჯერ ერთი, ეს მონაკვეთი ქურთისტანის მუშათა პარტიის მემბოხეთა ჩვეული აქტივობის ზონის მიღმა მდებარეობს. მეორე, ასეთივე ასაფეთქებელი მასალა გამოყენებული იყო ჩრდილოეთ კავკასიაში გაზსადენისა და ელექტროგადამცემი ხაზების დივერსიის დროს, რამაც საქართველო 2005 წლის ზამთარში სიტბოსა და სინათლის გარეშე დატოვა. მილსადენი რუსეთის შეტევის დაწყებამდე უკვე იყო მწყობრიდან გამოსული. ასე რომ, რუსებს შეეძლოთ მშვიდად ყოფილიყვნენ და არ ეფიქრათ, რომ დასავლეთი, ყველაფერთან ერთად, ნავთობის მიწოდების შესაძლო შეწყვეტითაც შემფოთდებოდა. 6 აგვისტოს განხორციელდა მსოფლი-

ოს სამხედრო კონფლიქტების ისტორიაში პირველი კიბერ შეტევა ჩვენი სამთავრობო დანესებულებების, მათ შორის, საპრეზიდენტო ადმინისტრაციის ქსელზე (სერვერებზე).

რუსები იძულებული ხდებოდნენ თავისი გეგმა სახელდახელოდ შეეცვალათ. მემბოხეთა ჯგუფები, ფაქტობრივად, პირველსავე ღამეს დაიშალა, ხოლო სპეცდანიშნულების რაზმის ძალები, მილნეულის შესანარჩუნებლად, საკმარისი არ აღმოჩნდა. მათ ვერ გაუძლეს გრძელ პაუზას და პრაქტიკულად, მაშინვე ჯარი შეიყვანეს.

ამრიგად, 8 აგვისტოს, ღამით, მოსკოვმა გამოაცხადა, რომ ჯარები როკის გვირაბში შევიდნენ. სინამდვილეში, მტერი რამდენიმე დღით ადრე შემოიჭრა. ჩვენ ყველა ძალებით ვცდილობდით ომი თავიდან აგვეცილებინა, შექმნილ სიტუაციას რუსეთის შემოჭრას არ ვარქმევდით, რათა რუსებისათვის უკან დასახევი მანევრი არ მოგვეჭრა. ტალიავინის კომისიამაც კი აღნიშნა, რომ რუსული ჯარის რეგულარული ნაწილები საქართველოში 8 აგვისტომდე შევიდა, მაგრამ, რატომღაც ეს ფაქტი კონფლიქტის დაწყებად არ ჩათვალა. გამოდის, რომ სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე უცხო ქვეყნის ჯარის შეყვანა ჯერ კიდევ არ არის აგრესია, ყოველ შემთხვევაში, ვიდრე ცეცხლს არ გახსნიან. თუკი მე რამე მესმის საერთაშორისო სამართალში, სრული პასუხისმგებლობით ვაცხადებ - ეს დიდი სისულელეა. ხომ შეიძლება ერთი გასროლის გარეშეც დაიპყრონ ქვეყანა, კომისია კი ისევ იტყვის, რომ ესეც არ არის აგრესია. იგივე შეიძლება ითქვას ყირიმთან დაკავშირებით: არ იყო სროლა, მაშასადამე, აგრესიაც არ იყო.

8 აგვისტოს მთელი დღის განმავლობაში რუსული ბომბდამშენები საქართველოს ტერიტორიას ბომბავდნენ. ჩვენი მეზობლები ცხინვალში შევიდნენ და ტრანსკავკასიური მაგისტრალის გადაკეტვას შეეცადნენ, რომელიც სამხრეთ ოსეთს რუსეთთან აკავშირებს.

9 აგვისტოს ჩვენმა სპეციალური დანიშნულების მოწინავე რაზმმა, გენერალ კალანდაძის მეთაურობით, რუსეთის 58-ე არმიის მეთაურის, ხრულოვის საშტაბო კოლონა გაანადგურა. მოგვიანებით თავად ხრულოვი იგონებდა, როგორ გაოცდა, როდესაც ცხინვალისკენ მიმავალ გზაზე ქართველ სამხედროებს გადაეყარა - ეს ტერიტორია ხომ მოწინავე რუსულ რაზმებს უნდა დაეცვათ. კიდევ უფრო მეტად გაოცდა, როდესაც ქართველებმა ცეცხლი გაუხსნეს. ხრულოვი დაიჭრა, მისი მძღოლი გარდაიცვალა, კოლონის ოცდაათიოდე მანქანიდან მხოლოდ

ხუთმა გააღწია სამშვიდობოს. ხრულოვის გარემოცვიდან რამდენიმე ათეული ადამიანი შეტაკების დროს დაიღუპა.

იმავე დღეს მე დასავლეთ საქართველოში წავედი. აფხაზეთის ჩრდილოეთით მდებარე კოდორის ხეობას ალყაში მოხვედრის საფრთხე ემუქრებოდა და რუსული ჯარები სამეგრელოს უახლოვდებოდნენ. როდესაც ზუგდიდში ჩავედი, რუსული ტანკები აფხაზეთის გალის რაიონის ადმინისტრაციული საზღვრის ზოლთან იდგნენ. ჩვენ ამ ტანკების შესახებ ინფორმაცია უკვე გვქონდა: ომის დაწყებამდე სამი თვით ადრე, სოჭის ვაგზალზე მათი ჩამოყვანა დავაფიქსირეთ. ამერიკელებს სოჭის ვაგზალთან სადგომში მდგომი ტანკების ფოტოები მივანოდეთ. მათ კი, ჩვეულებისამებრ, გვიპასუხეს - ტყუილუბრალოდ პანიკას ნუ აყვებითო.

ჩვენ რუსულ სატანკო კოლონას ვუყურებდით, ისინი კი ჩვენ გვიყურებდნენ. ამ მომენტში ჩემს თანმხლებ ადგილობრივ მოხელეს დაურეკა მაღალჩინოსანმა რუსმა სამხედრომ, რომელიც ახალგაზრდა ასაკში საბჭოთა საქართველოში მსახურობდა. გასაოცრად მოიქცა. მან გუბერნატორს უთხრა: გვერდით პრეზიდენტი გიდგას. ის მიზანში გვყავს ამოღებული. როდესაც წასვლას დააპირებს, მისი ლიკვიდაციის ბრძანება სისრულეში უნდა მოვიყვანოთ. ნუ ჩაჯდება თავის მანქანაში, რომელიმე სხვა მანქანაში ჩაჯდეს და შემოვლითი გზებით წავიდეს. ზუგდიდის გასასვლელთან მთავარ გზაზე ჩასაფრება ელოდება.

ნებისმიერ შემთხვევაში თბილისში უნდა დავბრუნებულიყავი. დაცვამ გადაწყვიტა არ გაერისკა. გადავჯექი ჩვეულებრივ ძველ „ფორდში“ და მაქსიმალურად შემოვლითი გზებით თბილისში წავედი. ძირითად ტრასას განუწყვეტლივ ბომბავდნენ. საითაც არ გავიხედავდი, ზეცაში ბომბდამშენები სვაეებივით დაგვტრიალებდნენ თავს და მსხვერპლს ეძებდნენ. უძლურება საშინელი გრძნობაა - შენს ხალხს ანადგურებენ და ვერაფრით ეხმარები, თავადაც დაუცველი ხარ. იქ რამდენიმე ათეული ადამიანი დაიღუპა. რიკოთზე საცობში ვიყავით, ორ მცველთან ერთად „ფორდში“ ვიჯექი, რუსული ბომბდამშენები კი თავს დაგვტრიალებდნენ. ხოლო ჩვენი პოლიციელები დაბომბვას ყურადღებას არ აქცევდნენ და მოძრაობას მშვიდად აწესრიგებდნენ.

საცობები იმიტომ წარმოიქმნა, რომ დამსვენებლებმა შეეებულემა შეწყვიტეს და თბილისში დაბრუნება დაიწყეს. იმის მაგიერ, რომ საკუთარი თავი გადაერჩინათ და თურქეთში გაქცეულიყვნენ, ადამიანები ბათუმიდან და აჭარის სხვა ქალაქებიდან სახლებში ბრუნდებოდნენ.

იგივე რუსი სამხედრო, რომელმაც მე გამაფრთხილა და რომლის სახელს მაინც არ დავასახლებ, თუმცა უკვე გარდაცვლილია, შემდგომშიც ღირსეულად იქცეოდა.

რუსულმა ჯარმა ფოთი დაიკავა. ფოთში ასი მილიონი დოლარის ღირებულების, ძალიან თანამედროვე სანაპირო დაცვის კატარლები იდგა. კატარლების ნაწილი ამერიკელებმა იყიდეს, ნაწილი კი - ჩვენ. ამ სამხედრომ გამოიძახა ადგილობრივი ხელმძღვანელი და უთხრა: „მე ძალიან არ მომწონს თქვენი კატარლები, მაგრამ საოცრად დაღლილი ვარ და ახლა მათი აფეთქების დრო არ მაქვს. ნავალ, გამოვიძინებ. ხვალ კი, ზუსტად ამ დროს დავბრუნდები. ხომ გამიგე, რაც გითხარი?“ ჩვენ კატარლები სასწრაფოდ თურქეთში გავიყვანეთ.

რუსებმა ჩვენი სენაკის ბაზა დანაღმეს, სადაც სამოქალაქო ავიაციის ძალიან თანამედროვე უცხოური რადარი იდგა. მთელი ბაზის აფეთქება ჰქონდათ განზრახული. როგორც შემდეგ გავიგეთ, უკანასკნელ მომენტში იმავე მეთაურს ბრძანება გაუუქმებია. თუმცა გორში ბაზა თითქმის მთლიანად აგვიფეთქეს. ასე რომ, რუსეთშიც გვხვდებიან ასეთი ადამიანები.

ცხინვალთან მისასვლელ ხიდს ჩვენი მეზობლები 10 აგვისტომდე იცავდნენ. რუსული ჯარის ნაწილებმა ჯავის რაიონში თავი მოუყარეს დიდ ძალას და ჩვენი დაცვა გაარღვიეს. როგორც კი ხიდამდე გააღწიეს, გზა ცხინვალსა და თბილისზე გაიხსნა.

* * *

აგრესიის შესაჩერებლად ყოველმხრივი საერთაშორისო მხარდაჭერის მობილიზება იყო საჭირო. ეს გადარჩენის ერთადერთი შანსი იყო.

ჯერ კიდევ 6 აგვისტოს, მედვედევთან დაკავშირების ამარა მცდელობის შემდეგ, საქართველოში განვითარებული მოვლენების თაობაზე ვაცნობე NATO-ს გენერალურ მდივანს, იაპ დე ჰოფ სხეფერს, თუმცა ვუთხარი მხოლოდ ის, რისი თქმაც ღია არხით შემეძლო. შემდგომში ის სულ მეკითხებოდა, ყველაფერი დანვრილებით რატომ არ მოუყუყვი. ჩვენს საუბარს რუსები ნამდვილად უსმენდნენ, მე კი არ მინდოდა მათ გაეგოთ, რომ ჩვენ უფრო მეტ ინფორმაციას ვფლობდით, ვიდრე მათ ეგონათ. მე დავურეკე შვედეთის საგარეო საქმეთა მინისტრს, კარლ ბილდტს, ვცადე დავკავშირებოდი შტაინმაიერს, მაგრამ ის რომელიღაც კუნძულებზე ისვენებდა.

როდესაც რუსეთის ჯარმა ცხინვალის დაცვა გაარღვია და თბილისისაკენ წამოვიდა, იუშჩენკოს დაუუკავშირდი. სას-

წრაფოდ ჩამობრძანდით, ვუთხარი მე, ჩამოვიდეს ყველა, ვისაც შეუძლია, წინააღმდეგ შემთხვევაში უკვე გვიან იქნება.

იუშჩენკო თავის სიმაღლეზე აღმოჩნდა. იგი დაუკავშირდა ადამკუსსა და კაჩინსკის. უფრო მეტიც, შეეცადა შეეჩერებინა სევასტოპოლიდან რუსეთის ფლოტის გასვლა. სამწუხაროდ, საკმაოდ გვიან შეატყობინეს. გემები უკვე ზღვაში იყო გასული.

ტიმოშენკო უცნაურად მოიქცა. მან საქართველოში რუსეთის აგრესია არ დაგმო და არაოფიციალურად ჩვენ გვაკრიტიკებდა. ფაქტობრივად, იგივე პოზიცია დაიჭირა, როგორიც დსთ-ს ბევრმა ლიდერმა, რომელთა აზრით, „ამ ისტორიით სააკაშვილმა ყველა მათგანი საფრთხეში ჩააგდო“

თურქეთს ჩვენთვის საზღვრის ჩაკეტვა შეეძლო (ომის პირობებში ეს საკმაოდ სტანდარტული პროცედურაა), მაგრამ არ ჩაკეტა. ანკარის მხრიდან კიდევ ერთი მეგობრული ჟესტი იყო ის ოფიციალური რეკომენდაცია, რომელიც თურქ მძღოლებს საქართველოს ტერიტორიაზე რეისების შესრულებას არ უკრძალავდა.

10 აგვისტოს, როდესაც რუსული ჯარები ცხინვალს უახლოვდებოდნენ, საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ბერნარ კუშნერმა თბილისში ჩამოიტანა სამშვიდობო გეგმა, რომელიც ითვალისწინებდა ცეცხლის დაუყოვნებლივ შეწყვეტას, ჯარების გამიჯვნას, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დაცვას. კარგი გეგმა იყო და ჩვენ ამ პირობებს დავთანხმდით.

ერთი დღის შემდეგ მოსკოვიდან თბილისში სარკოზი ჩამოფრინდა. მის შემდეგ სხვადასხვა ქვეყნის ლიდერებიც უნდა ჩამოსულიყვნენ.

სარკოზის აეროდრომზე დავხვდი. ჩვენ ჯერ კიდევ იმ დროიდან ვიცნობდით ერთმანეთს, როდესაც მე იუსტიციის მინისტრი, სარკოზი კი შინაგან საქმეთა მინისტრი იყო. ჩვენ შორის განსაკუთრებული ურთიერთობები დამყარდა. საერთო ნაცნობებთან შეხვედრების დროსაც კი, თავის თავს მაღარებდა. ამბობდა, რომ ძალიან ვგავართ ერთმანეთს. მისი პრეზიდენტად არჩევის შემდეგ, მე პირველი უცხოელი ლიდერი ვიყავი, რომელიც ელისეის სასახლეში მიიწვიეს. მანამდე კი, საფრანგეთის საპრეზიდენტო ტრადიციის მიხედვით, პირველად ყოველთვის მათი ყოფილი აფრიკული კოლონიების ლიდერებს იწვევდნენ. სარკოზი საჯაროდ აცხადებდა, რომ პუტინს არასდროს ხელს არ ჩამოართმევდა იმიტომ, რომ პუტინი სისხლიანი დიქტატორიაო.

ერთობლივი პრესკონფერენცია საფრანგეთის პრეზიდენტ ნიკოლა სარკოზისთან
რუსეთის ხუთდღიანი ომის დროს საქართველოს წინააღმდეგ.
2008 წელი, 13 აგვისტო

ჩვენ პარლამენტის შენობასთან მივედით, რომლის წინ უამრავ ადამიანს მოეყარა თავი. სარკოზის შევთავაზე, თბილისელების წინაშე სიტყვით გამოსულიყო. მან შეხვედრას თავი აარიდა: „ამ საქმეში ნუ გამრევთ. მე მხოლოდ მომლაპარაკებელი ვარ და ნეიტრალური პოზიცია უნდა მქონდეს“ - მითხრა მან. ჩვენ შენობაში შევედით. სარკოზიმ თავისი სამშვიდობო გეგმის ექვსი პუნქტი გაგვაცნო. ექვსიდან ოთხი პუნქტი სრულად ემთხვეოდა კუშნერის გეგმას, მეხუთე კი, ცეცხლის შეწყვეტის შემდეგ უსაფრთხოების ზონის შექმნას ითვალისწინებდა, რომლის საზღვრებსაც რუსეთი ადგენდა. მხედველობაში, ფაქტობრივად, უსასრულო ვადით საოკუპაციო ზონა ჰქონდათ. მეექვსე პუნქტში აღნიშნული იყო, რომ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის სტატუსი გადანყდება მოგვიანებით, სამშვიდობო მოლაპარაკებების პროცესში. სინამდვილეში საუბარი იყო ტერიტორიების წართმევაზე. ეს ქალღმერთი სარკოზის უკან მივუგდე: „შენ, ალბათ, ხუმრობ. მე ამას ხელს ცხოვრებაში არ მოვანერ“.

სარკოზიმ მოთმინება დაკარგა და ყვირილი დაიწყო - რომ მე არაფერი მესმის, რომ რუსები ხვალვე თბილისში იქნებიან. „შენმა მეგობარმა ბუშმა ხომ არ გამოგიგზავნა ჯარისკაცები, მეც არ მყავს ჯარისკაცები, შენ რომ დაგეხმარო! შენი საქმე წასულია. ხომ გითხარი, მას შენი ჩამოხრჩო-

ბა უნდა და ამას გააკეთებს. ვიცი, რომ არ ხუმრობს" - და ბევრი მსგავსი რამ.

„კარგი, აბა, სცადოს“, - ვუპასუხე მე, „მაგრამ ამ გეგმას ხელს არასდროს მოვანერ“.

სალამოს ცხრა საათზე სარკოზიმ მედვედევს დაურეკა.

მოსკოვმა უპასუხა, რომ მედვედევი ისვენებს და სატელეფონო ზარზე პასუხს ვერ გასცემს. სარკოზიმ ჩემი დამუშავება განაგრძო. ის დროდადრო პარლამენტის თავმჯდომარის დიდი კაბინეტის კუთხეში გადიოდა. მეუღლეს, კარლას ურეკავდა და მოლაპარაკებების შედეგებზე ესაუბრებოდა. მაგალითად, უყვებოდა, რომელი პუნქტი იყო საქართველოსთვის მიუღებელი. ბუნებრივია, ამ საუბრებს რუსები უსმენდნენ - თავის დროზე საბჭოთა კავშირმა იზრუნა იმაზე, რომ საქართველოდან ყველა კაბელს რუსეთზე უნდა გაეწვლინა. ჩვენ ეს სიტუაცია მხოლოდ ომის შემდეგ შევცვალეთ - კაბელი ზღვით ბულგარეთში გავიყვანეთ.

სარკოზის რატომღაც ძალიან არ მოეწონა ჩემი ამერიკელი მრჩეველი დენიელ კუნინი, რომელიც 1991 წლიდან საქართველოში ცხოვრობდა. დენი, შეიძლება ითქვას, საკმაოდ გაქართველდა, - მეუღლე ქართველი ჰყავდა, ქართულად აქცენტის გარეშე ლაპარაკობდა, ჩემი მრჩეველი გახდა. ერთმანეთთან ინგლისურად ვსაუბრობდით. დაინახა რა ამერიკელი, სარკოზიმ ყვირილი დაიწყო - ეს ხომ ცენტრალური სადაზვერვო სამსახურის აგენტია, კარგს არაფერს გირჩევს, შენ მას არ უნდა დაუჯერო.

მოლაპარაკებებზე დამსწრე ჩვენი დელეგაციის ზოგიერთმა წევრმა მითხრა: ალბათ, უმჯობესი იქნება, ხელს თუ მოვანერთ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ქვეყანას დავკარგავთ. ამ გეგმაზე ხელის მოწერა შეუძლებელია, მაგრამ არც ის არ შეიძლება, რომ არ მოვანეროთ, მითხრა ერთ-ერთმა ჩემმა უახლოესმა თანამებრძოლმა. მე კიდეც ერთხელ გავიმეორე, რომ ამ გეგმას სიცოცხლეში ხელს არ მოვანერ.

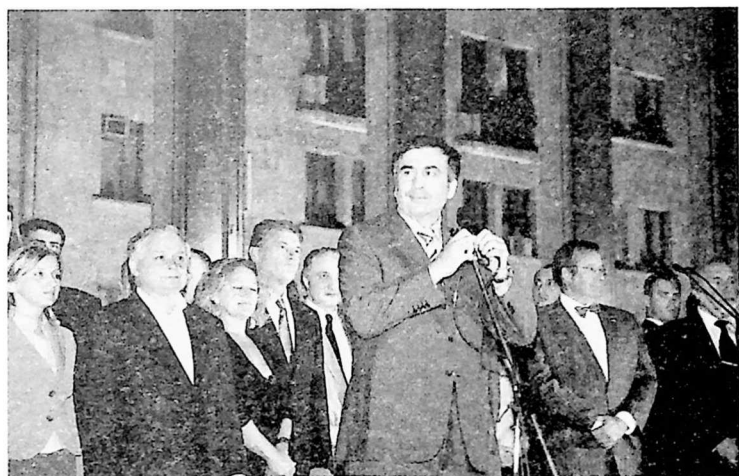
სარკოზის მეუღლესთან მორიგი საუბრის შემდეგ, მოულოდნელად მედვედევმა „გამოიღვიძა“ და გადმორეკა. იგი მეექვსე პუნქტის ამოღებაზე დაგვთანხმდა, რომელშიც ტერიტორიების ღია სტატუსზე იყო საუბარი, - მხოლოდ უსაფრთხოების ზონა დარჩეს, აღნიშნა მან. მე სარკოზის ვუპასუხე, რომ ხელს არ მოვანერდი, თუ უსაფრთხოების ზონის გაუქმების ზუსტ ვადებს არ დავადგენდით. მედვედევი ამაზეც დაგვთანხმდა. ეს ერთადერთი პუნქტი იყო, რომელიც ნაწი-

ლობრივ დავთმეთ (თანაც, შემდგომში, რუსებმა ამ პუნქტის პირობები შეასრულეს).

სხვა მხრივ, ეს ცუდი დოკუმენტი არ იყო. მასში ნათქვამი იყო, რომ ყველა საკითხი უნდა გადაწყვეტილიყო ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის (ეუთო) ნორმების შესაბამისად. სწორედ ამიტომ არ შეასრულა ამ ხელშეკრულების პირობები რუსეთმა - ვითომდა, მსოფლიოში ვითარება შეიცვალა და ხელშეკრულებამ აქტუალობა დაკარგა.

გვიან სალამოს პარლამენტში აღმოსავლეთ ევროპის ხუთი ლიდერი მოვიდა. რუსეთი მათ მისი საჰაერო სივრცით სარგებლობის უფლებას არ აძლევდა, ამიტომ დაასწრო სარკოზიმ მათ ჩამოსვლა.

ვიზიტის ინიციატორი იუშჩენკო იყო. მას თავისი თვითმფრინავი არ ჰქონდა, ხოლო ტიმოშენკომ საქართველოში (და არა მარტო საქართველოში, ბრიუსელშიც კი) გადასაფრენად თვითმფრინავი არ გამოუყო. როდესაც მისი პრობლემების შესახებ შევიტყვეთ, გადაწყვიტეთ თურქეთის საჰაერო სივრცით გვესარგებლა და იუშჩენკოსათვის ჩვენი თვითმფრინავი გაგვეგზავნა. პრობლემა კაჩინსკიმ გადაწყვიტა. მიუხედავად იმისა, რომ მას მთავრობასთან ასევე დაძაბული ურთიერთობა ჰქონდა, პოლონეთის პრემიერმა თვითმფრინავთან დაკავშირებით პრობლემები მაინც არ შეუქმნა.

აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ხუთი ლიდერი
რუსეთის აგრესიის წინააღმდეგ გამართულ მიტინგზე.
2008 წელი, 12 აგვისტო.

რუსეთმა მათ თავისი საჰაერო სივრცით სარგებლობის უფლება არ მისცა. კაჩინსკი ჩაფრინდა ყირიმში, სადაც მას იუშჩენკო და ჩემი მეუღლე შეუერთდნენ. როგორც კი საომარი მოქმედებები დაიწყო, უკრაინის პრეზიდენტმა სანდრა და ბიჭები, რომლებიც პეკინში ოლიმპიადაზე იმყოფებოდნენ, ყირიმის საპრეზიდენტო რეზიდენციაში მიიპატიჟა. იუშჩენკო ძალიან თავაზიანი მასპინძელი იყო: ერთხელ ქართველ სტუმრებს საკუთარი ხელით ბორშიც კი მოუმზადა. სულ ამშვიდებდა და ანუგეშებდა მათ, ეუბნებოდა - ყველაფერი მოგვარდება, ყველაფერი კარგად იქნებაო.

ყირიმიდან თვითმფრინავი ხუთი ლიდერით (იუშჩენკოსა და კაჩინსკის გარდა, იქ ბალტიის სამი ქვეყნის ხელმძღვანელი იყო - ადამკუსი, გოდმანისი და ილვესი) თურქეთისაკენ გაფრინდა. პოლონეთის პრეზიდენტმა პილოტს ქართულ საჰაერო სივრცეში შესვლა უბრძანა. პილოტმა უარი განაცხადა (სანდრას მათი საუბარი ესმოდა), კაჩინსკიმ ჰკითხა: „ვინ არის შენი მეთაური?“ — „სამხედრო საჰაერო ძალების სარდალი“ - უპასუხა მან. კაჩინსკი დაუკავშირდა ММБ-ის მეთაურს, რომელმაც, თავის მხრივ, ეკიპაჟს თბილისში დაფრენა უბრძანა. პილოტმა თვითმფრინავი თბილისისაკენ მოაბრუნა, მაგრამ შემდეგ განაცხადა, რომ ბრძანება ბრძანებაა, მაგრამ მას ოჯახი, შვილები ჰყავს და არ აპირებს იქ გაფრენას, სადაც თვითმფრინავს ნამდვილად ჩამოაგდებენ. თვითმფრინავი აზერბაიჯანში ჩაფრინდა. კაჩინსკი მერე ხუმრობდა, რომ მას ერთი უბრალო მიზეზის გამო უნდოდა სწორედ თბილისში და არა აზერბაიჯანში ჩაფრენა - ემინოდა, რომ ხანდაზმული ადამკუსი, რომელიც თავს მთლად კარგად ვერ გრძნობდა, თბილისში ცოცხალი ვერ ჩააღწევდა.

აზერბაიჯანში მათ ადგილობრივი გუბერნატორი დახვდათ. ოფიციალურ პირთაგან მეტი არავინ იყო. საერთოდ, აზერბაიჯანმა მაშინ ძალიან დაგვიჭირა მხარი, თუმცა ამ დახმარებას არაოფიციალური სახე ჰქონდა. სწორედ აზერბაიჯანიდან ვმარაგდებოდით ყოველივე აუცილებლით, ვალუტის ჩათვლით. აზერბაიჯანელებმა აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ლიდერები უზრუნველყვეს ტრანსპორტით და სახელმწიფო ავტონისპექციის თანხლებით თბილისში ჩამოიყვანეს.

ბევრი პოლონელი დღესაც თვლის, რომ სმოლენსკთან მომხდარი ავიაკატასტროფა, რომელშიც კაჩინსკი დაიღუპა, თბილისის მისიის გამო შურისძიების აქტი იყო. მე ამის თაობაზე კაჩინსკის ცოლის ძმა მესაუბრა, პროფესიით ავიაცი-

ის სპეციალისტი. მისი სიტყვებით, კაჩინსკის მთელი ოჯახის აზრით, ავიაკატასტროფის მიზეზი რუსეთის მიერ მონყობილი დივერსიაა. მე სულ უფრო ვრწმუნდები ამ ვერსიაში. მინიმუმ, ან რუსეთის მთავრობის დანაშაულებრივ დაუდევრობასთან გვაქვს საქმე, ან განზრახ მკვლელობასთან. სმოლენსკის კატასტროფამდე სამი დღით ადრე, ლეხი ტელეფონით მესაუბრა და ნახევრად ხუმრობით და ნახევრად სერიოზულად კატინში მასთან ერთად გადაფრენა შემომთავაზა - კატინში ხომ ბევრი ქართველი ოფიცერიც დახვრიტეს. კაჩინსკი აღარ არის, მაგრამ მე ვალდებულად ვთვლი თავს, ჩვენი საერთო საქმე გავაგრძელო.

* * *

როგორც კი ხელი მოვანერეთ დოკუმენტს ცეცხლის შეწყვეტასა და ჯარების გამიჯვნის თაობაზე, რუსული ჯარი მაინც წინ მოინედა. ჩვენ დასახლებული პუნქტებიდან ჩვენი ძალები გამოგვყავდა, რუსული არმია კი მაშინვე ამ ტერიტორიას იკავებდა. უკან ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა დაგვეხია, რადგან ლარსს უახლოვდებოდა რუსეთის სხვა ჯავშანსატანკო კოლონა. ჩვენ რომ თბილისიდან ჩრდილოეთით დავრჩენილიყავით და ის კოლონა რომ შემოსულიყო, მთელი ჩვენი არმია ალყაში აღმოჩნდებოდა. რუსები ცხინვალიდან გორში შევიდნენ და გარკვეული პაუზის შემდეგ, თბილისისაკენ დაიძრნენ.

გორის მთავარ მოედანზე რუსების კასეტური ბომბებით რამდენიმე ათეული მშვიდობიანი მოქალაქე დაიღუპა. როდესაც დამპყრობლები ქალაქში შევიდნენ, ამ მოედანზე ყვავილები მიიტანეს და სტალინის ძეგლი შეამკეს.

ვითარების გაუარესებას ველოდებოდი და მოსახლეობას ქუჩაში გამოსვლა ვთხოვე. ჩემს მოწოდებას ასი ათასობით თბილისელი გამოეხმაურა. ხალხმა გასაოცარი ორგანიზება გამოავლინა. ყველა სახელმწიფო სამსახური მუშაობდა, პოლიციელები ჯარიმებს უწერდნენ, კომუნალური სამსახური გადასახადებს, ანუ ცხოვრება ჩვეულებრივად გრძელდებოდა. ბანკები ფუნქციონირებდნენ, ვალუტა სტაბილური იყო, სასწრაფო დახმარება და ყველა სახელმწიფო სამსახური პირნათლად ასრულებდა თავის მოვალეობას. ადამიანებს ეს ამშვიდებდა.

მე გამუდმებით პირდაპირ ეთერში ვიყავი. არ ვცრუობდი, არ ვამბობდი, რომ ყველაფერი კარგად არის. პატიოსნად განვაცხადე, რომ თუ რუსები თბილისში შემოსვლას დაიწყებდნენ, მოსახლეობას აუცილებლად შევატყობინებდი, ახლა

კი პანიკას არ უნდა ავეყვით-მეთქი. თბილისში არც პანიკა იყო და არც მასობრივი უიმედობა. მთავრობა სრული შემადგენლობით ადგილზე იყო, მინისტრები შვებულებიდან დაბრუნდნენ. საზოგადოება ერთ მუშტად შეიკრა - ოპოზიცია, რომელიც ხელისუფლებაში 2012 წელს მოვიდა, სიმშვიდეს ინარჩუნებდა. რუსეთის ტელეარხები გადმოსაცემდნენ, რომ ჩვენ თავს ეუშველეთ და გავიქეციტ. აჩვენებდნენ აზერბაიჯანისაკენ მიმავალ ხიდზე გრძელ რიგებს, ბოლო რომ არ უჩანდა. სინამდვილეში ყველაფერი სხვაგვარად იყო. ყველა სამშობლოში ბრუნდებოდა, ვინც მოასწრო - თვითმფრინავით, ვინც ვერ მოასწრო - სახმელეთო საზღვრიდან. უფრო მეტიც, ბათუმში გამუდმებით ვრეკავდი და მოვითხოვდი, არ შეენწყვიტათ მშენებლობის პროცესი. იმ პერიოდში ბათუმში თურქები „შერატონს“ აშენებდნენ. ამას იმიტომ ვაკეთებდი, რომ ხალხს სცოდნოდა, რა ხდება - ნორმალური ცხოვრება გრძელდება. პორტებსაც ვთხოვდი, მუშაობა არ შეენწყვიტათ.

ქართული ეროვნული ხასიათის საუკეთესო თვისებები სწორედ აგვისტოს ცხელ დღეებში გამოვლინდა. რუსებმა და ოსურმა ფორმირებებმა, რომლებიც მათთან ერთად მოქმედებდნენ, ტყვედ აიყვანეს დაჭრილი ქართველი ოფიცერი გიორგი ანწუხელიძე.

მას აწამებდნენ და წამების პროცესს ვიდეოკამერაზე იღებდნენ. მწვალელები სიცოცხლის შენარჩუნებას დაპირდნენ, თუკი გიორგი პრეზიდენტ სააკაშვილს შეურაცხყოფას მიაყენებდა და დამპყრობლების ფეხდადგმულ მიწას აკოცებდა. გასისხლიანებულმა, უმონყალოდ ნაცემ-ნაბეგვმა, ამ მოთხოვნების შესრულებაზე გადაჭრით უარი უთხრა. ცემაში ამოხდა სული. სიკვდილის შემდეგ გიორგი ანწუხელიძე საქართველოს გმირის ორდენით დავაჯილდოვე. როდესაც თუშეთის სოფელ ალვანში ჯილდოს მის დედას გადავცემდი, ამ ქალბატონის თავშეკავებულობამ გამაოცა. ის მეტწილად საუბრობდა იმაზე, თუ როგორ უნდათ მის ძმისშვილებს ქართულ ჯარში სამსახური. მაშინ გავიფიქრე - გმირებს ოჯახიც განსაკუთრებული აქვთ.

მთელი მსოფლიო და მეც გაოცებული ვიყავით, რამდენად ორგანიზებულად მოქმედებდნენ არა მარტო სახელმწიფო მოხელეები, არამედ ჩვეულებრივი მოქალაქეებიც. რუსები გამუდმებით ბომბავდნენ ფოთის პორტს, მაგრამ მისი თანამშრომლები დაბომბვის დროსაც აგრძელებდნენ მუშაობას. იმ პერიოდში პორტის 11 მუშაკი დაიღუპა, მაგრამ

პორტს მუშაობა არ შეუწყვეტია. ჩვენი ტელეარხები მუდმივად აჩვენებდნენ რეგიონებში მოქალაქეებს, რომლებიც აგრესიის წინააღმდეგ აღშფოთებას გამოთქვამდნენ.

ჩემზე წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა Human Rights Watch-ის ანგარიშმა, რომელშიც მოთხრობილი იყო ქართველი სამხედროების უმნიშვნელო საქციელზე. როდესაც ჩვენი მეომრები სეპარატისტების მიერ კონტროლირებად სოფლებში შედიოდნენ, ისინი, ადგილობრივ მცხოვრებლებს ამშვიდებდნენ შემდეგი სიტყვებით: „არ ინერვიულოთ, მიშამ ოსების დაცვა დაგვაწავლა, თმის ღერიც არ ჩამოგივარდებათ“.

რუსეთის არმია აჭარის ადმინისტრაციულ საზღვართან გაჩერდა. როგორც ეტყობა, თურქეთის შეეშინდათ, რომელსაც შეეძლო 1920 წლის ყარსის ხელშეკრულებით ესარგებლა და დაეცვა აჭარის ამ ხელშეკრულებით გარანტირებული ავტონომია. თურქეთმა საქართველოს საზღვართან თავი მოუყარა 45000 სამხედრო მოსამსახურესა და დიდი რაოდენობის ჯავშანტექნიკას. დღემდე მე ზუსტად არ ვიცი, რის გაკეთებას აპირებდნენ თურქები. შესაძლებელია, ეს საშტატო განგაში იყო, მაგრამ იქნებ მართლაც შემოსვლას აპირებდნენ. თეორიულად, თუ კი რუსები წინ წაწევას შეეცდებოდნენ, თურქებს შეეძლოთ, უბრალოდ, შემოსულიყვნენ და აჭარა დაეკავებინათ. და მაინც, ზოგადად ჩვენ მთელი მსოფლიო გვეხმარებოდა, მაგრამ რუსული აგრესიის შეჩერებაში გადამწყვეტი როლი ამერიკამ ითამაშა.

ომის დაწყების შემდეგ ვაშინგტონიდან თბილისში აშშ ეროვნული უსაფრთხოების საბჭოს ევროპული მიმართულების ხელმძღვანელი მეთიუ ბრაიზა ჩამოვიდა. მორიგი შეხვედრისას მან მაცნობა, რომ რუსები დედაქალაქის აეროპორტის დაბომბვას აპირებენ და სთხოვენ ამერიკული სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავის გაყვანას, რომელიც წინა სამხედრო სწავლებების შემდეგ ჩვენთან დარჩა. „თქვენ რა უპასუხებთ?“ - ვკითხე მე. „ჩვენ თვითმფრინავის გაყვანას ვაპირებთ, მაგრამ შენ არ ინერვიულო. მე დავრჩები და თუ დაგვჭირდა, ხელში ავიღებ ავტომატს და როგორც შენი მეგობარი, თქვენთან ერთად დავიცავ პრეზიდენტის სასახლეს“ - მითხრა მან. მე: „ავტომატით ხელში რომ აპირებ ჩვენს დაცვას, ეს უკანასკნელი რამ არის, რაც ამერიკის წარმომადგენლისაგან მინდა მოვისმინო. ახლა კი გადაეცი ვაშინგტონში, რომ თვითმფრინავის გაყვანა არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება, და, საერთოდ, ბუშს მინდა ვესაუბრო“.

ბუში პეკინიდან ცოტა ხნით ადრე დაბრუნდა. მან გვიან საღამოს, დაახლოებით თორმეტის ნახევარზე, როგორც იქნა, ტელეფონის ყურმილი აიღო. ბუში ყოველთვის იუმორით, ოპტიმისტურად მესაუბრებოდა. ახლა კი მეუბნება, რომ, როგორც ეტყობა, შენი საქმეები არც თუ ისე კარგად არის. „ჩემი საქმეები ახლა მთავარი აღარაა, - ვუპასუხე მე, - შენი საქმეები როგორ არის, ჯორჯ? (მე მას ყოველთვის მივმართავდი „მისტერ პრეზიდენტო“, ახლა კი სახელით მივმართე). დაფიქრებულხარ, რომ შენი საქმეებიც ცუდად არის, რომ საბჭოთა კავშირი, რომელიც მამაშენის დროს დაიშალა, შენს დროს ისევ იწყებს აღორძინებას და ეს შენი მემკვიდრეობა იქნება. ვიდრე ჩვენ ვსაუბრობთ, ჩვენთან შეიძლება ყველაფერი გაანადგურონ და არ არის გამორიცხული, რომ ეს ჩვენი ბოლო საუბარია, მაგრამ საქმე აქ ჩემში კი არა, თქვენშია“. ბუშთან საუბრამდე, ამერიკელებმა დიპლომატიური არხებით მაცნობეს, რომ მზად არიან მე და ჩემი ოჯახი ქვეყნიდან გაგვიყვანონ, რომ აეროპორტი ღიაა, მე ვუპასუხე, რომ ამაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია.

მე ხმას ავუწიე, ბუში მეუბნება: „ნუ მიყვირი, გეთაყვა, დრო მომეცი, ყველას თავს მოვუყრი“. ეს თხოვნა - „დრო მომეცი“ - რამდენჯერმე გამიმეორა.

კონდოლიზა რაისი ლავროვს ჯერ კიდევ 9 აგვისტოს ესაუბრა, რის თაობაზეც იმავე დღეს მე ამერიკის ელჩმა, ტეფტმა, მაცნობა. ამ საუბრის შინაარსის გადმოცემის დროს, იგი შესამჩნევად ლელავდა. „ცივი ომის“ (საბჭოთა კავშირის ავლანეთში შეჭრის) დროს იგი ისლამაბადში კონსულად მუშაობდა. ამ გამოცდილ ვეტერანს ხელები უკანკალებდა. ლავროვთან შეხვედრის დროს რაისი ომის მიზნით დაინტერესდა. ლავროვმა უპასუხა, რომ მათი მიზანია „საქართველოს სრული განადგურება“. მე ელჩს ვკითხე: „თქვენ რა უპასუხეთ?“ „ჩვენ ჯერ არაფერი გვიპასუხია. პასუხს ვამზადებთ“. ამ პასუხმა, რა თქმა უნდა, არ დამამშვიდა. ალბათ, ამიტომაც ავუწიე ხმას ბუშთან.

ბუშმა, როგორც დამპირდა, სხდომა მოიწვია, რომლის შემდეგ ამერიკამ სამხედრო ჰუმანიტარული ოპერაციის დაწყება გამოაცხადა. „ჩვენ დავიცავთ საქართველოს დემოკრატიულად არჩეულ მთავრობას“, - განაცხადა ბუშმა. რაისმა გაეროს ლავროვის სიტყვები გადასცა: „აგრესორის მიზანია სააკაშვილის ჩამოგდება“. ამერიკელებმა ეს ხელზე დაიხვიეს და გაეროს უსაფრთხოების კომიტეტში საქართვე-

ლოს საკითხი მწვავედ დააყენეს. დემოკრატიულად არჩეული პრეზიდენტის ჩამოგდება ამერიკის ფასეულობებს ეწინააღმდეგება. შეერთებული შტატების პოზიცია კატეგორიული იყო: „ჩვენ ამას არ დავუშვებთ“.

ეს გახდა შემობრუნების მომენტი.

ამ მომენტამდე, CNN პირდაპირ ეთერში აჩვენებდა თბილისისაკენ მიმავალ რუსეთის სატანკო კოლონას. ქალაქამდე ოცდაათი კილომეტრი იყო დარჩენილი. ბუშის განცხადებიდან ოცი წუთის შემდეგ სატანკო კოლონა გაჩერდა. დედაქალაქი გადარჩა. როგორც შემდეგ გავიგეთ, განცხადების გაკეთებისთანავე, ამერიკამ რუმინეთში, კონსტანცას ბაზაზე გადაისროლა 20-მდე ზებგერიით გამანადგურებელი თვითმფრინავი F-16, თურქეთში ინჯირლიკის ბაზა სრულ მზადყოფნაში მოიყვანა. შავი ზღვისკენ დაიძრა მეექვსე ფლოტი.

მოქმედების სტრატეგიაზე ამერიკის მთავრობის ნევრთა შორის აზრთა სხვადასხვაობა იყო. ვიცე-პრეზიდენტმა ჩეინიმ შესთავაზა სარაკეტო დარტყმებით დაებომბათ როკის გვირაბი, რათა რუსული ჯარის წინსვლა შეჩერებულიყო და კიდევ, საქართველოს საჰაერო სივრცე არასაფრენ ზონად გამოეცხადებინათ, ანუ რუსული თვითმფრინავების ჩამოგდების უფლება ჰქონოდათ. ჩვენ არ გავგიმართლა. იმ დროისათვის აშშ თავდაცვის მინისტრის პოსტზე დონალდ რამსფელდი (ჩეინის მხარდამჭერი) რობერტ გეითსმა შეცვალა. ის ეჭვის თვალით გვიყურებდა ჩვენ, და საერთოდ ყველა პატარა ქვეყანას, თვლიდა, რომ ჩვენ პროვოკატორები ვართ და ფეხებში ვებლანდებით. გეითსი ბრენტ სკოუკროფტის, რომელიც მხოლოდ დიდ ქვეყნებს აღიარებდა ყურადღების ღირსად, ერთგული მოსწავლე და საგარეო პოლიტიკაში მისი „რეალიზმის“ მიმდევარი იყო. ეს გასაგები ხდება მისი ნიგნიდან, რომელიც მან თანამდებობიდან გადადგომის შემდეგ დაწერა. გეითსი შეეპასუხა ჩეინს: ამერიკას რეგიონში არ აქვს საკმარისი ძალები, ამიტომ გაუგებარია, რას მოვიმოქმედებთ იმ შემთხვევაში, თუ სარაკეტო დარტყმები რუსეთთან მასშტაბურ ომში გადაიზრდება.

თავდაცვის მინისტრი რამსფელდი რომ ყოფილიყო, დარწმუნებული ვარ, აშშ ძალას გამოიყენებდა. ჩვენ ამ თემაზე შემდგომ ვისაუბრეთ და მან ჩემი მოსაზრება დაადასტურა. როგორც არ უნდა იყოს, ამერიკა რეგიონში თავის პოზიციებს აძლიერებდა. თბილისის აეროპორტში დაფრენა დაიწყეს „ჰერკულესებმა“, სატრანსპორტო თვითმფრინავებმა. ამერიკელებ-

მა ამ აქტით ყველას აჩვენეს, რომ რუსეთს საქართველოს სივრცეში მონოპოლია უკვე აღარ აქვს. საქართველოში რუსეთის თვითმფრინავების ფრენა შეწყდა. შავი ზღვის თურქულ ზონაში ზებგერიით გამანადგურებელი თვითმფრინავები F-16 მორიგეობდნენ და მუდმივ მზადყოფნაში იმყოფებოდნენ.

თავისი საპრეზიდენტო ვადის ბოლოს ბუში წარმოჩნდა არა როგორც სუსტი, არამედ საკმარისად ძლიერი პრეზიდენტი. სათანადო პატივი უნდა მივაგოთ, მან თავისი შესაძლებლობების მაქსიმუმი გააკეთა. სწორედ ამან შეაჩერა რუსეთი. გარკვეული დროის შემდეგ, გეთსმა აღნიშნა, რომ ამერიკა არცერთ შემთხვევაში სამხედრო ძალის გამოყენებას არ აპირებს. ამის შემდეგ რუსებმა განაახლეს გადაადგილებები, წინ წავიდნენ და ახალგორი დაიკავეს. მაგრამ თბილისზე შეტევა მაინც ვერ გაბედეს. პუტინმა გადანწყვიტა თამასა აღარ აენია.

რუსეთის ჯარები ფოთსა და ზუგდიდამდე მოვიდნენ. თითქმის ნახევარი საქართველო ოკუპანტების ხელში აღმოჩნდა. როგორც სარკოზის გეგმა ითვალისწინებდა, სექტემბრის შუა რიცხვებში მათ უკან დახევა დაიწყეს. რუსეთის კონტროლის ქვეშ ჩვენი ტერიტორიის 18%, აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი დარჩა. მაგრამ სარკოზის გეგმა, რომელიც რუსეთის ჯარების სრული შემადგენლობით გაყვანას ითვალისწინებდა, მათ არ შეასრულეს. საფრანგეთმა კი, დადო რა კონტრაქტი „მისტრალების“ შეძენაზე, ისევე დაივიწყა სამშვიდობო ხელშეკრულება, როგორც ევროპამ ბუდაპეშტის მემორანდუმი დაივიწყა.

* * *

საზოგადოების კონსოლიდაცია, რაც ომით იყო განპირობებული, დროებითი აღმოჩნდა. ომის დროს ამის წარმოდგენა შეუძლებელი იყო, მაგრამ გარკვეული დროის შემდეგ საქართველოში პრორუსული ძალები კვლავ ღიად ამოქმედნენ.

ომის შემდეგ ჩვენ საკუთარი სამხედრო მრეწველობა შევქმენით. აღმოჩნდა, რომ საქართველოსთვის არაოფიციალური ემბარგო იყო გამოცხადებული - თავის დროზე კონდოლიზა რაისი ამის თაობაზე მაფრთხილებდა. არავის სურდა ჩვენთვის არათუ იარაღის, არამედ ვაზნების მიყიდვაც კი. ამ საიდუმლო გამოუცხადებელ ემბარგოს უკრაინაც იცავდა. 2008-2009 წლებში უკრაინაში ყველაფერს ტიმოშენკო ხელმძღვანელობდა. იუშჩენკოს მონიწილმდეგეებმა რადაში კომისიაც კი შექმნეს, რომელიც საქართველოში იარაღის მიწოდებას იძიებდა.

თბილისში საავიაციო ქარხანა არსებობდა, რომელიც თავის დროზე SU-25 უშვებდა. ომამდე ამ ქარხანაში რუსეთიდან კონტრაბანდული სათადარიგო ნაწილები ჩამოჰქონდათ და თურქმენეთისა და აზერბაიჯანისათვის თვითმფრინავებს არემონტებდნენ.

ქარხნის მოდერნიზაციას პირადად აკონტროლებდა თავდაცვის მინისტრი ბაჩო ახალაია და თითქმის ყოველდღე ანგარიშს მაბარებდა. სპეციალისტები ისრაელიდან ესტონეთიდან, უკრაინიდან და ბელორუსიდან ჩამოვიყვანეთ. პირველი, რაც გამოვუშვით, ბრონეტრანსპორტიორები იყო. ვინაიდან, მათი გაკეთებისათვის აუცილებლად სამხედრო დანიშნულების მეტალი იყო საჭირო, ეს მასალა ნახევრად-კონტრაბანდული გზით ჩამოგვქონდა. ავანყვეთ ქვეითი სამხედრო მანქანების, ავტომატების, მსოფლიოში პირველი უხმაურო ნაღმსატყორცების გამოშვება. მიმდინარე წელს ამ შეიარაღების მიწოდებაზე საქართველოს არაბთა გაერთიანებულ საემიროებთან, საუდის არაბეთთან და აზერბაიჯანთან 600 მილიონი დოლარის ღირებულების კონტრაქტის დადება შეეძლო.

თავდაცვის უნარიანობის პოტენციალით საქართველო უკრაინას ჩამორჩება. უკრაინასი უნდა გვშურდეს. ჩვენ არაფერი გვქონდა, მაშინ როცა უკრაინაში 120-ზე მეტი სამხედრო ქარხანა იყო. ეს შანსია, რომელიც აუცილებლად უნდა გამოვიყენოთ. აქ ჩამოვიყვანეთ რეზო ჭარბაძე, რომელიც საქართველოში სამხედრო მრეწველობას ხელმძღვანელობდა. კარგად მიიღეს, რჩევას ეკითხებიან, მაგრამ საქმე წინ არ მიდის.

იმედს არ ვკარგავ, რომ უკრაინა თავის უნიკალურ შეიარაღებას კიდევ შექმნის. მაგალითად, ჩვენ ამერიკას ტანკსანინაალმდეგო შეიარაღების მოწოდებას ვთხოვთ. უკრაინას კი ანალოგიური ტანკსანინაალმდეგო სარაკეტო კომპლექსების წარმოება თვითონ შეუძლია. მაგრამ ქარხნებს შეკვეთებს არავინ აძლევს. ნამდვილად არ მესმის, რატომ ხდება ასე. ეს დანაშაულია. უკრაინას შეუძლია ააწყოს წარმოება, რომელიც ექსპორტის წყარო იქნება და ყველა ინვესტიციას დააბრუნებს.

პუტინს უდარდელ ადამიანს ვერ უწოდებ. ის ყოველთვის საკმაოდ რაციონალურად მოქმედებს, ვიდრე ნაბიჯს გადადგამს, ყველაფერს წინასწარ გათვლის. კარგად იცის, როგორ მოქმედებს საერთაშორისო პოლიტიკაში პრინციპი „მოთმინებითა შენითა...“ დასავლეთის თვალში აგრესიის მსხვერპ-

ლი ყოველთვის რაღაცაში, ოდნავ მაინც დამნაშავეა. გაგაუ-
პატიურეს? რატომ გეცვა ასეთი მოკლე ქვედა ბოლო?

ტიპურ ნიშნულად განვიხილოთ მალაზიური თვითმფრინა-
ვის შემთხვევა. რას ამბობს ჰოლანდიელი არაპოლიტიკოსი,
უბრალო ადამიანთა უმრავლესობა? დიახ, ამბობენ ისინი,
რუსებმა ჩამოაგდეს, მაგრამ ეს კატასტროფა უკრაინის ტე-
რიტორიაზე მოხდა, ამიტომ უკრაინელებიც დამნაშავეები
არიან. ეს ევროპელების აზროვნების სტილია. რატომ უნდა
დავადანაშაულოთ მხოლოდ ერთი მხარე? ყველა დამნაშა-
ვეა, ხოლო რადგან ასეა, არაფრის გაკეთება საჭირო არ არის.
ჩვენთან, გორის ცენტრში, ჰოლანდიელი ჟურნალისტი დაი-
ლუპა - რუსული კასეტური ბომბების მსხვერპლი გახდა. ამ
მოვლენების შემდეგ, მისმა უახლოესმა მეგობარმა დაწერა:
რა თქმა უნდა, რუსული კასეტური ბომბები იყო, რა თქმა უნ-
და, რუსეთი დამნაშავეა, მაგრამ ეს ხომ საქართველოში მოხ-
და, ამიტომ საქართველოც დამნაშავეა. ზუსტად ასეთი ლო-
გიკა გამოიყენება თვითმფრინავთან მიმართებაშიც. ვფიქ-
რობ, ვიდრე რუსეთი არ დაიშლება, თვითმფრინავის საქმე-
ზე სასამართლო არ გაიმართება.

ისარგებლა რა უპირატესობით, რუსეთი თავს დაესხა ყი-
რიმს. უპირველეს ყოვლისა, კიევს ბოლომდე ლეგიტიმური
ხელისუფლება არ ჰყავდა. მეორე მხრივ, მოსკოვი ძალიან
სწრაფად მოქმედებდა. მსოფლიო საზოგადოება ფაქტის წი-
ნაშე დააყენეს. დასავლეთის ლიდერები, მათ შორის, ამერი-
კელებიც, უკრაინულ ხელისუფლებას უმოქმედობისკენ მო-
უწოდებდნენ. მათ კარგად იცოდნენ, რომ უკრაინა სუსტია და
ეყრდნობოდნენ მარტივ ლოგიკურ ვარაუდს - ნებისმიერმა
ქმედებამ შესაძლებელია უარესი რეზულტატი გამოიწვიოს.

ობამას ადმინისტრაციის მთავარი პრინციპია - არავითა-
რი ახალი კონფლიქტი, ჩვენ ბუში არ ვართ. როგორც ბაიდენ-
მა, 2009 წელს, მიუნხენში მითხრა, რუსეთ-საქართველოს
ომის დროს, ისინი ბუშის ადგილზე რომ ყოფილიყვნენ, ბევ-
რად ჭკვიანურად იმოქმედებდნენ: არ გამოაგზავნიდნენ
ფლოტს და არც თვითმფრინავებს გადმოაფრენდნენ. ამაზე
მე ვუპასუხე, რომ მაშინ მეც არ ვიჯდებოდი შეხვედრაზე ახ-
ლა მის წინ და საერთოდ, შესაძლებელია, საქართველოც
ალარ ყოფილიყო რუკაზე აღნიშნული. იქნებ ეგონა, რომ ძა-
ლიან გამეხარდებოდა მისი სიტყვების მოსმენა. და ეს იმის
მიუხედავად, რომ ბაიდენი ბევრად უფრო რადიკალური ქმე-
დებების მომხრეა, ვიდრე ობამა.

2008 წელს, ომის შედეგად, მარტო საქართველო არ დაზარალდა. რუსეთმა თავისი სტრატეგიული ამოცანების უმეტესობა ვერ შეასრულა. მაგრამ მთავრობა დარჩა, საქართველომ განვითარება გააგრძელა, ენერგოკორიდორები ფუნქციონირებდა. სამხედრო აგრესიის პასუხად, ევროკავშირმა „აღმოსავლური პარტნიორობის“ პროგრამა შეიმუშავა, შესაბამისად, ევროინტეგრაციის პროცესიც დაჩქარდა. როგორც ბაროზომ მითხრა, თუ თქვენი მთავრობა ძალაუფლებას შეინარჩუნებს, ჩვენ ევროპასთან ინტეგრაციაში დაგეხმარებით. ეს პუტინის დამარცხება იქნება, ჩვენ კი გვინდა, რომ პუტინი დამარცხდეს. ომი, როგორც აფხაზებისათვის, ისე ოსებისთვისაც კატასტროფა იყო.

ომის შემდეგ სამხრეთელი ოსების რაოდენობა 35 000-დან 15 000 ადამიანამდე შემცირდა. დანარჩენები რუსეთში ან საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში გადასახლდნენ. ამჟამად, სამხრეთ ოსეთი რუსულ სამხედრო ბაზას წარმოადგენს. თანაც, მისი არსებობა, სტრატეგიული თვალსაზრისით, აზრს მოკლებულია: ძალიან სუსტია, რამდენადაც რუსეთთან მხოლოდ როკის გვირაბით არის დაკავშირებული. ხეობა, რომელიც ცხინვალს როკის გვირაბთან აკავშირებს, ყველა მხრიდან იცხრილება. მის გარშემო არსებული სტრატეგიული მნიშვნელობის სიმაღლეები საქართველოს ხელშია. არ არის აუცილებელი გამოჩენილი სამხედრო სტრატეგი იყო, რომ გესმოდეს, იქ დიდი ხნით გაჩერებას აზრი არ აქვს - ან თბილისი უნდა აიღო, ან ქვეყნიდან ნახვიდე.

აფხაზებს იმედი არ გაუმართლდათ - ვერც საერთაშორისო აღიარებას მიაღწიეს და ვერც სწრაფად განვითარდნენ. მათი დამოუკიდებლობა, რუსეთის გარდა, მხოლოდ ნიკარაგუამ, ვენესუელამ, ნაურუმ და ტუვალუმ აღიარა. ოკეანეთის სახელმწიფომ, ვანუატუს რესპუბლიკამ თავისი აღიარება გააუქმა. როგორც კი ვენესუელაში მთავრობა შეიცვლება, ეს ქვეყანაც აფხაზეთის დამოუკიდებლობის აღიარებაზე უარს იტყვის. ვენესუელაში მთავრობა კი ძალიან მალე შეიცვლება.

აფხაზეთმა მოსკოვისაგან დიდი ოდენობის თანხა ვერ მიიღო, ქვეყანაში ტურისტების მასობრივი ნაკადი არ შემოდის. რუსები, რომლებიც უკრაინის ომამდე აფხაზეთში ისვენებდნენ, დასასვენებლად ახლა ყირიმში მიდიან. სოხუმში, სადაც ომამდე დაახლოებით ორასი ათასი ადამიანი ცხოვრობდა, ამჟამად 50 000 ცხოვრობს. ქალაქი დანგრეულია. მიტო-

ვეებული სახლები ტროპიკული მცენარეებით დაიფარა. საქართველოსთან ინტეგრაციის გარეშე მომავალში უფრო გაუჭირდებათ.

ოფიციალური მონაცემებით, 1980-იანი წლების ბოლოს აფხაზეთში 600 000 ადამიანი ცხოვრობდა. სინამდვილეში, უფრო მეტი, უბრალოდ, ბევრი ჩაწერის გარეშე ცხოვრობდა. ამჟამად აფხაზეთში 100 000 ადამიანი დარჩა, ესეც გალის რაიონში 30 000 ქართული ანკლავის ჩათვლით. საკურორტო სეზონზე ამ რაოდენობას რამდენიმე ათეული ათასი ემატება, მათ შორის ისინი, ვისაც ტურისტების მიღება ევალება. სანაპიროს 230 კილომეტრიანი ზოლი მთლიანად სამხედრო ბაზად არის ქცეული.

**„ხუთდღიანი ომი“
ენდი გარსიას მონაწილეობით**

პატარა ქვეყანა დიდ სამყაროში

ჩვენს ერთ-ერთ ყველაზე დიდ წარმატებად მიმაჩნია ის, რომ საქართველო უმნიშვნელო პერიფერიული ქვეყნიდან მსოფლიო პოლიტიკის ფაქტორად ვაქციეთ. 2000 წლის დასაწყისში ცოტას თუ სმენოდა საქართველოს შესახებ და თუ სმენოდა, მას არშემდგარ სახელმწიფოდ აღიქვამდნენ. ჩვენ ასეთი დამოკიდებულება უნდა შეგვეცვალა.

ჩემი წინამორბედი ხელისუფლებაში სახელმწიფო გადატრიალების შედეგად მოვიდა. მთავრობა, რომელმაც გამსახურდია ჩამოაგდო, საკუთარ თავს არალეგიტიმურად თვლიდა. მათ ლეგალიზაციისათვის შევარდნაძე სჭირდებოდათ. შევარდნაძეს მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების ლიდერებთან მჭიდრო ურთიერთობები ჰქონდა. სწორედ ამაზე იყო გათვლილი მისი საქართველოში ჩამოყვანა. და მართლაც, შევარდნაძეს დასავლეთმა მაშინვე დაუჭირა მხარი, რამაც, რა თქმა უნდა, ქვეყნის სტაბილიზაციას მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი.

რუსეთში შევარდნაძე ნაკლებად პოპულარული ფიგურა იყო. ადრეული ელცინი სხვა საბჭოთა რესპუბლიკების ლიდერებს ეპირფერებოდა, გამსახურდიასაც კი სეპარატიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში მხარს უჭერდა. შევარდნაძესთან კი პირადი ანგარიშები ჰქონდა. გორბაჩოვის ელცინთან დაპირისპირების დროს, შევარდნაძემ გორბაჩოვს მტკიცედ დაუჭირა მხარი. სიკვდილამდე ცოტა ხნით ადრე, ასტანაში შეხვედრის დროს, ელცინმა მითხრა - „მე პირველივე დღიდან არ მიყვარდა შევარდაძე“. ამ დამოკიდებულებამ ნეგატიური როლი ითამაშა, რადგან ელცინმა ხელი არ შეუშალა თავისი გარემოცვის, გრაჩოვისა და სხვების გეგმების განხორციელებას აფხაზეთში, შესაძლებელია, ხელსაც კი უწყობდა, მიუხედავად იმისა, რომ მისი საგარეო საქმეთა მინისტრი, ანდრეი კოზირევი, ულტრალიბერალი იყო და ამ გეგმებში არ მონაწილეობდა.

შევარდნაძის მეორე დამსახურება ის იყო, რომ ალიევთან ერთად ნავთობსადენი ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანი ააშენა. ინი-

გუამის სამიტი ბათუმში, 2008 წელი

ციატივა თავდაპირველად აზერბაიჯანელ ლიდერს, ჰეიდარ ალიევს ეკუთვნოდა, მაგრამ ის, რომ შევარდნაძე ამ პროექტში ჩაერთო, საქართველოსთვის ძალიან კარგი იყო. შევარდნაძის პერიოდში საქართველოს კარგი ურთიერთობები ჰქონდა როგორც აზერბაიჯანთან, ასევე სომხეთთან, მაგრამ კავკასიის ნამდვილი ინტეგრაცია, ესე იგი, საქართველოს მჭიდრო კავშირი აზერბაიჯანთან, სომხეთთან დაახლოება, მხოლოდ ვარდების რევოლუციის შემდეგ დაიწყო.

შევარდნაძე სისუსტეს ამჟღავნებდა და იმდროინდელი საქართველო, პრინციპში, არშემდგარ სახელმწიფოს წარმოადგენდა. ქვეყანა რთულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა. როდესაც ჩეჩნეთში მეორე კონფლიქტი დაიწყო, პუტინმა შევარდნაძეს რუსული ჯარის საქართველოს ტერიტორიაზე გატარება მოსთხოვა. შევარდნაძემ უარი უთხრა, რის შემდეგ რუსეთმა საქართველოს ტერიტორია რამდენჯერმე დაბომბა. თითქოსდა ბოევიკები ბომბავდნენ, მაგრამ მშვიდობიანი მოსახლეობა იღუპებოდა. პუტინის მხრიდან ეს წმინდანწყლის ტერორის კამპანია იყო.

საქართველოს NATO-ში შესვლის კურსს დეკლარირება პირველად შევარდნაძემ გაუკეთა. რა თქმა უნდა, ეს იდეა მის დროს სერიოზულად, ისევე როგორც საქართველოს ევროპული ინტეგრაციის იდეა, არავის აღუქვამს.

ჩემი აზრით, შევარდნაძის უდიდესი შეცდომა მდგომარეობდა იმაში, რომ მან მოსკოვთან ხელი მოაწერა შეთანხმე-

ბას, რომელიც აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში რუსი სამშვიდობო ძალების ყოფნას აღიარებდა. ეს იყო პოტენციური ნაღმები, რომლებიც 2008 წელს აფეთქდა. რუსეთმა აღნიშნული შეთანხმება გამოიყენა, როგორც საქართველოში შეჭრის საბაბი.

ვარდების რევოლუციამ დიდი უპირატესობა მოგვცა, რადგან ეს პირველი მშვიდობიანი რევოლუცია იყო, რომელიც პირდაპირ ეთერში გადაიცა.

საპრეზიდენტო არჩევნებამდე ცოტა ხნით ადრე, საქართველოში, ახალ ლიდერთან შესახვედრად და მხარდასაჭერად, ჩამოფრინდა აშშ თავდაცვის მინისტრი დონალდ რამსფელდი. ჟვანიას იმ დროს სახელმწიფო მინისტრის პოსტი ეკავა და მთავრობას ხელმძღვანელობდა, ბურჯანაძე, როგორც პარლამენტის თავმჯდომარე, პრეზიდენტის მოვალეობას ასრულებდა. ჩემი არჩევისთანავე, ჯორჯ ბუშმა დამირეკა და თეთრ სახლში მიმიწვია. დარეკა ტონი ბლერმა, გაეროს გენერალურმა მდივანმა. პუტინმა არ დამირეკა, მაგრამ მისალოცი ბარათი გამომიგზავნა. ინაუგურაციაზე ჩამოვიდნენ კოლინ პაუელი და რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი იგორ ივანოვი.

ჩემს პირველ ინაუგურაციაზე ვთქვი, რომ მეგობრობის ხელს ვუწვდით რუსეთს. შემდეგში ყველა რუს ოფიციალურ პირს ვეუბნებოდი: ჩვენ ჩვენი პატარა პრობლემები გვაქვს, თქვენ თქვენი დიდი პრობლემები. ორივე მხარეს შეგვიძლია ისე გავაკეთოთ, რომ ეს პრობლემები ერთმანეთს არ ეწინააღმდეგებოდეს. ითვლებოდა, რომ შევარდნაძემ მოსკოვთან ურთიერთობა ძალიან გააფუჭა. ამიტომ ჩემი პირველი ვიზიტი ვაშინგტონში კი არ შედგა, არამედ ბერლინში, რომელიც ნეიტრალურ მოედნად ითვლებოდა.

ფედერალური კანცლერის, შროდერის პიროვნებაში მე დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკის მქონე მსხვილი დასავლური ქვეყნის ლიდერს ვხედავდი. ჩემდა გასაოცრად, აღმოვაჩინე, რომ შროდერი მოიქცა ისე, როგორც სუკ-ის რიგითი აგენტი. მასთან საუბრის დროს პუტინის მიმართ ძალიან თავშეკავებული პოზიცია მეჭირა. ვიმედოვნებდი, რომ მასთან ურთიერთობების დალაგებას შევძლებდი. შროდერს რაღაც მაინც არ მოუვიდა თვალში. მისი აპარატის თანამშრომლისგან გავიგე, რომ, როდესაც ჩვენ წამოვედით, ჩემზე უთქვამს: „ეს ყმანვილი რუსეთთან ურთიერთობას გააფუჭებს და პრობლემებს შეგვიქმნის“. როგორც მე სანდო წყა-

როებიდან შევიტყვე, მან სასწრაფოდ დაურეკა პუტინს და თავისი შთაბეჭდილებები გაუზიარა. ათი დღის შემდეგ ჩემთან მოვიდა რუსეთის ელჩი საქართველოში, ჩხიკვიშვილი, რომელსაც, ჩემი აზრით, რუსეთსა და საქართველოს შორის ურთიერთობების მოგვარება გულწრფელად სურდა. მან ჩემი და შროდერის საუბრის სტენოგრამა მომიტანა. ვფიქრობ, თავად კანცლერმა გადასცა. ამ სტენოგრამაში ზოგიერთ ჩემს გამონათქვამს ხაზი ჰქონდა გასმული. ელჩმა განმიმარტა - „ვლადიმერ ვლადიმერის ძეს ცოტათი არ მოეწონა ის, რაც თქვენ ბრძანეთ“. ჩანდა, რომ ელჩი ძალიან უხერხულად გრძნობდა თავს. ასეთი საშუალებით პუტინმა თავის ყოვლისშემძლეობაზე მიმანიშნა: სადაც არ უნდა წავიდე, მას ყველაფერი ეცოდინება. ასე მამზადებდნენ მოსკოვში ვიზიტისთვის.

მოსკოვში ქართული ავიაკომპანიის ჩვეულებრივი რეისით ჩავფრინდი. თავად ეს ფაქტი რუსეთში გაშუქდა, როგორც მნიშვნელოვანი მოვლენა. ოფიციალურ ცერემონიაზე ასე 30 წუთით დაიგვიანა. შეხვედრის ოთახში, ჟურნალისტების წინ პუტინმა ზუსტად ამდენივე დრო გვალოდინა. საერთოდ, შეხვედრებზე ძალიან ხშირად იგვიანებდა. ოფიციალური ცერემონიის შემდეგ, პუტინმა თავის კაბინეტში წამიყვანა.

„დიდ საბჭოთა პარტიულ მდივნებს დიდი კაბინეტები ჰქონდათ, ელცინსაც. მე კი კაბინეტი სხვაგან გადავიტანე. ბევრად უფრო პატარა, მაგრამ უფრო სახელოვანი ისტორიის მქონე ოთახში“ - მითხრა მან.

აღმოჩნდა, რომ ეს სტალინის კაბინეტი იყო კრემლში.

პუტინის წინადადებით ჩვენ პიჯაკები გავიხადეთ, მოვიხსენით ჰალსტუხები და პუტინმა მითხრა: „ახლა კი დავიღაპარაკოთ“. საუბარი მან ლიტვის ლიდერის ადამკუსის მაგალითით დაიწყო. ადამკუსმა პუტინს ინგალინის აეს-ის თაობაზე დახმარება სთხოვა. „მე არ დავეხმარები, ვინაიდან მას ბევრი ანტირუსული მოსაზრება აქვს საჯაროდ გამოთქმული და ჩემ ზურგს უკან ამერიკელებთან მოლაპარაკებებს აწარმოებდა - არა, ჩვენ არ დავეხმარებით“. ეს პირველი იგავი იყო. დასკვნა მე უნდა გამეკეთებინა.

შემდეგ პუტინმა მოლდოვის მაგალითი მომიყვანა: თითქმის მოვანერე ხელი ხელშეკრულებას მოლდოვის პრეზიდენტ ვორონინთან დნესტრისპირეთში ვითარების დარეგულირების თაობაზე და უკვე კიშინიოვში გავფრინდი. უცებ ვორო-

ნინს ამერიკის საელჩოდან ვილაც მეორე მდივანმა დაურეკა და მან შეთანხმება დაარღვია. პოსტსაბჭოთა ქვეყნისათვის დამამცირებელია, როცა ვილაც მეორე მდივანი მის საქმეებში ერევა. ეს აბსოლუტურად დაუშვებელია - თქვა პუტინმა. მას ამ ისტორიების საფუძველზე სურდა ეჩვენებინა, რისი გაკეთება არ შეიძლება საერთოდ, არცერთ ვითარებაში.

ორ საათზე მეტი ვისაუბრეთ, მე კი სულ ვფიქრობდი, ვის მაგონებს პუტინი. ის ძირითადად ძალიან ენადაშაქრული იყო, მაგრამ იმავდროულად დროდადრო მეშუქრებოდა, ცდილობდა შევესწავლე, მისახვედრ კითხვებს მისვამდა. და უკვე ბოლოს, მაიორი პეტროვი გამახსენდა - კგბ-ს განსაკუთრებული განყოფილების უფროსი ჩემს სასაზღვრო ნაწილში, რომელიც ზუსტად ასე მესაუბრებოდა, როდესაც მე სასაზღვრო ჯარებში ვმსახურობდი. ვფიქრობდი, რომ ჩვენ პოლიტიკური მოლაპარაკებები გვქონდა, პუტინი კი იმ სქემით მესაუბრებოდა, სუკ-ში რომ ასწავლეს. ეს გადაბირების სეანსი იყო. ერთადერთი განსხვავება იმაში მდგომარეობდა, რომ მაიორი პეტროვი საუბრის ბოლოს ყოველთვის რალაც ქაღალდებზე ხელის მოწერას მაძალებდა, რაზეც მე ყოველთვის უარს ვეუბნებოდი. პუტინს კი პირველ შეხვედრაზე რაიმეზე ხელის მოწერა არ უთხოვია.

ოფიციალური სადილის შემდეგ მოსკოვის საეთაშორისო ურთიერთობათა სახელმწიფო ინსტიტუტში მეტად ცნობისმოყვარე აუდიტორიის წინაშე სიტყვით გამოვედი. რადიოსადგურ „მოსკოვის ექო-ს“ რედაქტორის, ალექსეი ვენედიქტოვის თხოვნით ცენტრში, ტვერის ქუჩაზე, რომელიღაც ბინაში ოპოზიციურ ჟურნალისტებს შევხვდი. რამდენიმე საათი ვისაუბრეთ. ისინი ცოტა ეჭვის თვალით მიყურებდნენ და მე მათ მზერაში სნობიზმი დავიჭირე. ნებისმიერ შემთხვევაში ძალიან დადებითი მგზავრობა იყო.

შემდეგი გაჩერება ვაშინგტონი იყო. ცოტა ხნით ადრე, ბუშმა ნათან შჩარანსკის წიგნი წაიკითხა დემოკრატიაზე და შეპყრობილი იყო დემოკრატიის მთელს მსოფლიოში ექსპორტირების იდეით. მან გადანყვიტა, რომ ეს მისი განსაკუთრებული მისიაა. ჩვენ კი საჭირო დროს, საჭირო ადგილზე აღმოვჩნდით.

დატვირთული ვიზიტი იყო, დღეში თოთხმეტი-თხუთმეტი შეხვედრა გვქონდა. სახელმწიფო მდივანთან, პაუელთან ერთად ვაშინგტონის ქუჩებში გავისეირნეთ. ჯორჯ ვაშინგტონის უნივერსიტეტის წინ, სადაც მე რამდენიმე წლის წინათ

ესწავლობდი, პაუელს ჰოთ-დოგის ყიდვა შევთავაზე, მან კი არ მაცალა და ფული თვითონ გადაიხადა. სულ რაღაც 8 წლის წინათ, როგორც სტუდენტი, იქ ყოველ დღე ვყიდულობდი ჰოთ-დოგს და დავაგელვებდი ველოსიპედს, რას წარმოვიდგენდი, რომ სახელმწიფო მდივანთან ერთად დავბრუნდებოდი. ამ ყველაფერს ვიდუკამერაზე იღებდნენ და ძალიან საინტერესოდ გამოიყურებოდა.

სამაგიეროდ ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს დირექტორთან შეხვედრაზე, რომელიც მეორე დღეს გვიან საღამოს გაიმართა, პრაქტიკულად, მეძინა. ისიც ძალიან დაღლილი იყო. კონგრესში გრძელი მოსმენებიდან იყო ახალი დაბრუნებული. მოგვიანებით მეუბნებოდნენ, რომ ეს ორი რობოტის შეხვედრა იყო: ერთმანეთს „ავტომატურად“, ყოველგვარი ინტერესის გარეშე ვესაუბრებოდით.

ბუშთან შეხვედრის წინ, ინსტრუქტაჟი ჩამიტარეს, მითხრეს, რომ აუცილებლად ნავთობსა და ნავთობსადენზე უნდა მელაპარაკა, რადგან ბუში ჰიუსტონიდან იყო და ნავთობის ბიზნესში მუშაობდა. როგორც დამარიგეს, ისე მოვიქეცი, მაგრამ, ვხედავ, ბუშმა მოიწყინა. ხუთიოდე წუთის შემდეგ კი, საკმარისი იყო, ჩვენს საერთო ფასეულობებსა და თავისუფლების პრობლემაზე გადამეტანა საუბარი, რომ წამოენთო, თვალეები გაუბრწყინდა. ამ მომენტიდან აქტიურად ჩაერთო საუბარში. აღმოჩნდა, რომ ნავთობი და ნავთობსადენი, ბაქო-ჯეიჰანი ნაკლებად აინტერესებდა. ეს მერე გავიგე, რომ ამ პრობლემით ინტენსიურად ვიცე-პრეზიდენტი ჩეინი იყო დაკავებული. ბუშს სულ სხვა რამ აინტერესებდა, რის წყალობითაც ჩვენ შორის სწრაფად ურთიერთსიმპათია გაჩნდა. ამის შემდეგ, დღე არ გავიდოდა, რომ საქართველო სწორი განვითარების მაგალითად არ მოეყვანა. თუ ჩვენ ერთმანეთს საერთაშორისო შეხვედრებზე ვხვდებოდით, პროტოკოლის ამერიკული სამსახური ყოველთვის დაჟინებით მოითხოვდა, რომ მე ბუშის მაგიდის გვერდით დავმჯდარიყავი. ბუში ყოველთვის ძმაკაცურად მომიკითხავდა, გამესაუბრებოდა. ასე რომ, პირველ პოზიტიურ რეაქციას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა.

როდესაც ხელისუფლებაში ობამა მოვიდა, ბუშთან თბილი ურთიერთობები „წინ დაგვხვდა“. თუმცა, ობამამდეც, პრაქტიკულად, თავიდანვე, 2004 წელს გადაგვეკიდა გავლენიანი The New York Times: რედაქციამ, დაუჯერა რა პუტინის პროპაგანდას, გადანყვიტა, რომ ჩვენ ბუშის პროექტი

ვართ, რომ ვარდების რევოლუცია ბუშის ორგანიზებული იყო და საერთოდ, მთელი ჩემი მთავრობა მისი პროექტი იყო. სინამდვილეში, ამერიკის ელჩი რევოლუციის კატეგორიული წინააღმდეგი იყო. ის ჩემზე ამ დრომდე პასკვილებს წერს, არანორმალურს, შმაგსა და ცოფიანს მიწოდებს. ვერ უპატივებია საკუთარი თავისთვის, ვარდების რევოლუცია რომ დაუშვა. აქედანვე დაიბადა იდეა, თითქოს ჩვენ სოროსის პროდუქტი ვართ. მე მართლაც ვიცნობდი სოროსს, ის ზოგიერთ ჩვენს პროექტს აფინანსებდა - ჯერ სასამართლო რეფორმასთან დაკავშირებით, შემდეგ ჩვენს ახალგაზრდულ ორგანიზაცია „კმარას“, რომელიც ასევე მონაწილეობდა რევოლუციაში. მაგრამ, როდესაც რევოლუცია გადამწყვეტ ფაზაში შევიდა, დამირეკა, და მთხოვა ყველაფერი შეგვეჩერებინა. ვითომდა, დიდი ექსცესების საშიშროება არსებობდა.

ეროვნული უსაფრთხოების საბჭოს აპარატი აქტიურად გვიწევდა წინააღმდეგობას, ვიდრე ბუშმა ჩვენი რევოლუციის შესახებ CNN რეპორტაჟი არ ნახა. მას რეპორტაჟი მოეწონა. სიტყვამ მოიტანა და, ეს ძალიან ჰგავს იმას, თუ როგორ ეწინააღმდეგებოდა მამა ბუში საბჭოთა კავშირის დაშლას. ეს მნიშვნელოვანი ნიუანსი საშუალებას იძლევა კარგად ჩავწვდეთ ამერიკისა და ჩვენს ურთიერთობებს და გავერკვეთ რეალურ ვითარებაში.

* * *

საგარეო პოლიტიკის სფეროში ჩვენ ორი მნიშვნელოვანი პროცესი ავამოქმედეთ, უპირველეს ყოვლისა, აზერბაიჯანთან უფრო მჭიდრო დაახლოება - არა მარტო პრეზიდენტთან (უფროსი ალიევი ჩვენი რევოლუციის შემდეგ მალე გარდაიცვალა), არამედ უბრალო ადამიანების დონეზეც. ჩვენ დიდი ძალისხმევა დაგჭირდა, რომ რაც შეიძლება ენერგიულად წაგვემართა ქართულ სინამდვილეში ეთნიკური აზერბაიჯანლებისა და ეთნიკური სომხების ინტეგრირების პროცესი.

მეორე პროცესის ინიციატორები პოლონეთისა და ლიტვის პრეზიდენტები, კაჩინსკი და ადამკუსი, იყვნენ. საქმე ეხებოდა მთელი რეგიონის გაერთიანებასა და უკრაინისათვის მხარდაჭერის გამოცხადებას. კაჩინსკის ეკუთვნოდა ოდესაბროდის ნავთობსადენით აზერბაიჯანული ნავთობის ტრანზიტის იდეა. ის აგრეთვე გვთავაზობდა რეგიონის ენერგეტიკული დამოუკიდებლობის გაძლიერებას, „გაზპრომის“ პროდუქციის ნაცვლად შეკუმშული აირის მიწოდების ხარ-

ჯზე. ადამკუსს შესაბამისი ფასდაუდებელი გამოცდილება ჰქონდა. მან თითქმის 30 წელი გარემოს დაცვის სააგენტოში იმუშავა, მისი კარიერის პიკი როლანდ რეიგანის ადმინისტრაციაში მუშაობას დაემთხვა. ადამკუსი ამერიკის შეერთებულ შტატებში ყველაზე წარმატებული ლიტველი იყო. მეორე მსოფლიო ომის დროს პარტიზანი იყო, საბჭოთა არმიას ებრძოდა. ერთი სიტყვით, სრულიად განსაკუთრებული ადამიანი გახლდათ. კაჩინსკი უკიდურესად რადიკალი და იმედდროულად, ძალიან გულლია და მეგობრული იყო.

ჩემი პრეზიდენტობის პირველსავე წელს ჩვენ თავისებური „სამეული“ შეექმენით, რომელმაც ამ იდეების განხორციელება დაიწყო.

ბუნებრივია, პუტინმა ეს აქტივობა ანტირუსული შეთქმულების გამოვლინებად ჩათვალა. აჭარის საქართველოს ფაქტობრივ კონტროლქვეშ დაბრუნებაც ძალიან მტკივნეულად აღიქვა. კონფლიქტის მოგვარებაში დახმარების განუვირცათვის (თუმცა ეს იმდენად დახმარება არ იყო, ხელის მხოლოდ ზომიერად შეშლა) მადლობის სათქმელად დავურეკე, მაგრამ ჩემთვის მოულოდნელად გაღიზიანებული ტონით უხეშად გამანწყვეტინა სიტყვა: „მიხეილ ნიკოლოზის ძე, მეტი არვითარი საჩუქარი, რაც შეეხება აფხაზეთს და სამხრეთ ოსეთს, არ იქნება“, ჩათვალა, რომ მე მას ეშმაკობაში ვაჯობე, მისივე ხელით მოვაგვარე საკუთარი პრობლემები. უბრალოდ რომ ვთქვათ, ტერიტორია „აფხიე“. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ შემთხვევა არ ყოფილა, რომ რუსეთისათვის ვინმე მის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიას შეხებოდა. ეს ეხება დნესტრისპირეთს, აფხაზეთს, სამხრეთ ოსეთს, მთიან ყარაბახს, ახლა კი უკრაინის ტერიტორიის ნაწილსაც.

ნარინჯისფერმა რევოლუციამ პუტინი, როგორც ეტყობა, უფრო მეტად დაარწმუნა ანტირუსული შეთქმულების არსებობაში. საჭირო იყო გარკვეული ზომების მიღება. და მაშინ კიდევ უფრო აქტიურად გააგრძელა ჩვენთვის პრობლემების შექმნა.

დიდი ხნის შესვენების შემდეგ, 2004 წლის მაისში, ცხინვალის რეგიონში სროლები განახლდა.

* * *

განსაკუთრებული გამოცდა მოგვიწევს 2005 წლის თებერვალში.

მე გავემგზავრე დავოსის კონფერენციაზე, სადაც მოსვლა მქონდა დაგეგმილი ინვესტორების დიდი ჯგუფის წი-

ნამუ. იქაც არ გვასვენებდნენ პუტინის წარმომადგენლები. ჩავედით თუ არა, აღმოვაჩინე, რომ დავოსის ყველა სასტუმროს ყველა ნომერში და კონფერენციის მონაწილის ყველა ფაილში იდო ჟურნალ „ფორბსის“ სპეციალური ნომერი, ყდაზე ჩემი სურათით. დაბეჭდილი იყო სტატია, სადაც ეწერა, რომ „ვარდების რევოლუციის“ შემოქმედი სააკაშვილი ისეთი არ არის, როგორადაც თავს ასალებს და სხვადასხვა ცილისწამება იყო შეთითხნილი ჩვენზე.

თავისთავად ძალიან უჩვეულო იყო პატარა, უცნობი ქვეყნის მიმართ ასეთი არაკეთილმოსურნედ გამძაფრებული ინტერესი, მაგრამ როგორც გაირკვა, ეს იყო პოლ მანაფორტის ხრიკები, ამერიკელი ლობისტის, რომელიც პუტინმა დერიბასკას მეშვეობით იქირავა.

ეტყობა ბევრი ფული გადაიხადეს იმისათვის, რომ დავოსში ჩემი დისკრედიტაცია მომხდარიყო.

მაგრამ ეს არ იყო მთავარი უსიამოვნო ამბავი ჩემი იქ ვიზიტისას.

ჩავედი თუ არა, ზუსტად მეორე დღეს გვაცნობეს, რომ გაზი და დენი გაითიშა საქართველოში. რამდენიმე საათში კი რუსეთმა გამოაცხადა, რომ ჩრდილო-კავკასიის ტერიტორიაზე, ორ ადგილზე, ერთმანეთისგან რამდენიმე ასეული კილომეტრის დაშორებით, უცნობმა ტერორისტულმა ჯგუფმა, რომლის სახელი ადრე არავის სმენოდა, ააფეთქა საქართველოსკენ მიმავალი ელექტროგადაცემის და გაზის ხაზები. საქართველო დარჩა 100% ელექტროენერგიის გარეშე.

ექსტრემალური ვითარება იყო, არ ვიცოდით რა გაგვეკეთებინა, როგორ გვემოქმედა, იმიტომ რომ, ეს იყო კატასტროფული და მზაკვრული სცენარი, ჩრდილოელი მეზობელი სახელმწიფოს მიერ ინსპირირებული. ის-ის იყო დავინწყეთ ქვეყანაში დენის გრაფიკის სწრაფი შემცირება, რესურსების სწორად გამოყენების ხარჯზე, პრაქტიკულად, გადავწყვიტეთ კიდევ დენის მიწოდების საკითხი და გაზიფიკაცია სწრაფად ხორციელდებოდა და უცებ ჩვენ დავრჩით მაგისტრალური ხაზების გარეშე.

რა თქმა უნდა, ეგრევე გადავწყვიტეთ დავოსში ვიზიტი შეგვეწყვიტა და უკან წამოვსულიყავით, მაგრამ მანამდე მივედი ერდოლანთან და ვთხოვე, ჩვენმა ენერგეტიკოსებმა გვირჩიეს, იქნებ ნაწილი გაზისა, რომელსაც ისინი იღებდნენ აზერბაიჯანიდან და რომელიც გადიოდა საქართველოს ტერიტორიაზე, დარჩენილიყო დროებით საქართველოში.

ერდოლანი საკმაოდ ცივად შეხვდა ამ ჩემს მუდარას, თქვა, რომ გაზი თურქეთსაც სჭირდება და ვერ დაგვითმობდა კვოტას. სამაგიეროდ, შემოგვთავაზა უსარგებლო შუამავლობა კატარელებთან, რათა თხევადი გაზი შემოგვეტანა, რაც, რა თქმა უნდა, სრულიად გრძელვადიანი პროექტი იყო და იმ წუთში ჩვენ პრობლემას ვერ გადაგვანწყვეტინებდა.

ასე რომ, ერდოლანმა არ მოინადინა დახმარება გაენია და უარით გამოგვისტუმრა.

დივერსიაზე პასუხისმგებლობა თავის თავზე არავინ აიღო. ინფორმაცია აქამდე უცნობ ტერორისტულ დაჯგუფებაზე რუსულმა მასმედიამ გაავრცელა. დივერსიების ადგილებს შორის მანძილი 600 კილომეტრზე მეტი იყო, თანაც გამოყენებული იყო ერთი და იგივე ასაფეთქებელი - ჰექსოგენი, რომელიც რუსეთის სპეცდანიშნულების რაზმის შეიარაღებაშია.

მკაცრი ზამთრის პირობებში საქართველო სიცივესა და სიბნელეში ჩაიძირა. მე დაუყოვნებლივ დავბრუნდი სამშობლოში. სანამ გზაში ვიყავი, საერთაშორისო არხებზე ვუყურებდი ნავთის უზარმაზარ რიგებს, იმას, თუ როგორ ატარებდნენ შემას გათოშილი ხელებით ბავშვები.

ნავთზე ქალაქებში უზარმაზარი რიგები გაჩნდა. ხალხს თითქმის დავიწყებული ჰქონდა, როგორ გამოიყურებოდა ელექტროგენერატორები. სიტუაცია კატასტროფული იყო. რუსები ამტკიცებდნენ, რომ სარემონტო სამუშაოები მიმდინარეობს, მაგრამ რატომღაც ძალიან ნელა მუშაობდნენ.

თურქეთიდან ფაქტობრივი უარის შემდეგ საქართველოს დახმარების ხელი აზერბაიჯანმა გამოუწოდა. მიუხედავად იმისა, რომ აზერბაიჯანში აირისა და ელექტროენერგიის სიჭარბე არ იყო (შაჰ-დენიზის საბადოს ექსპლუატაცია მხოლოდ 2006 წელს დაიწყო), ილჰამ ალიევმა აზერბაიჯანში მარაოსებური გათიშვების შესახებ გადანყვეტილება მიიღო და საქართველოში ელექტროენერგიის მიწოდება დაიწყო. ალიევთან ჩემი ზარის შემდეგ, დაუყოვნებლივ დამირეკა აზერბაიჯანის ენერგეტიკის მინისტრმა და ერთი საათის შემდეგ საქართველოში ელექტროენერგია ჩაირთო.

საეჭვოა, რომ ჩვეულებრივ ქვეყნებში მოსახლეობამ, ინტერნაციონალური დახმარების გამო, მოიწონოს მასობრივი გათიშვები. ჩვენ, აზერბაიჯანის სპეციფიკური პოლიტიკური სისტემა და აზერბაიჯანელების საქართველოსადმი განსაკუთრებული თბილი დამოკიდებულება დაგვეხმარა. ილ-

ჰამ ალიევმა თავი სტრატეგიად წარმოაჩინა, ამით კი თავის მამას, ჰეიდარ ალიევს ჰგავს. ნებისმიერ შემთხვევაში, ამ ეპიზოდმა საქართველოსა და აზერბაიჯანის ურთიერთობები უფრო მეტად გაამყარა.

დახმარება მოვიდა სრულიად მოულოდნელი მხრიდანაც. პრეზიდენტ ახმადინეჯადის დავალებით, მე დამირეკა ირანის საგარეო საქმეთა მინისტრმა, მოთაქიმ. მან მითხრა, რომ ირანელებმა ჯერ კიდევ შაჰის დროს აშენებული გაზსადენი შეამონმეს, რომელიც აზერბაიჯანიდან საქართველოში მიდის. მახსოვს, ჩემს ბავშვობაში საბჭოთა კავშირს ამ გაზსადენით შემოჰქონდა გაზი და თბილისში ამბობდნენ, რომ ის უხარისხო იყო. ირანის რევოლუციის შემდეგ ამ გაზსადენით აირის მიწოდება შეწყდა. თვლიდნენ, რომ ის მწყობრიდან გამოვიდა. მაგრამ აღმოჩნდა, რომ გაზსადენი წესრიგშია და ირანი მზად არის სასწრაფოდ დაიწყოს აირის მიწოდება. გაზსადენის ვარგისიანობაზე საბოლოო შემოწმებამ 24 საათი გასტანა, რის შემდეგ საქართველოში აირი წამოვიდა. როდესაც მე მინისტრს მიწოდების ფასზე ვკითხე, მან მიპასუხა, რომ ირანი მზად არის ვალად მოგვანოდოს და საერთოდ ფასს მერე გავარკვევთ, მაგრამ ძვირი წამდვილად არ იქნებაო. ირანის ელჩი მოსკოვში საგარეო საქმეთა სამინისტროში დაიბარეს და უცნაური ნოტა გადასცეს - რეგიონის საშინაო საქმეებში ჩარევის თაობაზე. ამ ქმედებით რუსებმა, რა თქმა უნდა, საკუთარი თავი გამოამყლავნეს.

ამ კრიზისმა გვასწავლა, რომ რუსეთზე დაყრდნობა არ შეიძლება. საქართველომ კურსი ენერგოდამოუკიდებლობაზე აიღო. მაშინაც კი, როდესაც 2008 წელს გვბომბავდნენ, საქართველოში არაფერი, არც სინათლე და არც ბუნებრივი აირი, არ გათიშულა. ამას აზრი არ ჰქონდა, იმიტომ რომ ჩვენ ენერგიის ალტერნატიული წყაროები გვქონდა. მოხმარებული აირის მხოლოდ 18% იყო რუსეთის, ამასთან ერთად, ელექტრო გადამცემი ხაზებით ყველა მეზობელ ქვეყანასთან დაკავშირებული ვიყავით. ეს პრობლემა სულ რაღაც სამი წლის განმავლობაში მოვაგვარეთ.

2005 წელს გორში ტერაქტი მოხდა: ააფეთქეს პოლიციის შენობა, რამაც ხუთი პოლიციელის სიცოცხლე იმსხვერპლა, ხოლო 2006 წლის დასაწყისში კი ამ ტერაქტის ორგანიზატორი, მთავარი სადაზვერვო სამმართველოს პოლკოვნიკი ბოიკო დავაკავეთ. ჩვენ ყველა მტკიცებულება გვქონდა: სატელეფონო ჩანაწერები, მონმეთა ჩვენებები.

ჩვენ რუსი ოფიცრის დაპატიმრება არ გავასაჯაროვეთ, თუმცა მისი ბრალეულობის დამამტკიცებელი ასპროცენტიანი მხილებები გვქონდა. ამერიკის ელჩი, ტეფტი დაჟინებით მოითხოვდა ყოველგვარი ხმაურის გარეშე ბოიკოს გათავისუფლებას. ანალოგიურ სიგნალებს ვღებულობდით ვაშინგტონიდან. ჩვენ ასეც გავაკეთეთ - პოლკოვნიკი გავათავისუფლეთ და ინციდენტის შესახებ ინფორმაცია არ გავასაჯაროვეთ.

2006 წლის მარტში რუსეთმა საქართველოდან გატანილ ღვინოზე ემბარგო დააწესა. მათი გათვლით, რუსეთში 120 მილიონი ბოთლი ქართული ღვინო იყიდებოდა. სინამდვილეში, ქართველი მელვინეები, ყველაზე მეტი, 40 მილიონ ბოთლს აწვდიდნენ, სხვა დანარჩენი რუსეთშივე დამზადებული კონტრაფაქტი იყო. მოსკოვი არასწორი მონაცემებიდან ამოდიოდა და გადაჭარბებულად შეაფასა ჩვენთვის საერთო ეკონომიკური ზიანის მიყენების საკუთარი შესაძლებლობები, თუმცა, რა თქმა უნდა, ჩვენი მელვინეები ძალიან დაზარალდნენ.

* * *

პუტინს ემბარგოს გამოცხადების შემდეგ, ივნისში, სანქტ-პეტერბურგში შევხვდი. როდესაც ჩვენი ჟურნალისტები კონსტანტინეს სასახლის ბუფეტში შევიდნენ, მათ, კეთილი ნების გამოსახატად, კარგი ქართული ღვინო შესთავაზეს, რა თქმა უნდა, კონტრაბანდული. როგორც გავიგე, თავის დაბადების დღეზე თავად პუტინი სტუმრებს ქართული ღვინით უმასპინძლდებოდა და ის მოსკოვური რესტორნიდან - „გენაცვალე“ - საგანგებოდ მოჰქონდათ.

რუსული ემბარგოს შედეგად, ქართული ღვინო, რომელსაც პირადად მე ვერ ვსვამდი, რადგან უხარისხოდ ვთვლიდი, ბევრად უკეთესი გახდა, ხოლო მისი ექსპორტის გეოგრაფია მკვეთრად გაფართოვდა. მას შემდეგ, რაც მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციასთან მოლაპარაკებების შედეგად რუსული ბაზრის გაღებას მივალწიეთ, მისი წილი ქართული ღვინის ექსპორტში უკვე არასოდეს აჭარბებდა 40%.

როდესაც რუსეთმა მინერალურ წყლებზე ემბარგო დააწესა, ჩვენ ამისათვის უკვე მზად ვიყავით და სწრაფად გადავერთეთ სხვა ბაზრებზე.

შემოდგომაზე რუსული აგენტურა მკვეთრად გააქტიურდა. ყველა ჩვენს სამხედრო ნაწილთან დამკვირვებლები დაა-

ყენეს, რომლებიც დემონსტრაციულად იღებდნენ ყველა შემსვლელი და გამომსვლელი მანქანის ფოტოებს. ზუსტად ასევე დემონსტრაციულად, მასობრივი არეულობების მოწყობის მიზნით, დაიწყეს მოქალაქეთა გადაბირებაც. გარკვეული დროის შემდეგ ყველა დავაპატიმრეთ. თანაც, ეს საჯაროდ გავაკეთეთ, იმიტომ რომ პუტინს მთავარი სადაზვერვო სამმართველოს პოლკოვნიკის ისტორია არა მარტო არ შეუფასებია, არამედ პირიქით, ჩვენ სისუსტის გამოხატულებად აღიქვა.

დაპატიმრებებმა რუსეთში ისტერიკა და დასავლეთში კი გაღიზიანება გამოიწვია. ჩვენთან ბელგიის საგარეო საქმეთა მინისტრი კარლ დე გიუხტი ჩამოვიდა - ბელგია მაშინ ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციას თავმჯდომარეობდა. ის დაჟინებით მოითხოვდა დაპატიმრებული რუსების მოსკოვისათვის დაუყოვნებელ გადაცემას. დასავლეთი თვლიდა, რომ ჩვენ უფლება არ გავვაჩნია ასეთი (რა თქმა უნდა, მათი აზრით) პროვოკაციებით რუსეთთან მისი ურთიერთობები დავძაბოთ. ის, რომ ჩვენ საკუთარი ინტერესები გვაქვს, რომ სახეზეა ქვეყნის უსაფრთხოების პრობლემა, მათ ნაკლებად აინტერესებდათ. მთავარია, ჩვენ არ ვიმეტიჩროთ. ზოგიერთი ამას ზედმეტად აქტიური და პრეტენზიული სააკაშვილის პირად ხრიკადაც კი თვლიდა.

მათ არ სურდათ, რომ ჩვენ რუსეთის გავლენის ზონაში დავრჩენილიყავით, მაგრამ უნდოდათ, რომ უმტკივნეულოდ მივმხრობოდით დასავლეთს. თუმცა, არანაირი დისკომფორტის ატანისთვის მზად არ იყვნენ. 2006 წლის ნოემბრის ბოლოს მინსკში დსთ სამიტზე მე „ტეტ-ა-ტეტ“ ვესაუბრე პუტინს. მან სპეციალურად გამიყვანა საერთო დარბაზიდან და, როდესაც ცალკე, საკმაოდ ბნელ ოთახში აღმოვჩნდით, ფრჩხილები მუხლში ჩამასო, თვალი თვალში გამიყარა, არაორაზროვნად ომით დაგვემუქრა, თქვა, რომ მოგვინყობს ჩრდილოეთ კვიპროსს. ილარიონოვის სიტყვებით, რომელიც 2006 წლის ბოლომდე კრემლში მუშაობდა, პუტინმა საქართველოში შეჭრისათვის აქტიურად დაიწყო მზადება. საბოლოო მესიჟი რუსეთის გენერალიტეტმა პუტინის მიუხეხენის კონფერენციაზე 2007 წლის თებერვლის გამოსვლის მერე მიიღო.

იმავედროულად ჩვენზე გამოსცადეს მსოფლიოს ნამყვან ქვეყნებში აპრობირებული, ე.წ. „ჰიბრიდული ომის“ ყველა მეთოდი. ყველაზე მთავარი მათ შორის პროპაგანდისტული კლიშეების შექმნაა. ასე, მაგალითად, უკვე 2004 წელს რუსულ ტელეარხებზე დაიწყეს ვილაც-ვილაცა საერთაშორისო

ექსპერტ-ფსიქიატრების დასკვნების ცირკულირება, რომლებშიც მე „ფსიქოპათად“ მალიარეს - ეს ძველი საბჭოთა მეთოდია, მაგრამ, საბჭოთა პერიოდისაგან განსხვავებით, გავრცელებული იყო ინტერნეტსა და მრავალ ტელეარხზე. უკვე 2005 წელს გადაიღეს და HTB-ზე გაუშვეს ეროტიკული ფილმი „იულია“ ჩემსა და პრემიერ-მინისტრ იულია ტიმოშენკოს შორის „სექსზე“. და, საერთოდ, მასობრივად ამრავლებდნენ და ავრცელებდნენ ტყუილებს ჩემს „სექსუალურ თავგადასავლებზე“ შემდეგ შემოაგდეს ახალი თემა: რადგან მე საკმაოდ მეტად ენერგიულად გამოვიყურები და ბევრს ვმუშაობ, მაშასადამე, კოკაინს მოვიხმარ. მიუხედავად იმისა, რომ მე ცხოვრებაში ნარკოტიკები არ გამისინჯავს, ეს თემა მუდმივად მუსირებს. მართალია, ყოველივე პირველად რუსულ წყაროებში დაიწყო, მაგრამ შემდეგ ჩვენმა ქართველმა ოპონენტებმაც აიტაცეს. შეტევები ჩემი ოჯახის წევრებსაც შეეხო. რადგან სანდრამ ექთნად დაიწყო მუშაობა, „ავტორებს“ ფედერალური უსაფრთხოების სამსახურიდან, ამ თემასთან დაკავშირებით ფანტაზია „გაეფუროჩნათ“ და გაჩნდა ახალი ისტორია - სანდრა ტრანსპლანტაციისათვის პაციენტებს ორგანოებს აჭრის და არა მარტო მათ. ამ მიზნით, საავადმყოფოს მორგში საიდუმლო ცეხიც კი მოაწყო. ეს ისტორია მოგვიანებით უკრაინასაც მიუსადაგეს. ჭორების ახალ სერიაში სანდრა ორგანოებს დონბასში დაღუპულ ჯარისკაცებს აცლის. 70-იანებში კგბ იმავეს ავრცელებდა ამერიკელებზე ვიეტნამში.

ქართული დიპლომატიის ისტორიაში ბუქარესტის 2008 წლის ნატოს სამიტი გარდატეხის დასაწყისი უნდა გამხდარიყო. ამ სამიტზე უნდა გადანწყვეტილიყო, მიიღებდა თუ არა უკრაინა და საქართველო ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის კანდიდატობის სტატუსს.

მიუხედავად იმისა, რომ ამერიკული ადმინისტრაცია ყველანაირად მხარს უჭერდა ნატოში ჩვენს ინტეგრაციას, ჩვენი ურთიერთობის ეს მონაკვეთი ყველაზე რთული პერიოდი იყო.

2008 წლის იანვარში მე ვადამდელ საპრეზიდენტო არჩევნებში გავიმარჯვე, ხოლო თებერვალში, ბუშის მიწვევით, ვაშინგტონში ჩავფრინდი. ჩვენი შეხვედრა დილის 10 საათზე იყო დანიშნული, 8 საათზე კი ბლერ ჰაუზში, სადაც გავჩერდით, მერკელმა დამირეკა.

ნატოს სამიტზე. ბუქარესტი, 2008 წელი

მერკელი 2006 წელს, მიუნხენის უსაფრთხოების კონფერენციაზე გავიცანი. ეუთხარი, რომ აღფრთოვანებული ვარ იმით, რომ გდრ-ის მკვიდრი გერმანიის კანცლერი გახდა და მიუნხენში ჩვენს შეხვედრას სიმბოლურად მივიჩნევდი. სწორედ მიუნხენიდან გადასცემდა რადიო „თავისუფლება“, რომლის მეშვეობით ჩვენ სრულ ინფორმაციას ვღებულობდით. მე არ ვეპირფერებოდი, მართლაც ასე ვფიქრობდი. მისმა რეაქციამ გამაოცა: შინაგანად მთლიანად შეიკუმშა. იდეალებზე საუბარმა აშკარად დაძაბა და გააღიზიანა. შემდეგ მომიყვა, რომ სტუდენტობის პერიოდში საქართველოში იმოგზაურა, სადაც რამდენიმე არასასიამოვნო თავგადასავალი გადახდა. „სავიზო რეჟიმის დარღვევისათვის“ მილიციის განყოფილებაშიც მოუწია რაღაც დროის გატარება. „მაშინ მივხვდი, რომ საქართველო ქაოტური, კორუმპირებული ქვეყანაა, რომელიც ძალიან შორს არის ევროპისაგან“, - მითხრა მან მიუნხენში.

მერკელთან ჩვეულებრივ ინგლისურად ვსაუბრობთ, მაგრამ იმ დღეს სპეციალურად, ქართველი თარჯიმნის მეშვეობით, გერმანულად მელაპარაკებოდა. მისი სიტყვების ქვეტექსტი ასეთი იყო: შენ თეთრ სახლში მიდიხარ. მე მინდა გაგაფრთხილო - რასაც არ უნდა დაგპირდეთ ბუში, მე არ დავუშვებ, რომ საქართველომ ბუქარესტში ნატოს წევრობის სამოქმედო გეგმა - მაპი მიიღოს. შემდეგ გავიგე, რომ მერკელი სთავაზობდა ამერიკელებს, როგორც კომფორტულ ვა-

რიანტს, უკრაინა მიეღოთ ნატოს წევრად, ოღონდ არა საქართველო. მერკელი უცნაურ კონცეფციას იზიარებდა - საქართველო ევროპა არ არის. ამერიკელები მას კატეგორიულად არ ეთანხმებოდნენ და უკრაინისა და საქართველოს განცალკევებაზე უარი თქვეს.

როდესაც ბუშს მერკელის უაპელაციო პოზიცია გადავეცი, მან ეს მნიშვნელოვნად არ ჩათვალა. მითხრა, შენ სხვა საქმეებს მიხედე, მაგაზე ნუ ნერვიულობ, ამ ქალბატონს მე მივხედავ. მართლაც, 2008 წლამდე არასდროს არ ყოფილა პრეცედენტი, რომ გერმანიას ან დასავლეთის რომელიმე ქვეყანას აშშ გადანყვეტილება ნატოს გაფართოვების შესახებ დაებლოკა. ამერიკელებმა იცოდნენ, რომ შეიძლება გერმანიამ ერთხანს იხმაუროს, საფრანგეთმა შეიძლება იხმაუროს, შეიძლება ორივემ სანაცვლოდ რამე მოითხოვოს, მაგრამ ასეთი რამ, რომ გადანყვეტილება განგებ დაებლოკათ, ალიანსის ისტორიას არ ახსოვს. პირველად ეს სწორედ ბუქარესტში მოხდა.

სხვა მხრივ თებერვალში ბუშთან შეხვედრამ ძალიან მეგობრულად ჩაიარა. ამჯერად ოვალურ ოფისში შეხვედრას მეორე სართულზე ლანჩი დაემატა. ლანჩის წინ ბუშმა მთხოვა, ეზოში მისი ორი ძაღლი ერთად გაგვესეირნებინა და ამდროს მეკითხება: „რას შერება თქვენი ადგილობრივი „კაციშვილი“ (პატარკაციშვილს გულისხმობდა), დანყნარდა თუ ისევ გებრძვისო?“, რაზედაც ვუპასუხე, რომ რამდენიმე

გასეირნება თეთრი სახლის ეზოში

დღის წინ გარდაიცვალა. „ეეჰ, ზოგიერთს რა ბედი აქვს, არა-
და ჩემი აქაური ოლიგარქი ცას გამოეკერა“. „ვისზე მეუბნე-
ბი-მეთქი?“ „ვისზე და ჯორჯ სოროსზე“, - მომიგო ბუშმა
(ეს ის დრო იყო, როცა სოროსმა გამოაცხადა, ნებისმიერ
ფულს დავხარჯავ ბუშთან საბრძოლველად).

ბუშთან შეხვედრის შემდეგ მოსკოვში დსთ არაფორმა-
ლური სამიტი ჩატარდა. მთავარი თემა კოსოვოს დამოუკი-
დებლობის საერთაშორისო აღიარება იყო, რასაც მხარს ამე-
რიკა უჭერდა. ნოვოგარეევოში პუტინთან 50 წუთიანი საუ-
ბარი გვექონდა. ყველაზე მთავარი პირველ ხუთ წუთში ითქ-
ვა. პუტინმა პირაპირ გვითხრა: მეგობრებო, დასავლეთში
თქვენი მეგობარი მრჩევლები კოსოვოს აღიარებისათვის ემ-
ზადებიან. ჩვენ საპასუხო ზომების მიღება მოგვინევს. თქვენ,
გეთაყვა, დამშვიდდით, ცოტა მტკივნეული იქნება, მაგრამ
ტრაგედია არ არის. თქვენ უნდა იცოდეთ, ეს არ არის თქვენს
წინააღმდეგ მიმართული ზომები. ეს არის რეაქცია თქვენს
მოკავშირეებზე. ამ სიტყვებზე მომენტალურად შევეპასუხე,
რომ ჩვენ ჩვენი საკითხების გადაწყვეტა რუსეთთან გვსურს
და საჭირო არ არის მესამე ქვეყნების ჩარევა. მოდით, ვისა-
უბროთ იმაზე, რაც თქვენ გალელვებთ. თუ არ გინდათ, ჩვენ
ნატოში რომ შევიდეთ, გარანტია მოგვეცით, რომ ტერიტო-
რიულ მთლიანობას აღვადგენთ და ჩვენც ნატოში არ გავწევ-
რიანდებით. თუ არ გინდათ, ამერიკასთან რომ ვიმეგობროთ,
შემოგვთავაზეთ მოდელი, როგორ შეიძლება ამის გაკეთება.
რაზეც პუტინმა მიპასუხა, რომ მატარებელმა ჩაიარა და
ჩვენთან ვაჭრობას არ აპირებს. ის აქ იმიტომ კი არ არის, რომ
ჩვენი გეოპოლიტიკური ორიენტაცია ჩვენს ტერიტორიებზე
გაცვალოს („ребята, я ваши территории на вашу геополити-
ческую ориентацию не меняю“), არსებობს რუსეთის ეროვ-
ნული ინტერესები.

პუტინი დარჩენილი 45 წუთი ჩვენს საგარეო საქმეთა მი-
ნისტრის მოადგილეს, გრიგოლ ვაშაძეს, რომელიც დელეგა-
ციის წევრი იყო, გამოცდილ მელვინეს, ეკითხებოდა, როგორ
კეთდება ქართული ღვინო. მას ძალიან „აინტერესებდა“ ეს
ტექნოლოგია, თუმცა 2006 წელს თავად დაუნესა ემბარგო
რუსეთში ქართული ღვინის ექსპორტს და საერთოდ, ღვინის
დიდი მოყვარული არც არის. უბრალოდ, საუბარს ახანგრ-
ძლივებდა. როდესაც წამოვდექით, მისი ბოლო სიტყვები იყო:
„ყმაწვილებო, თქვენი დასავლეთელი მეგობრები ბევრ კარგს
გპირდებიან, მაგრამ დაპირებებს არასდროს ასრულებენ. მე

კარგს არაფერს გპირდებით, მაგრამ იცოდეთ, შემსრულებელი ვარ". გასვლისას გაჩერდა ბეჟუაშვილთან, დაჟინებით ჩააშტერდა და წარმოთქვა: „ეს ხომ ნამდვილი ლავრენტი პავლოვიჩია, პირდაპირ გამოცხადებული“. ეს პუტინთან ჩემი ბოლო შეხვედრა იყო.

ბუქარესტში სამიტამდე ორი დღით ადრე ჩავფრინდი. მარშალის ფონდი არაფორმალურ შეხვედრას ატარებდა, რომელსაც მე ვაფასებდი, როგორც სამიტის გენერალურ რეპეტიციას. ამ შეხვედრაზე ცხადი გახდა, რომ გერმანელები არ ხუმრობენ და ალიანსის გაფართოვებას არ დაუშვებენ. მერკელის საგარეო პოლიტიკური მრჩეველი კრისტოფერ ჰოისგენი ჟურნალისტებს უყვებოდა, 2007 წლის ნოემბერში როგორ ვსრესდი ადამიანებს ასფალტზე ტანკებით. ის, რა თქმა უნდა, ცრუობდა. ცრუობდა ერთი მიზნით - ცდილობდა ჟურნალისტებისათვის აეხსნა, რატომ არ შეიძლება საქართველოსთვის ხმის მიცემა.

სამიტის წინ რუმინეთის პრეზიდენტ ბესესკუსთან ერთად ვსაუბრობდი. მასთან ძალიან მეგობრული ურთიერთობა მქონდა, ისევე როგორც მის ქალიშვილთან, ევროპარლამენტის წევრთან, ელენესთან, რომელიც გიჟდებოდა საქართველოზე. მან მითხრა, რომ საქმე არც თუ ისე კარგად არის, როგორც ჩვენ გვინდა, თუმცა თავად საბრძოლველად იყო განწყობილი. მთავარი სიურპრიზი გერმანიამ კი არა, საფრანგეთმა მოგვიმზადა. საფრანგეთის პრეზიდენტმა სარკოზიმ, რომელიც აქამდე გვეფიცებოდა, რომ ჩვენ მოგვცემდა ხმას, მხარი გერმანიის პოზიციას დაუჭირა. ბელგია და ჰოლანდიაც გერმანიას მიემხრო, მაშინ, როცა იტალია, დიდი ბრიტანეთი და აღმოსავლეთ ევროპის ყველა ქვეყანა ჩვენ გვემხრობოდა. კაჩინსკი და ადამკუსი იმუქრებოდნენ, რომ სამიტის კომუნიკეს დაბლოკავდნენ და საერთოდ არაფერს ხელს არ მოაწერდნენ. ალიანსის ლიდერების შეხვედრა გვიანობამდე გაგრძელდა. მხოლოდ ერთი საკითხი იდგა - საქართველო და უკრაინა.

ბოლო მომენტიში მერკელმა სამიტის წევრებს საკუთარი ფორმულირება შესთავაზა: „საქართველო და უკრაინა ნატოს წევრები გახდებიან“. ეს ახალი ფორმულირებაა. ნატოს პრაქტიკაში მსგავსი ფორმულირება მანამდე არ გამოყენებულა, მაგრამ სამიტის წევრებმა ეს ფორმულირება მისაღებად ჩათვალეს. თუ გერმანელები ადასტურებენ, რომ უკრაინა და საქართველო ნატოს წევრები იქნებიან, დაე, ასე იყოს. ხოლო

მაპის საკითხის შემდგომი განხილვა დეკემბრისათვის გადაიდო და დეკემბერში სამიტის დელეგირებით გადანყვეტილება მინისტრთა კომიტეტს უნდა მიეღო. ეს იყო ძალიან საშიში პოზიცია. პრაქტიკულად მათ რუსეთს მისცეს დრო დეკემბრამდე რამე მოემოქმედათ და ჩაეშალათ მაპის მოცემა.

ბუქარესტიდან რამდენიმე ხანში ბერლინში, მერკელთან წავედით, რომელმაც „დამშვიდების პრიზად“ ოფიციალური ვიზიტით მიგვინვია.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ შეხვედრას უკვე დიდი მნიშვნელობა არ ჰქონდა. მერკელი მარნმუნებდა, რომ მომავალი პუტინს კი არ ეკუთვნის, არამედ მედვედევს; რომ მედვედევი დამოუკიდებელი პოლიტიკოსია და თავის წინამორბედს გამოდევნის, როგორც ხრუშჩოვმა დაგმო სტალინი და სტალინისტები. მერკელის აზრით, მედვედევი რბილი და კეთილი ადამიანია, რომელთანაც კარგი ურთიერთობების დამყარება შესაძლებელია. როგორც ეტყობა, გერმანიის ეს ადმინისტრაცია განსაკუთრებული სტრატეგიული ხედვით არ გამოირჩეოდა.

ბუში კი რუმინეთიდან სოჭში გაფრინდა. გეგმის თანახმად, სოჭში პუტინის დასამშვიდებლად ნატოს სამიტის დამთავრებისთანავე უნდა ჩასულიყო, მას შემდეგ, რაც საქართველო და უკრაინა ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსში მაპს მიიღებდნენ. მაგრამ, სამიტმა ორჭოფული გადანყვეტილება რომ მიიღო, ბუშმა მითხრა: „მამ, ასე. სწრაფად! იუშჩენკომ ჟურნალისტებთან წუნწნი დაიწყო, მე თვითონ მოვისმინე“, უმორჩილესად მთხოვა „დაუყოვნებლივ გადი და ჟურნალისტებს უთხარი, რომ ეს დიპლომატიური წარმატებაა. იუშჩენკოს კი აუხსენი, რომ მსგავსი აღარსად წამოსცდეს“. მე ბუშის თხოვნა შევასრულე, მაგრამ წინასწარ ვთხოვე: „როდესაც სოჭში იქნებით, გთხოვთ, პირად საუბარში კი არა, საჯარო პრესკონფერენციაზე, თუკი ზღვისკენ სახით იდგებით, ხელი მარცხნივ გაიშვირეთ და თქვით: „რამდენიმე კილომეტრში საქართველო იწყება და ამერიკა მის ტერიტორიულ მთლიანობას მხარს უჭერს“. მხოლოდ ერთი ფრაზა. ომის თავიდან ასაცილებლად, ეს ჩვენთვის ძალიან მნიშვნელოვანია“.

როგორც ჩემი მეგობრებისაგან გავიგე, რომლებიც შეხვედრის დახურულ ნაწილს ესწრებოდნენ, პუტინი ძალიან აგრესიულად იქცეოდა და რეგიონში ომის დაწყებით იმუქრებოდა. მიუხედავად ჩემთვის მოცემული პირობისა, პრესკონფერენციაზე ბუშს არაფერი უთქვამს. მერე კონდოლიზა რა-

ისს ვკითხე, ბუშმა საჯაროდ რატომ არ დაუჭირა მხარი საქართველოს? „რისთვის?“ - მიპასუხა მან, - „რუსეთმა ისედაც კარგად იცის ჩვენი პოზიცია“.

ნატოს სამიტმა, რომელზეც ჩვენ ვერ მივიღეთ ის, რისკენაც მივისწრაფოდით, პუტინს საქართველოში შესაჭრელად გზა გაუხსნა. ეს იყო მისი პასუხი კოსოვოს დამოუკიდებლობის აღიარებაზე, რომ საბოლოოდ განემტკიცებინა პოსტსაბჭოთა სივრცე.

ომის შემდეგ, საკმაოდ სწრაფად, ფრანგებმა რუსეთისათვის „მისტრალების“ მიწოდებაზე მიიღეს უზარმაზარი კონტრაქტი და თანხაც წინასწარ აიღეს. სარკოზიმ, ყოველგვარი განმარტებების გარეშე, მყისიერად დაივიწყა შეთანხმება, რომლის გარანტიც თვითონ იყო. გერმანელებს უფრო გაუჭირდათ. მათ როგორღაც უნდა აეხსნათ, რატომ იქცევიათ ასე. ისინი ხომ, ძირითადად, წესებით მოქმედებენ. მათი ინიციატივით შეიქმნა ტალიავინის კომისია, რომელიც 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის მიზეზებს იკვლევდა. ამ კომისიამ ყველა ფაქტი, ასე თუ ისე, სწორად გადმოსცა. მაგრამ დასკვნაში დაწერა, რომ ფართომასშტაბიანი კონფლიქტი დაიწყო ქართველების მხრიდან ცეცხლის გახსნის შემდეგ. თუმცა, ტექსტში ამის წინ ნათქვამია, რომ ცეცხლის გახსნამდე რუსეთის რეგულარული ჯარი საქართველოს ტერიტორიაზე შეიჭრა. ე.ი. ჩვენს ტერიტორიაზე უცხო ქვეყნის არმია შემოიჭრა, ჩვენ საპასუხო ცეცხლი გავხსენით და ეს იყო კონფლიქტის დაწყება? ალბათ, ჩვენ წინააღმდეგობა რომ არ გაგვეწია, რუსები კი ერთი გასროლის გარეშე თბილისში შესულიყვნენ, ეს ომად, საერთოდ, არ ჩაითვლებოდა. ამ ლოგიკით, ჰიტლერი, რომელმაც ავსტრიის ანშლუსი განახორციელა, და პუტინი, რომელმაც ყირიმის ანექსია მოახდინა, აგრესორები არ არიან. კომისიის ასეთი დასკვნის შემდეგ, გერმანელებმა ჩათვალეს, რომ რუსეთთან ბიზნესის კეთება შეიძლება, იმიტომ რომ, ყველა ცოტ-ცოტა დამნაშავეა. ნიშანდობლივია, რომ ამ კომისიის დასკვნის იურიდიული ნაწილი დაწერა გერმანელმა პროფესორმა, რომელმაც ცოტა ხანში ავსტრიულ პრესაში გამოქვეყნებულ სტატიაში დასაველეთს მოუწოდა ელიარებინათ აფხაზეთის დამოუკიდებლობა, ხოლო თავად დასკვნაში „აფხაზეთს და „სამხრეთ ოსეთს“ განიხილავდა კვაზისახელმწიფოებრივ წარმონაქმნებად.

საერთოდ, ეს რუსული ტრადიციული კონცეფციაა. რუსეთი არასოდეს ამბობდა, რომ დამნაშავე არ არის. რუსეთი ამ-

ბობდა, რომ ყველა დამნაშავეა და ამიტომ არაფრის კეთება საჭირო არ არის. ოჯახურ დრამებში არ უნდა ჩავერიოთ. თუ ქმარი ცოლს სცემს, ცოლიც დამნაშავეა, იმიტომ რომ რალაც სხვანაირად შეხედა ქმარს.

თავის დროზე ევგენი პრიმაკოვი, რუსეთის დიდმპყრობელური საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი იდეოლოგი, გამართული ქართულით მიხსნიდა, რომ საქართველოს დასავლეთის დაპირებების არ უნდა სჯეროდეს. „დაიხსომეთ, რაც უნდა გააკეთოთ, რუსეთი ყოველთვის მოძებნის ათას საბაბს, თქვენს ხარჯზე რომ დასავლეთს მოელაპარაკოს“, - მითხრა პრიმაკოვმა.

მსგავსი ცინიკური პოზიცია ჰქონდა კისინჯერსაც. 2008 წელს მან ვიცე-პრეზიდენტობის კანდიდატს სარა პეილინს უთხრა, რომ სააკაშვილი პოკერის დამწყებ პატარა მოთამაშეს ჰგავს, რომელიც გამოცდილი მოთამაშეების სათამაშო მაგიდასთან ჯიბეში კარტის გარეშე მიდის, თანაც უნდა, რომ სწორედ ამ მაგიდასთან დასვან. ბუნებრივია, ვერაფერს მიიღებს. მეც დაახლოებით იგივე მითხრა კისინჯერმა პირადი შეხვედრისას: დიდი მოთამაშეები მოლაპარაკებას ყოველთვის მოახერხებენ თქვენს ხარჯზე.

ომის შემდეგ აშშ-მა ფარული ემბარგო დაანესა საქართველოში იარაღის მიწოდებაზე. მართალია, ჩვენ მანამდეც არ ვყიდულობდით ამერიკული წარმოების იარაღს, რომელიც ბევრად უფრო ძვირი იყო, თუ არ ჩავთვლით M-16 შაშხანას. ფული ცოტა გვქონდა, ამიტომ შეიარაღებას, ძირითადად, უკრაინაში ვიძენდით.

ობამას ადმინისტრაციისათვის, ძალიან მტკივნეული საკითხის გამო ჩვენი მხრიდან საკუთარი პრინციპული პოზიციის დაცვამ ხელი შეუწყო ემბარგოს მოხსნას.

2010 წელს რუსეთი მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში განევრიანების მიზნით მოლაპარაკებებს ფორსირებდა. პრინციპში, დასავლეთი თანახმა იყო, რომ რუსეთი მიერთებოდა მსო-ს. პრაქტიკულად, ყველა ქვეყანამ ხმა მისცა, თუმცა ყველას თავისი პრობლემა ჰქონდა. მაგალითად, ამერიკელებს პრობლემა ქათმის ხორციდან დაკავშირებით ჰქონდათ. მაგრამ მათ მოილაპარაკეს, ხოლო როცა ყველამ მოილაპარაკა, აღმოჩნდა, რომ ერთადერთი ქვეყანა, რომელიც ხმას არ აძლევდა რუსეთის განევრიანებას, საქართველო იყო. ჩვენ უკვე ვიყავით მსო-ს წევრი. ორგანიზაციაში განევრიანებისათვის კი საჭიროა, რომ ყველა მისი წევრი თანახმა იყოს. ჩვენ მზად არ

ვიყავით ისეთი ქვეყნის მიღებისათვის, რომელიც ჩვენს საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებს არ სცნობს.

ყველას გაუკვირდა. ჩვენ რბილად გვითხრეს: დათანხმდით, უკვე ყველა დათანხმდა. ჩვენ ამაზე ვუპასუხეთ, რომ მოხარული ვიქნებით დავთანხმდეთ, მაგრამ ერთი პატარა პრობლემა არსებობს. „რა პრობლემაა? სასწრაფოდ გამოაგზავნეთ წერილი, რომ თანახმა ხართ“, - ასე გვიპასუხეს. ჩვენ ზრდილობიანად განვუმარტეთ, რომ დავეთანხმებით, მაგრამ ჯერ რუსეთმა უნდა სცნოს საქართველოს საერთაშორისოდ აღიარებული საზღვრები ჩვენს საეაჭრო საზღვრებად. მერე ჰილარი კლინტონმა მოგვწერა, ჩვენ მას არგუმენტირებულად ვუპასუხეთ. თბილისში ჩამოვიდა სახელმწიფო მდივნის მოადგილე ბერნსი, რომელმაც ასეთი ვარიანტი შემოგვთავაზა: საქართველო დათანხმდება, რუსეთი კი კეთილგანწყობილად განიხილავს ყველა თქვენ პრობლემას. მე ვუპასუხე: „ჩვენ მათ ძალიან კარგად ვიცნობთ, მათი დაპირების ფასი კაპიკია. ვიდრე ჩვენი საზღვრების აღიარების დამადასტურებელ დოკუმენტზე რუსების ხელმოწერას არ ვნახავთ, არ დავთანხმდებით“. შემდეგ ობამას წერილიც მოვიდა, რომელსაც ასევე ზრდილობიანი უარით ვუპასუხეთ.

რადგან არ შეგვეძლო ჩვენი მთავარი ინტერესების დათმობა, ძალიან ჯიუტი პარტნიორები აღმოვჩნდით. ბუნებრივია, ჩვენმა პოზიციამ აშშ ადმინისტრაციის გაღიზიანება გამოიწვია. მთელი ეს დრო რუსები თვლიდნენ, რომ ეს ამერიკელების თამაში იყო. პუტინი ვერ იჯერებდა, რომ ყოველივე ამის უკან ვაშინგტონი არ იდგა, ეს მხოლოდ ჩვენი გადაწყვეტილება იყო.

როდესაც მოლაპარაკებები ჩიხში შევიდა, შვეიცარიის პრეზიდენტმა თავის თავზე აიღო შუამავლის მისია და დაიწყო ვაშინგტონს, მოსკოვსა და თბილისს შორის ფრენა. შემდეგ ამერიკელები მიხვდნენ, რომ ჩვენ არ ვხუმრობთ და აქტიურად ჩაებნენ მოლაპარაკებებში. ბოლოს და ბოლოს, ჩვენ ყველაფერი მივიღეთ, რაც გვინდოდა.

ბუშის დროს თეთრ სახლში ოფიციალური ვიზიტით ყოველ წელს ჩავდიოდით. გამონაკლისი 2005 წელი იყო, როდესაც საქართველოში თავად ჩამოვიდა. 2009 წელს რთულ სიტუაციაში აღმოვჩნდი და ჩემს მხარდასაჭერად საქართველოში ჩემი მეგობარი ბაიდენი ჩამოვიდა. ობამამ მხოლოდ 2012 წელს მიმინვია, ისიც იმიტომ, რომ რუსეთთან მოვილაპარაკეთ. ეს კიდევ ერთხელ ნათელყოფს, რომ თუ ბუში ჩვენ დამოუკიდებლად მიგვიჩნევდა, შემდგომში ადმინისტრაცია

რუსულ პრიზმაში გვატარებდა. და, მიუხედავად ამისა, ობამასთან სამიტი საოცრად წარმატებული აღმოჩნდა.

ჯორჯ ბუშის ვიზიტი

ჩვენი დაუთმობლობის შედეგად ოთხი რამ მივიღეთ.

უპირველეს ყოვლისა, ამერიკელებმა განაცხადეს, რომ ქართულ არმიას იარაღს მიჰყიდიან, ე.ი. ფაქტობრივად, გააუქმეს თავისი ემბარგო და სხვა მიმწოდებლებს გზა გაუხსნეს.

მეორე, საქართველომ მოლაპარაკებები დაიწყო ამერიკასთან თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულების გაფორმების თაობაზე. ეს უდიდესი გარღვევა იყო. ჩვენი მთავრობა რომ დარჩენილიყო, წარმოუდგენელ სავაჭრო პრეფერენციებს მივიღებდით, ისეთს, როგორიც ევროპაში არცერთ ქვეყანას არ აქვს. ამერიკასთან თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი აქვს მხოლოდ იორდანია, ისრაელს, ეგვიპტეს, ლათინური ამერიკის ზოგიერთ ქვეყანასა და სამხრეთ კორეას. ეს ნიშნავდა იმას, რომ ამერიკულ ბაზარზე გასასვლელად, საქართველოში ფული ჩაიდებოდა. მაგალითად, იორდანია ეკონომიკა, ძირითადად, ამაზე დგას.

და მესამე, რუსეთი იძულებული იყო ელიარებიან ჩვენი საზღვრები. საზღვარზე არ იდგებოდნენ აფხაზი მებაჟეები და მესაზღვრეები: რუსეთმა ვალდებულება აიღო, საქართველოს საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვარზე, ნაკადის გაკონტროლების მიზნით, დააყენოს შევიცარიელების მიერ დაქირავებული კერძო კომპანია. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც რუსეთს საერთოდ დაავინყდა თავისი ეგრეთ წოდებული მოკავშირეები - აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი. ჩვენს ხელშეკრულებაში ისინი საერთოდ არ არიან მოხსენებული.

დაბოლოს, რუსეთი დათანხმდა სავაჭრო ემბარგოს გაუქმებას. თუმცა ივანიშვილმა ეს საკუთარ დამსახურებად ჩათვალა, მაგრამ, სინამდვილეში ემბარგო გაუქმდა ჩვენი მოლაპარაკებების შედეგად.

ვფიქრობ, ობამას ადმინისტრაციის ბევრ თანამშრომელს დღესაც ახსოვს, როგორ ვიცავდი და არ ვთმობდი ჩვენს პოზიციას. შესაძლებელია, ჩემთან მიმართებაში მწარე ნალექი დარჩათ, მაგრამ, საბოლოო ჯამში, ჩემმა ქვეყანამ, საქართველომ მოიგო.

ჩვენს რეგიონში თურქეთი დიდ როლს თამაშობს.

ჩემი პირადი ურთიერთობები თურქეთის ლიდერთან საკმაოდ სწრაფად დამყარდა. ერდოლანი ძალიან მკვახე და იმავდროულად ძალიან კორექტული პიროვნებაა. როდესაც თურქეთ-საქართველოს საზღვარზე მივედი, მას თურქეთის მხრიდან საქართველოში შემოსვლის მსურველთა საკმაოდ გრძელ ნაკადზე მივანიშნე. ვუთხარი - საჭიროა პროცედურების გამარტივება. საბოლოო ჯამში, ჩვენ საზღვრის გადაკვეთის პროცედურა და საბაჟო წესები გავამარტივეთ. ჩემი პრეზიდენტობის პერიოდში თურქეთთან ვაჭრობა ათჯერ გაიზარდა.

ერდოლანი მუდამ იგებს არჩევნებს. ბევრი თვლის, რომ პრესაზე ზეწოლისა და რეპრესიების ხარჯზე. მთლად ასეც არ არის. ერდოლანი ყოველი მცირე ბიზნესისა და ყოველი უბრალო ადამიანის ბედითაა დაინტერესებული. ყოველთვის მიკავშირდებოდა, როდესაც პატარა თურქულ რესტორანს საქართველოში პრობლემა ექმნებოდა - ეს კი თითქმის ყოველ კვირას ხდებოდა. იგივე მეორდებოდა, როდესაც ჩვენი მესაზღვრეები თურქ მეთევზეებს ჩვენს წყლებში აკავებდნენ. შემდეგ მირეკავდა თურქი პატიმრების თაობაზე, მათ შორის, მკვლელობის მუხლით გასამართლებულ მსჯავრდებულებზე და მათ თურქეთის ციხეებში გადაყვანას ითხოვდა.

როდესაც ჩვენი მოქალაქეების ინტერესები იყო დასაცავი, თუნდაც წვრილმანი, მეც შემეძლო მას დაეკავშირებოდი და ერდოლანი სიამოვნებით მეკონტაქტებოდა. ეს ნამდვილად კარგი, მჭიდრო საქმიანი ურთიერთობები იყო.

ერდოლანს ძალიან მოეწონა, ნამდვილად ფენომენალური მეხსიერება აქვს. გაოცებული დავრჩი, როდესაც ბოლო შეხვედრაზე მან მკითხა - მართალია, რომ ლევან ვარშალომიძე, აჭარის მთავრობის ყოფილი ხელმძღვანელი, ისევ ოროთახიან ბინაში ცხოვრობს? და დაინტერესდა მისი დედის ჯანმრთელობის მდგომარეობით, რომლის ავადმყოფობაზეც რამდენიმე ხნით ადრე შეეტყო.

მე ბევრ თურქს ვიცნობ, რომლებსაც ერდოლანი არ მოსწონთ. უპირველეს ყოვლისა, ეს სტამბულის, იზმირისა და სხვა მსხვილი ქალაქების განათლებული ფენის წარმომადგენლები არიან. თუნდაც მხოლოდ გამოჩენილი მწერალი და ერდოლანის ოპონენტი ორჰან ფამუქი. ყველაზე მეტად მისი რომანი „უბინოების მუზეუმი“ მომწონს, იმიტომ რომ ეს არა-

შეხვედრა რეჟებ თაიფ ერდოღანთან, 2011 წელი

მარტო თურქული, არამედ ჩვენი ქართული საზოგადოების ზუსტი სურათია. სტამბული, რომელსაც იგი აღწერს - ეს თბილისია. პირდაპირ გასაოცარია!

იმავედროულად მესმის, რატომ უჭერს ერდოღანს მხარს მოსახლეობის უმრავლესობა: მის დროს, პირდაპირ ჩვენ თვალწინ, თურქეთი უკეთესობისკენ შეიცვალა.

ბოლოს ერდოღანს ოფიციალური სტასუსით 2013 წელს შევხვდი. დიდხანს მესაუბრებოდა სტამბულის განვითარების გეგმებზე: როგორ ააშენებს ბოსფორის სრუტეზე ხიდს, გვირაბს, ახალ მეჩეთს. მე კი მას ქართულ პროექტებს ვაცნობდი. ეს რამდენიმე საათი გაგრძელდა, მერე ერთად გავედით მშენებლობის დასათვალიერებლად ბოსფორზე.

შემდეგ სტამბულის ცენტრში, კაფეში წავედი, რომელიც ტაქსიმის მოედნის რაიონში, ისტიკლიალის ქუჩაზე მდებარეობს. აქ 1995 წლიდან დავდივარ. იმ დროს ტაქსიმი ჭუჭყიანი, ხმაურიანი ადგილი იყო, სადაც მრავალრიცხოვან დუქნებში მხოლოდ ქაბაბითა და შაურმით ვაჭრობდნენ. არ მტოვებდა იმის განცდა, რომ თურქეთი ბევრად უფრო მდიდარი და განვითარებულია, ვიდრე საქართველო. თუმცა, კულტურული ღირებულებების შეცვლის გარეშე, განვითარების ამ დონეს რომც მივალნიოთ, მაინც დავრჩებით უბრალოდ ჭუჭყიან და ხმაურიან ადგილად, იმიტომ რომ აზია, ეს განვითარებისათვის დამბარკოლებელი ჩიხია, აზია ყოველთვის დარჩება ასეთად.

ტაქსიმი 2013 წელს სრულიად სხვაგვარად გამოიყურებოდა. სუფთა, გაკრიალებული ქუჩები, როგორც შვეიცარიაში.

კაფეების ვიტრინები, როგორც პარიზში. და ამ ევროპული ტიპის კაფეებში სხედან ახალგაზრდა, დასავლური იერის თურქები, კითხულობენ გაზეთებს, სვამენ ყავას. ტიპური პარიზული სურათი. რა თქმა უნდა, ყველაფერი ეს შესაძლებელი გახდა ერდოლანის რეფორმების წყალობით. მაგრამ იმავდროულად მივხვდი, მან შექმნა სამყარო, რომელმაც ის არ მიიღო და უფრო მეტიც, მას აქტიურად ეწინააღმდეგებოდა.

ჩემი ბოლო შეხვედრა ერდოლანთან 2016 წლის გაზაფხულზე იყო, სტამბულში. მან თავის რეზიდენციაში დამპატიჟა, გემრიელი აირანით და ტკბილეულით გამიმასპინძლდა და ერთ საათზე მეტხანს მესაუბრა. ეს ხდებოდა რუსული თვითმფრინავის ჩამოგდებიდან რამდენიმე დღეში. მან მითხრა, რომ არასდროს დაუთმობს რუსეთს. გავიდა სულ ცოტა დრო და ერდოლანმა მოსკოვს ოფიციალური ბოდიში მოუხადა და დემონსტრაციულად კიდევ უფრო დაუახლოვდა პუტინს.

პოლიტიკაში ერდოლანი კიდევ დიდხანს ითამაშებს სერიოზულ როლს. მით უმეტეს, რომ ახლო აღმოსავლეთში საზღვრების შეცვლის პროცესი მიმდინარეობს. მიუხედავად ამჟამინდელი დაახლოებისა, მას რუსეთთან მტკიცე შეთანხმებები ვერ ექნება - საკმაოდ განსხვავებული ინტერესები აქვთ. ურთიერთობებში ამასწინანდელი დათბობა, ტურისტული სეზონის გადარჩენის მცდელობაა: თურქეთმა, მოსკოვის მხრიდან შემოღებული შეზღუდვების გამო, ძალიან დიდი ზიანი განიცადა. ეს ჩემი თვალით ვნახე, როდესაც ჩემს შვილთან ერთად, ორი დღით ნავედი რუსეთ-თურქეთის დაძაბულობის პერიოდში რუს ტურისტებზე ორიენტირებულ 900 ნომრიან სასტუმროში, ანტალიაში, სადაც ჩვენ გარდა, კიდევ ერთი ნომერი ჰქონდათ დაკავებული იაპონელებს, მთელი სასტუმრო ცარიელი იყო და პერსონალი უსაქმურად დარჩენილი.

ცალკე საკითხია ერდოლანის პიროვნული სიმპათიები ქართველებისადმი...

ჩემი პრეზიდენტობის დროს, ერდოლანი როდესაც პირველად ბათუმში ჩამოვიდა, ცნობისმოყვარედ იყურებოდა აქეთ-იქით და აღტაცება გამოხატა: აი ზუსტად ასეთი სახლებია რიზეში, პატარაობისას ბებიაჩემი მიყვებოდა აქაურობაზე და გამზარდა ზღაპრულ წარმოსახვებში, რომ ბათუმში შენობები თეთრი მარმარილოს კედლებიანი იყო და შესაბამისად ქალაქიც ქათქათებდა. სხვათა შორის, გაკვირვებული იხსენებდა 2004 წელს ასლანის დამხობის შემდეგ, როგორ უსახურად გამოიყურებოდა ბათუმიო.

ის მიაბობდა, რომ ქართველებთან განსაკუთრებული გრძნობა აკავშირებდა. რძალი სახლში ქართულად ელაპარაკებოდა ჩემს შვილიშვილებს, თვითონ გურჯია, შესანიშნავი ადამიანი და რა გასაკვირია, ქართველები მეც ძალიან რომ მიყვარსო.

სხვათა შორის, უთქვამს თავის ქართულ წარმოშობაზეც და ერთი-ორჯერ წამოცდა კიდეც ეს საჯაროდ.

სტამბოლში ერთ-ერთი ოფიციალური სამიტის დასრულებისას, სადილზე, მისმა ერთმა თანაშემწემ გაგვანდო: აბა კარგად დააკვირდით ჩვენს ხელმძღვანელობასო.

აბდულა გიული ყველა ქვეყნის მიმართ თანაბრად კეთილგანწყობილია, იმიტომ რომ ასეთია მისი ხასიათიო. დავით შავიშოღლუ ყველას მიმართ სკეპტიკურადაა განწყობილი, იმიტომ, რომ ასეთია ბუნებით, ავი და აგრესიულიო. ერდოლანი, ზოგადად, ყველას მიმართ არის უარყოფითად განწყობილი, გარდა ქართველებისაო.

ეს მართლაც ძალიან ბევრჯერ გამოვლენილა ხოლმე.

ფიცხი ხასიათით და ფეთქებადი ემოციებით ერდოლანი მართლაც ავლენს მსგავსებას ქართველის ბუნებასთან.

ერდოლანს, როგორც პოლიტიკოსს, კარგად ესმის საქართველოს მნიშვნელობა და ამ ცოდნას პრაგმატულად გამოხატავს თავის სამოღვაწეო ასპარეზზე.

2006 წელს მას ჰქონდა გართულებული ადგილობრივი არჩევნები, სადაც ძალიან სჭირდებოდა ჩვენი მხარდაჭერა. მთხოვა რიზეში გავმგზავრებულიყავი და მასთან ერთად მრავალათასიან მიტინგზე სიტყვა წარმომეთქვა ქართული აუდიტორიის წინაშე.

თურქი-ქართველები, ლაზები, საოცრად თბილად შემხვდნენ. ერდოლანმა იქ მაშინ არჩევნები მოიგო, რაც თავისთავად უნიკალური შემთხვევა გახლდათ. გამოიყენა რა მეზობელი სახელმწიფოს მეთაურის ჩართულობა არჩევნებში, ამით გამოხატა ნდობა. ასეთ თანადგომას იგი არცერთ სხვა მეზობელი ქვეყნის მეთაურს არ სთხოვდა.

ერდოლანი დაინტერესდა ქართული რეფორმებით.

ერთხელ ბათუმში ვიზიტის დროს შეეჩივლე, რომ საბაჟოს თურქული მხარე ქართველებს ძალიან დიდხანს აყოვნებდა. შესაბამისად დიდი და მომქანცველი რიგები იდგა ხოლმე, მაშინ, როცა საქართველოს საბაჟო ადამიანებსაც სწრაფად ატარებდა და თანაც, თუ რომელიმე ტვირთი ან კონტეინერი საათზე მეტხანს დაყოვნდებოდა, მეზაჟეების მთელ ცვლას ვითხოვდით სამსახურიდან.

ერდოლანმა შემომხედა და ღიმილით მითხრა, ნეტა ასეთ მებაჟეებს სად და როგორ პოულობთო. ერდოლანს მიაჩნდა, რომ თითო-ოროლა კორუმპირებული მებაჟე ჩვეულებრივი მოვლენაა და ამას ვერანაირად აღმოფხვრიო. რასაკვირველია, შევენიანალმდეგე და ვუთხარი, აბა, წამოყევი, უნდა გაჩვენო ჩვენი ახალი, გამჭვირვალე საბაჟო პუნქტი და მართლაც წავიყვანე გონიოში, სადაც დავათვალიერებინე ახალი შუშის ღია საბაჟო სივრცე და დავაკვირე, როგორ გადიოდნენ სწრაფად, სხვათა შორის, თურქეთის ტრაილერები, დაახლოებით 15-20 წუთი დავყავით იქ, მერე გავაცანი ჩვენი მებაჟეები და ვუთხარი: შეხედე, როგორები არიან ჩვენი მებაჟეები, ეს მშვენიერი გოგონები და წარმოსადეგი ბიჭები მოვიყვანეთ ჩვენ სამოდელო სააგენტოებიდან-მეთქი. ისინი საერთოდ არაფერს არ წყვეტენ აქ, ყველაფერს წყვეტს კომპიუტერული პროგრამა. ისინი მხოლოდ იმისათვის არიან, რომ გაილიმონ, თავაზიანობა გამოხატონ. აი, ასეთები უნდა იყვნენ მებაჟეები-მეთქი.

ამ ფაქტმა ერდოლანზე ძალიან დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა.

თურქეთი ძალიან ძლიერი ქვეყანაა. ვფიქრობ, მან რეგიონულ კავშირში, რომელშიც უნდა შევიდეს აზერბაიჯანი, საქართველო, უკრაინა, პოლონეთი, ბალტიის ქვეყნები, მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს. რეგიონული თანამშრომლობის კარგი მაგალითია თურქმენეთის აირის მიწოდების პროექტი აზერბაიჯანი-საქართველო-თურქეთი, რომელიც სულ უფრო მეტად რეალურ სახეს ღებულობს, და თანაც, რუსეთის აგრესიული საგარეო პოლიტიკის წყალობით.

ასეთი რეგიონული გაერთიანებები სრულიად ბუნებრივი მოვლენაა, იმიტომ რომ, ჩვენს ქვეყნებს საერთო ინტერესები აქვთ. კაჩინსკიმ ამას თითქმის მიაღწია, უკრაინაში კი ხელისუფლებაში იანუკოვიჩი მოვიდა.

ევროპა დღეს სუსტია. ჩვენ არ ვიცით, რა მოხდება ამერიკაში. ბრექსიტის და ამერიკაში ტრამპის ცალმხრივი პოლიტიკის ფონზე ევროპის კავშირი სულ უფრო თავის თავზე იფიქრებს. მე დარწმუნებული ვარ, რომ უახლოეს წლებში, დასავლეთ ევროპის ქვეყნების პოლიტიკური ლიდერები შეეცდებიან პუტინთან ძალიან ბინძური ხელშეკრულებების დადებას. ჩვენი ერთადერთი გამოსავალია - არ დავიცუკლოთ იმაზე, თუ რას ლაპარაკობენ ჩვენზე პარიზში ან ბერლინში, არამედ ვაშენოთ რეგიონული კავშირი.

ვიდრე საქართველოში ხელისუფლება არ შეიცვლება, ის ვერ შეუერთდება ამ გაერთიანებას. უკრაინამ თურქეთთან საერთო ენა უნდა გამოძებნოს, კავკასიასა და მოლდოვასთან ურთიერთობებში, ხოლო პოლონეთთან ერთად - ბალტიის ქვეყნებთან მიმართებაში - თავის თავზე იტვირთოს ლიდერის როლი.

უკრაინა, ქმედითი რეფორმების უქონლობის, ეკონომიკის სტაგნაციის გამო, ჯერჯერობით, ასეთი გაერთიანების სუსტი რგოლია. მაგრამ მან რუსეთი შეაჩერა და ეს საკვანძო ფაქტორია. ის უნდა იყოს და იქნება კიდეც ამ რეგიონის ლიდერი.

ჩვენ მუდამ ბერლინისა და პარიზისაკენ ვიხედებით. ეს შეცდომაა. ამ დედაქალაქებთან მოლაპარაკებები თანდათანობით ნაკლებ შედეგს მოგვიტანს, უსიამოვნო სიურპრიზები კი უფრო მეტი იქნება.

* * *

რა თქმა უნდა, როგორც ყველა პატარა ქვეყანას მიაჩნია, და ჩვენც შეჩვეულნი ვიყავით, რომ მნიშვნელოვან პოლიტიკური საკითხები მხოლოდ დიდი სახელმწიფოების გადანყეტილებზეა დამოკიდებული, მაგრამ მახსენდება რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც ჩვენ უკეთ მოვაგვარეთ საქმე, ვიდრე ლიდერმა ქვეყნებმა...

აი თუნდაც ერთი მაგალითი. სომალელმა მეკობრეებმა მოიტაცეს რამდენიმე თურქი და 17 ქართველი მეზღვაური. თურქეთის სახელმწიფომ რა არ იღონა, მაგრამ არაფერი გამოუვიდა. მე ვთხოვე ჩემს ახლო მეგობარს, გიორგი კარბელაშვილს, რომელიც ეკონომიკის მინისტრის მოადგილე იყო, მაგრამ დროდადრო ჩემს საგანგებო დავალებებსაც ასრულებდა, დიახ, ვთხოვე გამგზავრებულიყო აფრიკაში და ქმედითად ემუშავა ტყვეების გასათავისუფლებლად.

გიორგი სამ თვეზე მეტხანს დარჩა მომბასაში, კენიაში, და იქიდან აწარმოებდა მოლაპარაკებებს მეკობრეებთან. შემდეგ, რახან ვერაფერი გააწყო მათთან, იქირავა ბულგარული სპეციალური დანიშნულების რაზმი და მათი მეშვეობით გამოიხსნა როგორც ჩვენი მეზღვაურები, ასევე თურქები.

რა დიდი სიამაყის განცდა იყო, როდესაც ჩვენმა სამხედრო საპრეზიდენტო თვითმფრინავმა ერთად ჩამოიყვანა თურქი და ქართველი მეზღვაურები სტამბოლში და მე საგანგებოდ ჩავედი სტამბოლში, ერდოლანთან ერთად დავხვდით ნითელ ხალიჩასთან გათავისუფლებულ მეზღვაურებს. ეს არ გახლდათ პატარა ამბავი; პრაქტიკულად, ყველა თურქუ-

ლი ტელევიზია აშუქებდა და გამოკვეთდა, რომ ეს ყოველივე თავიდან ბოლომდე ქართული მცდელობების შედეგად მოგვარდა, რასაკვირველია, თურქების განთავისუფლებაც.

გარდა ერდოღანის მადლიერებისა, ჩვენ იმ დღეს ძალიან ბევრი ჩვეულებრივი თურქი მოქალაქე მოვიმადლიერეთ...

სამნუხაროდ, საქართველოს ასეთი მომენტები დღესდღეობით უკვე აღარ აქვს. მაგრამ ჩვენს დროს ეს ნამდვილად ხდებოდა.

მინდა ამ ეპიზოდზეც გიამბოთ: ამერიკელებს ერთხელ რაღაც საკითხი უნდა გადაეჭრათ კუბელებთან, კერძოდ ჰილარი კლინტონის საქმე იყო. მივმართე გიორგი ვაშაძეს, რადგან ჩვენ გარდა, ამერიკელების მოკავშირე, იმ მომენტში, კუბის საგარეო სამინისტროს, არავინ არ დაელაპარაკებოდა.

...გრიგოლ ვაშაძემ ორჯერ მოუგვარა კუბელებთან ძალიან დელიკატური საკითხები ჰილარის.

ესეც საგულისხმო მაგალითია იმისა, თუ როგორ შეუძლია პატარა ქვეყანას ლიდერთა გარემოცვაში განსაკუთრებული მისია შეასრულოს.

* * *

მას შემდეგ, რაც რუსეთმა აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობა ცნო, ჩემი საქმიანობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიმართულება გახდა ბრძოლა იმ მიზნის მისაღწევად, რომ მსოფლიოში არავის მიეხატა მოსკოვის მაგალითისათვის.

რუსეთის ხელმძღვანელობა დარწმუნებული იყო, რომ აფხაზეთის დამოუკიდებლობას ბევრი სახელმწიფო აღიარებდა. პირველი ეს გააკეთა ნიკარაგუამ, დანიელ ორტეგას ხელმძღვანელობით, რომელიც კრემლის მოკავშირე იყო ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის დროიდან. რუსებმა განაცხადეს, რომ კიდევ 10-15 ქვეყანა იყო მზად აფხაზეთის დამოუკიდებლობის აღიარებისთვის. ჩვენ ამან ძალიან შეგვანუხა. პატარა ქვეყნისათვის საერთაშორისო სამართალი უაღრესად მნიშვნელოვანია.

ჩვენ შევიძინეთ ისეთი თვითმფრინავი, რომელსაც შეეძლო დიდ მანძილზე ფრენა დაჯდომის გარეშე. ის გამიზნული იყო, უპირველეს ყოვლისა, ინვესტიციების მოსაზიდად, მაგრამ ძალიან გამოგვადგა ჩვენი „არაღიარების პოლიტიკის“ გასატარებლად. ამ თვითმფრინავით დავფრინავდი ეგრეთ წოდებული „რისკის ქვეყნებში“, მათთან დამეგობრების მიზნით.

ძირითად საფრთხეს სამხრეთ ამერიკა წარმოადგენდა. ვენესუელის პრეზიდენტი უგო ჩავესი, რუსეთის უახლოესი მო-

კავშირე, კონტინენტზე დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. ორტეგას შემდეგ მან მალევე ალიარა აფხაზეთის დამოუკიდებლობა. ბრაზილიაში, არგენტინაში, ეკვადორსა და სხვა პატარა ქვეყნებში ხელისუფლების სათავეში ჩავესის მეგობრები იყვნენ. ჩვენ ჩავესის ოპოზიციასთან დავამყარეთ კავშირი, აღმოვეჩინეთ ფინანსური დახმარება და ტრენინგებიც ჩავუტარეთ. ჩვენი საერთო ამერიკელი მეგობრების ხელშეწყობით დღეს ეს ხალხი ძალიან ახლოსაა ვენესუელაში ხელისუფლების აღებასთან და აუცილებლად გააუქმებს ალიარებას. გადავწყვიტე, რომ უნდა გავეფრინდე იქ და დავინყე მივინყებულნი ესპანური ენის გახსენება. ლათინური ამერიკის მოსახლეობა შეურაცხყოფად ღებულობს, თუ კი მათ ინგლისურად დაელაპარაკები.

პირველად კოლუმბიაში, პრეზიდენტ სანტოსის ინაუგურაციაზე ჩავედი. ეს 2010 წლის გაზაფხულზე იყო. ვაშინგტონის მეშვეობით, წინამორბედ პრეზიდენტ ურიბესთან მეგობრული ურთიერთობები მაკავშირებდა. ჩვენ ძალიან ხშირად გვადარებდნენ ერთმანეთს - მან მკვეთრად დასწია კრიმინალის დონე თავის ქვეყანაში და რადიკალური რეფორმები გაატარა. ისიც გვაერთიანებდა, რომ ორივე ბუშის ყველაზე საყვარელ პრეზიდენტებად ვითვლებოდით. ინაუგურაციაზე მეზობელი ქვეყნების ბევრი ლიდერი ჩამოვიდა. ასე რომ, მათი გაცნობის შესაძლებლობა მომეცა.

ერთი წლის შემდეგ პერუს პრეზიდენტი ოლიანტა უმალა გახდა, რომელიც ღიად გამოხატავდა პრორუსულ, თითქმის კომუნისტურ შეხედულებებს. მან შეიტანა კონგრესში რეზოლუცია სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის დამოუკიდებლობის აღიარების შესახებ. მის ძმას რუსეთში სამშენებლო ბიზნესი ჰქონდა, საარჩევნო კამპანიის წინ რუსეთში ოფიციალურ პირებს შეხვდა და ამბობდნენ, რომ კამპანიის დასაფინანსებელი ფულიც წამოიღო. უმალა გამაცნო ჩილის პრეზიდენტმა, სებასტიან პინერამ, ძალიან სასიამოვნო, ჭკვიანმა ადამიანმა. ჩვენ ერთმანეთი შემთხვევით გავიცანით. რომში რალაც სამიტი ტარდებოდა, ჟურნალ კაფეში ვიჯექი, პინერამ გააჩერა თავისი კორტეჟი, მოვიდა ჩემთან და მეუბნება: „დიდი ხანია შენი გაცნობა მინდა, შეიძლება გვერდით მოგიჯდე?“ ჩვენ სამი საათი ვსაუბრობდით. შემდეგ ახალი ამბებიდან შევიტყვე, რომ არჩევისთანავე უმალა პინიერას ხვდება. ჩილეს პრეზიდენტს ზუსტად სადილის დროს დავურეკე და ვთხოვე, რომ გავლენა მოეხდინა უმალაზე. ერთი საათის შემდეგ, პინიერამ გადმომიჩიქა: „ვფიქრობ, მისი დარწმუნება შეეძელი, მაგრამ კარგი იქ-

ნება, თუ მის ინაუგურაციაზე მაინც ჩახვალ". ასეც მოვიქეცი.

მე და უმაღლას პირველი შეხვედრისთანავე კარგი ურთიერთობა ჩამოგვიყალიბდა. მან მთხოვა დავრჩენილიყავი და დავსწრებოდი პერუს ნაციონალურ დღესასწაულს. საინტიერესო სიტუაცია შეიქმნა: პერუს არმიის პარადს ორი პრეზიდენტი იბარებდა - უმაღლა და მე. შემდეგ უმაღლა მარჯვნივ გადაიხარა, თავის მემარცხენე შეხედულებებს გადახედა. რუსეთთან ურთიერთობები მაინც ვერ დააღაგა. ერთი წლის შემდეგ, ჩვენ პერუს არმიას ვაჩუქეთ ქართული წარმოების ორი „დიდგორი“, რის გამოც ძალიან მადლობელი დარჩნენ.

ეკვადორის პრეზიდენტის ინაუგურაციაზეც ვიყავი, საერთო ენა გამოვნახე ბოლივიის პრეზიდენტთან, მიუხედავად იმისა, რომ ის უკიდურესად მემარცხენე შეხედულებების მიმდევარი იყო.

სხვა ქვეყნებთან ყველაზე მეტად კუბელები დაგვეხმარნენ. ჰავანაში საგარეო საქმეთა მინისტრი ვაშაძე გავაგზავნე. ის რაულ კასტროს შეხვდა. კუბელებმა თავისთან შეკრიბეს კუნძულოვანი ქვეყნების ყველა ლიდერი და კუბის საგარეო საქმეთა მინისტრმა თქვა: „მე ვიცი, ვენესუელელები ცდილობენ დაგარწმუნონ, რომ ცნობა აფხაზეთი. ჩვენ ძალიან დიდ პატივს ვცემთ ვენესუელას, ჩვენ ძალიან დიდ პატივს ვცემთ რუსეთს. მაგრამ, აქ საკითხი არ ეხება გეოპოლიტიკურ პრიორიტეტებს, საქმე საერთაშორისო სამართლის პატივისცემაშია. კუბა ყოველთვის პატივს სცემდა საერთაშორისო სამართალს. მოვუწოდებთ ყველას პატივი სცეს საერთაშორისო სამართალსა და საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას.“

ჩვენ დახმარებას მოულოდნელი მხრიდან ვიღებდით, რადგანაც რუსეთზე გაცილებით უფრო გახსნილები ვიყავით.

ამერიკელებს ცოტა არ მოეწონათ ჩვენი კუბასთან კონტაქტები, მაგრამ გადავწყვიტე ამჯერადაც საკუთარი ინტერესებიდან გამოვსულიყავი, ვინაიდან, იქ, სადაც ამერიკელებს არ შეეძლოთ მუშობა, ამის გაკეთება შეეძლოთ კუბელებს. უფრო მეტიც, ერთი-ორჯერ ჰილარი კლინტონმა გამოიყენა გრიგოლ ვაშაძე კუბელებისთვის გზავნილის გადასაცემად.

ამერიკელებიც, რა თქმა უნდა, ძალიან დაგვეხმარნენ. ჰილარი კლინტონმა დაურეკა დომენიკის პრეზიდენტს. ეს მთლიანად პროამერიკული ქვეყანაა, მაგრამ მისი პრეზიდენტი ეთამაშებოდა აფხაზეთის აღიარების იდეას, ვინაიდან, სავარაუდოდ, რუსები რალაცას დაჰპირდნენ. ჰილარის დაუურეკე, მან იმას გადაურეკა და მითხრა, რომ მას უყვირა. ლაპარაკმა შედე-

გი გამოიღო. შემდეგში, დომენიკის პრეზიდენტს ვაშინგტონში შევხვდი. ის უმაღლესი მოვიდა ჩემთან და მითხრა: „თქვენ ყველაფერი არასწორად გაიგეთ, ჩვენ არ ვაპირებდით არაფრის აღიარებას, რა საჭირო იყო აქ ჰილარის ჩარევა?“ კლინტონი მომიყვანა, რომ რუსები დომინიკელებს ბევრ ტურისტს დაჰპირებიან. „თქვენ აშკარად პრიორიტეტების აღრევა გჭირთ. ის, რომ ამერიკაში მილიონობით დომინიკელი ცხოვრობს, არაფერია?“ - ჰკითხა მან დომინიკის პრეზიდენტს - „განა, თქვენ არ უნდა გაითვალისწინოთ ჩვენი თვალსაზრისი?“

შემდეგ მუშაობა დავინწყეთ ნუნარი ოკეანის კუნძულოვან სახელმწიფოებთან. რუსებმა აღიარება მიიღეს ნაურუსაგან (კუნძული 10 000-იანი მოსახლეობით) და ვანუატუსაგან. ავსტრალიის პრემიერ-მინისტრს ვთხოვე, სასწრაფოდ დაგვხმარებოდა. გარკვეული დროის შემდეგ, ავსტრალიელებმა გამოიყენეს თავიანთი გავლენა და უზენაესი სასამართლოს საშუალებით ვანუატუს ხელისუფლება გადააყენეს. ახალმა პრემიერ-მინისტრმა გააუქმა აფხაზეთის აღიარების გადანაცვეტილება. მაგრამ, რაღაც დროის შემდეგ, ძველი ხელისუფლება დაბრუნდა არჩევნების გზით და აფხაზეთი ისევ აღიარეს. ჩვენ კვლავ ვიმუშავეთ ავსტრალიელებთან, და ერთი წლის შემდეგ, ვადამდე არჩევნებში ოპოზიციამ გაიმარჯვა. პირველი, რაც მან გააკეთა, ეს აფხაზეთის აღიარების გაუქმება იყო. ბანგკოკში, სადაც ტაილანდის მთავრობის მიწვევით ვიყავი, ვანუატუს პრემიერ-მინისტრს შევხვდი. პირველი, რაც მთხოვა, ის იყო, რომ ავსტრალიელებისთვის მეცნობებინა, რომ ჩვენი საკითხი მოხსნილია, თორემ ამის გამო დიდი უსიამოვნებები ექნებოდა.

შემდეგ იყო ტუვალუსთან დაკავშირებული ისტორია. ტუვალუს, ეს არის ჯუჯა სახელმწიფო 12 000 მცხოვრებით, რომელიც იძირება მსოფლიო ოკეანის დონის ამაღლების გამო. ტუვალუს აქვს ერთადერთი საერთაშორისო წარმომადგენლობა გაეროში, ნიუიორკში. ერთხელ, ტუვალუს წარმომადგენელი გაეროში ჩვენს ელჩთან მივიდა და ძალიან ცუდი ამბავი აუწყა: ლავროვმა მათი პრემიერ-მინისტრის ჩამოსაყვანად თვითმფრინავი გააგზავნა. მას უნდა, რომ პრემიერმა აფხაზეთი აღიაროს, რამე იღონეთ. რუსებმა პრემიერი სოჭში ჩაიყვანეს, იქიდან კი - სოხუმში, სადაც მან ხელი მოაწერა აფხაზეთის აღიარების აქტს. მიყვებოდნენ, რომ ლავროვმა მას პირდაპირ ნიუიორკში, ჩემოდნით გადასცა 2 მილიონი დოლარი „ქეშად“.

ჩვენ ეს პრემიერ-მინისტრი გაეროს დერეფანში დავიჭირეთ და ის ცალკე ოთახში გავიყვანეთ. ჩვენი საგარეო საქმეთა მი-

ნისტრი გრიგოლ ვაშაძე დაიხარა მისკენ და ჰკითხა: სერ, მართალია, რომ სოხუმში ჩაფრინდით?" ის პასუხობს: „დიახ-დიახ, მართალია" და თან იღიმება. „მართალია, რომ მათი დამოუკიდებლობა აღიარეთ?" მან უფრო გამომწვევად გაიღიმა. მაშინ ვაშაძემ მისი ჰალსტუხი მუშტზე დაიხვია, უღვაშები სახესთან მიუახლოვა, თვალი თვალში გაუყარა და მოგუდვა დაუწყო, თან ეუბნებოდა: „სერ, თქვენ ძალიან დიდი შეცდომა დაუშვით." ეკონომიკის მინისტრ ვერა ქობალიასთან ერთად, მათი გაშველება მომიხდა. ასე კეთდება მსოფლიო დიპლომატია.

ეს დიდი ბრძოლა იყო. ჩვენ მთელ მსოფლიოს დავანახეთ, თუ როგორ შეუძლია პატარა ქვეყანას საკუთარი ინტერესებისთვის ბრძოლა. ჩვენი დიპლომატები გაერკვნენ შორეული კუნძულოვანი ქვეყნების პოლიტიკის ნიუანსებში. ჩვენ საკუთარი საერთაშორისო პოლიტიკის კეთება დავინწყეთ.

ჩვენ, სურინამში, რამდენიმე ათეული სკოლა კომპიუტერებით აღვჭურვეთ. ისეთი ღარიბი ქვეყნისთვის, როგორიც სურინამია, ეს ძალიან მნიშვნელოვანია. სურინამის პრეზიდენტმა მადლიერების ნიშნად უკვე ჩემი პრეზიდენტობის მერე, თავის მეორე ინაუგურაციაზე მიგვინვია, ასევე კარიბის ერთ-ერთ კუნძულზე აეროპორტის მშენებლობაში ტექნიკური მონაწილეობა მივიღეთ.

ავსტრალიელებმა გამაფრთხილეს, რომ ფიჯის ხელისუფლებასთან საქმის დაჭერა შეუძლებელია, ის აუცილებლად აღიარებს აფხაზეთს. ამ დროს კი ფიჯელები ძალიან სათნო ხალხი გამოდგა. დავუმეგობრდი ფიჯის საგარეო საქმეთა მინისტრს - ინოკი კუბუაბულას, ის ჩემთან ვენახში იყო, სამი დღე გვსტუმრობდა და გამუდმებით ავსტრალიელების იმპერიალიზმს უჩიოდა: თქვენ პრობლემები გაქვთ რუსებთან, ჩვენ კი - ავსტრალიელებთან. რა თქმა უნდა, არ შეიძლებოდა ამ შედარების გამო გულში არ გამცინებოდა. მოგვიანებით კუბუაბოლამ ჩემი თხოვნით, გაეროში, თავი მოუყარა ოკეანიის ყველა საგარეო საქმეთა მინისტრს, ტუვალოსა და ნაურუს გარდა. ჩვენ შორის გაიმართა ძალიან თბილი, ორსაათიანი საუბარი: მოვუყევეთ მათ საქართველოში არსებულ სიტუაციაზე და შევთავაზეთ დახმარების პაკეტი სკოლების ქართული კომპიუტერებით აღჭურვასთან დაკავშირებით. გადავეცით სიმბოლური საჩუქრები, რომელთა გამო ახლა ბრალდებები მაქვს ივანიშვილის მიერ წაყენებული და ასე დავშორდით ერთმანეთს. ამის შემდეგ, რუსეთის წარმატებები რეგიონში დასრულდა.

რუსეთმა მიაღწია აფხაზეთის აღიარებას: ტუვალუსგან, ნაურუსგან, ნიკარაგუასა და ვენესუელასგან. ახლა ხანს

ამას დაემატა პუტინისაგან დავალებული ასადის სირია, რომელსაც ჩვენი ხელისუფლების დროს ამ განზრახვაზე წარმატებით ავალებინეთ ხელი.

ამით დამთავრდა ყველაფერი. აფრიკის ქვეყნების დარწმუნება მათ ვერ შეძლეს.

აფრიკაში ანტირუსული განწყობები ძალიან ძლიერია. ამაში დავრწმუნდი ფრანკოფონიის სამიტზე, შვეიცარიაში, რომელშიც აფრიკელი ლიდერების უმრავლესობა მონაწილეობდა. საინტერესო დეტალი: ფრანკოფონიის სამიტზეც კი, აფრიკული ქვეყნების ხელმძღვანელები, აღმოჩნდებიან თუ არა პუბლიკის მიღმა, ერთმანეთში ინგლისურად საუბრობენ.

აფრიკული ელიტის ბევრი წარმომადგენელი სწავლობდა საბჭოთა კავშირში. მათ, ამ პერიოდზე, არც ისე კარგი მოგონებები დარჩათ. საბჭოთა კავშირში ფართოდ იყო გავრცელებული რასიზმი. მახსოვს, რომ კიევის უნივერსიტეტში პრაქტიკულად, ყველა საბჭოთა სტუდენტი რასისტი იყო. ჩვენ კურსზე ოთხმოცდაათი აფრიკელი სწავლობდა. სირცხვილით ვიხსენებ, რომ მეც ამით ვიყავი დაავადებული. აფრიკელებს, როგორც მეორეხარისხოვან ადამიანებს, ისე ვექცეოდით.

აფრიკის დღევანდელ ლიდერებს არავითარი ნოსტალგია არ აწუხებთ რუსეთის მიმართ. მათთვის რუსეთი უკავშირდება რასიზმს, დამცირებას. თავისი აფრიკელი მოკავშირეების დასახმარებლად, საბჭოთა კავშირმა მათთვის გახსნა თავისი უნივერსიტეტები, მაგრამ ამით უარესი გააკეთა: აფრიკელებმა ნახეს, როგორ გამოიყურება კომუნიზმი, შეეჯახნენ ქედმაღლობას, არა მხოლოდ მცირერიცხოვანი ერების მიმართ, არამედ უკიდურეს რასიზმსაც, რომელიც ყვავის ბევრ პოსტსაბჭოთა ქვეყანაში, განსაკუთრებით რუსეთში.

აფრიკელები ძალიან მგრძობიარედ ეკიდებიან საზღვრების საკითხებს. საზღვრები, რომლებიც კონტინენტზე კოლონიზატორების შემდეგ დარჩა, იმდენად ხელოვნურია, რომ მათი გადახედვა ძალიან იოლია. ლავროვი ორჯერ სპეციალურად ჩავიდა აფრიკაში, ჩაჰქონდა ბევრი საჩუქარი, აღიარება რომ მიეღო, მაგრამ სრული ფიასკო განიცადა.

შუა აზიაში მნიშვნელოვანი დახმარება ჩინეთმა გაგვინია. პეკინის ძალისხმევით, ყაზახეთის პრეზიდენტმა ნაზარბაევმა, ცენტრალური აზიის ქვეყნების ლიდერები შეკრიბა და განაცხადა: „თუკი ვინმე აღიარებაზე ფიქრს დაიწყებს, ყველა ჩვენთან გამოუშვით, ჩვენ ავუხსნით, თუ რატომ არ უნდა გააკეთონ ეს. და თუკი ეს გეცოტავენათ, ნახვალთ ჩინელებთან,

ისინი აგიხსნიან, რა როგორ არის." ანუ ჩინელებმა თავისი როლი ითამაშეს ყაზახეთის მეშვეობით. ყველაზე დიდი იმედი აფხაზეთის ალიარების საკითხში, რუსეთს ბელარუსისა ჰქონდა. ტუვალუ, ნიკარაგუა - ყველა ეს სიმბოლური ჟესტებია. ბელარუსი - ეს გაცილებით სერიოზულია. ის პოსტსაბჭოთა ქვეყანაა, რომელსაც მჭიდრო ურთიერთობა აქვს რუსეთთან.

თავიდან, ჩვენ ბელარუსზე ზემოქმედება ევროპელების საშუალებით ვცადეთ. ამერიკელებმა მინსკთან ლაპარაკზე უარი თქვეს - მაგათთან ლაპარაკი არ ღირსო. სოლანა შეეცადა დალაპარაკებოდა ბელარუსს და გადმოგვცა, რომ ვერაფერს გავხდით და დარწმუნებული ვარ, ალიარებას აპირებსო. შემდეგ იქ გაემგზავრა სლოვაკიის საგარეო საქმეთა მინისტრი - მიროსლავ ლაიჩეკი - ისევ უშედეგოდ.

რამდენჯერმე გავაგზავნე მინსკში ჩვენი დიპლომატები, ორჯერ თავად ჩავედი, მაგრამ საბოლოო პასუხი მაინც ვერ მივიღე. ბელარუსის ხელმძღვანელობაში არსებული სხვადასხვა გავლენიანი ჯგუფები, სხვადასხვა პოზიციას ემხრობოდნენ. მაშინ გავფრინდი ყირიმში, იანუკოვიჩის დაბადების დღეზე. ამ ღონისძიებაზე ყველაზე მეტად ლუკაშენკო მაინტერესებდა. მასთან რამდენიმე საათი ვილაპარაკე. ბოლოს მან ასეთი რამ მითხრა: „ვინც რა არ უნდა გითხრათ, მე ვიცავ ჩემს პოზიციას - ჩვენ არ ვცნობთ ამ ტერიტორიებს.“

ლუკაშენკოსთვის ეს მძიმე გადაწყვეტილება იყო. რუსეთი მასზე უზარმაზარ ზეწოლას ახდენდა. პირდებოდა, რომ ბელარუსის ეკონომიკაში, რომელიც კრიზისს განიცდიდა, ორმილიარდიან ტრანშს განახორციელებდა. არალიარების შემთხვევაში კი, რუსეთი პრობლემების შექმნით ემუქრებოდა.

რა თქმა უნდა, ბელარუსს დემოკრატიის სფეროში აქვს დიდი პრობლემები, ამავე დროს ბელარუსის ლიდერი იმ ადამიანთა რიცხვს არ ეკუთვნის, ვინც სხვის დაკრულზე ცეკვავს. მახსოვს, როგორ შევხვდით ერთმანეთს 2006 წელს, დსთ ქვეყნების სამიტზე, საიდანაც ლონდონში უნდა გავფრენილიყავი. ალექსანდრე ლიტვინენკოს მონამვლიდან დიდი დრო არ იყო გასული. იმ მომენტისთვის ითვლებოდა, რომ ის პოლონიუმით მონამლეს, რომელიც სუშიში იყო დამატებული. მხოლოდ შემდეგ გაირკვა, რომ სანამლავი ჩაიში იყო.

მიმდინარეობს ბანკეტი. ლუკაშენკო პუტინის მარცხნივ ზის, მე - მარჯვნივ. ლუკაშენკო ხუმრობას იწყებს: „მიშა, შენ აქედან ლონდონში მიფრინავ. გირჩევ, იქ არაფერს გაეკარო განსაკუთრებით, არ ჭამო სუში. აი, თევზი გადაიღე, იქ რომ

აღარ მოგინდეს. და საერთოდაც, ყველაზე უსაფრთხოა, საჭმელი ვლადიმერ ვლადიმერის ძესთან მდგარი თეფშიდან მიირთვა. ასე ჩვენ, ნამდვილად, არავინ მოგვწამლავს."

იღებს თეფშს, რომელიც პუტინის სიახლოვეს იდო, მე მანვდის და ამის შემდეგ, ერთი ხუთი წუთი კიდევ ამ თემაზე ლადაობს. უცებ, გაბრაზებული პუტინი ჩანგალს მაგიდაზე ახეთქებს და აცხადებს, რომ მას არ მოუკლავს ეს ლიტვინენკო და საერთოდაც, ვის რად სჭირდებოდა ეგ კაცი? (თუმცა არავის ლიტვინენკო არ უხსენებია). ლიტვინენკო, პუტინის სიტყვებით, რუსეთში ციხეებს დარაჯობდა, რატომ უნდა მოეკლათ ის?

ნათქვამია: „ქურდს ქუდი ეწვისო“.

ჩვენ გლობალური წინააღმდეგობა გავუწიეთ რუსეთს ისე, რომ საერთაშორისო სამართლის პრინციპებს ვეყრდნობოდით. ყველაზე მეტად, სხვებთან ერთად, გერმანელები გვეხმარებოდნენ. ისინი ძალიან გულმოდგინედ უდგებიან კანონის უზენაესობის საკითხს. იქ, სადაც ფრანგი იტყვის: „რამნიშვნელობა აქვს“, გერმანელი ძალიან სკრუპულოზური იქნება. ამას გარდა, მათთვის ძალიან მტკივნეული აღმოჩნდა თავად ფაქტი რუსეთის აგრესიისა.

ამ საკითხში გერმანელები ევროკავშირთან ძალიან ეფექტურები იყვნენ. ევროკავშირს აქვს დახმარების პროგრამები, რომელსაც მაშინ ხელმძღვანელობდა კომისარი ლატვიიდან. მან ხაზგასმით მიანიშნა, აგრძნობინა, რომ ვერც ერთი ქვეყანა, რომელმაც აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი აღიარა, ვერანაირ დახმარებას ვერ მიიღებს.

შემდგომი სახელმწიფო

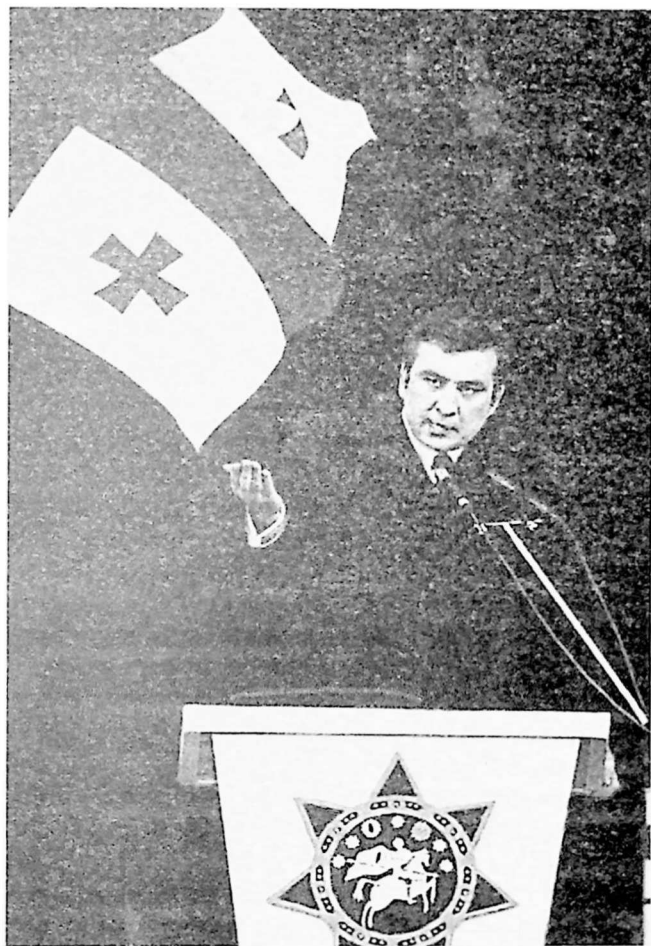

სიტყვა გაეროს გენერალურ ასანბლაზე

მე მოვედი ხელისუფლებაში ხალხისგან მინიჭებული კარტბლანშით ხელდამშვენებული. მე აქ არც ოლიგარქების და არც ძველი ელიტის მიმართ მქონდა ვალდებულებები. მე არ მყავდა კონკურენტი, პოლიტიკური კლასი ალაგმულ იქნა. სხვათა შორის, მალე იგივე მოხდება უკრაინაშიც.

ოპოზიციის არარსებობას არა მარტო პლუსები აქვს, არამედ მინუსებიც. სკამი ცარიელი არ რჩება. ჩვენ ფეხქვეშ გავთელეთ პრივილეგირებული სოციალური ჯგუფის ინტერესები. ჩვენ ყველა შესაძლო ნაღმს წავანყდით, როდესაც ძველი ელიტის გვერდზე განევა და განათლების რეფორმირება დავიწყეთ. ჩვენ სამსახურიდან გავუშვიტ სახელმწიფო სექტორის ასი ათასი თანამშრომელი, კორუმპირებული სამართალდამცველების, მებაჟეებისა და მრავალი სხვა, თანამდებობაზე მყოფი, პირის ჩათვლით. ჩვენ წინააღმდეგ აღდგა თბილისის ცენტრის საგრძნობი ნაწილი — მათი უმრავლესობა ხომ იქ ცხოვრობდა.

ჩვენ შევუტით კრიმინალურ კლასს ძალიან კრიმინალიზებულ საზოგადოებაში. საქართველოში ყაჩაღები ხალხის თვალში ყოველთვის გამირები იყვნენ — საკმარისია გავიხსენოთ ჭაბუა ამირეჯიბის ნაწარმოები და ამ ტექსტის მიხედვით გადაღებული ფილმი „დათა თუთაშხია“ ჩვენ შეტევა განვახორციელეთ ბევრ კულტურულ სტერეოტიპზე. ცხადია, ამან უკმაყოფილება და ზურგშექცევაც კი გამოიწვია. ერთხელ, ფრიადოსან სკოლის მოსწავლეებთან შეხვედრაზე ვთქვი, რომ ჩემს ბავშვობაში ყველას უნდოდა „კანონიერი“ ქურდი გამხდარიყო, ჩვენ კი, ახალმა ხელისუფლებამ, ქურდული მენტალიტეტი „ჩავრეცხეთ“. შეხვედრას ესწრებოდნენ პროფესორები, მასწავლებლები, ბიუროკრატები და ის პირდაპირ ეთერში გადიოდა. ბევრმა სიტყვა „ჩავრეცხეთ“

საკუთარ თავზე მიიღო. მას მერე ისინი ტელევიზიაში მუდამ გამოთქვამდნენ აღშფოთებას იმის თაობაზე, რომ სააკაშვილმა ისინი „ჩარეცხა“ მათ პოლიტიკური სტრუქტურა არ ჰქონდათ, სამაგიეროდ, მათ სიძულვილი ამოძრავებდათ.

ჩვენმა მტრებმა ატეხეს ყვირილი, რომ სააკაშვილი მათ „ქართულ ღირსებას“ ართმევს. ისინი ხომ ვერ იტყოდნენ, რომ ჩვენ აღარ ვაძლევთ მათ ქრთამის აღების საშუალებას, რომ სწორედ ამის გამო ვაპატიმრებთ მათ. ისინი ყვიროდნენ შელახული „ღირსების“ შესახებ. ეს რას ნიშნავს, წესიერად ვერავინ ხსნიდა. მათ, უბრალოდ, არ შეეძლოთ რაციონალუ-

რად აეხსნათ, რა სურთ. სურდათ კი ძველი ცხოვრების დაბრუნება, როდესაც იღებდნენ ქრთამს, ჰქონდათ პრივილეგიები, ნებისმიერი საკითხის გადაწყვეტა შეეძლოთ.

ერთხელ ვანო მერაბიშვილს დაურეკა რეჟისორმა რობერტ სტურუამ და სთხოვა ციხიდან გამოეშვა მისი ნაცნობების დაპატიმრებული შვილები. იქ კი საუბარი იყო ნარკოტიკებით ვაჭრობაზე, და, ცხადია, ისინი არავინ გამოუშვა. მორჩა — სტურუა ახალი მთავრობის მოსისხლე მტერი გახდა, რადგან არცერთი მთავრობა, მას მერე, რაც სტურუა სტურუა გახდა, მას უარს ვერაფერზე ეუბნებოდა. გამოუშვეს ერთი-ორი ნარკომოვაჭრე — რა პრობლემაა? და რადგან ჩვენი მოწინააღმდეგეები გულწრფელად ვერ ამბობდნენ, სინამდვილეში რა სურდათ, მათი ლოზუნგი გახდა: „დაგვიბრუნეთ ღირსება!“ ძველი ელიტის ღირსება. მათ მფარველების ძებნა რუს ოლიგარქებს შორის დაიწყო. ამ გრძობებზე თამაში პირველმა ბადრი პატარკაციშვილმა და მისმა „იმედმა“ დაიწყო. მე და ჩემს გუნდს მათ მედიაში დევნა მოგვიწყო. საკმარისი იყო რესტორანში შევსულიყავი, რომ იქ უმაღლეს დონეზე ჟურნალისტები, მრავალი ჟურნალისტი რამდენიმე ტელეარხიდან და იწყებოდა სკანდალი: აი, ის მიერთმევს სუშის, თითო ნაჭერი — ათასი ლარი ღირს. და რადგან სუში ჩვენთან ჯერ კიდევ უცხო ხილი იყო, ცხადია, ბევრს სჯეროდა, რომ თითო ულუფა ნამდვილად საშინლად ძვირია. გახსოვთ მასაჟისტ ქალთან დაკავშირებული სკანდალი? სასტუმროს მიერ გამოძახებულმა ქალმა, რომელმაც გერმანიაში ოფიციალური ვიზიტის დროს მასაჟი გამიკეთა, მთხოვა მასთან სურათი გადამეღო, გაიგო რა, რომ პრეზიდენტი ვიყავი. ის მერე საქართველოსაც ესტუმრა და ჩემი დაცვის თანამშრომელმა, რომელსაც ბერლინში ტელეფონი გამოართვა, მცხეთა დაათვალიერებინა. პიარისტვის, მან ჩემთან გადაღებული სურათი სოციალურ ქსელში გამოფინა. ეს მეგა სკანდალად იქცა: ის ქირაობს მასაჟისტ ქალებს. კომპარი!

მე მაბრალედნენ, რომ ბევრს ვჭამ. მეტი ვერაფერი ნახეს: კორუფცია აღარ იყო მთავარი თემა, ამის არავის სჯეროდა. ამიტომაც აღზევდა ყველანაირი სუში, ხინკალი, მასაჟისტი ქალები. საზოგადოებას ეს ყოველთვის მიეწოდებოდა ალტკინებით, ისტერიკით, მხოლოდ იმისთვის, რომ ჩემდამი სიძულვილი გამოენიათ.

ხოლო მოგვიანებით კონკრეტული სიმბოლოებიც გაჩნდა. 2006 წელს მოხდა ამბავი, რომელმაც ძლიერი დარტყმა მოგ-

ვაყენა. მისი მსხვერპლი გახდა თბილისის ცენტრალური უბნის მცხოვრები, სწორედ იმ ფენის წარმომადგენელი, რომელსაც ძალიან არ ეუყვარდით. შინაგან საქმეთა მინისტრის მეუღლე, მის თანამშრომლებთან ერთად, მოდურ ბარში აღნიშნავდა დაბადების დღეს. ეს ბიჭი, რომლის სახელი და გვარი, სანდრო გირგელიანი, მთელმა საქართველომ იცის, თავად მივიდა მათთან და უხამსი სიტყვებით შეელაპარაკა. გაჩნდა კონფლიქტი. როდესაც მანდილოსნები გავიდნენ, პოლიციის თანამშრომლებმა (რომლებიც იმ დროს არ ასრულებდნენ თავის სამსახურებრივ მოვალეობას) ის ახალგაზრდა დაიჭირეს და დასჯის მიზნით გასალახად ახლომდებარე ტყეში წაიყვანეს. მაგრამ ის მათ ხელიდან გაუსხლტა და გაიქცა, გაქცევისას კი ხევში გადაიჩეხა და სასიკვდილოდ დაშავდა. მისი ძებნა პოლიციელებს არ დაუნყიათ, დილით კი მკვდარი ნახეს. ეს პოლიციელები სწრაფად გამოავლინეს სატელეფონო ზარების მეშვეობით და დააპატიმრეს. მაგრამ ამბავი ხომ მინისტრის მეუღლეს და იმ გარემოებას უკავშირდებოდა, რომ ისინი სამართალდამცავი ორგანოებიდან იყვნენ. ასე გაჩნდა მსხვერპლი, სიმბოლო. ეს ბიჭი მიყრუებული სოფლიდან რომ ყოფილიყო, არავინ არაფერს იტყოდა. ის კი „ოქროს ახალგაზრდობის“ წარმომადგენელი იყო. ჩვენმა მოწინააღმდეგეებმა ეს სამწუხარო კერძო შემთხვევა, ისევე როგორც სხვა ზემოთმოყვანილი შემთხვევები (მაგ: ბუტა რობაქიძის საქმე) სისტემურ დანაშაულად გამოაცხადეს და მრავალი თვის მანძილზე პრაქტიკულად ყოველდღე ტელევიზორით არჩევდნენ ამ ამბავს იმ მიზნით, რომ ახალი ხელისუფლებისადმი სიძულვილის გრადუსი აენიათ.

მაშინ შეცდომა დავუშვი. მე უნდა მომეხსნა მერაბიშვილი და ეს კინალამ გავაკეთე. ვანოს ვესაუბრე. მაგრამ შემდეგ პარლამენტის და მთავრობის რამდენიმე წევრმა ამ განზრახვაზე ხელი ამაღებინა. კიდევ ვნანობ, რომ არ შევხვდი დალუპულის ოჯახს და აგორებული პოლიტიკური ისტერიის მაღლა ვერ დავდექი.

ჩვენს მოწინააღმდეგეებს ჩვენი თავიდან მოშორება რევოლუციური გზით სურდათ. ისინი ვარდების რევოლუციის გამეორებას აპირებდნენ თავისი გაგებით და აღშფოთების ნებისმიერ საბაბს ეძებდნენ. ჩირქგროვა 2007 წლის შემოდგომაზე გასკდა. ნოემბრის დასაწყისში თბილისის ცენტრში მოეწყო დიდი დემონსტრაცია — გამოვიდა ყველა უკმაყოფილო: გათავისუფლებული ჩინოვნიკები, უმაღლესი

სასწავლებლების მასწავლებლები, პატიმართა ნათესავები. ხუთი დღის შემდეგ ყველაზე აგრესიულები კვლავ გამოვიდნენ ქუჩაში. დაიწყო შეტაკებები პოლიციასთან, ოპოზიციას შემოეშველა დახმარება. პოლიციამ ხელკეტები და ცრემლსადენი აირი გამოიყენა. გამსახურდიას დროს და მას მერეც გაცილებით დიდ მიტინგებს თბილისის ცენტრში ავტომატებით ხვრეტდნენ, ათობით ადამიანი იღუპებოდა, და ამას ჩადიოდნენ იმ სოციალური ჯგუფების წარმომადგენლები, რომლებიც 2007 წელს ხელისუფლების წინააღმდეგ გამოვიდნენ. ეს ყველაფერი ჩაფარცხეს, ეს აღარავის ახსოვს. აქ კი არავინ დაღუპულა, მაგრამ იყო ველური სიბრაზე და სიძულვილი.

„იმედმა“ აჯანყებისკენ ღია მოწოდებები დაიწყო: გამოფხიზლდით, სპეცდანიშნულების რაზმი შედის სამების ტაძარში. ეს მტკნარი სიცრუე იყო. ჩვენ გამოვაცხადეთ განსაკუთრებული მდგომარეობა და შევუთვალეთ, რომ 48 საათით ვხურავთ არხს. მათ მაუწყებლობის შეწყვეტაზე უარი განაცხადეს და მაშინ „იმედში“ შევიდა სპეცდანიშნულების რაზმი. რა თქმა უნდა, სატელევიზიო სურათი მეტად არასასიამოვნო იყო. რამდენიმე დღეში ტელევიზიამ განაახლა მაუწყებლობა. ამ ძალიან მძიმე დღის ბოლოს, 12 საათისთვის ყველა დაიშალა. შემდეგ, დაახლოებით 1 საათზე, მითხრეს, რომ ნიკა რურუა და კახა ლომაია იყვნენ მისაღებში. მათთან ერთად კიდევ ასე საათნახევარი ვაანალიზებდით სიტუაციას. ნიკა ამბობდა, რომ ჩვენ ნახევრად ორსული ვერ ვიქნებოდით, ან ბოლომდე ავტორიტარული რეჟიმი უნდა დავამყაროთ, რაც ეგრევე გვაქცევს ტიპურ პოსტსაბჭოთა ქვეყნად ან რამე არაორდინარული უნდა მოვიფიქროთ. მე მცირე პაუზის შემდეგ ვთქვი: „ჰოდა ავდგები და გადავდგები, წავალ ახალ არჩევნებზე“. კახაც და ნიკაც ძალიან გაოცებული დარჩნენ.

მეორე დღეს პირდაპირ ეთერში სატელევიზიო მიმართვა გავაკეთე. მე განვაცხადე, რომ ქართველი ერის დიდ ნაწილს სურს რეფორმების სხვა გზით გაგრძელება, ამიტომ მე ვკვეცავ ჩემ საპრეზიდენტო ვადას. ოპოზიციის ვადამდელ საპარლამენტო არჩევნებს ითხოვდა. ამაზე ვუპასუხე: რა შუაშია აქ პარლამენტი? საქართველო — საპრეზიდენტო რესპუბლიკაა. რადგან თქვენ არ მოგწონთ ჩემი რეფორმები, ამიტომაც ვაცხადებ ჩემი უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ. დაე, ხალხმა თავად გადაწყვიტოს, უნდა თუ არა რეფორმების გაგრძელება და ვის ეკუთვნის პრეზიდენტობა.

ვადამდელი არჩევნები დაინიშნა იანვრისთვის. ოპოზიცი-
ამ წარადგინა ლევან გაჩეჩილაძე — ყოფილი მეღვინე, თბი-
ლისის ელიტის წარმომადგენელი. პატარკაციშვილმა ასევე
წამოაყენა საკუთარი კანდიდატურა, მაგრამ გადაწყვიტა
სხვა მეთოდებით ემოქმედა. თავისი პარტიის ადგილობრივი
ლიდერის მეშვეობით ის გავიდა საქართველოს შინაგან საქ-
მეთა მინისტრის მოადგილეზე, ირაკლი კოდუაზე. მან კოდუ-
ას შესთავაზა სახელმწიფო გადატრიალების მოწყობა. პა-
ტარკაციშვილი ამაზე 100 000 000 დოლარის გამოყოფას და-
პირდა. ეს საუბარი ჩაინერეს, პოლიცია უკვე აპირებდა შუა-
მავლის დაპატიმრებას, მაგრამ ჩემთან მოვიდა მერაბიშვი-
ლი და შემომთავაზა მისი დაკავების გადავადება — იქნებ
თვით პატარკაციშვილზე გასვლა მოხერხდესო. ვანომ სწო-
რად გათვალა. პატარკაციშვილმა კოდუა თავისთან დაიბა-
რა, ლონდონში. ის იყო პატიოსანი ქართველი ოფიცერი და
პატრიოტი, მაგრამ პატარკაციშვილმა ჩათვალა, რომ, რად-
გან კოდუა ძველი პოლიციის წარმომადგენელია, მასთან მო-
ლაპარაკება შესაძლებელია. კოდუა ჩაიყვანეს პატარკაციშ-
ვილთან მის სახლში, ლონდონის გარეუბანში და სრულად
გაჩხრიკეს. მას ეცვა გუჩის მარკის ფეხსაცმელი, წინ მიკე-
რებული რკინებით და სწორედ იქ იყო ჩამონტაჟებული მიკ-
როფონი. ფეხსაცმლის შემონმება დაცვას აზრად არ მოსვ-
ლია. პატარკაციშვილი დიდხანს უხსნიდა კოდუას, როგორ
უნდა მოხდეს სახელმწიფო გადატრიალება: როგორ უნდა
მოიკლას შინაგან საქმეთა მინისტრი, როგორ უნდა დააპა-
ტიმრონ პრეზიდენტი. უნდა დაენყოთ სამი ოპოზიციონერის
მკვლელობით, რომ აღშფოთების ტალღა გამოენვიათ. მან ეს
ყველაფერი დეტალურად ახსნა და დაამატა, რომ საქართვე-
ლოში მე ცუდად მიცნობენო, ჰგონიათ, რომ მე კეთილი თოვ-
ლის პაპა ვარ, მხოლოდ რუსეთშია ცნობილი, როგორ ვიცი
სროლა და კაცის კვლა. ეს ორსაათიანი საუბარი სრულად ჩა-
ინერა — კლასიკური საჯაშუშო ისტორიაა. კოდუა იქიდან
რომ გამოვიდა, რალაცნაირად უნდა გადმოეგზავნა „ფლეშ-
კა“ ჩანაწერით თბილისში. ჩვენი ოფიცრის უსაფრთხოების უზ-
რუნველსაყოფად ჩვენ წინასწარ გავაფრთხილეთ MI-5 (MI-5)
ბრიტანეთის კონტრდაზვერვა და ახლა ვშიშობდით, რომ ამ-
ჯერად ბრიტანელები შეეცდებოდნენ ჩანაწერის ხელში ჩაგ-
დებას. მაშინ მე დავურეკე ჩვენს ელჩს დიდ ბრიტანეთში, ჩემ
მასწავლებელს, გელა ჩარკვიანს და ვთხოვე აეროპორტში
კოდუასგან „ფლეშკა“ აეღო და თბილისში გადმოფრენილი-

ყო. „ფლეშკა“ შესანიშნავი ხარისხის აღმოჩნდა და მეორე დღესვე შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ის ყველა ტელეარხს მიანოდა. ეს იყო ბომბი. თვით „იმედიც“ კი აპირებდა მის გაშვებას, პატარკაციშვილმა კი, გაიგო რა ამის შესახებ, ჩაერთო ლონდონიდან და პირდაპირ ეთერში აუტეხა ღრიალი, ლანძღვა და გინება. ჟურნალისტებს ეს ენყინათ და განაცხადეს, რომ არ სურთ ასეთ მეპატრონესთან მუშაობა და წყვეტენ მაუწყებლობას. ფაქტობრივად, ასე დასრულდა პატარკაციშვილის საპრეზიდენტო რბოლა.

პატარკაციშვილმა ეს ამბები ძალიან განიცადა და ორიოდე თვეში გარდაიცვალა გულის შეტევით. სიკვდილამდე რამდენიმე დღით ადრე მან, როგორც ამბობენ, უთხრა შვილებს, „თქვენი მამა ლოხია“.

კოდუასთან საუბრისას მან ძალიან ცუდად ილაპარაკა პუტინზე, უძახა მას არარაობა, რომელიც ჭაობიდან თავად ამოათრია ყურებით. თქვა, რომ ბერეზოვსკის არ სურდა მისი აღზევება, ეს მან თავად გააკეთა. პუტინს, რა თქმა უნდა, ეს ძალიან არ ესიამოვნა.

დსთ-ს ერთ-ერთმა ლიდერმა ამასთან დაკავშირებით საინტერესო ისტორია მომიყვა. 2007 წლის ზაფხულში პუტინმა ის გააფრთხილა, რომ პატარკაციშვილი ჩამოვა მის ქვეყანაში ვილაც რუსებთან შესახვედრად და რომ მათ ხელი არ შეეშალოს. ჩამოვიდა პატარკაციშვილი და მასთან ერთად უსაფრთხოების ფედერალური სამსახურის ორი გენერალი. პუტინმა ისიც თქვა, რომ პატარკაციშვილი საქართველოს მომავალი პრეზიდენტი. ეს მოხდა ნოემბრის ამბებამდე რამდენიმე თვით ადრე და მე რომ გამოვაცხადე ჩემი უფლებამოსილებების შეწყვეტა, პუტინს ამ ლიდერისთვის უთქვამს: ხომ გითხარით, პატარკაციშვილია მომდევნო პრეზიდენტი. ხოლო, როდესაც ეს ჩანანერი გამოქვეყნდა, ის პუტინს ისევ გადაეკვეთა და, სხვათა შორის, ჰკითხა: „რაო, ბადრი როდის გახდება პრეზიდენტი?“ რაზეც პუტინმა უპასუხა: „საერთოდ არ მაინტერესებს ეგ არარაობა“.

საერთოდ, რუსეთი არანაირ მეთოდს არ ერიდებოდა. კობა დავითაშვილი თავიდან ჩვენი პარტიის წევრი იყო, შემდეგ რადიკალურ ოპოზიციაში გადავიდა. ის ძალიან არაკაცურად გვსვრიდა ლაფში, მე, სანდრას და ჩემს ოჯახს. როგორც შემდგომ გაირკვა, ის ძალავდა ფულს წვრილ ბიზნესმენებს, ბაზრების დირექტორებს. ერთი დირექტორი დაუკავშირდა პოლიციას და მათ ჩანერეს, როგორ ძალავდა კობა მას ფულს.

ამ დროს მე ოფიციალური ვიზიტით გახლდით ჩინეთში და ღია ხაზით ვესაუბრებოდი ვანო მერაბიშვილს. უცებ ის მეუბნება: მისმინე, აქ ასეთი ისტორიაა, ჩათვალე, რომ კობა მკვდარია. მე ვთქვი — როგორ მკვდარი? ისე, თუ ჯერ არ არის მკვდარი, მალე მოკვდებაო. უმალ დავაგდე ყურმილი. ძალიან არ მომეწონა ეს სიტყვები, მით უფრო, რომ ხაზი მოსკოვზე გადიოდა. ცოტა ხანში გადავურეკე და შევთავაზე რაღაც ნორმალურ თემებზე გვესაუბრა. ვანო ამ ფრაზით ფულის გამოძალვის ჩანაწერს გულისხმობდა, მაგრამ ცუდი აუდიო მასალა ჩაუგდო ხელში მტრებს.

ორი თვის შემდეგ დავითაშვილმა განაცხადა, რომ მასზე თავდასხმა მოეწყო. ეს ჩვენი პოლიტიკოსების ჩვეული ხრიკი იყო და მე ამ ამბავს სერიოზული ყურადღება არ მივაქციე. ცოტა ხნის შემდეგ კი ჩემთან მოვიდნენ ადგიშვილი და მერაბიშვილი და მეუბნებიან: გაგეცინება, მაგრამ კობას მართლა უპირებდნენ მოკვლას. ქილერი სამი დღის განმავლობაში იყო ჩასაფრებული მის სახლთან და უთვალთვალებდა. მაგრამ ერთმა მეზობელმა, რომელსაც ბათუმში საგზაო შემთხვევა მოუხდა ადამიანის მსხვერპლით და შურისძიების ეშინოდა, შენიშნა, რომ სახლს უტრიალებს ვიღაც უცნობი პირი და გადანწყვიტა, რომ მისი მოკვლა უნდათ. ის ჩაება ქილერთან ბრძოლაში, ქილერმა დაჭრა ის, მაგრამ გაქცევა მოახერხა, პისტოლეტი კი ადგილზე დააგდო. აღმოჩნდა, რომ ქილერი იყო რუსეთის მოქალაქე, ოსი კურტაევი, წარმოშობით საქართველოდან. მისმა კვალმა პირდაპირ ვლადიკავკაზის ΦСБ-ში მიგვიყვანა. მას სამი კვირა უცხოვრია თბილისის გარეუბანში, სწავლობდა მსხვერპლის სავარაუდო გადაადგილებებს. საგზაო წესების დარღვევის გამო ის ორჯერ გაუჩერებია საგზაო პოლიციას.

მე ვთვლი, რომ გამოგზავნეს მკვლელი, რადგან მათ განკარგულებაში აღმოჩნდა ჩინეთიდან ჩემი საუბრის ჩანაწერი. მათ გადანწყვიტეს მოეკლათ დავითაშვილი და ეს მე დამბრალდებოდა. ძალიან წააგავს გიორგი ლონღაძის საქმეს უკრაინაში კუჩმას დროს. ეს მათი მეთოდებია.

საპრეზიდენტო არჩევნებში მე მივიღე ხმების 53%. რა თქმა უნდა, ეს აღარ იყო ის 94%, რაც პირველ არჩევნებში იყო. გაჩეჩილაძეს მხარი თითქმის 26%-მა დაუჭირა. მეორე ტურში რომ გასულიყო, თეორიულად მას გამარჯვებაც შეეძლო. თბილისში წავაგეთ. გარკვეულწილად, ეს ლოგიკური პროტესტი იყო, ამომრჩეველს პატარკაციშვილის ისტორია არ მოეწონა, ჩვენ კი ძალიან დიდ ძალაუფლებას მივალწიეთ. პატარკაციშ-

ვილი სიმპათიას არ იმსახურებდა, მაგრამ ჩვენზეც ძალიან ნაწყენი იყო ხალხი. ამასთან თბილისზე, ალბათ, რეფორმების დროს სამსახურებიდან გათავისუფლებულთა ყველაზე დიდი პროცენტი მოდიოდა. ჩემ მეორე ინაუგურაციაზე ჩამოვიდა მეტი მსოფლიო ლიდერი, ვიდრე პირველზე. ამით მათ მხარი დამიჭირეს და აჩვენეს, რომ შემოდგომის პოლიტიკური კრიზისი, მათი აზრით, გარედან იყო ინსპირირებული. არჩევნების დასრულებისთანავე ბუშმა თეთრ სახლში დამპატიჟა. ამით მან წარმოაჩინა, რომ ჯეროვნად შეაფასა ჩემი დემოკრატიული ნაბიჯი, როდესაც გადავდექი. ასეთი მხარდაჭერის წყალობით, ჩვენ მოვახერხეთ ქვეყნის შიგნით სისხლიანი დაპირისპირების თავიდან არიდება და მდგომარეობის განმუხტვა. ვითარების შიგნიდან გარღვევა პუტინმა ვერ შეძლო.

2008 წლის გაზაფხულის საპარლამენტო არჩევნები ოპოზიციამ პირწმინდად წააგო. ამ არჩევნების წინ ჩვენ საბოლოოდ დავმორდით ბურჯანაძეს. მან ულტიმატური ფორმით მოითხოვა თავისი ხალხის ჩასმა საარჩევნო სიაში — ვილაც ნათესავების, პირადი მცველების, კლასელების, კურსელების. ამაზე ვუპასუხეთ, რომ, თუ მას ჰყავს პოლიტიკოსები, ან უბრალოდ ხალხისთვის ცნობილი პირები, კი ბატონო. ეს ხალხი კი ვინ არის? მათ საქართველოში არაფერი იცნობს. როგორ ავეუხსნით ამომრჩევლებს ნათესავებისა და მცველების ყოფნას?

* * *

2012 წლის საპარლამენტო არჩევნები — იმ ბრძოლის გაგრძელებაა, რომელსაც აწარმოებდა ჩვენ წინააღმდეგ ძველი ელიტა მთელი ამ წლების განმავლობაში. ბიძინა ივანიშვილი გადმოვიდა საცხოვრებლად საქართველოში 2002 წელს. ის შევარდნაძეს სჭირდებოდა პატარკაციშვილის დასაბალანსებლად, რომელიც ქვეყანაში ერთადერთი ოლიგარქი იყო და თან დიდ ტელეარხს ფლობდა. მისი მილიარდების წარმომავლობა ისეთივე ბნელეთით იყო მოცული, როგორც პატარკაციშვილის. 1990-ანებში მომავალი რუსი ოლიგარქები იყვანდნენ პარტნიორებად კავკასიელებს, რომლებიც მათთვის ბინძურ სამუშაოს ასრულებდნენ. ბერეზოვსკის ასეთი კაცი პატარკაციშვილი იყო, ხოლო ივანიშვილი იმერეთის მაფიის მოლარე იყო, რომელიც ათეთრებდა ფულს ბანკ «Российский Кредит»-ის მეშვეობით და ასრულებდა ვიტალი მალკინის შეკვეთებს, რომელიც მოგვიანებით მილიარდერი და რუსეთის სენატორი გახდა. ბედმა ორჯერ გა-

უღიმა ივანიშვილს. იმერული მაფიის თავის, ოთარ კვანტრიშვილის მკვლელობის შემდეგ მის საკუთრებაში გადავიდა მოკლულის აქტივები და ამან შეადგინა მისი საწყისი სიმდიდრის ბირთვი. ხოლო 1996 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებისას მას დაევალა გენერალ ლებედის „მწყემსობა“. როდესაც ლებედი კრასნოიარსკის მხარის გუბერნატორი გახდა, ის დაეხმარა ივანიშვილს ალუმინის მსხვილი კომბინატის აქციათა მფლობელი გამხდარიყო. საქართველოში ივანიშვილმა შექმნა „მეცხრე“ არხი — „იმედზე“ შესამჩნევად ნაკლებად პოპულარული, სამაგიეროდ უაღრესად პროსამთავრობო. 2007 წელს „მეცხრეზე“ გაუშვეს მკაფიოდ კრიტიკული ფილმი პუტინზე. ეტყობა, ამის გამო ივანიშვილმა მკაცრი გაფრთხილება მიიღო მოსკოვიდან, რადგან მან მოულოდნელად არხი დახურა. მაშინ ჩვენ არ ვიცოდით, რა მიზეზით. ივანიშვილი ერიდებოდა სატელევიზიო კამერებსა და საჯაროობას, თუმცა, პატარკაციშვილისგან განსხვავებით, ბევრ ფულს ხარჯავდა ქველმოქმედებაზე. ის ხელფასებს უხდიდა ძველ ინტელიგენციას — რეჟისორებს, მსახიობებს, მეცნიერებათა აკადემიის უკლებლივ ყველა წევრს. პატარა ქვეყანაში ეს ძალიან ჩანდა.

როდესაც დამეწყო პრობლემები პატარკაციშვილთან და დამჭირდა მომხრეები, ივანიშვილმა განაცხადა, რომ პატარკაციშვილი ბოროტებაა და ის მე დამიჭერს მხარს. ის მართლაც მიჭერდა მხარს, ვიდრე პატარკაციშვილი ცოცხალი იყო. ივანიშვილის სიტყვები იმის თაობაზე, რომ ის უხდიდა ხელფასს პოლიციას და სხვა სახელმწიფო სამსახურებს — არ შესაბამეა სიმართლეს. რეალურად მან დააფინანსა 2005 წელს ჯარისთვის გარკვეული რაოდენობის ტექნიკის შეძენა, ხოლო როდესაც ჩვენ დავიწყეთ ბათუმის კეთილმოწყობა, ჩემი თხოვნით, მან ეშმაკის ბორბალი შეიძინა, რომელიც ქალაქში არსებული ცვლილებების პირველი მანიშნებელი გახდა. მან შემოგვთავაზა სახელმწიფო აპარატში ხელფასის დანამატების მიცემა, მაგრამ მასთან ჩვენ ის არ მივუშვიტ.

პატარკაციშვილის სიკვდილის შემდეგ ივანიშვილი გახდა საქართველოში ერთადერთი ოლიგარქი და მაშინვე შეწყვიტა ჩვენთან ურთიერთობა. ის ღიად აცხადებდა, რომ მისთვის მნიშვნელოვანია რუსეთის და საფრანგეთის ელჩებთან კარგი ურთიერთობა და ამიტომ ორივეს უხდიდა ფულს.

ტელეარხის დახურვის შემდეგ ივანიშვილზე კარგა ხანია არაფერი ისმოდა, ვიდრე 2011 წელს არ გაჩნდა იმის პირვე-

ლი ნიშნები, რომ მან გადანყვიტა პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩაბმა. ივანიშვილმა ისევ გახსნა „მეცხრე“ არხი და მრავალი რეგიონული არხიც შეიძინა. გაჩნდა მთელი სატელევიზიო ქსელი. მის მიერ შექმნილი „ქართული ოცნება“ ჩვენს პროვოცირებას შეუდგა. ივანიშვილის ხალხმა შემოიტანა საქართველოში თანამგზავრული ანტენები (ე.წ. თეფშები), რის შემდეგაც „ოცნების“ აგიტატორებმა დაიწყეს მოსახლეობისთვის ამ ანტენების დარიგება. თითო ანტენა \$100 ღირდა. ჩვენთან აკრძალულია ამომრჩეველთა მოსყიდვა, ამიტომ ჩვენ აგიტატორების დაკავება დავიწყეთ. მხოლოდ მოგვიანებით გავარკვიეთ, რომ ეს პროვოკაცია იყო და მეტი არაფერი. ივანიშვილი იმუქრებოდა, რომ დაარიგებდა ნახევარ მილიონ ანტენას, თუმცა შემოიტანა სულ რამდენიმე ათასი ცალი. გათვლა იმაზე იყო, რომ ჩვენ მოვახდენდით რეაგირებას და „ოცნებას“ კიდევ ერთი საბაზი გაუჩნდება ხელისუფლება კრიტიკის ქარცეცხლში გაეხვია.

„ოცნება“ მოვიდა ხელისუფლებაში პროგრამით „შევცვალოთ ყველაფერი“. მათ დასანგრევად განწირული თანამედროვე შენობების ვრცელი სიაც კი ჰქონდათ მომზადებული. ამ სიაში შედიოდა მშვიდობის ხიდი თბილისში, საპრეზიდენტო სასახლე, მუსიკალური თეატრი და სხვა. წინსწრებით ვიტყვი, რომ ეს მათ არ გამოუვიდათ. ისინი მოვიდნენ, როგორც ბარბაროსები უფრო განვითარებულ იმპერიაში და მიიღეს მათთვის საძულველი ცხოვრების წესების დიდი ნაწილი.

ჩვენ დამარცხებაში ლომის წვლილი შეიტანა სუფთა რუსული სტილის ჭორების კამპანიამ, ინტერნეტ ტექნოლოგიებმა, რომლებიც რუსებმა მოგვიანებით ამერიკის არჩევნებში გამოიყენეს და ასევე პროვოკაციებმა. ყველაზე ძლიერი აღმოჩნდა პატიმართა წამების ვიდეოს გასაჯაროება. მხოლოდ მოგვიანებით დადგინდა, რომ კადრები, გარდა ერთისა, დადგმული იყო. საპატიმროებთან მიმართებაში ნაწილობრივ ჩვენი ბრალიც იკვეთებოდა. ჩვენ არ გავწმინდეთ ციხის სისტემა ძველი კადრებისგან. მეტწილად ეს იყვნენ ადრე გათავისუფლებული პოლიციელები, რომლებსაც საძულდათ ყველაფერი ახალი. ჩვენ შევცდით — არ შეიძლებოდა მათი ციხეებში შეშვება, რადგან ისინი სადისტები იყვნენ. მაგრამ კარგი ადამიანები არ მიდიოდნენ იქ სამუშაოდ, მაღალი ხელფასის მიუხედავად. „ყოფილთა“ სამსახურში მიღება არ იყო აკრძალული, ლუსტრაცია არ ჩავვიტარებია. შედეგად მივიღეთ ეს სკანდალი.

ამის ინიციატორი იყო ვინმე ელადიმერ ბედუკაძე, დაბალი რგოლის უფროსი გლდანის საპატიმროში. მან გადანყვითა ფულის გაკეთება და დაიწყო დადგმული სიუჟეტების გადაღება №5 კამერაში. კამერის ნომერი შემთხვევით არ იყო შერჩეული — ეს ჩვენი პარტიული ნომერია ჯერ კიდევ ვარდების რევოლუციის დროიდან. ამ კამერის ერთ-ერთი პატიმარი ფსიქიკურად მთლად ჯანმრთელი არ იყო. „რეჟისორმა“ ის აიძულა ფეხებს შორის ცოცხი დაეჭირა — მხოლოდ დაეჭირა, მეტი არაფერი — და ეყვირა, რომ მას აუპატიურებენ. ყველაფერს იღებდნენ ვიდუოზე. ეს კადრები ბედუკაძემ შესთავაზა ბურჯანაძეს, თუმცა ფასზე ვერ შეთანხმდნენ. მაშინ ის გავიდა ივანიშვილზე, შევარდნაძის ყოფილი მინისტრისა და ოლიგარქის, ვანო ჩხარტიშვილის დახმარებით, იქ მას სთხოვეს დამატებით გადაეღო სხვა მასობრივი სცენები, რადგან ერთი შემთხვევა საკმარისი არ იყო. ამ საპატიმროში გამეფებული იყო უზნეო პრაქტიკა: დაუმორჩილებელ პატიმრებს სცემდნენ ხელკეტებით მწკრივში გატარებით. სამწუხაროდ, ასეთი რამ ხდება მსოფლიოს მრავალ ციხეში. და მან ერთ-ერთი ასეთი დასჯაც გადაიღო. ცემას ნამდვილად ჰქონდა ადგილი, მაგრამ, ოპოზიციის მტკიცების მიუხედავად, გაუპატიურება ნამდვილად არ ყოფილა.

რევოლუციამდე ციხეებს საქართველოში „კანონიერი“ ქურდები მართავდნენ. როდესაც მე იუსტიციის მინისტრი ვიყავი, ქსნის კოლონიაში „კანონიერ“ ქურდს ჰქონდა ცალკე სახლი საუნიტო. ამ რეზიდენციიდან ის მართავდა კოლონიას. მე, მინისტრი, ვერაფერს გავხდი, რადგან ყველაფერი ჩამოიშლებოდა: კოლონიის თანამშრომლებს ხელფასს არ უხდიდნენ, ეს „კანონიერი“ ქურდი კი აგროვებდა „ობჰჩაკს“ და იქიდან უხდიდა მათ. ერთადერთი, რისი გაკეთებაც შეეძელით მაშინ — მოვხსენით ის ციხეების უფროსები, ვინც „ობჰჩაკიდან“ ღებულობდა ფულს. ჩემამდე იუსტიციის მინისტრიც ღებულობდა ფულს ასეთი „ობჰჩაკიდან“. მაგრამ ქურდები დარჩნენ, დარჩა „ობჰჩაკიც“, კოლონიების პერსონალს ინახავდნენ ამ ფულით. ამას ემყარებოდა დისციპლინა.

როდესაც შეიქმნა ახალი პოლიცია, დავინყეთ ციხეებში ნესრიგის დამყარება. სწორედ ციხეებიდან ხორციელდებოდა დანაშაულის მართვა. რა თქმა უნდა, ახალი ხალხი, ვინც ამყარებდა ნესრიგს, სასტიკად მოქმედებდა, მაგრამ სხვანაირად შეუძლებელი იყო.

როდესაც ავლაგმეთ „კანონიერი“ ქურდები, გაგვაფრთხილეს, რომ იქნებოდა ბუნტი. პენიტენციალური სისტემის უფროსად მე დავნიშნე 26 წლის ბაჩო ახალაია და როდესაც ერთ-ერთ ციხეში, როგორც შეგვპირდნენ, დაიწყო ბუნტი, მან ის ჩაახშო. ჩახშობისას დაიღუპა ხუთი კაცი, რადგან პატიმრებმა ციხეს ცეცხლი წაუკიდეს, ხელთ იგდეს იარაღი და საპასუხო ცეცხლი გახსნეს. მერე კიდევ ერთი-ორი ბუნტი მოხდა, თუმცა ნაკლებად სისხლიანი. შემდეგ ყველაფერი ჩანყნარდა. რა თქმა უნდა, დისციპლინის დამყარებისას გამოიყენებოდა ფიზიკური ძალა. ჩვენ რამდენიმეჯერ შევცვალეთ ციხეების ხელმძღვანელობა და უხეში ძალის გამოყენება უკვე გაცილებით ნაკლებ მასშტაბს იღებდა. მაგრამ ყველამ დაიმახსოვრა, რომ წესრიგის დამყარება იყო საკმაოდ ხისტი, თან უნდა ვალიარო, რომ რეციდივები მაინც იყო ხოლმე. პროვოკაციის მოწყობა ადვილია, თუ სისტემის შიგნით ხარ. ბედუკაძემ ამაში ნამდვილად წარმატებას მიაღწია. ნორმალურ ვითარებაში ეს შემთხვევა განსაკუთრებულ როლს არ შეასრულებდა. უბრალოდ, იმ მომენტში, საზოგადოების ნაწილი ხელისუფლების წინააღმდეგ საბაბს ეძებდა. სხვა ფორმალური მიზეზი არ იყო: ქვეყანა სწრაფად ვითარდებოდა, ჩვენ სიტყვას და საქმეს ფასი ჰქონდა, ოპოზიცია ცუდად გამოიყურებოდა. ისინი ხომ ვერ იტყოდნენ, რომ ივანიშვილს იმიტომ აძლევენ ხმას, რომ ის მათ უფასო გამოკვებას შეპირდა ან იმიტომ, რომ სურთ ქვეყანა რუსეთს ჩააბარონ. მოსკოვი მაშინ ომით გვემუქრებოდა, თუ ივანიშვილი არჩევნებს არ მოიგებდა. ჩემი ერთი თანამებრძოლი, სპეციალობით პროქტოლოგი, ხსნიდა ფეისბუქში, რომ შეუძლებელია ვინმე ცოცხით გააუპატიურო. თუ ადამიანს ცოცხს შეარჭობ უკანალში, ის უბრალოდ იღუპება, კვირების განმავლობაში მისი ცოცხით გაუპატიურება შეუძლებელია. მან დაამტკიცა, რომ ეს დადგმა იყო, მაგრამ არავინ მოუსმინა.

ეს სპეცოპერაცია იყო. ეჭვიც არ მეპარება, რომ ეს სცენარები მხოლოდ თბილისში არ იწერებოდა. არჩევნებამდე ერთი დღით ადრე „ქართული ოცნების“ აქტივისტს, გვარად რაფაიანცს, კახეთში საწოლიდან სამი თვის ქალიშვილი დაეკარგა. უმაღლესი კამერები ივანიშვილის ტელეარხიდან. კამერების თანხლებით მაძებართა ჯგუფი ჩავიდა სარდაფში, ახსნა ჭური და აღმოაჩინა იქ დამხრჩველი გოგონა. ის ამოასვენეს, თოჯინასავით, და პირდაპირ ეთერში აჩვენეს — სრული საშინელება! — და შემდეგ უკან დააბრუნეს. ატყდა საშინელი ისტერიკა.

საქართველოში — ბავშვი, ღვინო, ჭური, ამოქმედდა ის სიმბოლოები, რომლებიც ქართულ გონიერებაზე უდიდეს ეფექტს მოახდენდა. მიუხედავად იმისა, რომ ეს სოფელი საკმაოდ შორს იყო თბილისიდან, ნახევარ საათში იქ უკლებლივ ყველა ოპოზიციონერი აღმოჩნდა. ერთადერთი აზრი, რომელსაც უნერგავდნენ მაყურებელს ამ პირდაპირი ეთერის დროს, იყო ის, რომ ამ ბავშვის სიკვდილი სააკაშვილის ბრალია. ამ ისტერიის გავლენის ქვეშ მრავალი ამომრჩეველი მოვიდა საარჩევნო უბნებზე იმ რწმენით, რომ ხელისუფლებამ დაახრჩო ჩვილი. ეს ტექნოლოგია შემდგომ გამეორდა დონბასში „ჯვარზე გაკრული ბავშვის“ სახით — სიუჟეტი ერთი დაიგივე სცენარისტის დაწერილი იყო.

მოგვიანებით მომიყვნენ, რომ რუსეთის უშიშროების საბჭოს სხდომაზე პუტინმა თქვა, რომ არჩევნები საქართველოში გასული წლების რუსეთის ყველაზე წარმატებული სპეცოპერაცია იყო. ქართველი ხალხის ემოციურობაზე გაკეთებული გათვლა ძალიან ზუსტი აღმოჩნდა. არჩევნები ერთი კვირის შემდეგ რომ ყოფილიყო, ტალღა უკვე გადაივლიდა.

* * *

ჩემი საპრეზიდენტო უფლებამოსილება ამოიწურა 2013 წლის შემოდგომაზე. პრეზიდენტობის შემდეგ რა უნდა აკეთოს ჯანლონითა და ენერგიით აღსავსე ადამიანმა? ყოფილი პრეზიდენტები ხშირად ქველმოქმედებას ეწევიან ხოლმე. მრავალი ბიზნესმენი, ვისაც ყოველთვის ვეხმარებოდი და არაფერს ვთხოვდი პასუხად, მათ შორის უცხოელებიც, მთავაზობდნენ ჩემთვის საფრანგეთის სამხრეთით სახლის ყიდვას. მე ვუპასუხე, რომ არაფერი მჭირდება, თუმცა საპრეზიდენტო ბიბლიოთეკის გახსნა — მშვენიერი იდეაა.

ჩვენ შევისყიდეთ დაუმთავრებელი შენობა ქალაქის ცენტრში. ცნობილმა გერმანელმა არქიტექტორმა, მსოფლიო ავანგარდის ერთ-ერთმა წამყვანმა წარმომადგენელმა იურგენ მაიერმა ძალიან არასტანდარტული პროექტი შეგვიქმნა. 1200 კვადრატული მეტრის შენობაში ყველაფერი ძალიან ტექნოლოგიურია, ყველაფერი ეფექტიანად გამოიყენება. არის დარბაზი პრეზენტაციებისთვის 150 კაცზე, არის მთავარი სამკითხველო დარბაზი 60 ადგილზე პირველ სართულზე და უფრო მომცრო, 30-40 კაცზე, მეორეზე, ორი საკონფერენციო დარბაზი, 3-4 კაბინეტი და ადგილი კაფესთვის ბოლო სართულზე — სულ ეს არის.

საპრეზიდენტო ბიბლიოთეკა თბილისში, 2014 წელი

ახლა ბიბლიოთეკის ბოლო სართულზე გავხსენით კაფე, რომ ბიბლიოთეკას საკუთარი შემოსავალი გაუჩნდეს, რომელიც მის მიმდინარე შენახვას მოხმარდება. ადრე მე არაფერი დამირეგისტრირებია და ახლა, კაფეს გახსნისას, დავრწმუნდი, რაოდენ მარტივია ყველაფერი.

რა უნდა გაკეთდეს, რომ საპრეზიდენტო ბიბლიოთეკაში ამუშავდეს კაფე? არავის კართან ატუზული არ ხარ. ყველაფერი ძალიან მარტივია.

სხვა ბიზნესის წამოწყება, მაგალითად, ალკოჰოლით ვაჭრობა, ასევე ძალიან მარტივია. თუ საკუთარ ღვინოს ყიდი, საერთოდ არ გჭირდება რაიმე ნებართვა. მხოლოდ, როდესაც ღვინის წარმოებას დიდი მასშტაბით იწყებ და გიჩნდება შესამჩნევი მოგება, საჭიროა საბუთების მიწოდება საგადასახადოში, ასევე ელექტრონული ფოსტით. შემდეგ ლეზულობ ნებართვას და შენ თავზე იღებ ანგარიშის დროული წარდგენის პასუხისმგებლობას. აღრიცხვის პროგრამა ყველა სახის ბიზნესისთვის არსებობს: მფლობელი ვინ არის, გამყიდველი ვინ არის, როგორ აღირიცხოს.

თუ სახელმწიფოს აქვს მხოლოდ ერთი ინტერესი — მიიღოს მოგება, ამის გაკეთება ადვილია. აი, თუ თავში არა სახელმწიფოებრივი, არამედ ჩინოვნიკური ინტერესია, პრობლემის შესაქმნელად უამრავი ხერხი მოიპოვება. თუ ვინმე

ერთი 15 წლის წინ დააპირებდა კაფეს გახსნას, ჩინოვნიკს თავიდან უნდა გაერკვია, შეესაბამებოდა კი ყველაფერი გარკვეულ სტანდარტებს? ჯერ ის, შემდეგ სანეპიდემსადგური ამონმებდნენ ყოველ კუთხე-კუნჭულს, შემდეგ დიდხანს გრძელდებოდა დანახულის განხილვა, შემდეგ მფლობელი დიდხანს ელოდებოდა ნებართვას, რომელიც არა და არ მოდიოდა, შემდეგ ის ხელს ჩაიქნევდა ყველაფერზე და გადაიხდიდა ქრთამს. დღეს სისტემა პრინციპულად განსხვავებულია.

ბიბლიოთეკა ჩემი საჩუქარია თბილისისთვის. 2012 წლის შემდეგ საქართველოში პრაქტიკულად არ აშენებულა ახალი საჯარო მოხმარების შენობა. ეს ერთადერთი შესამჩნევი შენობაა 2012 წლის არჩევნების შემდეგ, თუ არ ჩავთვლით იმას, რომ ივანიშვილი ისტერიკულად ამახინჯებს თავისი საკუთარი შენობებით თბილისის ცენტრს. იმის შესახებ, თუ რა ხდება ბიბლიოთეკაში, მთელმა ქვეყანამ იცის. იქიდან მუდმივად ანყობენ პირდაპირ ჩართვებს სხვადასხვა ტელეარხები. აბა რა გასაკვირია — ორიგინალური შენობა ქალაქის ცენტრში თვალშისაცემია. იქ 10 000-ზე მეტი წიგნია, უმეტესობა ინგლისურ ენაზე და მკაცრი სპეციალიზაცია: პოლიტიკური მეცნიერებები, არქიტექტურა, დიზაინი, რამდენიმე წიგნი ეკონომიკის დარგში. მე პირადად ვარჩევდი, ეს ჩემი პრიორიტეტებია. პრეზიდენტობის ბოლო თვეებში უცხოეთში მოგზაურობებიდან თვითმფრინავით ჩამომქონდა წიგნები. ინგლისურენოვანი გამოცემებისკენ გადახრა საგანგებოა — მსურს ინგლისური ენის შესწავლის პოპულარიზება. ცხადია, ეს ზღუდავს მკითხველთა წრეს, მაგრამ, მეორე მხრივ, მაინც ბევრი ხალხი დადის ბიბლიოთეკაში ინტერნეტს რომ ჩაუჯდეს. ბიბლიოთეკაში 50 კომპიუტერია, რომლებიც ყველასთვის მისაწვდომია და უფასო შესვლაა. მოსახერხებელი ადგილია გამოცდებისთვის მოსამზადებლად.

ყველა ჩემს წამოწყებაში, მთელი ეს წლები, ძალიან მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნის სანდრას. ერთმანეთი სტრასბურგში გავიცანით, ადამიანის უფლებების საერთაშორისო ინსტიტუტის საზაფხულო სკოლაში. ეს ძალიან ინტენსიური ერთთვიანი კურსი იყო, რომლის დასრულების შემდეგ დაგეგმილი იყო ასევე ერთთვიანი სტაჟირება ევროპის საბჭოში. ორი თვე ერთად ვისწავლეთ.

სანდრას დამთავრებული ჰქონდა ბრიუსელის უნივერსიტეტის ფილოლოგიური ფაკულტეტი. ჩვენ შემთხვევით აღ-

მოეჩნდით ერთ მაგიდასთან სტუდენტურ სასადილოში. მან მკითხა, საიდან ვიყავი, ვუპასუხე საქართველოდან. აღმოჩნდა, რომ ის ნამყოფი იყო საქართველოში ჰუმანიტარული მისიით, აფხაზეთის ომის დროს ჩაჰქონდა სურსათი დევნილებისთვის ქუთაისში. მან კითხვაც კი იცოდა ქართულად.

სტრასბურგიდან გავფრინდი თბილისში, ჩვენ მუდმივად ვურეკავდით ერთმანეთს, შემდეგ კი ორივე ჩავედით ნიუ-იორკში და ერთ კვირაში დავქორწინდით. ჩვენ სტუდენტები ვიყავით, ფული პრაქტიკულად არ გვქონდა. ვცხოვრობდით ნიუიორკის არაპრესტიჟულ რაიონში ასტორიაში, და ჩვენ კარგად დაგვიმახსოვრეს ადგილობრივ სუპერმარკეტში. თვის ბოლოს იქ მხოლოდ ბანანებს ვყიდულობდით — სხვა არანაირ საჭმელზე ფული არ გვრჩებოდა.

როდესაც სანდრა ჩამომყვა საქართველოში, ძალიან აინტერესებდა ჰუმანიტარული საკითხები. მან დაამთავრა სამედიცინო სასწავლებელი და კვირაში ერთხელ, თითქმის შესვენების გარეშე, მუშაობდა მედდად სხვადასხვა კლინიკაში. ის მოხალისედ მუშაობდა უიმედო ონკოლოგიური ავადმყოფების ჰოსპისშიც. ეს ყველაზე რთული სამუშაოა, რომელიც კი შეიძლება ჰქონდეს მედდას. ის ავადმყოფებს უკეთებდა ნემსს, ანუგეშებდა მათ, უცვლიდა და გაჰქონდა ჯამები. ორ წელიწადში სანდრა გინეკოლოგიურ განყოფილებაში გადავიდა. მან მთელი საქართველო მოიარა, ხშირად ესწრებოდა მშობიარობას. ამავდროულად მან შექმნა ძუძუს კიბოს დიაგნოსტიკის მოძრაი ცენტრი, რომელთან ერთად პრაქტიკულად ყველა სოფელი შემოიარა. სწორედ ამ ცენტრმა გადაარჩინა არა მხოლოდ ათობით ათასი ქართველის, არამედ თვითონ სანდრას სიცოცხლეც. მაშინ, როდესაც სხვებისთვის მაგალითის მისაცემად თვითონაც რეგულარულად ესინჯებოდა, მას ძალიან ადრეულ ეტაპზე აღმოუჩინეს მკერდის სიმსივნე. მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან ბევრ ადგილას ვარ ნამყოფი, მას გაცილებით მეტი უმოგზაურია საქართველოში და რეგიონებში მეტ ხალხს იცნობს, ვიდრე - მე.

სანდრა ქართულს თითქმის მშობლიურივით ფლობს, საკმაოდ კარგად ისწავლა მეგრულიც. მენტალურად, ის ჩემზე მეტადაც კი არის ქართველი. ჰოლანდიაში სოფლის კულტურა ძალიან ტრადიციულია. სისულელეა, რომ ჰოლანდიაში მხოლოდ ნარკომანებია და წითელი ფარნების კვარტლები. მისი ოჯახი გაცილებით კონსერვატიულია, ვიდრე იმ ოჯახთა უმრავლესობა, რომელიც ოდესმე მინახავს საქართველოში. ისინი ჰოლანდიის კათოლიკური ნაწილიდან არიან, სამხ-

მეუღლე სანდრა რულოვსკა და შვილებთან,
ედუარდთან და ნიკოლოზთან, ერთად.
2005 წლის დეკემბერი

რეთიდან. იქ ოჯახის უფროსი აბსოლუტური მონარქია, მას სიტყვას ვერავინ შეუბრუნებს. როდესაც სანდრას მამა სალამოს სამსახურიდან ბრუნდებოდა, სახლში ყველა ფეხაკრეფით დადიოდა. ბავშვებს ისინი ძალიან მკაცრად ზრდიდნენ. სანდრას კარგად ესმის ჩვენი სოფლის მენტალობა და ოჯახის ერთგულება, ეს ხომ ძალიან ჰგავს მისი სამშობლოს წეს-ჩვეულებებს. იქაც დიდი ოჯახებია, მრავალი ბიძა, დეიდა-მამიდა და სხვა ნათესავები, ყველა ერთმანეთთან დადის ქორწილებში და დაბადების დღეებზე და ყველა ეხმარება ერთმანეთს. დედამისი გალობდა საეკლესიო გუნდში, ყველა დადის ეკლესიაში. ასეთი ოჯახები ჰოლანდიაში უმრავლესობას არ წარმოადგენს, თუმცა საკმაოდ ბევრია. ეს ჩემი თვალით რომ არ მენახა, არ დავიჯერებდი.

სანდრა ძალიან პოპულარულია. ჩემი ნასვლის შემდეგ ის შვილთან, ნიკოლოზთან, ერთად დარჩა საქართველოში, ჩვენთვის ეს პრინციპულია. მან გააგრძელა ქველმოქმედება, ამით ცხადყოფდა, რომ ჩემი პრეზიდენტობისას ამას საჩვენებლად კი არა, გულით აკეთებდა. რატომ მოსწონს სანდრა ქართველებს? ის ძალიან თავმდაბალია ისევე, როგორც, პრინციპში, ყველა ჰოლანდიელი. მამამისი არ არის ღარიბი კაცი, მაგრამ

არც მულტიმილიონერია. ის წარმატებული საბროკერო კომპანიის მფლობელი იყო, თუმცა ცხოვრობდნენ ძალიან უბრალოდ. როდესაც ბავშვები საკუთარ გზას დაადგნენ, მშობლებმა გაყიდეს დიდი სახლი, შეიძინეს ოროთახიანი ბინა, დადიან რუმინული მანქანით „Dacia“, რომელიც ყველაზე იაფია ევროპაში. საკუთარ თავს ისინი ფულს არ ახარჯავენ, მაგრამ, როდესაც გაგვიჩნდა საჭიროება, ორჯერ გვიყიდეს ბინა თბილისში. ვაჟიშვილს კი ბინა უყიდეს პარიზში. ასეთი აღზრდის შედეგად ბავშვებს ესმით, რომ არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ახარჯო საკუთარ თავს ბევრი ფული და, საერთოდ, აჩვენებდნენ, რომ რალაციტ განსხვავდები სხვებისგან, თუნდაც უკეთესად უზრუნველყოფილი იყო. ამასთან, სანდრა ძალიან უშუალო და გახსნილია. ეს, რა თქმა უნდა, მოსწონთ ქართველებს.

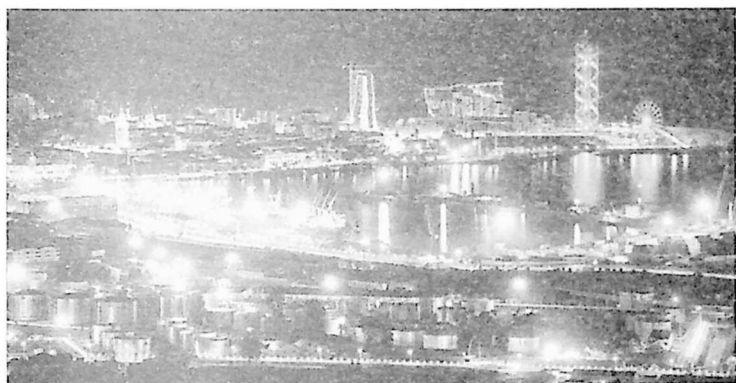
ჩვენი უფროსი შვილი, ედუარდი, თხუთმეტი წლის ასაკში გინესის რეკორდების წიგნში მოხვდა: მან დაამყარა რეკორდი iPad-ზე ბეჭდვის სისწრაფეში. ის აღიარეს საქართველოში არსებული ამერიკული აკადემიის საუკეთესო კურსდამთავრებულად. რაც ყველაზე ღირებულია — ეს მოხდა ჩემი მმართველობის დასრულების შემდეგ. მას იმდენად მაღალი ქულები ჰქონდა, რომ მიიღეს ამერიკის ექვსს საუკეთესო უნივერსიტეტში. მან აირჩია ყველაზე პატარა, თუმცა ძალიან პრესტიჟული სვორსმორ კოლეჯი, რომელიც ყველაზე მეტად არის ფოკუსირებული მეცნიერებაზე. შესაძლოა, ის შეეცადა, რაც შეიძლება შორს დაეჭირა თავი იმისგან, რითაც მამამისი იყო დაკავებული, არ ყოფილიყო პოლიტიკაში, არ გამხდარიყო იურისტი. ამიტომ აირჩია ფიზიკა.

ედუარდის მიერ უნივერსიტეტის შერჩევაში დიდი როლი შეასრულა ბილ კლინტონმა. საბოლოო ჯამში ედუარდი არჩევანს აკეთებდა განთქმულ იელის უნივერსიტეტსა და სვორსმორს შორის. მე შვილს ვურჩევდი იელში წასულიყო და განზრახ დავპატიჟე სადილზე ბილ კლინტონი იმ იმედით, რომ, როგორც იელის კურსდამთავრებული, ის დამეხმარებოდა ედუარდის რეკრუტირებაში თავის აღმამატერში. სრულიად მოულოდნელად კლინტონმა განაცხადა, რომ თავდაც ნანობს, რომ თავის დროზე სვორსმორი არ აირჩია და ამით უკანასკნელი არგუმენტი გამომაცალა ხელიდან.

თუმცა, ვხედავ, რომ გენები თავისას მაინც შვრება. ბოლო დროს ედუარდს სულ უფრო ითრევს ჟურნალისტიკა. სწავლის შემდეგ ის დარჩა ამერიკაში, სადაც პროდიუსერად მუშაობს რამდენიმე მნიშვნელოვან მედიაში.

ის, რომ ედუარდი პრეზიდენტის შვილი იყო, დაეტყო მის ბავშვობას: სულ მუდამ დაცვის გარემოცვაში, ხალხი რაღაც სხვანაირად გიყურებს. ამიტომ, ის ყოველთვის ხაზს უსვამს თავის დამოუკიდებლობას: მე არასდროს ვყოფილვარ მის სკოლაში, არც უნივერსიტეტში სწავლისას, თუმცა ჩავედი გამოსაშვებ ღონისძიებაზე.

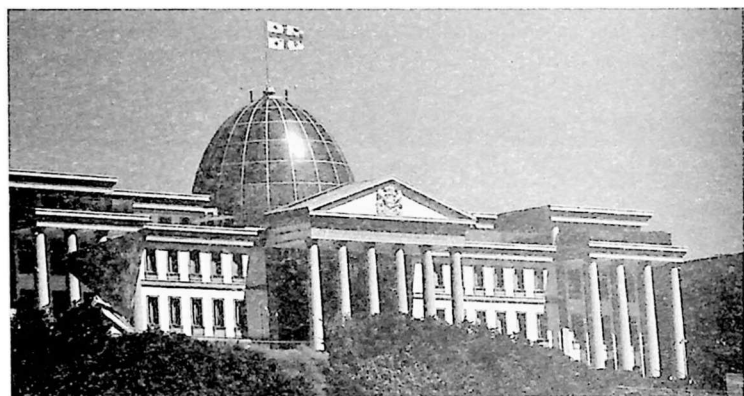
უმცროსი შვილი, ნიკოლოზი, ათი წლისაა. ის უკეთეს ვითარებაში აღმოჩნდა, ვიდრე ედუარდი, რადგან ნესიერად ვერც მოასწრო თავი პრეზიდენტის შვილად ეგრძნო, ყველა შეზღუდვით და პრობლემით, რაც ამას თან ახლავს. ის გახსნილი და კომუნიკაბელურია და, ასაკის მიუხედავად, დიდ ინტერესს ავლენს პოლიტიკის მიმართ.

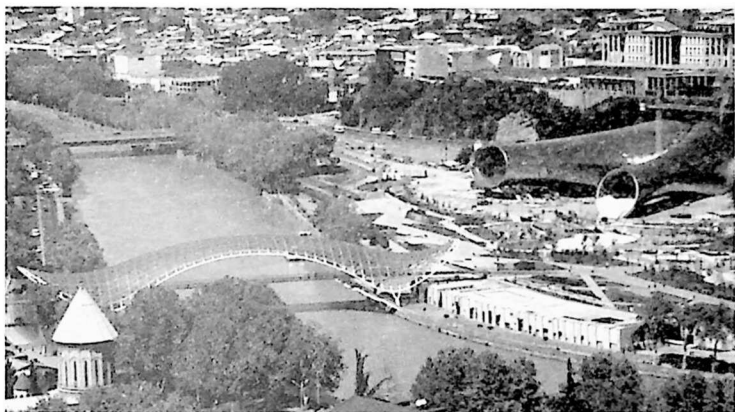
ახალი ბათუმი

ამერიკული ტექნოლოგიური უნივერსიტეტი ბათუმში, კინიკაში სპეცშეკ-ვეთით დამზადებული „ეშმაკის ბორბლით“ მე-40 სართულზე. ის ივანიშვილის მითითებით მოხსნეს შენობიდან და თავად უნივერსიტეტს, რომელიც გააუქმეს, „ლოჯიები“ მიაშენეს და ბინეზად ყიდიან

ახალი პრეზიდენტის სასახლე, რომელიც გააუქმა ივანიშვილმა

ეს ავენგარდია (მშვიდობის ხიდი) თბილისის შუასაუკუნოვან ცენტრში. თავიდან ხალხი ამ ხიდს ძველ ცენტრში ისე უყურებდა, როგორც პირამიდას ლუვრში. ახლა კი ის უნივერსალური პოპულარობით სარგებლობს და თბილისელებს იქ დაჰყავთ სტუმრები

ძალის გამოფეიქება ახალი უკრაინული „ტაფდა“

ახლა ცხადია, რომ მაიდანიდან ხუთ წელიწადზე მეტი ხნის გავლის შემდეგ, უკრაინული პოლიტიკა ისევ დაუბრუნდა ჭაობის ჩვეულ მდგომარეობას. რომ გავიგოთ, როგორ ამოვძვრეთ ამ ჭაობიდან, რაც შეიძლება სწრაფად, უნდა გავიაზროთ, რატომ აღმოვჩნდით იქ. გამარჯვების ეიფორია, რომელსაც შევესწარი უკრაინაში 2014 წლის თებერვლის ბოლოს, უფრო სრულყოფილი და „დაღვინებული“ მომეჩვენა, ვიდრე ნარინჯისფერი რევოლუციის შემდეგ.

ამჟამად ეს არ იყო ლიდერების მიერ წინასწარ დაგეგმილი აქციები, არამედ ფართო მასების კარგად გააზრებული თვითორგანიზაცია. მაიდანის გამარჯვების პირველ დღეებში ვენწიე ნიღბებსა და ბალაკლებში გამოწყობილი სტუდენტების მიერ დაკავებულ განათლების სამინისტროს. ისინი უკრაინელ პოლიტიკოსებს იქ არ უშვებდნენ, თუმცა მე არ გახლდით უკრაინელი პოლიტიკოსი, ამიტომ შემიშვეს. მე მეგონა, რომ საქმე მექნებოდა ევროპის 1968 წლის ყაიდის ანარქისტებთან, არადა შემხვდნენ ადამიანები, რომლებმაც ზუსტად იცოდნენ, რა სურდათ.

ჩვენ ვისაუბრეთ სამი საათი, იყო საინტერესო შეკითხვები და დისკუსია. მაგრამ მას შემდეგ, რაც სტუდენტებმა დატოვეს შენობა, იქ დაინიშნა მინისტრი, რომელიც, როგორც გაირკვა, არაფრით იყო მათ მიერ გაგდებულ ნომენკლატურაზე უკეთესი და, ზოგადად, არაფერი შეცვლილა. იყო მოლოდინი, რომ 2014 წლის შემოდგომის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ უკრაინული რეფორმები, როგორმე, დაიძრებოდა ადგილიდან. თავდაპირველად, ქართველები გუნდში მიიპატიჟა იუსტიციის მინისტრმა, პავლე პეტრენკომ. პოროშენკოს მოენონა ახალ მთავრობაში უცხოელების მიპატიუების იდეა. ამ გზით მას სურდა იაცენიუკის მთავრობა გაეზავებინა არა პარტიული კვოტით, არამედ უფრო დამოუკიდებელი ფიგურებით. პრეზიდენტის ადმინისტრაცია დაუკავშირდა ლევან ვარშალომიძეს და შესთავაზა მას პირველი ვიცე-პრემიერობა. „მიშა რას ფიქრობს ამის შესახებ? —

იკითხა ლევანმა. იქნებ თვითონ დათანხმებოდნენ ამ როლს?“ მე დამირეკა პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მაშინდელმა უფროსმა, ბორის ლოჟკინმა და შემომთავაზა პირველი ვიცე-პრემიერის თანამდებობა. ჩამოვფრინდი ნიუიორკიდან კიევში, შევხვდი მრავალ პიროვნებას. იაცენიუკი, რომელიც ოპოზიციაში ყოფნის დროს მაქებდა და მადიდებდა საჯაროდ თუ პირადად, საშინლად მეპირფერებოდა, ეწინააღმდეგებოდა ჩემს დანიშვნას და შეხვედრაზე უარი განაცხადა. ლოჟკინმა თქვა, რომ მათ შეეძლოთ ჩემ კანდიდატურასთან დაკავშირებით „თავისი გაეტანათ“, მაგრამ მთავრობაში პრემიერის სურვილის გარეშე რაიმეს შეცვლა არასწორად მომეჩვენა და შევატყობინე ლოჟკინს, რომ უარს ვაცხადებ.

ეკონომიკის მინისტრად გეგმავდნენ ბენდუქიძე დაენიშნათ. საქართველოდან ფაქტობრივი გაძევებისა და ამასთან დაკავშირებული განცდების შემდეგ, ის ამას განიხილავდა, როგორც ახალ შანსს ცხოვრებაში. ის გულითადად ემზადებოდა, ჩვენ ერთმანეთს თითქმის ყოველდღიურად ვუკავშირდებოდით. თუმცა მისმა უეცარმა სიკვდილმა ყველაფერი აურ-დაურია — საჭირო გახდა სხვა ავტორიტეტული უცხოელის შერჩევა. ნიუიორკიდან ჩემი რეისით მოფრინავდა კვიტაშვილიც. ჯანდაცვის მინისტრად მისი დანიშვნის იდეის

მომხრე მე არ ვიყავი, რადგან ამ თანამდებობაზე საქართველოში ყოფნისას მან ვერაფრით გამოიჩინა თავი. რა კრიტიკით შეარჩიეს იგი, არ მესმოდა. მას ძნელად თუ განიხილავდი ჭეშმარიტ რეფორმატორად.

ჯერ კიდევ მთავრობის ფორმირებამდე ფიქრობდნენ გენერალურ პროკურორად ზურაბ ადგიშვილი დაენიშნათ. ოქტომბერში ლოჟკინის მოადგილემ, კოსიუკმა, უკრაინის ქათმების ოლიგარქმა, ზურაბის ჩამოსაყვანად ალბანეთში, სადაც ზურა პრემიერ-მინისტრ ედი რამას მრჩევლად ახალი დანიშნული იყო, თვითმფრინავიც კი გაგზავნა. საკითხს გადაწყვეტილად მიიჩნევდნენ (ზურაბი წამოვიდა ალბანეთიდან, რამაც რამას სამართლიანი გაბრაზება გამოიწვია), მაგრამ შემდეგ ყველაფერი შეფერხდა. სამაგიეროდ, ჩემს მონოდებას ქართული ჯარის მრავალი პროფესიონალი ოფიცერი გამოეხმაურა. მრავალ მათგანს მიღებული ჰქონდა კარგი დასავლური განათლება და ისინი მოხალისეებად მოდიოდნენ უკრაინის დასაცავად. სამწუხაროდ, უკვე 15 მათგანი დაიღუპა და, შესაძლოა, ჩვენმა მინისტრებმა და მინისტრების მოადგილეებმა კი არა, არამედ სწორედ მათ შეიტანეს მთავარი საკადრო წვლილი უკრაინულ სახელმწიფოებრიობაში.

მთავრობის ფორმირების დასრულების შემდეგ გაჩნდა ეროვნული ანტიკორუფციული ბიუროს ხელმძღვანელად ჩემი დანიშვნის იდეა. სანამ მიმდინარეობდა ამ ამბავთან დაკავშირებული კონსულტაციები, მე რამდენიმეჯერ ვესტუმრე ოდესას. მაშინ ოდესა იწვევდა ბევრ ვნებათაღელვას, ვითარება იქ ფეთქებადი რჩებოდა. პოროშენკოს სურდა შეეცვალა კოლომოისკის პარტნიორი — გუბერნატორი პალიცა, მაგრამ არ იცოდა, ვინ ჩაენაცვლებინა მის მაგივრად. ისევ ვარშალოშიძისკენ მიუწევდათ გული, რადგან ლევანი ძალიან წარმატებულად მართავდა აჭარას. საბოლოოდ, ეს იდეა უარყვეს იმის გამო, რომ ლევანს არ ჰქონდა გამოცდილება უსაფრთხოების სფეროში, ოდესაში კი ეს ძალიან მნიშვნელოვანი იყო. ოდესიდან მორიგი ჩამოსვლის შემდეგ, მე შევატყობინე პრეზიდენტს რომ, თუ გუბერნატორი ჯერ დანიშნული არ არის, მზად ვარ იქ წავიდე და ვიმუშავო-მეთქი. პოროშენკომ უმაღლესად მომირეკა და სადილზე დამპატიჟა. ჩვენი შეხვედრის დასრულებისთანავე, 24 საათში, მომცეს მოქალაქეობა და დამნიშნეს ოდესაში. ოდესაში და მთელ უკრაინაში ამან ფურორი გამოიწვია. ხალხსაც დიდი მოლოდინი გაუჩნდა.

უკვე ადგილზე დავრწმუნდი, რომ გუბერნატორს ძალიან მწირი უფლებები აქვს, და მას, ნაცვლად გაუმჯობესებისა,

საქმის მხოლოდ გაფუჭება შეუძლია. როდესაც პირველად ვისადილე ოდესის რესტორანში, არაფრისდიდებით არ გვართმევდნენ ფულს ანგარიშით. ვაიძულე აეღოთ თანხა. მეორე რესტორანში მითხრეს, რომ მე პირველი გუბერნატორი ვარ, რომელიც იხდის სადილის საფასურს. გუბერნატორს ჰქონდა ზოგადი ზედამხედველობის უფლება, ანუ სამხარეო ადმინისტრაციას შეეძლო შეემონებინა და დაეხურა საზოგადოებრივი კვების ნებისმიერი ობიექტი. რესტორნების მფლობელებს ერჩივნათ უფასოდ გამოეკვებათ ყველა ისინი, ვისაც კი მათთვის უსიამოვნებების შექმნის შესაძლებლობა ჰქონდა. თუ გუბერნატორს სურს რაიმე კარგის გაკეთება, ამით ის ლუკმაპურს ართმევს სხვებს. თუ ცდილობ, რომ ახალი ქარხნის ელექტროქსელში ჩართვის უფლება გაიციეს ადრე, ვიდრე სტანდარტული წელიწად-ნახევარია, ამით ზემოთ ნახსენებ ლუკმაპურს ართმევს სამხარეო ენერგომომარაგების ჩინოვნიკს. მისი ხელფასი სულ რაღაც 2000 გრივნაა, სამაგიეროდ, მას შეუძლია დიდი კუში მოხსნას ქსელში ობიექტის ჩართვაში. თევზის რენვის ნებართვის გაცემაში დახმარების განევიტ იგივე ლუკმაპურს ართმევს თევზის-პექციის ჩინოვნიკს, რომელსაც ასევე არ აქვს ხელფასი. გაჩერებული ობიექტის იჯარით ალებაში დახმარებით სამხარეო საბჭოს ჩინოვნიკს უკარგავ ამ ობიექტის შენახვა-დაცვაზე გამოყოფილი ფულის ჩამონერის შესაძლებლობას.

ვეტოს დადების უარყოფითი უფლება აქვს მრავალს, დადებითი უფლებამოსილება — თითქმის არავის. ასეთი გარყვნილი სისტემა სახელმწიფოს უუნაროს ხდის. სამხარეო ადმინისტრაციის შენობაში დამხვდა 800 დემორალიზებული თანამშრომელი, შევიტყვე უამრავი კორუფციული ფაქტის შესახებ, რომლებიც, ძირითადად, უკავშირდებოდა მინას და სხვადასხვა ნებართვების გაცემას. მე უმაღლესად ვეწვიტე ორჯერ შემეკვეცა თანამშრომელთა რიცხვი და შევეცადე ორჯერვე გამეზარდა დარჩენილი თანამშრომლების ხელფასი.

იაცენიუკმა იფიქრა, რომ მე გამამწესეს ოდესაში მისი დასუსტების და, შემდგომში, ჩამოშორების მიზნით. აბა რატომ დთანხმდა სხვა ქვეყნის ყოფილი პრეზიდენტი გუბერნატორის ადგილს? ხომ არ უმიზნებს სააკაშვილი პრემიერობას? ამან უმაღლეს საბოლოოდ გააფუჭა ჩემი ურთიერთობა იაცენიუკთან. მან დაიწყო რეგიონისთვის განკუთვნილი პროგრამების ბლოკირება. მაგალითად, ნაცვლად იმისა, რომ გამოგვეყო სახსრები ოდესა-რენის გზატკეცილის მშენებლობაზე, შემოგვთავა-

ზეს დაგვეფინანსებინა მშენებლობა ოდესის საბაჟოს მიერ გეგმის გადაჭარბების ხარჯზე. მაგრამ, ერთია, რომ საბაჟო ადგილობრივი ხელისუფლების დაქვემდებარებაში არ არის. მეორე — გეგმები შეიძლება უსასრულოდ იცვლებოდეს და იცვლებოდეს. პრემიერმა „სათითეების თამაში“ გვეთამაშა, ჩვენ კი იძულებული გავხდით მიგველო ეს. ჩვენს გზატკეცილს ამან ვერ უშველა. ერთი კია, ლვოვის მხარემ, გამოიყენა რა ეს კანონი, გონებასაზოგადოებრივად მიიღო დიდი დამატებითი სახსრები თავისი გზების მშენებლობისთვის. ყველაფერი ეს იმის საჩვენებლად იყო მოფიქრებული, რომ სააკაშვილმა არაფერი ან ვერაფერი გააკეთა. პარალელურად ღვივდებოდა კონფლიქტი დავით საყვარელიძესა და გენერალურ პროკურორ შოკინს შორის. დავითი დაინიშნა გენერალური პროკურორის მოადგილედ. მოლოდინი იყო, რომ ის მათი მაქინაციების კარგი ფარი იქნებოდა. ვინც ასე ფიქრობდა, შეცდა. როდესაც შოკინი გაფრინდა ამერიკაში ქალიშვილთან, საყვარელიძის გუნდმა შოკინის მოლარის, პროკურორ კორნიიციის, მოულოდნელი დაკავებით „ბრილიანტების პროკურორების საქმის“ ინიცირება მოახდინა.

ეს იყო „ხელი ხელს ბანს“ ყველა წესის დარღვევა: უკრაინაში კორუფციული სისტემის სათავეში ყოველთვის პროკურორები იდგნენ. „ბრილიანტების პროკურორების საქმესთან“ დაკავშირებულმა დაკავებებმა მთელი ელიტის გაღიზიანება გამოიწვია.

როგორც კი ჩამოვედი ოდესაში, უმაღლესი დონეზე კონფლიქტი მხარის პროკურორ გოვდასთან, რომელიც შოკინის ყოფილი თანაშემწე და მოადგილე იყო, გენერალური პროკურორის გერი. შოკინი ნებისმიერ ბიზნეს ინიციატივას აყოვნებდა. ერთხელ პრეზიდენტმა გამომიძახა თავისთან. იქვე დამხვდა შოკინი. მან მკითხა, რა პრეტენზიები გამაჩნდა მის მიმართ. მე დავინყე მოყოლა პროკურატურაში არსებულ კორუფციაზე, შოკინმა კი გამანყვეტინა და თქვა: „მე ხომ არ ვყვები, რომ შენ მუდმივად სტუმრობ „იბიცას“. სინამდვილეში მე არასდროს ვყოფილვარ ოდესის ამ განთქმულ ღამის კლუბში, უბრალოდ, შოკინმა გადაწყვიტა ჩემი, ჟარგონით რომ ვთქვა, „პონტზე აგდება“, პრეზიდენტის თანდასწრებით. ამან მწყობრიდან გამომიყვანა. მინდოდა ყელში ვწვდომოდი შოკინს. პრეზიდენტმა გაგვაშველა და მთხოვა, გარეთ გავსულიყავი. ვიდრე ისინი საუბრობდნენ, მე დამირეკა ერთმა ადგილობრივმა დეპუტატმა და მომიყვა, რომ გაზაფხულზე, თესვის დროს, ოდესაში პროკურატურამ დალუქა სანავით მოვაჭრე 28 ფირმა და სძალავდა მათ ფულს. კა-

ბინეტში დაბრუნებისას, უმაღლესი წამოწმის ეს საკითხი. შოკინმა მკითხა იმ ფირმის დასახელება, რომლის წარმომადგენელმაც დარეკა და შემპირდა, რომ მფლობელებს ხელზე დაუბრუნდება გასაღები და სანავს მოეხსნება „პატიმრობა“. მე მივუბრუნდი პრეზიდენტს და ვუთხარი: „ამ წუთში თქვენ ყველაფერი ნახეთ საკუთარი თვალით. ეს ადამიანი, როგორც წამდელი მაფიოზი, თვლის, რომ დიდ შეღავათს მიკეთებს, ათავისუფლებს რა 28 ფირმიდან მხოლოდ ერთს. აი, ასე მოქმედებს მთელი სისტემა“. პროკურატურაში საკონკურსო მიღება ჩაიშალა იმის გამო, რომ სავსებით სრულყოფილ გამოცდას პროკურატურის მუშაკებმა დაამატეს გასაუბრება. სწორედ ამ სარკმელში გააძვრინა შოკინმა თავისი „ძველი გვარდია“. სისტემის პირველი პირი, აბსოლუტურად ძველმოდური, პრინციპში ვერ გახდებოდა რეფორმატორი.

უკრაინა მთლიანად აგებულია ფეოდალურ სისტემაზე. აი რაში გამოიხატება ეს: ადამიანს აძლევენ ადგილს, რითაც უნდა მოიპოვოს მან თავისი შემოსავალი, თანაც დამსაქმებელს აძლიოს თავისი წილი. ეს სისტემა ძალიან მაგონებს შევარდნაძის დროს, ოღონდ ბევრად უფრო ამორალური და დახვეწილია.

აი მაგალითისთვის, როდესაც პოროშენკო ჩამოდიოდა ოდესაში ვიზიტად, წინასწარ აგზავნიდნენ ასაკაციან ჯგუფს და გვიბრძანებდნენ ისინი დაგვებინავენებინა რამდენიმე დღით სასტუმროში, თანაც გამოგვეკვება, გვეზრუნა მათ გართობაზე, ოღონდ ამაზე ფული საერთოდ არ იყო გამოყოფილი.

პოროშენკოს ვიზიტისას აგრეთვე უნდა გვექირავა რამდენიმე ავტობუსი, მათ შორის, სამი თუ ოთხი ბრონირებული, რასაკვირველია, არც საამისო ფული არ იყო გამოყოფილი. და არავინ ფიქრობდა, საიდან უნდა მოგეტანა ეს ფული.

ბუნებრივია, ამ ხარჯის დაფარვა ხდებოდა ადგილობრივ ბიზნესმენებთან „თვალის ჩაკვრით“, ისინი ამას უზრუნველყოფდნენ. რა თქმა უნდა, იმედი ჰქონდათ, სანაცვლოდ პრივილეგიებსაც მიიღებდნენ ადგილობრივი ხელისუფლებისგან. ამ დაწესებულ პირობებს თუ გააპროტესტებდი, ანუ პრეზიდენტის ამგვარ ვოიაჟს შეენიანააღმდეგებოდი, მერე აუცილებლად პროკურატურა დაინტერესდებოდა შენი ურთიერთობებით, ამ ადგილობრივ ბიზნესმენებთან. კერძოდ, მათი გადარიცხვებით, საქველმოქმედო ფონდით.

ერთი სიტყვით, პრაქტიკულად, თვითონ ჩაგითრევდნენ კორუფციულ გარიგებაში და საჭიროებისამებრ, გამანტაჟებდნენ კიდეც.

აი ასეთია კორუფციის ეს სისტემა.

მე გულგრილად ვერ ვუყურებდი სახელმწიფო საწარმოების დაუფარავ და თავხედურ ძარცვას. პოლიტიკური პარტიები უმნიშვნელოდ ფინანსდება სახელმწიფოს მიერ და ისინი ფულს, ძირითადად, სახელმწიფო საწარმოებიდან იღებენ. როდესაც ეკონომიკის მინისტრმა, ლიტველმა აბრომავიჩუსმა შექმნა სახელმწიფო საწარმოების მართვის რეფორმის კომისია, მან მთხოვა მისი თავმჯდომარეობა. ნახევარ წელიწადში ჩვენ დავითვალეთ, რომ სახელმწიფო საწარმოებზე, „ნავთობ-გაზის“ ჩათვლით, ყოველწლიურად იპარავდნენ 5 მილიარდ დოლარს.

ჩემ ოლქში უდიდესი ასეთი ობიექტი ოდესის ნავსადგურთან არსებული ქარხანა (ОПЗ) არ იყო გამონაკლისი. საწყის სტადიაზე (ნედლეულის შესყიდვა) მას იაცენიუკის წარმომადგენლები აკონტროლებდნენ, საბოლოოზე – БПП. მე მქონდა მონაცემები, რომ სახალხო ფრონტის ერთ-ერთი ყველაზე გავლენიანი დეპუტატი მარტინენკო აკონტროლებს ОПЗ-ზე ბუნებრივი აირის მიწოდებას და გავლენას ახდენს ქარხნის ხელმძღვანელების დანიშვნაზე. გადავწყვიტე ეს ამბავი საჯაროდ განმეცხადებინა.

2015 წლის დეკემბრის დასაწყისში, ოდესაში მოწყობილ ანტიკორუფციულ ფორუმზე, იაცენიუკის მთავრობას წარვუდგინე ბრალდება კორუფციაში. უმაღლეს მოხდა ინციდენტი ავაკოვთან ეროვნულ რადაზე.

არსებულ ვითარებასთან შეგუების არავითარი საშუალება აღარ არსებობდა. ანტიკორუფციული ტალღის იდეამ ქვეყანაში ფართო გამოხმაურება ჰპოვა. ახალგაზრდა პოლიტიკოსებსა და აქტივისტებთან ერთად ჩვენ ჩავატარეთ ათზე მეტი ანტიკორუფციული ფორუმი მთელ ქვეყანაში — უჟგოროდიდან სევეროდონეცკამდე. ჩვენი მოთხოვნა იყო მთავრობისა და გენერალური პროკურატურის გადადგომა. დარბაზები, სადაც ტარდებოდა ფორუმები, გადაჭედილი იყო ხალხით.

ამერიკელებს სურდათ იაცენიუკის შენარჩუნება. სახელმწიფო დეპარტამენტის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი, ვიქტორია ნიულენდი შემხვდა ნიუიორკში, ვალდორფ ასტორიას სასტუმროს შეხვედრათა დარბაზში და კატეგორიულად მომთხოვა იაცენიუკისთვის თავი დამენებებინა. ამ ხელმძღვანელის მოტივაცია მდგომარეობდა შემდეგში — უკრაინაში ოლიგარქული კლანები ერთმანეთს უნდა აწონასწორებდეს. თუ მოიხსნება იაცენიუკი, გაიმარჯვებს ერთი კლანი და გახდება უკონტროლო. მე ვუპასუხე, რომ მაკვირვებს ოლიგარ-

ქიულ თამაშებში ჩაბმული ამერიკელების ხილვა და, მათდამი პატივისცემის მიუხედავად, მივალწევ იაცენიუკის გადადგომას. პირველი ანტიკორუფციული ფორუმის წინ, რომელზეც 15 ათას ადამიანზე მეტი დარეგისტრირდა, დამირეკა ჩემმა ძველმა ნაცნობმა, ჯორჯ სოროსმა და პირდაპირ მომთხოვა ფორუმის გაუქმება და იაცენიუკისათვის თავის დანებება. „თუ იაცენიუკს მოხსნიან, სავალუტო ფონდი უკრაინას ტრანშს აღარ მისცემს, ეკონომიკა ჩამოიშლება და რუსეთი უკრაინას დაიპყრობს“, - დამიხატა სოროსმა აპოკალიპტიური სურათი. ჩემი აზრით, მას ამ ზარის განხორციელება, ჩემზე გავლენის მოსახდენად, ობამას ადმინისტრაციიდან სთხოვეს. ყველა შემთხვევაში მე ის ისეთივე უარით გავისტუმრე, როგორც მანამდე ვიქტორია ნიულენდი. ფორუმი დიდი წარმატებით ჩატარდა და იაცენიუკს წყალი შეუდგა.

პრეზიდენტი ორგეარ პოზიციას იკავებდა. ის ჩემსავით უკმაყოფილო იყო იაცენიუკით, თუმცა შოკინისა და საყვარელიძის კონფლიქტში მხარს შოკინს უჭერდა.

ანტიკორუფციულმა ფორუმებმა თავისი ამოცანა შეასრულა. იაცენიუკი შეცვალა გროისმანმა, სახელმწიფო საწარმოებიდან ფულის გატანა ძლიერ გართულდა.

ოდესის ოლქი ყველაზე დიდი და, ვფიქრობ, უკრაინის ყველაზე მნიშვნელოვანი რეგიონია. თუ მას ადგილიდან დავძრავთ — ამოძრავდება მთელი ქვეყანა. ოლქი ძალიან მძიმე მდგომარეობაში დამხვდა. ათეული წლების განმავლობაში ის მაფიოზურ-კლანური მართვის პირობებში ცხოვრობდა. შედეგად — უკრაინაში ყველაზე უარესი გზები, ამაზრზენი ინფრასტრუქტურა, ქვეყანას ფაქტობრივად მონყვეტილი სამხრეთი ბესარა-

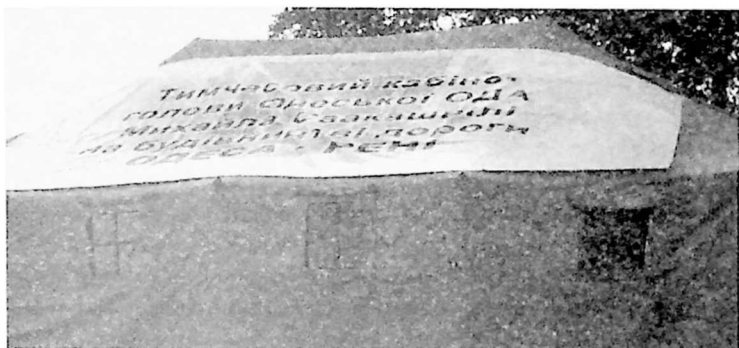
ბია. ქალაქი ოდესა კონტროლდება 90-ანების დროინდელი ბან-
დიტების - ანგერტისა და გალანტერნიკის მაფიოზური კლანით.

მრავალი ახალგაზრდა იდეალისტი გაერთიანდა ჩემს გარ-
შემო, მაგრამ უმაღლეს აღმოაჩინეს, რომ მათ არაფერი აქვთ და,
პირველ რიგში, ბიუჯეტი. გუბერნიის განვითარების ბიუჯეტი
შეადგენს რამდენიმე მილიონ დოლარს. საქართველოში ეს
არის პატარა სოფლის ბიუჯეტი. ძირითად ფულს აკონტრო-
ლებს საოლქო საბჭო, ქალაქის საბჭო და ცენტრალური ხელი-
სუფლება. გუბერნატორი აბსოლუტურად ზედმეტი რგოლია.

ოდესაში, უკრაინაში, ზეგუნდი შევკარიტ. გამოვაცხადეთ
კონკურსი რაიონული ადმინისტრაციების ხელმძღვანელთა
თანამდებობებზე. 26 ადგილზე მივიღეთ 7000 განცხადება.
აქედან შევარჩიეთ ლონდონის ეკონომიკის სკოლის ორი
კურსდამთავრებული, კემბრიჯის უნივერსიტეტის კურს-
დამთავრებული, ამერიკული უნივერსიტეტების კურსდამ-
თავრებულები. ერთი ბიჭი, მიშა ტატარჩუკი, ხელმძღვანე-
ლობდა სამთო ბიზნესს კონგოში, ამთავრებდა უნივერსი-
ტეტს ევროპაში. ადმინისტრაციის ხელმძღვანელის სასაცი-
ლო ხელფასიდან გამომდინარე, მკვეთრად შევზღუდეთ შერ-
ჩევა და ავიყვანეთ მხოლოდ შეძლებული ხალხი. მაგალითად,
თავისი დანაზოგების ხარჯზე ტატარჩუკს შეუძლია კიდევ
ერთი წელი შეინახოს თავი და თანაშემწეები. როდესაც და-
ინიშნა ყველა ხელმძღვანელი, შევკარიბე ისინი და გავაფრ-
თხილე, რომ მათ წინ დიდი სირთულეები უდგას. მათ მიპა-
სუხეს, რომ ისინი ქვეყნის შესაცვლელად მოვიდნენ და მარ-
ტივად არ დანებდებიან.

იმავენაირად შევარჩიეთ საოლქო ადმინისტრაციის ხელ-
მძღვანელები.

მაიდანის აქტივისტმა, სოლომია ბობროვსკაიამ გაიარა
კონკურსი და გახდა ჩემი მოადგილე. სოლომია — იდეალის-
ტია, მასთან საინტერესოა ურთიერთობა. ის წარმოშობით
როვნოდან არის, ძალიან პატრიოტული ოჯახიდან. ის ზეე-
ფექტურია. ყველაზე ხელიდან წასული და გაქნილი ადგი-
ლობრივებიც კი სცემენ პატივს. მე სრულად გადავეცი მას
უფლების უმეტესობა, მაგრამ არა იმიტომ, რომ თავად მე-
ზარება რაიმეს კეთება, არამედ იმიტომ, რომ სხვანაირად
ადამიანები ვერ ისწავლიან მუშაობას. თუ არ მისცემ საშუ-
ალებას თავად მიიღონ გადაწყვეტილება, შეზღუდული უფ-
ლებამოსილების პირობებში მათ, უბრალოდ, ხელი მოეცა-
რებათ.

გავაკეთე ის, რაც არცერთ თანამდებობის პირს არასდროს გაუკეთებია უკრაინაში. მე მოვანყევ დროებითი კაბინეტი კარავში გზასთან, იმ მიზნით, რომ სათანადო ყურადღება მიექციათ სტრატეგიული გზატკეცილის, ოდესა-რენის, აღდგენის დაფინანსების აუცილებლობისთვის.

მე არ ვიცნობდი მაშა გაიდარს, და მითხრეს, რომ ჩემთან შეხვედრა სურდა. ის ჩამოვიდა, გავისაუბრეთ და შევთავაზე ჩვენთან მუშაობა. ვიფიქრე, ოდესაში არის გაიდარის სახელობის ქუჩა და ეს სიმბოლური იქნებოდა.

იულისი მარუშევსკაია გავიცანი 2014 წელს, როდესაც იღებდა ახალ ფილმს ევრომაიდანის მხარდასაჭერად. მან მომწერა ფეისბუქში ინტერვიუს თხოვნით. მე ვიცოდი, რას საქმიანობდა და დავპატიჟე შეხვედრაზე თავის ამერიკელ რეჟისორთან ერთად. მარუშევსკაია უსწრაფესად სწავლობს ყველაფერს. მას ძალიან ლამაზ ქალად აღიარებენ. დიახ, ის ძალიან მომხიბვლელია. სისულელეა, როდესაც ამბობენ, რომ ლამაზ ქალს არ შეუძლია კარგად იმუშაოს. თავისი წვლილით საბაჟოს რეფორმირებაში იულიამ ჭეშმარიტი პატივისცემა დაიმსახურა. მან სისტემას ბრძოლა გამოუცხადა, სისტემა კი, თავის მხრივ, ებრძვის მას. მასზე აღძრეს სისხლის სამართლის საქმე 500 გრივნა (258 დოლარი) პრემიად თავისთვის გამოწერაზე. ამ საბაბით სახლში ჩხრეკა ჩაუტარეს და ბევრჯერ მიიყვანეს დაკითხვაზე.

იულიას არ უნდოდა საბაჟოზე მისვლა, მაგრამ მე დავარწმუნე ამის საჭიროებაში. ახლა ის გაინაფა ციფრებთან, მონაცემებთან და ნაკადებთან ოპერირებისას, ის გაერკვა მშენებლობაში, ეკონომიკური ტრანზაქციების წვრილმანებში. ადრე ის იყო უბრალოდ მაიდანის ახალგაზრდა და ჭკვიანი აქტივისტი. ინვესტადა სიმპათიას, თუმცა საკმარის ნდობას ვერ იმსახურებდა. ახლა კი ვერავენ იტყვის, რომ ის ლამაზი თვალების გამო დანიშ-

ნეს. ყველა, ვინც კი მასთან ურთიერთობდა, აღიარებს, რომ ის თემაში ერკვევა. მარუშევსკაია ძალიან მომთხოვნია. ერთხელ მივედით შეხვედრაზე ნავსადგურების საქმის მწარმოებლებთან და ადმინისტრაციის წარმომადგენლებთან. გროისმანმა ამ შეხვედრაზე გაგზავნა ვიცე-პრემიერი კისტოინი, რათა ის დაგვხმარებოდა საბაჟო ტერმინალის მშენებლობის განახლებაში. საქმის მწარმოებლები „სათითეებით თამაშს“ გვეთამაშებოდნენ. ისინი პირნმინდად იტყუებოდნენ. ამბობდნენ, რომ პირვანდელ პროექტში ფასადი გათვალისწინებული არ იყო. ჩვენ სასწრაფოდ წარვადგინეთ საბუთები, რომლებიც ამას უარყოფდა. მაშინ მათ განაცხადეს, რომ ეს უბრალოდ, სურათია. ჩვენ წარვუდგინეთ არქიტექტურული გეგმები. მათ დაინყეს ცრუ მტკიცება, რომ არ დაუდასტურებიათ ეს გეგმები და მოითხოვეს, რომ ჩვენ მათი ხელმოწერები წარგვედგინა. იულია უდიდესი მოთმინებით, თუმცა კბილების კრაჭუნით, ყველაფერს უხსნიდა. საქართველოში მე არ დავაყოვნებდი და მათ მსგავსებს ავუყირავებდი მაგიდას და ხელითაც შევეხებოდი, ის კი იყო განონასწორებული, საუბრობდა არგუმენტირებულად და ყველა წვრილმანში ამხილა ისინი ტყუილში. მე გაოცებას ვერ ვმალავდი. ამის შემდეგ სხვა შეხვედრაზე უნდა წავსულიყავით. მანქანაში მან თქვა, რომ ძლივს იკავებდა თავს, ნერვები დაანყდა და მეტი აღარ შეეძლო. ბოდიში მოიხადა და ისტერიკული კივილი აღმოხდა. აი, ასეთი ყოფილა უკრაინული ხასიათი.

მაშინ მან გაიმარჯვა, მაგრამ დროებით. საუბარი ძალიან მარტივ საკითხზე იყო, რომელშიც არც კი არის რაიმე პოლიტიკური შემადგენელი. ამ კონტრაქტის მიმღებმა კონკრეტულმა საქმის მწარმოებელმა მისცა ქრთამი ნავსადგურის კონკრეტულ ადმინისტრაციას, ამის სანაცვლოდ სრულიად კორუმპირებულმა AMPY-მ (უკრაინის საზღვაო ნავსადგურების ადმინისტრაცია), როგორც მიღებულია, თვალი დახუჭა არსებულ დაუმთავრებელ სამუშაოებზე. და უცებ მათ ეუბნებიან: ბიჭებო, პროექტი ითვალისწინებს ამასა და ამას. ფული კი აღარ არის, განაწილებულია უკვე. მაშინ მათ გადაწყვიტეს „გადაადგონ“ ფასადი. ტერმინალი პოტიომკინის კიბებთან არის — ყველა ოდესელისთვის და ტურისტებისთვის გამოსაჩენ ადგილას, მშენებლებმა კი თანამედროვე ფასადის ნაცვლად შეასაღეს გვიანი 1980-ანების დროინდელი კოლმეურნეობის ბაზარი.

კისტოინმა უთხრა: ბიჭებო, გინდაც სახლიდან მოიტანოთ, უნდა დაასრულოთ. აქ მოპარვის უფლებას არ მოგცემთ — სად, სად, მაგრამ, გთხოვთ, აქ არა.

ეს, რა თქმა უნდა, გამოსავალი არ არის. გამოსავალი ისაა, რომ არ აიყვანო ისეთი შემსრულებელი, რომელიც ჯერ მოიპარავს, ბოლო მომენტში კი ყველაფრის უარყოფას დაიწყებს.

მე ძალიან მომეწონა, რომ იულიამ გაიტანა ფასადის მშენებლობა. დღეს ის ალამაზებს ოდესის პორტს. ჩვენ საქართველოში ყოველთვის გვდებდნენ ბრალს ჭარბ „ფასადურობაში“. უკრაინაშიც ცუდ ტონად მიიჩნევა ფასადზე ზრუნვა, ეს არ არისო მთავარი. იულია კი მიხვდა, რომ ფასადი ძალიან მნიშვნელოვანია, ამასთან თვითონ გაიგო ეს, მე მისთვის არაფერი ამიხსნია. ახალ თაობას ესმის რეკლამის მნიშვნელობა, რადგან მარუშევსკაია თვითონ არის თავისი ქვეყნის ფასადი. მისი სახე ნამდვილად უკრაინის სავიზიტო ბარათად იქცა.

ძველ თაობას საერთოდ არ ესმის არქიტექტურის, სილამაზის მნიშვნელობა. შეხედეთ, რას დაამსგავსეს მათ კიევი. შეიძლება, თავისთვის ისინი სხვანაირად აშენებენ და არც ეს არის დადასტურებული ფაქტი. სხვათა შორის, რალაც მომენტში, მზად ვიყავი ჯანდაბისკენ ყოფილიყო ეს ფასადი, რადგანაც ვადებში ვიყავი ვიზლუდებოდი. ის კი კბილებით ჩააფრინდა მას. მევედრებოდა, არაფრის დიდებით არ დაგვეთმო და ეს არის ნამდვილი, არა ფასადური, ბრძოლა კორუფციასთან. ლამაზი შენობები, ლამაზი ფასადები საჭიროა, რომ აჩვენო — ქვეყანა იცვლება. რომ ადამიანებმა დაინახონ განსხვავება. ჩვენთან ეს ესმოდათ გიგი უგულავას, ვარშალომიძეს აჭარაში და ყველა დანარჩენსაც.

*მოსახლეობის მომსახურების ახალი ცენტრი ოდესაში.
ნულოვანი კორუფცია და მაქსიმალური სისწრაფე*

საყვარელიძის დანიშვნა ოდესის ოლქის პროკურორად პროშენკოს იდეა იყო. მე ვეძებდი უკრაინელ პროკურორს და მყავდა კანდიდატურები. მაგრამ დაიძაბა რა შოკინსა და დავითს შორის ურთიერთობა, კიევში გადაწყვიტეს, თუ სააკაშვილს სჭირდება პროკურორი, გადავუსროლოთ მას საყვარელიძე. შემდეგ ალაპარაკდნენ იმაზე, რომ ეს დანიშვნა უკანონო იყო.

მე თავიდანვე ვიკითხე, შეიძლება კი ასე გაკეთდეს-მეთქი? მიპასუხეს, რომ ყველაფერი კანონიერია.

ოდესაში საყვარელიძემ ძალიან ბევრს მიაღწია. პირველ რიგში, მან გააუქმა ყველანაირი სქემები. მის მოსვლამდე პროკურატურა ყველაფრისგან წოვდა ფულს! ეს დიდი გარღვევა იყო. მან აღძრა სისხლის სამართლის საქმეები ოდესაში მოქმედი ყველა მაფიოზური კლანის წინააღმდეგ, მთელ ქვეყანაში ცნობილ ზატოკის - იქაურ ქობულეთის - და კრიჟანოვკას - იქაურ შეკვეთილის - ხელმძღვანელების წინააღმდეგ და სასამართლომდე მიიყვანა ისინი. მან ძალიან კარგი გუნდი შეკრა - მაგალითად, თან ჩამოიყვანა ვინიციდან ოლეგ ჟუჩენკო. დავითს უნარი აქვს სწრაფად შეარჩიოს უკრაინელი თანამშრომლები. ოდესაში მისმა დანიშვნამ სრულად გაამართლა. სწორედ დავითმა დაიწყო ОПЗ-ს საქმე: როდესაც ის იქ შევიდა გასაჩხრეკად, მას იმნამსვე დაურეკა განრისხებულმა გენერალურმა პროკურორმა. მთლიანობაში დავითი გახდა უკრაინის ისტორიაში ორი ყველაზე მნიშვნელოვანი საქმის ინიციატორი: „ბრილიანტების პროკურორების საქმე“ და ОПЗ-ს საქმე. პირველ საქმეს მოჰყვა გენერალური პროკურორის შეცვლა, მეორე ძალიან დაეხმარა უკრაინის პრემიერ-მინისტრის შეცვლას.

უკრაინის მთავარი პრობლემაა სრული ბარდაგი და კორუფცია ყველა დონეზე და ამის ერთ-ერთი გამოსაბატულება საბჭოების ხელისუფლება. სოფლის საბჭოები თვით მთავრობაში არსებულ კორუფციაზეც კი უარესია. მათი დეპუტატები მუშაობენ უხელფასოდ, სამაგიეროდ აკონტროლებენ მიწის არალეგალურ ბაზარს და ხარჯებს ინფრასტრუქტურაზე. თავის კორუფციულ ინტერესებს ისინი იცავენ სუფთა საბჭოური იდეოლოგიით, ამტკიცებენ რა, რომ მიწის გაყიდვა არ შეიძლება. ტიპური ორპირობა: მიწის ბაზარი თითქოს არ არსებობს, არა და ის არის. არიან ლატიფუნდისტებიც, რომლებიც, რაც მოესურვებათ, იმას აკეთებენ მიწასთან მიმართებაში, შემდეგ კი ლეგალიზებას უწევენ ამას სოფლის საბჭოების მეშვეობით. ამას წინათ მომიყვნენ ოდესის ოლქის ერთ-ერთი საბჭოთა მეურნეობის თავმჯდომარის შესახებ. საბჭოთა მეურ-

ნეობის დირექტორი! 2016 წელს ეს ხომ თავისთავად აბსურ-
დია. მისი თანასოფლელი ჩიოდა, რომ ამ თავმჯდომარემ თავის
ქალიშვილს უყიდა წითელი Range Rover, თავისთვის კი
Porsche Cayenne და სახლი ანტალიაში, იმის ნაცვლად, რომ
ფული განვითარებაში დაებანდებინა. გასაკვირი ამაში არა-
ფერია. თავისი მენტალობით ის მენარმე, ფერმერი არ არის,
ის საბჭოთა მეურნეობის თავმჯდომარეა. მას არ აქვს იმის
შეგნება, რომ ეს მისი მიწაა. მას სურს ძვირად ღირებული მან-
ქანა თავისთვის და შვილისთვის. მას ახლა უნდა ცხოვრება!
აბსოლუტურად უზნეო სისტემა.

თუ უკრაინას სურს ეკონომიკური ზრდა, უნდა გატარდეს
მთავარი რეფორმა — მიწის ბაზრის ლეგალიზება. ეს რე-
ფორმა უნდა დაიწყოს დაუყოვნებლივ და გაგრძელდება ის
მინიმუმ ათი წელი. უამისოდ ზრდა არ იქნება.

ვინ მართავს ახლა უკრაინას? პოროშენკო საყოველთაო სი-
ძულვილის ობიექტია. ბევრია პრეზიდენტით უკმაყოფილო.
იაცენიუკი აღარ არის თანამდებობაზე, გროისმანს კი პორო-
შენკოს გაგრძელებად აღიქვამენ. რადგან გროისმანს არ თელი-
ან დამოუკიდებელ ფიგურად, ის სიძულვილის ობიექტი არ
არის. ჯერ არ არის. აღმოჩნდა, რომ, თუ საჭიროა რაიმე სა-
კითხის გადაწყვეტა პარლამენტში, უნდა მოელაპარაკოთ დე-
პუტატ ხომუტინიკს. ვინ არის ეს? მე არც ის ვიცი, როგორ გა-
მოიყურება. არც უკრაინის მოსახლეობამ იცის. არავის ახსოვს
მისი ცეცხლოვანი გამოსვლები, მის მიერ შემოტანილი კანონ-
პროექტები. მაგრამ „პეჩერსკის სამკუთხედში“ (კიევის ვერა-
ვაკე), სადაც განლაგებულია პრეზიდენტის ადმინისტრაცია,
მთავრობა და უმაღლესი რადა, იციან, რომ ხომუტინიკის გა-
რეშე არცერთი საკითხი არ წყდება. მას პარლამენტში აქვს 23
ხმა, ამას ემატება იმ დეპუტატების ხმები, ვინც მიბმულია ოლი-
გარქულ ინტერესებს. მათ შეიძინეს ადგილები პარლამენტში
და დაიცავენ ერთმანეთს, რადგან ეს მათი საერთო ტერიტო-
რიაა და მათი საერთო პრივილეგიები. მათ იმიტომ აქვთ პრი-
ვილეგიები, რომ მათი ხმების გარეშე ვერ დაინიშნებოდა გრო-
ისმანის მთავრობა, იმიტომ რომ პრეზიდენტის ადმინისტრა-
ცია, თუ საჭიროა კანონის მიღება, მოდის მათთან მოსალაპა-
რაკებლად. აქედან გამომდინარეობს, რომ ვინმე ხომუტინიკი,
ვისაც არავინ იცნობს, მართავს ყველას. შეთავსებით, ის უკრა-
ინის სახელმწიფო ფისკალური სამსახურის უფროსის, ნასირო-
ვის „პატრონია“. ამიტომ დაკავებულია ისეთი საქმეებით, სა-
დაც სწრაფი, ადვილი ფული იშოვნება — იგივე კაკლის ექს-

პორტიო. ცხადია, მას არ აინტერესებს ხანგრძლივი პროექტები. მას მიმდინარე ნაკადები სჭირდება.

მე მეუბნებოდნენ, რომ ჩრდილოვანი Cash (ნალდი ფული) მხოლოდ საბაჟოებიდან დღეში შეადგენს 4-5 მილიონ დოლარს. გასაგებია, რომ ეს ფული სრულად მხოლოდ ხომუტინიკს არ მისდის, ის ნაწილდება თავისიანებში და როდესაც გროისმანი ჩადის ოდესაში ნასიროვთან ერთად და ავალებს მას მოუხსნას მარუშევსკაიას სამი საყვედური, ნასიროვი თავს უქნევს, ხოლო შემდეგ ქმნის კომისიას ამ საქმის განსახილველად. ის ამბობს „ეუხსნი“, მაგრამ ორ კვირაში ქმნის კომისიას, რომელიც წყეტს, მოიხსნას ეს საყვედურები, თუ არა. და ეს ხდება პრემიერის განკარგულების შემდეგ, რომელიც, სხვათა შორის, გაიცა ტელეკამერების წინ. მოგვიანებით კომისია გასცემს დასკვნას, რომლიდანაც ირკვევა, რომ საყვედურები არამც თუ მოსახსნელია, არამედ, პირიქით, უნდა დაემატოს, ისე კი სჯობს, საერთოდ გავათავისუფლოთ სამსახურიდანო. გროისმანი კი იძულებულია მოითმინოს. მას ნამდვილად სურდა მოეხსნა ეს საყვედურები, რადგან მარუშევსკაია — ნასიროვის კავშირი იგივეა, რაც ლამაზმანის და ურჩხულის და ეს კიდევ რბილი გამოთქმაა ნასიროვთან მიმართებაში. და მას შემდეგ, რაც პრემიერი სრულ მხარდაჭერას აღმითქვამს ნასიროვის თანდასწრებით, ეს უკანასკნელი ერთი დღის შემდეგ მიჩივის სასამართლოში, მისი პატივისა და ღირსების შეურაცხყოფის თაობაზე, მორალური ზარალის ანაზღაურებისთვის ითხოვს მილიონ გრივნას და მოყავს ჩემი სიტყვები: „შეხედეთ მის სი . . .“ კინალამ წამოძვდა „სიფათი“. პატივი და ღირსება! სინამდვილეში ეს დემონსტრაციაა გროისმანის წინააღმდეგ: შენ მხარი დაუჭირე, მე კი — აი ასე. ცოტა ხნის შემდეგ გამოდის ფინანსთა მინისტრი დანილიუკი და აცხადებს: „ეს საგადასახადო ციყვები მოსაშორებელია“ — საუბარია საგადასახადო მილიციაზე. მეორე დღეს დანილიუკი საუბრობს იმაზე, რომ ისინი არა მარტო მოსაცილებელია, არამედ საგადასახადო მილიცია საერთოდ უკანონოა. და პრემიერისა და თავისი უშუალო შეფის, დანილიუკის განცხადებების პასუხად ნასიროვი გამოდის და აცხადებს: არა, ბიჭებო, საგადასახადო მილიცია ძალიანაც ლეგიტიმური ორგანოა, მეტიც, მათი მუშაობის გამო არ გამოხატულა არც ერთი პრეტენზია არც ერთი ბიზნესმენისგან. სხვა ქვეყანაში, ალბათ, მას მოხსნიდნენ. აქ კი ის დემონსტრაციულად უჩვენებს ყველას, რომ მას კი არ მოხსნიან,

რამე რომ იყოს, მას თავად შეუძლია ვინც გინდა მოხსნას — და დანილიუკი იძულებულია გაჩუმდეს.

რა თქმა უნდა, 60%-ამდე საკითხების გადანყვეტა რაღას გარეშე ვერ ხერხდება. მაგრამ, დანარჩენ 40%-ს მთავრობაც ყოფნის. და ჩვენი საკითხების მაგალითზე ვხედავთ, რომ თითქოს ყველაფერი გადანყვეტილია, და უცებ ვილაცის ხელმონერა ვერ მივიღეთ, და პროგრამა დაიბლოკა ორი თვით. ცხადია, რომ სიტუაცია ჩიხში შევიდა და მყარდება სრული უიმედობის შეგრძნება. რა მოხდება შემდეგ?

ადრე შევარდნაძის დროინდელი საქართველო ახლანდელ უკრაინაზე უფრო კორუმპირებული მეჩვენებოდა. მაგრამ, ბოლო ორი წლის მიმდინარე მოვლენებზე დაკვირვებამ აზრი შემაცვლევინა. მივხვდი, რომ მეშლებოდა. შევარდნაძე ასრულებდა კლანებს შორის არბიტრის როლს. ის ყველაზე მსხვილი, თუმცა არა ერთადერთი, ფეოდალი იყო. სხვა ფეოდალებს თავისი ნაკვეთები ჰქონდათ, და ის მათ არ ეხებოდა ან ვერ ეხებოდა. ფეოდალები ერთმანეთის საქმეებში არ ერეოდნენ. თუ ერთ მინისტრს სურდა რალაცის გაკეთება სხვა მინისტრის სფეროში, მისთვის უნდა გადაეხადა. ეს ჩვეულებრივი სისტემაა პოსტსაბჭოურ სივრცეში. ლუკაშენკომ ის შეცვალა, და ახლა თავად აკონტროლებს ყველაფერს. პუტინიც ცდილობდა მის შეცვლას, მაგრამ მასთან მაინც დარჩა ფეოდალური სათავადოები. ამ სისტემებში მთავარი შემდეგია: არის ცალკეული სფეროების მაკონტროლებელი ხალხი და თუ მათთან მოილაპარაკებ, საქმე შეიძლება დაიძრას ადგილიდან. უკრაინაში ესეც კი არ არის. აქ დეზინტეგრაცია მოხდა მიკროდონეზე. ყველა ყველასთან მოლაპარაკებებს ანარმოებს და ყველა ყველას ატყუებს. შეგიძლია მერს მისცე ქრთამი, რომ რალაც ააშენო, მისი მოადგილე კი ყველაფერს გიბლოკავს, რადგან სხვა ჯგუფიდან არის და მერთან დიდი ხანია განხეთქილება აქვს და ასეა ყველა დონეზე — სოფლის საბჭოები, მერები, მინისტრები, მინისტრის მოადგილეები, სახელმწიფო სააგენტოები.

ახალგაზრდა ინფრასტრუქტურის მინისტრი ომელიანი ავლენს პერიოდულად მრავალ პერსპექტიულ იდეას, მაგრამ მას დაქვემდებარებაში ჰყავს, მაგალითად, АМПУ-ს უფროსი, რომელსაც მიუფურთხებია ომელიანის სიტყვებზე. ოდესის ოლქში АМПУ-ს მართავს არა მინისტრი ომელიანი, არამედ ავაკოვი, კონკრეტული სახალხო დეპუტატის მეშვეობით. ნავსადგურში კეთდება რეალური საქმეები, მინისტრი კი რჩება თავისი თეორიების ამარა.

ერთხელ ომელიანი ჩავიდა ოდესაში და კატეგორიულად განაცხადა, რომ АМНУ ვალდებულია უმაღლესი განაახლოს ახალი ტერმინალის მშენებლობა, თორემ ყველა ვადები ირღვევა. ნავსადგურის ადგილობრივი ადმინისტრაციის უფროსის მოადგილემ აუღელვებლად უპასუხა, რომ აუცილებლად გააკეთებენ, ოღონდ ისე, რომ მერე საკონტროლო სარევიზიო სამმართველოსთან მათ პრობლემები არ გასჩენოდათ — რაც თავაზიან „არას“ ნიშნავდა. საქართველოში ხელმძღვანელს, რომელიც ასე უპასუხებდა მინისტრს, იმნამსვე მოხსნიდნენ. ამას კი ყურიც არ გაუბარტყუნებია — მას უკვე რამდენიმე მინისტრი ჰყავდა მონელებული. კერძო ინტერესები კლავს უკრაინის პერსპექტივას. აი, კლასიკური მაგალითი. რუსეთთან არსებული ვითარების გამო უნდა მოიძებნოს შემოვლითი გზები საქონლის გადასაზიდად. ჯერ კიდევ 2012 წელს ილჰამ ალიევთან ერთად მე ვიხილავდი ტრანზიტის ორგანიზებას ჩინეთიდან ოდესაზე, შუა აზიისა და ამიერკავკასიის გავლით. 2014 წელს ეს საკითხი კიდევ უფრო აქტუალური გახდა. ჩვენ მოვახერხეთ გადაგველაზა ბიუროკრატიული ზღუდეები ყაზახეთსა და აზერბაიჯანში, რათა სერიოზულად დაგვეწია ტარიფები. მიუხედავად იმისა, რომ საქონელი ორჯერ უნდა დაიტვირთოს და ჩამოიტვირთოს ბორნებიდან, მისი მიწოდება უფრო სწრაფი და იაფიცი კი აღმოჩნდა, ვიდრე რუსეთის გავლით. ეს სერიოზული გარღვევაა. ალიევმა გამოგზავნა უკრაინაში რკინიგზის უფროსი და თავისი ადმინისტრაციის წარმომადგენელი და მე ისინი რამდენიმე დღის განმავლობაში კაბინეტ-კაბინეტ ვატარე. სულ ტყუილად. მინისტრებს არ ეცალათ, ორჯერ გაუქმდა შეხვედრა პრეზიდენტის ადმინისტრაციაში, თითქოს ყველაზე ნაკლებად უკრაინა იყო ამაში დაინტერესებული. აზერბაიჯანს ისედაც არ აქვს რუსეთის გავლით ტვირთების გადაზიდვის პრობლემა.

ბოლოს და ბოლოს სახელმწიფო დონეზე ყველაფერი მოგვარდა. აი შემდეგ კი უკრაინის რკინიგზის გადაზიდვების განყოფილების უფროსმა არ ისურვა დაენია ტარიფები. იმ დროისთვის აზერბაიჯანმა, ყაზახეთმა და საქართველომ უკვე დასწიეს ტარიფები. ეს უფროსი კი გაჯიუტდა, რადგან ქრთამის აღებას ლამობდა. ტარიფების დაწევა მხოლოდ მას შემდეგ გახდა შესაძლებელი, რაც ის საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევაში მოყვა — მთვრალი მიუჯდა საჭეს და დაეჯახა ჟურნალისტის მანქანას, იგი დააკავა ახალმა პატრულმა და მან ფულიც ვერ შეიძლია. საქმე გახმაურდა, და «Укрзализныця»-ს ხელმ-

ძღვანელობამ ეს უფროსი მოხსნა. მადლობა პრესას და პატრულს, რომ ჩვენ არ დავკარგეთ ეს პროექტი. აღსანიშნავია, რომ უკრაინამ ტარიფები მხოლოდ ორი კვირის შემდეგ დასწია. ერთი, აბსოლუტურად თავზეხელაღებული, კორუმპირებული გარენარი ამუხრუჭებდა უზარმაზარ სტრატეგიულ პროექტს! მოგეხსენებათ, გადაზიდვას ბორნები სჭირდება. აღმოჩნდა, რომ «Укрзалізниця» მრავალი წლის განმავლობაში განზრახ არ თანხმდებოდა თავისი ბორნების მიმდინარე რემონტს, რის გამოც ისინი უქმად დგას, მონოპოლია კი კერძო გადამზიდველზეა გადაცემული, რომელიც ხელოვნურად ზემოთ სწევს ფასებს. ცხადია, აქ აშკარად ვლინდება კერძო დაინტერესება. თუმცა, ამით ისტორია არ დასრულებულა. აღმოჩნდა, რომ არსებობს სახელმწიფო კომპანია «Лиски», რომელიც ფლობს მოძრავ შემადგენლობას და რომლისთვისაც არაფერს ნიშნავს რამდენიმე ქვეყნის პრეზიდენტის მოლაპარაკება. მათთვის აბრეშუმის გზა არ არის სარფიანი, მათ ურჩევნიათ ანარმოონ ბიზნესი რუსეთის გავლით. «Лиски»-ს მფარველია უკრაინის გენერალური პროკურორის მოადგილე. და ისევ გავიჭედეთ! მაოცებს ის, რომ როდესაც ასეთი საკითხებით მივდივარ პრეზიდენტთან ან პრემიერთან, ისინი, როგორც წესი, არ არიან ინფორმირებული ამ პრობლემებზე. ქვეყანა კი კარგავს მილიარდობით დოლარს, წერილი ჩინოვნიკების ინტერესების გამო.

საქართველოში ჩვენ მოვახერხეთ დაგვემხო კორუმპირებული სისტემა, რადგან აღზევდა იდეალისტთა კრიტიკული მასა, და მათ არ სურდათ ძველებურად ემუშავათ. წარმოიდგინეთ მრავალი მარუშევსკაია ყველა სფეროში. დააყენეთ ის ნასიროვის ნაცვლად და ის გიჩვენებთ, როგორ უნდა შეიცვალოს სისტემა. ამ ხალხს აქვს აბსოლუტური იმუნიტეტი კორუფციისადმი. მარუშევსკაია გადადგილდება laBlaCar-ით. ის ყოველთვის ძალიან აკურატულია, თუმცა ძალიან უბრალოდ აცვია. კომფორტი მას არ აინტერესებს. ის სხვა რამით „კაიფობს“. ოდესაში მას ყველა პატივს სცემს, საერთაშორისო TV არხები რეგულარულად ჩამოდიან და მასზე აღფრთოვანებულ რეპორტაჟებს იღებენ.

უკრაინის ცალკე პრობლემაა — ოლიგარქები. როგორც კლასი, ისინი ძალიან საზიანოა ქვეყნისთვის. მათ ჩვევაში აქვთ უკრაინის, როგორც დახურული სააქციო საზოგადოების, მართვა. დირექტორთა საბჭოს თავმჯდომარედ ინიშნება პრემიერი, დირექტორებად — მინისტრები, რომლებსაც აკონტროლებენ სამეთვალყურეო საბჭოს საშუალებით. მასში შედიან ცალკეული

დეპუტატები და სხვა ზედამხედველები. კუჩმას დროს შექმნილი ეს სისტემა არსად გამჭრალა, ის მხოლოდ სულ უფრო სრულყოფილი ხდება. ის არ არის დაინტერესებული დახურული სააქციო საზოგადოება «Украина»-ს კაპიტალიზაციით. როდესაც აივარას აბრომავიჩუსმა გადანყვიტა მოეხსნა სახელმწიფო კომპანიისა Сумыхимпром-ის დირექტორი, ამ უკანასკნელმა განაცხადა, რომ მალე თავად მოიშორებს მინისტრს. და რა? აივარასი აღარ არის მინისტრი, დირექტორი კი ისევ იგივეა. ზუსტად ასევე საყვარელიძეც, ფაქტობრივად, მისივე კლიენტებმა მოახსენევინეს. მე პირადად ვიცნობ ყველა უკრაინელ ოლიგარქს, ახმეტოვის გარდა, მაგრამ მათთან არასდროს მქონია საქმიანი ურთიერთობა. ფირთაშისა და კოლომოისკის ყაიდის ადამიანებისთვის მე ცუდი პარტნიორი ვარ. ამ უკანასკნელთან კონფლიქტს სავსებით კონკრეტული მიზეზი ჰქონდა — საავიაციო სამსახური. ცხადია, რომ ბილეთები კიევიდან ოდესაში ძვირი ღირდა იმიტომ, რომ ხაზი მონოპოლიზებული იყო კოლომოისკის კომპანიის МАУ-ს მიერ, ხოლო სახელმწიფო საავიაციო სამსახური, რომლის სათავეში კოლომოისკის კაცი იდგა, ამას ხელს უწყობდა. როდესაც მე ღიად დავინყე ამაზე საუბარი, კოლომოისკის ხალხმა გამოაქვეყნა ინფორმაცია ჩემი ხშირი გადაფრენების შესახებ. საიდან აქვს ჩვენს გუბერნატორს იმის ფული, რომ ძვირი რეისებით დაფრინავდესო? მას შემდეგ, რაც ჩვენ მოვაშორეთ სახელმწიფო საავიაციო სამსახურის უფროსი, მოვახერხეთ კონკრეტული შედეგების დადება: გაჩნდა კონკურენცია და ახლა კიევიდან ოდესაში შეიძლება ჩაფრინდე 499 გრივნად. უფრო მეტიც, მას შემდეგ, რაც МАУ-მ დაკარგა მონოპოლია, ეს დაეხმარა ამ კომპანიას მოდერნიზაციაში, მან სერვისი გააუმჯობესა, ახალი თვითმფრინავები შეიძინა და ამ რეგიონში ნარმატებით დაიწყო Turkish-თვის კონკურენციის განევა. ასე რომ, МАУ-ს მფლობელებს შეუძლიათ ჩემი მადლიერებიც კი იყვნენ.

სხვათა შორის, მე კოლომოისკისთან, რომელიც, ერთი მხრივ, სრული მტაცებელია და, ამავე დროს, პიროვნულად ძალიან ჭკვიანი და რთული პიროვნებაა, სრულიად განსხვავებული ურთიერთობის გამოცდილება მაქვს საქართველოში. როდესაც მან იყიდა ზესტაფონის ფეროშენადნობთა ქარხანა, ისურვა საგადასახადო სამსახურის უფროსთან შეხვედრა და პირდაპირ ჰკითხა, რამდენი უნდა გადაეხადა, რომ ქვეყანაში შეეღწია და დამკვიდრებულიყო. საგადასახადომ დაითვალა ყველა შენიღბული/დამალული გადასახადი და დაუთხარა კოლომოისკის 150 მილიონი დოლარის ოდენობის

თანხა. ამაზე მან იკითხა, რომელ ოფშორზე უნდა გადაერიცხა ეს თანხა. როდესაც გაიგო, რომ თანხა სრულად, ბოლო ცენტამდე, ბიუჯეტში უნდა ჩარიცხულიყო და არც ერთი თანამდებობის პირი არაფერს ითხოვდა, მის გაოცებას საზღვარი არ ჰქონდა. სამაგიეროდ, ამის შემდეგ ის სუფთად მუშაობდა და წესიერად იხდიდა გადასახადებს.

მსოფლიოში არსად მინახავს, რომ დემოკრატიულ სისტემაში პოლიტიკური კლასი ასე ყოფილიყო მონყვეტილი ქვეყნის რეალურ ცხოვრებას. ისინი თვლიან, რომ ყველაფრის გადანყვეტა შეიძლება „პეჩერსკის სამკუთხედში“, თუმცა ეს ასე არ არის! ეს სამკუთხედი უნდა დაიშალოს, უნდა აიძულონ მინისტრები და დეპუტატები იმოგზაურონ რეგიონებში. უკრაინა — უდიდესი ქვეყანაა, მათ კი აქვთ კიევის ცენტრში პატარა ქალაქის მმართველების ფსიქოლოგია. ისინი გრძნობენ ფულის ნაკადებს, თუმცა ამ ნაკადების მიღმა ვერ ამჩნევენ ხალხსა და ქვეყანას.

საჭიროა ხშირი გასვლა ადგილებზე, ხალხის მოსმენა, და არა პოტიომკინის სოფლებით ტკბობა, რომლებსაც აგებენ ხოლმე ძვირფასი სტუმრის ჩამობრძანებისთვის. მას ეგებება „ვიზივანკებში“ გამონყობილი 30-40 ადამიანი საჰაერო ბუშტებით ხელში და რალაცას სკანდირებენ. ეს უკრაინა არ არის!

მიხეილ სააკაშვილი
სახავეისამსახურის უფროსის წინააღმდეგ

НАБУ-მ დააკავა ოდესის ნავსადგურთან არსებული ქარხნის (ОПЗ)-ს ორი ხელმძღვანელი — სამეთვალყურეო საბჭოს თავმჯდომარე პერელომა და დირექტორის პირველი მოადგილე შურიკოვი. ეს სწორედ ის პირები იყვნენ, რომლებიც მიმართავდნენ ფულის ნაკადებს კიევის პოლიტიკოსების ჯიბეებში. მათ დასაცავად დეპუტატები დადიოდნენ სასამართლოებში, რამდენიმე არხი მთელი დღის მაუნყებლობას უთმობდა მათ დასაცავად მომზადებულ რეპორტაჟებს და НАБУ-ს დისკრედიტირებას ცდილობდნენ. შეიქმნა დეპუტატების, მინისტრების, მედიის მაფიოზური კონგლომერატი და ყველა მათგანი კორუმპირებულია. შედეგად, როგორც მოველოდი, სააპელაციო სასამართლომ ისინი გამოუშვა. ასეთი დონის სასამართლოზე ზეგავლენის მოხდენა მხოლოდ პრეზიდენტის ადმინისტრაციას შეუძლია. გამოდის, რომ კორუფციული კონგლომერატი არ დაუშვებდა

მეისრეების დაპატიმრებასაც კი, რომლებსაც შეეძლოთ გაეყვანათ გამოძიება უფრო მსხვილ თევზზე კიევში. მეტიც, **НФ**-ს და **БПП**-ს დეპუტატთა ჯგუფი გამოვიდა განცხადებით და მე და **НАБУ** დაგვადანაშაულა ორგანიზებული დამნაშავეთა ჯგუფის შექმნასა და რეიდერობაში. **НАБУ** სწორი და კარგი სისტემაა. ამ ხალხს ახლებურად არჩევდნენ. არტიომ სიტნიკი და ნაზარ ხოლოდი ახალგაზრდები და ამბიციურები არიან, ამ სიტყვის კარგი გაგებით. გამოძიების კურატორი გიზო უგალავა ჩემი გუნდის ერთ-ერთი საუკეთესო წარმომადგენელია. თუ ისინი არ დაფრთხებიან, მოხდება იგივე, რაც რუმინეთში, სადაც ჩატარდა სრულყოფილი ანტიკორუფციული წმენდა. როდესაც პოლიტიკური კლასი ასე ღიადაა ჩათრეული კორუფციაში, არ მესმის, როგორ შეიძლება არ ჩასვა ისინი. რუმინეთში ძალიან ბევრი პოლიტიკოსი ჩასვეს, მათ შორის ისინიც, ვისაც მე პირადად ვიცნობდი — პრემიერ-მინისტრი ნასტასე, ბუქარესტის მერი ოპრესკუ. რუმინეთის სისტემა ნააგავდა უკრაინისას. 2000-ის შუა წლებში იქ ყველა შავ ფულში ბანაობდა და ჩვენთან ამას ღიად იხილავდნენ. მე ყოველთვის მაოცებდა მათი ცინიზმი. გავიდა რამდენიმე წელი და მათი რიგიც დადგა. ეს ძალიან დადებითად აისახება რუმინეთზე. ქვეყანამ გაცილებით სწრაფად დაიწყო მოდერნიზება. რუმინეთში იგივე პრობლემა იყო, რაც უკრაინაში — სახელმწიფოებრიობის სუსტი ტრადიცია. თანამდებობებით ვაჭრობა ეროვნული სპორტის სახეობად იქცა. დარწმუნებული ვარ, ჩვენთან პოლიტიკური კლასი სწრაფად შეიცვლება. ამჟამინდელ პოლიტიკურ ელიტას ვერანაირ შანსს ვერ ვაძლევ. ბჭობაწრეგიონების პარტიის მოსვლისა და გამარჯვების შესახებ აბსურდულია. ოპოზიციურ ბლოკს კი გამარჯვება შეუძლია მხოლოდ ალაგ-ალაგ სამხრეთსა და აღმოსავლეთში. მაგრამ არა მთელ ქვეყანაში და სამხრეთშიც მათი შანსები მაღალია მხოლოდ იმიტომ, რომ იქ ხალხს არჩევანის უფლებას აძლევენ მხოლოდ ძველ რეგიონებსა და ახლებს შორის. ეს რომ შეიცვალოს, სამხრეთსა და აღმოსავლეთში სწრაფად უნდა გაჩნდეს ახალი ძალა. ეს რთული პროცესია. მე მაქვს ურთიერთობა დასავლეთ უკრაინის აქტივისტებთან. მათთან ურთიერთობა ერთ რამედ ღირს. სამწუხაროდ, უკრაინის ყველაზე დიდ, ოდესის ოლქში, ძალიან ცოტაა ასეთი აქტივისტი.

უკრაინაში ყველაზე საინტერესოა ახალგაზრდა თაობა, რომელმაც უკვე მოასწრო მუშაობა სხვადასხვა დონის ხელისუფლებაში. ისინი გაცილებით რადიკალურები არიან, ვიდრე ქუჩის ოპოზიციონერები. მათ კიდევ აქვთ იმის იმედი,

რომ შეიძლება სისტემის ეტაპობრივი რეფორმირება, საკმარისი იქნება მხოლოდ კარგი კანონების მიღება.

აი, ის ახალგაზრდობა, ვისაც უმუშავია ხელისუფლებაში, თვლის, რომ ყველა გასაგებია, ყველაფერი დასანგრევია. ნაწილობრივი ცვლილებები — აბსოლუტურად უიმედო საქმეა და ისინი მართლმაც არიან. შევარდნაძის დროს ჩვენთანაც მოხდა სახელმწიფო სტრუქტურებში ახალგაზრდა რეფორმატორების შთანერგვა, თუმცა მთავარ როლებზე არა. ბატონი ედუარდი ახლოსაც არ უშვებდა არავის იქ, სადაც მას თავისი ინტერესები ჰქონდა — პოლიციაში, პროკურატურაში, ტრანსპორტზე. აქ კი გადანაცვლება: რატომაც არ მივცე ბიჭებს ექსპერიმენტების ჩატარების უფლება. კარგი იმიჯი შემექმნება: ვაჩვენებ უცხოელებს ახალგაზრდა რეფორმატორებს. ზოგმა, ჩემსავით, მოასწრო ემუშავა მინისტრად, ზოგმა — მინისტრის მოადგილედ ან გუბერნატორად. ჩვენ გემო გავუგეთ წარმატებას, თუნდაც შეზღუდულს. ამან მხოლოდ მადაზე მოგვიყვანა. ჩვენ გვჭირდებოდა დიდი წარმატება, ჩვენ მოგვეწონა შედეგის დადება, მივხვდით, რაშია სახელმწიფო სამსახურის არსი. იგივე ხდება უკრაინაშიც. მეორე მაიდანის შემდეგ, პირველად ოცი წლის განმავლობაში, სამთავრობო თანამდებობებზე გაჩნდა ახალი სახეები. მაქს ნეფიოდოვი გახდა მინისტრის მოადგილე და თავის ჯგუფთან ერთად სახელმწიფო შესყიდვების ახალი «Прозорро» სისტემის დანერგვა მოახერხა. იქ ჯერ ყველაფერი დასრულებული არ არის, არის შეკითხვები, თუმცა ნეფიოდოვის სახელი უკვე ყველას პირზე აკერია. ზოგი ცდილობს რაიმე შექმნას სახელმწიფო დანესებულებების სამმართველოში, ზო-

გი — პროკურატურაში. სახელმწიფო დაწესებულებების შემთხვევაში უკვე არის თუნდაც მცირე, მაგრამ მაინც შედეგი. «Укрзалізничня»-ს და «Укрпочта»-ს ხელმძღვანელებად დაინიშნენ უცხოელები, რომლებიც, აპრიორი, არ შედიან არანაირ კლანებში და ამას მიაღწია აბრომავიჩუსმა, თავის უკრაინულ გუნდთან ერთად. რა თქმა უნდა, მათ გაუჭირდებათ რაიმეს გაკეთება. მაგალითად, მე უფლება მომცეს დამენიშნა რაიონული ადმინისტრაციის 26 ხელმძღვანელი. ნება დამრთეს დამენიშნა ჩემი მოადგილეები, დამენიშნა მარუშევსკაია. მათ უჭირთ, მაგრამ მნამს, რომ არ დანებდებიან. საყვარელიძეს გამოუვიდა „ბრილიანტის პროკურორების“ დაჭერა, თუმცა პროკურატურის რეფორმის ჩატარების საშუალება მას არ მისცეს (თავად ეს პროკურორები დღესაც თავისუფლები არიან, ხოლო დათოს დაჭერას გენპროკურატურა „ჩემს საქმეზე“ აქტიურად ცდილობს) რადგან სისტემამ იგრძნო საფრთხე. მას ძალიან ცუდად ხსნიდნენ. მან ოდესაში აღძრა საქმეები ადგილობრივი კორუფციონერების წინააღმდეგ, მათ შორის БПІ-ს ფრაქციის დეპუტატის წინააღმდეგაც, სახელმწიფო ქონების მითვისების თაობაზე და ამ დეპუტატებმა, ოდიოზურ კივალოვთან ერთად, ღია წერილში ბრალი წაუყენეს საყვარელიძეს იმაზე, რომ ის დადის ძვირ რესტორნებში და ამორალურ ცხოვრებას ეწევა. ტიპური საბჭოთა, არაფერზე დაფუძნებული დაბეზლება, რის შემდეგაც ის ორჯერ დაიბარა პრეზიდენტმა და გადადგომა ურჩია, რაზეც დავითმა უპასუხა, რომ ის პრეზიდენტმა დანიშნა, ასევე პრეზიდენტმა უნდა მოხსნას. ამაზე პრეზიდენტმა უპასუხა, რომ, რა თქმა უნდა, არ მოხსნის. ბოლო ასეთი საუბარი შუალამეს დასრულდა. მეორე დღეს კი, დილის ცხრა საათზე, გამოაცხადეს, რომ საყვარელიძე მოხსნილია.

გავეცნოთ მარუშევსკაიას მოადგილის, სემიონ კრივონოსის ამბავს. ის წარმოშობით კიეველია. ბრწყინვალედ გამოიჩინა თავი ურთულეს ვითარებებში. მან გადაკეტა კონტრაბანდის ის ნაკადები, რომლებიც მოედინებოდა, მათ შორის, СБУ-დან და გენერალური პროკურატურიდან გაცემული მითითებით. მან ადვილად გაიმარჯვა НАБУ-ს სამხრეთის განყოფილების უფროსის კონკურსში. პროკურატურამ განაცხადა, რომ დაბლოკავს მის კანდიდატურას. პირდაპირ ასე თქვეს: „დავბლოკავთ ბოლომდე“ და დაბლოკეს კიდეც. სისტემას უმაღლესი ხელისუფლების მანიშნებელი ნათურა. НАБУ-ში კრივონოსი უკვე ვეღარ მოხვდება, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, რომ ის ხელებს არ ჩამოუშ-

ვებს. ადმინისტრაციის ერთ-ერთ ხელმძღვანელს რაიონულმა კავშირმა ამასწინათ უნდობლობა გამოუცხადა: თითქოს მან სადღაც მოხსნა მეორე მსოფლიო ომის მონაწილეთა პორტრეტები. ეს სრული სისულელეა! სინამდვილეში მან არ მისცა ძველ გუნდს საშუალება არაღეგალურად ევაჭრათ მიწით. მან დაიწყო მინის აღწერა და რეესტრში შეტანა. შედეგად, ისინი გადაეკიდნენ მას, ვითომცდა რომელიღაც სკოლაში იყო რემონტი და მან მოხსნა პორტრეტები. და მას თითქოს ომის ვეტერანებისადმი უპატივცემულობის გამო გამოუცხადეს უნდობლობა! მაგრამ ეს ხომ ფორმალური მიზეზია: ასე მოქმედებს მაფია.

ბრძოლა მიდის ყველა მიმართულებით. ერთხელ ცნა-მ და-აპატიმრა რაიონული ადმინისტრაციის ხელმძღვანელის მოადგილე იმიტომ, რომ მან აიღო 5000 დოლარი მინის გაყიდვაში. ის ყვირის, რომ ეს ფული ჩაუდეს. არ ვიცი, შეეძლოთ ჩაედოთ კიდევ. ცნა ირწმუნება, რომ მას ფული აღმოუჩინეს ვაშლებით სავსე პარკში. როგორ გაიგებ, სად არის სიმართლე? მაგრამ მე ისიც მოვხსენი და მისი უფროსიც, დანარჩენებს კი მკაცრად მოვთხოვე, რომ არ აეღოთ არანაირი ვაშლები და, საერთოდ, ფრთხილად ყოფილიყვნენ. სულ ახლახანს კი დიმიტრი ფრანჩუკს, რაიადმინისტრაციის ერთ-ერთ ხელმძღვანელს, 3 წელი მიუსაჯეს 2000 დოლარი პრემიის აღებისათვის, სინამდვილეში კი იმისთვის, რომ ის ხელს უშლიდა ადგილობრივ მაფიოზურ კლანს, რომელსაც პრესმანი მეთაურობს.

ახალ კადრებს ყველგან იცილებენ, იღებენ „ოტკატს“. მაგრამ ეს „ოტკატი“ მომავალში გამოიწვევს ცუნამის, რომელიც ყველა ბარიერს დაამსხვრევს.

მე თავიდან კარგი თვალთ ვუყურებდი გროისმანს, სანამ ბოლოს მთლიანად ჩაენერებოდა სისტემაში. პიროვნულად ის წესიერი ადამიანი მეგონა და ვინიცას მშვენიერი მერი იყო. პრობლემა იმაშია, რომ მისი მთავრობა, პირველ რიგში, გაცილებით მსცოვანია წინანდელზე — აშკარაა, რომ ჭაღარა და მელოტი ადამიანი გაცილებით მეტია. მეორე — ეს მთავრობა თითქმის არ ფლობს ინგლისურს. წინანდელმა მინისტრებმა თითქმის ყველამ იცოდა უცხო ენას. დიდ პრობლემებს ქმნიდა იაცენიუკი, რა თქმა უნდა, გროისმანი უკეთესია, მაგრამ საერთო შემადგენლობა შეიცვალა უარესობისკენ. უკრაინაში რთული ვითარებაა ბიუჯეტთან მიმართებაში. აბსოლუტურად ყველაფერი დანგრეულია. ინგლისელები ამბობენ „the government is broken“, ეს გამოთქმა კარგად ხსნის, თუ რა ხდება ახლა ქვეყანაში. მთავრობა დანგრეულია, არაფერი მუშაობს. მკაფიოდ

ჩანს, რომ უკრაინაში ღვივდება საგადასახადო შემოსავლების კრიზისი. ამან გამახსენა შევარდნაძის მმართველობის ბოლო წლები. ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით ვითარება საქართველოში გაცილებით უკეთესი იყო. მსხვილი საერთაშორისო პროექტის - ბაქო-ჯეიჰანის ნავთობსადენის მშენებლობის წყალობით, ქვეყანაში შემოვიდა მსხვილი ინვესტიციები. პატარა ქვეყნისთვის ეს ნიშნავდა შემოსავლების 10-12%-იან ზრდას. ერთი შეხედვით, ფული სულ მეტი და მეტი უნდა ყოფილიყო და ის უნდა განანილებულიყო საზოგადოებაში, მაგრამ ბიუჯეტის რეალური შემოსავალი ყოველწლიურად მცირდებოდა, ის ივსებოდა ჩათვლებით. ცოცხალი ფული ილექებოდა ჩინოვნიკების ჯიბეებში. საბოლოოდ საქართველოში მივიღეთ პენსიების მასობრივი არგაცემა და თითქმის სრული უხელფასობა სახელმწიფო სექტორში. დღესდღეობით უკრაინაში თითქმის აღარ დარჩა ფული ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე. ხვალ ის აღარ იქნება პენსიების გასაცემად, და ჩვენ ისევ შეკრულ წრეში აღმოვჩნდებით. ერთი ბიზნესი იხდის გადასახადებს, სხვები — არა, ყველაფერი პოლიტიკურ მფარველობაზეა დამოკიდებული, რომელიც განუწყვეტლივ იცვლება. ის, ვინც არ იხდის, არ იცის ხვალ რა ელის, ამიტომ ინვესტიციებს არავენ აბანდებს. არ არის წინასწარ განსაზღვრული თამაშის წესები. გარედან ფულს არავენ ჩადებს, თუ მისი უკან გატანა შეუძლებელია. სუფთა უკრაინული ბიზნესი დღეს ვერ მუშაობს, რომც მოინდომოს, საშუალებას არ მისცემენ. ეს არ აწყობს ჩინოვნიკებს. თუ მიხვალ საგადასახადო ინსპექციაში და ეტყვი, რომ გსურს პატიოსნად გადაიხადო ყველა გადასახადი, ისინი პირად მტრად ჩაგთვლიან, იმიტომ რომ, ხელფასი აქვთ 1500-2000 გრივნა. რა ახირებაა — გადასახადის პატიოსნად გადახდა? რას მიიღებს ინსპექტორი ამისგან? ამიტომაც აღზევდა „კაკლის მაფია“. მაგრამ, რა არის „კაკლის მაფია“? მოხუცი ქალი ყიდის კაკალს, მაგრამ მას არ შეუძლია გაიტანოს ის საერთაშორისო ბაზარზე, სადაც კაკალზე მოთხოვნა იზრდება. კოოპერატივიც რომ შექმნას, მას მხოლოდ შეუძლია საექსპორტო ლიცენზიის მქონე კომპანიას მიჰყიდოს კაკალი. ასეთი კომპანია ბევრი არ არის, მაგრამ ყველა მათგანს როდი შეუძლია გაყიდვა იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ უნდა მიიღონ წარმომავლობის სერტიფიკატი. ლეგალურად კაკალზე ასეთი სერტიფიკატის მიღება პრაქტიკულად შეუძლებელია. როდესაც გამყიდველს არ შეუძლია ახსნას, საიდან აქვს კაკალი, ის ხდება სამართალდამცავი ორგანოების ადვილი ნადავლი. თუ მაინც ძალიან ეცადნენ

და მიიღეს სერტიფიკატი, СБУ-ს მაღალჩინოსანს შეუძლია გამოგზავნოს მითითება, სადაც ეწერება, რომ ეს კაკალი შეიცავს რაიმე ბაქტერიას, ეს კი გააფუჭებს უკრაინული ნაწარმის იმიჯს. დაბოლოს ირკვევა, რომ კაკლის ექსპორტირება შესაძლებელია მხოლოდ ვინიცაში მყოფი რაღაც ფირმის საშუალებით. ასეთ ფირმებს რატომღაც АТО-ს გმირების სახელები ჰქვია, ან თითქოს АТО-ს მებრძოლებს უწევენ დახმარებას. ამიტომაც აწარმოებენ ექსპორტს. ხოლო ვისაც ასე მუშაობა არ სურს, მას ესტუმრებიან ბანდიტური გარეგნობის „კაკლის ციყვები“ საგადასახადო ინსპექტორების მონაპოვებით ხელში. ოდესაში მათ თან ჩამოჰყავდათ ყოფილი ბერკუტელები (იანუკოვიჩის დროინდელი სპეცრაზმელები), რომლებიც ახლა დაცვის კომპანიებში მუშაობენ: ძალიან დისციპლინირებული, ნაწარჯიშები, ცოტა ტლუ, სიტყვაძუნებები, თავისი საქმის მცოდნეები, შეიარაღებულები და ართმევენ კაკალს. იგივე ვითარებაა მეღვინეობაში. ღვინის წარმოების უფლება რომ გქონდეს, ლიცენზიის მისაღებად 33 საფეხური უნდა გაიარო, ის რომ ლეგალურად გაყიდო, უნდა ლიცენზიაში 500 000 გრივნა გადაიხადო. ამიტომ წვრილი მწარმოებლების უმეტესობა ყიდის არალეგალურად. ეს ნიშნავს, რომ ნორმალური გადასახადის ნაცვლად, ისინი უზდიან საგადასახადოს ადგილობრივ ინსპექტორებს, რომ არ დაკარგონ ბიზნესი. ზუსტად ასეთივე ვითარებაა რძის ნაწარმთან მიმართებაში. მე ვიყავი კოდიშში, იქ ადგილობრივმა ბიზნესმენმა შექმნა წარმატებული ფერმერული მეურნეობა. მას ჰყავს პატარა ვაჟიშვილი პანტიუშა, ამიტომ მის ნაწარმს ეწოდება „პანტიუშასგან“. იყიდება ოდესის 30 სუპერმარკეტში, იოგურტი — უბრალოდ, სუპერ, გასინჯული მაქვს. მაგრამ ეს აბსოლუტურად არალეგალურია, რადგან არცერთ წვრილ მწარმოებელს არ აქვს უფლება აწარმოოს იოგურტი. მისი წარმოების უფლების მისაღებად საჭიროა აბსოლუტურად არანორმალური პროცედურების გავლა. ამის კეთების საშუალება მხოლოდ დიდ ქარხნებს აქვთ. აი, ასე კლავენ ინიციატივას ადამიანებში, რომლებიც გარიყული არიან სახელმწიფოსგან. მათთვის სახელმწიფო — ისინი არიან, ვინც ატერორებს მათ თავისი სერტიფიკატებითა და მონაპოვებით.

საქართველოში ჩვენ გვხვდებოდა მსგავსი პრობლემები. თავიდანვე მარტ ლაარმა წარგვიდგინა დერეგულაციის გეგმა და ბენდუქიძემ, რომელსაც განსაკუთრებული უფლებები გადავეცი, დაიწყო თავისთან ყველა სამინისტროს ხელმძღვანელების დაბარება, რათა მათ მოეთხროთ თავისი ფუნქციების შე-

სახე და უმონყალოდ კვეცავდა ამ ფუნქციებს. მას ისტერიკებს უნყობდნენ, უმტკიცებდნენ, რომ ყველა დაინამღება, ყველაფერი დაინვება. ადგილი ჰქონდა შეხლა-შემოხლას, ხშირი იყო უცენზურო გინებაც. ჩინოვნიკებისგან ნებართვის უფლების ჩამორთმევით ბენდუქიძე ლამის სადისტურ კმაყოფილებას ღებულობდა. ბევრი ამბობდა, რომ ეს ქაოსს გამოიწვევდა. ბენდუქიძემ ხომ ნებართვების 80% გაანადგურა, მან გააუქმა მთლიანი სააგენტოები — საქსტანდარტი, სახანძრო ზედამხედველობა, ანტიმონოპოლური სამსახური. უკრაინაში რატომღაც თვლიან, რომ ანტიმონოპოლური სამსახური უშველის საქმეს. მას თავისი არსით არ შეუძლია მუშაობა. რისი მაქნისია ის — მხოლოდ ფულის შოვნა, როდესაც ჩინოვნიკი წყვეტს, ვინ მონოპოლისტია და ვინ არა. არ არის ანტიმონოპოლური სამსახური — არ არის მონოპოლისტები. თუ არაფერს აკრძალავ, მაშინ ყველაფერი თავისთავად გამოვა. აბრომავიჩუსმა დაიწყო ნებართვების სისტემის ნგრევა, მაგრამ მას პოლიტიკური მფარველობა არ ჰქონდა. ის არ არის პოლიტიკოსი, კარგია, რომ ბოლოსკენ რაღაც მაინც თქვა კორუფციაზე. თქვა — და წავიდა. დანარჩენებმა ხმის ამოღებაც ვერ გაბედეს.

საქართველოში დერეგულირებამ სრულად გაამართლა. ჩვენ შევქმენით სისტემა, რომელიც აბსოლუტურად ავტომატურად მუშაობს. თუ ხერხდება ისეთი სისტემის აწყობა, რომელიც ეკონომიკას მუშაობაში ხელს უწყობს, შემდგომ მასზე უარის თქმა შეუძლებელია. როგორც კი ხალხი ამას გემოს გაუგებს, ისინი ძველ დროში დაბრუნებას არ დაუშვებენ.

ამჟამინდელი მთავრობის მოსვლა იმის შედეგია, რომ ხელისუფლებას არ სურს არავითარი არჩევნების ჩატარება. ის ინსტინქტურად გრძნობს, მას მას ახვეტავენ. ამაშია განსხვავება 2006 წლის არჩევნებთან, როდესაც ტიმოშენკოც და იანუკოვიჩიც აპირებდნენ პარლამენტში უმრავლესობის მიღებას. ისინი თვლიდნენ, რომ მთავარია, ჩამოაგდონ იუშჩენკო, და რომელიმე მათგანი დარჩება გამარჯვებული. პრინციპში, ასეც მოხდა.

საქართველოში 2003 წელს ხელისუფლებაში მოვიდა ახალი პოლიტიკური კლასი, მაგრამ ეს არ იყო ქუჩიდან მოყვანილი ხალხი, მათ უკვე მოასწრეს მუშაობა, გაუგეს გემო ძალაუფლებას. ძალიან მნიშვნელოვანია ისეთი ხალხის მოყვანა, როგორიც ახალგაზრდა მინისტრის მოადგილეებია, ეროვნული ბანკის ხელმძღვანელის მოადგილეები, როგორიცაა ჩვენი რაიონული ადმინისტრაციების ხელმძღვანელები, და როგორიც არის იულია მარუშევსკაია.

მაიდანის შემდეგ ხალხი იყო რევოლუციური ცვლილებების მოლოდინში. ცვლილებები კი არ მოხდა. თუ უკრაინის პირველი რევოლუცია, ნარინჯისფერი, დასრულდა ძველი რეჟიმის რესტავრირებით, იანუკოვიჩის სახით, მეორემ მიგვიყვანა იმ ნერტილამდე, როდესაც, შეიძლება ითქვას, არაფერი შეცვლილა. ამჟამინდელი ხელისუფალნი ისევ თვლიან, რომ თუ გააკონტროლებ მედიას, გააკონტროლებ მთლიან პოლიტიკურ სპექტრს, შეიძლება შენ გარშემო შექმნა კომფორტის არე და მშვიდად მართო ქვეყანა. ასე არ გამოვა.

როგორც კი НАБУ აკავებს მოსამართლეს, რომლის ხელის ხლება მოცემულ მომენტში არ უნდა მომხდარიყო, მთელი პოლიტიკური კონსტრუქცია იმსხვრევა. ხელისუფლებას უნდა ყველაფერი ძველი მეთოდებით აკონტროლოს. ისინი ცდილობენ სტატუს კვოს შენარჩუნებას მანევრირებით და არსებული თუ პოტენციური ოპონენტების დისკრედიტირებით. აიღეთ სადოვოის ან ლეშჩენკოს შემთხვევები ან მაისში ჩემს ადმინისტრაციაზე ზენოლა ГПУ-ს მხრიდან.

ის, რასაც პოლიტიკური ელიტა სჩადის, ძალიან სახიფათოა. მას ესმის, რომ პოპულარობა არ აქვს და ყველას დისკრედიტირებას ცდილობს. ეს არის გზა ქაოსისკენ. ჩვენ მივიღებთ სტიქიას, რომელიც ყველას შთანთქავს.

თუ ხელმძღვანელს სურს, რომ საზოგადოება მას შეუერთდეს და მისი ერთგული იყოს, ეს საზოგადოება დარწმუნებული უნდა იყოს იმაში, რომ ხელმძღვანელი საზოგადოებასთან სოლიდარულია. ახლა ეს არ შეიმჩნევა. საზოგადოება თავს მოტყუებულად თვლის.

ხელისუფლების პოლიტიკურ მენიუში რეფორმები აღარ არის, დარჩა მხოლოდ რუსული საფრთხე. დასავლეთი ამან დალაღა, თვითონაც ცუდ ფორმაშია. მე კარგად ვიცნობ ჰილარი კლინტონსაც და დონალდ ტრამპსაც. ორივე ნამყოფია საქართველოში, მრავალჯერ შევხვედრივარ მათ ამერიკაში.

იანუკოვიჩის დაბრუნება იყო ხისტი რესტავრაცია, ახლა რესტავრაცია რბილია — კონტროლი მედიაზე, კონტროლი სახელმწიფო სანარმოებზე, მთლიან პოლიტიკურ სპექტრზე. მაგრამ უკრაინაში ჯერ ვერავინ შეძლო დიდი ხნის განმავლობაში ყველაფერი აკონტროლოს, კუჩმას პრეზიდენტობის ბოლოსაც კი.

კლასიკური მაგალითია ევროვიზიის კონკურსის ჩატარება არა ოდესაში, არამედ კიევში. ამ „მოლაპარაკებას“ საფუძვლად ედო ვაჭრობა კლიჩკოს ხალხის მიერ პარლამენტში ხმის

შეხვედრა პილარი კლინტონთან ბათუმში, 2012 წელი

დონალდ ტრამპი ჩამოფრინდა ბათუმში (2012 წელი) საქართველოს ეკონომიკაში ინვესტიციების ჩადების საკითხის განსახილველად. დილამდე ვიყავით მბრუნავი დისკოტეკის 24-ე სართულზე

მიცემის თაობაზე. ელიტა წყვეტს მოკლევადიან პრობლემებს, მაგრამ არ უფიქრდება სტრატეგიულ პერსპექტივებს.

მთავარი, რაც მაოცებს სახელმწიფო აზროვნების სრული არარსებობაა. როგორ შეიძლება იფიქრო რეგიონულ პოლიტიკაზე მრავალეროვან ქვეყანაში, რეგიონული თავისებურებების გათვალისწინების გარეშე?

და კიდევ ერთი რამ, რაც ძლიერ მაკვირვებს, ესაა ყველა დონეზე პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მეტისმეტად ნელი ტემპი. ვფიქრობ, ეს არ არის ეროვნული ხასიათის თავისებურება, არამედ კორუმპირებული სისტემის თვისებაა. უკრაინას კი შეყოვნების უფლება არ აქვს. თუ წლიური ზრდა იქნება 1-2%, მაშინ 15 წელიწადში მივალწევთ 2013 წლის დონეს — იანუკოვიჩის ბოლო წლის.

მოვლენების განვითარების ორი სცენარი არსებობს — არჩევნების გზით პოლიტიკური კლასის სრული შეცვლა ან სახელმწიფო გადატრიალება. ქვეყანაში საკმარისად არის ძალაუფლების ხელში ჩაგდების მსურველი ფორმირებები. მათი შემაკავებელი არც პოლიტიკური და არც სამხედრო ძალა არ არის თვით რუსული საფრთხეც არ არის საკმარისი შემაკავებელი ფაქტორი. მე უკვე ნანახი მაქვს, როგორ შეიძლება მოხდეს ეს.

ერთხელ ჩვენთან საოლქო რადაში, სხდომის დროს, შემოვარდნენ ნილბიანი და კამუფლიაჟში გამოწყობილი ადამიანები. ეს ძალიან ჰგავდა გადატრიალების მცდელობას ესპანეთში 1980-ში. მათ მოითხოვეს სასწრაფოდ ვალიაროთ ისინი საბრძოლო მოქმედებების მონაწილეებად. ისინი ერთი წელია ცდილობდნენ მიეღწიათ ამისთვის, რადას კი სულ ცალფეხზე ეკიდა, ვიდრე არ მოვიდნენ შეიარაღებული ადამიანები, დაიკავეს ყველა გასასვლელი და სპიკერის ზურგს უკან განლაგდნენ. სოციალური ქსელების მომხმარებელთა თითქმის 100%-მა სიმპათია გამოხატა არა დეპუტატების, არამედ ავტომატიანი ადამიანების მიმართ. სხვათა შორის, ერთადერთი, ვისაც ისინი მიესალმნენ, მე გახლდით. და ამიტომ საოლქო რადამ ჩათვალა, რომ ისინი მე მოვიყვანე. როდესაც ვკითხე, რატომ მოვიდნენ, მათ მიპასუხეს: ჩვენ სამხედრო ხუნტას ვუჭერთ მხარს. მეეჭვება, რომ ამჟამად ხუნტას იდეა მოსწონდეს ხალხის უმრავლესობას, მაგრამ მალე ეს შეიძლება შეიცვალოს, თუ მასები დაიჯერებენ, რომ ხუნტას ძალუძს საკითხების სწრაფი გადაწყვეტა. ქვეყანაში სრული უიმედობა სუფევს, პოლიტიკურმა ხელისუფლებამ დელეგიტიმურობა განიცადა. თუ ვერ მივალწევთ ახალი პოლიტიკური ძალების გააქტიურებას, თუ ვერ მივალწევთ საპარლამენტო არჩევნებს, მივიღებთ ან გადატრიალებას, ან გადატრიალების მცდელობას. ამისთვის სავსებით საკმარისია 10-15 ათასი შეიარაღებული ადამიანი. შედეგი ერთი იქნება — ქაოსი.

დღესდღეობით სოკოებივით ჩნდება ადგილობრივი თავდაცვის რაზმები, მაგრამ ცენტრალურ ხელისუფლებაში ეს არავის ანუხებს. მათ მეზრძოლებს აქვთ იარაღი და უკრაინისთვის ბრძოლის პირადი ისტორია. ჩვენ სრულყოფილი ჯარი არ გვყავს, თუმცა არის ბევრი ჯარისკაცი გამოკვეთილი შეხედულებებით. ეს ხალხი შეიძლება ადვილად აინთოს, ისინი ყველა დიდ ქალაქში არიან. ოდესაში თავდაცვის უდიდესი ნაწილი მერიის მიერ არის პრივატიზებული. ბესარაბიის მრავალ სოფელში არ არის უბნის რწმუნებულები, სამაგიე-

როდ არის თავდაცვის რაზმები. ეს გამზადებული ბესარაბი-ის სეპარატისტული ჯარია. თავდაცვის მოტივაცია კეთილ-შობილურია — პოლიცია დაკავშირებულია კრიმინალთან. მაგრამ ხვალ ეს ხალხი ძალაუფლებას ხელში ჩაიგდება.

ქვეყანას დრაივი სჭირდება. საჭიროა იმედი. ეს ხალხი უნ-და ჩაერთოს ცვლილებებში. ჩვენ ორი კატეგორიის დათხო-ვილი ხალხი გვყავს — ან ჯარიდან, ან სახელმწიფო აპარა-ტიდან, ახალგაზრდა რეფორმატორები. ხელისუფლებაში ან ერთნი მოვლენ, ან მეორენი. ადგილებზე ხელისუფლება მთლიანად ძველია და ისინი ახალგაზრდებს მართვის საჭეს-თან არ უშვებენ. თუ ახალგაზრდები მოვლენ ხელისუფლე-ბაში, ქვეყანას გაუჩნდება პერსპექტივა. მაშინ შესაძლებე-ლი გახდება ქვეყნის ყოფილი დამცველების რეფორმებში ჩართვა. მათაც ანთებული თვალები აქვთ და უკრაინისთვის მუშაობის დაუოკებელი სურვილი. ახალგაზრდა რეფორმა-ტორების მსგავსად, მათაც აერთიანებთ ახალი უკრაინის აშენების სურვილი. მხოლოდ ცენტრალიზებული ძალის არარსებობის შემთხვევაში მათი გამოსვლა შეიძლება ნახევ-რად ბანდიტური ძალაუფლების ხელში ჩაგდებად და ქვეყნის სრულ დეზორგანიზაციად იქცეს. საკითხების ძალიან მარ-ტივი გადანყვეტა სახიფათოა. უკრაინელი პატრიოტები გარ-დაქმნებს უნდა აღწევდნენ ლეგიტიმურად, ახალი პარლამენ-ტის საშუალებით და არა სამხედრო გადატრიალებით. ჩვენ-თან მიღებულია პასუხისმგებლობისთვის თავის არიდება. ბოლო წლებში მთავრობაში საკმარისად იყო ხალხი, რომ-ლებსაც ყველაფრის ახსნა შეეძლოთ, მაგრამ, როგორც კი თავად უნდა მიეღოთ გადანყვეტილება, ხელებს შლიდნენ, თვალებით ჭერისკენ მიუთითებდნენ და ოხრავდნენ, ვი-თომც და იქ ზევით ვილაცას ეს არ უნდა. ეს ცრუ რეფორმა-ტორების ცალკე სახეობაა, რომლებიც შეეჩვივნენ კომ-ფორტს, გათავისუფლების შემდეგ კი ამტკიცებენ, რომ მათ სურდათ რეფორმები, მაგრამ მათ ამის ნებართვა არ მისცეს. ასეთი რამდენიმე მინისტრი იყო, მათ შორის ძალიან ახალ-გაზრდებიც. ორმა მათგანმა ამას წინათ განაცხადა, რომ მე-მუარების წერას აპირებენ, თუმცა ჯერ ორმოცი წლისაც კი არ არიან.

ბიუროკრატია არ აქვს იმის შეგრძნება, რომ უკრაინა უდიდესი პოტენციალის მქონე უზარმაზარი ქვეყანაა. ქვე-ყანა, რომელსაც შეუძლია კოსმოსში რაკეტების გაგზავნა, რომელიც ნებისმიერ მომენტში, თუ მოისურვებს, შექმნის

ბირთვულ იარაღს, ფლობს უზარმაზარ ტერიტორიას და ისეთ სტრატეგიულ სიღრმეს, რომ მისი დაპყრობა პრაქტიკულად შეუძლებელია, თუ ის ელემენტარულ თავდაცვის სისტემას შექმნის, მან ძირეული როლი უნდა შეასრულოს საერთაშორისო პოლიტიკაში. მაგრამ ეს მარტო უგუნურობა არ არის, ეს საკუთარი უმნიშვნელობით მოტივირებული რეფორმების გადავადების სურვილია. მაგალითისთვის ავიღოთ საბაჟოს რეფორმა. ახალი მთავრობა უკვე რამდენიმე თვეა, რაც მუშაობს, შემუშავებული გვაქვს ვარიანტები, მაგრამ მათი განხორციელების საშუალებას არ გვაძლევენ. ისინი უკვე სამი თვეა, რაც ელოდებიან ამერიკელების მიერ შექმნილი კომისიის მოხსენებას. ამ კომისიაში შედის სამი გადამდგარი ან მოქმედი ამერიკელი ბიუროკრატი, რომლებმაც ჩვენ რეკომენდაციები უნდა მოგვცენ. ამის გარეშე ჩვენ არაფერი შეგვიძლია. მაგრამ მოხსენებაში არაფერი იქნება, გარდა ზოგადი რჩევებისა ინფორმაციული ტექნოლოგიების დანერგვის, ბიუროკრატიისა და კორუფციის შემცირების შესახებ. რაღას ველოდებით? რადგან ამერიკელები მუშაობენ, ჩვენ არაფერი უნდა ვაკეთოთ? ეს დამამცირებელია. თავის დროზე საქართველოში შევქმენით ამერიკულზე უკეთესი საბაჟო, ამერიკული კი მანამდე მსოფლიოში საუკეთესო იყო! ჩვენ არ დაველოდეთ ამერიკელებს, სინგაპურელებსა თუ რუსებს. უკრაინამ თვითონ უნდა გააკეთოს გასაკეთებელი. დიახ, ამერიკელების დახმარებით, აგრეთვე საქართველოს გამოცდილების გამოყენებით. პასიური მიდგომა კლავს ხალხის ინიციატივას და ქვეყანას მეორეხარისხოვანს ხდის, რაც ჩემთვის აბსოლუტურად მიუღებელია. აი, ამაშია დასავლური განათლების მქონე ახალგაზრდების დამატებითი ფუნქციების ფასი. მათ ესმით და უყვართ დასავლეთი, იზიარებენ მის ფასეულობებს, თუმცა არ აქვთ ევროპისადმი მონური დამოკიდებულება და ყველაფრის ბრმად კოპირების სურვილი. ხოლო ძველი თაობა არ იზიარებს დასავლურ ფასეულობებს, სამაგიეროდ პარალიზებულია დასავლეთისადმი მაგიური შიშით.

ჩვენ უნდა ჩავატაროთ რეფორმატორების მობილიზება მთელი ქვეყნის შასშტაბით, მათ შორის იმათი, ვისაც უკვე აქვს გამოცდილება და არ გაფუჭდა, პირიქით, განრისხდა იმაზე, რომ მუშაობის საშუალება არ მისცეს. ისინი უნდა შეერთდნენ ერთ დიდ პლატფორმად და ხმამაღლა განაცხადონ, რომ ასე ცხოვრება შეუძლებელია. რომ ის მსხვერპლი,

რომელიც გაიღო უკრაინამ მაიდანზე და დღემდე იღებს ფრონტზე, ფუჭი არ არის. რომ კიდევ ერთი მცდელობაა საჭირო, რომ ამჟამად გამოგვივიდეს. დარწმუნებული ვარ, ამ შემთხვევაში აღარ იქნება მაიდანი — ხალხი, მოგროვილი, ძირითადად, კიევის ცენტრში, ეს იქნება ტალღა, ახალი უკრაინული ტალღა სრულიად უკრაინაში.

არსებულმა ელიტამ ფსონი ხალხის აპათიაზე დადო. მაგრამ უკრაინელი ხალხი არ არის აპათიური. მოხალისეები თვეობით მუშაობდნენ უფასოდ სახელმწიფოს საკეთილდღეოდ. მაგრამ როდესაც ნახეს, რომ მათი უფასო მუშაობის ფონზე სხვებმა ფული აკეთეს და სახელმწიფო ძარცვეს, გავიდნენ სახელმწიფო აპარატიდან. მოხალისეები უნდა დაბრუნდნენ და ჩაიგდონ ძალაუფლება ხელში.

განვითარების ამ ეტაპზე უკრაინაში კოალიციური მთავრობა თავისი არსით ვერ იქნება ეფექტიანი. უკრაინაში გვეჭირდება ძლიერი მთავრობა, რომელიც მოახდენს ქვეყნის მართვის ცენტრალიზებას. ახლანდელი დეცენტრალიზება ადგილობრივი დონისთვის პრობლემების გადაბარებაა. ვიდრე გადაუღოცავე პრობლემებს ქვედა, ადგილობრივ რგოლებს, ვიდრე გადასცემ კორუფციულ უფლებამოსილებას ქალაქებსა და რეგიონებს, მანამდე უნდა მოხდეს უკრაინის ცენტრალიზება. მხოლოდ მას მერე, რაც ცენტრალურ დონეზე დანესდება კონტროლი და დაიწყება რეალური ცვლილებები, შესაძლებელი გახდება ძალაუფლების დელეგირება ადგილებზე. კორუმპირებულ მერებსა და ადგილობრივ საბჭოებს უნდა ჩამოერთვას ძალაუფლება; საჭიროა ქვეყნის განსაბჭოება.

სრული ცენტრალიზება სწორი, გამართული სისტემის აგების მიზნით, თანამოაზრეთა მთავრობა, მინის ბაზარი, სრული პრივატიზაცია — მაშინ უკრაინა თვითორგანიზებული საზოგადოებიდან, რომელსაც გაერთიანება მხოლოდ თავდაცვის მიზნით შეუძლია, გადაიქცევა კონსოლიდებულ, სწრაფად განვითარებად ერად.

ამ უკრაინულმა ტალღამ და მის მიერ გამოწვეულმა კონსოლიდაციამ, საბოლოოდ, უნდა შექმნას ძლიერი სახელმწიფო.

ახლანდელი ეტაპი უკრაინის ისტორიაში — გარდამავალია. ქვეყანას ძლიერი იდენტობა აქვს, არასდროს ისტორიაში განწყობის თვალსაზრისით დასავლეთი და აღმოსავლეთი არ იყო ისე ახლოს, როგორც ახლა. ეს დიდ შესაძლებლობებს ქმნის. მაგრამ უკრაინაში არასდროს ყოფილა ძლიერი

სახელმწიფოებრიობა. ძლიერი სახელმწიფოებრიობის გარეშე კი უკრაინა ვერ გადარჩება.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ უკრაინაში ინსტიტუტები ნაკლებად დაინგრა, ვიდრე სხვა პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში. ახალი სახელმწიფოებრიობის დამყარებას ამან ხელი ვერ შეუწყო. ძველი სახელმწიფო აპარატი რომ დაშლილიყო, გათავისუფლებულ ადგილზე უფრო მარტივი იქნებოდა რაიმე ახლის შენება. ის, მართალია დაგვიანებით, მაგრამ ახლა იშლება და ამაში ცუდი არაფერია. უკრაინა მიბმული იყო რუსეთზე ენერგოდამოკიდებულებით და აღმოსავლეთის ინდუსტრიული რეგიონებით, რომლებიც რუსეთის ეკონომიკაში იყო ინტეგრირებული. დღესდღეობით, ენერგომატარებლების გათავისუფლების პირობებში, აღმოსავლეთის ნაწილი დროებით დაკარგულია და აღმოსავლეთის ინდუსტრიულ ნაწარმზე ფასები დაეცა და ახლა ამ ჭიპლარის მოჭრა უფრო ადვილია, ვიდრე იქნებოდა ადრე.

წარმატებული სახელმწიფოს ასაშენებლად ძალიან მნიშვნელოვანია ეკონომიკური და პოლიტიკური გეოგრაფიის გადახალისება და გადაფასება. ვინ მართავდა უკრაინას ყველა იმ წლებში, როდესაც მან ვერ მოახერხა სრულყოფილი სახელმწიფოებრიობის შექმნა? აღმოსავლეთის წარმომადგენლები. თვით იუშჩენკოც კი იყო ჩრდილო-აღმოსავლეთის წარმომადგენელი, თუმცა თავს დასავლეთელად ასალებდა და მისი ელიტაც, ძირითადად, აღმოსავლეთიდან იყო. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ხელისუფლებაში წონასწორობა არსებობდეს უკრაინის ყველა რეგიონის წარმომადგენლებს შორის და არ იყოს პრივილეგიები ერთი რომელიმე, ცალკე აღებული რეგიონისთვის, დნეპრი იქნება ეს, დონბასი თუ ვინიცა.

დასავლეთუკრაინელებს წარმოდგენა აქვთ ავსტრო-უნგრულ სახელმწიფოებრიობაზე, დნეპრის მარჯვენა სანაპირო იყენებდა მაგდებურგის სამართალს და რეალური თვითმმართველობის გამოცდილება აქვს. ძალიან მნიშვნელოვანია სამხრეთი, რადგან სწორედ ის ფლობს XXI საუკუნის ძირითად უპირატესობებს — ლოჯისტიკას, ბრენდს, ტურიზმს. ოდესა უნდა აღდგეს კიევის დახმარებით, მერე კი ოდესა ამოქაჩავს დანარჩენ რეგიონებსაც.

ახალი პოლიტიკური კლასის და იმ ხალხის მოცილების გარეშე, ვინც 25 წელიწადში ვერა და ვერ შექმნა სახელმწიფო, ჩვენ ვერაფერს შევცვლით. სახელმწიფომ ვერ ისწავლა და-

მოუკიდებელი არბიტრის როლის შესრულება, ბიუროკრატიული კლასი იშლება. საჭიროა ხალხი, ვინც ახალი სახელმწიფოს შენებას საკუთარ ინტერესებზე მაღლა დააყენებს. ისინი, ვინც ახლა ხელისუფლებაში, ძალაუფლებას თვლიან გამდიდრების მშვენიერ შესაძლებლობად. ისინი ვერასდროს მიხვდებიან, რომ შეიძლება სხვანაირადაც იყოს.

ახალი რეფორმატორული ძალა უნდა შეიქმნას სრულიად ახალ პრინციპებზე. ოლიგარქების ძალაუფლება, მათი უკრაინულ მედიაზე კონტროლი გაზვიადებულია. როგორც არ უნდა მიზლუდავდნენ ცენტრალურ არხებთან წვდომას, ყველა ჩემი მესიჯი მაინც ადვილად აღწევს ქვეყნის ნებისმიერ წერტილს. გადამწყვეტ პერიოდებში უკრაინელებს შეუძლიათ ცქვიტონ ყურები და მიიღონ მნიშვნელოვანი ინფორმაცია. ეს დამტკიცებულია ორი მაიდანით. როდესაც ჩავდიოდი კარპატებში ან ხერსონის ოლქში, უბრალო ადამიანები მიყვებოდნენ ჩემსავე მესიჯებს, ესე იგი, ისინი ახერხებდნენ მათ მიღებას.

ახალი პოლიტიკური ძალა არც ფულზე იქნება დიდად დამოკიდებული. ეს ფაქტორიც გაზვიადებულია იმ ხალხით, ვინც არსებობდა პოლიტიკით, არსებობდა ძალაუფლებით. ისინი, მათ შორის, ოპოზიციონერებიც, ართმევდნენ ფულს ოლიგარქებს და იწყობდნენ კომფორტულ ცხოვრებას. უკრაინის პოლიტიკა ყოველთვის ემყარებოდა შავ ფულს. შავ ფულს შეჩვეული ოპოზიციონერი, ხელისუფლებაში მოსვლისთანავე ქვეყნის ძარცვას დაიწყებს. საჭიროა არა მარტო ხელისუფლების, არამედ ოპოზიციის შეცვლა. ჩვენ არ გვჭირდება უსაშველო თანხები პოლიტიკური ძალის მშენებლობისთვის. ჩვენ არ დაგვჭირდება ფული პირადი გამდიდრებისთვის, როდესაც ეს ახალი ძალები მოვლენ ხელისუფლებაში. პოლიტიკოსი, რომელსაც შეუძლია ოპოზიციაში ყოფნა მინიმალური ფულით, დიეტაზე, კარგი და პატიოსანი მმართველი იქნება. ამ პროცესში ჩემს თავს მოთამაშე მწვრთნელის როლში ვხედავ. უკრაინელებმა მიმიღეს. ამას ამტკიცებს გამოკითხვაც და პროგნოზიც. მთავარი კი ის არის, რასაც ყოველდღიურად ვხედავ. ახალი პოლიტიკური კლასი მოვა კორუფციასთან ბრძოლისა და წესრიგის დამყარების დროშის ქვეშ. დანარჩენი ლოზუნგები გამოიყენებოდა ძველი კლასის მიერ და ყელში ამოუვიდა ყველას. იმედი მაქვს, მომავალი არჩევნების დროს ხალხი მიხვდება, რომ ამ ლოზუნგის ქვეშ არ მოსულა ძველი პოლიტიკური კლასის წარმომადგენელი, რომელიც მუდამ ძველი დარჩება.

კორუფციასთან ბრძოლა იწყება გადასახადების მკვეთრი შემცირებით, საბაჟო ტარიფების დიდი უმრავლესობის განულებით, არსებული საგადასახადო სამსახურის სრული ნგრევით და იქ მომუშავე ყველა ადამიანის დათხოვნით. ვიდრე ახალ საგადასახადო სისტემას არ შეექმნით, არაფერი იქნება. უნდა გაირღვეს ცოდვის წრე, როდესაც არ შეგვიძლია გადასახადების შემცირება, რადგან საერთაშორისო სავალუტო ფონდი ფულს არ იძლევა, ხოლო გადასახადების დანების გარეშე ვერ ვითარდება ეკონომიკა. უნდა შეიქმნას მინის ბაზარი. მინას ახლაც ყიდულობენ და ყიდიან, უბრალოდ, საჭიროა, რომ ეს კანონიერი გახდეს. მინის ბაზარი და ყველა სახელმწიფო საწარმოს პრივატიზება — აი, რა არის საჭირო ეკონომიკური გარღვევისთვის. სხვანაირად, ზრდა იქნება 2-3% წელიწადში და 2013 წლის დონეზე გავალთ 20 წელიწადში. უნდა შემოვიღოთ ჩინოვნიკების შრომის ღირსეული ანაზღაურება. როდესაც გვესაუბრებიან ელექტრონულ დეკლარირებაზე, რისი დეკლარირებაა ეს? ყველამ იცის, რომ უკრაინელი ჩინოვნიკი, НАБУ-ს თანამშრომლებისა და რამდენიმე სხვა ჩინოვნიკის გარდა, მხოლოდ ხელფასით ვერ იცხოვრებს. ღირსეული ხელფასების გარეშე ნორმალურ აპარატს ვერ მივიღებთ.

აპარატი ძალიან გაბერილია. ჩვენ ორჯერ შევკვეცეთ საოლქო ადმინისტრაციის თანამშრომელთა რიცხვი, ისე კი საოლქო ადმინისტრაციები საერთოდ გასაუქმებელია. მათ არ გააჩნიათ კონსტრუქციული როლი, სამაგიეროდ თითოეულ ჩინოვნიკს აქვს ვეტოს უფლება და ამით მას დიდი ზიანის მიყენება შეუძლია. ეს, სხვათა შორის, სახელმწიფოს არაეფექტიანობის მთავარი მიზეზია.

საოლქო ადმინისტრაციების ფუნქციები უნდა გადაეცეს მეტწილად ცენტრალურ ხელისუფლებას, რაც დარჩება — ადგილობრივს. ამ ეტაპზე მე არ ვარ დიდი დეცენტრალიზების მომხრე. ჩვენს პირობებში ეს, უბრალოდ, წყლის ნაყვა იქნება. ცენტრალური მთავრობა ვერ აკონტროლებს ადგილობრივს. მათი ფუნქციები ან უნდა გაუქმდეს, ან გადაეცეს ცენტრს, თორემ ეს ფუნქციები კიდევ გაიზრდება.

ცენტრალური აპარატის ამოცანაა ფუნქციების შეკვეცა და ამასთან ერთად ხალხის გათავისუფლება სამსახურებიდან. ცენტრსა და რეგიონებში უმტივიწეულოდ შეიძლება განახევრდეს ჩინოვნიკთა რიცხვი. მაგალითად, ოდესის ან კიევის მერიებს უპრობლემოდ შეუძლიათ სამჯერ შეკვეცონ აპარატი.

მეტიც, მთელი უწყებები შეიძლება გაუქმდეს. ახლა ისინი უბრალოდ სახიფათოა, რადგან არ აქვთ სამყოფი ხელფასი და იკვებებიან თავისი ამკრძალავი ფუნქციების ხარჯზე. საჭიროა ძირფესვიანად შეიცვალოს ჯანდაცვის სისტემა. დღევანდელი სისტემიდან, რომელიც უძირო, დაშლილ კასრს მოგაგონებს, უნდა გადავიდეთ ასპროცენტთან სადაზღვევო მედიცინაზე, სასწრაფოდ ჩავატაროთ განათლების რეფორმა — რექტორებს გამოვართვათ ფულადი სახსრები და გადავცეთ სტუდენტებს განათლების ვაუჩერის სახით.

აუცილებელია სასწრაფოდ დასრულდეს ახალი უკრაინული ჯარის ფორმირება. ასობით ათასმა უკრაინელმა გაიარა ფრონტი, მათ დაიცვეს თავისი ქვეყანა, მაგრამ თანამედროვე ჯარი ჯერაც არ გვყავს. კიევში მჯდომ გენერალიტეტს არაფერი აქვს საერთო ფრონტზე მყოფ ჯარისკაცებთან. ისინი ფრონტზეც თითქმის არ ჩადიან. საჭიროა მათი შეცვლა მეთაურებით, რომლებსაც ომი აქვთ გავლილი და განათლება დასავლეთის სამხედრო აკადემიებში მიღებული.

საბჭოთა გენერლები ყოველთვის წააგებენ აგრესორთან. სამნუხაროდ, ის, რაც ახლა ხდება — ახალი ჯარის მშენებლობა არ არის, არამედ პრობლემის გაურკვეველი ვადით გადადება. მოხალისე ფორმირებები სრულყოფილ ჯარად ვერ გადაიქცევა. ჯარი სასწრაფოდ უნდა აენყოს ქვემოდან ზე-

ახალი წელი ფრონტის წინა ხაზზე

მოთ და ზემოდან ქვემოთ. ზემოდან ქვემოთ — უნდა დავითხოვოთ ჯარის ამჟამინდელი ხელმძღვანელობა. ქვემოდან ზემოთ — უნდა წამოვიწყოთ ისინი, ვინც კარგად გამოიჩინა თავი ბრძოლებში.

უკრაინის ახალი პარლამენტის ერთ-ერთი პირველი გადაწყვეტილება უნდა გახდეს ოლიგარქებისთვის პოლიტიკაში მონაწილეობის მიღების უმკაცრესი აკრძალვა, როგორც პირდაპირ, ისე მედიაურესურსების გამოყენებით. უნდა დაინერგოს პოლიტიკური პარტიების უფრო ფართო სახელმწიფო დაფინანსება და, ამავდროულად, გადაიკეტოს შავი ფულის შემოდინება. ხოლო, ვისი ქონებაც აღემატება 100 000 000 დოლარს, საერთოდ უნდა აეკრძალოს არჩევნებში მონაწილეობის მიღება. ჩვენ მაშინ დავიბრუნებთ დონბასს, როდესაც ხალხი ტაგანროგში, როსტოვსა თუ ნოვოროსიისკში გამოუცხადებენ დონეცკელებს: „რას მოძვრებით ჩვენთან, ჩვენ თვითონ გვინდა ვიცხოვროთ უკრაინაში“ ამას ეუბნებოდნენ 1980-ანებში აღმოსავლეთ გერმანელებს ჩეხები, პოლონელები და უნგრელები.

ყველაზე კარგი, რისი გაკეთებაც შეგვიძლია პუტინზე გამარჯვებისთვის უკრაინის ეფექტიანი მართვის აწყობაა. ჩვენმა მეზობლებმა გვიჩვენეს წარმატებული მაგალითი, რუსული აგრესიისადმი ეფექტიანი წინააღმდეგობის ორგანიზებით. უკრაინა ომში გაიმარჯვებს მხოლოდ რეფორმების გატარების შემთხვევაში. 2008 წელს მედვედევმა განაცხადა: „სააკაშვილი პოლიტიკური ლეშია“. 2012 წელს მან შეცვალა აზრი: „დიახ, გვიღირს ვისწავლოთ სააკაშვილისგან რეფორმების გატარებაო“ მაგრამ შემდეგ დაამატა: „თუმცა ეს პატარა საქართველოა“

თუ რუსეთის ხელმძღვანელებს მოუწევთ იგივე თქვან უკრაინაზე, ამას ყველა რუსეთის მოქალაქე გაიგებს. ისინი გაითავისებენ უკრაინას ან, ყოველ შემთხვევაში, მის ცალკეულ ნაწილებს — კიევს, ოდესას, ხარკოვს. ისე უნდა აეწყოს საქმე, რომ უკრაინა იწვევდეს ასოციაციებს არა სროლასა და უწესრიგობასთან, კორუფციასა და ძუნწ ოლიგარქებთან, არამედ სწორ გზებთან, ეფექტიან სახელმწიფო აპარატთან, მოუსყიდავი პოლიციელებით, კარგი განათლების სისტემითა და ჯანდაცვით — იმ ყველაფრით, რაც არ არის რუსეთში. უკრაინის რესურსებიდან გამომდინარე, ეს სავსებით რეალურია. უკრაინა, რომელიც ევროპაზე რუსეთის იერიშის მთავარი შემაკავებელი ფაქტორია, განათლებული, ნიჭიერი და თავისუფლების მოყვარე საზოგადოებით, განწირულია

ყაზბეგ ზე, 5000 მ ზღვის დონიდან

იტვირთოს რეგიონული ზესახელმწიფოს როლი. მას შეუძლია და უნდა ისწრაფოდეს კიდევ საფრანგეთის, გერმანიისა თუ პოლონეთის დონის ნამყვანი ევროპული სახელმწიფო გახდეს. ის უნდა გათავისუფლდეს საერთაშორისო პოლიტიკის ობიექტის ფსიქოლოგიისგან. დიახ, ჩვენ გვჭირდება დანარჩენი მსოფლიო, მაგრამ ჩვენც ვჭირდებით მსოფლიოს, ჩვენ უნდა მოვრჩეთ მუდმივად აქეთ-იქით ყურებას და სხვის აზრზე დამოკიდებულებას, უნდა ვინამოთ საკუთარი ძალა და უსაზღვრო პოტენციალი.

და მაშინ გავიმარჯვებთ.

მთუხეფთებელი
წამი

პოროშენკოს უკვე მას შემდეგ აღარ ვჭირდებოდი, რაც ჩემი ხელით მოიშორა იაცენიუკი, და უფრო მეტიც, მიიჩნია, რომ პრობლემების შემქმნელად ვიქეცი მისთვის. გროისმანის მთავრობის დაკომპლექტებისას მან მთელი გარიგებები დაამყარა იაცენიუკის გუნდთან. საბოლოო ჯამში, მოხდა ისე, როგორც გათვალა, იაცენიუკი ჩააჩოჩეს, თუმცა გუნდის წევრების უმეტესობა, მათ შორის ავაკოვი, მთავრობაში დარჩნენ, ფინანსური ნაკადები კი გადანაწილდა, ძირითადად, პოროშენკოს სასარგებლოდ. მნიშვნელოვანი ნაწილი შეუნარჩუნდა იაცენიუკსაც.

რა თქმა უნდა, ამაზე ვერ გავჩუმდებოდი და ღიად გამოვხატე ამ ყველაფრისადმი ჩემი კრიტიკული პოზიცია. შესაბამისად, ე.წ. „ატვეტკამ“ არ დაიგვიანა.

26 მაისის დილას, საქართველოს დამოუკიდებლობის დღეს, დარწმუნებული ვარ, თარიღი შემთხვევით არ შეურჩევიათ, საოლქო ადმინისტრაციის შენობაში დამხვდნენ ნილბიანი სპეცრაზმელები, რომელთაც უკვე დაელუქათ რამდენიმე კაბინეტი, ჩემი კაბინეტის გარშემო და იქაურობას ჩხრეკდნენ. როგორც მათ ამიხსნეს, თურმე ეძებდნენ თემურ ნიშნიანიძის დოკუმენტაციას. თემურ ნიშნიანიძე, ამ დროისთვის, უკვე აღარ მუშაობდა ჩემთან, თუმცა, თავდაპირველად მართლაც მეხმარებოდა საოლქო ადმინისტრაციაში. თავის დროზე ის იყო საქართველოს გენერალური კონსული ოდესაში და როგორც სპეცრაზმის ხელმძღვანელმა განმიმარტა, ეძებდნენ მის მიერ საგადასახადო კოდექსის დარღვევის კომპრომატებს და ეს შეეხებოდა 2007-2008-2009 წლებს.

დიახ, ყოველივე ამას 2016 წელს ეძებნენ, თანაც ჩემს ადმინისტრაციაში.

მათ პრაქტიკულად, დააპატიმრეს ჩვენი რამდენიმე თანამშრომელი გოგონა, ისინი გამოკეტეს დალუქულ კაბინეტებში, არ აძლევდნენ წყალს, საჭმელს და ასე ამყოფებდნენ კარგა ხანს, სანამ ფეხით არ შევანგრიე ოთახის კარი, ერთი ამბავი არ დავანიე პროკურატურას, მერე მივყარ-მოვყარე შემოჭრილების ქალაღები, თავზე გადავახიე ჩხრეკის ფურცელიც და გამოვყარე იქიდან, რადგან მიმაჩნდა, რომ ეს იყო სრული უკანონობა, თანაც ეს ყველაფერი მიმდინარეო-

ბდა პირდაპირ ეთერში ფბ-ის და ასევე სხვა ტელევიზიების თანდასწრებით.

ამის შემდეგ დავურეკე პოროშენკოს და კატეგორიულად მოვთხოვე შეენყვიტა ყოველივე. მან კიევში მიმინვია თავისთან გენერალური პროკურორის, ლუცენკოს თანდასწრებით. როდესაც მას ჩავეძიე, რომ ნიშნიანიძეს რომც ჰქონოდა რაიმე დარღვევები, რაც საეჭვო მგონია-მეთქი, თანაც, 10-11 წლის წინანდელი, როცა ის დიპლომატის სტატუსით სარგებლობდა, ამჯერად აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეს მაინც არანაირი პერსპექტივა არ გააჩნია-თქო. თანაც რა შუაშია ამასთან საოლქო ადმინისტრაცია, ჩემი თანამშრომლები ან მე-მეთქი.

ამაზე ლუცენკომ ძალიან მშვიდად მიპასუხა: ჩვენ ვიცით, მიშა, რომ მალე საქართველოში არჩევნები გექნება. რა თქმა უნდა, თუ შენ ნახვალ და ჩამოსცილდები უკრაინის პოლიტიკას, ალბათ მიგვიხვდი და გესმის, რომ ამ საქმეს არა აქვს პერსპექტივა. თუ ამას არ აპირებ და აქ გინდა განაგრძო კვლავ პოლიტიკურ სარბიელზე აქტიურობა და პრობლემების შექმნა, მაშინ, შესაბამისი იქნება რეაგირებაც. ამას ლუცენკო მეუბნებოდა პოროშენკოს თვალწინ, რომელიც უბრალოდ ჩუმად იყო და მხოლოდ კვერს უკრავდა ლუცენკოს. რასაკვირველია, ასეთი მზაკვრობა ველარ მოვითმინე და პოროშენკოსთან მუშაობის პერიოდში პირველად ავუნიე ხმას. მივახალე ორივეს: თქვენ ეტყობა ვერ ხვდებით, რომ, პრაქტიკულად, იანუკოვიჩის გზას ადგახართ, ის, რასაც თქვენ აკეთებთ, სისხლის სამართლის ყალბი საქმეების აღძვრას, ამ საქმეებით ვაჭრობას და შანტაჟს, ეს არის ზუსტად ის, რასაც აკეთებდა იანუკოვიჩი და მან, როგორც იცით, ძალიან ცუდად დაამთავრა და თქვენც არაფერი გელოდებათ კარგი-მეთქი.

ჩვენ ცუდად დავშორდით და ამის შემდეგ გასაგები იყო, რომ ამ ხალხისგან კარგი არაფრის მოლოდინი უკვე აღარ შეიძლებოდა ყოფილიყო. მაგრამ მე მქონდა დასამთავრებელი ტრასის მშენებლობა, ოდესა-რენი, ისევე როგორც, ვილკოვოს გზა, რომელსაც დავპირდი იქაურ მაცხოვრებლებს, ოდესის ტურისტული ზონის გასავითარებლად და ასევე ჩვენ გვქონდა ხელმოსაწერი მელვინეების გადასახადებისგან გათავისუფლების დოკუმენტი, აგრეთვე ლიცენზიის გადასახადისგან გათავისუფლების დოკუმენტი, ოდესაში რამდენიმე ასეული ათასი ადამიანი იყო, რომელთაც ეს ეხებოდათ, და მე ამ ხალხს უბრალოდ, ვერ მივატოვებდი.

ამიტომ, მიუხედავად იმისა, რომ ადვილი მისახვედრი იყო, რომ ჩემს გუბერნატორად მუშაობას უკვე არანაირი პერსპექტივა არ ჰქონდა, მაინც გადავწყვიტე დავრჩენილიყავი და ამ პროექტებზე მუდმივი პრესინგი განმეხორციელებინა, ისევე როგორც, მქონდა მონადინება, დაგვემთავრებინა ოდესის ახალი საბაჟო პუნქტის სწრაფი მშენებლობა პორტში, ქართული ნიმუშით და აგვემუშავებინა ეს საბაჟო.

გზები დავამთავრეთ, საბაჟო არ დავამთავრებინეს, რადგან იქ მართლაც ფინანსური ინტერესები იყო, მეღვინეებიც ლიცენზიური გადასახადებისგან გავენთავისუფლეთ.

საბოლოო ჯამში, როდესაც უკვე გასაგები იყო, რომ საბაჟოს აღარ გამიხსნიდნენ და, პრაქტიკულად, სულ ტყუილად მოვამზადეთ 200-მდე ახალგაზრდა თანამშრომელი მთელ უკრაინაში შეკრებილი, რომლებიც რამდენიმე თვე ფუჭად ელოდებოდნენ, რომ ისინი დაინყებდნენ მუშაობას იულია მარუშევსკაიასთან ერთად. 2016 წლის ოქტომბრის ბოლოს მე გამოვაცხადე გადადგომა საოლქო ადმინისტრაციის თავმჯდომარის პოსტიდან და ჩემთან ერთად გადადგა, პრაქტიკულად, მთელი ჩემი გუნდი. მათ ასეთი ერთსულოვნებით თანადგომა გამომიცხადეს. ძალიან ვამაყობ ამით, რადგან ამ ხალხმა, რომელთაც არ აკავშირებდათ არც ფული, არც ნათესავურ-კლანური, თუნდაც პარტიული კავშირები ჩემთან, მაინც მაგრძნობინეს სოლიდარობა და, მიუხედავად შეთავაზებისა, არ დარჩნენ პოროშენკოსთან.

უნდა ითქვას, რომ პოროშენკო პირადად ესაუბრა ჩემ მიერ შერჩეულ რამდენიმე ხელმძღვანელს, მათ შორის ერთ-ერთი რაიონის ხელმძღვანელს, ბოიკოს. დაიბარა თავისთან სალომეა ბაბროვსკაია, ჩემი მოადგილე და შესთავაზა ჯანდაცვის მინისტრის მოადგილეობა, თუ ისინი აირჩევდნენ პოროშენკოს გუნდს. მათ ცივი უარი განუცხადეს. ერთადერთი, ვინც დათანხმდა პოროშენკოს შეთავაზებას, იყო მარია გაიდარი, რომელიც გადავიდა მრჩეველად, თუმცა იგი დააშანტაჟეს.

საქმე ისაა, რომ მარია გაიდარის ნაშვილები ქალიშვილი დოკუმენტების გარეშე ცხოვრობდა უკრაინაში, ხოლო რუსეთში ხელისუფლებამ აღძრა საქმე. მას ადანაშაულებდნენ ქალიშვილის გატაცებაში და პრაქტიკულად, ის მთლიანად იყო ჩამოკიდებული პოროშენკოს კეთილ ნებაზე. პოროშენკო სულ დასაწყისში, დანიშვნისას დაჰპირდა მარიას, რომ მის ქალიშვილს უკრაინის მოქალაქეობას მისცემდა, მაგრამ არ შეასრულა ეს დაპირება და, პრაქტიკულად, მარიასთვის ეს იყო ზემოქმედების

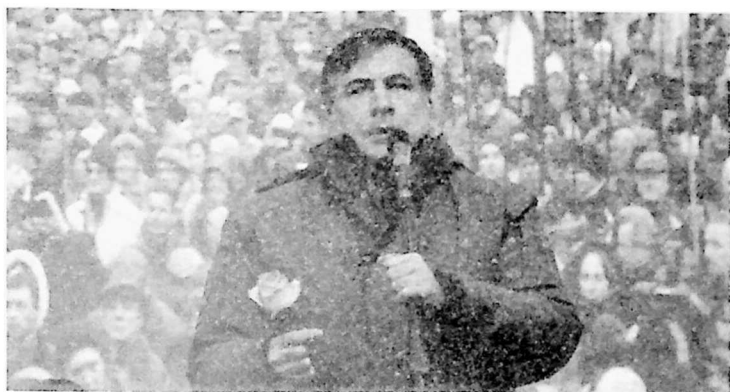
ბერკეტი. ამიტომ არ ვამტყუნებ იმაში, რომ ის დათანხმდა პოროშენკოს შეთავაზებას და არცერთხელ არ მიკადრია რაიმე ცუდი განცხადება გამეხმაურებინა მის საწინააღმდეგოდ.

ჩვენ შევექმენით პარტია „ახალ ძალთა მოძრაობა“ და დავინყეთ მთელ უკრაინაში სიარული. ამავე დროს მივიღე შემოთავაზება „ზიკის“ არხიდან და გავაკეთე ჩემი თოქ-შოუ, მართალია, უკრაინის ნაკლებად ყურებად, მაგრამ ნაციონალური მასშტაბის არხზე. საქმე ისაა, რომ მოკლე ხანში ჩემი გადაცემა გახდა ყველაზე ყურებადი თოქ-შოუ უკრაინაში. ყოველ გამოსვებას უყურებდა 4-დან 5 მილიონამდე ადამიანი, რაც ძალიან ბევრია, უკრაინის ტელევიზორცის მრავალრიცხოვან არხებს თუ გავითვალისწინებთ. ამ შოუმ მომცა საშუალება, მომეწყო მთელი უკრაინა, შემესწავლა ძალიან კონკრეტული ისტორიები, გავსაუბრებოდი უაღრესად ტრაგიკულ ადამიანებს.

არასოდეს დამავინყდება, ჩავედით ქალაქ ვლადიჟინში, გავიცანი სარდაფში მცხოვრები ქალი, რომელსაც ჰქონდა ბოლო სტადიის მკერდის კიბო. მართალია, მისთვის დიაგნოზი საკმაოდ ადრე დაუდგენიათ, მაგრამ იმის გამო, რომ არ ჰქონდა ფული და ამას თავდაპირველად სჭირდებოდა 300 გრივნა, რაც იმ დროისთვის შეესაბამებოდა 50 დოლარს, პირველადი კურსის დასაწყებად, ის გულგრილად მიატოვეს და პრაქტიკულად, ცოცხლად დაღუპა თავისი მცირეწლოვანი შვილის თვალწინ. მე რომ ჩავაკითხე, იმ დილით, უმძიმეს მდგომარეობაში იყო და რომ გაიგო ადგილობრივმა ხელისუფლებამ, რომ ჩავდიოდი ამ ქალის გადასაღებად, ჩემს მისვლამდე ერთი საათით ადრე მიუტანიათ მისთვის საჩუქრად 1000 გრივნა და 2 კგ ძეხვი.

დავუჯექი ამ ქალს სასთუმალთან, დიდხანს ვესაუბრე, ჩავწერე მასთან ინტერვიუ. მისმა დამ გამომაცილა და მითხრა, რომ მთელი ეს დრო მე ვიყავი პირველი გარეშე პირი, ვინც სიტბო გამოიჩინა ამ ქალბატონის მიმართ. საქართველოში ჯანდაცვის სისტემა ძალიან მოუწესრიგებელი იყო, მაგრამ რაც უკრაინაში ვნახე, ეს იყო წარმოუდგენელი. უკან დაბრუნებულს საღამოს დამირეკეს და შემატყობინეს, რომ ის საცოდავი ქალი გარდაცვლილა.

აი, ასეთი ტრაგიკული ისტორიები უამრავი ვნახე მთელ უკრაინაში, მსგავსი, რომელიც ეხებოდა ჯანდაცვას, კორუფციას, ეკოლოგიას, განათლების სისტემაში არსებულ ხარვეზებს და ამას ყველაფერს ვამხელდი, ისევე, როგორც იმ ხალხს ვუთმობდი ტრიბუნას, რომლებსაც სხვა არხებზე არ იწვევდნენ.

ერთ-ერთი მოქმედი მებრძოლი უკრაინის შეიარაღებული ძალებიდან მოვიდა ჩემთან გადაცემაში და მოითხოვა სიმღერა და იმღერა სიმღერა პოროშენკოზე პირდაპირ ეთერში, „პოროშენკო შოკოლადის უკანალი“

ვფიქრობ, ეს იყო ბოლო წერტილი, რამაც პოროშენკოს გადაწყვეტინა, შემდეგი ნაბიჯები გადაედგა.

ამ გადაცემიდან ორი კვირის შემდეგ არხის დირექციამ დახურა ჩემი თოქ-შოუ, ხოლო კიდევ ათიოდე დღის შემდეგ გავემგზავრე ამერიკაში. მინდოდა მეგობრების მონახულება, მაგრამ ასევე რამდენიმე შეხვედრა მქონდა დანიშნული ამერიკის კონგრესში სენატორებთან, კონგრესმენებთან.

იქ მალევე შევიტყვე, რომ უკრაინის მოქალაქეობა ჩამომართვეს, რადგან თურმე საბუთები მქონდა შევსებული არასწორად, როდესაც ვავსებდი ანკეტას მოქალაქეობაზე. საბაბად მოიყვანეს ის, რომ მე არ განვაცხადე, რომ ჩემზე იყო სისხლის სამართლის საქმეები აღძრული საქართველოში, თუმცა ამის შესახებ იცოდა მთელმა მსოფლიომ.

ორიოდე დღის შემდეგ უკრაინის „რადას“ დეპუტატმა გამოაქვეყნა ვითომ ჩემ მიერ შევსებული ანკეტა, სადაც აშკარად გამიყალბეს ხელმოწერა, რაც მაშინვე შევატყობინე ჩემს იურისტებს.

ასე რომ, ვიყავი ამერიკაში და ჩემი სტატუსი იყო სრულიად გაურკვეველი. გადავწყვიტე დაუყოვნებლივ დავბრუნებულიყავი უკრაინაში. მაგრამ პირველი დაბრკოლება უნდა ყოფილიყო ამერიკიდან გადაფრენა. საფრთხე იყო იმისა, რომ ავიაკომპანიებს არ დავესვი რეისზე. დაფურეკე ჩემს ნაცნობს, პოლონეთის ავიახაზების წარმომადგენელს ნიუ იორკში, და

ვკითხე, ხომ არ ჰქონდათ მათ ჩემ მიმართ რაიმე ინსტრუქცია მიღებული, ჩემს დოკუმენტებთან დაკავშირებით. მან მიპასუხა, რომ ჯერ არ მიეღოთ, მაგრამ არ გამოირიცხავდა, რომ მიიღებდნენ. ამიტომ მიჩნია, სწრაფად მემოქმედა.

მე გადავფრინდი ჩიკაგოში და იქიდან პოლონეთის ავიახაზებით გავფრინდი ვარშავაში, სადაც მესაზღვრემ შეამონმა ჩემი პასპორტი, შემომხედა და მკითხა, ხომ არ დაგიკარგავთ პასპორტიო, რადგან მისი ინფორმაციით ეს პასპორტი დაკარგული იყო და საექვო იყო მისი ნამდვილობა.

მოკლედ, დამაცდევინეს და ცოტა ხნის შემდეგ გამოვიდა მესაზღვრე, რომელმაც მითხრა, ჩვენ დაგვავალეს გაგაცილოთ გასასვლელამდე და გთხოვთ გაემგზავროთ, თქვენ გელოდებათ პოლონეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი. ასე აღმოვჩნდი პოლონეთის საზღვრიდან პირდაპირ პოლონეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის კაბინეტში, შემდეგ შევხვდი პარლამენტის თავმჯდომარეს და ამ ყველაფრის შემდეგ დავიწყე მზადება უკრაინაში დასაბრუნებლად.

უკრაინაში დაბრუნებისთვის გვჭირდებოდა ჩვენი აქტივისტების მობილიზება, ისევე როგორც იურიდიული საკითხების გავლა. ოფიციალური წერილით მივმართეთ უკრაინის ხელისუფლებას, იყო თუ არა რაიმე აკრძალვა უკრაინაში ჩემს დაბრუნებაზე. შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ოფიციალურად გვიპასუხა, რომ შეზღუდვები არ იყო. ეს დოკუმენტი გამოვიყენეთ და უკრაინაში ჩასასვლელად დავთქვით თარიღი, 10 სექტემბერი.

ამ დროისთვის ჩემთან შესახვედრად ჩამოვიდა უკრაინის პოლიტიკურ ლიდერთა მნიშვნელოვანი ნაწილი, კერძოდ, იულია ტიმოშენკო, „რადას“ 30-მდე დეპუტატი, საზღვარზე მოვიდა ანატოლი გრიცენკო, უკრაინის იმ დროის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული პოლიტიკოსი და მეორე ასევე ძალიან პოპულარული პოლიტიკოსი, რომელმაც გამოაცხადა, რომ ის მელოდება ყავაზე ღვოვში.

ჩვენ წინა საღამოს შევიკრიბეთ ჟეჩოვში, პოლონეთის საზღვაო ქალაქში, სასტუმროში დავბანაკდით და მეორე დღეს გადავწყვიტეთ მატარებლით დავბრუნებულიყავით უკრაინაში, ვინაიდან ეს იყო ერთადერთი ადგილი, სადაც მე მუდმივი საცხოვრებელი მქონდა. რომც ყოფილიყო სიმართლე, რომ მოქალაქეობა გამიუქმეს, მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი მე ამ დროისთვის, უკრაინის გარდა, არსად არ გამაჩნდა. ეს ყველაფერი შუქდებოდა უკრაინის არხის, „News One“-ის და

პოლონეთ-უკრაინის საზღვარზე

სხვა საინფორმაციო საშუალებების მიერ. მათ შორის საერთაშორისო პრესაც იყო წარმოდგენილი.

ასევე ჩემს გასაცხილებლად მოვიდნენ უკრაინის და პოლონეთის რამდენიმე წარმომადგენელი, აგრეთვე ევროპარლამენტის წევრი პოლონეთიდან, იაცეკ სარიუშ ვოლსკი.

ავედით უკრაინულ მატარებელზე, დავსხედით პრესის თანხლებით და ცოტა ხნის შემდეგ აცხადებენ, რომ სანამ ერთ-ერთი მგზავრი არ ჩავა, მატარებელი არ დაიძრებაო. რა თქმა უნდა, ვიგულისხმებოდი მე. პრაქტიკულად, შუა ზაფხულში უკრაინის მთავრობამ მძევლად აიყვანა მატარებლის სრული შემადგენლობის რამდენიმე ასეული მგზავრი.

კვირა დღე იყო და მიუხედავად იმისა, რომ ამ დღეს ყველა ისვენებს, პოლონეთის შინაგან საქმეთა მინისტრი და ტრანსპორტის მინისტრი უსწრაფესად დაუკავშირდნენ თავის კოლეგებს. პოლონეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი დაუკავშირდა უკრაინის საგარეო საქმეთა მინისტრს. უკრაინის ინფრასტრუქტურის სამინისტრომ განაცხადა, რომ ისინი არავითარ კავშირში არ არიან მატარებლის გაჩერებასთან, იგივე პასუხი გასცა უკრაინაში შინაგან საქმეთა სამინისტრომ. ერთი სიტყვით, ანეკდოტური სიტუაცია შეიქმნა, როცა უკრაინის მინისტრები ერთიმეორის მიყოლებით აცხადებდნენ, რომ ისინი არაფერ შუაში არ იყვნენ და რალაც უხილავმა ძალებმა გააჩერეს თითქოს მატარებელი. მრავალრიცხოვან

მგზავრთა უკმაყოფილება იზრდებოდა. იქ იყვნენ ორსული ქალები, იყვნენ ბავშვები, და რა თქმა უნდა, პრაქტიკულად, ჩვენს გამო, ისინი მძევლად იყვნენ აყვანილნი, რაც გვიქმნიდა დიდ უხერხულობას.

მე და იულია ტიმოშენკომ მოვითათბირეთ და გადავწყვიტეთ, გადავმსხდარიყავით ავტობუსებში და ავტობუსებით გვეცადა გადმოსვლა, რათა მატარებელი გაეთავისუფლებინათ და ჩვენ გამო დაბრკოლება აღარ გახანგრძლივებოდათ მგზავრებს.

მართლაც ჩავსხედით ავტობუსებში და გავემართეთ სასაზღვრო პუნქტისკენ. სასაზღვრო პუნქტს ვუახლოვდებოდით, რომ უცებ უკრაინის მესაზღვრეებმა გამოაცხადეს, რომ საზღვარი იკეტებოდა, რადგან სასაზღვრო პუნქტი დანაღმული იყო. ასეთ დროს პროტოკოლი ავალდებულებდა პოლონურ მხარეს შეეჩერებინა მგზავრთა გადასვლა.

პოლონელმა მესაზღვრეებმა დაგვირეკეს და გვაცნობეს, რომ ასე გამოაცხადეს უკრაინელებმა და თუ ჩქარა მივიდოდით, მაქსიმალურად გააჭიანურებდნენ ისინი დროს და ჩვენს გატარებას შეეცდებოდნენ. ამიტომ ჩვენ მართლაც ავჩქარდით და შევედით თუ არა, ჩვენ უკან პოლონელებმა სასაზღვრო პუნქტი დაკეტეს და ჩვენ შემდგომ, მეორე ავტობუსი, სადაც ასევე ისხდნენ დეპუტატები და ჟურნალისტები, დარჩნენ პოლონეთის ტერიტორიაზე დაბლოკილები.

ჩვენ კი სწრაფად გავიარეთ პოლონური სასაზღვრო კონტროლი. პოლონელმა მესაზღვრემ განმიცხადა, ვალდებული ვართ გაგაფრთხილოთ, რომ თქვენ შეიძლება პრობლემები შეგექმნეთ უკრაინის მხარესო. ვუთხარი, რომ ინფორმირებული ვიყავი პოლონელებისგან, მათი მხრიდან პრობლემა არ იქნებოდა, რადგან ისინი აღიარებდნენ ჩემი პასპორტის ნამდვილობას. ასე რომ, შევედით უკრაინის სასაზღვრო პუნქტზე. ყველამ იხილა, ფაქტობრივად, რა ხდებოდა: იქ იდგნენ მესაზღვრეები, მეორე მხარეს თავი მოეყარა ათასზე მეტ ჩვენს მომხრეს და კიდევ 5 000 დაბანაკებული იყო მეორე სასაზღვრო პუნქტთან, სადაც თავდაპირველად ვაპირებდით შესვლას.

დიდი ბანაკი დასცეს ჩვენმა მომხრეებმა, რომლებიც ჩამოვიდნენ მთელი უკრაინიდან. ბევრი მოდიოდა ოდესიდან, დნეპრიდან. ისინი ათასზე მეტი კილომეტრითაა მოშორებული ამ სასაზღვრო პუნქტიდან.

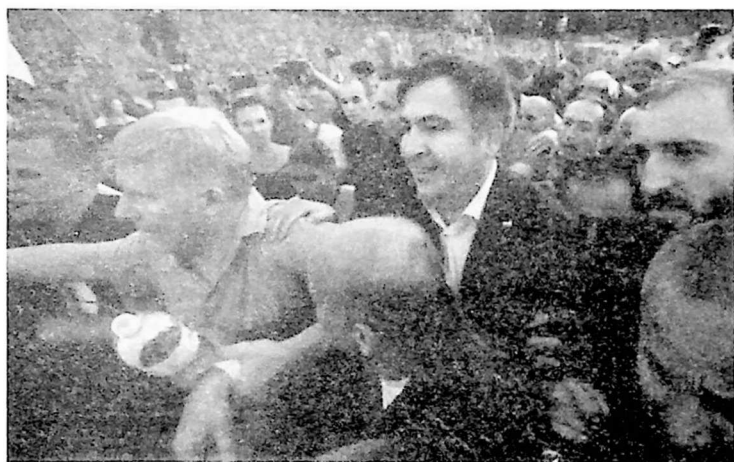
საქმის გაჭიანურებულად გარჩევის შემდეგ უკრაინის გენერალთან, იულია ტიმოშენკომ მითხრა, უკვე აზრი აღარ

აქვს აქ ყოფნასო, მიუხედავად იმისა, რომ ყველა განცხადება გაკეთებულია, მაინც არ გაგვატარებენ, მიშა, და იქნებ უმჯობესია, ჩვენ წავიდეთ. შენ დარჩი პოლონეთში და ჩვენ დავბრუნდებით, როგორც კი გაიხსნება სასაზღვრო პუნქტიო. ვუთხარი: იულია, ცოტა ხანი კიდევ დავიცადოთ, რადგან რამდენიმე დეპუტატი მოდის უკრაინის მხრიდან, ბარემ მათაც დააფიქსირონ თავიანთი პოზიცია და მერე დავიშალოთ-მეთქი.

სწორედ ამგვარ ბჭობაში ვიყავით, როდესაც ჩვენი მომხრეების ერთმა ნაწილმა გამოარღვია მესაზღვრეების სპეციალური კორიდორი და გამოემართნენ ჩვენკენ. ცხადია, მესაზღვრეები ვერ შეაჩერებდნენ მათ. ამ დროს დაბნეულმა იულიამ შემომხედა და მითხრა: ახლა რაღა უნდა ვქნათ, მიშა! მიუუგე: იულია, რა უნდა ვქნათ, არაფერი, უბრალოდ, უნდა წავყვეთ ხალხს, სხვა გზა აღარ დავგრჩენია, ამის გარდა.

ხალხმა, ხელში აყვანილნი, გადაგვიყვანა უკრაინაში და მე აღმოვჩნდი, პრაქტიკულად, ნახევრად არალეგალურ მდგომარეობაში, თუმცა იურიდიულად ჩვენი სიტუაცია გამართლებული იყო, მაგრამ ამას არ აღიარებდა უკრაინის მთავრობა უკრაინის ტერიტორიაზე.

ეს სიტუაცია: ხელში აყვანა, გარღვევა, ძალიან ჰგავდა „ვარდების რევოლუციის“ რაღაც მომენტებს და ჩემზე ძალიან ამაღელვებელად იმოქმედა ხალხის შეძახილმა: „მიშა, მიშა“ სუფთა ქართულ ვარიანტში, მაგრამ ესენი იყვნენ უკრაინელები.

უფრო მეტიც, როდესაც მივიწვედით, უკრაინის მესაზღვრეებმა დააყენეს მრავალსაათიანი რიგი, სანამ ჩვენ გაჩერებული ვყავდით, ხალხი ავტობუსებიდან გვესალმებოდა, ტაშს გვიკრავდნენ და გასაგები იყო, რომ არა მხოლოდ ჩვენი მხარდამჭერები იყვნენ, საგანგებოდ ჩვენთვის ჩამოსულნი, არამედ ძალიან ბევრი იყო შემთხვევით იქ აღმოჩენილი, მაგრამ ჩვენი გულშემატკივარი.

მერე ჩავალწიეთ ლვოვში, სადაც დამხვდა მართლაც, უკრაინის პატრიოტი, ლვოვის მერი, ასობით მომხრესთან ერთად, მიგვიღო საზეიმოდ მერიის შენობაში და შემდეგ ყველანი მიგვიწვია ლვოვური ყავის დასალევად და სანამ დავდიოდით ქუჩაში, ნამდვილი ტრიუმფი იყო, ყველგან ტაშს გვიკრავდნენ და ეს იყო მართლაც ძალიან ამაღელვებელი დაბრუნება უკრაინაში.

იმავე საღამოს უკრაინის პრეზიდენტმაც და პრემიერ-მინისტრმაც გააკეთეს განცხადებები და გამომაცხადეს დამნაშავედ, რომელმაც შელახა უკრაინის საზღვრის მთლიანობა, პრაქტიკულად გამატოლეს რუსეთის აგრესორებთან და ეგრევე შემიტანეს საიტ „მიროტვორეცის“ სიაში, იქ, სადაც შეჰყავთ რუსეთი და რუსეთის მიერ სპონსორირებული უკრაინის მტრები. ეგრევე აღმოვჩნდი სიაში, დავიკავე საპატიო ადგილი უკრაინელ სეპარატისტებთან ერთად. რამდენიმე ხანში ჩემი ბედი გაიზიარა იულია ტიმოშენკომაც.

მეორე დღეს პოლიციის უწყისი ჩამაბარეს სასტუმროში, სადაც გავჩერდით, მაგრამ მე არ ვაპირებდი იქ შეჩერებას, მიუხედავად იმისა, სასამართლომ დამინერა ადმინისტრაციული ჯარიმა საზღვრის დარღვევის გამო. გადავწყვიტე, მთელ უკრაინაში მემოგზაურა. ჩვენ დავნიშნეთ საპროტესტო გამოსვლები კიევში, საარჩევნო კანონმდებლობის შეცვლის მოთხოვნით, საარჩევნო კომისიის შეცვლის მოთხოვნით და რიგგარეშე არჩევნების ჩატარების მოთხოვნით.

თავიდან უკრაინის მთელი ოპოზიცია ერთიანი იყო, თუმცა, რა თქმა უნდა, როდესაც დავდიოდით, ხალხის დიდ ჯგუფებს მხოლოდ მე ვკრებდი, ათასობით ადამიანი მხედებოდა ვინიცაში, ჩერნოვციში, ხმელნიცკში, დნეპრში, ოდესაში. ოდესაში იყო სრულიად ტრიუმფალური მიღება, მრავალი ათასი ადამიანი იყო შეკრებილი ქალაქის ცენტრში და ყველა მცდელობა ჩაშლის და პროვოკაციის მოწყობის, პირიქით უბრუნდებოდა იქით ხელისუფლებას.

მართლაც მძლავრი მოძრაობა აგორდა და ის გადაიზარდა კიევში დიდ მიტინგებში. სამწუხაროდ, პირველი მიტინგების

შემდეგ უკრაინის ოპოზიციის უმეტესი ნაწილი ჩამოგვცვილდა, რადგან მათ იგრძნეს საფრთხე, რომ მე შეიძლებოდა გავმხდარიყავი ამ მოძრაობის ლიდერი და მათ ეს ხელს არ აძლევდათ. თუმცა ყველანაირად ვარწმუნებდი ამ ხალხს, რომ მე, როგორც ქართველი, არ ვაპირებდი უკრაინის პოლიტიკოსების საქმეში ზედმეტად ჩაერეულიყავი, არ ვაპირებდი ძირითადი როლის თამაშს უკრაინაში, მე მხოლოდ იქ ვიყავი, რათა დავხმარებოდი დანარჩენ ლიდერებს გაერთიანებულებად.

მაგრამ ამან არ გაჭრა და პრაქტიკულად, ერთიმეორის მიყოლებით ლიდერები ჩამოშორდნენ ამ მოძრაობას. პრაქტიკულად, ჩვენ გაგვინაპირეს: ჩემი მოძრაობა, ჩემი პარტია და ჩვენი ჯგუფი მარტონი დავრჩით ამ საპროტესტო ტალღასთან ერთად. ეს, რა თქმა უნდა, ადვილებდა ჩვენზე თავდასხმას, რამაც აღარ დააყოვნა.

ნოემბრის განმავლობაში, ჯერ ჩემი ქართველი დაცვის წევრები, ჩემი ქართველი ოპერატორი მოიტაცეს ბინებიდან, უსაშველოდ სცემეს და გადაიყვანეს თვითმფრინავით საქართველოში და მეორე ჯგუფი კი ვერტმფრენით ოდესაში გადააფრინეს. იქიდან ბორანზე ტრიუმში დააბეს ჯაჭვით რადიატორებზე და ასე გადაიყვანეს საქართველოში, ფოთის ნავსადგურში.

ასე აღმოვჩნდი ჩემი უახლოესი ხალხის, პირადი დაცვისა და ჩემი ოპერატორის გარეშე, რამაც, რა თქმა უნდა, საყოფაცხოვრებო და მთელი რიგი სხვა პრობლემები შემიქმნა. უკანდასახევი გზა აღარ დამიტოვეს. თანაც ბერკეტები უფრო მოიხელთეს, რადგან აღმოვჩნდი დაცვის გარეშე, ძალიან ადვილი იყო ჩემზე თვალთვალი განეხორციელებინათ, ძალიან ადვილი იყო მოსასმენი აპარატურა დაეყენებინათ ჩემთან ბინაში და ასე შემდეგ.

ამ პერიოდში უკრაინის უშიშროების სამსახურის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი, უკრაინის სამხედრო ოფიცრის შუამავლის მეშვეობით, დამიკავშირდა და გამანდო, რომ პოროშენკომ დაავალა ჩემი დაპატიმრება და ამ დაპატიმრებისთვის საფუძვლის შექმნა. მან მითხრა, რომ ამ საქმეში მონაწილეობას არ მიიღებს და როცა ამის შესახებ შეატყობინა ამერიკელ კოლეგებს. მან ასევე დაწვრილებით აღმინერა თათბირი პოროშენკოს კაბინეტში, რომ მას უკითხავს, არსებობდა თუ არა რამე მაკომპრომეტირებელი აუდიო ჩანაწერები ჩემზე, უშიშროების წარმომადგენლებს უპასუხიათ, რომ არაფერი მოეძევაბოდათ და პოროშენკოს მკაცრად მიუთითებია: თუ არ

არსებობს, მაშინ შექმენითო. მათ უთქვამთ, რომ შექმნიდნენ ისინი მონტაჟს. ჩემმა კეთილისმყოფელმა დამაიმედა, რომ ამას სასამართლო პერსპექტივა არ ექნება, რადგან მონტაჟი ხარისხიანი ვერ იქნება ვერცერთ შემთხვევაში, შესაბამისად, არ უნდა გვეშინოდეს, მაგრამ დაპატიმრებას რომ აპირებენ, ამაზე რალაც უნდა გვემოქმედა.

ჩემთვის ეს ამბავი არახალი იყო, ოღონდ ვკითხე კი, როდის აპირებდნენ ჩემს დაპატიმრებას-მეთქი. მიპასუხა, უახლოეს სამ-ოთხ დღეშიო. მოკლედ, ხიფათს გვერდს ვერ ავუვლიდი, თანაც საქართველოს მთავრობა მუდმივად აცხადებდა, რომ მზად იყვნენ ჩემი ექსტრადირებისთვის, უფრო სწორად სანამ უკრაინაში შევიდოდით, სისტემატურად ახმაურებდნენ ამ ცნობას, ხოლო მას შემდეგ, შევედით თუ არა უკრაინაში, გაჩუმდნენ, ხოლო უკრაინის მთავრობა განუწყვეტლივ მანიშნებდა, რომ დამაპატიმრებენ და გადამცემენ საქართველოს, პატიმრობის ვადის მოსახდელად.

ერთი სიტყვით, ველოდებოდი რა დაპატიმრებას, ჩემს ბინაში მორიგეობდნენ ჩემი პრესსამსახურის თანამშრომლები. მეც სულ ჩაცმული ვიყავი. ოღონდ 5 დეკემბრის ღამეს, უკვე მესამე ღამე იყო, რაც ასეთ ყაზარმულ მდგომარეობაში ვათევდი, მხოლოდ თუ წავთვლებდი ხოლმე.

შვიდ საათზე დილით, საშინელი ბრაზუნი ატყდა ჩემს კარებზე. ვცხოვრობდი კიევის ცენტრში, მაიდანის გვერდით. ჩემი ორი თანამშრომელი მისაღებ ოთახში, ტელეფონებით ხელში, მოლოდინში იყვნენ, მათ ევალეობდათ, მაშინვე ფეისბუკის „ლაივი“ დაენწყოთ, როგორც კი შემოიჭრებოდნენ.

ათიოდე ნუთი ბრაზუნი არ შეწყვეტილა, გამოვედი მისაღებში და ჩემმა შეშინებულმა თანამშრომელმა, ტელეფონი რომ ჰქონდა მომარჯვებული, შეფიქრიანებულმა მამცნო, ტელეფონები არ იჭერს და არ მუშაობს საერთოდო. აუცილებლად უნდა დამერეკა და ჩვენი ხალხის მობილიზება მომეხერხებინა.

კიდევ კარგი, რომ ჩემი ბინა ადრე ნაქირავები ჰქონდა კანადის ელჩს, რომელსაც დაუყენებია მტკიცე რკინის კარი, რის შემტრევასაც ცოტა დრო დასჭირდებოდა. ამიტომ ვისარგებლე მომენტით და ფანჯრიდან გადავძვერი მე-8 სართულის სახურავზე და სახურავის კიდეში რომ გავედი, უკვე დაიჭირა ჩემმა ტელეფონმა. იქ ჩამხშობი ველარ აღწევდა და დაუყოვნებლივ დავინწყე კიევსა და უკრაინის

სხვადასხვა ქალაქში ჩემს მეგობრებთან რეკვა, მაგრამ ზარი არ გადიოდა. შემდეგ გადავურეკე ჩემს ერთ-ერთ თანამებრძოლს თბილისში, რომელმაც დაურეკა ჩვენი პარტიის ლიდერებს უკრაინაში და ასე შეიტყო ხალხმა ყოველივე და, რასაკვირველია, გავრცელდა ინფორმაცია სასწრაფოდ, სოციალური ქსელის მეშვეობით, ხალხი მოაწყდა ჩემს ქუჩას კიევის ცენტრში.

ხოლო სპეცრაზმმა, როგორც კი შემოანგრია სადარბაზოს კარი, დაახლოებით 20 წუთი კვლავ მეძებდნენ ბინაში, სანამ ვილაცამ არ უთხრათ, ვერ მიხვდნენ, რომ სახურავიდან პირდაპირ ეთერში ვიყავი, თანაც რამდენიმე არხი ერთდროულად გადასცემდა ამ რეპორტაჟს.

და აი, მერე კი გადმოვიდნენ თვითონაც სახურავზე, მოლაპარაკება გამიმართეს, რომ ჩავბარებულებიყავი, მაგრამ არ ვაპირებდი ფარხმლის დაყრას, სანამ ხალხი არ შეიკრიბებოდა ქვემოთ. მე სპეცრაზმელებისგან ასე 50 მეტრი მაშორებდა და ვეუბნებოდი, რომ თუ ძალით შეეცდებოდნენ ჩემს დაკავებას, შეიძლებოდა სველი სახურავიდან ყველა ერთად ქვემოთ დავცურებულებიყავით.

მართლაც ზღვა ხალხი მოგროვდა. სიტყვით მივმართე მათ. ამის მერე, გადავწყვიტე, ჩემს დამპატიმრებლებს გაეყოლოდი, ოღონდ წინასწარ მოვითხოვე, ჯერ შხაპი მიმეღო, ტანსაცმელი გამომეცვალა, მოვნესრიგებულებიყავი და ამა-სობაში კიდევ მოვიგე ორმოციოდე წუთი. მიმიხვდნენ და ყვირილით შემომიცივდნენ აბაზანაში. ძალიან ნერვიულობდნენ, რადგან ქუჩა გადაიჭედა ჩვენი მომხრეებით.

რომ გამოვედით, კიდევ ერთხელ მოვუწოდე ხალხს, არ დანებებულებიყვნენ, მედგრად გაეწიათ წინააღმდეგობა, და

მართლაც, მათ დაბლოკეს ჩემი მანქანის გასვლა. მიუხედავად იმისა, რომ გამოძახებული იყო ელიტური შენაერთი უკრაინული სპეცრაზმისა, მაინც ვერ გახსნეს ქუჩა, იმიტომ, რომ იქ იდგა ჭეშმარიტად ინტელიგენტი ხალხი. მოვიდნენ ქალები - განსაკუთრებით ისინი აქტიურობდნენ, კაცები ეჩხუბებოდნენ პოლიციას, კარგად ჩაცმული ქალები კი თხრიდნენ ქვაფენილს, აგროვებდნენ ქვებს და აწვდიდნენ ერთმანეთს ბარიკადების ასაგებად, არც იმაზე იყვნენ უარს, პოლიციისთვის დაეშინათ. მანქანაში ვიჯექი, რომელიც ვერანაირად დაძრეს. უშიშროების სპეცრაზმის ხელმძღვანელი, რომელმაც ამიყვანა, თავბედს იწყევლიდა, აგინებდა პოროშენკოს, ეს რა მდგომარეობაში ჩამაგდოო, რატომღაც აქებდა პუტინსა და ლუკაშენკოს, ხოლო ჩემ მიმართ არანაირ წყრომას არ გამოხატავდა. უფრო მეტიც, როდესაც შუშა ჩაგვიმსხვრიეს ქვით და მიხვდნენ, ველარ გამომიყვანდნენ იქიდან, ერთ-ერთმა სპეცრაზმელმა მომხსნა ხელბორკილი ცალ ხელზე, გასაღები გამომიწოდა, თანაც მითხრა: „როცა გინდა, მოიხსენი, ჩვენ არაფერ შუაში ვართ, მხოლოდ ბრძანებას ვასრულებდით. ერთი, მაგ ბარიგა პოროშენკოს დედაცო“... და იმედია ჩვენ არ გვიწყენთო. ერთი სიტყვით, გამომიშვეს მინიბუსიდან.

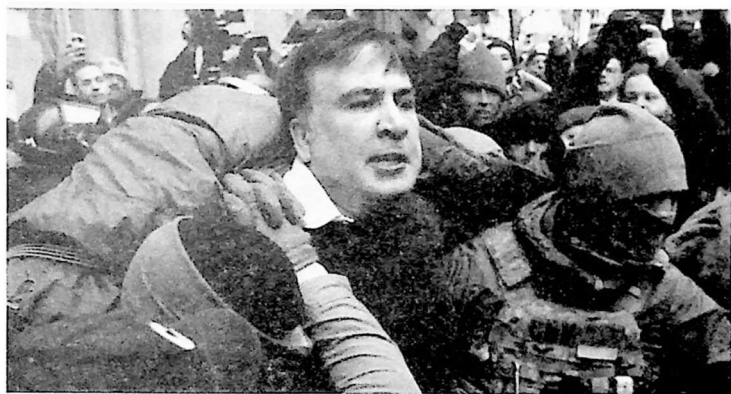
ფაქტობრივად, ხალხმა გამომგლიჯა უშიშროების სისტემას და ჩვენ ერთად დავიძარით პარლამენტისკენ. იქ იყო ჩვენი საპროტესტო ბანაკი. იქ გვიცდიდა ხალხი, ვინც მოგვიწოდებდა, შევსულიყავით პარლამენტში, მაგრამ მიმაჩნდა, რომ არც საკმარისი ხალხი გვყავდა საამისოდ და არც ლეგიტიმურობა გვქონდა, პარლამენტში შესასვლელად და რასაკვირველია, ეს კარგს არაფერს მოასწავებდა. უფრო საპროტესტო ბანაკის მომხრე ვიყავი და შესაბამისად, დავბანაკდით კარავში.

უკრაინის მთავრობამ კვლავ განაცხადა, რომ მოითხოვს ჩემს დაპატიმრებას. ჩამოფრინდა სანდრა, და მეორე დილას კი განახორციელეს შტურმი ჩვენს ბანაკზე, მეძებდნენ მე, სპეცრაზმით შემოცვივდნენ, მაგრამ ვეტერანთა ჯგუფმა გაუწია მათ მედგარი წინააღმდეგობა, თანაც კარავი აერიათ და გვერდითა კარავში სამი ადამიანი სასტიკად სცემეს. ერთ-ერთს ჩაუშხვრიეს თითქმის ყველა კბილი. ერთ ქალბატონს, ელენა ჩეხოვას, ჩვენს აქტივისტს დნეპრიდან, მოტეხეს ორივე ხელი, და კიდევ, მრავლად იყვნენ ნაცემ-ნაგვემნი ამ შეტევის დროს.

მართლაც რომ უმძიმეს სიტუაციაში აღმოვჩნდით. მე და სანდრა ვიყავით კარავში, მცდელობის მიუხედავად, იქვე გვერდით სასტუმროში შეესულიყავით, მხოლოდ შხაპი რომ მიმეღო და ოთახი გვექირავებინა, პოლიციამ საშველი არ მოგვცა, საპირფარეშოში გასვლაც გაგვიძნელდა, იმიტომ, რომ იქვე ახლოს იდგნენ სპეცრაზმელები და ჩვენი გასვლა არ იქნებოდა უსაფრთხო. ვედრო შემოგვიდგეს კარავში, უკიდურესად სავალალო მდგომარეობაში აღმოვჩნდით. ვერც ვიბანდი, ვერც ტუალეტში დავდიოდი და ამდენ უბედურებასთან ერთად, ასეთ სიცივეში ამინია სიცხემ და მომცა 40 გრადუსი გვიან ღამით. და ეს იმ ფონზე, როცა მიხდებოდა უამრავი ინტერვიუს მიცემა, ხმა ჩამეხლიჩა, მსოფლიოს მრავალი ტელევიზია და პრესა მიკავშირდებოდა და ჩვენს ვითარებას უთმობდნენ ჟურნალ-გაზეთების პირველ გვერდებს.

ტემპერატურას ვერ ვიგდებდი. აუცილებელი იყო მკურნალობა, რაც იმ პირობებში ვერ მოხერხდებოდა.

სალამოს მოვიდნენ ჩვენი მეგობარი უკრაინის ადგილობრივი მებრძოლენი, მათ გადამაცვეს ერთ-ერთის უნიფორმა და შლემი, - ბალაკლავა, - არის ასეთი კამუფლაჟი თავზე, ჩემი სიმაღლის ერთი მებრძოლი მოვიდა, დაიკავა ჩემი ადგილი კარავში და მე კი ამ მებრძოლების ჯგუფთან ერთად გამოვედი შეუმჩნევლად. გავიარეთ პოლიციის კორდონები და წამიყვანეს ქალაქგარეთ, ერთ-ერთი ყოფილი პოლიციელის ოჯახში, პოლიციელის, ვისაც ენდობოდნენ, რომ უსაფრთხოდ მამყოფებდა და ვიმკურნალებდი კიდევ. მომიტანეს ნამლები, ვსვამდი ცხელ ჩაის ლიმონით. პირველ დღეს

ჩემთან ერთად, დარჩნენ ჩემი თანამებრძოლები, ხოლო შემდეგ ამ ყოფილ პოლიციელს მიანდეს ჩემი დაცვა.

როგორც მერე გამჟღავნდა, ეს პოლიციელი მალევე გაურიგდა მთავრობას, ყოველ შემთხვევაში, ასე ითქვა. ნამდვილად ასე იყო თუ არა, გამიჭირდება დადასტურება, მაგრამ ჩემი იქ ყოფნის ორი დღის თავზე, უცებ საეჭვო მომეჩვენა მისი საქციელი, თუმცა, რა უნდა მექნა, ჯერ ძალიან სუსტად ვიყავი და აჯობებდა კი, დროზე გავცლოდი იქაურობას. მაგრამ ველარ წამოვდექი ლოგინიდან და რალაცნაირად შეგუებული ვიყავი ბედს.

სამი დღის თავზე, სალამოს, საეჭვოდ დიდი ხნის გასვლის შემდეგ, სახლის პატრონმა გასაღებით გააღო თუ არა კარები, ფეხდაფეხ შემოპყვნენ პოლიციელები და უშიშროების თანამშრომლები, დამაკავეს და წამიყვანეს უკრაინის უშიშროების იზოლატორში, ქალაქის ცენტრში, პეჩერსკზე.

ამდაგვარად, აღმოვჩნდი ციხეში.

აი, ასეთი იყო ჩემი გზა პრეზიდენტობიდან ოდესის გუბერნატორობამდე, ხოლო ოდესის გუბერნატორობიდან უშიშროების იზოლატორამდე. ჩამსვეს იმავე საკანში, სადაც თავის დროზე იჯდა ლუცენკო, სადაც იჯდა გენერალი პუშკაში — გიორგი ლონღაძის მკვლეელი.

დიდი იყო საკანი, ცხელი წყლის შხაპით, რკინის ცხაური ჰქონდა ჩამოფარებული სარკმელს, როგორც ამბობდნენ, პუშკაშის მოთხოვნით დააყენეს სნაიპერებისგან თავის დასაცავად.

პირველივე დღიდან გამოვაცხადე შიმშილობა, თუმცა ხუთი დღე, რომელიც იქ დაეყავი და ვშიმშილობდი, პატიმრებისთვის აღმოჩნდა სასიამოვნო, რადგან რაციონში უცებ გაჩნდა ქაბაბი, კარგი მწვადები, როგორც ამბობენ ხინკლებიც, შებრანული კარტოფილი და ბევრი სხვა დელიკატესი, რომლებსაც სიზმრად თუ ნახავენ პატიმრები. განუწყვეტლივ ცდილობდნენ ჩემს ცდუნებას საჭმლით, მოჰქონდათ და მაძალებდნენ რამე მეჭამა. ციხეში ყველაზე ძნელია, როდესაც ღრჭიალებს გასაღებები და ღრჭიალებს კარები, მუდმივად გიყურებს ბადრაგი იქიდან და, რა თქმა უნდა, მუდმივი კონტროლი საბოლოო დათრგუნვისთვისაა გამიზნული.

მართალია, იქ მხოლოდ ხუთი ღამე ვიყავი, მაგრამ განვიცადე საბჭოთა ციხის სრული კომმარა, თან პერსონალი ლაპარაკობდა მხოლოდ რუსულად, პრაქტიკულად, უკრაინულად სიტყვას ვერ გაიგონებდით. ეს ისეთი განცდაა, თითქოს უკრაინაში კი არ ხარ, არამედ რუსეთში. ურთიერთობები

შიგნით არის ძალიან რუსული და, მართლაც, აი ამ რეპრესიულ აპარატში აბსოლუტური უმრავლესობა რუსულენოვნები არიან და ეს, მე მგონი, შემთხვევითი არ უნდა იყოს.

თვითონ უკრაინულ ხასიათში არ არის ეს ბრუტალურობა, ხოლო რეპრესიული აპარატი, თავისი მახასიათებლებით, ზედმეტად საბჭოთა და რუსული იმპერიული მოვლენა უფროა.

ხუთი დღე ისე გავიდა, რომ არავინ არაფერს მეუბნებოდა. ერთადერთი, მესამე დღეს სულ რომ ჩართული იყო რუსული საესტრადო მომღერლები, მივხვდი, რომ გარეთ ჩემი მხარდამჭერი მიტინგი უნდა ყოფილიყო. მართლაც, 100000 ადამიანი შეიკრიბა თოვლში და ყინვაში და სანდრამ მათ ძალიან გულწრფელი სიტყვებით მიმართა. არც არაფერი გადმომცეს, რაც გამომიგზავნეს, არც წიგნები და არც ყოველდღიურობისთვის საჭირო ნივთები. მეხუთე დღეს შემატყობინეს, რომ პროკურატურა ითხოვდა ჩემთვის შიდაპატიმრობას, იმიტომ რომ, ჩაერივნენ უცხოელი პოლიტიკოსები, ძალიან ბევრი ამერიკელი და ევროპელი ავტორიტეტი.

შემდეგ გამოქვეყნდა სტატიები „ვაშინგტონ პოსტში“, „ლე მონდში“, ბევრმა დასავლელმა პოლიტიკოსმა განცხადება გაახმაურა და დაუკავშირდა პოროშენკოს.

და მოხდა სრულიად მოულოდნელი რამ: მოსამართლემ, ჩემს პროცესზე, რომელსაც ესწრებოდა ძალიან ბევრი უკრაინელი ლიდერი, იულია ტიმოშენკო ხომ გვერდიდან არ მშორდებოდა, აგრეთვე გრიცენკო და რამდენიმე ათეული დეპუტატი. დიახ, მოულოდნელად მოსამართლემ, ახალგაზრდა ქალმა, მიიღო გადანყევტილება და ყოველგვარი შეზღუდვა მომიხსნა, უარი თქვა პროკურატურის მოთხოვნა დაეკამათებინა და გამიშვა თავისუფლებაზე, ყოველგვარი გადაადგილების შეზღუდვებისა თუ დროებითი შეზღუდვების გარეშე. აღმოსავლელი უკრაინელი იყო, ის ახალგაზრდა მოსამართლე, ლარისა ცოკოლი. მან თქვა, რომ მე გამიტაცეს სახლიდან, თანაც ჩემი დაპატიმრება იყო უკანონო, პროკურატურამ ვერ წარმოადგინა ვერც ერთი მტკიცებულება, რომელიც დაასაბუთებდა, რომ მე უნდა დავრჩენილიყავი ციხეში და საერთოდ, მთელი საქმე მიიჩნია „შეკერილად“.

ეს იყო უდიდესი დარტყმა პოროშენკოზე. როგორც ამბობდნენ, ცოფებს ყრიდა.

როგორც კი გამოვედი, დამხვდნენ აღფრთოვანებული მომხრეები, მათ ხელში აყვანილი გამატარეს კიევის ცენტრში, ხალხიც ძალიან თბილად მხვდებოდა.

იმავე საღამოს მივწერე შემრიგებლური წერილი პოროშენკოს. არ მინდოდა, რომ თავი ზედმეტად დამცირებულად ეგრძნო. რადგან მენიშნა, რომ თუ ჩემ მიმართ არაა, ჩემი მომხრეების მიმართ რეპრესიები გაძლიერდებოდა.

იმის მაგივრად, რომ ჩემი წერილი მიეღო როგორც შეთავაზება მოლაპარაკებისა და დიალოგისათვის, მან ეს წერილი გამოაქვეყნებინა პრესაში, როგორც ჩემი სისუსტის ნიშანი. არადა იმ მომენტისათვის უკვე გამარჯვებული ვიყავი და სუსტად, პირიქით, თვითონ გამოიყურებოდა. ამის მერე უკვე ვუპასუხე ბევრად უფრო დაუნდობელი წერილით.

კვლავინდებურად განვაგრძე მთელ უკრაინაში სიარული, მიუხედავად იმისა, რომ საოცარ დაბრკოლებებს გვიქმნიდნენ. მაგალითად, ოდესაში ორ დარბაზში კარი ჩაგვიკეტეს. მესამეში როცა შევედით, სადაც იყო შეკრებილი 500-მდე ჩვენი მომხრე, ქალაქის ცენტრში, სასტუმროში უცბად გაითიშა შუქი, გაითიშა ლიფტები, შემდეგ ვილაცამ გაუშვა გაზი დერეფნებში, იქ პირველ სართულზე იყო საუნა, საიდანაც შიშველი უცხოელი დამსვენებლები გამოცვივდნენ დამფრთხალები და დაპანიკებულები.

აი, ასეთ მზაკვრობებს არ თაკილობდა პოროშენკო.

უკვე აშკარა იყო, ჩემ გარშემო ყველგან მიდიოდა რეპრესიები. ხალხს ავიწროებდნენ, ჰკითხავდნენ, იყო ტოტალური მოსმენა, ტოტალური შპიონაჟი. ბიზნესმენებს, ჩვენ ვინც გვიჭერდა მხარს, უკეტავდნენ ბიზნესებს, და საბოლოო

ჯამში, ცხადი გახდა ჩემთვის, დიდი ხნით გაჩერება უკრაინაში შეუძლებელი იყო, მარყუჟი უკვე ვინროვდებოდა ჩემ გარშემო.

ჩემი გატაცების პირველი მცდელობა სასტუმრო „ფერმონტიდან“ არ გამოუვიდათ. იქ ვხვდებოდი უცხოელ დიპლომატთა ჯგუფს. როცა შემოვარდა ჩემი მძლოლი და მითხრა, რომ სპეცრაზმი მოერმართებოდა ჩემს დასაკავებლად. სასტუმროს დაცვამ ჯერ ლიფტი გაუთიშა სპეცრაზმელებს, გამარიდა ხიფათს და დამძალა შენობის ერთ-ერთ ფლიგელში. როცა ჟურნალისტები შეიკრიბნენ, სპეცრაზმელები იძულებულნი გახდნენ, იქიდან გაკრეფილიყვნენ.

მეორეჯერ, რამდენიმე დღის შემდეგ, უკვე პოროშენკოს პირადი დაცვის წევრებმა გამიტაცეს. მათ ეხმარებოდნენ პოროშენკოს მარჯვენა ხელის, კანანიკოს პირადი დაცვის სამსახურის თანამშრომლები. ისინი შემოცვივდნენ ქართულ რესტორანში, სადაც ვხვდებოდი დნეპროპეტროვსკელ აქტივისტებს და ჩვენს პოლიტექნოლოგს, სერგეი გაიდაის და ოდესელ მეგობარს, ვლადიმერ ფედორინს. იქ, რესტორნის თანამშრომლებმა დამიხსნეს, გამიყვანეს მეორე სართულიდან და აღმოვჩნდი ეზოში მარტო. მომეცა შესაძლებლობა, გაეცეულიყავი ჩვენს ოფისში, რომელიც იყო იქვე, 100 მეტრში და გავმაგრებულიყავი, ოღონდ ხელახლა სახურავით იყო საჭირო გადასვლა, მაგრამ რატომღაც გადავიფიქრე, თანაც კიდევ სახურავებზე სირბილი, კიდევ ცემა-ტყეპა, ბარიკადები, ბარემ მოხდეს რაც მოსახდენია-მეთქი. შევყოვნდი რესტორნის ეზოში და დაველოდე სპეცრაზმელებს.

მათ მსტაცეს ხელი, თმით მითრიეს, ხელები ამომიტრიალეს, ჩამტენეს მანქანაში. უნდა გითხრათ, რომ ძალიან ეჩქარებოდათ, რადგან პოლიციის დაცვა არ ჰყავდათ, პრაქტიკულად, ბანდიტური აქცია იყო. პოლიციამ უარი განაცხადა მონაწილეობაზე, უშიშროების სამსახურმაც. ისინი კერძო დაცვის სამსახურიდან იყვნენ. რამდენიმეჯერ თავზე დამახტნენ და კისერში ისე წამიჭირეს ხელი, ორჯერ დავკარგე გონება. მიმიყვანეს ვერტმფრენის მოედანზე. ორი ვერტმფრენით ავფრინდით, თან თავზე ჩამომაცვეს ქუდი და მუდმივად მინათებდნენ ფარანს. ქუდი ნახევრად გამჭვირვალე იყო და თვალები ზედმეტი განათების გამო მეწვოდა.

ვერტმფრენი დაახლოებით ერთი საათი ან საათზე მეტი ტრიალებდა კიევის თავზე, როგორც მივხვდი, წრეებს არტყამდა, სანამ არ მოამზადებდნენ თვითმფრინავს აეროპორტში. შემდეგ დავსხედით, როგორც ვივარაუდე, ბორისპოლის

აეროპორტის სამხედრო ნაწილში, სადაც მე, როგორც მესაზღვრე, ხშირად ვყოფილვარ, რადგან მაშინ ჩვენ იქ აღმოსავლეთ ევროპაში გამსვლელი საბაჟოს ჯარების დოკუმენტებს ვამოწმებდით, აგრეთვე მათი ოფიცრების, სწორედ ამ აეროპორტის სამხედრო ნაწილში რომ ჩამოდიოდნენ ხოლმე.

მაშინვე ადვილად ვიცანი, რა თქმა უნდა, ეს ადგილი, რადგან ბევრი არაფერი შეცვლილა საბჭოთა დროის შემდეგ და თვითმფრინავი რომ აფრინდა, სალონში შემოვიდა საემიგრაციო სამსახურის უფროსი და გამომიცხადა, რომ ჩემი დეპორტაცია ხდებოდა რეადმისიის სახით. რეადმისია შეიძლება მომხდარიყო მხოლოდ პოლონეთში, ხოლო ექსტრადიცია — საქართველოში.

ასე რომ, გამიშვეს პოლონეთში, სადაც დამხედნენ პოლონეთის სეიმის წევრები და შინაგან საქმეთა მინისტრი. აეროპორტში უკვე ინფორმირებულნი იყვნენ. ნამიყვანეს სასტუმროში, პოლიციის დაცვის ქვეშ და ვინაიდან მხოლოდ პიჯაკი მეცვა, შუა თებერვალში, ძალიან ციოდა ვარშავაში და კიევშიც, ქურთუკის ნამოლება, რა თქმა უნდა, ვერ მოვასწარი. შინაგან საქმეთა სახელმწიფო მდივანი, ძალიან სასიამოვნო ქალბატონი წავიდა, მიყიდა თბილი ქურთუკი, საპარსი, კბილის ჯაგრისი და პასტა, მომიტანა სასტუმროში და უკვე ორი დღის შემდეგ გავფრინდი ჰოლანდიაში, სადაც დამახვედრეს ჩემი პირადობის მოწმობა და ჰოლანდიის მთავრობამ, თავისი ნებით, მუდმივი მცხოვრებლის სტატუსი მომანიჭა.

ეს იყო ჰოლანდიის კაბინეტის, ნიდერლანდების კაბინეტის გადაწყვეტილება.

პოლიტიკური თავშესაფარი მე არ მომიტხოვია არც ევრო-
პაში და არც ნიდერლანდებში. უბრალოდ, ეს მოხდა ოჯახის
გაერთიანების საფუძველზე, ნიდერლანდების სრული თანხ-
მობით.

ამ პერიოდის შემდეგ საშუალება მომეცა, უკვე საქართვე-
ლოს ამბებით დაეკავებულისყავი, რომელსაც, ცოტა არ იყოს,
ჩამოვცილდი, ბოლო წლების უკრაინის მოვლენების გამო.
საშუალება მომეცა, სხვადასხვა პოლიტიკური ჯგუფები
გამეერთიანება. ამსტერდამში მოვიწვიე რამდენიმე პოლიტი-
კური პარტიის წარმომადგენელი, იყვნენ როგორც ახალბედა
პოლიტიკოსები, ისე გამოცდილი მოღვაწეებიც, როგორებიც
არიან, მაგალითად, კონსტანტინე გამსახურდია, სამჯერ
შევხვდი შალვა ნათელაშვილს, თბილისში დავეურეკე იმ ხალხს,
რომლებთანაც მეგონა, რომ აღარასოდეს დავამყარებდი
ურთიერთობას, მაგალითად ირაკლი ოქრუაშვილს და გუბაზ
სანიკიძეს ვესაუბრე ტელეფონით. ძალიან ბევრ ადამიანს
დაველაპარაკე, რომლებიც ადრე მტრებად მიმიჩნევდნენ ან
მე ვიყავი მათ მიმართ შეურიგებელი.

და ასე დავინწყეთ სრულიად სხვადასხვა ხალხის შეკრება
და სრულიად ახალი გაერთიანების შექმნა.

ამ ყველაფრის შედეგად პრაქტიკულად, მოვახერხეთ
არჩევნების მოგება როგორც პირველ ტურში, ასევე დარწმუ-
ნებული ვარ, მეორე ტურშიც. მაგრამ ივანიშვილმა არჩევნები
გააყალბა და ჩვენ არ აღმოვჩნდით საამისოდ მზად. ჩვენ არ
აღმოვჩნდით მზად იმისთვის, რომ ხალხი გამოსულიყო თა-
ვისი ხმის დასაცავად არჩევნებში და ასევე მეც შესაძლე-
ლობა მომცემოდა, დავბრუნებულისყავი ქვეყანაში.

რეალურად ივანიშვილისთვის ძალიან დიდი სიურპრიზი
იყო ასეთი მძიმე მარცხი არჩევნებში, რა თქმა უნდა, მან
გამოიყენა ყველა რუსული ტექნოლოგია, მაგრამ, საბოლოო
ჯამში, მისი გამარჯვება, ეს იყო პირობითი და ძალიან
დროებითი გამარჯვება.

დარწმუნებული ვარ, რომ ის ძალა, ის ტალღა, რომელიც
ახლა შეიქმნა საქართველოში, სულ მალე აუცილებლად გამო-
იღებს შედეგს, რათა აუცილებლად შევძლოთ გამარჯვება.

* * *

ეს ნიგნი უკვე დასრულებული იყო, როდესაც უკრაინაში
ჩატარდა საპრეზიდენტო არჩევნები, სადაც დამარცხდა არა
მხოლოდ პეტრე პოროშენკო, არამედ მთელი ძველი პოლი-
ტიკური კლასი.

პრაქტიკულად, ამომრჩეველმა უარი უთხრა ყველა ძველ პოლიტიკოსს და ამჯობინა ის, ვინც მათ საერთოდ არ ჰგავდა — მსახიობი და კომედიური შოუს წამყვანი ვლადიმერ ზელენსკი.

ვლადიმერ ზელენსკი პრეზიდენტობისკენ მიიწევდა ნაბიჯ-ნაბიჯ გეგმაზომიერად, მრავალი წლის განმავლობაში. იგი არ არის შემთხვევითი პიროვნება, თავისი იუმორისტული შოუთი, რომელიც ძალიან პოპულარული იყო უკრაინაში, ზედმინევნით, მუდმივად ამსხვრევდა მთელი პოლიტიკური კლასის რეიტინგს და რეპუტაციას. უბრალოდ მიწასთან გაასწორა ისინი.

თუმცა, რა თქმა უნდა, უნდა შევნიშნოთ, რომ ისინი თვითონაც უწყობდნენ ამაში ხელს. ეს იყო ძალიან სამართლიანი დასჯა პოროშენკოსი, რომელმაც გაუშვა შანსი ყოფილიყო ახალი უკრაინის შემქმნელი, სახელმწიფო გადააყოლა რაღაცა ფულის კეთებას, ძველი სტრუქტურების შენარჩუნებას და თავისი და მათი ამბიციის დაკმაყოფილებას. ეს ხალხმა არ აპატია.

რაც შეეხება ახალ პრეზიდენტს, ზელენსკის, რა თქმა უნდა, მისთვის არაფერი იქნება მარტივი. მას ძალიან გაუჭირდება რეფორმების გატარება, ხალხის და გარკვეული ჯგუფების კონსოლიდაცია, ვინაიდან უკრაინა წარმოადგენს ძალიან ბევრი ოლიგარქიული ინტერესის და სხვადასხვა დონის ფეოდალურ ინტერესთა შენაერთს და თუ მან ვერ მოახერხა, რეალურად ხალხის ენერგიის ტრანსფორმაცია, მაშინ ყველაფერი პირველ 50 დღეში გაირკვევა. ესე იგი, მას შემდეგ, როცა გაცხადდება, თუ ვის დანიშნავს გენერალურ პროკურორად, აგრეთვე, იმის მიხედვით, შეძლებს თუ არა დაითხოვოს პარლამენტი, შეძლებს თუ არა სწორი მიმართულებით ისეთი პირველი ნაბიჯების გადადგმას, რომლებიც ნათელს გახდიან, უბრალოდ შემთხვევითი ფიგურაა, რომელიც ხალხის ამწუთიერი განწყობის გამო აღმოჩნდა თანამდებობაზე, თუ უფრო სისტემური პოლიტიკური მოღვაწეა.

50 დღის შემდეგ დაბეჯითებით შეიძლება თქმა, გამოუვა თუ არა ზელენსკის, თუ ისიც წარუმატებლად დაამთავრებს, როგორც იუშჩენკოს მოუწია — 2004 წელს.

თუმცა, რა ბედიც არ უნდა ენიოს ზელენსკის, თავად უკრაინის ამომრჩეველმა ნათლად თქვა, რომ აღარ შეეგუება ძველი თამაშის წესებს და ყველა შემთხვევაში, თუ ზელენსკის არ გამოუვა, მის შემდგომთ აუცილებლად გამოუვათ და ხარისხობრივად ეს იქნება უფრო ახალგაზრდა და უფრო გახსნილი უკრაინული პოლიტიკა.

მთგონებები
მხრფულით
მთფვანეებზე,
წითლუბთანაჲ
მიმუშავია

ჯონი სონთსი

მინდა შემოგთავაზოთ პორტრეტები პიროვნებებისა, რომლებსაც შევხვედრივარ იმ წლებიდან, როცა პირველ ნაბიჯებს ვდგამდი პოლიტიკურ სარბიელზე.

თავდაპირველად ჯორჯ სოროსზე უნდა მოგიყვებოდა.

მიმაჩნია, რომ იგი ჩვენი სამყაროს ერთ-ერთი ყველაზე წინააღმდეგობრივი და საინტერესო ფიგურაა. სოროსს უკავშირდება უამრავი მითი და ძალიან ბევრი მოგონილი თუ ნამდვილი ამბავი. ბევრი მიიჩნევს მას მსოფლიო შეთქმულების მთავარ ფიგურად. მის სახელს მუდმივად მოიხსენიებენ აუგად ისეთი ხალხი, როგორიცაა პუტინი, მაჰათირ მუჰამადი — მაღაზიის ლიდერი თუ ორბანი, უნგრეთის პრემიერ-მინისტრი.

ჯორჯ სოროსი მუდმივად ყურადღების ცენტრშია და სხვადასხვა შეთქმულებათა თეორიის მამამთავრად აღიარებენ. ასე მგონია, რომ თვითონაც დიდი სიამოვნებით უწყობს ყველაფერ ამას ხელს. ძალიან ბევრი მსოფლიო პროცესი უკავშირდება მის სახელს, რაც მეტწილად არის აბსოლუტურად სრული სისულელე, იმიტომ რომ ამ პროცესებზე სოროსს არანაირი გავლენა არა აქვს. მაგრამ ფაქტია, რომ ის არის ბევრად უფრო გავლენიანი ფიგურა და აქვს ძლევამოსილის სახელი.

პირველად ჯორჯ სოროსის შესახებ 80-იანი წლების ბოლოს შევიტყვე, როდესაც გამოქვეყნდა მისი განცხადება „მოსკოვსკიე ნოვოსტიში“, სადაც ის იწყებდა ახალგაზრდა სპეციალისტთა თავმოყრას ყოფილი მაშინდელი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიიდან. თავისთავად ამ იდეამ ძალიან დამაინტერესა. შემდეგ მან გახსნა ცენტრალურ-ევროპული უნივერსიტეტი, სადაც მოვიწადინე სწავლის გაგრძელება და მიმიღეს კიდეც ამ უმაღლეს სასწავლებელში 1992 წელს. იმ წელიწადს გადავწყვიტე საქართველოში დარჩენა. ხოლო მეორე წელს ვამჯობინე ამერიკაში მიმელო განათლება და არა ბუდაპეშტში. ასე რომ, ეს იყო პირველი გადაკვეთა.

შემდეგ, 1994 წელს მოვიპოვე მისი გრანტი და უნდა დამენერა დიპლომი. ავიღე 4500 დოლარი და პრაქტიკულად, ისე მოხდა, რომ ეს ფული შევიტყაპუნე, რადგან ნაშრომი

ბოლომდე არ დამისრულებია. რასაკვირველია, ფული უკან ვერ დავაბრუნე.

და არც მოუთხოვიათ.

ასე რომ, მეც ვიხიერე მაშინ, როგორც, ალბათ, ასობით ათასმა სხვამ, სოროსის გრანტით. სინდისი კი მქენჯნიდა ცოტა. მაგრამ მერე თავად სოროსის წიგნში წავიკითხე, რომ მან ასევე წამოიღო ებრაული საზოგადოების გრანტი მოტყუებით და არ შეასრულა პირობები და ცოტა დავმშვიდდი.

დაახლოებით მაშინ წავიკითხე სოროსის ავტობიოგრაფიული წიგნი. ძალიან დამაინტერესა. ზუსტად აღწერდა ომის შემდგომ ევროპის ტრანსფორმაციას და მის გზას ამერიკაში. მერე სოროსი რამდენიმე წელი ჩემი ინტერესის მიღმა დარჩა, ყოველ შემთხვევაში მანამ, სანამ თვითონ არ დაინტერესდა ჩემით.

ეს მოხდა 90-იანი წლების მეორე ნახევარში, როდესაც მოულოდნელად შეგვატყობინეს მე და ზურაბ ჟვანიას, რომ ჩვენ გავხდით ყოველწლიური ცენტრალურ-ევროპული უნივერსიტეტის სოროსის ფონდის მთავარი ჯილდოს და ღია საზოგადოების ჯილდოს მფლობელები და უნდა ჩავსულიყავით ორივენი ბუდაპეშტში, სადაც საზეიმოდ გადმოგვცემდნენ ამ ჯილდოს, რომელიც მანამდე მიეღოთ ვაცლავ შაველს და რამდენიმე სხვა აღიარებულ მოღვაწეს.

ამგვარად, ჩვენი ახალგაზრდა პოლიტიკოსების გამორჩევა შორეული უცნობი ქვეყნიდან, რა თქმა უნდა, დიდი პატივი იყო

დასიამოვნებით ჩავედით ბუდაპეშტში. იქ პირველად შევხვდით სოროსს მაშინდელი ბუდაპეშტის მერიაში და იმ დროის უნგრეთის მთავრობასთანაც სოროსს უალრესად კარგი ურთიერთობები ჰქონდა და გავლენიანი ფიგურა იყო უნგრეთში.

ჩვენი დაჯილდოების ცერემონიაზე მონაწილე იყო უამრავი პარლამენტარი, მინისტრები. ბუდაპეშტის მერიის ულამაზეს დიდ დარბაზში დაგვაჯილდოვეს და სიტყვითაც გამოვედით.

ამის შემდეგ სოროსმა მიგვიწვია ამერიკაში, თავის ქალაქ-გარეთ რეზიდენციაში გვიმასპინძლა, ნიუიორკის შტატში, სადაც გაგვიმართა დიდი ვახშამი, დაპატიჟა რამდენიმე ცნობილი ამერიკელი, ორი კონგრესმენი და ცნობისმოყვარეობით გვეკითხებოდა ბევრ რაღაცას, გვაკვირდებოდა.

კარგად მახსოვს მისი ერთი ფრაზა: „როგორი ხალასი და მომხიბლავები ხართ, ვიდრე ოპოზიციონერობთ, ხოლო ხელისუფლებაში როგორც კი მოხვალთ, მერე იწყებთ გარდასახვას და მერე ხდებით აუტანლები საურთიერთოდ“.

და ეს ფრაზა სულ მახსოვდა სოროსთან ურთიერთობის დროს.

შემდეგ „ვარდების რევოლუციის“ წინა პერიოდში სოროსი თვითონ გამოვიდა ჩემზე და მითხრა, რომ სურს დახმარებოდა დემოკრატიულ მოძრაობას, რომელსაც, მისი აზრით, ებრძოდა ბადრი პატარკაციშვილი.

ამ ყოველივეს მიღმა იგულისხმება ასეთი ამბავი: ბადრი პატარკაციშვილი იყო ბერეზოვსკის მთავარი პარტნიორი, ხოლო ბერეზოვსკი იყო სოროსის პირადი მტერი მას შემდეგ, რაც მან სოროსს ჩაუშალა „სვიაზ ინვესტის“, რუსული სატელეკომუნიკაციო კომპანიის, ყიდვა და, პრაქტიკულად, უკანა კარებიდან თვითონ გაიტანა რუსეთის სახელმწიფოს უზარმაზარი ქონება, რომელზეც თვალი ჰქონდა დადგმული სოროსს და მისი პრივატიზაცია უნდოდა.

ამის შემდეგ ბერეზოვსკი გახდა მისი პირადი მტერი და ყველაფერი, რაც ბერეზოვსკისთან იყო დაკავშირებული, იყო მისთვის ძალიან მტკივნეული.

საერთოდ, რუსეთთან სოროსის ურთიერთობა ძალიან წინააღმდეგობრივია, იმიტომ რომ, მას სულ სჯეროდა, რომ პუტინი იყო ნამდვილი დემოკრატი, რომ მას ჰქონდა ძალიან დიდი გეგმები რუსეთის დემოკრატიული განვითარებისა, რომ მან ზუსტად იცოდა, რომ უახლოეს პერიოდში პუტინი დანიშნავდა ოპოზიციონერ იავლინსკის პრემიერ-მინისტრად,

და საერთოდ, იმპერია დაიშლებოდა, და ამგვარად, ყველამ მხარი უნდა დაუჭიროთ პუტინსო. ამის საწინააღმდეგოდ მე მას ვეკამათებოდი, განსაკუთრებით კი 2002 წელს.

აი, ასეთი იყო სოროსის წარმოდგენა პუტინის შესახებ, როცა მე უკვე 2002 წლის ბოლოს სულ სხვანაირად ვფიქრობდი პუტინზე, თუმცა ჯერ კიდევ არ მიმაჩნდა დიდ საფრთხედ, რაც მან მოგვიანებით გამოავლინა. მაგრამ მის დემოკრატიობაზე დიდი აზრის ნამდვილად არ ვიყავი.

იმ წლებში, ვინაიდან ჩვენ გვიპირისპირდებოდა ბადრი პატარკაციშვილი, სოროსმა გამოთქვა სურვილი, დაეფინანსებინა „კმარა“, ჩვენი ახალგაზრდული ორგანიზაცია და აქტიურობები, რომელიც უკავშირდებოდა საქართველოში იმას, რასაც აკეთებდა „ნაციონალური მოძრაობა“. ამგვარად, მაშინ, იმ პირობებში, სოროსის როლი იყო გადამწყვეტი, რადგან ჩვენ პრაქტიკულად, ფული არ გაგვაჩნდა. პატარკაციშვილი აფინანსებდა „ბურჯანაძე-დემოკრატებს“, აფინანსებდა „ახლებს“, ფულს აძლევდა აგრეთვე შევარდნაძეს და კატიგორიულად ეწინააღმდეგებოდა „ნაციონალურ მოძრაობის“ და ჩემი ახლოს გაკარებას კი არ უნდოდა ხელისუფლებასთან.

ამგვარად, ზუსტად ამ ნიშაში და ამ პირობებში, როცა სხვა წყაროები ჩვენ პრაქტიკულად არ გაგვაჩნდა საქართველოში (მართალია, სოროსის ფული საკმარისი არ იყო), „კმარას“ დაფინანსება და სხვა ახალგაზრდული ორგანიზაციების დაფინანსება ძალიან მნიშვნელოვანი იყო; თუნდაც რამდენიმე ათეული ათასი დოლარი, რომელიც ჩვენმა წარმომადგენლებმა კონტრაბანდულად ჩამოიტანეს სოროსის ბანკირისგან, უენევიდან.

როდესაც „ვარდების რევოლუციამ“ გაიმარჯვა, ამის შემდეგ სოროსს შეეხვდით დაოსში. რა თქმა უნდა, ძალიან თბილად შეგვხვდა, მოგვილოცა გამარჯვება.

სოროსმა შეგვახვედრა გაეროს განვითარების პროგრამის თავმჯდომარე მალკოლმ ბრაუნი და შესთავაზა მას, გამოეყოთ ფული საქართველოს მთავრობის თანამშრომლებისთვის ხელფასების გასაცემად. სოროსმა უთხრა, რომ ის ჩადებდა თვითონ პირველ ორ მილიონ დოლარს და მოუწოდა „ივენტიბის“ ჩაედო დანარჩენი, 10-ჯერ მეტი. მალკოლმ ბრაუნმა ეს შეასრულა და ჩვენ მივიღეთ პირველი 22 მილიონი დოლარი ჩვენი ჩინოვნიკების ხელფასებისთვის.

რა თქმა უნდა, ეს სოროსის ინიციატივა იყო, მაგრამ მისი ფული აქ იყო მხოლოდ 10%, თუმცა მან მთელ მსოფლიოს

მოსდო, რომ სწორედ ის აფინანსებდა და ის უხდიდა ხელფასებს საქართველოს მთავრობის წევრებს და შემდეგ იგივე გაიმეორა პუტინმა მრავალგზის, თავის გამოსვლებში. სოროსი არ უარყოფდა ამას და მგონი სიამოვნებდა კიდეც, რომ პუტინი მასზე ამდენს ლაპარაკობდა.

შემდეგ, ამ შეხვედრიდან ორ დღეში, კიდეც მოითხოვა შეგვეხვედროდა და გვითხრა, დაუყოვნებლივ დაგვენებებინა თავი ბონდე ნილსენისთვის. ბონდე ნილსენი იყო დანიელი, რომელიც ასლან აბაშიძესთან ერთად კონტარაბანდულ ნავთობს ეზიდებოდა ბათუმის პორტიდან. ეს იყო მთლიანად შავი ოპერაცია და მას შემდეგ, რაც ასლანს ჩვენთან პრობლემები შეექმნა, ბუნებრივია, ბონდე ნილსენსაც შეექმნა პრობლემები ქართულ სახელმწიფოსთან და, ჩემდა გასაკვირად, მისი მხარდამჭერი აღმოჩნდა სწორედ სოროსი.

მეორეთ, დაახლოებით ორი თვის შემდეგ დაოსის შეხვედრიდან, მე ვიყავი ციურიხში, როცა სოროსმა დამირეკა და მითხრა, გავიგე რომ აქ ხარ და მინდა შენთან ჩამოფრენაო. ასევე მითხრა, რომ რამდენიმე დღის წინ შეხვედრია ოქუაშვილს, „ომეგას“ დამფუძნებელს, რომელიც ძალიან მოსწონს და მისი მოთხოვნა იყო, რომ ოქუაშვილისთვის ყველანაირად შეგვეწყო ხელი და თავი დაგვენებებინა. მანამდე ოქუაშვილის მთავარი პარტნიორი იყო ჩვენთან დაპირისპირებული, ასლან აბაშიძე.

აი, ეს არის.

ამგვარად, ნილსენის შემთხვევაში, ჩვენ ვერ შევეგუებოდით, რომ ბათუმის პორტში გაგრძელებულიყო ეს შავი ოპერაციები. ამგვარად, სოროსს ეგრევე მოვუჭერი უარი, ოქუაშვილის შემთხვევაში რამდენიმე თვე დასჭირდა მასთან ურთიერთობების დალაგებას და შემდეგ მასთან განაგრძო მუშაობა. მაგრამ სოროსისთვის ჩემი უარი წარმოუდგენელი იყო და მაშინ უკვე ჩვენზე ძალიან გაბრაზდა.

დაახლოებით ამ დროიდან მან დაიწყო ლაპარაკი, რომ საქართველოში ის ძალა არ მოვიდა, რაც მას სურდა, რომ რეალურად საქართველოში არის კორუფცია. მე კიდეც სოროსის ქმედებებში დავინახე მისი პირადი ინტერესი და ჩემთვის წარმოუდგენელი იყო, რომ ადამიანი, რომელიც მეგონა იდეალისტი, რომელსაც მხოლოდ რაღაც მაღალი მატერიები აინტერესებდა და შესაბამისად მოქმედებდა, მიუხედავად იმისა, რომ ისიც ვიცოდი მის ფინანსურ მაქინაციებზე, იმის შესახებ, თუ როგორ მოახერხა, როგორც

ამბობდნენ, ბრიტანეთის ბანკის გატანა, ბრიტანეთის ფუნტის მკვეთრი დასუსტება ერთ დღეში და ამაზე ბევრი ფულის გაკეთება, აგრეთვე მაღაზიური ვალუტის დასუსტება. ყოველივე ამის მიუხედავად, მიმაჩნდა, რომ იყო სოროსის მეორე მხარეც, იდეალისტური, სადაც არასდროს აირეოდა ფინანსური ინტერესები. მაგრამ მას შემდეგ, რაც ის დაგვეხმარა ჩვენ საარჩევნო კამპანიის დროს, როგორც ჩანს, მიიჩნია, რომ ჩვენც უნდა გაგვეთვალისწინებინა მისი ფინანსური ინტერესები, კერძოდ ამ ორ ქართულ ეკონომიკურ სუბიექტთან დაკავშირებით და, როდესაც ჩვენგან და პირადად ჩემგან ამაზე ცივი შხაპი მიიღო, იმ მომენტიდან ჩვენი ურთიერთობები მკვეთრად გაცივდა.

სოროსი ჩვენთან ურთიერთობას ამის შემდეგაც განაგრძობდა, თუმცა ბევრად იშვიათად. მაგალითად, ყირგიზეთის რევოლუციის დროს მან დამირეკა, როცა აკაევის რეჟიმი ემხობოდა.

სოროსი პირადად, ძალიან კარგად იყო აკაევთან. ეს იყო ძველი საბჭოთა დროინდელი მოღვაწე, თავის დროზე ყირგიზეთის მეცნიერებათა აკადემიის თავმჯდომარე, ცივილიზებული პრეზიდენტი სხვა კომუნისტურ კანდიდატებთან შედარებით, მაგრამ, რა თქმა უნდა, სუფთა საბჭოთა მოვლენა, ყირგიზეთში კორუმპირებული სისტემის შემნარჩუნებელი და ბოლომდე პრორუსი.

სოროსმა დამირეკა და მითხრა, რომ გამომეყენებინა ჩემი ავტორიტეტი და პოპულარობა რეგიონში, შეგვეწყვიტა ჩარევა ყირგიზეთის საქმეებში და დაუყოვნებლივ მოგვეწოდებინა ყირგიზი რევოლუციონერებისთვის შეენწყვიტათ აკაევის ჩამოშორება ხელისუფლებიდან, რომ აკაევს უნდა შეენარჩუნებინა პოსტი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ყირგიზეთში შეიძლება დიდი ძალადობა დაწყებულიყო. გაკვირვებულმა მივუგე, რომ არასწორი მისამართით რეკავდა, რომ მე არ შევეწინააღმდეგებოდი ძველი საბჭოთა პარტოკრატების დამხობას, არ შეიძლებოდა ვყოფილიყავი რევოლუციისა და განახლების წინააღმდეგი, და მიუხედავად მისდამი ჩემი დიდი ხათრისა, არ მოვუწოდებდი რევოლუციონერებს შეჩერებულიყვნენ.

ჩემმა კატეგორიულმა პასუხმა კიდევ უფრო დაძაბა ურთიერთობა ჩვენ შორის.

ერთი პერიოდი სოროსს ძალიან მოსწონდა პუტინი, მეუბნებოდა, ნამდვილი ლიბერალია და მალე იავლინსკის დანიშნავს პრემიერადო.

აქვე უნდა აღვნიშნო ისიც, რომ იმ მომენტიდან, როცა სო-
როსს იმედი გაუცრუვდა პუტინზე, მალევე მოიხიბლა ჩინე-
ლებით.

2006-ში ჩვენც მოვინადინეთ და რიჩარდ პოლბრუკი, ჩემი
მეგობარი, შეეცადა ჩემი და სოროსის შერიგებას და მისი
ინიციატივით ჩვენ შევხვდით სოროსის სახლში, ნიუ იორკში,
მანჰეტენზე, ცენტრალურ პარკთან. ვახშამზე, გარდა სხვა
საკითხებისა, სოროსს პირდაპირ დავუსვი კითხვა, რატომ
ყვებოდა ყველგან, რომ ჩვენ ვიყავით კორუმპირებულები და
თუნდაც ერთი მაგალითი მაინც მოეყვანა ამის საილუსტრა-
ციოდ. პასუხის გაცემას მან თავი აარიდა, მაშინ მთლად არ
ვიყავი დარწმუნებული, რომ ეს ყველაფერი დაკავშირებული
იყო სწორედ ნილსენის აჭარულ მაქინაციებთან. ამავე ვახშამ-
ზე მან თქვა, რომ ძალიან იმედგაცრუებულია პუტინით,
რადგან იგი აცდა ჭეშმარიტ გზას, მაგრამ სამაგიეროდ ახლა
ჩინეთში მიდის ნამდვილი რეფორმა, რომ ჩინეთში კომუნი-
სტური პარტია აპირებს ჩინეთის საზღვრების გახსნას და ჩი-
ნეთს აქვს ძალიან დიდი დემოკრატიული მომავალი.

რა თქმა უნდა, ეს წინასწარმეტყველებაც არ ახდა და მისი
გატაცებაც ჩინელი კომუნისტებით ძალიან უცნაურად
ჟღერდა, მას შემდეგ, რაც ის ჩვენ გვაკრიტიკებდა არასაკ-
მარისი დემოკრატიულობისთვის.

2012 წლის ბოლოს, როდესაც ჩვენ ხელისუფლება მშვი-
დობიანად გადავაბარეთ, რამდენიმე დღეში ჩამოვიდა სორო-
სი, ძალიან თბილად, მეგობრულად შეხვდა ბიძინა ივანიშ-
ვილს და ძალიან უხეშად მელაპარაკა მე. მოვიდა ჩემთან,
პრეზიდენტის სასახლეში, სადაც ვახშამი გავუმართე. მოეუ-
ყევი, რომ დაიწყო ჩვენი გუნდის წევრების მიმართ რეპრე-
სიები, რომ საქართველოში დემოკრატია ისევ ჩიხში შედიო-
და. აღფრთოვანებული იყო ივანიშვილით და უკიდურესად
კრიტიკულად განწყობილმა ნიშნისმოგება და გარკვეული
შურისძიება გამოხატა ჩემ მიმართ.

2014 წლის გაზაფხულზე, უკრაინის მაიდნის შემდეგ,
სოროსმა ინტერვიუ მისცა „მოსკოვსკი კომსომოლცს“,
სადაც თქვა, რომ ის აფინანსებდა სააკაშვილის მოსვლას
საქართველოს ხელისუფლებაში და რომ აფინანსებდა ჩვენს
მთავრობას და ძალიან ნანობდა ამის გამო, რადგან იმედები
გავუცრუე.

მოკლედ, რეკლამა არ დააკლო იმ 2 მილიონს, რაც ერთჯე-
რად გასცა გაეროს განვითარების პროგრამის ფარგლებში,

რაც, რა თქმა უნდა, მისთვის იყო მიზერული თანხა, მაგრამ მთელს მსოფლიოში დაიმკვიდრა, საქართველოს მთავრობის და „ვარდების რევოლუციის“ სპონსორის სახელი.

ყოველივე ნათქვამის მიუხედავად, სოროსი, რა თქმა უნდა, არის ძალიან საინტერესო ფიგურა. მას არც შეუადარებ რუს ოლიგარქებს, მაგრამ წლების გადმოსახედიდან, შემოიძლია ვთქვა, რომ ის არ არის ბოლომდე დადებითი ფიგურა, რადგან ეს არის ადამიანი, რომელიც, ყველა თავის ფილანტროპიულ აქტებთან ერთად, არ ივიწყებს თავის კომერციულ ინტერესებს და საექვო გარიგებებში მონაწილეობს. მას მტაცებლის ინსტინქტი არცერთი წუთით არ უჩლუნგდება, როდესაც საქმე ეხება შანსს, რაიმე დიდი მოგება ნახოს.

ამაში დავრწმუნდი საქართველოს მაგალითზე, დავრწმუნდი 2014 წლის შემდეგ, როდესაც ის ცდილობდა იაცენიუკის მთავრობასთან ერთად ეკეთებინა ფული უკრაინაში.

როდესაც მე დავენიშნე ანტიკორუფციული ფორუმი კიევში იაცენიუკის მთავრობის წინააღმდეგ, მან დამირეკა და მთხოვა ამ ფორუმის გაუქმება იმ საბაბით, რომ იაცენიუკის მოშორება დააზიანებდა უკრაინის ეკონომიკას და, რა თქმა უნდა, ჩემგან მორიგი ცივი უარი მიიღო იმ ფორუმის შეჩერებაზე, რომელზედაც უკვე 15 ათასი უკრაინელი მონაწილე იყო დარეგისტრირებული. ალბათ, ამის გაკეთება სთხოვეს ამერიკის ადმინისტრაციის ხალხმაც, თუმცა არ გამოვრიცხავ, რომ უკრაინის რალაც აქტივების იაფად ხელში ჩაგდებაც იყო მისი მოტივაცია.

გენერალი ფეიფ ჰეტრუსი

ეს კაცი თავისი რომაული ჟღერადობის გვართ პირდაპირ ძველი რომის ისტორიიდან მოსული გეგონებათ. გვარიც რომ მისადაგებული აქვს. აი, რაც წაგვიკითხავს ძველ ანტიკურ მხედართმთავრებზე, ძველ რომაელ სარდლებზე, მათ ღირსებებზე, ყველაფერი გაერთიანებულია ამ ერთ კაცში, მართლაც რომ ისტორიის ფურცლებიდან გადმოსული გეგონებათ. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მას აღიარებენ ყველაზე წარმატებულ ამერიკელ გენერლად, იმიტომ რომ, ერთპიროვნულად შემოატრიალა პრაქტიკულად წაგებული ერაყული კამპანია და ერთბაშად შეცვალა ვითარება ავღანეთში, როდესაც იქ ოპერაციის სარდლად გადაისროლეს.

სანამ დანიშნავდნენ ერაყში, ამერიკელებს დანაკარგი დანაკარგზე ემატებოდათ. ვითარება უკიდურესად უარესდებოდა და იყო სრული განცდა, რომ დღედღეზე წააგებენ ომს, ისევე როგორც, საბჭოთა კავშირმა წააგო ავღანეთში. ამ მარცხს გადაჰყვა ძალიან ბევრი ხელმძღვანელი ამერიკის ადმინისტრაციაში: თავდაცვის მინისტრი რამსველდი, მკვეთრად შესუსტდა ვიცე-პრეზიდენტი დიკ ჩეინის პოზიცია.

აი, ამ დროს დაინიშნა დავით პეტრეუსი, რომელმაც მთლიანად შეცვალა ამ ომის წარმართვის ლოგიკა და ბოლომდე აიყვანა კონტროლქვეშ სიტუაცია ერაყში. მკვეთრად შეამცირა დანაკარგები და შეაწინაოდა აჯანყებულები.

დევით პეტრეუსი გავიცანი ჩემს მეგობართან, პოლდბრუკთან, რომელმაც სადილი გაუმართა პეტრეუსს და საგანგებოდ დამპატიჟა მეც, მიუნხენში ერთ-ერთი კონფერენციის დროს.

შემდეგ მოხდა ასეთი რამ: პეტრეუსი აპირებდა კენჭისყრას პრეზიდენტად, ობამას ემინოდა და უნდოდა გაენეიტრალებინა რეალური საფრთხე მეორე ვადით არჩევისას, ამიტომ პეტრეუსს შესთავაზა ცენტრალურ სადაზვერვო სააგენტოს დირექტორობა. პეტრეუსმა, როგორც ჭეშმარიტმა სამხედრომ, ვერ თქვა უარი უმაღლესი მთავარსარდლის

მხრიდან ამ შეთავაზებაზე და, პრაქტიკულად, ამით ჩაიშალა მისი პრეზიდენტობის გეგმა.

თუმცა, სანამ CIA-ზე მოგიყვებოდეთ, მანამდე უნდა გავიხსენო ამბავი, როცა ის სარდლად იყო დანიშნული ავღანეთში. მოხდა ისე, რომ ვაშინგტონში დაემთხვა ჩვენი ერთად ყოფნა და მან კონგრესში რეასაათიანი მოსმენების შემდეგ არ დაიზარა, მოვიდა ჩვენთან, საქართველოს საელჩოში და ვისაუბრეთ დაახლოებით ორი საათი.

ყველა დეტალი აინტერესებდა საქართველოზე. ცნობის-მოყვარეობდა, ენერგიულად მესაუბრებოდა. მან მითხრა, რომ ყველაზე კარგი სამხედრო კონტინგენტი, ერაყშიც და ავღანეთშიც, ამერიკელების შემდეგ, არიან სწორედ ქართველები. მიმაჩნია, რომ ქართველი ჯარისკაცები განსაკუთრებული სიმამაცით გამოირჩევიან, რაც განასხვავებთ მათ ყველა სხვა ქვეყნის მისიებისგან. შეუძლებელია, რომ ეს მხოლოდ ამჟამინდელი წვრთნების შედეგი იყოსო, — მითხრა პეტრეუსმა, — ეტყობა ისტორიული სულისკვეთების გამოვლინებააო. აღფრთოვანებას გამოხატავდა.

მან აღმინერა ირაკლი გოგავასთან შეხვედრა და დასძინა: როცა ყველა ევროპელი მეთაური ცალ-ცალკე მთხოვდა, მათი ჯარისკაცები საბრძოლო მოქმედებების ველის მიღმა ყოფილიყვნენ და დანესებულები შეზღუდვების ე.წ. „caviats“, რის მიხედვით პრაქტიკულად, ყველა ევროპული ქვეყნის ჯარისკაცები მონაწილეობას არ იღებდნენ საბრძოლო მოქმედებებში და უფრო მეტიც, არ შეიძლებოდა ყოფილიყვნენ იქ, სადაც ოდნავ მაინც იყო საბრძოლო მოქმედებების რისკი, ამ დროს საქართველოს გენერალური შტაბის უფროსი მეუბნება: „სადაც ყველაზე დაძაბული სიტუაციაა, სადაც ყველაზე მეტად გიჭირთ, იქ გადაისროლეთ ქართველები და გაიყვანეთ ბრძოლის წინა ხაზზეო. ჩვენ მეზობელი ქვეყანა ვართ და გვჭირდება საბრძოლო გამოცდილებაო“.

პეტრეუსმა მითხრა, ამის პასუხად, გადავეხვიე და გადავკოცნე თქვენი გენშტაბის უფროსი, იმიტომ რომ, ერთადერთი კაცი იყო, ვინც ასეთი რამ მითხრაო.

ბარემ CIA-ზეც უნდა მოგიყვეთ. ეს მას შემდეგ იყო, რაც პეტრეუსი ცენტრალურ სადაზვერვო სააგენტოს დირექტორად დაინიშნა, ხოლო შემდეგ საქართველოში ჩამოვიდა. ჯერ თბილისი დავათვალიერებინე, მერე ქუთაისი. ქუთაისის ოპერაში დავესწარიტ რეპეტიციას, დიდი ყურადღებით უსმენდა „რიგოლეტოს“, თან პირველი რიგიდან ორკესტრის

დევიდ პეტრეუსი ქართველ სამხედროებთან ერასში

ორმოში იყურებოდა. იქ ვიყავით სადღაც 45 წუთი. მერე ქალაქი მოვიარეთ ფეხით, დავათვალიერებინე პარლამენტის მშენებლობა, კეპი და სათვალე არ მოუცილებია.

შემდეგ გავფრინდით ანაკლიაში და ვუთხარი, რომ იქვე რუსული პოზიციები იყო. აღმოვჩნდით ისეთ საშინელ ქარიშხალსა და წვიმაში, იშვიათად რომ მინახავს. პეტრეუსმა მითხრა, ეს ხომ ნამდვილი ტროპიკული შტორმიაო. ბათუმისკენ ვაპირებდით გაფრენას, ვერტმფრენი ქანაობდა აქეთ-იქით. მან მითხრა, იქნებ რუსულ პოზიციებთან მივიდეთ ახლოს, მაინტერესებს დათვალიერებო. განმუხურის ზემოთ აღმოვჩნდით. მივედით რუსულ პოზიციებთან და დაიჟინა, თქვენს მფრინავს უთხარით, რომ გადავუფრინოთ რუსულ პოზიციებსო. CIA-ს უფროსს უარს ვერ ეტყოდა და მართლაც გადავუფრინეთ ძალიან დაბალი სიმაღლიდან. გაოგნებული რუსები გვიყურებდნენ, პრაქტიკულად, რეაქციაც არ ჰქონიათ. და პეტრეუსი ცნობისმოყვარეობით ათვალიერებდა ყოველივეს. სამი წრე დავარტყით, რუსულ პოსტებს სურათები გადაუღო, მათ ბეტეერებს და ტრანშეებს, მოკლედ CIA-ს დირექტორი პირდაპირი სადაზვერვო საქმიანობით დაკავდა, რის შემდეგაც ბათუმში გავფრინდით.

ბათუმში დავათვალიერებინეთ იუსტიციის სახლი და როდესაც დავსხედით სადილად „მელკამორიის“ რესტორანში, მან სინანულით მითხრა, რა მაგრა ვითარდება თქვენი ქვეყანა, რა კარგად მიიწევთ წინ და რა დასანანია, რომ ამ ყველაფერს წერტილი დაესმება. ჩავეძიე: კი მაგრამ, რა იცით ცეერუს დირექტორმა ისეთი, რაც არ ვიცით ჩვენ-მეთქი. თუ

არჩევნებს გულისხმობთ, გამოკითხვებით ჩვენ ვუგებთ ივანიშვილს-მეთქი.

— არა მგონია, რომ თქვენ მოიგოთ, იმიტომ რომ, ამ კაცს აქვს დიდი ფული და ამ დიდ ფულს აქვს დიდი მიზიდულობა, თან მის უკან რუსეთი დგას.

ალარ მოვეშვი, თქვენ, როგორც CIA-ს დირექტორი, ისე მეუბნებით თუ როგორ არის საქმე-მეთქი. აგერ თქვენი დაზვერვის უფროსი კლაპერი ამბობს (კონგრესზე მოსმენილი შევახსენე), რომ ჩვენ გავიმარჯვებთ და მე პრემიერად ვაპირებ დარჩენას და ეს გარკვეულ პრობლემებს შექმნის ამერიკა-რუსეთის ურთიერთობებში.

ამაზე პეტრეუსმა აუღელვებლად მიპასუხა, რომ მისი ფორმალური უფროსი კლეპერი არის კლინიკური იდიოტი და ეს სიტყვა - „იდიოტი“ არაერთხელ გამიგონია მისგან სხვების დახასიათებისასაც.

მაგალითად, გენერალმა მატისიმა თქვა: „თუ არმია არის კარგად მომზადებული, მას ნებისმიერი იარაღით შეუძლია ბრძოლა“, მე რომ პეტრეუსს მოვუყევი, მატისმა აი, ეს მითხრა-მეთქი, რომ თუ არმია კარგად არის მომზადებული, ნებისმიერი იარაღით შეუძლია ბრძოლა და რა მნიშვნელობა აქვს, რა იარაღიაო, აღშფოთებულმა მომიგო, რომ ეს მატისი კლინიკური იდიოტიაო. ეს რას ნიშნავს, აბა წავიდეს და შურდულებით იბრძოლოს, თუ კარგიაო, ლამის პრაქტიკულად, დააციტირა თევზადის უკვდავი ფრაზა.

რა სისულელეებს ლაპარაკობს საერთოდო.

ამ ვიზიტის შემდეგ ვესტუმრე ცენტრალურ სადაზვერვო სამმართველოს შტაბ-ბინაში, ლენგლიში, რა თქმა უნდა, მაინტერესებდა ფილმებში ნანახი ლენგლის შტაბ-ბინა და წავიყვანე ჩემი შვილიც, ედუარდიც. როდის მოხვდებოდა კიდე „ცეერუში“. პეტრეუსი შემოგვეგება შესასვლელში და თვითონაც ბავშვივით იყო აღტაცებული, რომ იქ მუშაობდა. ის ხომ დაზვერვის კადრი არ იყო. ის იყო სამხედრო და მისთვისაც ეს ძალიან უჩვეულო გამოცდილება იყო.

დაგვათვალისწინებინა მთელი შენობა, მერე შეგვიყვანა კაბინეტში და დიდხანს მიხსნიდა, რომ კაბინეტის ფანჯრებზე არის სპეციალური სუბსტანცია, რომელიც ირეკლავს ყველაფერს და მოსმენის საშუალება არ არისო. მერე სპეციალური ღობე დამანახა, ცოტა მოშორებით — სპეციალური თხრილი, რომელსაც ტყე საზღვრავს და ისინი ისე არიან დაცულნი, რომ ვერავინ ვერ გაიგებს „ცეერუს“ დირექ-

ტორის კაბინეტში რა თათბირები ტარდებაო. შეუძლებელია მოსმენა, კომპიუტერული სისტემები დაცულია და ამასაც დიდხანს დაწვრილებით გვიხსნიდა.

შემდეგ ჩემს შვილს, ედუარდს აჩუქა სპეციალური ლამის ხედვის Hi-tech კამერა.

საინტერესო საჩუქარი იყო, მაღაზიებში რომ არ იყიდება, ისეთი სპეცტექნიკა. სწორედ იმ დროს ედუარდი გატაცებული იყო ფილმების გადაღებით და ამ საჩუქრით პეტრეუსმა მიმახვედრა, რომ ცეერუ საქმის კურსშია, ჩემი ოჯახის წევრების ინტერესებიც ზედმიწევნით იციან...

მის მონათხრობს, იმაზე თუ როგორი დაცულია ყველაფერი, განსაკუთრებით კომპიუტერები, სულ მალე, ზუსტად ორ კვირაში, მოჰყვა სულ სხვა გაგრძელება. ის აღმოჩნდა იმ სკანდალის ცენტრში, რამაც წერტილი დაუსვა მის კარიერას. ჟურნალისტმა ქალმა, რომელმაც დაწერა მისი ავტობიოგრაფია და თან რომანიც გააჩალა მასთან, ეჭვიანობის ნიადაგზე დაიწყო შანტაჟი, შეაღწია პეტრეუსის სამსახურეობრივ კომპიუტერებში, მისწერა მის თანაშემწეებს ბევრი მესიჯი, იმეილი, მათ შორის გამოაქვეყნა მათი მიმონერა.

მოკლედ, „ცეერუს“ დირექტორის თავმომწონეობამ, თუ როგორი დაცულია მათი სისტემები, კომპიუტერები, ვერ გაუძლო პირველსავე შეხებას რეალობასთან. ყველაფერი პირიქით აღმოჩნდა, რომ იყვნენ სრულიად დაუცველნი და ამას თან გადაჰყვა სახელოვანი ამერიკელის კარიერაც.

შემდეგ ბევრჯერ შევხვედრივარ ვაშინგტონში, სხვათა შორის, ტრამპმა შესთავაზა სახელმწიფო მდივნობა და როდესაც მე ვკითხე, თუ რატომ უთხრა უარი ტრამპს, მიპასუხა: უბრალოდ, პირდაპირ ვურჩიე, დაანებე ტვიტების წერას თავი-თქო. ენყინა, შემომხედა ძალიან ცივად და აქ დასრულდა ჩვენი საუბარიო.

მაგრად დავაფასე, რომ საერთოდ არაა კარიერისტი. სახელმწიფო მდივნობა იქნებოდა უმნიშვნელოვანესი რეაბილიტაცია პეტრეუსისთვის, მაგრამ მან პრინციპები დააყენა საკუთარ კარიერაზე მალლა.

მიმაჩნია, რომ ამ კაცს კიდევ აქვს მომავალი ამერიკაში. საინტერესოა, რომ წარმოშობით ჰოლანდიელია. საერთოდ, ჰოლანდიელები დიდ მებრძოლებად არ ითვლებიან, მაგრამ ამ კაცმა დაადასტურა, რომ გენეტიკური ჰოლანდიელიც შეიძლება იყოს რომაული სარდლის მსგავსი მაგარი მეომარი.

პეტრეუსის წარმატების ერთ-ერთი ხაზი ისაა, რომ უკიდურეს ვითარებაში ყოველთვის მიმართავდა არაპოლიტიკურ მეთოდებს. კერძოდ, ერაყში ის მოელაპარაკა ტომთა ლიდერებს, ერთი სიტყვით, მოქრთამა ისინი, პირდაპირ ფინანსური დაინტერესება გაუჩინა.

ესეც უნდა აღვნიშნო. ავღანეთში ერთ-ერთი ჩაფრენის დროს, ჩვენს ბაზას აუტეხეს სროლა ყველა მხრიდან. ვისხედით მინისქვეშა ბუნკერში და ლამის ხედვის აპარატურით ვხედავდით, საიდან გვესროდნენ, მაგრამ ამერიკელი ოფიცრები ამბობდნენ, ჩვენ მათ ვერ გავუხსნით ცეცხლს, პოლდბრუკ-კარზაის შეთანხმების თანახმადო. ისინი ისტორიული ციხესიმაგრის ნანგრევებში არიან და ისტორიულ ნანგრევებს არ შეიძლება ვესროლოთო.

ასე იყო დაწესებული.

იმდენი შეზღუდვა ჰქონდათ ამერიკელებს საბრძოლო მოქმედებების განმავლობაში, რომ ისინი, პრაქტიკულად, ხელფეხმეკრულები იბრძოდნენ. მიუხედავად უზარმაზარი ტექნოლოგიური უპირატესობებისა, თავს თვითონვე იზღუდავდნენ.

ეს ჩემი თვალით ვნახე. ისინი გაუჩერებლად რომ ისროდნენ, ესენი კი - არა.

პეტრეუსმა ერთი ხელის მოსმით გააუქმა ყველა ეს დაკანონებული შეზღუდვა და ხელი გაუხსნა უფრო აქტიური მოქმედებებისთვის საკუთარ ჯარისკაცებსა და ოფიცრებს და ამიტომაც ის დღემდე ძალიან პოპულარული ამერიკის არმიაში. ის იყო ჯარისკაცის მხარეს და არა რაღაც მოგონილი პრინციპების შემსრულებელი.

როდესაც ნიუიორკში გადავედი, პეტრეუსი ვილიამსბურგში ჩემი სახურავის ხშირი სტუმარი იყო. სახურავზე გვექონდა მყუდრო პატარა ადგილი მოწყობილი, სადაც მწვადებს ვწვავდით. ბოლო სართულზე ვცხოვრობდი ვილიამსბურგში და იქიდან, მანჰეტენის მეორე მხარეს გადავყურებდით. ძალიან მაგარი ხედი ჩანდა, თანაც გრილზე შემწვარ მწვადს შევექცეოდით და ვლაპარაკობდით სხვადასხვა პრობლემაზე. იქ მან იწინასწარმეტყველა, რომ მალე ნავთობის ფასები მკვეთრად დაეცემოდა.

ეს ის დროა, როცა დაიწყო უკრაინის მოვლენები და მან პირველმა თქვა, რომ უკრაინაში არის რეალური გეოპოლიტიკური სიტუაცია, ოღონდ საჭიროა 1 მილიონი ადამიანის ქუჩაში გამოყვანა და ასეც მოხდა ამ ნათქვამიდან 10 დღეში.

და მეორე, როდესაც უკრაინის არმიამ დაიწყო ტერიტორიების უკან დაბრუნება, ვიღებ პეტრეუსის მესიჯს, ამერიკის დროით, დილის ოთხ საათზე, დაუყოვნებლივ დაუკავშირდი პოროშენკოს და უთხარი, რომ ახლა არის მომენტი დონეცკში შესვლისთვის. ახლა სწორედ ამ მომენტით უნდა ისარგებლონ, რუსები არ არიან მზად და წინააღმდეგობას ვერ გასწევენო. თუ ამას არ მოიმოქმედებს, დონეცკი დიდი ხნით იქნება დაკარგული, რადგან რუსები ამასობაში გაამაგრებენ პოზიციებს და რეგულარული შენაერთებით გააძლიერებენ ფრონტს, შემდეგ გაცვლიან ადგილობრივებს და უკრაინელები ვეღარ შეძლებენ დონეცკის აღებასო.

ან ახლა, ან არასდროს — გაიმეორა მეორე მესიჯით.

მისი მესიჯები ეგრევე დავუფორვარდე პოროშენკოს, მაგრამ დონეცკის შესასვლელთან უკრაინის არმია გაჩერდა. არადა მაშინ რომ ყურად ელათ ამ სახელოვანი სარდლის რჩევა, ახლა ალბათ სულ სხვა ვითარება იქნებოდა უკრაინაში.

ბილ და ჰილარი კლინტონები

მიუხედავად იმისა, რომ ეს ერთი ოჯახია და ისინი ერთ გვარს ატარებენ, ჩემი აზრით, ეს ორნი პიროვნულად ერთმანეთისგან ძალიან განსხვავებული ადამიანები არიან. ბილ კლინტონი არის ბევრად უფრო იდეალისტი და ბევრი გაგებით უფრო ადამიანური, ვიდრე ბევრად უფრო საქმიანი და პრაგმატული ჰილარი.

ბილ კლინტონი პირველად ვნახე და გავიცანი დავოსში. ის უკვე აღარ იყო პრეზიდენტი და, მიუხედავად ამისა, იქ, დაოსში, მიწვეულ სტუმრებს შორის, ნამდვილ ვარსკვლავად აღიარებდნენ და ყველა ელოდებოდა მის გამოსვლას.

ჩვენი შეხვედრა დათქმული იყო სულ რაღაც 15 წუთით, მაგრამ ბევრად უფრო გახანგრძლივდა, თან გარდა ჩვენი საუბრისა, მგონი, მოეწონა ჩემი პრესმდივანი, ალანა გაგლოვეა, რომელსაც მთელი შეხვედრის მანძილზე უღიმოდა და მერე, როცა გაგვაცილა, დათოვლილ ქუჩებში კარგა მანძილი მოინდომა ჩვენთან ერთად ევლო ფეხით.

რაც შეეხება შეხვედრას, სადაც მოწვეული იყო მსოფლიოს მრავალი სახელმწიფოს ლიდერი, მსოფლიოს წამყვანი ბიზნეს-ელიტა, მან თავისი სიტყვა დაიწყო ამგვარად: ბევრს ვფიქრობ იმაზე, რომ ახლახანს შევხვდი საქართველოს ცოტა ხნის წინათ არჩეულ 36 წლის პრეზიდენტს და ვისურვებდი, რომ მსოფლიოს ჰქონდეს რაღაც სათქმელი მისთვის. სულ ვფიქრობ, როგორ შეიძლება გამოუეხატოთ მას მხარდაჭერა და წავახალისოთ ეს ახალგაზრდა პრეზიდენტი, რომელიც მებრძოლი ქვეყნიდან არისო.

და აი, მისი გამოსვლის იმ წუთიდანვე მე გავხდი საუბრის ერთ-ერთი მთავარი სუბიექტი, სწორედ რომ ბილ კლინტონის ხელდასმით აღმოვჩნდი მთელი დავოსის ყურადღების ცენტრში.

რა თქმა უნდა, ეს იყო მხოლოდ ურთიერთმოწონების ფაქტორზე აგებული ემოცია. მაგრამ კლინტონს შემდგომშიც არაერთხელ გავუოცებიათ ასეთივე არაორდინარული ქმედებებით.

**პრეზიდენტი სააკაშვილი აჯილდოვებს ბილ კლინტონს
ნმინდა გიორგის ორდენით**

კიდევ რით იყო სამახსოვრო მაშინდელი დავოსი. უმნიშვნელოვანესი იყო ის, რომ შეხვედრისას მან მითხრა: ვიცი, რომ დღეს ხვდები ჯონ მაკკეინს, შესთავაზე მას, ჰილარისთან ერთად, გააკეთოს ზეპარტიული წყვილი საპრეზიდენტო არჩევნებზე. მაკკეინი იქნება პრეზიდენტი და ჰილარი ვიცე-პრეზიდენტი. თავიდანვე უნდა შევთანხმდე, რომ მაკკეინი იქნება ერთი ვადით და შემდგომ ვადაზე მხარს დაუჭერს ჰილარის პრეზიდენტობაზე და ეს იქნება ამერიკის ისტორიაში პირველი ორპარტიული კანდიდატთა წყვილი საპრეზიდენტო არჩევნებზე.

ეს უკიდურესად უჩვეულო შეთავაზება იყო. რა თქმა უნდა, შევხვდი მაკკეინს და მას ამის შესახებ მოუყუევი.

მაკკეინს არაფერი უთქვამს, თუმცა, დარწმუნებული ვარ, ეს იდეა თვითონაც გაუჩნდებოდა.

იმავე გამოსვლისას, კლინტონმა ჩემზე რომ ილაპარაკა, მოხდენილად იხუმრა მაკკეინზე. კერძოდ, როცა ის წარადგინეს, სიტყვით გამოსვლისას შემდეგნაირად დაახასიათეს, რომ არის ამერიკის ყოფილი პრეზიდენტი, რომელსაც ცოლად ჰყავს, სავარაუდოდ, ამერიკის შემდგომი პრეზიდენტი... უც-

ბად მან სიტყვა გააწყვეტინა წარმდგენს და შენიშნა: მინდა ხაზგასმით გითხრათ, რომ მე არა ვარ დაქორწინებული სენატორ მაკკეინზე... სწორედ მაშინ ყველა ამას ლაპარაკობდა, რომ მაკკეინი აპირებდა პრეზიდენტად კენჭისყრას.

მთელი დარბაზი დიდხანს იცინოდა მის ხუმრობაზე. მაგრამ, რა თქმა უნდა, კლინტონის მიერ ამ შეთავაზებაზე პირველად ვახმაურებ ამ წიგნში, იმიტომ რომ, ადრე ამაზე საუბარი ძალიან სენსიტიური იქნებოდა. 2008-ში, როდესაც მაკკეინი იყრიდა კენჭს პრეზიდენტად და იმ წუთში ლიდერობდა, ბილ კლინტონმა მთხოვა შეხვედრა. ის გაეროს გენერალურ ასამბლეის ფარგლებში ყოველთვის აკეთებდა „კლინტონ გლობალ ინიშიატივს“, სადაც საქველმოქმედო მიზნებისთვის ფულიც იკრიბებოდა, ბევრი ლიდერი ჩადიოდა და ელაპარაკებოდნენ ერთმანეთს. მან მთხოვა, რომ ცალკე შევხვედროდი, რომ თვითონ მოვიდოდა სასტუმროში. თანაც ზუსტად ათ წუთს ნაგართმევო.

ათი წუთის ნაცვლად შეხვედრამ საათზე მეტხანს გასტანა და მან მითხრა, რომ იცოდეთ, ყველაზე დიდი საფრთხე თქვენთვისაც და ამერიკისთვისაც დღეს არის ობამას გაპრეზიდენტებაო. ობამა, ეს არის ყველაზე საშინელი მოვლენა, რაც შეიძლება იყოს დემოკრატიულ პარტიაში. ის არის ელიტისტური დემოკრატი, ზუსტად ის ხალხი, ვისაც მე მთელი ცხოვრება ვებრძოდი და მთელი ცხოვრება მებრძოდა, — გამენდო ბილ კლინტონი, — მისი გაპრეზიდენტება იქნება ძალიან მძიმე დარტყმა ამერიკისთვის და დანარჩენი მსოფლიოსთვისო. ამიტომ ნადი და დაელაპარაკე შენს მეგობარ მაკკეინს, რამე იღონოს, როგორმე გამოფხიზლდეს და წარმართოს კამპანია ბევრად უფრო აგრესიული მეთოდებით. იგი ასეთი ჯენტლმენური და დელიკატური კამპანიით ობამას ვერ დაამარცხებს. უთხარი, საჭიროა, რომ ამ კამპანიის სტილი ბევრად უფრო აგრესიული გახდეს და ბევრად მეტი თავდასხმა იყოს მისი მხრიდან და ეს ჯენტლმენობა არაფერში წაადგებაო.

რა თქმა უნდა, ამ ეტაპზე, მაკკეინს თვითონ ვერ შეხვედებოდა, იმიტომ რომ, იმ წამსვე მიიქცევდა ძალიან დიდ ყურადღებას.

ის, რომ კლინტონი ასე ერკვევა ადამიანებში, ის, რომ მას შეეძლო ასე მომნდობოდა მე იმ მომენტში, მიუთითებს იმაზე, რომ ნამდვილი პოლიტიკოსია და ასევე უაღრესად არაორდინარული პიროვნებაა.

ჰილარი კლინტონი ბათუმში

ჰილარი, ჩემი აზრით, ძალიან განსხვავდება ქმრისგან. თუმცა, მართლაც რომ ფანტასტიკურად ნიჭიერი ქალია. ჩვენი შეხვედრების დროს, როდესაც მას წინასწარ აწვდიდნენ ინფორმაციას, გვერდზე აგდებდა ხოლმე ფურცელს და ზეპირად შეეძლო ყველა ფაქტის, ინფორმაციის, სახელების და გვარების ჩამოთვლა.

მაგალითად, ის საქართველოში ორჯერ იყო. მისი პირველი ვიზიტის შემდეგ ჩვენ მიგვიწვიეს ოფიციალური ვიზიტით ამერიკაში და შევხვდით მას სახელმწიფო დეპარტამენტში. ჩვენი დელეგაციის შვიდი წევრიდან ექვსი მას მანამდე ჰყავდა ნანახი, წინა შეხვედრის დროს და ერთ-ერთი ჩვენი მინისტრი ახალი დანიშნული იყო და ჰილარის წინა ვიზიტის დროს, არ ენახა. ის დაგვხვდა შესასვლელში, ჩამოიარა, ყველას ხელი ჩამოართვა, გაჩერდა ჩვენს ამ ახალ მინისტრთან, და თქვა: „სასიამოვნოა, ახალი სახე...“

პირი დავალე გაკვირვებისგან. ასეთი ფენომენალური ვიზუალური მახსოვრობა მე არასოდეს არ მინახავს.

ჰილარის შეეძლო ნებისმიერ თემაზე წამოგყოლოდა, ძალიან ცნობისმოყვარეა. მაგალითად, საქართველოს იუსტიციის სახლებით ძალიან დაინტერესდა და შემდეგ ამაზე ვერცლად ისაუბრა საბერძნეთსა და ისრაელში. მაგრამ ამავე დროს ის არის ძალიან პრაგმატული ადამიანი. მაგალითად, კონდოლიზა რაისის წიგნში საქართველოს ეძღვნება მთელი თავი, მაკკეინს ძალიან ბევრი აქვს დაწერილი საქართვე-

ლოზე, ყველა, ვისაც ჩვენთან შეხება ჰქონდა, თვლიდა, რომ ამაზე უნდა ეწერა. ჰილარი კლინტონის წიგნში საქართველო ნაკლებად, მე კი საერთოდ, ერთი სიტყვითაც, არ ვართ ნახსენები, ძალიან მარტივი მიზეზის გამო. იმ მომენტში ის კენჭს იყრიდა და მიაჩნდა, რომ ეს თემა არ იყო მისთვის მომგებიანი. თუმცა ბილი ასე არასოდეს მოიქცეოდა. ამაში ღრმად ვარ დარწმუნებული, ის არ მოერიდებოდა ჩვენზე საუბარს.

და მეორე, ძალიან საჩოთირო მომენტი უკავშირდება მის მეგობარს და დამფინანსებელს ბლუნფილდს, რომელიც იქირავა ბიძინა ივანიშვილმა ლობისტად, როდესაც ჰილარი ვიზიტით იყო საქართველოში. პრესკონფერენციის წინ ჰილარის დაუკავშირდა ივანიშვილის ლობისტი და პირდაპირ გაუგზავნა მისასალმებელი სიტყვის ტექსტი, რითაც უნდა წარმდგარიყო ის პრესკონფერენციაზე და ჰილარიმ მითითება ზუსტად შეასრულა. ეს ჩვენ მოგვიანებით, ვიკილიქსიდან გავიგეთ. მას, ისევე, როგორც ივანიშვილის სხვა ლობისტებს მუდმივი მიმონერა ჰქონდათ ჰილარის თანაშემნებებთან, რაც ყველა წესის დარღვევაა.

ერთი სიტყვით, ამას უკვე აღარ ჰქვია პოლიტიკა. ჩემი აზრით, ეს არის პირდაპირი კორუფციული პოლიტიკური ისტორია და მიუხედავად ჩემი ძალიან თბილი დამოკიდებულებისა ზოგადად ჰილარის მიმართ, ეს დამამახსოვრდა ძალიან უარყოფითად, ძალიან ნეგატიურად, იმიტომ რომ, ეს იყო ყველაზე უარესი რამ, რაც მინახავს ამერიკაში, როცა ლობისტები ასეთ გარიგებას მიმართავენ. ძალიან ბევრი ჩვენი გულშემატკივარი ბუშის ადმინისტრაციიდან და მაკკეინის გარემოცვიდან სახელმწიფო სამსახურიდან წასვლის შემდეგ შეეკრა ყველაზე ბინძურ, მათ შორის, რუსულ და ოლიგარქიულ ინტერესს. კორუფცია და ლობიზმი, რაც ასე ანგრევს ამერიკის დემოკრატიას შიგნიდან და რაც ძალიან აზარალებს აგრეთვე დანარჩენ მსოფლიოს, განსაკუთრებით ისეთ დაუცველ ქვეყანას, როგორიც საქართველოა.

სამწუხაროდ, ჰილარი ამისგან საერთოდ არ იყო დაზღვეული. მე ვფიქრობ, ბილი ბევრად უფრო დაზღვეულია ამ გაგებით და ბილს რაღაცა სიმპათიები ზოგადად, როგორც ჩანს, და ინტერესი საქართველოს მიმართ აქვს. მისი ბოლო წიგნია თრილერი, რომელიც თანაავტორობით გამოსცა და რომელსაც ჰქვია „Pressident is missing“ — „პრეზიდენტი დაიკარგა“. სიუჟეტი ასეთია: მთავარი მოქმედი პირი, გარდა

პრეზიდენტისა, არის აფხაზი ტერორისტი ქალი ნინა არშა, რომელიც გადაწყვეტს, რომ საქართველოს მთავრობას შეურიგდეს და ამაში ამერიკის პრეზიდენტს მიმართავს დახმარებისათვის და ბოლოს ამერიკას განადგურებისგან გადაარჩენს კოდური სიტყვა “სოხუმი”. ქართული თემა ნითელ ხაზად გასდევს ამ პირველ ლიტერატურულ ექსპერიმენტს. ბილ კლინტონის მხატვრულ-ლიტერატურულ ექსპერიმენტში, ფვიქრობ, ყოველივე ეს არ უნდა იყოს შემთხვევითი.

მას რამდენჯერმე შეეხვდი უკვე პრეზიდენტობის შემდეგ. ის არის ვეგეტარიანელი და ვეპატიუბოდი ნიუიორკის ქართულ რესტორანში „პეპელა“, რადგან ძალიან მოსწონს აჯაფსანდალი, ფხალეული, და სხვა ჩვენი კერძები. ჩვენ ყოველთვის გვქონდა ძალიან თბილი და შინაურული საუბრები, მათ შორის ჩემს ოჯახთან, ჩემ შვილებთან დაკავშირებით და ჯერ კიდევ მაშინ, პრეზიდენტი რომ ვიყავი, ერთ-ერთი სადილის დროს მითხრა: დროზე წამოდი საქართველოდან, იმიტომ რომ, რუსეთის გავლენა იმდენად გაძლიერდება, შენ აუცილებლად დაგაპატიმრებენ და ეს არ შედის არც საქართველოს და არც დასავლეთის ინტერესებში.

ასევე ნიშანდობლივია, რომ ისინი — ჰილარი და ბილი, მაინც ბოლო მოჰიკანები არიან იმ ძალიან დახვეწილი ანგლოსაქსური ელიტისა, რომელიც, პრაქტიკულად, ახლა კარგავს პოზიციებს ამერიკის პოლიტიკაში. ეს ძალიან ცუდია, იმიტომ რომ, ეს ის ხალხია, რომლებიც აკავშირებენ ამერიკას ევროპასთან და მათ კიდევ ესმით, რომ საქართველოსთანა ქვეყნებისთვის ბრძოლა ღირს. პრაქტიკულად, მათი პოზიციების შესუსტებით, მკვეთრად სუსტდება ამერიკის როლი ჩვენთან და ბევრად კიდევ უფრო მეტად სუსტდება ჩვენი პოზიციები და ჩვენი მომავალი.

ლეს კაჩინსკი

ლეს კაჩინსკის უყვარდა ხოლმე ჩემთვის გაემეორებინა: „განსხვავება ჩვენ ორს შორის ძალიან მარტივია. ჩემი ქვეყანა არის ევროკავშირში, რაც იმას ნიშნავს, რომ სიკვდილი არ მემუქრება პრეზიდენტობის შემდეგ და შენ შეიძლება მოგკლან, როცა პრეზიდენტი აღარ იქნები. ევროკავშირი მაინც გარკვეული გარანტიაა და რაღაცნაირად გიცავს...“

დღეს მე ცოცხალი ვარ და კაჩინსკი დაიღუპა, დაიღუპა მისი პრეზიდენტობის დროს.

კაჩინსკი ძალიან არ უყვარდა ევროპელ ლიდერთა აბსოლუტურ უმრავლესობას. არ უყვარდათ იმიტომ, რომ ის მათ არ ჰგავდა. თავისი პრინციპებით და შეხედულებებით სხვა ეპოქის ადამიანი იყო, იმ ეპოქისა, რომელიც აღარც მოდაშია ევროპაში და ალერგიასაც იწვევს თანამედროვე ევროპელ პოლიტიკოსებში.

აი, რით გამოირჩეოდა კაჩინსკი — გამბედაობით! ეს იყო მისი, როგორც პიროვნების, მთავარი თვისება, რაც მე იშვიათად აღმომიჩენია პოლიტიკოსებში ან თითქმის საერთოდ არ მინახავს. ის იყო უაღრესად გაბედული ადამიანი.

მამამისი პოლონეთის არმიის ოფიცერი იყო და ვარშავის აჯანყების მონაწილე. ცხადია, ეს პიროვნული ღირსება გენეტიკურად მოსდგამდა მას.

კაჩინსკი არა მხოლოდ 2008 წლის თვითმფრინავით ჩამოფრენის დროს, სხვადასხვა სიტუაციებშიც მინახავს. მინახავს მაშინაც, როდესაც რუსულ პოსტს მივადექით ოკუპაციის ხაზზე, საღამო იყო და საკმაოდ შეზარხოშებულმა რუსმა სამხედროებმა დაბნეულობისგან ცეცხლი გახსნეს და ტყვიები ზუზუნებდა ჩვენს თავზე და გარშემო. ის იყო ამაყად წელში გაშლილი და მომღიმარი. ამ გამბედაობამ არ ააღებინა ხელი განზრახვაზე, ჩაფრენილიყო სმოლენსკში, რაც მისთვის საბედისწერო აღმოჩნდა...

ჩვენ გვქონდა უაღრესად გულითადი ურთიერთობა. მექცეოდა უმცროს ძმასავით ან შვილივით. ძალიან ბევრს და საინტერესოდ მიყვებოდა თავის წარსულზე, უშურველად

მიზიარებდა გამოცდილებასა და თვალსაზრისს ამა თუ იმ საკითხზე. ხანდახან შეჩერდებოდა ხოლმე და უბრალოდ მიმზერდა. გადაუჭარბებლად შეიძლება ვთქვა, რომ ნდობით მიმზერდა, სიყვარულით. რალაცნაირად, ძალიან შემეტვისა.

არცერთი სხვა უცხოელი ლიდერი არ ყოფილა თბილისში იმდენჯერ, რამდენჯერაც ის და არც მე მივუნვევიათ რომელიმე ქვეყანას ისე ხშირად, როგორც პოლონეთს. პოლონეთში რომ ჩავდიოდი, ხშირად შუამავლის როლი მეკისრებოდა ხოლმე კაჩინსკისა და პრემიერ ტუსკს შორის, იმიტომ რომ, ისინი უბრალოდ, ერთმანეთს არ ელაპარაკებოდნენ.

თბილისში ასეთი მოარული ანექდოტიც იყო: კაცი რეკავს პრეზიდენტის კანცელარიაში და ითხოვს, დამალაპარაკეთ სააკაშვილსო. პასუხობენ: იცით, სააკაშვილი ძალიან დაკავებულია და ვერ დაგელაპარაკებათ, მაგრამ მაინცდამაინც თუ პრეზიდენტთან გინდათ საუბარი, აგერ გვყავს კაჩინსკი და შეგვიძლია დაგალაპარაკოთო.

ეს სალალობო ამბავი სწორედ იმიტომ შეითხზა, რომ ლეხ კაჩინსკი ძალიან მახლობელი იყო საქართველოსთვის. დიდი სტრატეგიული ხედვით იყო გამორჩეული, ხოლო საქართველოსადმი მისი სიყვარული იყო ემოციური ბმა, იმიტომ, რომ, მამისგან იცოდა, ქართველი ოფიცრები ძალიან გმირულად

რომ იბრძოდნენ პოლონეთის ბოლშევიკებისგან დასაცავად იუზეფ პილსუდსკის ხელმძღვანელობით.

ცნობილია, რომ ქართველ ოფიცრებს პილსუდსკიმ შეუნარჩუნა სამხედრო რანგი, უნიკალური ქმედებით ისეთივე ხელფასები და მდგომარეობა არგუნა პოლონეთის არმიაში, როგორც პოლონელებს და ის ქართველი ოფიცრები, რომლებმაც ვერ შეძლეს საქართველოს დაცვა ბოლშევიკებისგან, გმირულად, მგლებივით იბრძოდნენ, რათა პოლონეთი დაეცვათ იმავე ბოლშევიკებისგან და გამარჯვებაც მოიპოვეს.

შემდეგ უკვე გერმანელების წინააღმდეგაც იბრძოდნენ ვარშავის აჯანყების დროს და ბევრი მათგანი ისევ საბჭოთა კავშირმა გაანადგურა.

გამონაკლისის სახით, უცხოელი ოფიცრები, ვისაც ცალკე დაუდგეს ძეგლი კაჩინსკის ინიციატივით, მისი ვარშავის მერობის დროს შექმნილ ვარშავის აჯანყების მუზეუმში, იყვნენ ქართველი ოფიცრები და ეს მონუმენტი ჩვენ ორივემ ერთად გავხსენით.

ის ხედავდა პოლონეთს, როგორც რეგიონის ლიდერს. დღეს მართლაც ასეა: პოლონეთის ეკონომიკური წარმატება სწორედ იმ რეფორმების შედეგია, რომელსაც კაჩინსკიმ და მისი ძმის მთავრობამ ჩაუყარეს საფუძველი; რეფორმების მეორე ტალღამ (ვგულისხმობ ბალცეროვიჩის 90-იანი წლების რეფორმებს) რეალურად შექმნა მყარი საფუძველი პოლონეთის სწრაფი განვითარებისთვის.

ლეხისტვის ჩრდილოეთში პოლონეთი იყო ლიდერი, ხოლო სამხრეთით ამ ფლანგის დასაყრდენი იყო საქართველო. ის ხედავდა მტკიცედ გადებულ ხიდს სწორედ პოლონეთსა და საქართველოს შორის, როგორც სტრატეგიულად უაღრესად მნიშვნელოვანს, სამხრეთ-ჩრდილოეთის კავშირის მტკიცე გარანტორს, რომელსაც შესწევდა ძალა შეეკავებინა რუსეთი ევროპასთან დაუბრკოლებლად სასაუბროდ.

ჩვენ ძალიან ბევრჯერ გვისაუბრია ისტორიაზე, დღევანდელობაზე და მომავალზე. მიაჩნდა, რომ საქართველოს ყველა შანსი ჰქონდა, სწრაფად შესულიყო ევროპაში. ჩვენ ერთად ვიბრძოდით საერთაშორისო ფრონტზე.

მახსოვს, ისრაელის 60 წლისთავის იუბილე. ეს იყო ნატოს სამიტის შემდეგ ბუქარესტში, როცა მაპზე უარი გვითხრეს. ბუში ახალი ჩამოსული იყო სოჭიდან და ძალიან მაინტერესებდა მისი შეფასებები სოჭზე და რუსულ პროვოკაციებზე, რომელიც მაშინ მეტად გახშირდა. ჩვენ პირდაპირ მივექანე-

ბოდიტ ომისკენ. ყველანაირად შევეცადე, ბუში ცალკე შეხვედრაზე დამთანხმებოდა, მაგრამ თავი ამარიდა, ალბათ იმიტომ, რომ იმ მომენტისათვის არ ჰქონდა პასუხი იმაზე, თუ რას აპირებდნენ რუსეთის პროვოკაციულ ქმედებათა საპირისპიროდ.

მოკლედ, აქეთ-იქით ვაწყდები, ბუში მიდი-მოდის, არ მიმჩნევს, ვერა და ვერ მოვიხელთე. რალაც მომენტში ხელი ჩავიქნიესავით. ამ დროს მომიახლოვდა პოლონეთის პრეზიდენტის, კაჩინსკის თანაშემწე და მეუბნება: „იჩქარე, ლეხი გეძახის“ და რას ვხედავ: თელ-ავივში, იმ ბალის კუთხეში, სადაც ისრაელის 60 წლისთავის საიუბილეო მიღება იმართებოდა, კაჩინსკის სულ კუთხეში მიუმწყვდევია ბუში და გასაქანს არ აძლევს, ჩემს მისვლას ელოდება. მივედი თუ არა, ორ ხმაში დავინწყეთ ბუშზე შეტევა. განსაკუთრებით კატეგორიული იყო კაჩინსკი, რომელიც მოითხოვდა ბუშისგან, რეაგირება მოეხდინა რუსულ პროვოკაციებზე.

კაჩინსკი ზუსტად ისე იცავდა ჯერ ბუქარესტის სამიტზე და იქაც, იერუსალიმშიც, საქართველოს, როგორც ჩვენ დავიცავდით ჩვენს ქვეყანას. არანაირი განსხვავება არ იყო. მიაჩნდა, რომ ეს იყო მისი მოვალეობა ჩვენი ისტორიის წინაშე, პოლონეთისა და საქართველოს წინაშე.

სმოლენსკში კატინში დახოცილი პოლონელი ოფიცრებისთვის პატივის მისაგებად ჩასვლას აპირებდა, დამირეკა და შემთავაზა ერთად გაფრენა. იქ ხომ ქართველი ოფიცრებიც დახვრიტეს. ვუპასუხე, რომ რუსები არ შემიშვებდნენ ან თუ შემიშვებდნენ, მეც იმ ოფიცრებს მიმაყოლებდნენ. ასე რომ, ჩემ გარეშე მოუხდა იმ საბედისწერო რეისზე დაჯდომა.

მისი ტრაგიკული სიკვდილის შესახებ ლონდონში შევიტყვე, ამერიკისკენ მივფრინავდი. ამასობაში დაიწყო მაგნიტური ქარიშხლები და რალაც სპეციალური მტვერი იყო ჰაერში. აიკრძალა თვითმფრინავების ფრენა. რა თქმა უნდა, ეს საბაბად გამოიყენეს ძირითადად ევროპელმა ლიდერებმა, რათა პოლონეთში არ წასულიყვნენ.

როგორც წესი, ჩვენ ოკეანეზე დავფრინავდით ხოლმე სარეისო თვითმფრინავით. ამჯერად ვიქირავეთ თვითმფრინავი, იმიტომ რომ, ჩვეულებრივი რეისები არ დაფრინავდნენ, კურსი ავიღეთ ამერიკის სამხრეთი ნაწილისკენ, გადმოვკვეთეთ ატლანტის ოკეანე და ჩავფრინდით რომში, სადაც გამოძახებული გვყავდა თბილისიდან ჩვენი საპრეზიდენტო

თვითმფრინავი და სწორედ ამ დროს, როცა ვბჭობთ, რა ექნათ, აეროპორტის დირექციამ გამოგვიცხადა: თუ ნახევარ საათში არ გავფრინდებოდით, აეროპორტი დაიკეტებოდა. ერთადერთი, შეგვეძლო გაფრენა სტამბოლში, რადგან ევროპის დანარჩენი საჰაერო სივრცე დაკეტილი იყო და უკან არ გაგვიშვებდნენ.

გამოვაცხადეთ, რომ მივფრინავთ სტამბოლში, მაგრამ თურქეთის საჰაერო სივრცეზე თურქულ დისპეჩერებს გადავეცით, რომ გადავუხვევთ მარცხნივ. მათ წინააღმდეგობა არ გაუწევიათ, მართლაც გადავუხვიეთ. გადავუფრინეთ შავ ზღვას და წავედით უკრაინის საჰაერო სივრცით, უკრაინელებს საერთოდ არ შეეეკითხეთ და შემდეგ პოლონელებს ვუთხარი, რომ დავსხდებოდით კრაკოვში, სადაც მიმდინარეობდა პროცესია.

ეკლესიაში, სადაც ყველას მოეყარა თავი, მათ შორის მედედეც, დელეგაციით მისვლა ველარ მივასწარი, მაგრამ ესეც განგებით იყო ნაკარნახევი.

და როდესაც ჩქარი ნაბიჯით ავუყევი აღმართს ვაველის ტაძრისკენ და სასახლისკენ, კაჩინსკის კუბოს მხოლოდ ოჯახის წევრები მიაცილებდნენ. ზუსტად იმ დროს შედიოდნენ აკლდამაში, სადაც განისვენებს მარშალი პილსუდსკი და სადაც პრეზიდენტი კაჩინსკი და მისი მეუღლე სამუდამოდ დაიდებდნენ ბინას.

ეს იყო მკაცრად დაცული სამგლოვიარო ოჯახური ცერემონიალი. იქ სულ ხუთი თუ ექვსი ადამიანი იყო, მხოლოდ მისი ოჯახის წევრები. მათგან ასიოდე მეტრის დაშორებით გავჩერდი. გავჩერდი პატივისცემის ნიშნად. უცებ ლეხის ძმამ, იაროსლავმა, გამოიხედა ჩემკენ და ხელი დამიქნია, შემოდიო. ამგვარად, მე ვიყავი ოჯახის ერთადერთი არანეერი, ვინც კუბოების ჩასვენების მომენტში უშუალოდ იქ აღმოჩნდა.

ეს ნამდვილად მაგიური წუთები იყო. მის კუბოს დავადე საქართველოს ეროვნული გმირის ორდენი, რომელიც ჩვენმა თვითმფრინავმა საგანგებოდ მისთვის ჩამოაფრინა რომში. ის საქართველოსთვის მართლაც გმირი იყო.

დღემდე ჩვენი დელეგაციის თავდაუზოგაობას პოლონეთში აფასებს ყველა, რადგან იმ პირობებში, როდესაც ობამა არ ჩავიდა, იმიტომ რომ, თურმე სახიფათო იყო ფრენა ოკეანეზე, გადმოვიფრინე და არანაირი დაბრკოლება არ შემქმნია, რითაც გაცხადდა, რომ სინამდვილეში დასავლეთის

ლიდერები უბრალოდ თვალთმაქცობდნენ და გასვენებაზე წაუსვლელობის საბაბად შექმნილი ვითარება გამოიყენეს.

მსოფლიოს უნდოდა მალევე დაევიწყებინა კაჩინსკი, იმიტომ რომ, ის არახელსაყრელი პოლიტიკოსი იყო მათთვის. ასეთი პოლიტიკოსები 21-ე საუკუნეში აღარ არიან, მაგრამ თუ პოლიტიკას მომავალი აქვს, ასეთები კიდევ უნდა მოევლინონ მსოფლიოს.

საქართველოს ბევრ ოჯახში ჯერ კიდევ ისმევა კაჩინსკის სადღეგრძელო და ის ამას იმსახურებს. როდესაც ამდენი მოლაღატე გვყავს ქვეყანაში, შეუძლებელია ასეთი მეგობარი არ დააფასო. ეს უმადურობის გამოვლინება იქნებოდა მხოლოდ.

იმედია, ქართველები არ დაივინყებენ, რომ გვყავდა ასეთი მეგობარი-კაცი, ძმობისა და თანადგომის ნიმუში, ის, ვინც სამუდამოდ დარჩება ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში მანამ, სანამ საქართველო იარსებებს.

ნიკოლა საჩქოზი

ნიკოლა სარკოზი საქართველოში ახსოვთ, როგორც გაბედული პოლიტიკური მოღვაწე, რომელმაც ჩვენს ისტორიაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა, გულითადი ადამიანი, რომელიც ჩამოვიდა 2008 წლის ომის დროს ჩვენთან და სარკოზი-მედვედევის ხელშეკრულება გააფორმა. ის არის პირველი დიდი დასავლელი ლიდერი, რომელმაც თბილისში გამოსვლისას, მოედანზე გაახმაურა, რომ საქართველო უნდა გახდეს ევროკავშირის წევრი. ეს თავისთავად სასიამოვნო ფაქტად დარჩება საქართველოს ისტორიაში..

მე მას ვიცნობდი ჯერ კიდევ როგორც იუსტიციის მინისტრს, საფრანგეთის მთავრობის ამომავალ ვარსკვლავს და რომ შევხვდით, რალაცნაირად, მაშინვე დაგვიმყარდა კავშირი. სხვათა შორის, ლეხ კაჩინსკი ამბობდა, რომ მე და სარკოზი ძალიან ვგავართ ტემპერამენტით და მოქმედებებით ერთმანეთს. ყოველ შემთხვევაში, როგორც ორი ქვეყნის მთავრობათა ორი მინისტრი, პიროვნული თვისებებით ძალიან ვგავდით ერთმანეთს.

მახსოვს ერთხელ საუზმეზე შევხვდით ერთმანეთს საფრანგეთში. მაშინ შინაგან საქმეთა მინისტრის პოსტი ეკავა. ახალი შემდგარი იყო დიდი მანიფესტაციები საფრანგეთში, რომელიც ძალის გამოყენებით დაშალა პოლიციამ. სარკოზი მიყვებოდა, როგორ შლიდნენ ამ დემონსტრაციებს. მითხრა, რომ ახალი ელექტროშოკები შემოიღესო და უცებ მოინდომა ეჩვენებინა, მოიცა, მოიცა, აუცილებლად მოვატანინებო. თავისი თანაშემწე გააგზავნა სამინისტროში, ველოდეთ კარგა ხანი. როცა მოუტანეს ელექტროშოკის პისტოლეტი, ზედმიწევნით მიხსნიდა მისი გამოყენების დეტალებს. ასეთი დასავლელი მინისტრი არ მინახავს, რომელსაც თავისი სამსახურის ყოველი წვრილმანი აინტერესებდეს. როგორც წესი, ბევრი დასავლელი მინისტრი ძალიან ზედაპირულად ეკიდება ხოლმე თავიანთ მოვალეობებს... რა თქმა უნდა, სარკოზი კოლორიტული მოღვაწეა, ძალიან მომხიბლა თავისი ენერგიულობით, საერთოდ, ფრთხილი და ყურადღებიანი მსმენელია.

როგორც წესი, საფრანგეთის პრეზიდენტი პირველი ოფიციალური ვიზიტით ყოველთვის იწვევს აფრიკული ქვეყნების ლიდერებს, რადგან საფრანგეთს აქვს ძველი კოლონიური ისტორია აფრიკასთან და ამის გამო ყოველთვის აკუთვნებს პრიორიტეტს მათ. სარკოზიმ პირველად დაარღვია ეს ტრადიცია და ოფიციალურ ვიზიტად, ჯერ კიდევ ინაუგურაციამდე მიმინვია მე, საქართველოს პრეზიდენტი.

თავისთავად ეს იყო საფრანგეთისთვის სენსაცია და ამან პრესის განსაკუთრებული ყურადღება გამოიწვია. მქონდა, სხვათა შორის, ამ ვიზიტის დასაწყისში ერთი კურიოზული საუბარი. ფრანგებმა „რიცში“ დაგვესახლეს და იქ ფოიეში დამხვდა ჩემი ყოფილი კურსელი კიევიდან, რომელიც წინა წლებში ერთ-ერთი პატარა აფრიკული სახელმწიფოს პრემიერი გამხდარიყო. გამიხარდა მისი ნახვა და ჩაიხე შევიპატიუე - „მიშა, - მეუბნება იგი, - ერთი რამე მინდა გირჩიო, სანამ თანამდებობაზე ხარ, მოიპარე, რამდენიც შეგიძლია! მე პირადად თითოეულ არმოპარულ ევროს ვნანობ“, - მითხრა ამ ჩემმა სტუდენტობის მეგობარმა.

ჩავფრინდით ელისეს სასახლეში. სარკოზიმ წითელ ხალიჩასთან მიგვიღო. ეს ის პერიოდია, როდესაც ურთიერთობა გაურთულდა თავის ცოლთან, სესილიასთან. თითქმის მთელი პარიზი ჭორაობდა, რომ სესილია აპირებდა სარკოზის მიტოვებას, რომ სესილიამ უღალატა და სარკოზის საარჩევნო კამპანიის პიარ მენეჯერთან გააბა რომანი.

სესილია მართლაც ტემპერამენტიანი ქალი იყო. წინაპრები ჰყოლია რუსი, ესპანელი, ფრანგი, ბოშა... საერთოდ, განათლებული და საინტერესო პიროვნებაა, მეგობრული, სანდრას ახლაც აქვს მასთან მიმოწერა.

სასახლეში შესვლისას, სარკოზიმ მთხოვა, მოიცა ერთი წუთით, სანამ ავალთ ოფიციალურ მოლაპარაკებაზე, იქნებ შენ და სანდრა ბალში გამომყვეთ, სესილიაო იქ, ეზოს განაპირა ბალში და დაელაპარაკეთო. რა თქმა უნდა, შევეუსრულებთ თხოვნა. სესილია მართლაც შიდა ეზოში, სკამზე იჯდა, ძალიან მოწყენილი. ნიკოლამ ხალისიანად მიმართა და წარმადგინა, შენ ხომ იცი, მიშა რა მნიშვნელოვანი პრეზიდენცია, რა მაგარი ტიპია... მერე მე მომიბრუნდა: აბა, მიშა, ვითომ ხუმრობით მეუბნება, უთხარი, რომ მე ძალიან მნიშვნელოვანი ფიგურა ვარ მსოფლიოსთვის, მათ შორის, თქვენი რეგიონისთვის და რომ არ უნდა მეჩხუბებოდეს ჩემი ცოლი და პრობლემებს არ უნდა მიქმნიდეს სისტემატურად. ძალიან გთხოვ, დაელაპარაკეთ.

სესილიამ ერთი გადმოგვხედა აღმაცერად, დაახლოებით ასეთი გამომეტყველება ეწერა სახეზე, ახლა კიდევ თქვენლა მაკლდით ამ ვითარებაშიო. იხტიბარი მაინც არ გავიტეხე და მთელი მონდომებით შევასრულე სარკოზის თხოვნა, მივუძღვენი მას დითირამები, მაგრამ ამან, როგორც ჩანს, სესილიაზე გავლენა არ მოახდინა, რადგან ორიოდვე დღეში განაცხადა, რომ შორდებოდა საფრანგეთის ახალარჩეულ პრეზიდენტს.

სხვათა შორის, ქალების ისტორია საკვირველი იყო სარკოზის ცხოვრებაში. თუნდაც მეორეჯერაც, მას შემდეგ, რაც კარლა მოიყვანა ცოლად და ჩამოვიდა ჩვენთან, 2008 წლის მოვლენების დროს. იყო ძალიან აღელვებული. ჯერ ხომ თვითმფრინავში კარგა ხანს შეყოვნდა, ვიდრე ტრაპზე დაეშვებოდა, შეშინებული შესახედაობა ჰქონდა. ხოლო როცა შევეგებე, პირველი რაც მითხრა, აი, ეს იყო: — შენ ვერ წარმოიდგენ, რა საშიში კაცია პუტინი. ის არის ნამდვილი ზომბი. წამოსვლისას ხელი მტაცა ჰალსტუხზე და კარგახანს მექაჩებოდა. დამიჯერე, აუცილებლად ჩამოაღწევს თბილისამდე და აუცილებლად მოგკლავს შენ!

მერე კი, მოლაპარაკების დროს, გვაიძულებდა, ხელი მოგვეწერა იმ შვიდპუნქტიან შეთანხმებაზე, რომლის მეშვიდე პუნქტი საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის საკითხის ღიად დატოვებას გულისხმობდა. ამაზე კატეგორიული უარი ვთქვი. ძალიან ანერვიულდა. ერთი ამბავი

ატეხა, მაგალითად, მოითხოვა, დენიელ კუნინი, ჩემი ამერიკელი მრჩეველი, რომელიც საქართველოში ჩამოვიდა 1994 წელს, გინდა თუ არა, ცეერუშნიკია და გავიდეს აქედან, რატომ ერევა ჩემს მოლაპარაკებაშიო.

აფუხსენი, რომ მართალია, ამერიკელია, მაგრამ ჩემი მეგობარია, ჩემი თანაშემწე და არაფერი „ცეერუშნიკი“ არ არის-მეთქი. მაგრამ მთელი რთული და ხანგრძლივი მოლაპარაკების დროს მოუსვენრად გადიოდა პარლამენტის თავმჯდომარის კაბინეტის დიდ კუთხეში და იქიდან ესაუბრებოდა თავის მეუღლეს, კარლა ბრუნის, თანაც მოლაპარაკების დეტალებზე უყვებოდა ღია ხაზით და, რა თქმა უნდა, უსმენდნენ რუსები, რადგან ოპტიკური კაბელები გადიოდა რუსეთის ტერიტორიაზე.

კარლა ბრუნისთან დაახლოებით ხუთჯერ გავიდა სასაუბროდ და უხსნიდა მას, რომ მე კატეგორიულად უარს ვამბობდი ამ პუნქტების მიღებაზე. ეგრევე, მათი ბოლო საუბრის მერე გაისმა ზარის ხმა, მედვედევმა მოითხოვა სარკოზისთან ლაპარაკი და უთხრა, კარგი, შეგიძლიათ ამოიღოთ მეშვიდე პუნქტიო.

პრაქტიკულად, რუსებმა გათქვეს, რომ უსმენდნენ ამ სატელეფონო საუბრებს, იმიტომ რომ, პირდაპირ დაემთხვა მათი პასუხი ნიკოლა სარკოზის საუბრებს კარლა ბრუნისთან.

სხვათა შორის, ამავე მოლაპარაკების დროს იმედები გამიცრუა სარკოზიმ, ძალიან ცუდად მოიქცა.

თბილისში სოლიდარობის გამოსახატად ჩამოსულნი იყვნენ აგრეთვე ხუთი სახელმწიფოს ლიდერები, სამი ბალტიისპირეთიდან, უკრაინიდან და პოლონეთიდან. ისინი სიტყვიერად წარდგნენ ხალხის წინაშე. სარკოზის ვთხოვე, ჩემთან ერთად გასულიყო და დალაპარაკებოდა ხალხს. უცბად იფეთქა და ყვირილით მოინდომა აეხსნა, რომ შუამავალი იყო და თუ ხალხთან გავიდოდა, გამოჩნდებოდა, რომ ჩვენ გვიჭერდა მხარს აშკარად, რაც დაუშვებლად მიაჩნდა. შემდეგ ლიდერებმა სთხოვეს მას შეხვედრა, მისაღებაში გელოდებითო. სარკოზიმ დამიმართხელა თუ არა, ისევ მწყრალად მომმართა: არ ვაპირებ მათთან დალაპარაკებასო. კაჩინსკიზე თქვა, რომ ფსიქიკურადაა დაავადებულიო, იუშჩენკოზე — ლუზერიოაო, ბალტიის ქვეყნების ლიდერები ხომ საერთოდ არაფრად ჩააგდო, არ მესმის რა შუაში არიან და რა გავლენა აქვთ, რომ მაგათ გვერდით დავდგე და ვილაპარაკოო. მან დაამცირა ეს ხალხი და მისაღებაში ალოდინა დაახლოებით

საათ-ნახევარი, და როდესაც გავედით, ისე გაიარა მათ წინაშე, ხელი არცერთს არ ჩამოართვა.

ასევე, რაც მოიცვებდა სარკოზიში ის იყო, რომ მან ძალიან ბევრჯერ გამოამჟღავნა, რომ საგარეო პოლიტიკის ელემენტარულ დეტალებში ვერ ერკვეოდა. მაგალითად, ამერიკის პრეზიდენტი, რაც არ უნდა არაკომპეტენტური იყოს, იქ იმდენად სწორად მუშაობს სახელმწიფო მექანიზმი - ეს მძლავრი მანქანა თავისი მკაცრი ნესებით - რომ ვერცერთი პრეზიდენტი ვერ ამოვარდება კალაპოტიდან.

სარკოზის შემთხვევაში არც აპარატი მუშაობდა სათანადოდ დონეზე, და თვითონაც, ხშირ შემთხვევაში, უბრალოდ წარმოუდგენელ არაკომპეტენტურობას ავლენდა.

და კიდევ, მას შემდეგ, რაც იგი ჩვენი შეთანხმების გარანტორად დადგა, გამოაცხადა ვერტმფრენების გადამყვანი სწრაფმავალი გემების „მისტრალების“ მიყიდვა რუსებისთვის, ხოლო რუსები არც მალავდნენ, რომ მისტრალები საქართველოს მთლიანად დასაპყრობად სჭირდებოდათ და მაშინვე ყველას დაავიწყდა ექვსპუნქტიანი შეთანხმება. ამის შემდეგ იგი ეტყობა სინდისმა მაინც შეანუხა და მიიმინვია ოფიციალური ვიზიტით პარიზში. ვიზიტის წარმართვისას ერთი საათი ილაპარაკა იმაზე, რომ ლიტვის პრეზიდენტი ადამკუსი არის ბებერი და გამოშტერებული, რომ კაჩინსკი არის საშიში გიჟი, რომ საერთოდ, რუსეთს ყველამ უნდა გავუწიოთ ანგარიში, რომ ევროკავშირი უნდა გაიყოს სამ სხვადასხვა ზონად და ჩვენ აღარ უნდა ვეკითხებოდეთ ამ აღმოსავლეთ ევროპელ რადიკალებს და რუსეთთან პირდაპირი ურთიერთობა აუცილებელი და რუსეთიც უნდა მივიღოთ ევროკავშირში.

ერთი სიტყვით, ჩემს გადარწმუნებას ცდილობდა, რასაც ვერასოდეს შეძლებდა, იმიტომ რომ, არასოდეს არ გავიზიარებდი მის ამ რჩევას. ეს ძალიან მძიმე მოსასმენი იყო ჩემთვის.

პრეზიდენტობის შემდეგ მან მოუხშირა რუსეთში სიარულს, იღებს პუტინისგან ჰონორარებს, განაცხადა, რომ პუტინი არის მისი ახლო მეგობარი, არადა ზუსტად მახსოვს, პუტინს ზომბს და საშიშ ავადმყოფს ეძახდა.

დარწმუნებული ვარ, 2018 წლის გაყალბებული საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ მისი ჩამოფრენა ზურაბიშვილის „ინაუგურაციაზე“ ივანიშვილს საკმაოდ მსხვილი თანხა დაუჯდა.

მოკლედ რომ ვთქვა, ეს არის ადამიანი, რომელმაც გაფლანგა უზარმაზარი კრედიტი, რომელიც ჰქონდა საფრანგეთს მისი პრეზიდენტად მოსვლისას. მან თავისი ენერგია და ნიჭი არ გამოიყენა საფრანგეთში რეფორმების ჩასატარებლად, საერთაშორისო არენაზეც ვერ შეძლო თავისი პოზიციის ჩამოყალიბება, ამის მთავარი მიზეზი კი ის იყო, რომ სარკოზის აღმოჩნდა უპრინციპო, ხოლო ძალიან ძნელია, უპრინციპო პიროვნებამ გაატაროს პოლიტიკური და სოციალ-ეკონომიკური რეფორმები. მართალია, მას ჰქონდა ნიჭი, მაგრამ, სამწუხაროდ, ვერ გამოიყენა სახელმწიფოებრივი ინტერესების სასარგებლოდ.

ამიტომ მისი მცდელობა, კვლავ დაბრუნებულიყო საფრანგეთის პრეზიდენტად, თავიდანვე ჩაეარდა და პრაქტიკულად, ის აღმოჩნდა ერთ-ერთი მთავარი კატალიზატორი ძველი ფრანგული პოლიტიკური კლასის განადგურებისა, რამაც მაკრონი პრეზიდენტად მოიყვანა.

წიგანე ჰოლბრუკი

რიჩარდ ჰოლბრუკი გენიალური დიპლომატი იყო ამერიკის უახლეს ისტორიაში. ბოლო ათწლეულებში მისი შედარება შეიძლება მხოლოდ კისინჯერთან, წარსულში ალბათ ტალეირანთან. ევროპის გეოპოლიტიკის, ზოგადად, მსოფლიო გეოპოლიტიკის სასიკეთოდ წარმართვაში უაღრესად მნიშვნელოვანია მისი როლი.

ზუსტად არც მახსოვს, როგორ დავმეგობრდით. ჩემთვის სასიამოვნო აღსანიშნია, რომ რამდენიმე ფორუმზე შეხვედრის შემდეგ, დაახლოების ინიციატივა მან გამოიჩინა. თანდათანობით კი ჩვენ შორის მტკიცე მეგობრობა ჩამოყალიბდა. ის იყო უანგარო, ღირსეული მეგობარი, რომელიც მოქმედებდა საქართველოს ინტერესებიდან გამომდინარე, მიუხედავად კონიუნქტურისა და მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი სხვადასხვა საქმით იყო დაკავებული და საქართველოს საკითხების გადაჭრა უშუალოდ მის მოვალეობას, პასუხისმგებლობას სცილდებოდა, ჩვენი ქვეყნის მიმართ მუდამ ქმედით კეთილგანწყობას გამოხატავდა.

რიჩარდ ჰოლბრუკი იყო პირველი უცხოელი პოლიტიკოსი, რომელმაც 2007 წელს გამოაქვეყნა სტატია „ვაშინგტონ პოსტში“ და იწინასწარმეტყველა რუსეთის თავდასხმა საქართველოზე. ამიტომაც 2008-ში მან ვალდებულად მიიჩნია თავი, ომის დაწყების პირველი დღიდანვე ჩვენ გვერდით მდგარიყო, ჩვენი განსაცდელი გაეზიარებინა. ის ერთ-ერთი ბოლო რეისით ჩამოფრინდა, სანამ დაიკეტებოდა ჩვენი საჰაერო სივრცე. ჩამოსვლისთანავე გულითადად, თავდაუზოგავად გეგმავდა ჩვენთან ერთად ყველაფერს, ჩემი კაბინეტებიდან უკავშირდებოდა CNN-ს, BBC-ის, ყველა სხვა წამყვან ტელევიზიას და გადამწყვეტი როლი ითამაშა დასავლეთში რეალური საინფორმაციო სურათის შექმნისთვის.

რიჩარდ ჰოლბრუკი მსოფლიო მასშტაბის მოღვაწე იყო. კონფლიქტების ყველაზე სანდო სპეციალისტად მიაჩნდათ დასავლეთში და მისი აზრი იყო გადამწყვეტი ნარატივის

ჩამოყალიბებაში, მით უმეტეს, როგორც აღვნიშნე, ეს იყო პიროვნება, რომელმაც რუსეთის თავდასხმა საქართველოზე წინასწარ იწინასწარმეტყველა.

ამავე დროს ეს იყო ადამიანი, ვინც მე ობამას სახელი პირველად მიხსენა. 2005-ში, როცა ჩამოფრინდა საქართველოში, თბილისის ღირსშესანიშნაობათა დათვალიერების შემდეგ, დავპატიჟე კახეთში, უფრო სწორად მასპინძლობა ითავა თამაზ გაიაშვილმა, რომელსაც ჰყავდა თავისი პირადი „კუკურუზნიკი“ და პირდაპირ შეეძლო თავის ვენახში დაშვებულიყო. გვარიანად ციოდა, დეკემბრის თვე იყო. სახელდახელო სუფრაც გაიშალა. შეიძლება ითქვას, შინაურული. მწვადიც შეინვა, თანმხლები ატრიბუტიკით. სწორედ მაშინ გამანდო, ამერიკის შემდეგი პრეზიდენტი ობამა იქნებაო. მან მითხრა, კარგად დააკვირდი ამ შავკანიან სენატორს, ის, დიდი ალბათობით, გახდება ამერიკის პრეზიდენტიო. თანაც დასძინა, ვფიქრობ, ობამა ნამდვილად გაიმარჯვებს, ჰილარიც აპირებს კენჭისყრას და რახან ჰილარის მეგობარი ვარ, ვალდებულად მიმაჩნია თავი, მხარი დავუჭირო მას. თუმცა, სიმართლე გითხრა, ობამას წინააღმდეგ მას შანსები არა აქვსო.

მაშინ, პრაქტიკულად არავინ ფიქრობდა ასე ამერიკაში. ჰოლბრუკი იყო აბსოლუტური გამონაკლისი, რაც მის გამჭრიახობაზე მეტყველებდა.

მერე, როცა პირველი დებატები შედგა მაკკეინსა და ობამას შორის, სადაც, ჩემი აზრით, და ბევრი ექსპერტის აზრითაც, მაკკეინმა გაიმარჯვა, დავურეკე ჰოლბრუკს, იმ დროს ამერიკაში ვიყავი, და ვუთხარი, აბა როგორ ფიქრობ, ჩემმა ფალავანმა მოუგო თუ არა შენს ფალავანს-მეთქი?

დარწმუნებული ვიყავი, რომ ჰოლბრუკი მეტყოდა, ჰო, მაკკეინი მაგარიყო. მაგრამ მან მომიგო: — მიშა, დაივინყე. ამ დებატებმა საბოლოოდ დამარწმუნა, რომ ამერიკის შემდეგი პრეზიდენტი არის ობამა. აქ მთავარი ის კი არაა, მაკკეინმა მოუგო თუ არა, მთავარია, რომ ობამამ შეძლო წინააღმდეგობის გაწევა და ამას მისგან არავინ მოელოდა. ეს უკვე საკმარისზე მეტია, რათა იგი გახდეს პრეზიდენტი.

და ჰოლბრუკი მართალი აღმოჩნდა.

ობამას ადმინისტრაციაში, ბუნებრივია, მინისტრის პორტფელი მას არავინ შესთავაზა, იმიტომ რომ, ჰილარის ჯგუფიდან იყო, მაგრამ ჰილარის დაჟინებული მოთხოვნით ის გახდა პრეზიდენტი ობამას პირადი წარმომადგენელი ყველაზე უიმედო სიტუაციაში, როგორიცაა ავღანეთ-პაკისტანის ურთიერთობა. ამ პოსტს, რასაკვირველია, ბევრმა ვერ შეებდა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ იგი უაღრესად კრიტიკულად იყო განწყობილი ობამას მიმართ. მაგალითად, მე დარწმუნებული ვარ, რომ პირველი კრიტიკული წიგნის 80%, რომელიც გამოჩნდა ობამას ადმინისტრაციაზე, ბობ ვუდვარდის ავტორობით, სადაც ამდენი შიდა ინფორმაციაა, სწორედ რიჩარდ ჰოლბრუკის მიერ მიწოდებულ მასალას ეყრდნობა.

რიჩარდ ჰოლბრუკზე, ჩვენი ქვეყნის ნამდვილ მეგობარზე, აი, კიდევ რა შემიძლია გავიხსენო:

როდესაც სუზან რაისმა, ამერიკის ელჩმა გაეროში, პრაქტიკულად გაიზიარა რუსული ნარატივი და ამერიკა მზად იყო უშიშროების საბჭოში აფხაზეთზე ისეთი რეზოლუციისთვის დაეჭირა მხარი, რომლის მიხედვითაც ეჭვქვეშ დგებოდა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა, დავურეკე რიჩარდს ვითარების ასახსნელად. ზუსტად ორი წინადადება დამჭირდა, რომ ჩასწვდომოდა ყოველივეს და, მიუხედავად იმისა, რომ საერთოდ არ შედიოდა მის მანდატში, ერთი ამბავი დაანია სუზან რაისს და ზუსტად ნახევარ საათში შეაცვლევიან ამერიკული პოზიცია გაეროში.

აი, ასე იყო ნამდვილად. მე შემეძლო ამელო ყურმილი და ჰოლბრუკის მეშვეობით პრაქტიკულად ნებისმიერი საკითხი მომეგვარებინა საქართველოს სასარგებლოდ.

ბოლო ხანებში უფრო გაუმწვავდა კრიტიკული განწყობა ობამას მიმართ. თითქმის დღეგამოშვებით მირეკავდა ხოლმე. აინტერესებდა საქართველოს პოლიტიკის ყველა შიდა დეტალი. ხოლო როცა ვეკითხებოდი, რა ხდებოდა ადმინისტრაციის

ტრაციის შიგნით, ყოველთვის ღია ხაზით მელაპარაკებოდა და აღშფოთებას არ ფარავდა.

ბოლოს ნიუიორკში ვნახე, ტრამპის Four Season-ის რესტორანში. სუფრას რომ მივუსხედით, უცბად თქვა, — მოდი, დავუძახოთ კერის!

კერი მაშინ სენატის საგარეო კომიტეტის თავმჯდომარე იყო. იქნებ კერის მეშვეობით მოგიგვარდეს პრობლემებიო. მართლაც, დაურეკა კერის, რომელიც იმ დროს კონექტიკუტში იყო. უთხრა, ახლავე ადექი და წამოდი, მიშა ჩვენთან, დალაპარაკება უნდაო. და ჰოი, საკვირველებავ, ერთ საათზე ნაკლებ დროში კერი ჩვენთან გაჩნდა. ვერ გეტყვით, რა სიჩქარით მოდიოდა... კიდევ ორი საათი ვილაპარაკეთ და ყველაფერი, რაც სთხოვა პოლდბრუკმა, სენატის საგარეო კომიტეტში მაშინ, პრაქტიკულად, კერიმ მოგვიგვარა.

სანამ კერი მოვიდოდა, პოლდბრუკმა ამოიოხრა და მითხრა: — იცი, მიშა, ისეთი საშინელებები მესმის ობამაზე და საერთოდ ვერ აგინერ, რა ხდება ადმინისტრაციაში, ამ ყველაფრის შემხედვარეს, ხანდახან გული გახეთქვაზე მაქვსო.

მისმა ემოციურმა მდგომარეობამ ძალიან შემანუხა და ვუთხარი: — რახან გული ახსენე, აღარ დაგიმაღავ, რიჩარდ, რომ არ მომწონს, ზედმეტად ანითლებული ხარ და მძიმედ სუნთქავ, ექიმთან თუ ყოფილხარ ბოლო ხანებში-მეთქი.

მიპასუხა: — არა, უბრალოდ დავიღალე, თანაც, ახლახან ჩამოვფრინდი პაკისტანიდანო და მოაყოლა ამბავი, როგორ მოფრინავდა სამხედრო თვითმფრინავით, როგორ ხდებოდა ჰაერში სანჯავის ჩასხმა, რომ მან პირველად ნახა ეს ყოველივე. მიყვებოდა ამ სამხედრო გადაფრენების დეტალებზე. იმ ბავშვივით უხაროდა ყველაფერი, ომობანას თამაში რომ უყვარს და ნამდვილი ომი რომ დაანახეს ცალი თვალით.

ამ შეხვედრიდან ორ დღეში დავურეკე, რადგან დამპირდა, დამატებით დეტალურ ინფორმაციას კონგრესთან დაკავშირებით შემატყობინებდა. ის უცბად გამომეპასუხა:

— მოიცა, მიშა, ახლა ჰილარის კაბინეტში შევდივარ, უნდა გავთიშო ტელეფონი და როგორც კი გამოვალ, დაგირეკავო.

და ის აღარ გამოსულა იმ კაბინეტიდან თავისი ფეხით, აორტა გაუსკდა ჰილარის თანდასწრებით თითქმის შესვლისთანავე და შემდეგ, რამდენიმე დღეში კლინიკაში გონზე მოუსვლელად გარდაიცვალა.

...გარდაცვლილიც კი დაგვეხმარა. როდესაც გავემგზავრე პოლდბრუკის მემორიალის გახსნაზე დასასწრებად, პირვე-

ლად დათანხმდა პრეზიდენტი ობამა ჩემთან შეხვედრას და საუბარს, მანამდე სულ რაღაცას იმიზეზებდა და თავს მარი-დებდა.

სწორედ რომ ჰოლბრუკისნაირ ხალხზე დგას პროგრესი მსოფლიოში.

ნიუიორკში დაბადებულ და გაზრდილ რიჩარდ ჰოლბრუკს არანაირი საერთო გადაკვეთა ჩემთან არ ჰქონია. ის მოდიოდა ბიზნეს-წრეებიდან, იყო დეიტონის ხელშეკრულების არქიტექტორი, ახალი საზღვრების ავტორი ბალკანეთში, უაღრესად აღიარებული დიპლომატი, საზოგადო და პოლიტიკური მოღვაწე და საერთოდ, საჯარო ფიგურა, და არცერთ დროს მისი სამსახურეობრივი მოვალეობა არ იკვეთებოდა ჩემთან და საქართველოსთან, უბრალოდ ამ ადამიანს მოვეწონეთ და მოინდომა დაგვხმარებოდა. თანაც, გვეხმარებოდა უანგაროდ ძალიან დიდი დროის განმავლობაში.

თბილისში ერთ-ერთ ქუჩას მისი სახელი ეწოდა და ალბათ ამ ქუჩის მცხოვრებლებმა არც იციან, არც გაუგიათ, თუ ვინ არის რიჩარდ ჰოლბრუკი.

იქნებ ვინმემ მაინც წაიკითხოს ეს წიგნი, რათა შეიტყონ ამ ღირსეული კაცის, ძალიან გავლენიანი ამერიკელის შესახებ, უანგაროდ რომ ეხმარებოდა საქართველოს და უნდოდა ჩვენი წარმატება და გამარჯვება.

ჯონ მაკკეინი

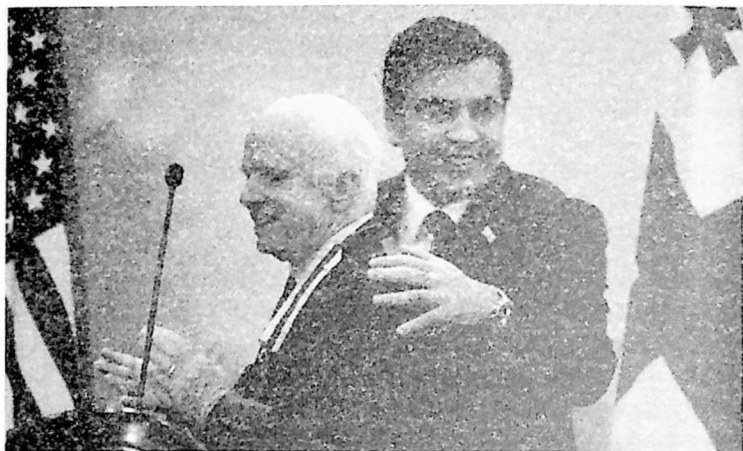
2018 წლის სექტემბრის ნისლიან დღეს, ვაშინგტონში, ნაციონალურ კათედრალში, ამერიკის მთავარ ქრისტიანულ ტაძარში, აღესრულა წირვა ჯონ მაკკეინთან დასამშვიდობებლად. მე ჩავფრინდი ჰოლანდიური მოქალაქეობის არმქონე პირის დოკუმენტით. კიდევ კარგი, რომ გაფრენამდე ორიოდ დღით ადრე ამერიკელებმა ჩამირტყეს ვიზა ამ დოკუმენტში. კვირა სალამოს ჩავფრინდი და ორშაბათ დილას ადრე გავეშურე ტაძრისკენ.

ტაძარში თავი მოეყარა ამერიკის მთელ პოლიტიკურ ელიტას. მათ შორის იყვნენ გენერლები, რომლებიც მაკკეინის კუბოსთან მიდიოდნენ და მხედრულ სალამს აძლევდნენ. იგი უკვე იყო გმირი, რომელიც ამერიკის ისტორიას ეკუთვნოდა, რომელსაც ყველა აქებდა, ადიდებდა. ის მთელი ცხოვრების განმავლობაში, სიცოცხლის ბოლომდე ინარჩუნებდა დიდი ქვეყნის, ამერიკის, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ფიგურის სახელს, რომელიც, მართალია, ორი ცდის მიუხედავად, ვერ გახდა პრეზიდენტი, მაგრამ წარუშლელი კვალი დატოვა ამერიკის ისტორიაში.

მე ტაძარში დამსვეს მაკკეინის ოჯახის წევრების უკან, ასეთი ყოფილა მისი ბოლო სურვილი, რომ ვმჯდარიყავი მის ოჯახთან ერთად. ერთბაშად გამიყოლა ფიქრმა, თუ ვინ იყო ჩემთვის ჯონ მაკკეინი.

მეტად უჩვეულო და საინტერესო იყო ჩვენი ურთიერთობა.

ის გავიცანი 1994 წელს, როდესაც კოლუმბიის უნივერსიტეტში ვიყავი კონგრესის სტიპენდიით, რაც ითვალისწინებდა აგრეთვე ამერიკის კონგრესში სენატორების ოფისების დათვალიერებას. ვიყავით ჯონ მაკკეინის ოფისში, სადაც გათვალისწინებული არ ყოფილა მასთან შეხვედრა, დაგვხვდა მხოლოდ მისი აპარატის უფროსი. მაგრამ შუა შეხვედრის დროს შემოვიდა ჯონ მაკკეინი, საუცბათო დალაპარაკება გამოგვივიდა და, როგორც აღმოჩნდა, დავამახსოვრდი.

შემდეგ კიდევ ერთხელ მიმინვია ვაშინგტონის ერთ-ერთ საუკეთესო სასტუმროში May Flower-ში, სადილზე, სხვა პოსტსაბჭოთა ქვეყნების წარმომადგენლებთან ერთად, ხოლო როდესაც გავხდი პარლამენტის წევრი, არ ყოფილა შემთხვევა, რაც არ უნდა დაკავებული ყოფილიყო, არ გამოენახა დრო ჩემთან შესახვედრად.

მახსოვს, ერთხელ, მასთან შეხვედრის შემდეგ კონგრესიდან გამოვედი, გავაჩერე ტაქსი. მძლოლი შავკანიანი იყო. მან მკითხა, რას ვაკეთებდი კონგრესში. როცა ვუთხარი, რომ ვიყავი მაკკეინთან, მითხრა, ეგ არის კაცი, რომლის წყალობითაც ახლა ცოცხალი ვარო. როცა მაკკეინი ტყვედ ჩაიგდეს, ჩვენი სამხედრო ნაწილი ალყაში იყო, მტრის ხაზის იქით და რუსებს სჭირდებოდათ ჩვენი კოორდინატები, რომელიც მან იცოდა, რადგან ჩვენს დასახმარებლად მოდიოდა. ის ანამეს, აიძულებდნენ გაეთქვა კოორდინატები ჩვენი ნაწილის. მაკკეინი არ გატყდა და მოგვეცა დრო, ალყიდან გამოვესულიყავით. მე რომ დღეს ცოცხალი ვარ, მხოლოდ მისი წყალობააო, კვლავ გაიმეორა.

აი, ეს არის რიგითი ამერიკელის, იმხანად უკვე ასაკში მყოფი ამერიკელი ტაქსისტის ნამდვილი ისტორია.

მაკკეინთან ჩემი მეგობრობა უფრო განმტკიცდა, როდესაც „ვარდების რევოლუციის“ დროს დიდი ენთუზიაზმით დაგვიჭირა მხარი. იგი არაერთხელ ჩამოვიდა საქართველოში „ვარდების რევოლუციამდე“ და „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგაც. მას ძალიან უყვარდა იმ ამბის გახსენება, თუ როგორ აღმომა-

ჩინა როგორც სტუდენტი და მაშინვე როგორ დაემეგობრდით. ამას ამაყად უყვებოდა ხოლმე თავის კოლეგა კონგრესმენებს, სენატორებს, პრეზიდენტებს. თანაც დასძენდა ხოლმე, რომ კარგი საკადრო ალლო და გუმანი მაქვსო.

ჩვენ ძალიან ბევრი რამ გვაერთიანებდა, მიუხედავად იმისა, რომ ის იყო ამერიკელი სამხედროების ოჯახიდან, ადმირალის შვილიშვილი და ადმირალის შვილი და სრულიად განსხვავებული ბექგრაუნდი გვქონდა. ახლა რამდენიმე ეპიზოდი მინდა გავიხსენო, რაც უკავშირდება ჩვენს ურთიერთობას.

ჯერ ერთი, საქართველოში მრავალჯერ ყოფილა ვიზიტით და სულ ყოველთვის ესწრაფოდა ჩვენი ღირსშესანიშნაობები ეხილა. ერთ-ერთი ვიზიტი იყო 2006 წელს, იმ დროს, როცა უკვე ემზადებოდა ამერიკის პრეზიდენტად კენჭის საყრელად. ის მე ამის შესახებ გამენდო, თუმცა საჯაროდ ჯერ არ აცხადებდა და ჩვენ გავფრინდით ერთად ცხინვალში. სეპარატისტებმა უარი თქვეს ჩემი ვერტიმფრენის მიღებაზე, მაგრამ ამერიკელი სენატორები შეუშვეს. ჩემი ვერტიმფრენი დაჯდა ცხინვალის მისადგომებთან, ისინი როცა გამობრუნდნენ, უკვე რამდენიმე ვერტიმფრენით გეზი სვანეთისკენ ავიღეთ. როდესაც ავფრინდით, სენატორების ვერტიმფრენი ჩვენი ეგონათ, შეეშალათ და სწორედ მას ესროლეს ყუმბარამტყორცნიდან. სენატორების ვერტიმფრენს ყუმბარამ ძალიან ახლოს გაუარა. გადარჩნენ, მაგრამ საფრთხე ძალიან რეალური იყო და ამერიკის ელჩმა დარეკა და კატეგორიულად დააყენა საკითხი, დაუყოვნებლივ დაბრუნებულიყვნენ თბილისში, რადგან მგზავრობის შემდგომი გაგრძელება სახიფათო იყო.

მაკკეინმა ჯიუტად მოითხოვა მგზავრობა გაგვეგრძელებინა და გავფრინდით მესტიის კოშკების დასათვალიერებლად. ავედით უშგულშიც. მე-4 საუკუნის ტაძრის შესავლელთან მას გაუშალეს სუფრა უგემრიელესი ტრადიციული კერძებით. სხვა ხუთ სენატორთან ერთად ის იჯდა და ილხენდა. ტაძართან სვანური, მესტიის ხალხური ცეკვასიმღერის გუნდმა დაუვიწყარი სანახაობა წარმოადგინა, თანაც, დროდადრო გადიოდნენ ტაძრის უკან, მათთვისაც სუფრა გაეშალათ და იქ რახსაც გადაჰკრავდნენ თურმე და გამოდიოდნენ ხალისიანად.

მაგრამ, რომ ვუყურებდი მათ, თანდათან ვამჩნევდი, სახეები როგორ ეცვლებოდათ და ცოტათი აგრესიულები ხდე-

ბოდნენ. აშკარა იყო ყველაფერი სასმელთან იყო დაკავშირებული.

რალაც პერიოდის შემდეგ მაკკეინი გადმოიხარა ჩემკენ და ჩუმად, ნახევრად ხუმრობით მითხრა: მიშა, მე არა ვარ მშობარა კაცი, მაგრამ ამ ხალხის სახეები არ მომწონს და მოდი ახლა დროზე წავიდეთ აქედან, სანამ რალაც არ დაუშავებიათ ჩვენთვის და თავიანთთვისაცო.

ადგა, „ვორგილოვისას“ რიტმის ქვეშ ეცეკვა მათ და მივაშურეთ ვერტმფრენს. გადავფრინდით ბობოყვათში. ზღვა უსაშველოდ ლელავდა. იქ იდგა სკუტერები. მაკკეინმა, სკუტერზე დაესხდეთო. ვუთხარი, რა პრობლემაა, მაგრამ ზღვა რომ ლელავს-მეთქი. არა უშავსო, წამაქეზა. მეც დავჯექი მეორე სკუტერზე ამაყად და შევიჭერიო უზარმაზარ ტალღებში. როგორ არ ამოვტრიალდით, საკვირველია. თითქმის ერთი საათი ვისეირნეთ, თანაც მაკკეინს ვიეტნამელების მიერ გადამტვრეული ხელი არ ემორჩილებოდა და ცალი ხელით მართავდა სკუტერს.

შემდეგ წავედით ბათუმში. იქ ბავშვივით დარბოდა ჩვენი მოცეკვავე შადრევნების შხეფებში და იძახდა: „მიშა, აღფრთოვანებული ვარ, რა თვალწარმტაცი სანახაობაა. საოცრებაა პირდაპირ ეს შადრევნები“. განსაკუთრებით მომწონს, წყალს რა ლამაზად იყენებო, - კომპლიმენტად მითხრა.

ჩვენი მოგზაურობის ბოლო გაჩერება დილის ოთხ საათზე, ბულვარში, ეშმაკის ბორბალზე იყო, სადაც პრაქტიკულად, ძალდატანებით ავიყვანეთ სენატორი ლინდსი გრემი. მეორე დღეს ის კვდებოდა სიცილით და იძახდა, გუშინ ყველაფერი გამაკეთებინეთ, რაც მეზიზღებო: არ მიყვარს ფრენა და მთელი დღე დავფრინავდით, ხან იქით და ხან აქეთ, ხან სად, ხან სად, არ მიყვარს ტალღები, ფობია მაქვს ტალღებზე და ლამის ჩამაგდეთ აბობოქრებულ შავ ზღვაშიო, ვერ ვიტან სიმაღლეს და ეშმაკის ბორბალზე დამსვითო, დაბოლოს, საერთოდ არ ვეტანები ალკოჰოლს და ჩამასხით ორი ლიტრი ქართული ღვინოო.

მაკკეინი დემონსტრაციულად სვამდა ხოლმე ჩვენთან ერთად ქართულ ღვინოს, მით უმეტეს, რუსული ემბარგოს შემდეგ, თუმცა სასმელს დიდად არ ეტანებოდა. ქართულ ღვინოს დაარქვა „თავისუფლების სასმელი“ და ერთ-ერთი ვიზიტისას საგანგებოდ ასწია ჭიქა და გაიძახოდა, გინდათ თუ არ გინდათ, სვამთ თუ არ სვამთ, ქართული ღვინო მაინც უნდა დალიოთ, იმიტომ რომ, ეს არის თავისუფლების სასმელიო...

ის ღრმად რომანტიკული ადამიანი და ნამდვილი ამერიკელი იდეალისტი იყო. ერთხელ ამბავი მომიყვა, რომელიც ღრმად ჩამებეჭდა მეხსიერებაში: იცი, მიშა, შეუფერებელ დროს დავიბადე. მინდოდა 1920-იან წლებში დავბადებულყავი. მინდოდა ჰემინგუეისთან და სკოტ ფიცჯერალდთან ერთად ვყოფილიყავი პარიზში. ძალიან მაგარი დრო იყო, ფიცჯერალდს ბევრი ფული ჰქონდა, მაგალითად, ერთ-ერთ რესტორანში არ მოეწონა ბენდი და მთელი რესტორანი იყიდა, რომ მუსიკოსები შეეცვალათ. მაგარი სეირნობა მოსწონდა და მაგარი გართობა, საუკეთესო გოგონები ჰყავდათ. მინდოდა ასევე, რომ ჰემინგუეის წიგნის გმირი ვყოფილიყავი, ჯორდანი, და მყოლოდა ისეთი მეგობარი გოგო, როგორიც მარია იყო, რომანიდან „ვისთვის რექს ზარი“. როგორ მინდოდა იმ ეპოქაში დავბადებულყავი, და საერთოდ, არასწორ დროს აღმოვჩნდი, არასწორ ადგილზე. ჩემი ნამდვილი ასპარეზი 20-იანი, 30-იანი წლები იქნებოდაო.

კონგრესში ერთ-ერთი ვიზიტის დროს მაკკეინმა გაიტანა აქტი კორუფციის წინააღმდეგ ამერიკული არჩევნების დაფინანსებაზე, მაგრამ ამ აქტს ეწინააღმდეგებოდა ბევრი მემარჯვენე რესპუბლიკელი და, მათ შორის, დედამისი. როდესაც ის გამოდიოდა კონგრესში, ამ დროს მივედი მის ოფისში. დაურეკეს, მიშა სააკაშვილი გელოდებო. არა მხოლოდ ამერიკის, მთელი მსოფლიოს პრესა უცდიდა გასასვლელს. იმათ გვერდი აუარა და ჩემთან ამოვიდა. იმ წუთებში ასე მოინდომა, ჩემი ნახვა ამჯობინა.

...დავსხედით სალაპარაკოდ თუ არა, დაურეკა დედამისმა. მაგრად ერზუბებოდა, მისი ხმა ჩემამდე აღწევდა. და ეს კი აწყენებდა: „დედიკო, არ არის ეგრე, მგონი შენ სრულად ვერ გაიგე, რა წერია კანონში, ყველაფერი კარგად იქნება, დედიკო, არ ინერვიულო, ოღონდ შენ არაფერი დაგემართოს, ყველაფერი კარგად იქნება“. დადო ყურმილი და თქვა, ყველაფრის გაძლება შემიძლია, მაგრამ ამ ქალს რა მოუხერხო არ ვიცი, ძალიან შემომწყრა და რალაცნაირად მისი გული უნდა მოვიგოო... ეს გამახსენდა, როცა ვუყურებდი მის 104 წლის დედას მაკკეინის კუბოსთან.

კანონზე უარს ვერ ვიტყვი, რასაკვირველია, მაგრამ ამის გაბრაზებას მირჩევნია მიწა გამისკდეს და შიგ ჩავვარდეთ.

2008 წლის მოვლენებს და მის ემოციურ თანადგომას უკვე შევეხე, კერძოდ, როდესაც მან გადადო მთელი საარჩევნო კამპანია, პრაქტიკულად, ყველა პოლიტიკურ ქულაზე თქვა

უარი და თითქმის დაუსრულებლად საქართველოზე ლაპარაკობდა. ერთხელაც დამირეკა და მითხრა, თუ პრეზიდენტად ამირჩევენ, პირველი ოფიციალური ვიზიტი იქნება საქართველოში და იცოდე, საქართველოს არასოდეს არ მივატოვებთ და წართმეულ ტერიტორიებს დავიბრუნებთ.

სხვათა შორის, რატომღაც ამეკვიატა და სულ მახსენდებოდა ამაზე ბიჩერ სტოუს „ბიძია თომას ქოხი“, როდესაც კარგ მონათმფლობელს უნდა გაეთავისუფლებინა ბიძია თომა, მაგრამ „არასწორ დროს“ მოკვდა. მაკკეინი რომ აერჩიათ, ჩვენ მართლაც დავიბრუნებდით ჩვენს ტერიტორიებს. უბრალოდ, არ აირჩიეს. არ გვინყალობა ბედმა. აი, ასეთია სუბიექტური ფაქტორი ისტორიაში. საქართველო მისთვის აბსოლუტურად ნომერი პირველი იყო მაშინ და მთელი ამ პერიოდის განმავლობაში.

როდესაც გამოქვეყნდა „ნიუ იორკ ტაიმსში“ დიდი სტატია, რომელშიც გამოყენებული იქნა რუსი ოფიცრების ჩანაწერები, რომელიც ამტკიცებდა რუსული არმიის 7 აგვისტომდე შემოსვლას, დავურეკე მას და ვუთხარი: ხომ ხედავ, ჯონ, რომ გვადანაშაულებენ, თითქოს ჩვენ დავინყეთ ომი, ახლა ხომ დადასტურდა, რომ რუსები უკვე შემოსულები იყვნენ 7 აგვისტომდე ჩვენს ტერიტორიაზე.

— მიშა, — მომიგო მან, — მე ვარ სამხედრო მფრინავი. არ მჭირდება არავის დადასტურება. ზუსტად ვიცი, რომ თვითმფრინავები დაფრინავენ, მაგრამ ტანკები არ დაფრინავენ, განსაკუთრებით, რუსული 2000 ტანკი არ დაფრინავს და ცხადია, ისინი რამდენიმე საათში ვერ აღმოჩნდებოდნენ თქვენს ტერიტორიაზე, თუ მანამდე უკვე არ იყვნენ შემოსულები.

2008 წლის ომის დროს ჩამოსული იყო ერთი რუსი გენერალი, რომელიც ახალგაზრდობისას ლეიტენანტად მსახურობდა ვიეტნამში. ეს იყო ის კაცი, ვინც მონაწილეობდა მაკკეინის დატყვევებაში და მაკკეინის პისტოლეტი ჰქონდა. უკვე დიდი ხნის წინათ გასულიყო პენსიაზე, მაგრამ ჩამოიყვანეს როგორც სამხედრო მრჩეველი 2008-ში. ის გამოთვრა ადგილობრივ ბიზნესმენებთან და აჩვენა მათ მაკკეინის პისტოლეტი. ერთ-ერთმა შეაძლია მას გარკვეული თანხა და პისტოლეტი იყიდა.

ის პისტოლეტი დაუბრუნეთ მაკკეინს და როდესაც გადავეცით, თავშეკავებულად გადაგვიხადა მადლობა, მაგრამ როდესაც ცალკე აღმოჩნდა ამ პისტოლეტთან, პირველად დავინახე მის თვალებზე ცრემლები. ეს იყო ცრემლები მის

ახალგაზრდობაზე, ვიეტნამის ომის მარცხზე, ამავე დროს იმაზეც, რაც ხდებოდა საქართველოში, ამაში დარწმუნებული ვარ.

მთელი ამბავი დაგვჭირდა შემდეგ ეს პისტოლეტი ამერიკაში რომ წაეღო, ამერიკის საელჩოს ჩარევა გახდა აუცილებელი, რათა საზღვარზე გადაეტანა და ასე შემდეგ.

მაკკეინი გულახდილი კაცი იყო. მან ინსტიტუტი გახსნა თავისი ფერმის მახლობლად, სედონაში, ძალიან ლამაზ ადგილზე, მართავდა კონფერენციებს არიზონაში, დიდ კანონთან. ჩემი იქ ყოფნა ჯო ბაიდენის სტუმრობას დაემთხვა, მაშინდელი ვიცე-პრეზიდენტის, რომელთანაც მაკკეინს ჰქონდა კარგი ურთიერთობა, შემდეგ მაკკეინმა რანჩოზე მიმინვია და გამენდო: ჯო ბაიდენი, მართალია, ჩემი მეგობარია, მაგრამ არანაირი გავლენა არა აქვს ადმინისტრაციამო. ჯერ ერთი, ობამა არ მოსწონს და ისიც იმავენაირად პასუხობს, ამას გარდა ობამა მას სულ იშორებს თავიდან, უქმნის რალაც კომისიებს, აძლევს რალაც დავალებებს და არასოდეს ეკითხება შედეგებს, მისთვის მთავარია, როგორმე გაიხანგრძლივოს ბაიდენის უნახაობაო. ასე რომ, დიდ ილუზიას ნუ შეიქმნი, რომ დაგეხმარება, ბაიდენს არანაირი გავლენა არა აქვს ობამაზე, ისინი რეალურად მტრები არიან, და თანაც, ბაიდენის სიტყვებს მაინცდამაინც ნუ დაიჯერებ, რადგან ზოგჯერ უყვარს ვითარების შერბილებაო.

ასე მირჩია მაკკეინმა.

ის ჩემთან გულახდილი იყო შიდა ურთიერთობებზე საუბრისას, არ მიმალავდა იმას, რაც ამერიკის ადმინისტრაციის შიგნით არსებულ პრობლემებს შეეხებოდა.

სხვადასხვანაირი მაკკეინი მყავს ნანახი:

ერთხელ, ეს იყო 2008-ში, როდესაც, როგორც ზემოთ მოგიყევით, ბილ კლინტონმა დამაბარა მთელი რიგი საინტერესო რეკომენდაციები მაკკეინისათვის გადასაცემად ობამას წინააღმდეგ. მე მაშინ შეეხვდი კანდიდატ მაკკეინს, რომელიც იმ დროს 2%-ით ლიდერობდა საარჩევნო მართონში. მიუხედავად იმისა, რომ წინ იყო, მის თვალეში ამოვიკითხე, რომ ის აღარ იყო მზად საბრძოლველად. გატეხილი მომეჩვენა, თანაც უკვე იკვეთებოდა პირველი ნიშნები მსოფლიო ეკონომიკის კრიზისისა და ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, მაკკეინს, სამწუხაროდ, გამოეცალა პრეზიდენტად გახდომის შანსები.

ჩვენთვის, ეს იყო ტრაგედია.

ის უკვე ჩემი გუბერნატორობის დროს ჩამოვიდა ჩემთან ოდესაში. დავპატიჟე ოპერის თეატრში, ხატია ბუნიათიშვილი საგანგებოდ ჩამოვაფრინეთ და ვთხოვე დაეკრა ოპერის ფოიეში. მაკკეინი უნდა გაფრენილიყო, მაგრამ როდესაც ხატია დაინახა და მის კონცერტს მოუსმინა, ერთი საათი ვერ გამოვიყვანეთ ოპერიდან. სთხოვდა კიდევ დაეკრა, სთხოვდა მისი საყვარელი მუსიკალური ნაწარმოებები შეესრულებინა, უბრალოდ გაგიჟდა ბუნიათიშვილზე. აი, ეს იყო, ჩამრჩა ეს მოგონება მისი რომანტიკულობის დასტურად, მისთვის ასეთი ცხოვრებისეული ეპიზოდები უფრო ღირებული იყო, ვიდრე უმაღლესი დონის პოლიტიკურ შეხვედრებად წოდებული რაღაც ღონისძიებები.

ივანიშვილს ეგრევე დაუსვა დიაგნოზი. ჩემს ვენახში ვიყავით, ყურძენი დავწურეთ, მანამდე შეხვდა ივანიშვილს და მითხრა, ძალიან ფრთხილად იყავი, მას აქვს ხელიკის თვალეზიო. მგონია, რომ აუცილებლად ძალიან დიდ პრობლემებს შეგიქმნითო. მაკკეინის უკანასკნელ წიგნში, რომელიც მან პრაქტიკულად ანდერძის სახით დაწერა, საქართველოს და მე მრავალი გვერდი გვეძღვნება. არცერთ სხვა უცხოელ პოლიტიკოსზე ის ამდენს არ წერს.

ძნელია ჩემთვის მაკკეინზე წარსულში ლაპარაკი, იმიტომ რომ, ის იყო ამერიკის საუკეთესო შვილი. მაკკეინი ჩემთვის განსახიერებაა ამერიკის განსაკუთრებულობის, დანარჩენი მსოფლიოსგან განსხვავებულობის. მისი მსგავსი ევროპელი პოლიტიკოსი არ არსებობს. სამწუხაროდ, ასეთები პრაქტიკულად აღარც ამერიკაში არიან. ბედმა გამიღიმა, რომ მას მოვესწარი. მე არ მინდა, რომ ეს მეხსიერება უბრალოდ წარსულში დარჩეს. იმედია, მომავალში ასეთი იდეალისტები კიდევ დაიბადებიან. სხვანაირად ამერიკა ვერ იქნება დიდი ქვეყანა და საქართველომაც შეიძლება ველარ გაიჩინოს ამ დონის მეგობრები და გულშემატკივრები.

ჯონ ბუში და ბაჩაკ ობამა

ამერიკის ამ ორ პრეზიდენტთან მჭიდრო მუშაობამ შესაძლებლობა მომცა მათ პიროვნულ თვისებებს უკეთ გავცნობოდი, რასაც ახლა შემოგთავაზებთ კიდევ.

კონკრეტულად ამერიკის და ზოგადად მსოფლიოს თვალში ბუში იყო ბევრად უფრო არაპოპულარული, ობამა იყო თავიდანვე ვარსკვლავი, რომელმაც თითქმის მთელი პრეზიდენტობის განმავლობაში უფრო მეტ პოპულარობას მიაღწია, ვიდრე ეს შეძლო ჯორჯ ბუშმა. ობამას ჰქონდა ინტელექტუალის იმიჯი, ჯორჯ ბუში ასეთ აღიარებას თითქოს დიდად არც დაგიდევდათ, შესაბამისად, ოდნავ დაუდევარი ჩანდა, არანიგნიერი კაცის სახელი დაუმკვიდრა პრესამ, ხშირად არასწორად წარმოთქვამდა სიტყვებს; ბევრ ამერიკელს დღემდე იგი გონებაშეზღუდულად მიაჩნია.

სინამდვილეში კი ბუში სრულიად საპირისპირო თვისებების მატარებელია. ის უჭკვიანესი და სხარტად მოაზროვნე ადამიანია. ასეთი ნათელი გონების კაცი იშვიათად შემხვედრია ცხოვრებაში. მასთან ყოველი შეხვედრის შემდეგ ჩემი თავით სულ უკმაყოფილო ვიყავი. ყოველთვის მრჩებოდა უკმარისობის განცდა, რადგან ვერ ვახერხებდი ხოლმე დროზე რეაგირებას, არ გამომდიოდა მის მსგავსად იმპროვიზაცია, რაც ბუშს უნიჭიერესად ეხერხებოდა. ბევრჯერ, ძალიან კონკრეტულ კითხვებზეც კი არ გამაჩნდა ზუსტი პასუხები და რომ ვერც იუმორში ვუდებდი ტოლს. იმიტომ რომ, იგი ერთ-ერთი ყველაზე დახვეწილი იუმორის მქონე ადამიანია, რომელიც ოდესმე შემხვედრია ცხოვრებაში.

ობამასთან ყველაფერი სრულიად სანინაალმდეგოდ იყო. ობამასთან შეხვედრის მთელი შინაარსის დანერა შეიძლებოდა წინასწარ. შეგეძლო ჩაგენიშნა ამდაგვარად: „მე ვიტყვი ამას, ის მიპასუხებს ამას. შენ იტყვი ამას, ის გიპასუხებს ამას. ის იტყვის ამას, მე უნდა ვუპასუხო ეს“. პრაქტიკულად, ეს იყო მთლიანად სტრუქტურირებული ადამიანი, რომელიც

ჯორჯ ბუშის ვიზიტი თბილისში

არასოდეს გადადიოდა არც მარცხნივ, არც მარჯვნივ, ხანდა-ხან უბრალოდ, რობოტის შთაბეჭდილებას ტოვებდა თავის ინტერაქციაში. ამ მხრივ, ბუში სრული ანტიპოდი იყო.

ბუში ნარმოუდგენლად ფართო ერუდიციით გამოირჩეოდა, ჰქონდა წაკითხული ძალიან ბევრი ისტორიული წიგნი, შეეძლო ზეპირად მოეხმო მაგალითები სხვადასხვა ეპოქიდან, შესაშურად კარგად შეეძლო გადმოეცა სხვადასხვა ქვეყნის ისტორიული მომენტები და ავტორების და წიგნების დასახელებაც კარგად ახსოვდა.

მაგალითად, ერთხელ სულ ზეპირად დაიმონმა ჩემთან საუბრისას ციტატები მონტეფიორეს და მეისის წიგნებიდან რუსეთის იმპერიაზე, სტალინზე ასევე ვრცლად მოჰყავდა ჩერჩილის ცხოვრების ეპიზოდები, კარგად იცნობდა სხვადასხვა ქვეყნის პოლიტიკურ გეოგრაფიას და ისტორიას.

ობამამ შეიძლება ეს ყველაფერი იცოდა, მაგრამ არ ტოვებდა მაინცდამაინც მცოდნეს შთაბეჭდილებას, სამაგიეროდ ყოველთვის ახერხებდა, რომ ჰქონოდა იმიჯი.

აქვე უნდა აღვნიშნო, რომ ობამას თავიდანვე ჰქონდა ჩვენ მიმართ მეტად არასწორი დამოკიდებულება, ვფიქრობ, ასე ვილაცამ ჩააგონა. 2008 წლის შემოდგომაზე უკვე გველის ნაკბენივით ახსენებოდა ომის დაწყება, ის, რომ მაკკეინმა უსწრაფესი რეაგირება მოახდინა და ობამა მაშინ უგულისყურობის და იმის გამო, რომ რეაგირება უკიდურესად დააგვიანა, გააკრიტიკეს. მისმა მრჩეველმა, მაკფოლმა ობამას ურჩია დაერეკა ჩემთან. მართლაც დამირეკა და დაგვპირდა

სტუმრად თეთრ სახლში ბარაკ ობამასთან

ფინანსურ დახმარებას მისი გამარჯვების შემთხვევაში და თანაც, ბაიდენი მისი ინიციატივით ჩამოვიდა საქართველოში.

მაგრამ ობამას მთელი ეს დაგვიანებული რეაქცია კრიტიკის საგნად იქცა, რადგან ბევრს მიაჩნდა, რომ ეს იყო პირველი ტესტი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში, მომავალი პრეზიდენტისთვის, რომელიც მან ვერ ჩააბარა და მაკეინის ფონზე გამოჩნდა მეტად უნიათო.

ამიტომ ვილაცამ ჩააგონა, ვფიქრობ, ეს იყო ემანუელი, მისი ადმინისტრაციის პირველი უფროსი და მაშინდელი კამპანიის მთავარი ფიგურა და (ეს შთაბეჭდილება საბოლოოდ განმიმტკიცდა ჩიკაგოში ემანუელთან შეხვედრის შემდეგ), რომ სინამდვილეში ომი ჩვენ დავიწყეთ სპეციალურად, ჯონ მაკეინთან ერთად, საშუალება რომ მიგვეცა მისთვის არჩევნებში გაემარჯვა.

რა თქმა უნდა, ადმინისტრაციაში იყო ბაიდენი, ადმინისტრაციაში იყო მაკ ფოლიც, რომელთაც იცოდნენ, რომ ეს ყველაფერი სისულელეა და ისინი ამ თემაზე რამდენჯერმე დაელაპარაკნენ კიდევ ობამას, მაგრამ მას გულის სიღრმეში მაინც დარჩა ეჭვი, რომ ეს იყო ჩემი და მაკეინის ერთობლივი შეთქმულება მის წინააღმდეგ. ამიტომაც მის ცივ დამოკიდებულებას მუდამ ვგრძნობდი მთელი მისი პრეზიდენტობის განმავლობაში.

ამის გარდა, ყოველივეს მიემატა ისიც, რომ მისი „გადატვირთვის პოლიტიკაში“ რუსეთთან მიმართებით ჩვენ ხელისშემშლელი ფაქტორი ვიყავით და ესეც იყო სკეპსისის

მიზეზი და, რასაკვირველია, ბუშის ზედმეტად ახლო დამოკიდებულება ჩვენ მიმართ მას უდავოდ ალიზიანებდა.

ჯორჯ ბუში მართლაც ალტაცებული იყო საქართველოთი და ძალიან თბილ დამოკიდებულებას გამოხატავდა ჩემ მიმართ. იყო პერიოდები, კვირა არ გავიდოდა, გატაცებით არ ეამბნა ტელეფონით თავისი დემოკრატიის პროგრამაზე, გატაცებული იყო ცნობილი ებრაელი დისიდენტის, ნათან შარანსკის წიგნით „დემოკრატიაზე“ და საქართველოში მიმდინარე ამგვარი დემოკრატიის სრულქმნილ ნიმუშად.

მან უნოდა საქართველოს „დემოკრატიის შუქურა“. ბუშისთვის საქართველო იყო განსაკუთრებით საყვარელი ადგილი და განსაკუთრებით საგულისხმო ქვეყანა მისი პრეზიდენტობისას. „ვარდების რევოლუცია“ იყო მისთვის პირდაპირ მისწრება, იმიტომ რომ, დაემთხვა სწორედ იმ პერიოდს, როდესაც მისთვის დემოკრატიის თემა უმთავრესი გახდა.

უნდა ითქვას, რომ სწორედ ბუშის ადმინისტრაციის დროს მოხდა რევოლუციები ეგვიპტეში, კონდოლიზა რაისის ინიციატივად იყო მიჩნეული „არაბული გაზაფხულის“ დაწყება, და ამ მხრივ, ბუში ბევრად უფრო პროდემოკრატიული იყო და ბევრად უფრო იდიოლოგიზირებული, ვიდრე ობამა, რომელიც უფრო პრაგმატული პოლიტიკის მიმდევარი გახლდათ.

ბუშის ადმინისტრაციაში აღსანიშნავია სხვადასხვა პერიოდები. პირველი, სადაც წამყვან როლს თამაშობდა რამსფელდი, თავდაცვის მინისტრი, და ჩეინის გავლენაც არანაკლები იყო. განსაკუთრებით, თუ გავიხსენებთ ჩეინის სიტყვას ვილნიუსში, სადაც მან პრაქტიკულად, დაანონსა ახალი ცივი ომი რუსეთთან. სანამ იყო ამ ხალხის გავლენა, მანამდე ბუში უფრო მეტად იყო დაინტერესებული ჩვენი და ჩვენი საკითხებით.

შემდეგ ერაყის ომში ვითარების გამწვავებისთანავე, პარალელურად ბუშმა დაიწყო ამ იდეალისტების ჩამოშორება. მაგალითად: რამსფელდი ჩააჩოჩა, ჩეინის გავლენა შეზღუდა ადმინისტრაციაში და დაანინაურა რობერტ გეიტსი, რომელიც იყო კლასიკური წარმომადგენელი რეალპოლიტიკის, მამა-ბუშის სკოლის და მისთვის პატარა ქვეყნები იყო მხოლოდ ხელისშემშლელი ფაქტორები. წამოსწია წინ ჰედლი, რომელიც იყო უსახური ბიუროკრატი და ამგვარად არანაირი იდეოლოგიური პლატფორმა მას არ ჰქონდა და ამ სიტუაციაში, რა თქმა უნდა, ერთადერთი, ვისი იმედიც შეიძლება კიდევ ჰქონოდა, იყო კონდოლიზა რაისი, რომელიც იყო ბუშის პირველი მოწვევის წარმომადგენელი.

ეს მომენტები არსებობდა, ისევე, როგორც ის, რომ 2008 წლის ომი ბუშმა ჩათვალა თავის სისუსტედაც და ვგრძნობდი ჩვენს ურთიერთობაში ამ უხერხულობას. ეს უხერხულობა გამოწვეული იყო იმით კი არა, რომ მე რამეში მადანაშაულებდა, უფრო მეტად მიაჩნდა, რომ მას თვითონ პუტინმა მიაყენა შეურაცხყოფა, პუტინმა მისი პოზიციები შეავიწროვა და მან ველარ მოასწრო ადეკვატური პასუხის გაცემა.

ასევე არახელსაყრელი იყო ჩვენთვის, რომ 2008 წლის ომის შემდეგ ეროვნული უშიშროების საბჭოს აპარატში დეიმორ ვილსონის ხელმძღვანელობით შემუშავებული სანქციების პაკეტი რუსეთის წინააღმდეგ, შემდეგ უკვე ანალოგიურად მიღებული იქნა უკრაინის შემთხვევაშიც.

ჩვენთვის, რახან ასეთი ქმედებები მსოფლიო ეკონომიკურ კრიზისს დაემთხვა, ეს დამატებითი სანქციები, და რასაკვირველია, ნებისმიერი სხვაიც არაპოპულარული იყო. ბუშმა გეიტსის მოთხოვნით ეს სანქციები დაბლოკა.

მე დავურეკე მას პრეზიდენტობისას და ბოლო ერთი თვის განმავლობაში მუდმივად ვცდილობდი მასთან კომუნიკაციას, რომ მეთხოვა, ამ სანქციებისთვის მოენერა ხელი, იმიტომ რომ, ისინი იდო მის მაგიდაზე... ბოლო ერთი თვის განმავლობაში ტელეფონს არ იღებდა, რადგან იცოდა, რაზეც ვურეკავდი.

მისი პრეზიდენტობის ბოლო დღეს, როგორც იქნა, მიპასუხა, თბილად მესაუბრა და აღიარა, ჰო, სამწუხაროდ ვერ მოვახერხე ყველაფრის გაკეთება, რისი გაკეთებაც შეიძლებოდა თქვენთვისო. ვფიქრობ, სწორედ ამ სანქციების პაკეტს გულისხმობდა, რაც ძალიან დიდ ხინჯად დამრჩა, იმიტომ რომ, ეს პაკეტი რომ მიეღოთ, ჩვენი სიტუაცია ბევრად უფრო უკეთესი იქნებოდა და შეიძლება უკრაინის ომიც არ მომხდარიყო, როცა რუსეთი ნახავდა, რომ ამერიკამ მართლაც ქმედითი სანქციები დააწესა, ეს უმძიმესი დარტყმა აღმოჩნდებოდა რუსეთისთვის.

საერთო ჯამში ბუშის დამოკიდებულება ჩვენ მიმართ იყო უმნიშვნელოვანესი იმ გაგებით, რომ მიუხედავად მრავალი მთავარი აზრისა, იგი იყო ნამდვილი იდეალისტი.

მახსოვს, ბოლო ვიზიტის დროს, თეთრ სახლში ყოფნისას მან მითხრა: მიშა, სამწუხაროდ, ჩემი ვადა ინურება და ძალიან ბევრია დამოკიდებული იმაზე, თუ ვინ იქნება ოვალურ ოფისში. თუ აქ მოვა ადამიანი, ვისთვისაც თქვენისთანა პატარა ქვეყნები სულერთი იქნება, მაშინ თქვენ ძალიან სავა-

ლალ მდგომარეობაში აღმოჩნდებით და შეიძლება შეიქმნას სიტუაცია, როცა ამერიკის იმედი აღარ უნდა გქონდეთ. ამიტომ გირჩევთ, მაქსიმალურად დააჩქაროთ ინტეგრაცია ევროპასთან, იმიტომ რომ, ევროპაში პროცედურები ძალიან ბევრს ნიშნავს, იქ სუბიექტური ფაქტორი ბევრად ნაკლებია და თქვენი ნავთსაყუდელი საბოლოო ჯამში მაინც ევროპაა.

ეს იყო ძალიან სწორი სტრატეგიული რჩევა იმ ადამიანისგან, რომელსაც ევროპელებთან არ ჰქონდა კარგი ურთიერთობა და საერთოდ, სკეპტიკურად იყო განწყობილი მათ მიმართ. ამ მხრივ, ბუში ბევრად უფრო სტრატეგიულად მოაზროვნე იყო, ვიდრე ობამა.

ბოჩის ელცინი და ბოჩის ნემცოვი

მინდა ვისაუბრო ამ ორ ბორისზე, რადგან საინტერესოდ მიმაჩნია მათ შესახებ თხრობა ჩვენი უახლოესი ისტორიის შესასწავლად და გარკვეული დასკვნების გამოსატანად.

ბორის ელცინს ცხოვრებაში სულ ორჯერ შევხვდი, მრავალი წლის ინტერვალით. პირველად 1990 წელს, როდესაც ის ახალი არჩეული იყო რუსეთის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარედ. მოსკოვში მიწევდა ხოლმე ჩასვლა გაეროს ასოციაციის ღონისძიებებში მონაწილეობის მისაღებად. ასოციაცია დაგვაბინავებდა ხოლმე სასტუმრო „როსსიაში“, რომელიც მდებარეობდა იქვე, წითელ მოედანთან.

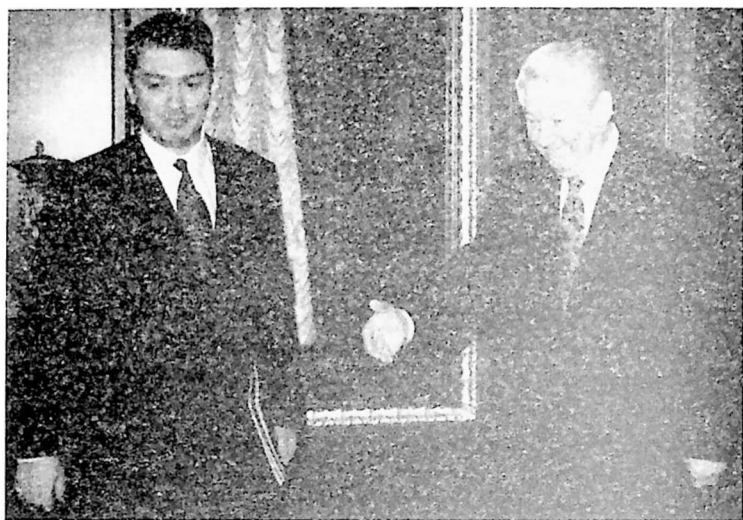
ერთხელაც გადავჭერი წითელი მოედანი და ვხედავ, ვლადიმერ ჟირინოვსკი, რომელიც უკვე საკმაოდ ცნობილი მოღვაწე იყო, მართავდა მიტინგს ლენინის მავზოლეუმთან. დაახლოებით 20-ოდე მსმენელი ჰყავდა და დასჩხაოდა მათ თავზე მეგაფონით. გავჩერდი, მაინტერესებდა, რას ამბობდა ჟირინოვსკი.

უცებ დავინახე, რომ ეს ხალხი შემოეცალა მას და სადღაც მიდიან. მივიხედე და რას ვხედავ, კრემლიდან სწრაფი ნაბიჯით მოაბიჯებს ბორის ელცინი, ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, პირდაპირ ჩვენკენ წამოვიდა. წინასწარ ასე ჰქონდა განზრახული. ფეხით დაიძრა გორკის ქუჩისკენ და ხალხი, სულ ახლახან ჟირინოვსკის რომ უსმენდა, მათ შორის მეც, მივყევით ელცინს.

ელცინმა ყველას გაგვიღიმა, ხელი ჩამოგვართვა და შემოგვთავაზა, მოდიტ, ერთად გავისეირნოთო.

როგორც კიგორკის ქუჩაზე ჩავედით, იქ უკვე ათასობით ადამიანი შემოუერთდა ამ მსვლელობას. პრაქტიკულად, მოძრაობა გაჩერდა. ელცინი მაშინ ძალიან პოპულარული იყო. ყველანი ერთად დავიძარიტ პუშკინის ძეგლის მიმართულებით.

გზაში ელცინი ბევრგან ჩერდებოდა, სურათებს იღებდა, ბავშვებს ხელში იყვანდა, ხალხს ეხუტებოდა, და რა თქმა უნ-

და, საბჭოთა კავშირში პირველად ვნახე ასეთი ტიპის პოლიტიკოსი, რომელიც ასე უშუალო იყო ხალხთან და აშკარად იღებდა ენერგიას ხალხისგან.

შემდეგ, ის აახტა ავტობუსს, ჩვეულებრივ სამგზავრო ავტობუსს და ახლა უკვე ჩვენთან ერთად და ავტობუსის მგზავრებთან ერთად განაგრძო მოსკოვის ქუჩებში სეირნობა, თანაც მგზავრებს შინაურულად ელაპარაკებოდა.

ეს იყო ჩემი პირველი შეხვედრა ელცინთან და, უნდა ვთქვა, რომ მაშინ ჩემზე, როგორც სტუდენტზე და პოლიტიკით დაინტერესებულ ადამიანზე, ამან მოახდინა სერიოზული შთაბეჭდილება.

მეორედ ელცინი უკვე ვნახე მისი პრეზიდენტობის შემდეგ, ყაზახეთში, ნურსულთან ნაზარბაევის ინაუგურაციაზე. ნაზარბაევმა ინაუგურაციაზე დაპატიჟა მრავალი სახელმწიფოს ლიდერი. კიდია ყაზახეთის ისტორიის მუზეუმში კიდია ფოტო, სადაც პირველ პლანზე არიან გამოსახულნი: ნაზარბაევი, პუტინი, ჯორჯ ბუში, ტონი ბლეერი და მე.

სინამდვილეში ბუში და ტონი ბლეერი იქ არ ყოფილან, მე და პუტინი ნამდვილად ვიყავით. ასევე მიიწვიეს ელცინი, რადგან მას ყაზახები მიიჩნევდნენ თავიანთი სახელმწიფოს ერთ-ერთ დამფუძნებლად, იმიტომ, რომ ელცინი ყველანაირად უწყობდა ხელს ყაზახეთს, დამოუკიდებელ ქვეყნად ჩამოყალიბებულიყო. ისინი მადლიერებას გამოუხატავდნენ ამ დამსახურებისათვის.

ნურსულთან ნაზარბაევმა ერთხელ ჩემთან საუბრისას ეს უფრო მარტივად ახსნა: — აი, რა კარგი კაცი იყო ელცინი, — მითხრა ნურსულთანმა, — დღე და ღამე სვამდა და ხელს არ გვიშლიდა. ერთხელ მრავალთვიან „ზაპოიში“ წავიდა. ამასობაში მე დედაქალაქი გადავიტანე აკმალაში. ეს არის რუსე-ბით დასახლებული ჩრდილოეთ რეგიონი. შემდეგ ელცინი გა-მოფხიზლდა, დამირეკა და მკითხა: „ნურსულთან, ეს რა ჩა-გიდენია, სად წავილა დედაქალაქი?“

ავუხსენი, რომ ეს კარგი იყო არამხოლოდ ყაზახებისთვის, არამედ რუსებისთვისაც. რაზეც მან მითხრა, კარგი, კარგი, და ისევ განაგრძო სმა.

ეს მითხრა ნურსულთან ნაზარბაევმა და მერე დაამატა: „მოკლედ, შეიძლებოდა ელცინის დროს კარგად მუშაობა“.

რა თქმა უნდა, იგი უტრირებდა, რადგან საქართველოს გამოცდილება რამდენადმე განსხვავებული იყო.

ერთი სიტყვით, ყაზახები მას მიიჩნევდნენ თავისი სახელმ-ნიფოს მოამაგე ადამიანად და ამიტომაც დაპატიჟეს ინაუგუ-რაციაზე, სადაც იგი არ მჯდარა წინა რიგებში, რადგან პირ-ველ რიგში ისხდნენ სახელმწიფოს მოქმედი მეთაურები, შემ-დეგ გაიმართა ოფიციალური სადილი, ლანჩი. რუსეთის დელე-გაციამ გამოთქვა პროტესტი, რომ თუ ელცინს იქ მიიწვევდ-ნენ, მაშინ პუტინი არ დაესწრებოდა, ამიტომ იქ ელცინი აღარ ყოფილა, მაგრამ, სალამოს, უკვე გაიმართა ყაზახური ღონის-ძიება, დიდი ვახშამი, და იქ აღარ გაითვალისწინეს პუტინის კაპრიზი და ელცინი მიიპატიჟეს.

იმ დღეს ასტანაში ძალიან ციოდა, -50 გრადუსი იყო, სი-ცივე პირდაპირ შენობებში ატანდა. ჯერ ჩვენ შევედით შე-ნობაში, მოგვიანებით კი ელცინი, რადგან ის დადიოდა ქა-ლაქში დიდი „ვალინკებით“, განსაკუთრებულად ჩათბუნე-ბულ-ჩამთბარი. ამ „ვალინკების“ გახდას და ჩვეულებრივი ტანსაცმლის და ფეხსაცმლის ჩაცმას დასჭირდა ოციოდე წუ-თი, ამიტომ დარბაზში დაგვიანებით შემოვიდა.

თუ ჩვენ შეგვხვდნენ თავაზიანი ტაშისკერით — პუტინს, მე, ჩინეთის ვიცე-პრეზიდენტს და ყირგიზეთის პრეზი-დენტს, ელცინის დანახვაზე მთელი დარბაზი ფეხზე წამოდ-გა და ძალიან დიდხანს, მხურვალედ უკრავდნენ ტაშს. მის-დამი სიმპათია ისე თვალსაჩინო იყო, უსიამოვნო სიურპრი-ზად ექცა ყოველივე პუტინს.

შემდეგ ელცინი გამოემართა იმ მაგიდისკენ, სადაც დელე-გაციათა ხელმძღვანელები ვისხედით, მას ადგილი ჰქონდა განკუთვნილი ჩემ გვერდით. ისე დაჯდა, არც კი მომესალმა.

მივხვდი, რომ ჩემ მიმართ არ იყო კეთილგანწყობილი, რადგან რუსულ პროპაგანდას, როგორც ჩანს, მასზეც მოეხდინა გავლენა.

არ მომესალმა და არც მე მივესალმე, თუმცა დროდადრო შევხედავდით ხოლმე ერთმანეთს. ერთი-ორჯერ ღვინოც დავეუსხი, გავუღიმე და შემდეგ, ცოტა რომ გამოიხედა ჩემკენ, მოვუყევი ისტორია, თუ როგორ გავყევი მას წითელი მოედნიდან და როგორ ვიარეთ ერთად გორკის ქუჩაზე.

აშკარად დაინტერესდა, გამოცოცხლდა, გაუთბა მზერა და უცებ, მთელი ძალით დაარტყა მუშტი მაგიდაზე, და დაიძახა: „ნაძირლები“. და შემდეგ თქვა: „ყველაფერს, რასაც ყვებიან საქართველოზე ტელევიზიით, არის სრული სისულელე, ყველაფერს იტყუებიან საქართველოს შესახებ“.

მეუღლემ გადაულაპარაკა: ბორის, ცოტა ჩუმად, ყველას ყველაფერი ესმის.

გადახედა ყველამ პუტინს, რომელიც იჯდა დიდი მრგვალი მაგიდის მეორე მხარეს, და აშკარად შემცბარი ჩანდა.

— ნუ, თუ ესმით, ესმოდეთ მაშინ, — თქვა გაბრაზებულმა ელცინმა. შემდეგ მომიტრიალდა და მითხრა, თანაც ხელი მოატარა მრგვალი მაგიდისკენ და ყველას გასაგონადაც თქვა: — იცით რა, მე, ამ კაცს, — აშკარად პუტინზე იყო საუბარი, — არც ვაკრიტიკებ და არც ვაქებ, იმიტომ, რომ პენსიაზე რომ გავდიოდი, პირობა მივეცი, ხმას არ ამოვიღებდი, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ რამეს არ ვამჩნევ და ძალიან მალე დადგება დრო, როცა ყველაფერს ვიტყვი.

მერე მომიბრუნდა და მკითხა, როგორ არის საქმე მიხეილ ნიკალაევიჩი, როგორ არის სიტუაცია აფხაზეთში, ისე ძალიან კარგად მახსოვს ახალგაზრდობაში, როგორ ვიდექით ხოლმე სანატორიუმის აივანზე და ნანი ბრეგვაძე გვიმღეროდა ხოლმე „თბილისოს“ და „ქინძმარაულს“ ვსვამდით ერთად. ამაზე საკმაოდ მკვახედ მივუგე: — კი მაგრამ, ბორის ნიკალაევიჩი, თქვენ დროს მოხდა სწორედ აფხაზეთის დაპყრობა, მათ შორის თქვენ ჯარის დახმარებით.

— ჰო, მართალია, — თქვა მან, — მაშინ გრაჩოვი ბოლომდე ვერ გავაკონტროლე.

აქელცინი აშკარად პირფერობდა. დარწმუნებული ვარ, თვითონ იყო ჩართული აფხაზეთის კამპანიის ყველა დეტალში.

ესეც არ დაუფარავს: შევარდნაძესთანაც ძალიან რთული ურთიერთობები მქონდა მას შემდეგ, რაც პოლიტიკუროზე

ჩემს მოხსენაში მან გადამწყვეტი როლი შეასრულაო. ამიტომ არ მქონდა სურვილი დავხმარებოდიო.

ამაში მართალი იყო - შევარდნაძემ მაშინ გორბაჩოვის მხარე დაიკავა და ელცინი გამოაბუნძურეს პოლიტიკუროდან.

მერე ესეც მითხრა ხმამალლა, მიხეილ ნიკოლოზის ძე, აუცილებლად დამპატიყთ საქართველოში, ჩამოვალ, ჩამოვიყვან ბევრ ჟურნალისტს, ვერ გამაჩერებენ, ვიტყვი მთელ სიმართლეს. ვიცი, რომ კარგად ვითარდებით, ვიცი, რომ კარგ რეფორმებს ატარებთ, და მე მინდა, რომ რუსეთმა, მსოფლიომ, ამის შესახებ სიმართლე გაიგოს.

შემდეგ ესეც დაამატა: ამ დღეებში იუბილე მაქვს და ძალიან მადლობელი ვიქნები, თუ რამდენიმე ყუთ ღვინოს გამომიგზავნი, და ისე თქვენც დაპატიყებული ხართ. მაგრამ თუ ვერ მოახერხებთ ჩამოსვლას, იქნებ ღვინო არ დაგავიწყდეთო. რა თქმა უნდა ეს ყველაფერი ესმოდა პუტინს.

არ ვიცი, დაემთხვა თუ რა, მაგრამ ზუსტად ერთ კვირაში რუსეთის სანიტარულმა სამსახურმა აკრძალა ქართული ღვინის შეტანა რუსეთში.

...შემდეგ დადგა სადლეგრძელოების დრო, პუტინის ჯერმა რომ მოანია, მან წაიკითხა სადლეგრძელო ფურცლიდან, და ისევე ძველებურად, ძალიან ზრდილობიანად კანტიკუნტად დაუკრეს ტაში, ელცინი ადგა და თქვა საქმიანი სიტყვა, ძალიან გამართული, ნამდვილი პოლიტიკოსის, ნამდვილად ღრმა აზრის, თანაც, ყოველგვარი წინასწარი მომზადების გარეშე, იუმორით გაჯერებული და მართლაც ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე. მიმაჩნია, რომ ელცინი, მიუხედავად მისი ძალიან კონტრასტულობისა და, მათ შორის იმისა, რომ რუსეთს პუტინი დაუტოვა, მაინც ძალიან საინტერესო მოღვაწე და ნამდვილი პოლიტიკოსი იყო.

ელცინის დროს, რომ მქონოდა საშუალება, ალბათ უფრო მეტი შანსი მოგვეცემოდა საერთო ენის გამონახვისა, როგორც პოლიტიკოსის — პოლიტიკოსთან.

სხვათა შორის, ზვიად გამსახურდიამ ეს მოახერხა, თავის დროზე, როდესაც, პრაქტიკულად, ელცინს მოაწერიდა ხელი, სამხრეთ-ოსეთის ავტონომიის გაუქმებაზე. ზვიად გამსახურდიასთან ელცინმა ეგრევე იპოვა საერთო ენა და ზვიადი რომ დარჩენილიყო, ბევრ უბედურებას თავიდან ავიცილებდით.

ეს ნამდვილად ასეა.

მეორე ბორისი იყო ბორის ნემცოვი. ესეც ელცინის დროინდელი მოღვაწე და ხშირად მიფიქრია, რა მოხდებოდა, რომ

პუტინის ნაცვლად ბორის ნემცოვი დაეტოვებინა თავის შემცვლელად ელცინს. აქეთკენაც მიდიოდა საქმე, თუ არა მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი და ოლიგარქების ჩარევა.

ბორის ნემცოვი არ იყო მარტივი პიროვნება. მე ის გავიცანი, როდესაც გადამდგარი იყო და რუსეთის მემარჯვენე ძალებს ლიდერობდა. მე და იუშჩენკო დაგვპატიჟა პეტერბურგში და იქ დავმეგობრდი იუშჩენკოსთანაც და ბორისთანაც. როდესაც რუსეთის პირველი ვიცე-პრემიერი იყო, იგი ელცინის შეცვლის კანდიდატად მიიჩნეოდა, ის ასევე თამაშობდა ნაციონალისტურ კარტებს. მაშინდელი მისი წიგნი „პროვინციელის ნაამბობი“, გაჯერებულია იმპერიალისტური თემებით. თუმცა არა მგონია, რომ ბორის ნემცოვი ფუნდამენტურად იმპერიალისტი იყო.

ჯერ ერთი, ის რუსეთის პროვინციიდან იყო, წარმოშობით ებრაელი, და ბევრად უფრო გახსნილი თანამედროვე თეორიების მიმართ. დასავლეთის ძალიან დიდი კრედიტები ჰქონდა.

რატომღაც მუდმივად მოისწრაფოდა ჩემკენ, ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც ოპოზიციის ერთ-ერთი ლიდერი ვიყავი საქართველოში. ხოლო შემდეგ, ჩემი პრეზიდენტობისას, უფრო მოინადინა სიახლოვე, მუდმივად უნდოდა ჩემს ფონზე რაღაც დაეფიქსირებინა, თუმცა 2008 წელს ისიც წამოეგო რუსულ პროპაგანდას და მე და პუტინი ერთნაირად დაგვადანაშაულა ომის წამოწყებაში.

მანამდე, ერთი თვით ადრე, ვნახე იალტის კონფერენციაზე, და იქ კიდევ გამაფრთხილა, რუსეთი შეიძლება თავს დაგესხათო.

კაცი, რომელმაც გაგვაფრთხილა, რუსეთი შეიძლება თავს დაგესხათო, ერთ თვეში მაინც იძულებული გახდა, რუსეთის პროპაგანდის ან რუსი ამომრჩევლების გულის მოსაგებად, მეც ისევე დავედანაშაულებინე, როგორც პუტინი.

შემდეგ ბევრჯერ შემხვდა ბორი ნემცოვი უკრაინაში და ბოლოჯერ ვნახე სასტუმრო „ფერმონდის“ რესტორანში, სადაც მან მოხოვა მივსულიყავი ვახშამზე. თავის მორიგ უკრაინელ მეგობარ ქალთან ერთად იყო და აშკარად თავს იწონებდა ამ გოგონას წინაშე, იმით, რომ მე მიცნობდა და ჩემთან მეგობრობდა.

როდესაც მივედი, მკითხა, კი მაგრამ, მიშა, რატომ გადაადგილდები კიევში დაცვის გარეშე, არ გესმის, რომ პუტინმა შეიძლება მოგკლას? დაფიცებული აქვს, რომ უნდა მოგკლას და პუტინს ასე ადვილად ვერავინ გადაურჩება.

ვუთხარი, ბორის, თვითონ რატომ დადიხარ დაცვის გარე-
შე, არ გგონია, რომ შენ მოგკლავს პირველს? რაზეც მან მი-
პასუხა, იცი, მე ყოფილი მთავრობის ერთ-ერთი ხელმძღვა-
ნელი ვარ რუსეთში და ის ყოფილი მთავრობის ხელმძღვანე-
ლებზე არ ნადირობს, იმიტომ, რომ აქვს თავისი წესები, თავისი
კანონები და არის რაღაც კატეგორია ხალხისა, ვისზეც
ის არასოდეს არ აღმართავს ხელს, იმიტომ, რომ ეს ეწინააღ-
მდეგება პუტინისავე პრინციპებს.

ამაზე მივუგე, რომ ჩემი დაკვირვებით, პუტინის პრინცი-
პები სულ უარესობისკენ იცვლება, მუდმივად ახალ წითელ
ხაზებს ლახავს და ამიტომ, მე შენ ადგილზე განსაკუთრე-
ბით დაკვირვებული ვიქნებოდი უცხოეთშიც და რუსეთში
ყოფნის დროსაც-მეთქი.

ზუსტად 48 საათში იმ შეხვედრიდან, ბორის ნემცოვი მოკ-
ლეს კრემლთან ახლოს მდებარე ხიდზე.

სანამ ნავალნი გაჩნდებოდა თავისი ანტიკორუფციული
კვლევებით, ყველაზე ამომწურავი და ღრმა კვლევა პუტი-
ნისა და მისი გარემოცვის კორუფციული გარიგებების შე-
სახებ 2007 წელს სწორედ ბორის ნემცოვმა დადო და მაშინ
ეს იყო უჩვეულო მთელ მსოფლიოში და დიდი გამომხატუ-
რება მოჰყვა.

რა თქმა უნდა, ამას ხელი იმანაც შეუწყო, რომ ბორის ნემ-
ცოვი ინგლისურად კარგად ლაპარაკობდა, მსოფლიოში ძა-
ლიან ბევრ ადამიანს იცნობდა, მათ შორის ჯონ მაკკეინის ახ-
ლო მეგობარი იყო, ჩემსავით, და ჰქონდა საერთაშორისო
ტრიბუნა.

ყოველივე ამის გამო პუტინისთვის ის დიდ პრობლემას
წარმოადგენდა

რა თქმა უნდა, ის იყო ძალიან საინტერესო ადამიანი.
ვმეგობრობ მის ქალიშვილთან, ჟანა ნემცოვასთან, რომე-
ლიც ასევე ძალიან საინტერესო ჟურნალისტი და „დოიჩე
ველეს“ მოღვაწეა. უაღრესად წესიერ ადამიანად მიმაჩნია.
ვფიქრობ, რომ ასეთ ხალხს რუსეთში მომავალი მაინც
აქვს.

ბორის ნემცოვი იყო საკმაოდ გაბედული ადამიანი. რა
თქმა უნდა, ხშირად ზედაპირული, წინააღმდეგობრივი, იც-
ვლიდა აზრებს, აკლდა შეიძლება განათლებაც, მაგრამ ჰქონ-
და მთავარი რამ, ჰქონდა პროგრესისკენ აშკარა სწრაფვა,
გახსნილობა დანარჩენი სამყაროს მიმართ და ადამიანური
წესიერება, რაც დღევანდელ რუსეთის არც პრეზიდენტს და

არც მის გარშემო შეკრებილ „შანტრაპას“, სხვა სიტყვა არ მომეძებნება, ნამდვილად არ გააჩნია.

იმედია, მოვესწრები მალე, რომ მისნაირმა მოღვაწეებმა ისევ წარმართონ რუსეთში ვითარება.

სასურველია ჟანა ნემცოვას მსგავსი ადამიანები მოვიდნენ რუსეთის ხელისუფლებაში.

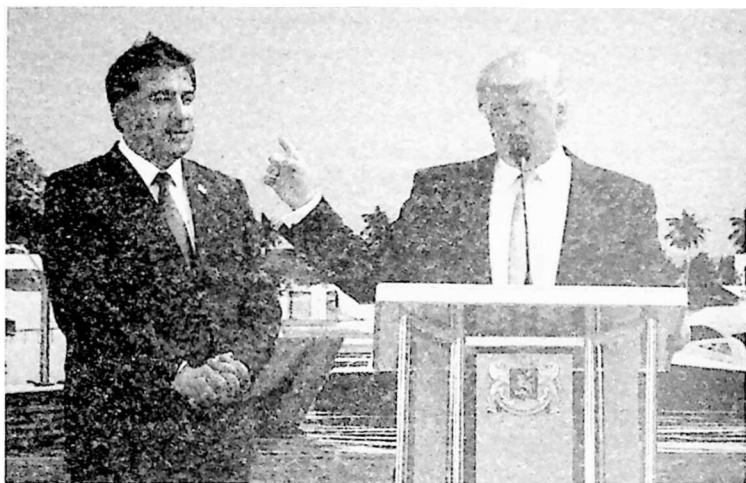
დონალდ ტრამპი

დონალდ ტრამპი იმ უაღრესად საინტერესო ადამიანთა შორისაა, თითო-ოროლა რომ შემხვედრია ცხოვრების გზაზე. სხვათა შორის, მე ვიყავი ერთი იმ იშვიათთაგანი, რომელთაც სარწმუნოდ ესახებოდათ მისი ამერიკის საპრეზიდენტო არჩევნებში მოგება. ამას სულ ვუბეჯითებდი პოროშენკოს, რომელმაც ღიად და უპირობოდ დაუჭირა მხარი ჰილარის. ამის შესახებ ამ წიგნის პირველ გამოცემაშიც მინერია, ამას ვეუბნებოდი ყველა დასავლელ ჟურნალისტს, მათ შორის ჰილარის შტაბის წარმომადგენლებთან ვპროგნოზირებდი, რომ ტრამპი მათ მოუგებდათ.

რატომ ვიყავი ასე დარწმუნებული?

ჯერ ერთი, მას ვიცნობ კარგა ხანია. საქმე ისაა, რომ როდესაც 90-იან წლებში ვმუშაობდი ამერიკაში, იურიდიულ ფირმაში, რომელიც განთავსებული იყო როკფელერის ცენტრში, ეს იყო კულტურულ-ისტორიული მემკვიდრეობის შენობა. ეს იმას ნიშნავდა, რომ შიგნით ცვლილებები არ შეიძლებოდა, ყველაფერი უნდა შენარჩუნებულიყო ისე, როგორც ჩავიბარეთ. და ამ დროს იურიდიული ფირმა ფართოვდებოდა ყოფილი საბჭოთა ქვეყნების პრაქტიკის გათვალისწინებით. იურიდიული ფირმის პარტნიორებმა, ხანგრძლივი თათბირის შემდეგ გადანყვიტეს, დონალდ ტრამპის მიერ მართულ ერთ-ერთი შენობაში გადასვლა. მაშინ დავესწარი სწორედ ტრამპთან მოლაპარაკებებს. შემდეგ, როდესაც შენობაში გადავედით და კაბინეტი 36-ე სართულზე მქონდა, ერთხელ ტრამპს ლიფტში დავემგზავრე. მან დეტალურად გამომკითხა, მოგვწონდა თუ არა შენობა, რა პრეტენზიები გექონდა, რისი გაუმჯობესება შეიძლებოდა. ყველაფერი დანვრილებით აინტერესებდა, თან გამომყვა ჩემი კაბინეტის სანახავად 36-ე სართულზე. გაოგნებული უყურებდა მას ფემი, ჩემი შავკანიანი მდივანი. ცხადია, გააკვირვა ტრამპის უშუალობამ.

ასეთი იყო ჩემი პირველი კონტაქტი ტრამპთან. მაშინ ძალიან მეგობრულ ადამიანად მომეჩვენა. შემდეგ, რა თქმა უნდა, სულ მესმოდა ტრამპის სახელი. საქმე ისაა, რომ როდე-

დონალდ ტრამპის ვიზიტი ბათუმში

საც ჩვენ ნიუიორკში ჩავედით, ბინები ძალიან ძვირი და არაკომფორტული იყო. ერთი და იგივე ჯგუფები აკონტროლებდნენ ამ ბინებს, ამ საქმეში ძირითადად ძველი ებრაული კაპიტალი ტრიალებდა. ისინი ნელ-ნელა უწევდნენ რენტას, ნელ-ნელა აძვირებდნენ, მაგრამ პირობების მონესრიგება მაინცდამაინც არ ანალვლებდათ.

ტრამპი ამ მხრივ ნამდვილი რევოლუციონერი იყო. მან დანერგა სიახლე: აშენებდა სწრაფად და სწრაფადვე ყიდდა, ახალ შუშის ნაგებობებს ამკვიდრებდა, იპყრობდა ახალ ტერიტორიებს. მაგრამ მისმა რისკიანმა ტაქტიკამ არ გაამართლა და ის ძალიან სწრაფად გაკოტრდა.

მახსოვს, ივანკა ტრამპი, მისი ქალიშვილი, მეუბნებოდა, რომ როცა ტრამპი პირველად გაკოტრებულა, ერთხელ მეხუთე ავენიუზე გამოსულან. იქ უსახლკარო მდგარა ქუჩაში. ტრამპს ქალიშვილისთვის უთქვამს: „შვილო, დაიმახსოვრე, ეს უსახლკარო ერთი მილიარდი დოლარით უფრო მდიდარია, ვიდრე ჩვენო“. იმ დროს, ტრამპს ერთი მილიარდი დოლარი ვალი ჰქონია.

მართალია, მაშინ გაკოტრდა, მაგრამ იმის გამო, რომ უკვე დიდი სახელი ჰქონდა, ამერიკელმა ბანკირებმა მისცეს შანსი, დაბრუნებულიყო ბიზნესში, გადაუვადეს, ვალების რესტრუქტურისაცა გაუკეთეს, ოღონდ ერთი პირობით, მას აღარ უნდა ეკეთებინა საკუთარი ბიზნესი და, უბრალოდ, უნდა გაეყიდა საკუთარი სახელი.

ტრამპი ამით ძალიან აქტიურად დაკავდა და სწორედ ამიტომ მისი ძირითადი საქმიანობა იყო ის, რასაც მერე ის საქართველოშიც აკეთებდა, ფრენჩაიზების გაყიდვა და თავისი სახელით ვაჭრობა. ერთი სიტყვით, ის წარმატებული გახდა უფრო პიარ სფეროში, რომელიც ნამდვილად ძალიან კარგად ეხერხებოდა, იმიტომ რომ, ტრამპი თვითონ არის მოსიარულე პიარი. როდესაც უკვე საქართველოში დაკავდა, ასეთივე ფრენჩაიზს აკეთებდა და გიორგი რამიშვილმა შემოიყვანა „სილქ როუდ ჯგუფის“ დიდ მშენებლობაში.

ნიუიორკში, როდესაც მას ოფისში მივაკითხეთ, ყოველი მისი ნამი, კამერების გარეშეც, ეს იყო მუდმივი როლის თამაში, მუდმივად როლის მორგება. ის ცხოვრებაში ისეთივეა, როგორსაც ვხედავთ ტელეეკრანზე.

როდესაც შევედით, პირველი, რითიც დაინტერესდა, შეხედა ჩემს პრესსამსახურის თანამშრომელს, ნათია ბანძელაძეს და უთხრა, „შენ ვილაცას მაგონებო“. ნათიამ მიუგო: „ჩემი შვილი „მის საქართველოს“ კონკურსში მონაწილეობდა და გაიმარჯვაო“ ტრამპმა მაშინვე ამოაძრო „მის მსოფლიოს“ მონაწილეების ალბომი, გადაშალა „მის საქართველოზე“, ჯერ კარგად დააკვირდა, მერე ნათია ბანძელაძეს შეადარა და ნამოიძახა: „მართლაც, როგორ გაცხარათ ერთმანეთსო!“

შემდეგ ჩავედით ქვემოთ, პრესკონფერენცია გავმართეთ, იყო საუბარი პროექტის შესახებ და თქვენ წარმოიდგინეთ, ფოიეში იყიდებოდა ჰალსტუხები ტრამპის ბრენდით.

წამოავლო ათიოდე ჰალსტუხს ხელი და მომაჩეჩა. მერე გადანყვიტა, რომ არ მეყოფოდა და კიდევ დაუმატა, ორჯერ მეტ ჰალსტუხს დაავლო ხელი და გულუხვად დამასაჩუქრა. ერთი სიტყვით, წამოვედი ტრამპის ჰალსტუხებით დატვირთული.

შემდეგ გვეწვია საქართველოში. მისი საქართველოში ვიზიტის დრო რომ გახმაურდა, ამერიკის ბევრი ოფიციალური პირი გვირჩევდა, მაინცდამაინც ნუ მიენდობით, ძალიანაც ნუ დაიახლოვებთ, რადგან ეს ამერიკისთვის ძალიან ცუდი ტონიაო. ამ გაფრთხილებას აბსოლუტურად არ მივაქციე ყურადღება და მას მოვუწყვე ნამდვილი საპრეზიდენტო დახვედრა. მივიღე საპრეზიდენტო სასახლეში, გავუმართე დიდი ვახშამი, შემოვიდა თუ არა, პირველად ედუარდს შეხედა და გვითხრა, შეხედეთ, რა ლამაზი შვილი გყავთო. მერე აღარ გამკვირვებია, თავის შვილზე თავმომწონედ რომ ამბობდა, რა ლამაზი შვილები მყავსო. შვილების შექება, სხვისი იქნებოდა თუ მისი, მუდამ ჩვევად ჰქონდა.

ძალიან აინტერესებდა დეტალები. ყველა შენობის არქიტექტურის პროექტი დეტალურად უნდა განეხილა.

მეორე დღეს უნდა გავფრენილიყავით ბათუმში და მთხოვა, იქნებ წამოიყვანო ის თქვენი წინა წლების „მის მსოფლიოს“, კონკურსანტები, „მის საქართველოებიო“. ბოლო რამდენიმე წლის „მის საქართველო“ შევკრიბეთ ბათუმში გადასაფრენად. ბათუმამდე ფრენას, მოგეხსენებათ, 40 წუთზე ნაკლები დრო სჭირდება, მაგრამ ჩვენს თვითმფრინავს მეტი დრო დასჭირდა, იმიტომ რომ, უფლიდა წრეებს ბათუმის თავზე. სანამ ყველა თანამგზავრ გოგონას არ დაათვალიერებინა სალონი, სანამ არ შეიყვანა მფრინავთა კაბინაში, სანამ ყველას არ ესაუბრა თბილად, თვითმფრინავი არ დაჯდა.

ბათუმის შენობა-ნაგებობათა დათვალიერება მოისურვა და მეორე დღის ექვს საათამდე სასტუმროში მოსასვენებლად არც შევსულვართ. ვაჩვენეთ ჯერ ბათუმის იუსტიციის სახლი, ბულვარები, ალი და ნინოს ქანდაკება, დაბოლოს ბათუმის ღამის კლუბებსაც ვასტუმრეთ, მათ შორის მოტრიალე 24-ე სართულის ღამის კლუბს, ახალ ბულვართან ახლოს. სიამოვნებით უსმენდა ქართველ მუსიკოსებს, საოცრად მოიხიბლა მათი ხელოვნებით და იქვე გაუჩნდა იდეა, რომ ნიუ იორკში მოეწყო ქართველ მუსიკოსთა შოუ. მოხიბლა სუხიშვილების ცეკვამ, ძალიან მოეწონა ჩვენი მომღერალი გოგონები.

შემდეგ, როდესაც კლუბიდან გამოვედით, კვლავ დაბეჯითებით გამიმეორა თავისი განზრახვა და მიაშბო ასეთი რამ: 20-იან წლებში ერთ ცნობილ ამერიკელ ფილანტროპს ბროდვეიზე შოუ ჰქონდა და მეც მინდა გავაკეთო ტრამპის შოუ და, თანაც, მხოლოდ ქართველი მუსიკოსებითო.

აღფრთოვანებული მელაპარაკებოდა. ჩავსხედით ჩემს ელექტრომობილში, გავიარეთ ქუჩა, უკვე ირიჟრაჟა კიდეც, ხუთი საათი ხდებოდა, გზაში კვლავ ქართულ სიმღერებს უსმენდა, ძალიან აუტირებული იყო. მერე მითხრა, ხომ არ შეიძლება რამდენიმე სიმღერის ჩანერა, შოუსთვის რომ მოვამზადოთო.

სხვათა შორის, მოულოდნელად მოვწყდით დაცვას. იმ დროს მთელი ღამეების განმავლობაში ასფალტი იგებოდა ბათუმის ქუჩებში და უყურადღებობის გამო, ამ ჩვენი პატარა „ტოიოტა“ ლისით, ორ ასფალტდამგებ უზარმაზარ მანქანას შორის აღმოვჩნდით. გეგონებოდა, ორივე ეს საპრესი მანქანა გაჭყლეტას გვიპირებდა. ნებისმიერს ტრამპის ადგილზე შეიძლება შეშინებოდა. ის კი უდარდელად ილიმებოდა და კიდეც, ბათუმიდან მან ნაილო სამახსოვროდ პალმების

განათება. სთხოვა ბათუმის მერს, ამოეღო პალმის განათება, როცა იქ ფეხით გავიარეთ, ძალიან მოეწონა, ასეთი არ მინახავსო. ერთი ცალი ნათურა ამოვხრახნეთ, მივეცი და მერე მან შეუკვეთა ათასობით ასეთი ნათურა თავისი რეზიდენციისთვის, თავისი კლუბისთვის, ფლორიდაში. ბათუმიდან ჩასულმა დარეკა ერთ-ერთი მთავარი არხით დილის გადაცემაში და თქვა, „ახლა ჩამოვედი ბათუმიდან, რომელიც მსოფლიოს საუკეთესო ქალაქი იქნება ხუთ წელიწადში, იქ არის განსაკუთრებული პრეზიდენტი, სააკაშვილი, რომელმაც ისეთი სისტემა შექმნა, რომელიც ჩვენ ამერიკაში უნდა გავმოვილოთ“.

აი, ასეთ ინტერესს და სურვილებს გამოხატავდა.

ერთი სიტყვით, ყოველდღიური ყოფითი წერილმანებითაც ძალიან ინტერესდებოდა. რამდენჯერაც კი გავჩერებულვართ სასტუმროში, თუნდაც ნიუ იორკში, ის ზოგჯერ მოდიოდა ხოლმე და ამოწმებდა, რამდენად სუფთა იყო ლეიბები ნომრებში.

საერთოდ, მაძიებელი კაცია. ნიუ იორკში, მაგალითად, იმავე უძრავი ქონების ბაზაზე, მან ნამდვილი რევოლუცია მოახდინა. თუმცა კი გაკოტრდა, მაგრამ ეს სტილი, რომელიც დაამკვიდრა, სწრაფი განვითარების, სწრაფი გაყიდვების, შემდეგ ძალიან პოპულარული გახდა ნიუ-იორკში.

ნიუ-იორკში ერთ-ერთი სტუმრობისას შემომთავაზა, მიწა მიუზიკლზე წაგიყვანო, ბროდვეიზე უნდა გაჩვენო ის თეატრი, სადაც ვაპირებ შოუ გავუხსნა ქართველ მუსიკოსებსო. გავიარეთ აფთიაქთან, მაჩვენა ეს თეატრი, შემდეგ დავესწარი საოპერო წარმოდგენას „მოჩვენება“. მე, ალბათ, მეათეჯერ დავესწარი, ტრამპი კი, ალბათ, 30-ჯერ. მაგრამ მაინც დიდი სიამოვნებით ვუყურეთ. ყველაზე მეტად გამაკვირვა იმან, რომ ამ დროს, როდესაც, რა თქმა უნდა, ტრამპი იყო დემოკრატიული და ლიბერალური, პოპულარული ფიგურა, ნიუ იორკში ის მაინცდამაინც პოპულარული არ იყო. მიუხედავად ამისა, მაინც ყველგან გვხვდებოდა ენთუზიასტთა ჯგუფი, ხალხის რაღაც ნაწილია, უბრალოდ რომ აფანატებდა ტრამპს.

აი, ჰილარის გარშემო, რომელსაც მეტი პოპულარობა ჰქონდა ნიუ იორკში, ასეთი ფანატები არ მინახავს. ვუთხარი კიდეც ჰილარის შტაბის ერთ-ერთ ხელმძღვანელს და მრჩეველს, იცით რა, თქვენს ჰილარის ასეთი ფანატები არ ჰყავს, როგორიც ტრამპს და ეს ფანატები, საბოლოო ჯამში, გადამ-

წყვეტ როლს ითამაშებენ-მეთქი და, სხვათა შორის, ყველა დამეთანხმა. თუმცა, რა თქმა უნდა, ჰილარი და მისი კამპანიის სხვა წევრები ამას არად მიიჩნევდნენ.

შემდეგ რამდენიმე თვე ტრამპი მირეკავდა და ითხოვდა ხოლმე ჩანაწერებს. ჩვენმა მუსიკოსებმა რამდენიმე ჰიტი ჩაწერეს. მას აგრეთვე უნდოდა, რომ ჩვენებს ეძღერათ ნაწყვეტები „ევიტადან“, სხვა მიუზიკლებიდან, სუბიშვილების რამდენიმე სხვადასხვა ვერსია გაუფზავნეთ შოუსთვის, მაგრამ ექვსი თვის თავზე, მოულოდნელად, გაურკვეველი მიზეზების გამო, მან ამ თემაზე კონტაქტი შეწყვიტა. მერე მომადგნენ ეს ჩვენი მუსიკოსები და მომთხოვეს, აბა, რა ხდება ჩვენს შოუსთან დაკავშირებითო. რასაკვირველია, დავურეკე. მან მითხრა, იცი რა, მიშა, ბევრი ვიფიქრე ამაზე, ვაითუ უცებ ეს შოუ ჩავარდეს ბროდვეიზე. მაინც ქართული მუსიკოსები სიახლეა და უჩვეულო და ხომ შეიძლება, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან მაგრები არიან და მეც მაგარ რეკლამას გაუუქეთებ, არ გაამართლოს და ჩავარდეს ეს შოუ. მერე ხომ ყველა იტყვის, ტრამპი ჩაფლავდაო და ტრამპის ჩაფლავება არაფრით არ შეიძლებაო.

ასეთია მისი ფილოსოფია. მას ეზიზღება მარცხი, თუმცა რისკის განევაც უყვარს.

2013 წელს, უკვე პრეზიდენტობის შემდეგ, ნიუ იორკში ვიყავი, როცა მაიკლ კოენმა დამირეკა და მითხრა, შენთან დონალდს სურს დალაპარაკებაო და გადასცა მას ყურმილი.

მკითხა, სად ხარო. ვუთხარი, რომ ნიუ იორკში ვიყავი, თუ გინდა მესტუმრე-მეთქი. დამპირდა, რომ გამომივლიდა უილიამსბურგში, თანაც მითხრა, რას ფიქრობ, მიშა, პრეზიდენტად ხელახლა კენჭი რომ ვიყაროო. ვუპასუხე: ხომ იცი ამის შესახებ ჩემი აზრი, ადრეც ბევრჯერ გვისაუბრია, რა თქმა უნდა, მიმაჩნია, რომ ძალიან მაგარი შანსები გაქვს-თქო.

ცოტა იხტიბარგატეხილმა მიპასუხა: — რა ვიცი, ჩემ გარშემო არავის არ სჯერა, რომ მაქვს შანსები. გავამხნევე, არ დაუჯერო-მეთქი. და მერე მაიკლს გადაულაპარაკა, ხომ ხედავ, ხომ გეუბნებოდი, მიშაც ამბობს, რომ მაქვს შანსებიო.

საერთოდ მისი დამოკიდებულება ჩვენ მიმართ ასეთი იყო: ის აღფრთოვანებული იყო ჩვენი დერეგულაციით, აღფრთოვანებული იყო ჩვენი საგადასახადო სისტემით. მან ამერიკის ტელევიზიაში დარეკა ბათუმიდან და თქვა, რომ ჩვენ აუცილებლად უნდა გადავიღოთ ქართული საგადასახადო სისტემაო. ამერიკაში რომ ჩავიდა, საჯარო გამოსვლებში თქვა, მი-

ხეილ სააკაშვილი ჩვენ უნდა დავასაქმოთ ამერიკის მთავრობაში, გამოვიყენოთ, იმიტომ რომ... ეს რომ იყრიდეს ამერიკაში კენჭს, პირადად ჩემ წინააღმდეგ, ნამდვილად არ მინდა, რადგან აუცილებლად მომიგებდაო.

კიდევ ვის მიუღია დონალდ ტრამპისგან ასეთი კომპლიმენტი, რომ ვინმე მოუგებდა მას საპრეზიდენტო არჩევნებში? ასეთი კომპლიმენტის პრივილეგია მეკუთვნის მე. ამიტომაც, როდესაც ტრამპი მოულოდნელად კამპანიის ლიდერი გახდა, ჩემმა მეგობარმა, ჰილარის ერთ-ერთმა მთავარმა დონორმა, დამირეკა და შემომთავაზა, ჩავფრენილიყავი მასთან მაიამიში: „მინდა დონალდ ტრამპზე დაგელაპარაკო და თვითმფრინავს გამოგიგზავნიო“.

მართლაც, არ დამიხანებია, მაშინ ოდესაში ვმუშაობდი, რამდენიმე თავისუფალი დღე მქონდა, ჩავფრინდი მაიამიში. მასპინძელმა მითხრა, მინდა რომ ყველაფერი მომიყვე დონალდ ტრამპზე. შენ ხარ ერთადერთი ჩემი ნაცნობი პოლიტიკოსი, რომელსაც ურთიერთობა გქონდა მასთანო. ამერიკის პოლიტიკოსები სერიოზულად არასოდეს არ აღიქვამდნენ ტრამპსო. გაკვირვებით ვუთხარი: შენ ხომ ჰილარიზე მუშაობ და ტრამპმა რატომ დაგაინტერესა-მეთქი. იცი რაო, მე მგონია, რომ... შენ რას ფიქრობო? ვუთხარი გულახდილად, რასაც ვფიქრობდი, ტრამპი მოიგებს არჩევნებს-მეთქი. იცით რა მიპასუხა? ხანდახან მეც ასე მგონიაო. რატომ-მეთქი? იმიტომ, რომ ჰილარი ძალიან მოძველდა ამერიკისთვის, ძალიან დაშტამპულია, განსაკუთრებით მაღიზიანებს ჰილარის დაშტამპული სიცილიო და რამდენს ვეხვეწები, რომ ასე უაზროდ ნუ იცინი-მეთქი და ასეთ ბრტყელ-ბრტყელ ფრაზებს ნუ იძახი-მეთქი.

ეს იყო მაისში, როდესაც ჰილარი დანინაურდა ათი თუ თხუთმეტი პროცენტით ყველა გამოკითხვებში, და მაინც ერთ-ერთ მის უახლოეს დონორს ჰილარის გამო ეჭვი გაუჩნდა.

მაშინ დავსხედით და, რაც ვიცოდი, ყველაფერი მოუყევი ტრამპის შესახებ. ჩემი მოსაზრება გავაცანი, თუ რატომ მოიგებდა ის ამ არჩევნებს. ტრამპი უდავოდ არის მეტად არაორდინარული პიროვნება. მას აქვს მყარი შეხედულებები ამერიკის განვითარებისა, მაგალითად, მართლა ეზიზღება კორუფცია. უთქვამს კიდევ, შენ გგონია, მიშა, ამერიკაში არ არის კორუფციაო?! მაგალითად, ერთ-ერთ შტატში ვიყიდე მიწა სავაჭრო ცენტრის გასავითარებლად და ჩვენმა კონკურენტებმა ფული გადაიხადეს ადგილობრივი საბჭოს არჩევ-

ნებში და მერე ადგილობრივმა საბჭომ მიიღო ზონირების ახალი წესები, რომლითაც იქ უნდა გაშენდეს პარკი და არ შეიძლება დაიგეგმოს სავაჭრო ცენტრი.

პრაქტიკულად, კორუფციის გამო, უზარმაზარი ქონება გაქარწყლებული შემრჩა ხელშიო. აი, ასეთია ამერიკული კორუფციაო. ამერიკაშიც არის კორუფცია, ამერიკაშიც არის ჭაობი და ამ ჭაობს უნდა დაშრობაო.

ამაზე მრავალი ათწლეულია ლაპარაკობს და ამერიკის შიდა პრინციპები მყარად აქვს ჩამოყალიბებული. რაც შეეხება საერთაშორისო პოლიტიკას, აქ ბევრად უფრო რთულადაა საქმე, ტრამპს ამ მხრივ, რა თქმა უნდა, პრინციპები არა აქვს. არ მჯერა რუსეთთან მისი კავშირი, თუნდაც იმიტომ, რომ, როდესაც ის საქართველოში გვსტუმრობდა, ცაში აყავდნენ ქებით, პუტინის თვალში ეს ნამდვილად არ იქნებოდა მოსაწონი. და მას ასეთი გათვლები სრულიადაც არ ანალულებდა.

ერთხელ ვკითხე კიდეც, ექნებოდა თუ არა მას პრობლემა პუტინთან, რაზეც ხელი აიქნია და მომიგო: კარგი ახლა, რუსეთი ჩვეულებრივი კორუმპირებული ქვეყანა არისო.

აი, ასეთი იყო მისი რეაქცია.

სხვათა შორის, ზუსტად იმავეს ამბობდა უკრაინაზე.

ასე რომ, ვფიქრობ, ტრამპი კიდეც ბევრს განაცვიფრებს თავისი ალლოთი, გამჭრიახობით, თუმცა მისი საგარეო პოლიტიკა დარჩება უკიდურესად არაპროგნოზირებადი. ერთი რამ კი ზუსტად ვიცი, რომ ის არავის თავს არ დააჩაგვრინებს და ყოველთვის მონდომებული იქნება, რომ კარგად გამოიყურებოდეს.

დიდი იმედი მაქვს, ეს ჩვენც გვარგებს. საბოლოო ჯამში, ჩემი აზრით, არის შანსი კარტები ისე დალაგდეს, რომ მისი პრეზიდენტობის წლებში ბედმა ძალიან გაგვიღიმოს.

ექილთაგის მაგივრად

ჩემი ორი საბოლოო გამოსვლა იყო, ერთი ნიუ იორკში, გაეროში, მეორე კი თბილისში - ბოლო მიმართვა პრეზიდენტის სასახლოდან, სადაც ვისაუბრე ახალგაზრდების ახალ თაობაზე - „მიშას თაობაზე“ და მომავლის ბრწყინვალე ქალაქ ლაზიკაზე.

რაც შეეხება გაეროში 2013 წლის 26 სექტემბრის გამოსვლას, ეს იყო ჩემი საბოლოო მიმართვა საერთაშორისო თანამეგობრობისადმი. მისი დიდი ნაწილი დაეფუძნა ქართველი გენერლის, ნანუაშვილის, ამერიკაში გამოსულ წიგნს, რომელიც ნიკა რურუას ინიციატივით ითარგმნა. გენერალი ნანუაშვილი ბოლშევიკებს გაექცა ამერიკაში და იქ რუსული იმპერიალიზმის ბუნებაზე ერთ-ერთი საუკეთესო წიგნი დაწერა. გაეროს სიტყვაზე ამ წიგნის გავლენა გადამწყვეტი იყო.

მკითხველს ვთავაზობ ნაწყვეტებს 2013 წლის 26 სექტემბერს გაეროს გენერალური ასამბლეის 68-ე სესიაზე ჩემი გამოსვლიდან.

აღმოსავლეთ ევროპაში, ე.წ. ფერად რევოლუციებს მათ მიერვე რამდენიმე წლის წინათ დამარცხებული ძალები უტყვენ.

იმედგაცრუებისთვის ბევრი მიზეზია, მაგრამ რამდენად გამართლებულია 90-იანი წლების დოგმატური ოპტიმიზმის ასეთივე დოგმატური პესიმიზმით ჩანაცვლება და ყოველგვარი იმედის გაცრუება?

განა იმ ფაქტის გაცნობიერებამ, რომ დემოკრატიისა და თავისუფლების გავრცელება ტიტანურ ბრძოლას მოითხოვს, უნდა გვაიძულოს ჩვენი რწმენის და პრინციპების უარყოფა?

მე დღეს აქ მოვედი, რათა გაგიზიაროთ ჩემი ხალხის იმედები და ხმა ავიმაღლო ამ პესიმიზმისა და უიმედობის წინააღმდეგ.

მე მოვედი, რათა მივმართო მათ, ვისაც ეეჭვება, ყოყმანობს და აქვს ცდუნება დანებდეს.

თუკი დასავლეთი „მოძველდა“, მაშინ რატომ აფასებს ამდენად ნატოში შესვლის თარიღს მილიონობით პოლონელი,

ჩეხი, ესტონელი, რუმინელი თუ სხვა ერი? და რატომ აკაკუნებს მილიონობით ქართველი, უკრაინელი, მოლდოველი თუ სხვა ევროპის კავშირის კარზე?

თუკი თავისუფლება მოდაში აღარაა, მაშინ როგორ ავხსნათ ის, რომ ტუნისში ერთი ადამიანის თვითმკვლელობამ შეცვალა მსოფლიოს რუკა?

არა, ისტორია არ დასრულებულა 1989 თუ 1991 წლებში და ის არასდროს დასრულდება.

თავისუფლება კვლავაც წარმოადგენს მის მამოძრავებელ ძალას და პორიზონტს.

ყველგან, სადაც ადამიანებს სურთ თავისუფლების პირობებში ცხოვრება, მათ უპირისპირდებიან ტირანიის ძალები.

საკითხავი ისაა - რას ვაპირებთ? იმას, რომ ვიყოთ დაპირისპირების მონაწილენი თუ მაყურებლის სტატუსით შემოვიფარგლოთ?

პატივცემულო დელეგატებო,

ბატონებო და ქალბატონებო,

ახლა, როცა მე აქ, თქვენ წინაშე ვსაუბრობ, აღმოსავლეთ ევროპის ის ქვეყნები, რომლებიც ესწრაფვიან გახდნენ ევროპული ოჯახის თავისუფალი და დემოკრატიული სახელმწიფოების თანამეგობრობის წევრები, განიცდიან მუდმივ ზენოლასა და მუქარას.

სომხეთი კუთხეში მიიმწყვდიეს და აიძულეს საბაჟო კავშირში განეწიანება, რაც არ შედის არც მის და არც ჩვენი რეგიონის ინტერესებში. მოლდოვას ბლოკადა გამოუცხადეს, უკრაინას თავს ესხმიან, აზერბაიჯანი განსაკუთრებული ზენოლის პირისპირ არის დარჩენილი, საქართველო კი - ოკუპირებული...

რატომ? იმიტომ, რომ ძველი იმპერია ცდილობს დაიბრუნოს დაკარგული საზღვრები. თუმცა სიტყვა „საზღვარი“ აქ უადგილოა, რადგან რუსეთის იმპერიას, საბჭოთა კავშირს, რუსეთის ფედერაციას თუ ევრაზიის კავშირს არასდროს ჰქონიათ საზღვრები - მათ მხოლოდ განაპირა მხარეები, ზღვარი ჰქონდათ.

მე დღეს სწორედ ამ „განაპირა მხარეთა“ სახელით ვსაუბრობ.

სახელმწიფოების უმეტესობისგან განსხვავებით, რუსეთის ფედერაცია არ არის დაინტერესებული გარშემო სტაბილური სახელმწიფოების არსებობით.

მუდმივი ქაოსი და არეულობა მეზობელ ქვეყნებში - ეს არის ის, რასაც ესწრაფვის კრემლი.

ის ფუნდამენტურად უარყოფს საქართველოში, უკრაინა-სა და მოლდოვაში ძლიერი მთავრობების იდეას, ისეთებისაც კი, რომლებიც მისი ინტერესების მიმართ მეგობრულად იქნება განწყობილი.

მე არასდროს ვყოფილვარ, როგორც ფრანგები ამბობენ, "La langue de bois"-ს ფანი, მაგრამ დღეს, როდესაც ჩემი მეორე ვადა დასასრულს უახლოვდება, უფრო მეტად მსურს ვთქვა ყველაფერი, რასაც ვფიქრობ.

მოდით ვიყოთ სრულიად გახსნილი და დავაკონკრეტოთ არსებული სიტუაცია.

როგორ ფიქრობთ, მაგალითად, სურს თუ არა ელადიმერ პუტინს ის, რომ სომხეთმა ბოლომდე გაიმარჯვოს აზერბაიჯანზე? არა, რადგან ეს ნიშნავს იმას, რომ სომხეთი ზედმეტად ძლიერი და ზედმეტად დამოუკიდებელი იქნება.

ფიქრობთ თუ არა, რომ სანინალმდეგოა რეალობა, ანუ მოსკოვს სურს ბაქოს გამარჯვება ერევანზე? რა თქმა უნდა, არა. მოდერნიზებული აზერბაიჯანის აღზევება რუსი ლიდერებისთვის კოშმარის ტოლფასია.

არა, მათ არცერთი მხარის გამარჯვება არ სურთ. მათი მიზანი საკუთრივ კონფლიქტია, რადგან ეს უზრუნველყოფს ორივე ქვეყნის დამოკიდებულებას და აფერხებს მათ ევროპულ ინტეგრაციას.

როგორ გგონიათ, განაპირობა თუ არა ნარინჯისფერი რევოლუციის ძალების საარჩევნო მარცხმა მოსკოვის უკრაინისადმი დამოკიდებულების ცვლილება?

პირიქით. იანუკოვიჩის მთავრობა მუდმივი თავდასხმების ობიექტია. რუსეთმა ვილნიუსში დაგეგმილი სამიტის წინ, უკრაინის წინააღმდეგ სავაჭრო ომი წამოიწყო, რუსი თანამდებობის პირები კი ღიად საუბრობენ ამ სახელმწიფოს დაშლის პერსპექტივაზე.

როგორ გგონიათ, არის თუ არა კრემლი მზად, განიხილოს აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დეოკუპაციის საკითხი დღეს, როცა მთავრობა უკვე შეიცვალა თბილისში? სულაც არა! ქართული მიწის ანექსია რუსული ჯარის მიერ კვლავაც გრძელდება.

გუშინ, ოკუპანტებმა დღისით, მზისით და სრულიად დაუსჯელად საქართველოს მოქალაქეები კვლავ გააძევეს საკუთარი სახლებიდან და სოფლებიდან, სადაც მრავალი თაობის განმავლობაში ცხოვრობდნენ.

საქართველოს მთავრობის მიერ ბოლო კვირებისა თუ თვეებში გაკეთებული მეგობრული განცხადებების მიუხედავად, რუსული საოკუპაციო ძალები კვლავ მოინევენ წინ, ხალხს ყოფენ მავთულხლართებით, საფრთხეს უქმნიან ჩვენს ეკონომიკას, მიიწვევენ ბაქო-სუფსის ნავთობსადენისა და საქართველოს მთავარი გაზატკეცილისკენ, რითაც კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებენ ჩვენი ქვეყნის მდგრადობას.

ჩვენ ერთ-ერთი ვართ იმ რამდენიმე ქვეყანას შორის (და ეს მუდამაყება), რომელმაც გაუძლო რუსეთის ფართომასშტაბიან შემოტევას. ჩვენ ასევე ვართ ერთადერთი ქვეყანა, რომელმაც შეინარჩუნა სახელმწიფოებრიობა, დამოუკიდებლობა და გადარჩა, მიუხედავად იმისა, რომ თავს დაგვესხა მრავალრიცხოვანი ძლიერი რუსული არმია. მათ დაგვბომბეს 200 თვითმფრინავით, შემოგვიტყეს შავი ზღვის ფლოტით და ათობით ათასი დაქირავებული მეზრძოლით. ყოველივე ამას გაუძლო ჩვენმა დამოუკიდებლობამ და სახელმწიფოებრიობამ. მოდით, ნულარ დავაყენებთ რისკის ქვეშ მშვიდობას. ჩვენ გადავრჩით, რადგან ვიყავით ერთიანი და მხარში გვედგა მსოფლიო. იმედი მაქვს, მსოფლიო კვლავაც ჩვენ გვერდით დადგება, როდესაც ასეთ ზენოლას კვლავ მიმართავენ.

დღეს აქ მოვედი ქართველი ხალხის სახელით და საერთაშორისო გაერთიანებას გთხოვთ, ამ აგრესიაზე მოახდინოთ მკაცრი რეაგირება და გაგვინიოთ დახმარება დავასრულოთ რუსეთის ანექსია ჩვენს მიწაზე.

ვლადიმერ პუტინის ზიზლი იმ მთავრობის მიმართ, რომლის მეთაურობის პატივი მე თითქმის ერთი ათწლეულის განმავლობაში მქონდა, არ არის განპირობებული პირადული ანტიპათიითა თუ კულტურული გაუგებრობით. ყველა მსგავსი ინტერპრეტაცია მხოლოდ და მხოლოდ შირმაა.

ჩემი წინამორბედი, პრეზიდენტი შევარდნაძე საბჭოთა ნომენკლატურის წრიდან გამოვიდა. იგი ხელისუფლებაში 90-იან წლებში რუსეთის პირდაპირი დახმარებით, სამხედრო გადატრიალების გზით დაბრუნდა. ჩემგან განსხვავებით, იგი კარგად იყო ცნობილი საკუთარი საბჭოთა დიპლომატიური უნარებით. ყოველივე ამის მიუხედავად, რუსეთი მუდმივად ცდილობდა ძირი გამოეთხარა მისი ხელისუფლებისთვის და მასზე რამდენჯერმე თავდასხმაც მოაწყო.

ეს ამბავი არ არის გამსახურდიას, შევარდნაძის, სააკაშვილის თუ ივანიშვილის შესახებ.

რეალურად, სახელებს დიდი მნიშვნელობა არ აქვს.

საქმე საქართველოს სახელმწიფოებრიობის მომავალს ეხება.

რატომ? იმიტომ რომ, რუსეთის დღევანდელმა მმართველებმა კარგად იციან, როგორც კი მყარი ინსტიტუტები აშენდება უკრაინაში, საქართველოში, მოლდოვასა თუ სხვაგან - ეს ინსტიტუტები ასახავენ და გააძლიერებენ ამ ქვეყნების ხალხთა სურვილს, იყვნენ ჭეშმარიტად დამოუკიდებელი და ევროპული ოჯახის ნაწილი.

სწორედ ამიტომ მიიჩნიეს წარმატებული რეფორმებისა და ნამდვილი სახელმწიფოს მშენებლობის ქართული გამოცდილება ერთგვარ ვირუსად, რომელიც მთელი ყოფილი საბჭოთა კავშირის „ინფიცირებას“ მოახდენდა; ვირუსად, რომელიც უნდა ამოიძირკვოს ყველა შესაძლო საშუალებით. მაშინ, როდესაც ერთ დროს არშემდგარი, ყველაზე კორუმპირებული და კრიმინალური ქვეყანა გავხდით ყველაზე ნაკლებად კორუმპირებული მთელ ევროპაში, მსოფლიოს ნომერ პირველი რეფორმატორი - მსოფლიო ბანკის მიხედვით, და საუკეთესო ადგილი ბიზნესის საკეთებლად.

სწორედ ამიტომ ქართველ ხალხს დაუწესეს ემბარგო, თავს მოახვიეს ომი და ოკუპაცია - ყველაფერი 2006 წლის შემდეგ.

სწორედ ამიტომაც ქართველი ხალხის წინააღმდეგობა და ქართული დემოკრატიის გადარჩენის უნარი ასე მნიშვნელოვანია მთელი რეგიონისთვის.

ქალბატონებო და ბატონებო,

ჩვენს რეგიონში ევროკავშირისა და ნატოს მიერ, ჩვენი ხალხის ნებაზე დაფუძნებული და მიღწეული წინსვლის წინააღმდეგ ბრძოლა სულ უფრო ინტენსიური ხდება.

ამ პროგრესის წინააღმდეგ მიმართულ ძალისხმევას საკუთარი სახელიც აქვს: ევრაზიული კავშირი.

ცუდად მხდის, როდესაც „კავებებს“ ოფიცერი ვლადიმერ პუტინი მსოფლიოს უკითხავს ლექციას თავისუფლებაზე, ღირებულებებსა და დემოკრატიაზე. ამის გაკეთება სწორედ რომ არ შეუძლია მას, როგორც უკანასკნელი იმპერიის დიქტატორ ლიდერს.

ევრაზიული კავშირი შეიქმნა როგორც ევროპის კავშირის ალტერნატივა, რომელსაც ვლადიმერ პუტინი საკუთარი პრეზიდენტობის მთავარ პროექტად განიხილავს.

ევროპულ და ევრო-ატლანტიკურ ინტეგრაციას დიდი დრო და უზარმაზარი ძალისხმევა სჭირდება. შეიძლება რაღაც მო-

მენტში იფიქრო კიდევ, რომ შირაჟის მიღწევას ცდილობ - საფრთხეები უფრო პირდაპირია და ეგ ზისტენციალური; ზენოლა სულ უფრო ძლიერდება; ამავე დროს, დაპირებები ბუნდოვანია და ასე შორი. ვინმე საქართველოში ან მის ფარგლებს გარეთ შეიძლება უბრალოდ დაიღალოს და იკითხოს: რატომაც არა ევროკავშირს?

დღეს, მე მსურს ავხსნა, სწორედ, რატომ - არა.

საგარეო პოლიტიკისა თუ ალიანსების არჩევანზე მეტად, დღეს ჩვენი ქვეყნები მომავლის განმსაზღვრელი არჩევანის წინაშე დგანან.

ჩვენმა ხალხმა უნდა გადაწყვიტოს - თუკი მისთვის მისაღებია შიშისა და კრიმინალის პირობებში ცხოვრება; ცხოვრება ისეთ სამყაროში, სადაც განსხვავებულობა ალიქმება როგორც საფრთხე და უმცირესობები კი როგორც ჩაგვრის ობიექტები; სამყაროში, სადაც პოლიტიკური ოპონენტები განიცდიან შერჩევით სამართალსა და ფიზიკურ შეურაცხყოფას; სამყარო, რომელსაც, ბატონებო და ქალბატონებო, ძალიან კარგად ვიცნობთ, რადგან ჩვენ სწორედ იქ ვცხოვრობდით.

ევრაზიული კავშირი წარმოადგენს ჩვენს ახლო წარსულსაც და მომავალსაც, რომელსაც მოსკოვში ჩვენ „კაგებ“-ს ყოფილი ოფიცრები გვიმზადებენ.

ამის საპირისპიროდ, ჩვენი აღორძინებული ტრადიციები და მრავალსაუკუნოვანი მისწრაფებები მიგვიძღვებიან სრულიად სხვა სამყაროსკენ, რომელსაც ევროპა ეწოდება.

ევროპული საზოგადოებებიც შორსაა სრულყოფილებისგან. იქაც შეხედებით შიშს, ეჭვებს, სიბრაზესა და ზიზლსაც კი.

მაგრამ იქ მერიტოკრატია ნეპოტიზმზე მაღლა დგას, საზოგადოებრივი ცხოვრების ფუნდამენტი კი ტოლერანტობაა. ამჟამინდელი ოპონენტები მომავალი მინისტრები არიან, რომელსაც არც ციხეში სვამს ვინმე და არც ფიზიკურად უსწორდება.

თუ კი ამგვარად შევხედავთ, აღმოსავლეთ ევროპის ხალხებისთვის არჩევანი იმდენად აშკარაა, რომ კრემლის ზოგიერთმა სტრატეგმა (რომლებიც საკუთარ თავს პოლიტიკენოლოგებს უწოდებენ) გადაწყვიტა საერთოდ გააუქმოს სიმართლე და უფრო მძაფრად გაავრცელონ ათასგვარი სიცრუე საქართველოში, უკრაინაში, მოლდოვასა თუ სხვაგან.

ჩვენს ქვეყნებში ისინი, მეხუთე კოლონების საშუალებით, ნერგავენ სტერეოტიპს, რომლის ფარგლებში ევროპის კავ-

შირი გაიგივებულია ოჯახის ფასეულობების, ეროვნული ტრადიციების დამანგრეველებთან და განსხვავებული სექსუალური ორიენტაციის თავს მოხვევასთან.

უცნაურია, მაგრამ ბოლო თვეების განმავლობაში კიევში, თბილისსა თუ კიშინიოვში ჩვენ მოსკოვში დანერილი ერთი და იგივე მახინჯი ჰანგები გვესმის, გვესმის, რომ თითქოს ჩვენი ტრადიციები იმსხვრევა დასავლეთის გავლენის გამო; რომ ეკლესიები გადაიქცევა დისნეილენდებად და რომ ქრისტიანულ დღესასწაულებს გეიპარადებით ჩაანაცვლებენ; და რომ ჩვენი მართლმადიდებლური იდენტობა საფრთხეშია.

დაბოლოს, - ვითომც არაფერი - გვესმის, რომ ჩვენს ყოფილ ბატონებთან გვაერთიანებს საერთო პატივისცემა ნესიერებისა და ტრადიციების მიმართ.

ნუთუ მართლა ასეთი გულუბრყვილონი ვართ, რომ დავიჯეროთ ეს ტყუილები, როგორც წინა თაობები იჯერებდნენ და საშუალება მიეცეთ მოსკოვს გაიტაცოს ჩვენი სუვერენიტეტი?

ნუთუ შეგვიძლია ასე უსამართლო ვიყოთ ჩვენი წინაპრების მიმართ და ვიფიქროთ, რომ მათ პატივი მიეგებათ იმ შემთხვევაში, თუ თავს დავესხმებით რომელიმე მეჩეთს?

ნუთუ ასე არ ვიცნობთ საკუთარ ისტორიას, რომ დავუშვათ მისი უსასრულოდ გამეორება?

როცა ჩვენ ვისმენთ რუსი იმპერიალისტების მიერ ნამღერ მართლმადიდებლური ძმობის ყალბ მუსიკას, რატომ არ შეგვიძლია გავიგონოთ მათ მიერვე მოკლული პატრიარქ კირიონისა თუ ნანამები საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის ამბროსი ხელაიას ხმები? ის მხოლოდ იმიტომ აწამეს, რომ უენევის კონფერენციას მიმართა და საკუთარ ქვეყანაში დამპყრობლების შეჭრა გააპროტესტა. დაკითხვისას, მან ეს სიტყვები წარმოთქვა: „ჩემი სული ღმერთს ეკუთვნის, ჩემი გული სამშობლოს, ჩემი გვაში კი თქვენთვის დამითმია, ჯალათებო!“

ნუთუ ისე დავყრუვდით, რომ არ გვსურს გავიგოთ მათ მიერ მოკლული ეპისკოპოსებისა და მღვდლების ხმები? ნუთუ ისეთი გაუნათლებლები ვართ, რომ არ გვახსოვს, ვინ გადაღება ჩვენი ტაძრები და ნაშალა ჩვენი წმინდა ფრესკები? ნუთუ ისეთი ბრმები ვართ, რომ ვერ დავინახოთ ჩვენი ტაძრების განადგურება ოკუპირებულ ტერიტორიებზე?

ისტორიის ცოდნა აუცილებელია. ჩვენი ისტორია კი გვასწავლის იმას, რომ ტოლერანტობა ჩვენს რეგიონში ჩვენივე

სუვერენიტეტის საფუძველია. ტოლერანტობა არაა მხოლოდ მორალური ვალდებულება, იგი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხიცაა.

უნდა ვიცოდეთ ისტორია და გავიგოთ, რომ ძველი იმპერიული პრინციპი „დაყავი და იბატონე“ დღეს გამოიყენება ისე, როგორც გამოიყენებოდა ორი საუკუნის წინათ.

შეხედეთ ჩვენს რეგიონს დღეს. ვინც იცის კავკასიის რეგიონის ისტორია, ემახსოვრება, რომ სომხურ-აზერბაიჯანული სისხლისღვრა, რომელიც 1905 წელს მოხდა, პირდაპირ იყო მანიპულირებული ცარისტული ადმინისტრაციის მიერ. განა არ შეგვიძლია ეს შევადაროთ 1980-იანი წლების ბოლოს ყარაბაღის კონფლიქტის გაჩაღების დასაწყისს?

რუსეთის არმია იქ იყო, თანაც დიდი რაოდენობით და მის თვალწინ დაიწყო ომი. ისინი ორივე მხარეს თავს აჩვენებდნენ, რომ ეხმარებოდნენ, რეალურად კი კონფლიქტს ალვივებდნენ.

ვინც იცის ისტორია, ადვილად გაიხსენებს - ისევე როგორც ვიხსენებ მე - აფხაზეთში ომის დაწყებას 1990-იანი წლების დამდეგს, როდესაც ქართული ნახევრადგასამხედროებული ფორმირებები იარაღს იღებდნენ იმავე რუსული ჯარისგან, რომელიც, თავის მხრივ, მოუძღოდა აფხაზურ ფორმირებებსა და ჩეჩენ დაქირავებულ მებრძოლებს, რათა ჩაეკლათ სამხრეთ და ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხების ყოველგვარი სოლიდარობის გრძნობა.

ეს ხდებოდა ზუსტად ისე, როგორც XIX საუკუნეში, როდესაც ქართველი ოფიცრები იგზავნებოდნენ ჩეჩენი, ინგუში თუ დაღესტნელი ხალხების წინააღმდეგ რუსეთის ომებში ბრძოლის წინა ხაზზე.

შეგვიძლია ისტორიის სხვადასხვა მონაკვეთებში სხვა პერიფერიულ ქვეყნებს გადავხედოთ - მაგალითად, პოლონეთსა და უკრაინას, და ზუსტად იმავე სურათს გადავანყდებით. იმპერია ცეცხლს უნთებდა დამონებულ ხალხებს შორის ურთიერთობებს და ყოფდა მათ ფანატიკური ანტაგონიზმის კედლით.

სამწუხაროდ, ასეთი მიდგომა ამართლებდა. კიდევ უფრო სამწუხაროა ის, რომ იგი დღესაც მუშაობს.

ბატონებო და ქალბატონებო,

პატივცემულ დელეგატებო,

ევროპის კავშირი - ბოლო ათწლეულების ყველაზე დიდი პოლიტიკური წარმატება - აგებულია სამ საყრდენზე, რომელთაც სამი „უარყოფაც“ შეგვიძლია ვუწოდოთ:

პირველი: რადიკალური ნაციონალიზმის უარყოფა, რომელმაც ევროპა ორჯერ მიიყვანა კოლექტიურ თვითმკვლელობის ზღვარზე ორი მსოფლიო ომის სახითა და ნაციზმის საშინელებით;

მეორე: კომუნიზმის უარყოფა, რომლის გავრცელების საშიშროება იყო კონტინენტზე;

მესამე - იმპერიალიზმისა და კოლონიალიზმის უარყოფა.

ბრიტანეთისა და საფრანგეთის იმპერიებს ამ მესამე უარყოფის მიღებისთვის დრო დასჭირდათ. მაგრამ კოლონიებზე უარის თქმა იყო მოდერნიზაციის და დემოკრატიის განვითარების, ისევე როგორც ევროპული ინტეგრაციის რეალური ხორცშესხმის ფასი.

ევრაზიული კავშირი კი დაფუძნებულია ზუსტად საპირისპირო პოსტულატებზე.

იგი ეყრდნობა დაპირისპირებას, მას სათავეში უდგას ძველი „კაგებე“-ს სტრუქტურები და მიზნად ისახავს ძველი იმპერიის გაცოცხლებას.

სწორედ ამიტომ, ევრაზიულ კავშირში შესვლა ძალიან ადვილია. არ არსებობს პოლიტიკური, სოციალური თუ ეკონომიკური კრიტერიუმები. კოლონიად გახდომა სინამდვილეში საერთოდ არ საჭიროებს არანაირ ძალისხმევას. პასიურობა და არაფრით არ გამორჩეულობა ერთადერთი კრიტერიუმი.

მეორე მხრივ, ევროპის კავშირში, ანუ ნამდვილ გაერთიანებაში მოხვედრას ტიტანური ძალისხმევა სჭირდება, რათა დაკმაყოფილდეს ზუსტი კრიტერიუმები, რომლებზეც დგას ევროპის კავშირი.

ამდენად, მათ, ვისაც ამასთან დაკავშირებით ეჭვები აქვთ, მსურს ვუთხრა: სწორედ იმიტომაც, რომ ევროპის კავშირში გაერთიანება მოითხოვს ძალისხმევას და სერიოზული კრიტერიუმების დაკმაყოფილებას, სწორედ იმიტომ, რომ ევროპის კავშირი არ ცდილობს ჩვენს ჩაყლაპვას (როცა მეორე კავშირი სწორედ ამაზე ოცნებობს), ჩვენი არჩევანი ცხადზე ცხადია.

ამავე დროს, ამ არჩევანის სიცხადის გასამყარებლად უკეთესი არგუმენტიც არსებობს.

კერძოდ ის, რომ რუსული პროექტი განწირულია წარუმატებლობისთვის.

დღევანდელ დღეს ვერცერთი იმპერია ვერ იარსებებს, მით უმეტეს, რუსული.

თუ ჩვენ შევხედავთ ისტორიას, ბრიტანეთმა და საფრანგეთმა კოლონიები დაკარგეს არა მხოლოდ იმიტომ, რომ კო-

ლონიები იბრძოდნენ დამოუკიდებლობისთვის, არამედ იმიტომაც, რომ პარიზსა და ლონდონში აღარ სჯეროდათ იმპერიის.

ეს იმპერიები ეჭვქვეშ დადგა, როგორც პერიფერიებში, ისე ცენტრებში.

სწორედ ეს ხდება ამჟამად რუსეთში.

იმპერიული ოცნების უარყოფა, როგორც ვნახეთ, ჯერ პერიფერიებზე ხდება, მაგრამ მთავარი ისაა, რომ იმპერიას უარყოფენ ცენტრშიც.

ამგვარი უარყოფა თავს ავლენს არა მხოლოდ სახალხო პროტესტში ან სულაც რუსეთის დიდ ქალაქებში ოპოზიციის მზარდ მხარდაჭერაში.

ეს უარყოფა უპირველესად რუსული ელიტების მხრიდან პუტინის ამ პროექტის მიმართ ცინიკურ დამოკიდებულებაში ვლინდება.

სწორედ იმ ხალხს არ სწამს ამ პროექტის, რომელიც უნდა ემსახუროს მას.

ამგვარად, როგორც განაპირა ქვეყნებში, ისე ცენტრში უარყოფის შედეგად, იმპერიალისტური გზა ჩიხში შედის, ევრაზიული კავშირი კი კრახს განიცდის. რუსეთი ჩამოყალიბდება ერ-სახელმწიფოდ, რომელსაც განაპირა მხარეების ნაცვლად ექნება ნამდვილი საზღვრები.

სწორედ ამის შემდეგ დაიწყებს იგი მეზობლებთან სტაბილური ურთიერთობის ჩამოყალიბებას.

სწორედ ამის შემდეგ ჩაანაცვლებს თანამშრომლობა დაპირისპირებას.

ეს მოხდება უფრო სწრაფად, ვიდრე ბევრ ადამიანს ჰგონია. აქედან იხეივებენ განაპირა ქვეყნები, მაგრამ ყველაზე მეტად ამით რუსი ხალხი მოიგებს.

ეს მოხდება იმიტომ, რომ რუსეთის მოქალაქეთა იმ თაობისთვის, რომელიც მსოფლიოში ინტერნეტის ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური მომხმარებელია, იმპერიული პროექტი აბსურდია.

ეს მოხდება იმიტომ, რომ ეთნიკური დისკრიმინაცია, რომელიც რუსეთის ტერიტორიაზე არსებობს, ვერ მოახდენს კონსოლიდირებას და ვერ გახდის რუსეთს ერთიან სახელმწიფოდ.

ეს მოხდება იმიტომ, რომ ნავთობისა და გაზის უსასრულო რესურსებით განპირობებულ შემოსავალს, საფრთხეს უქმნის ფიქლის გაზისა და ნავთობის განვითარება.

ეს მოხდება იმიტომ, რომ გაზი ვერ ჩაანაცვლებს ეკონომიკურ მოდერნიზაციას.

ეს მოხდება კორუფციისა და სამართლიანობის არარსებობის გამო.

ეს მოხდება იმიტომ, რომ მთელი რეგიონები გაუცხოვდა დისკრიმინაციის, ძალადობის გამო; რადგან ჩეჩნეთი, ინგუშეთი, დაღესტანი, სათათრეთი თუ სხვა ადგილები იმდენად შევიწროვებულნი არიან, რომ თავს მოსკოვთან ერთიანი პროექტის წევრებად აღარ გრძნობენ.

ეს მოხდება იმიტომ, რომ ფრუსტრაცია, სიბრაზე და ზიზლი ძალიან ძლიერია, გამაერთიანებელი იდეალი კი პრაქტიკულად არ არსებობს.

ეს მოხდება არა მომავალ ათწლეულებში, არამედ უახლოეს წლებში.

რამდენიმე წელიწადში ვლადიმერ პუტინი აღარ იქნება არც კრემლში და არც რუსულ პოლიტიკაში. მიუხედავად იმისა, რომ კიდევ რამდენიმე წელიწადი აპირებს პოსტზე დარჩენას.

რუსეთის მოქალაქეთათვის იგი დარჩება ძველი დროის აჩრდილად, იმპერიისა, კორუფციისა და ჩაგვრის აჩრდილად.

არავინ უწყის ეს პროცესი მშვიდობიანი იქნება თუ ძალადობრივი. არავინ უწყის პუტინის მემკვიდრე ლიბერალი იქნება, ნაციონალისტი თუ ორივე. აქ მთავარი სხვა რამ არის: რუსეთი აღარ იქნება იმპერია და იგი გადაიქცევა ნორმალურ სახელმწიფოდ.

ეს ის პერსპექტივაა, რომლისთვისაც ყველა ერთად უნდა მოვემზადოთ.

პარალელურად, მაშინ, როდესაც ჩვენი რეგიონი რჩება კონფრონტაციის კერად, ყოფილი დამონებული ერები დაპირისპირების ნაცვლად, უნდა გაერთიანდნენ.

წარსულში, ზოგიერთ ლიდერსა და ქვეყანას, მაგალითად იოსებ პილსუდსკის პოლონეთს, რომელიც ყველა ჩაგრულ ერს პოლონეთის თავისუფლების დროშის ქვეშ იხმოვდა, ესმოდათ, რომ ერთი ქვეყნის თავისუფლება დამოკიდებული იყო დამონებული ერების თავისუფლებაზეც.

თუმცა არასდროს ჩვენს წინაპრებს არ უხეირიათ ისეთი დიდი ძალისგან, რომელსაც კარგად ესმის საკუთარი სტრატეგიული ინტერესი - შენარჩუნდეს ჩვენი სუვერენიტეტი - ეს ძალა კი ევროპის კავშირია.

დღეს, ვილნიუსის აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამიტამდე ცოტა ხნით ადრე, მსურს გავიმეორო მოწოდება, რომელიც ბოლო წლების განმავლობაში რამდენჯერმე გავაკეთე.

აღმოსავლეთ პარტნიორობის შექმნით, როგორც 2008 წელს რუსეთის მიერ საქართველოზე თავდასხმის პასუხი, ევროპის კავშირმა ჩვენს ქვეყნებს მისი ქოლგის ქვეშ თანამშრომლობის შესანიშნავი პლატფორმა შესთავაზა. ამ წამოწყებაში ჩვენ მეტი ძალისხმევა უნდა ჩავდეთ. უნდა განვაკეთაროთ ერთობლივი პროექტები, უპირველესად, ერთად განსახორციელებელ რეფორმებზე ფოკუსირებით.

იმიტომ რომ, ყველა ჩვენგანისთვის რეფორმები ნიშნავს სახელმწიფოებრიობასა და დამოუკიდებლობას.

ეკატერინე მეორეს ეს შესანიშნავად ესმოდა. როდესაც პოლონეთმა ფრანგული და ბრიტანული განმანათლებლობის კვალდაკვალ რეფორმების გატარება დაიწყო, მან ფრიდრიხ დიდს (პრუსიის მეფეს) გრძელი საიდუმლო წერილი მისწერა.

ეს წერილი დღესაც რჩება იმპერიალისტური პროექტის ბუნებისა და სტრატეგიის ერთ-ერთ ყველაზე შთამბეჭდავ აღწერილობად.

წერილის თანახმად, პოლონეთში მიმდინარე რეფორმები საფრთხეს უქმნიდა როგორც რუსეთს, ისე პრუსიას, რადგან ისინი პოლონეთს გადააქცევდნენ ნამდვილ სახელმწიფოდ. ამიტომ აუცილებელი იყო მათი შეჩერება. საჭირო იყო პოლონეთზე თავდასხმა, მისი გაყოფა მანამ, სანამ რეფორმები სრულად განხორციელდებოდა.

ეს წერილი არ იქნება ძალიან უცხო მათთვის, ვინც კარგად უწყის, რამდენად ემტერებოდა ვლადიმერ პუტინი ქართულ გამოცდილებას ბოლო ათწლეულის განმავლობაში.

რუსების უმრავლესობა სვამდა შეკითხვას - თუ ერთ დროს კორუფციით, კრიმინალით და მაფიით მოცულმა არშემდგარმა და დანანევრებულმა საქართველომ შეძლო წარმატების მიღწევა, რატომ არ შეუძლია ამის გაკეთება თავად რუსეთს? ეს იყო იდეოლოგიურად საშიში პროექტი.

პირველად კავკასიაში შენდებოდა ნამდვილი, ეფექტური ერ-სახელმწიფო და ამიტომ აუცილებელი იყო რეფორმების განადგურება მანამ, სანამ ისინი საბოლოოდ გამოიღებდნენ ნაყოფს.

ბატონებო და ქალბატონებო,

აღმოსავლეთ ევროპაში, მათ შორის გაყოფილ კავკასიაში, ჩვენი მმართველობის ფორმა უნდა იყოს ერთიანობა.

მე გავიხსენე აფხაზეთში ომის დასაწყისი, მაგრამ მსურს ასევე გავიხსენო უფრო ადრინდელი, კავკასიის ისტორიისთვის სიმბოლიზმით აღსავსე სცენა.

რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ შამილის აჯანყების ბოლოს, როცა თავად შამილი ტყვედ ჩაბარდა, ჩეჩენი მეთაური ბაიორონგური დაიჭრა და ასევე ტყვედ ჩაეხრდა.

მისი ჩამოხრჩობის წინ, რუსმა ოფიცრებმა მისი თანასოფლელები შეკრიბეს და ერთ-ერთს იმ სკამის გამოცლა მოსთხოვეს, რომელზეც სასიკედილოდ განწირული მეთაური იდგა. ამგვარად, მათ სურდათ ადგილობრივებს შორის ჩამოეგდოთ შუღლი. ამის შემხედვარე ბაიორონგურმა სკამი თავად გადააგდო. აკრძალული თვითმკვლელობით, მან მეზობლებს შორის შუღლი აიცილა თავიდან.

ამ ერთი წარუმატებლობის ფონზე რამდენჯერ გამართლებია იმპერიას კავკასიელ ერებს შორის შუღლის ჩამოგდების ტაქტიკა?

ეს უნდა დასრულდეს. სწორედ ამიტომ, ჩემი პრეზიდენტობის დროს წამოვიწყეთ რამდენიმე პროექტი, რომელიც მომართული იყო ჩრდილოეთ და სამხრეთ კავკასიას შორის ადამიანური კონტაქტების გახშირებაზე, საუნივერსიტეტო გაცვლასა და საგანმანათლებლო პროექტებზე.

ამიტომ აღიარა საქართველოს პარლამენტმა ჩერქეზი ხალხის გენოციდი, რომელიც ბევრისთვის ისტორიის უცნობ ფურცელს წარმოადგენს. მთელი ერი ამოხოცეს, რადგან მათი მიწა რუსებს სჭირდებოდათ.

ჩვენ უნდა განვაგრძოთ ეს მცირე ძალისხმევა.

აუცილებელია, მოვემზადოთ იმ დროისთვის, როცა იმპერია ჩამოიშლება, რათა მისი ზიზლის მემკვიდრეობა სწრაფად იყოს დაძლეული.

სწორედ ამიტომ, ჩვენ, როგორც საქართველოს მოქალაქეები, უნდა მოვემზადოთ იმ დროისთვის, როცა რუსეთის ჯარები დატოვებენ ჩვენს ოკუპირებულ ტერიტორიებს - ცხინვალსა და სოხუმს.

უნდა მოვემზადოთ, რათა ხელგაშლილად უკან მივიღოთ ჩვენი აფხაზი და ოსი თანამოქალაქეები, არა როგორც ჩვენი მტრები, არამედ დები და ძმები.

იმიტომ რომ ეს დრო უფრო მალე დადგება, ვიდრე გვგონია. ბატონებო და ქალბატონებო!

ჩემი მეორე საპრეზიდენტო ვადის დასასრულს, მინდა ვიამაყო იმ წინსვლით, რომელთაც საქართველომ ამ პერიოდში მიაღწია.

ჩვენ საქართველო, პირდაპირი გაგებით, წყევლიდან გამოვიყვანეთ. ჩვენ საქართველოს საჯარო სამსახურს შევძი-

ნეთ უპრეცედენტო გამჭვირვალობა, ჩვენი შვილები დავაბრუნეთ სკოლებში, რომლებიდანაც განვდევენთ ბანდები. ჩვენ ჩვენი ქვეყანა ევროპულ ოცნებას დაეუახლოვეთ მეტად, ვიდრე ოდესმე. ჩვენ დაუღალავად ვმუშაობდით ტოლერანტობის სულისკვეთების ასაღორძინებლად, რომელიც ჩვენს ქვეყანას წარსული დიდების დროს ყოველთვის წინ უძღოდა.

ჩვენ ბევრი კარგი რამ გავაკეთეთ. მაგრამ მე მესმის, რომ ზოგიერთი რამ ძალიან დიდი საფასურის შედეგად გაკეთდა. ჩვენს აჩქარებულ მცდელობებში, რომ დაგვემყარებინა ახალი რეალობა, რომელიც პასუხს გასცემდა შიდა და გარე საფრთხეებს, შეცდომებიც დავუშვიტ და ხანდახან გზაც მოვჭყერიტ.

ზოგჯერ ძალიან შორს წავედით, ზოგჯერ კი არასაკმარისად შორს.

მე სრულად ვიღებ პასუხისმგებლობას ყველა ნაკლოვანებაზე და გულთან ახლოს მიმაქვს ყველა იმ ადამიანის აზრი, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ საკმარისად ვერ იხეირეს ჩვენ მიერ განეული სამუშაოთი ან ვინც თავს ჩვენი რადიკალური მეთოდების მსხვერპლად თვლის.

მსურს მივმართო საქართველოს ყველა მოქალაქეს - ვინც მხარს უჭერდა ჩვენს პროექტს, პოლიტიკასა და პარტიას და მათაც, ვინც უარყოფდა მათ - თუ რაოდენ ამაყი ვარ მათი მონიფულობით და სიმამაცით, რაოდენ მოკრძალებით ვუცქერ მათ მიერ გაღებულ მსხვერპლსა და ძალისხმევას.

მსურს ვუთხრა მათ, რომ ისინი ყოველთვის უნდა დარჩნენ ერად, რომელსაც თავისუფლებისა და ღირსების სიყვარული აერთიანებს.

ჩვენ ვართ და უნდა დავრჩეთ ჩვენი ჯარისკაცების მიერ ავღანეთში გაღებული მსხვერპლის მიმართ უდიდესი მონივნებით გაერთიანებულ ერად, ერად რომელიც იზიარებს ჭირსაც, როცა იკარგება ჯარისკაცის სიცოცხლე და ამაყობს მათი სიმამაცით.

ჩვენ ვართ ერი, რომელიც ამაყობს თავისი ჯარისკაცებით. ისინი წინ აღუდგნენ ასჯერ უფრო მრავალრიცხოვან რუს დამპყრობელს და მოგვცეს დრო მსოფლიოსთან ერთად მოგვებდინა მობილიზება და დაგვეცვა ჩვენი დამოუკიდებლობა, რაც 21-ე საუკუნეში ჩვენზე დიდმა ქვეყნებმა ვერ შეძლეს.

ჩვენ ვართ და უნდა დავრჩეთ ერად, რომელიც ერთიანია ისტორიული მიზნის მისაღწევად - თავისუფალი და დემოკრატიული ერების ევროპულ ოჯახში შესაბიჯებლად, ოჯახში, რომლისგან არასდროს უნდა განვცალკევდეთ .

რეგიონული ერთიანობის, თავისუფლებისა და ევროპული ინტეგრაციის ჩვენი გზა ჯერ კიდევ შორს არის დასრულებისგან და მისი საბოლოო წარმატებისთვის, მუხლჩაუხრელად ვაპირებ მუშაობას.

ამ გამოსვლის შუაში, მას შემდეგ, რაც კაგებეს ოფიცერი პუტინი ვახსენე, რუსეთის დელეგაცია დემონსტრაციულად ადგა და გავიდა, ხოლო მაია ფანჯიკიძე, ოცნების საგარეო მინისტრი, აშკარად რამდენჯერმე ლამობდა ტაშის დაკერას, მაგრამ ბოლო წამს გადაიფიქრა ხელები ჩამოუშვა. გარკვეული სიბრალულიც კი გამიჩნდა ტრიბუნიდან მისი ჭოჭმანის ყურებისას. სამაგიეროდ, ამ გამოსვლას უდიდესი გამოხმაურება ჰქონდა მთელ პოსტსაბჭოთა სივრცეში. როგორც იქნა, გაეროს ტრიბუნიდან ვილაცამ, ყოველგვარი მიკიბვ-მოკიბვის გარეშე გაახმოვანა ის, რასაც ბევრი ფიქრობდა. ჩრდილოკავკასიაში აღტაცებული იყვნენ ბაისანგურის სახელის ხსენების გამო. ის ხომ რუსულმა ისტორიამ სპეციალურად მიივიწყა, არადა ჩეჩნეთსა და დაღესტანში ბაისანგურს შამილზე მეტ პატივს სცემენ.

* * *

დაბოლოს, სასიამოვნო სიურპრიზი იყო თბილისში ჩამოფრენილს 500-მდე ჩვენი მომხრე დამხვდა აეროპორტში. ეს იყო ჩემი ბოლო მასობრივი შეხვედრა მხარდამჭერებთან ქართულ მიწაზე და თავისებური გამომშვიდობება საქართველოსთან ხანგრძლივი პაუზის წინ.

ბოლოთქმა

ჩემი პრეზიდენტობა მე დავინყე ინაუგურაციის დღეს დავით აღმაშენებლის საფლავზე ფიცის დადებით. ხელისუფლებაში მოსვლის მომენტში ჩემთვის, ჩემი თანამებროლებისთვის და საერთოდ, ყველა ადამიანისთვის, ვინც საქართველოს ისტორიას იცნობს, ცხადი იყო ანალოგია შევარდნაძისეულ 12 წლიან სახელმწიფოებრივ ქაოსში, კორუფციისა და კრიმინალის ჭაობში ჩაფლულ საქართველოსა და იმ ეპოქას შორის, რომელსაც ვახუშტი ბატონიშვილი შემდეგი სიტყვებით აღწერს - იყო ქუეყანა ესე სრულიად ოხერ. სწორედ ასეთი განიავებული და გაჩანაგებული სახელმწიფო ჩაიბარა ახალგაზრდა დავითმა და თავისი ოცდათექვსმეტწლიანი მმართველობის განმავლობაში შეძლო საბოლოოდ დაესრულებინა ფეოდალური საქართველოს გაერთიანების პროცესი, სელჩუკი დამპყრობლები ქვეყნიდან განედევნა, საქართველო რეგიონის უძლიერეს სახელმწიფოდ ექცია და მემკვიდრეებისათვის გადაებარებინა ქვეყანა, რომელიც გადაჭიმული იყო „ნიკოფსითგან დარუბანდისა საზღურადმდე და ოვსეთიდგან სოერად და არეგანადმდე.“ ეპოქებს შორის ეს შორეული მსგავსება ერთობ საპასუხიმგებლო გამოწვევების წინაშე გვაყენებდა.

თუმცა ისტორიიდან ისიც ცნობილია, რომ დავით აღმაშენებლის მეფობის პირველ წლებს ბევრი მარცხი სდევდა თან. მას დიდგორამდე ძალიან დიდი გზის გავლა დასჭირდა, და ეს გზა ია-ვარდით მოფენილი არ ყოფილა.

საქართველოს უახლესი ისტორია არის ძალიან ბევრი წარმატების, მაგრამ ასევე მოწუშვებული მარცხის აღმწერს. როდესაც პატარა ქვეყანა ცდილობს, გაძლოს ძალიან რთულ გეოპოლიტიკურ გარემოში და პრაქტიკულად, იბრძვის არსებობისათვის, რომელიც ნებისმიერ დროს შეიძლება შეწყდეს, ამ გამოწვევათა გამკლავება, გარდა განსაკუთრებული ძალისხმევისა, ასევე დიდ ილბალსაც მოითხოვს.

ჩვენ ილბალი ძალიან ხშირად არ გვწყალობდა. არ გვწყალობდა მაშინ, როდესაც, ქვეყნისთვის სასიკეთოდ, პრაქტიკულად, საკითხი თითქმის უნდა გადაჭრილიყო, მაგრამ...

ხშირად მიფიქრია, 90-იან წლებში ჩვენ რომ ვყოფილიყავით საქართველოს მთავრობის სათავეში, ტერიტორიულ საკითხებს ნამდვილად მოვაგვარებდით. მაშინ რუსეთი იყო უკიდურესად სუსტი და ცხადია, ეს არ იქნებოდა განსაკუთრებულად ძნელი, როგორც ეს იყო ჩვენს დროს.

იმ პერიოდში, როდესაც საქართველოს ხელისუფლებამო მოვედი, ზუსტად იმ მომენტში, დაიწყო ნავთობის უსწრაფესად გაძვირება და ერთბაშად რუსეთი გახდა განსაკუთრებულად ძლიერი და განსაკუთრებულად აგრესიული, და ეს სამწუხაროდ, დაემთხვა, პრაქტიკულად, ჩემს გაპრეზიდენტებას, განსაკუთრებით 2008 წლამდე.

ამგვარად, 90-იანი წლების ისტორიულ შანსს ჩვენ ავცდით და ამაზე ხშირად დანანებით მიფიქრია, თუ როგორ არ გავგილიმა ილბალმა.

მეორე ასეთი მომენტი უიღბლობისა, დადგა 2008 წელს, როდესაც შეიძლებოდა მიგველო ნატოს წევრობის გეგმა და ნატოს წევრობის გზას მყარად დავდგომოდით.

რუსეთმა ყველაფერი გააკეთა საიმისოდ, რომ ჩვენთვის ხელი შეეშალა.

მანამდე, 2007 წელს, ნატოს გენერალური მდივნის ვიზიტის კვალდაკვალ ჩვენ მოგვინყვეს ნოემბრის აქციები, და ვერავინ დამარწმუნა მსოფლიოში, რომ ეს არ იყო რუსების მიერ ორკესტრირებული, იმდენად სჭირდებოდა იმ წუთში რუსეთს საქართველოში არეულობა და ყველა ადამიანმა, ვინც ამ აქციებში მონაწილეობდა, გონივრულად გააანალიზოს და შეაფასოს, თუ რისთვის გამოიყენეს ისინი, მათ შორის ის ადამიანები, ზოგიერთ შემთხვევაში, სამართლიანად რომ იყვნენ აღშფოთებულნი.

ამ აქციების გასანეიტრალებლად გადავდექი და ხელახლა ვიყარე კენჭი პრეზიდენტად, შევამცირე ჩემი საპრეზიდენტო ვადა და ხელახლა მივეცი საქართველოს შანსი 2008 წლის ბუქარესტის აპრილის სამიტის წინ.

მაგრამ კვლავ არ გაგვილიმა ბედმა და პირველად ნატოს ისტორიაში, გერმანიამ და საფრანგეთმა დაბლოკეს ნატოს გაერთიანების გეგმა, როდესაც წარსულში ამერიკას ამას ვერავინ გაუბედავდა. მათ დაბლოკეს და თემა იმავე წლის დეკემბრისთვის გადაიტანეს, რითაც, პრაქტიკულად, რუსეთს მიანიშნეს და საქართველოს წინააღმდეგ აგრესიისათვის ფანჯარა გაუხსნეს.

ჩვენ არ გაგვილიმა ბედმა, რომ ამ დროს გერმანიის სათავეში იყო მერკელი, რომელსაც, მიუხედავად მისი აღმოსავ-

ლეთ-გერმანული წარმოშობისა, იმ მომენტში რუსეთის მიმართ კაპიტულანტური პოზიცია ჰქონდა, და არ გაგვიღიმა ბედმა, რომ ბუშის ადმინისტრაცია ძალიან დასუსტებული იყო და, პრაქტიკულად, შანსი, რომ ერთდროულად ნატოში შეესულიყავით და რუსეთთან კონფლიქტი აგვეცილებინა, 2008 წლის აპრილში ხელიდან იქნა გაშვებული.

2012 წელს, გარდა რუსეთის პირდაპირი ჩარევისა ჩვენ არჩევნებში, ასევე დაგვემთხვა ბევრი დასავლელი პოლიტიკოსის სრულიად გამყიდვლური მიდგომა.

თუნდაც ჰილარი კლინტონის ელექტრონული ფოსტის შემდგომი გახსნა რას ადასტურებს? პრაქტიკულად, იგი იღებდა ინსტრუქციებს ბიძინა ივანიშვილის მიერ დაქირავებული ლობისტებიდან და ეს პოსტფაქტუმ გახმაურდა, ისევე როგორც, სამნუხაროდ, აბსოლუტურად არავინ გაიზიარა ჩვენი წუხილი, რომ რუსეთის საელჩოები მზაკვრულად მოქმედებდნენ და მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ უკვე ამას დასჭირდა მიუღერის კომისია, რათა ყველას ერწმუნა, რომ რუსეთს სხვა ქვეყნების არჩევნებზეც მიუწვდებოდა ხელი. ეს უფრო გაცხადდა, ამ შემთხვევაში მას შემდეგ, რაც მოიმოქმედა ამერიკის შეერთებული შტატების არჩევნების დროს.

სამნუხაროდ, ასე აღმოვჩნდით „ჩრდილოელი მეზობლის“ მასშტაბური საარჩევნო ჩარევის ერთ-ერთი პირველი მსხვერპლი და ამის შესახებ ბოლომდე ჩვენც კი არ ვიყავით ინფორმირებულნი და მითუმეტეს, არც დახმარებისთვის აღმოჩნდა მზად.

მაგრამ ახლა ვფიქრობ, რომ უკეთესად უნდა მოვემზადოთ შემდგომი მომენტისათვის, რომელიც საქართველოს აუცილებლად დაუდგება.

ისტორია ადასტურებს, რომ რუსეთი არის ჩვენი მტერი და დასავლეთი კი — მოკავშირე. დასავლეთის გარეშე საქართველო ვერ შეძლებს თავისი ამოცანების გადაწყვეტას.

ოღონდ როდესაც დასავლეთზე ვსაუბრობთ, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ დასავლეთში ბევრ პოლიტიკოსს ჯერ კიდევ ძალიან ქედმაღლური დამოკიდებულება აქვს ჩვენი სთან ქვეყნების მიმართ. ეს შეიძლება ნაწილობრივ, კოლონიური წარსულით იყოს გამოწვეული, ნაწილობრივ კი, უბრალოდ, მათივე ეგოისტური დღევანდელი ინტერესებით. მაგრამ ფაქტი ფაქტად რჩება, თანაც ძალიან ხშირად, მქონდა ასეთი განცდა, რომ მათ კი სურთ, საქართველო არსებობ-

დეს, რომ ვიყოთ დამოუკიდებლები, რომ ვიყოთ წარმატებული, მაგრამ ხანდახან საერთაშორისო ორგანიზაციის წარმომადგენლებთან, დიდ ქვეყნების ხელმძღვანელებთან ურთიერთობისას დამრჩენია შთაბეჭდილება, რომ მათ ზედმეტად წარმატებული ქვეყნები ჩვენ რეგიონში მაინცდამაინც არც ესაჭიროებათ.

ყოველ შემთხვევაში, ყოველთვის, როცა რაღაცა ისეთს გაეცემოდით, რაც აშკარად განგვასხვავებდა და წარმოგვაჩენდა ბევრად უკეთესი მხრიდან, რეგიონის სხვა ქვეყნებთან შედარებით, ეს ყოველთვის არ იწვევდა აღფრთოვანებას, ყოველივე ამის შემჩნევა მოულოდნელი იყო ჩემთვის. ზოგჯერ მიგრძენია პირდაპირ ღია გაღიზიანება და ამას ვერაფრით ვერ ვხსნი, თუ არა გარკვეული კონკურენციის განცდით და ასევე ქედმაღლური დამოკიდებულებით, რაღაც შინაგანი წარმოდგენით, რომ შეუძლებელია, ჩვენისთანა ქვეყნები იყვნენ სრულყოფილად წარმატებულნი და უჩნდებათ ეჭვი, რომ რაღაცა აქ ბოლომდე წესრიგში არ არის, თუ ეს ქვეყნები მართლა აღწევნენ წარმატებას.

ფაქტია, რომ აი ასეთი შთაბეჭდილება დროდადრო მრჩებოდა, რაც ეფუძნება ჩემს მრავალწლიან გამოცდილებას.

მაგრამ როდესაც ამას ვამბობთ, უნდა გვახსოვდეს, რომ, რა თქმა უნდა, მაინც მათ იქით გზა არ გვაქვს, ამიტომ დაუღლელად უნდა ვიმუშაოთ, ვიაქტიუროთ, რათა ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, საფუძვლიანად და სამართლიანად მივიმხროთ ჩვენი დასავლელი პარტნიორები.

ხშირად ვიხსენებ დავით აღმაშენებლის ეპოქას, მისი წარმატებული მოღვაწეობის ისტორიას. ათწლეულები დასჭირდა მას, რათა მიეღწია საბოლოო გამარჯვებისთვის. ამას დასჭირდა თურქ-სელჩუკების იმპერიის მკვეთრი დასუსტება და ჩვენი რეგიონით დასავლეთის დაინტერესება, მით უმეტეს, როდესაც ჯვაროსნები დაიძრნენ იერუსალიმისკენ.

ამ ორი ფაქტორის კომბინაციამ გამოიწვია დიდგორი.

ჩვენ გვჭირდება მშვიდობიანი დიდგორი.

მე დარწმუნებული ვარ, საქართველო დაიბრუნებს თავის ტერიტორიებს, მაგრამ ეს მოხდება იმ მომენტში, როდესაც რუსეთი მკვეთრად დასუსტდება. არეულობა რუსეთში ნამდვილად გარდაუვალია ბევრი ფაქტორის გამო: მათ შორის, პირველ რიგში, ეს არის პუტინით დაღლილობა და რუსეთის ეკონომიკის სტაგნაცია მსოფლიო ეკონომიკის სტაგნაციის ფონზე. ოღონდ მეტად საფრთხილოა, იმ მომენტში, როდეს-

საც ეს მოხდება, საქართველო იყოს ფორმაში, რათა არ აღმოვჩნდეთ ისევე სრულიად მოუმზადებელნი, როგორც 90-იან წლებში, როდესაც შევარდნაძის მთავრობა მზად არ იყო ჩვენი ქვეყნის გამთლიანებისთვის.

საქართველო ამჯერად ასეთი პოლიტიკური სიახლეებისთვის ნამდვილად მოუმზადებულია. ამიტომ მოვალენი ვართ, ვიფხიზლოთ, მომენტ „იქსისტვის“, რათა, ჟამი რომ დაკრავს, საქართველომ არ გაუშვას თავისი შანსი.

...დღენიადაგ ვფიქრობ ამაზე. ვალდებულნი ვართ, საქართველო გავანთავისუფლოთ იმ ბოროტებისგან, რომელიც მას დაეპატრონა, იმის გამო, რომ შემდგომ შევასრულოთ ჩვენი ისტორიული მისია და ის, რაც დავინყეთ „ვარდების რევოლუციის“ დროს, ის, რაც დაგვიბარეს ჩვენმა წინაპრებმა, ერთხელ და სამუდამოდ აღვასრულოთ უახლოეს წლებში.

მე მზად ვარ ამ მისიისთვის და მაქვს რწმენა, რომ ჩვენ, ყველას ერთად, ველარაფერი დაგვაბრკოლებს.

საქართველო არ არის პატარა სოფელი, როგორც ეს ივანიშვილსა და მის პატრონებს ნებავთ რუსეთიდან.

ახლა მე 51 წლის ვარ, და როგორც არასდროს, ვგრძნობ, რომ აღარ მაქვს უფლება დროის ფუჭად კარგვისა.

განსხვავებით 10-15 წლის წინანდელი ჩემი მდგომარეობისა, ბევრად ნაკლებად ვარ მზად რაღაც რისკების ასაღებად, და ეს მთლად კარგი არ მგონია. მეორე მხრივ, ბევრად უფრო მომწიფებული ვარ, დიდი გამოცდილება შევიძინე, რათა საღად, უშეცდომოდ გავუმკლავდე გამონვევას. აქ იმას ვგულისხმობ, რომ მყისიერ და სტიქიურ გადაწყვეტილებებს აღარ მივიღებ, როგორც ადრე, რადგან ახალგაზრდული ქარიზმა ჩაანაცვლად დიდმა გამოცდილებამ და რასაკვირველია, გარკვეულმა ცხოვრებისეულმა დაკვირვებამ.

თუმცა ვინ იცის, კიდევ რა გამოცდა და რა განსაცდელი მელის წინ, პირადად მე და ჩემს ქვეყანას, მაგრამ დღეს, როგორც არასდროს, ვფიქრობ, რომ ჩვენ აღარა გვაქვს დასაქარგი დრო. ისედაც ძალიან ბევრი დრო დაიკარგა...

თანამედროვე ეპოქაში, 7 წელიწადი წარმოუდგენლად დიდი პერიოდია. მთელი ეპოქაა, რომელიც საქართველომ ხელიდან გაუშვა. დიახ, დაკარგა დრო, დაკარგა მოსახლეობის ძალიან მნიშვნელოვანი ნაწილი, დაკარგა შესაძლებლობები.

ახლა კიდევ ერთი დიდი ნახტომისთვის მომზადებაა საჭირო და ამ ნახტომის ხორცშესხმა. ეს არის ჩვენი მისია.

დიახ, საქართველოს აქვს დიდი მისია და წარმოჩნდება კიდეც მსოფლიო ასპარეზზე. ამ მისიის შესრულებისას მთავარი დასაყრდენი არის ახალგაზრდა თაობა, რომელსაც ერთხელ, თავდაჯერების მომენტში „მიშას თაობაც“ კი ვუწოდებ. ყველაფერი, რასაც არ უნდა ვაკეთებდეთ, საბოლოო ჯამში, მათი დასასრულებელია.

ნინ გველის უამრავი საინტერესო მოვლენა, ძალიან დრამატულიც, მაგრამ მეტად მღელვარე, და ცხადია, ახალი შანსი მიეცემა ჩვენს ქვეყანას.

მე მზად ვარ, გახსნილი მაქვს მეორე სუნთქვა, მზადა ვარ დავიხარჯო ბოლომდე, ვიყო დაუღლელი და არასოდეს, არასოდეს არ დავნებდე. არასოდეს ჩამოვუშვა ხელები.

რადაც არ უნდა დამიჯდეს, ჩვენი საქართველო უნდა გავიყვანოთ სამშვიდობოს.

ყველაფერი ჯერ კიდევ ნინ არის.

დოკუმენტური ფილმი „მიმა“